MIHAI VITEAZUL ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ

5

Mărturii

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

MIHAI VITEAZUL

ÎN

CONȘTIINȚA EUROPEANĂ

5

Mărturii

Lucrare întocmită de:

TUDOR BUCUR
EUGENIA CIOCAN
MARIA DRAGOMIR
ELENA GHEORGHE
ANA-CRISTINA HALICHIAS
VIORICA OANCEA
EMILIA POŞTĂRIŢĂ
SANDA RACOVICEANU
CONSTANTIN VLAD

Referenţi ştiinţifici:

ANDREI PIPPIDI
VALERIU VELIMAN

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI

MIHAI VITEAZUL ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ

5

MĂRTURII

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București, 1990

Michael the Brave in the European Consciousness

5

Written Evidence

Михай Храбрый в Европейском Сознании

5

Свидетельства

ISBN 973-27-0138-2

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

R-79717, Bucureşti, Calea Victoriei nr. 125

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Menit să întregească imaginea gloriosului conducător de oști și înfăptuitor al primei uniri politice a românilor, volumul 5 din seria „Mihai Viteazul în conștiința europeană" cuprinde documente depistate în ultimii ani în diverse arhive și biblioteci de peste hotare și intrate recent în depozitele Arhivelor Statului. Alături de acestea au fost incluse și o serie de materiale edite, mai puțin accesibile, din diverse publicații vechi și cunoscute doar specialiștilor, întrucît au fost tipărite numai în limba originală.*

Avînd o compoziție diversă, acest volum include rapoarte, scrisori, informări, note, relatări, descoperite cu deosebire în arhivele Vaticanului, Italiei, Austriei, Poloniei, Spaniei, R.D. Germane etc.

Dat fiind că principiile de editare sînt în esență aceleași ca și la volumele anterioare, ținem să precizăm în plus cîteva criterii care au stat la baza întocmirii volumului de față.

Materialele au fost reproduse de regulă integral, cu anumite excepții, îndeosebi la documentele preluate din volume, care au fost transcrise (după confruntarea cu originalul, acolo unde a fost cazul), tale quale, *deci cu puncte de suspensie adăugate de editorul inițial. În anumite situații, pentru documentele transcrise de pe microfilm s-a menționat în note cuprinsul materialului eliminat, întrucît nu se referea direct la subiectul în cauză. Atunci cînd documentele cuprind în adaos post-scriptumuri ample (îndeosebi la instrucțiunile către comisarii imperiali), cu dată ulterioară, acestea din urmă au fost transcrise ca documente separate. În cazurile în care, în cuprinsul unor documente, apar mențiuni privind rapoarte, note, scrisori etc. trimise de expeditor în anexă, dar ele nu sînt reproduse în volum, trebuie înțeles, în mod tacit, că respectivele materiale nu există pe microfilm sau în volumele din care s-au preluat documentele.*

La transcrierea documentelor s-a avut în vedere întregirea abrevierilor, menținîndu-se ca atare unele prescurtări în documentele germane, îndeosebi în formulele de adresare, deoarece acesta este uzul comun în epocă și în tradiția editorială.

Precizăm că, la documentele preluate din volume sau publicații, identificarea expeditorilor sau adresanților aparține editorilor anteriori. În cazul materialelor transcrise de pe microfilm, dacă expeditorii sau adresanții nu sînt menționați ca atare în cuprinsul documentelor, numele lor apar în rezumat în paranteze unghiulare.

Formele greșite ale toponimelor și antroponimelor au fost transcrise ca atare în original, dar au fost redate corect în traducere. În privința toponimelor subliniem că actualizarea s-a făcut doar în rezumatele care preced culegerea de documente, indicele cuprinzînd toate formele întîlnite în text, puse sub voce *în forma modernă.*

---

* Vol. 1, Edit. Acad., 1982, 696 p.; vol. 2, 1983, 524 p.; vol. 3, 1984, 522 p.; vol. 4, 1986, 424 p.

Apelativele frecvente au fost uniformizate în traducere, iar cititorul poate afla o succintă precizare a acestora în nota asupra ediției la volumul 4.

Datarea și localizarea au fost efectuate potrivit normelor stabilite în Introducerea *la colecția „Documente privind istoria României", vol. 1,2, Editura Academiei, 1956. Repetăm doar că s-a folosit un singur stil de datare pentru documentele occidentale, datorită întrebuințării în epocă a calendarului nou, gregorian.*

Elementele de cotă, dată fiind preponderența documentelor preluate de pe microfilm, cuprind mai întîi trimiterea la cota sub care sînt înregistrate materialele în arhiva românească, urmată de cota din arhiva deținătoare și, unde a fost cazul, locul unde au mai fost publicate. Pentru documentele preluate direct din publicații, am indicat mai întîi această sursă, în formă abreviată (cea întregită poate fi găsită în lista abrevierilor), urmată de cota originală din arhiva deținătoare menționată de autorul respectiv.

Notele la text, menționate cu litere, prezintă eventualele deosebiri de lecțiune, iar notele la traducere, indicate cu cifre, cuprind explicații referitoare la evenimente, personalități, instituții, nefiind reluate precizările și restabilirile istorice din volumele anterioare. Ca și la volumul 4, pentru a evita aglomerarea de note inutile, nu am mai menționat în subsol că apelativele: voievodul (principele) Țării Românești, valahul, voievodul valah *se referă la Mihai Viteazul, iar* principele Transilvaniei, transilvăneanul, Alteța sa principele *îl privesc pe Sigismund Báthory.*

În încheiere, ne exprimăm convingerea că prin publicarea acestui nou volum de documente ne facem o datorie de onoare în a readuce în memoria cititorilor figura unui mare erou al neamului românesc, în dîrza sa luptă pentru libertate, unitate și suveranitate națională.

LISTA ABREVIERILOR

Baltasar Walter, *Cronica* — Simonescu, Dan, *Cronica lui Baltasar Walter despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane*, în „Studii şi materiale de istorie medie", vol. III, Edit. Academiei, 1959, p. 7—101.

Buta, *Diplomatarium* — Buta, Nicolae, *I Paesi Romeni in una serie di „Avvisi" della fine del cinquecento*, în *Diplomatarium Italicum. Documenti raccolti negli arhivi italiani*, vol. II, Roma, 1930.

Călători străini — *Călători străini despre ţările române*, Bucureşti, Edit. ştiinţifică, vol. III, 1971; vol. IV, 1972.

Ciorănescu — Ciorănescu, Alexandru, *Documente privitoare la istoria românilor culese din arhivele din Simancas*, Bucureşti, 1940.

Corfus, *Mihai Viteazul* — Corfus, Ilie, *Mihai Viteazul şi polonii, cu documente inedite în anexe*, Bucureşti, 1938.

Decei, *Diplomatarium* — Decei, Aurel, *„Avvisi" riguardanti i Paesi Romeni negli anni 1596—1598*, în *Diplomatarium Italicum. Documenti raccolti negli archivi italiani*, vol. IV, Roma, 1935.

Decei, *Rev. arhivelor* — Decei, Aurel, *Documente din arhivele Vaticanului privind anul 1595*, în „Revista arhivelor", X, 1967, 1.

Göllner, *Faima* — Göllner, Carol, *Faima lui Mihai Viteazul în Apus. Broşuri contemporane*, în „Anuarul Institutului de istorie naţională", VIII, 1935—1942, Sibiu, 1942.

Göllner, *M.T.* — Göllner, Carol, *Michael der Tapfere im Lichte des Abendlandes*, Sibiu, 1943.

Göllner, *Turcica* — Göllner, Carol, *Turcica, Die Europäischen Türkendrucke des XVI, Jahrhunderts*, vol. II, *1551—1600*, Bucureşti — Baden, 1968.

Hurmuzaki — Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor culese de...*, Bucureşti, vol. III, 1 *(1576—1599)*, 1880; vol. III, 2 *(1576—1600)*, 1888; vol. IV, 1 *(1600—1645)*, 1882; vol. IV, 2 *(1600—1650)*, 1884; vol. VIII *(1376—1650)*, 1894; vol. XII *(1594—1601)*, 1903.

Iorga, *Istoria* — Iorga, Nicolae, *Istoria lui Mihai Viteazul*, Bucureşti, Edit. Minerva, 1979.

Rev. Arh., 2, 1975 — Moisuc, Elena, Paicu, Mircea, *Mihai Viteazul în relaţiile cu imperialii*, în „Revista arhivelor", vol. XXXVII, 1975, an. LII, nr. 2, p. 178—182.

Sîrbu, *Istoria* — Sîrbu, Ion, *Istoria lui Mihai vodă Viteazul, domnul Ţării Româneşti*, Timişoara, Edit. Facla, 1976.

Stoicescu, *Dicţionar* — Stoicescu, Nicolae, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova, sec. XIV—XVII*, Bucureşti, Edit. enciclopedică română, 1971.

Szádeczky, *Erdély* — Szádeczky, Lajos, *Erdély és Mihály vajda története. 1595—1601. Oklevéltárral*, Timişoara, 1893.

Tappe, *Documents* — Tappe, E. D., *Documents concerning Romanian History, 1427—1601*, Londra, 1964.

Veress, *Basta* — Veress, Andrei, *Epistolae et Acta generalis Georgii Basta (1597—1607)*, vol. I, în seria *Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria*, vol. XXXIV, Budapesta, 1909.

Veress, *Documente* — Veress, Andrei, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti*, vol. IV, *Acte şi scrisori (1593—1595)*, Bucureşti, 1932; vol. V *(1596—1599)*, 1932; vol. VI *(1600—1601)*, 1933.

Veress, *Epistolae* — Veress, Andrei, *Epistolae et acta P. Alfonsi Carrillii S. I.*, în seria *Monumenta Hungariae Historica Diplomataria*, vol. XXXII, Budapesta, 1906.

Veress, *Relationes* — Veress, Andrei, *Relationes nuntiorum apostolicorum in Transsilvaniam missorum a Clemente VIII (1592—1600)*, în seria *Monumenta Vaticana Hungariae*, Series secunda, tomus tertius, Budapesta, 1909.

LISTA DOCUMENTELOR

1. *1594 iunie 30, Wroclaw.* Ştiri despre năvălirea tătarilor în Polonia, Moldova şi Ţara Românească şi înfringerea acestora de către Mihai Viteazul.

2. *1594 ⟨octombrie⟩.* Ştire trimisă la Gdańsk de către internunţiul Wessel din Polonia, despre alianţa antiotomană încheiată între Ţara Românească, Moldova şi Transilvania.

3. *1594 noiembrie 23, Alba Iulia.* Scrisoare trimisă de principele Sigismund Báthory arhiducelui Matthias despre necesitatea continuării luptei antiotomane.

4. *1594 noiembrie 26.* Ştiri din Transilvania privind participarea personală a lui Mihai Viteazul la luptele cu otomanii în Ţara Românească, amintind şi ajutorul primit din partea transilvănenilor şi despre luptele cu otomanii la Timişoara şi Lipova.

5. *1594 noiembrie 29, Praga.* Extras dintr-o scrisoare a comisarului imperial Bartholomeu Pezzen către unul dintre principii electori despre trecerea ţărilor române de partea Ligii antiotomane.

6. *1594 decembrie 21, Košice.* Ştire referitoare la pornirea simultană a campaniei antiotomane în Ţara Românească, Moldova şi Transilvania şi la luptele purtate împotriva tătarilor.

7. *1594.* Ştire din Transilvania referitoare la ajutorul cerut de împăratul Rudolf II tuturor suveranilor creştini, în lupta împotriva otomanilor şi participarea ţărilor române la campania antiotomană.

8. *1595 februarie 12, Constantinopol.* Raport al agentului britanic la Constantinopol, Edward Barton, către prim-ministrul, William Cecil Burghley, in legătură cu atacurile suferite de otomani şi incursiunile lui Mihai Viteazul peste Dunăre.

9. *1595 februarie 15, Košice.* Ştire despre atacul întreprins de Mihai Viteazul, cu sprijin din partea transilvănenilor şi a sîrbilor, împotriva tătarilor care se întorceau de la Timişoara.

10. *1595 martie 22, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către prim-ministrul, William Cecil Burghley, în legătură cu asedierea de către Mihai Viteazul a Vidinului şi a altor cetăţi de pe Dunăre.

11. *1595 martie 22, Constantinopol.* Raport al agentului britanic la Constantinopol, Edward Barton, către prim-ministrul, William Cecil Burghley, in legătură cu acţiunile antiotomane din Moldova şi Ţara Românească încurajate de împăratul Rudolf II.

12. *1595 aprilie 18, Praga.* Relatare a agentului Curtio Pichena despre pregătirea unei campanii antiotomane in Ungaria şi despre intenţia Porţii de a-i ataca pe Sigismund Báthory şi pe Mihai Viteazul.

13. *1595 mai 7, Constantinopol.* Ştire privind pregătirile armatei otomane pentru campania împotriva ţărilor române.

14. *1595 mai 20, Constantinopol.* Informaţie privind pregătirile pentru campania împotriva Ţării Româneşti şi plecarea armatei otomane in expediţie.

15. *1595 mai 20, Constantinopol.* Ştire privind ecourile produse de victoriile româneşti antiotomane şi teama Porţii că ar putea pierde suzeranitatea asupra ţărilor române.

16. *1595 mai 20, Constantinopol.* Ştire privind plecarea oastei otomane in expediţie împotriva ţărilor române sub comanda marelui vizir Ferhad paşa.

17. *1595 mai 21, Constantinopol.* Ştire despre impresia produsă la Constantinopol de victoriile obţinute de ţările române în campaniile contra turcilor.

18. *1595 mai 24, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către prim-ministrul, William Cecil Burghley, in legătura cu atacul şi infringerea otomanilor la Vidin de către Mihai Viteazul.

19. *1595 mai 31, Buda.* Ştire despre intenţia Porţii de a preface ţările române în paşalicuri.

20. *1595 iulie 3, Alba Iulia.* Fragment din scrisoarea nunţiului Alfonso Visconti către cardinalul Cinzio Aldobrandini, prin care-l informează asupra participării trupelor trimise de

Sigismund Báthory în Ţara Românească la acţiunile conduse de Mihai Viteazul pentru apărarea hotarului de la Dunăre.

21. *1595 august 8, Praga.* Scrisoare a agentului Curtio Pichena către Ferdinando I, mare duce de Toscana, despre nemulţumirea locuitorilor din Ţara Românească şi Moldova faţă de condiţiile impuse de Sigismund Báthory prin tratatele semnate cu domnitorii români.

22. *1595 august 24, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Thomas Heneage, în care critică strategia lui Mihai Viteazul faţă de acţiunile lui Sinan paşa.

23. *1595 august 28, Sebeş.* Scrisoare a lui Alfonso Visconti, episcop de Cervia, către Gianbattista Genga în care se relatează despre lupta de la Călugăreni.

24. *1595 septembrie 12, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei ⟨Pasquale Cicogna⟩ în care sînt prezentate succesele creştinilor în luptele antiotomane.

25. *1595 septembrie 18, Ţuţora.* Scrisoare a cancelarului polon, Jan Zamoyski, către nunţiul Germanico Malaspina despre împrejurările în care a trebuit să intre în Moldova.

26. *1595 septembrie 19, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Pasquale Cicogna⟩, despre desfăşurarea bătăliei de la Călugăreni.

27. *1595 septembrie 19, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Pasquale Cicogna⟩, despre asediul Lipovei şi Timişoarei şi situaţia creată după înfrîngerea turcilor la Călugăreni.

28. *1595 septembrie 20, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Thomas Heneage, prin care-l informează că marele vizir nu va întreprinde nici o acţiune împotriva ţărilor române.

29. *1595 septembrie 26, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre desfăşurarea bătăliei de la Călugăreni.

30. *1595 octombrie 15, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre intrigile cardinalului Andrei Báthory.

31. *1595 octombrie 20, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol Edward Barton, către Sir Thomas Heneage prin care informează asupra atacului pe care-pregătesc tătarii împotriva Moldovei.

32. *1595 octombrie 24, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre expediţia cancelarului Poloniei, Jan Zamoyski, în Moldova şi planurile acestuia privind ţările române.

33. *1595 octombrie 24, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre proiectele antiotomane ale principelui Sigismund Báthory.

34. *1595 octombrie 31, Giurgiu.* Ştiri despre luptele lui Mihai Viteazul cu otomanii la Tîrgovişte şi Giurgiu.

35. *1595 octombrie 31, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre situaţia din ţările române şi intenţiile cancelarului Jan Zamoyski de a trata cu Poarta.

36. *1595 noiembrie 7, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre situaţia din Ţara Românească şi Moldova şi planurile cancelarului Jan Zamoyski.

37. *1595 noiembrie 9, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, ⟨către Sir Robert Cecil⟩, în legătură cu poziţia Poloniei şi a principelui Transilvaniei faţă de ţările române.

38. *1595 noiembrie 14, Praga.* Scrisoarea ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, referitoare la situaţia creată după înfrîngerea lui Sinan paşa la Tîrgovişte.

39. *1595 noiembrie 14, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre situaţia politică creată după retragerea lui Sinan paşa din Ţara Românească.

40. *1595 noiembrie 21, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, în care sînt înfăţişate detalii ale asedierii şi cuceririi cetăţii Giurgiu.

41. *1595 noiembrie 21, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre eforturile imperialilor de a împic-

dica tentativele cancelarului Jan Zamoyski de a ocupa ţările române şi despre tratativele secrete ale acestuia cu regina Angliei în beneficiul Porţii.

42. *1595 noiembrie 22, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Thomas Heneage, în legătură cu urmărirea dincolo de Dunăre a marelui vizir Sinan paşa de către Mihai Viteazul, invazia tătară în Moldova, intervenţia cancelarului Poloniei, Jan Zamoyski, numirea de către Poartă a lui Ieremia Movilă.

43. *1595 noiembrie 25, Roma.* Scrisoare a ambasadorului veneţian Giovanni Dolfin către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre satisfacţia cu care papa Clement VIII a primit ştirea privitoare la victoriile lui Mihai Viteazul şi Sigismund Báthory asupra otomanilor.

44. *1595 noiembrie 28, Praga.* Scrisoare a ambasadorului veneţian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre ecoul nefavorabil pe care îl au la Curtea imperială planurile cancelarului Poloniei, Jan Zamoyski, privind ocuparea Moldovei şi Ţării Româneşti.

45. *1595 noiembrie 29, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Cesare Viadana către ducele de Mantova, ⟨Vicenzo I Gonzaga⟩, despre întoarcerea lui Sigismund Báthory din campania în Ţara Românească şi încercările otomanilor de a rupe alianţa dintre principele Transilvaniei şi Mihai Viteazul.

46. *1595 decembrie 4, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Thomas Heneage, în legătură cu intenţia tătarilor de a invada Ţara Românească.

47. *1595 decembrie 10, Alba Iulia.* Ştiri despre retragerea otomanilor din Brăila în urma campaniei conduse de Mihai Viteazul şi despre asediul Timişoarei de către principele Transilvaniei.

48. *1595 decembrie 31, Constantinopol.* Scrisoare a bailului Marco Venier către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre ecoul produs la Constantinopol de înfrîngerea lui Sinan paşa de către Mihai Viteazul în bătălia de la Giurgiu.

49. *1595.* Ştire despre luptele cu otomanii în Ţara Românească şi despre nimicirea oastei lui Sinan paşa în luptele cu Mihai Viteazul.

50. *1596 ianuarie 2, Praga.* Scrisoare a ambasadorului veneţian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre eforturile imperialilor de realizare a Ligii antiotomane.

51. *1596 ianuarie 5, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Thomas Heneage, în legătură cu ecoul victoriei lui Mihai Viteazul asupra otomanilor.

52. *1596 februarie 6, Praga.* Scrisoare a ambasadorului veneţian la Praga, Tomaso Contarini, către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre sosirea principelui Sigismund Báthory la Curtea imperială şi tratativele pentru obţinerea unui ajutor în vederea respingerii unei noi invazii otomane în Ţara Românească.

53. *1596 februarie 29, Alba Iulia.* Ştire referitoare la premisele încheierii unui tratat între Mihai Viteazul şi imperiali.

54. *1596 martie 24, Alba Iulia.* Raport al lui Cosimo Capponi către secretarul florentin, Belisario Vinta, despre intenţia Porţii de a instala un alt domn în Ţara Românească în locul lui Mihai Viteazul.

55. *1596 mai 2, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Robert Cecil, în care relatează despre atacul lui Mihai Viteazul asupra Plevnei.

56. *1596 ⟨iunie⟩, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Robert Cecil, prin care-l informează despre oferta făcută de Sigismund III, regele Poloniei, de a-l preda pe Mihai Viteazul Porţii.

57. *1596 noiembrie 4, Praga.* Raport al nunţiului apostolic, Alfonso Carillo, privitor la năvala tătarilor în Ţara Românească şi înfrîngerea acestora de către Mihai Viteazul.

58. *1597 ianuarie 5, Constantinopol.* Extrase din jurnalul de campanie al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, trimise lui Sir Robert Cecil, în care este descrisă invazia tătară în Ţara Românească şi pregătirile lui Mihai Viteazul de a face faţă confruntării.

59. *1597 ianuarie 10, Košice.* Extras dintr-o scrisoare a baronului Cristofor von Teuffenbach către margraful de Brandenburg, Johann Georg de Saxa, prin care-l informează despre legăturile dintre Mihai Viteazul şi principele Transilvaniei, Sigismund Báthory.

60. *1597 ianuarie 17, Praga.* Scrisoare a margrafului de Brandenburg, Johann Georg de Saxa, în care se relatează despre sosirea la Praga a principelui Transilvaniei însoţit de Mihai Viteazul.

61. *1597 martie 9, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Robert Cecil, în legătură cu intervenţia patriarhului din Alexandria pe lîngă Mihai Viteazul pentru încheierea păcii între Poartă şi forţele antiotomane.

62. *1597 mai 1, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Robert Cecil în care-l informează că aliaţii creştini, între care se numără şi Mihai Viteazul, vor negocia pacea cu sultanul.

63. *1597 mai 14, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Robert Cecil, în legătură cu propunerile de pace făcute sultanului de către Mihai Viteazul şi Sigismund Báthory.

64. *1597 mai 27, Alba Iulia.* Rezumat al unei scrisori a lui ⟨Sigismondo della Torre⟩ către cardinalul ⟨Cinzio Aldobrandini⟩ despre o înţelegere între Mihai Viteazul şi principele Sigismund Báthory în vederea dobîndirii scaunului Transilvaniei, ceea ce ar schimba raportul de forţe în zonă.

65. *1597 iunie 5, Constantinopol.* Scrisoare a lui Edward Barton, agentul Angliei la Constantinopol, către Mihai Viteazul, în care arată că sultanul, marele vizir şi alţi demnitari înclină să-i acorde domnia ereditară dacă ar cădea la înţelegere cu Poarta.

66. *1597 iunie 20, Viena.* Ştire despre pregătirile otomanilor pentru o campanie împotriva Ţării Româneşti şi a Transilvaniei.

67. *1597 iulie 3, Tîrgovişte.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către papa Clement VIII în care solicită ajutorul bănesc de care are nevoie pentru lupta împotriva otomanilor.

68. *⟨1597 iulie—septembrie⟩.* Scrisoare a hanului tătar către Mihai Viteazul prin care îi făgăduieşte că nu va invada Ţara Românească dacă i se va plăti tribut.

69. *1597 august 30, Veneţia.* Fragment din scrisoarea ambasadorului spaniol, Iñigo de Mendoza, către regele Spaniei, Filip II, despre pregătirea unei campanii otomane îndreptate asupra Transilvaniei şi intenţia sultanului de a încheia pace cu Mihai Viteazul.

70. *1597 octombrie 16, Tîrgovişte.* Relatare a lui Giovanni de'Marini Poli către Sigismondo della Torre, guvernator al Goriziei, despre relaţiile între principele Sigismund Báthory şi Mihai Viteazul şi despre încercările patriarhului de Constantinopol de a obţine ajutorul împăratului Rudolf II pentru organizarea unei campanii antiotomane sub conducerea domnitorului român.

71. *1597 noiembrie 10, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Edward Barton, către Sir Robert Cecil, prin care-i face cunoscută poziţia marelui vizir faţă de pretenţiile Poloniei asupra Ţării Româneşti şi Moldovei.

72. *1597 noiembrie 13, Alba Iulia.* Scrisoare a nunţiului de Cervia către nunţiul Speziano cu privire la solia lui Mihai Viteazul la împăratul Rudolf II.

73. *1598 mai 11, Braşov.* Scrisoare a lui Valentin Hirschel, judele Braşovului, către comisarii imperiali, Ştefan Szuhay şi Nicolae Istvánffy, despre răspunsul dat de Mihai Viteazul că nu va depune jurămînt de credinţă decît după venirea arhiducelui Maximilian.

74. *1598 iunie 3, Braşov.* Scrisoare a comisarilor imperiali, Ştefan Szuhay şi Nicolae Istvánffy, către împăratul Rudolf II, în care solicită sprijin pentru Ţara Românească şi Moldova în faţa pretenţiilor Poloniei şi atacurilor tătarilor.

75. *1598 iunie 12, Tîrgovişte.* Raport al comisarilor imperiali, Ştefan Szuhay şi Nicolae Istvánffy, către ministrul imperial, Wolfgang Rumpff, despre pacea încheiată cu tătarii şi despre cererea lui Mihai Viteazul de a i se trimite arme.

76. *1598 iunie 12, Tîrgovişte.* Scrisoare a comisarilor imperiali, Ştefan Szuhay şi Nicolae Istvánffy, către împaratul Rudolf II, despre dorinţa solilor tătari ca el să susţină încheierea păcii cu Mihai Viteazul.

77. *1598 iunie 13, Praga.* Scrisoare a ambasadorului spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, către regele Spaniei, Filip III, despre situaţia din Transilvania şi hotărîrea lui Mihai Viteazul de a relua campaniile împotriva otomanilor.

78. *1598 iunie 17, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, prin care îl informează cu privire la forţa armată şi planurile lui Mihai Viteazul şi Ieremia Movilă.

79. *1598 iunie 30, Dopca.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată comisarilor imperiali, Ştefan Szuhay şi Nicolae Istvánffy, prin care solicită bani şi ostaşi pentru a se putea apăra împotriva otomanilor care îl ameninţă.

80. *1598 iulie 15, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu trecerea Dunării la Silistra de către Mihai Viteazul.

81. *1598 iulie 26, Alba Iulia.* Raport trimis ⟨arhiducelui Matthias⟩ de către Ştefan Szuhay şi Nicolae Istvánffy, comisari imperiali, în legătură cu sosirea soliei tătarilor.

82. ⟨*1598 înainte de iulie 28*⟩. Scrisoare a hanului tătar, Gazi Ghiray II, către Mihai Viteazul, asigurîndu-l de prietenia sa şi cerîndu-i să-l ajute cu bani pentru a-şi elibera fratele mai mic, ostatec la Poartă.

83. *1598 august 12, Constantinopol*. Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, referitor la concentrarea armatei lui Mihai Viteazul Dunăre.

84. *1598 septembrie 23, Constantinopol*. Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu incursiunea lui Mihai Viteazul peste Dunăre, atacarea Vidinului şi distrugerea celei mai mari părţi a armatei otomane.

85. *1598 octombrie 7, Constantinopol*. Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, prin care-i face cunoscut atacul lui Mihai Viteazul asupra cetăţii Nicopole.

86. *1598 noiembrie 1, Poděbrad*. Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul cu privire la ajutorul pe care este gata să i-l ofere pentru a putea continua lupta contra otomanilor.

87. *1598 noiembrie 21, Veneţia*. Fragment din scrisoarea ambasadorului spaniol la Veneţia, Iñigo de Mendoza, către regele Spaniei, Filip III, despre victoriile obţinute de Mihai Viteazul asupra otomanilor în sudul Dunării şi ecoul acestora la Constantinopol.

88. *1598 noiembrie 26, Poděbrad*. Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul prin care îl previne asupra uneltirilor lui Sigismund Báthory şi îi oferă protecţia sa.

89. *1599 ianuarie 20, Constantinopol*. Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în care informează despre sprijinul primit de Mihai Viteazul din sudul Dunării.

90. *1599 februarie 1, Praga*. Notă a secretarului regal Arnaldo Vanderboye către regele Filip III, despre audienţa solului lui Mihai Viteazul la împăratul Rudolf II, spre a prezenta rezultatele campaniei din sudul Dunării.

91. *1599 martie*. Ştire despre incursiunile lui Mihai Viteazul la sud de Dunăre şi victoriile asupra paşalelor de Vidin şi Nicopole.

92. *1599 aprilie 6, Alba Iulia*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Bartholomeu Pezzen prin care îi cere să-şi grăbească sosirea în Transilvania.

93. *1599 aprilie 8, ⟨Praga⟩*. Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul cu privire la cererile acestuia de a i se trimite ajutoare în bani.

94. *1599 aprilie 17, Praga*. Scrisoare a împăratului Rudolf II către Bartholomeu Pezzen cuprinzînd instrucţiuni în vederea discuţiilor ce se vor purta cu solii transilvăneni despre pactul încheiat între Sigismund Báthory şi Andrei Báthory, precum şi în legătură cu îndemnul ce trebuie adresat lui Mihai Viteazul de a denunţa conspiraţiile Báthoreştilor cu otomanii, polonii şi moldovenii.

95. *1599 mai 3, Praga*. Raport al agentului Cesare Florio către ducele de Mantova, ⟨Vincenzo I Gonzaga⟩, despre hotărîrea împăratului Rudolf II de a-l chema pe Mihai Viteazul la Praga, ca urmare a evenimentelor din Transilvania.

96. *1599 mai 5, Constantinopol*. Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, referitor la incursiunea lui Mihai Viteazul peste Dunăre.

97. *1599 iunie 4, Praga*. Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul despre trimiterea lui Aloisiu Radibrad cu scrisoarea de acreditare.

98. *1599 iunie 11, Roma*. Scrisoare a papei Clement VIII, adresată lui Mihai Viteazul, prin care îl anunţă că îl trimite la el pe nunţiul apostolic Germanico Malaspina.

99. *1599 iunie 12, Praga*. Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul prin care îl anunţă că va continua să îl sprijine în lupta antiotomană.

100. *1599 iulie 8, Praga*. Răspuns al împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul, prin care asigură în continuare de protecţia sa.

101. *1599 iulie 23, Praga*. Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul, răspunzîndu-i la solia trimisă prin Petru Armeanul.

102. *1599 august 25, Constantinopol*. Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, referitor la condiţiile de pace formulate de Andrei Báthory, ca, în cazul înlăturării de către Poartă a lui Mihai Viteazul, domnia Ţării Româneşti să fie încredinţată unui favorit al său.

103. *1599 septembrie 7, Košice*. Scrisoare a lui Gheorghe Basta către Bartholomeu Pezzen prin care susţine necesitatea de a se alătura lui Mihai Viteazul pentru a evita înţelegerea dintre Andrei Báthory şi Poartă.

104. *1599 septembrie 22, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu neacceptarea de către Mihai Viteazul a condițiilor de pace cu Poarta formulate de Andrei Báthory.

105. *1599 septembrie 27, Praga.* Scrisoare a lui Cesare Florio către ⟨Cesare d'Este⟩, duce de Modena, despre intenția lui Mihai Viteazul de a intra în Transilvania împreună cu Gheorghe Basta.

106. *1599 octombrie 6, Plzeň.* Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul prin care îl anunță că îi trimite răspuns la solia lui și îl asigură de bunăvoința sa.

107. *1599 noiembrie 1, Viena.* Scrisoare a ambasadorului spaniol la Curtea imperială, Guillén de San Clemente, către regele Filip III, despre intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania și înfrîngerea cardinalului Andrei Báthory.

108. ⟨*1599, după noiembrie 1*⟩. Raport privitor la scrisorile secrete ale cardinalului Andrei Báthory găsite de Mihai Viteazul.

109. *1599 noiembrie 6, Plzeň.* Scrisoare a împăratului Rudolf II adresată lui Ștefan Bocskay cu privire la necesitatea unirii forțelor sale cu cele ale lui Mihai Viteazul împotriva cardinalului Andrei Báthory.

110. *1599 noiembrie 6, Viena.* Știri despre împrejurările în care Mihai Viteazul s-a instaurat ca domn al Transilvaniei.

111. *1599 noiembrie 13, Viena.* Scrisoare a ambasadorului spaniol, Guillén de San Clemente, către regele Filip III, despre victoria lui Mihai Viteazul asupra cardinalului Andrei Báthory la Șelimbăr.

112. *1599 noiembrie 18, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Paolo Georgi către împăratul Rudolf II despre intenția lui Mihai Viteazul de a păstra Transilvania și de a intra în Moldova.

113. *1599 noiembrie 20, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către împăratul Rudolf II, despre victoria sa în Transilvania și despre trimiterea unei solii la împărat.

114. *1599 noiembrie 21, Roma.* Scrisoare a cavalerului Giovanni Mocenigo către dogele Veneției, ⟨Marino Grimani⟩, despre ecoul pe care l-a avut la Curtea papală știrea victoriei lui Mihai Viteazul asupra cardinalului Andrei Báthory la Șelimbăr.

115. *1599 noiembrie 21, Praga.* Scrisoare a agentului papal, Alberto Venturini, către nunțiul Filippo Spinelli despre împrejurările în care s-a desfășurat bătălia de la Șelimbăr.

116. *1599 noiembrie 24, Niepolcmice.* Scrisoare a regelui Poloniei, Sigismund III, către împăratul Rudolf II, despre planurile lui Mihai Viteazul de a intra în Moldova.

117. *1599 noiembrie 29, Plzeň.* Scrisoare a miniștrilor imperiali, Wolfgang Rumpff și Paul Sixt Trauthson, către Mihai Viteazul în care îl felicită pentru victoria sa asupra lui Andrei Báthory.

118. *1599 noiembrie 29, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către împăratul Rudolf II, despre intențiile sale de a relua tratativele de pace cu tătarii.

119. *1599 noiembrie 30, Viena.* Scrisoare a arhiducelui Matthias către regele Poloniei, Sigismund III, despre zvonurile privitoare la intențiile cancelarului Jan Zamoyski de a-l ataca pe Mihai Viteazul și despre necesitatea zădărnicirii unor asemenea planuri.

120. *1599 decembrie 3, Košice.* Scrisoare a Consiliului Cameral din Zips către Mihai Viteazul cu privire la pregătirile făcute de cancelarul polon pentru a ataca Transilvania.

121. *1599 decembrie 3, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către împăratul Rudolf II prin care îl înștiințează că, pentru purtarea războiului antiotoman, a luat în serviciul său oșteni din Ungaria și că are nevoie și de alții.

122. *1599 decembrie 6, Plzeň.* Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazu cu privire la trimiterea unor soli, între care se află și Carlo Magno.

123. *1599 decembrie 6, Plzeň.* Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazu, prin care-l felicită pentru victoria asupra lui Andrei Báthory și îi anunță trimiterea solilor săi David Ungnad și Mihai Székely.

124. *1599 decembrie 13, Rokycany.* Scrisoare a lui Sebastian Lamberti din Fornani adresată cardinalului San Giorgio prin care-l anunță că Mihai Viteazul s-a opus ca Gheorghe Basta și David Ungnad, comisar imperial, să intre în Transilvania.

125. *1599 decembrie 14, Košice.* Știre referitoare la solia trimisă de Mihai Viteazul la împăratul Rudolf II cu o parte din steagurile cucerite cu ocazia înfrîngerii cardinalului Andrei Báthory în lupta de la Șelimbăr și la hotărîrea lui Mihai Viteazul de a păstra Transilvania și de a o administra ca guvernator al împăratului.

126. *1599 decembrie 15, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către împăratul Rudolf II prin care își reafirmă credința față de interesele creștinătății și ale Casei de Austria.

127. *1599 decembrie 16, Sebeș.* Scrisoare prin care judele și jurații scaunului Sebeș recunosc tratatul încheiat de împăratul Rudolf II cu Mihai Viteazul.

128. *1599 decembrie 16, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către arhiducele Matthias cu privire la uneltirile lui Sigismund Báthory şi la solia pe care i-a trimis-o.

129. *1599 decembrie 20, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către arhiducele Matthias prin care îl roagă să intervină pe lîngă împăratul Rudolf II pentru a-i trimite armele promise.

130. *1599 decembrie 21, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul prin care îl anunţă pe împăratul Rudolf II că îi trimite o nouă solie şi îl asigură de credinţa sa.

131. *1599 decembrie 22, Plzeň.* Scrisoare a împăratului Rudolf II către regele Poloniei, Sigismund III, prin care se angajează că îl va opri pe Mihai Viteazul să intre în Moldova.

132. *1599 decembrie 22, Plzeň.* Scrisoare a împăratului Rudolf II către Mihai Viteazul prin care îi cere să nu intre în Moldova.

133. *1599 decembrie 22, Alba Iulia.* Scrisoare a agentului imperial, Giovanni di Marko, către Bartholomeu Pezzen, în care arată că Mihai Viteazul aşteaptă sosirea comisarilor imperiali pentru a le încredinţa Transilvania.

134. *1599 decembrie 24, Plzeň.* Scrisoare a împăratului Rudolf II adresată comisarilor imperiali, David Ungnad şi Mihai Székely, prin care le cere să-l împiedice pe Mihai Viteazul să intre în Moldova.

135. *1599 decembrie 29, Bratislava.* Scrisoare a episcopului Ştefan Szuhay către Mihai Viteazul în care îl felicită pentru izbînda sa din Transilvania şi îl îndeamnă să-şi păstreze credinţa faţă de împăratul Rudolf II.

136. *1599 decembrie 29, Roma.* Ştiri despre hotărîrea lui Mihai Viteazul de a nu renunţa la Transilvania.

137. *1600 ianuarie 1, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, referitor la solia trimisă de Mihai Viteazul la Poartă pentru confirmarea sa ca principe al Transilvaniei.

138. *1600 ianuarie 6, Niepolomice.* Scrisoare a regelui Poloniei, Sigismund III, către împăratul Rudolf II cu privire la misiunea lui Jan Zamoyski de a opri acţiunea lui Mihai Viteazul în Moldova.

139. *1600 ianuarie 13, Munkačevo.* Scrisoare a lui David Ungnad către Ioan Barvitius, despre interesul imperialilor pentru minereurile şi aurul din Transilvania şi despre hotărîrea lui Mihai Viteazul de a nu le ceda Transilvania.

140. *1600 ianuarie 15, Veneţia.* Ştiri despre ecoul produs la Constantinopol de acţiunile antiotomane ale lui Mihai Viteazul şi pregătirea campaniei din Moldova.

141. *1600 ianuarie 18, Seleuş.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta către Mihai Székely, despre pregătirile făcute de Mihai Viteazul pentru o nouă acţiune.

142. *1600 ianuarie 20, Varşovia.* Fragment din instrucţiunile date de regele Poloniei, Sigismund III, solului său, Adrian Rembowski, trimis la Curtea împăratului Rudolf II, cu referiri la pretenţiile de suzeranitate ale Ungariei asupra Moldovei.

143. *1600 ianuarie 20, Satu Mare.* Raport al lui David Ungnad către împăratul Rudolf II despre necesitatea atragerii de partea imperialilor a unor oameni de încredere din preajma lui Mihai Viteazul şi despre intenţiile voievodului român în privinţa Moldovei.

144. *1600 ianuarie 27, Roma.* Scrisoare adresată de papa Clement VIII lui Mihai Viteazul prin care îl recomandă pe episcopul de Argeş pentru a-i asigura protecţie.

145. *1600 ianuarie 28, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în care se face cunoscut că sultanul l-a confirmat pe Mihai Viteazul ca principe al Transilvaniei şi pe fiul acestuia, Nicolae Pătraşcu, ca domn al Ţării Româneşti.

146. *1600 ianuarie 29, Veneţia.* Ştiri referitoare la pregătirile lui Mihai Viteazul pentru a intra în Moldova împotriva lui Ieremia Movilă.

147. *1600 februarie 1, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Bartholomeu Pezzen prin care îl roagă să intervină pe lîngă împăratul Rudolf II pentru a-i fi trimise ajutoarele băneşti promise.

148. *1600 februarie 4, Alba Iulia.* Extras din scrisoarea lui Carlo Magno către comisarii imperiali, ⟨David Ungnad şi Mihai Székely⟩, despre serviciile pe care le poate aduce Mihai Viteazul Ligii antiotomane.

149. *1600 februarie 4, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către comisarii imperiali prin care îşi exprimă bucuria pentru sosirea acestora.

150. *1600 februarie 5, Roma.* Ştiri referitoare la pregătirile întreprinse de Mihai Viteazul pentru a intra în Moldova.

151. *1600 februarie 7, Ambras*. Scrisoare de felicitare adresată de arhiducele Carol împăratului Rudolf II cu prilejul victoriei obţinute de Mihai Viteazul asupra cardinalului Andrei Báthory.

152. *1600 februarie 10, Alba Iulia*. Raport al comisarilor imperiali, David Ungnad şi Mihai Székely, către Rudolf II, în care relatează despre onorurile cu care au fost întîmpinaţi la Alba Iulia.

153. *1600 februarie 12, Csenger*. Scrisoare a lui Gheorghe Basta referitoare la ocuparea cetăţii Hust şi la relaţiile sale încordate cu Mihai Viteazul.

154. *1600 februarie 12, Veneţia*. Ştiri primite de la Viena privind uneltirile lui Ieremia Movilă, ale cancelarului Jan Zamoyski şi ale lui Sigismund Báthory împotriva lui Mihai Viteazul.

155. *1600 februarie 13, Alba Iulia*. Scrisoare adresată episcopului Dimitrie Naprágyi de către un necunoscut, privind negocierile lui Mihai Viteazul cu imperialii.

156. *1600 februarie 19, Roma*. Ştiri privind încercările lui Sigismund Báthory de a reocupa Transilvania cu ajutorul polonilor sau al otomanilor.

157. *1600 februarie 21, Alba Iulia*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Bartholomeu Pezzen, prin care îi solicită intervenţia pe lîngă împărat pentru a obţine ajutorul promis.

158. *1600 februarie 22, Viena*. Extras din raportul lui Unverzagt către arhiducele Maximilian, despre refuzul lui Mihai Viteazul de a preda imperialilor Transilvania şi despre intenţiile sale privind comitatele din Partium şi Moldova.

159. *1600 februarie 22, 〈Alba Iulia〉*. Relatare a episcopului Dimitrie Naprágyi referitoare la situaţia din Transilvania.

160. *1600 februarie 26, Roma*. Ştiri prin care se face cunoscut că arhiducele Maximilian nu este de acord să i se recunoască lui Mihai Viteazul stăpînirea asupra Transilvaniei.

161. *1600 martie 5, Plzeň*. Fragment din răspunsul dat de Rudolf II solului polon, Adrian Rembowski, din care rezultă preocuparea împăratului ca nu cumva pretenţiile Ungariei şi Poloniei sau uneltirile lui Ieremia Movilă să dea prilej lui Mihai Viteazul de a intra în Moldova.

162. *1600 martie 13, Constantinopol*. Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu intenţiile paşnice ale lui Mihai Viteazul.

163. *1600 martie 13, Braşov*. Extras dintr-un raport al comisarilor imperiali, David Ungnad şi Mihai Székely, către Rudolf II, despre Nicolae Pătraşcu, fiul lui Mihai Viteazul.

164. *1600 martie 14, Košice*. Scrisoare a lui Gheorghe Basta către ducele de Parma, Ranuccio Farnese, despre neîncrederea pe care o are faţă de Mihai, care nu va putea fi scos din Transilvania decît cu forţa.

165. *1600 martie 20, Praga*. Relatare a lui Carlo Magno despre declaraţiile lui Mihai Viteazul privind hotărîrea sa de a continua campaniile antiotomane.

166. *1600 aprilie 3, Košice*. Scrisoare a lui Gheorghe Basta către Piero Duodo, ambasadorul veneţian la Praga, despre temerile sale privind intenţiile lui Mihai Viteazul de a păstra Transilvania.

167. *1600 aprilie 3, Gilău*. Scrisoare a episcopului Dimitrie Naprágyi către David Ungnad referitoare la posibilitatea menţinerii lui Mihai Viteazul în slujba împăratului Rudolf II.

168. *1600 aprilie 6, Alba Iulia*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul către împăratul Rudolf II, prin care îi cere să-l trimită grabnic pe Bartholomeu Pezzen.

169. *1600 aprilie 8, Roma*. Raport al ambasadorului veneţian, Giovanni Mocenigo, către dogele Veneţiei, 〈Marino Grimani〉, despre hotărîrea lui Mihai Viteazul de a nu renunţa la Transilvania şi atitudinea sa faţă de catolicii din această provincie.

170. *1600 aprilie 9, Alba Iulia*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul către împăratul Rudolf II, prin care îi cere să i-l trimită pe Ştefan voievod, fiul lui Petru Şchiopul.

171. *1600 aprilie 10, Alba Iulia*. Ştire despre tratativele purtate în Moldova de Sigismund Báthory cu Ieremia Movilă, cu tătarii şi polonii, pentru a-l alunga pe Mihai Viteazul din Transilvania.

172. *1600 aprilie 11, Alba Iulia*. Ştire despre rezultatul nesatisfăcător al soliei lui Mihai Viteazul, prin banul Mihalcea, la împăratul Rudolf II.

173. *1600 aprilie 12, Constantinopol*. Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, referitor la opinia potrivit căreia Mihai Viteazul ar fi reprezentantul împăratului Rudolf II în Transilvania.

174. *1600 aprilie 26, Constantinopol*. Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, cu privire la alianţa regelui Poloniei cu Ieremia Movilă împotriva lui Mihai Viteazul, pregătit să intre în Moldova.

175. *1600 aprilie 27, Făgăraş*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul prin care înştiinţează pe comisarii imperiali că a trimis un curtean de-al său pentru a grăbi sosirea lui Bartholomeu Pezzen.

176. *1600 aprilie 28, Făgăraş*. Scrisoare trimisă de banul Mihalcea lui Bartholomeu Pezzen în care îl roagă să se grăbească pentru a se întîlni şi sfătui cu Mihai Viteazul.

177. *1600 aprilie 29, Roma*. Scrisoare a papei Clement VIII către Mihai Viteazul în care îi laudă vitejia dovedită în luptele antiotomane îndemnîndu-l să treacă la catolicism şi să respecte tratatul de prietenie încheiat cu împăratul Rudolf II.

178. *1600 ⟨aprilie⟩, Alba Iulia*. Extras dintr-un raport al comisarilor imperiali, David Ungnad şi Mihai Székely, către Rudolf II, despre raporturile dintre Mihai Viteazul şi căpitanul Baba Novac.

179. *⟨1600 aprilie/mai⟩*. Scrisoare a lui ⟨David Ungnad⟩ către ⟨Bartholomeu Pezzen⟩ cu privire la ştirile referitoare la intenţia lui Sigismund Báthory de a intra în Transilvania şi de a răscula poporul contra lui Mihai Viteazul şi a împăratului Rudolf II.

180. *1600 începutul lui mai, Varşovia*. Scrisoare de răspuns a regelui Poloniei, Sigismund III, adresată sultanului Mehmed III, în care îi confirmă că a aflat ştirile referitoare la ultimele evenimente din Ţara Românească şi Moldova.

181. *1600 mai 3, Košice*. Scrisoare a lui Gheorghe Basta către nunţiul Filippo Spinelli, în care apreciază intrarea lui Mihai Viteazul în Moldova ca primejdioasă.

182. *1600 mai 7, Tîrgu Secuiesc*. Scrisoare a postelnicului Stoica trimisă lui Mihai Székely, cu privire la intrarea lui Mihai Viteazul în Moldova şi la dorinţa lui de a se da tronul Moldovei lui Ştefan, fiul lui Petru Şchiopul.

183. *1600 mai 7, Tîrgu Secuiesc*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul trimisă comisarilor imperiali cu privire la primejdia pe care o reprezintă Poarta şi la măsurile de apărare ce trebuie luate împotriva otomanilor.

184. *1600 mai 7, Tîrgu Secuiesc*. Scrisoare trimisă de Mihai Viteazul lui Bartholomeu Pezzen prin care îi cere să-şi grăbească venirea în Transilvania şi, respingînd acuzaţiile formulate împotriva lui, işi reafirmă fidelitatea faţă de cauza antiotomană.

185. *1600 mai 8, Breţcu*. Scrisoare trimisă episcopului Dimitrie Náprágyi de către un necunoscut cu privire la tulburările pe care le poate provoca expediţia lui Mihai Viteazul în Moldova.

186. *1600 mai 8, Tîrgu Secuiesc*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată împăratului Rudolf II în legătură cu motivele care l-au determinat să intre în Moldova.

187. *1600 mai 23, Suceava*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată împăratului Rudolf II în care înfăţişează noi detalii privind motivele care l-au determinat să intre în Moldova.

188. *1600 mai 26, Suceava*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Bartholomeu Pezzen, vestindu-l că în curînd va sosi la Braşov unde îl va aştepta.

189. *1600 mai 29, Constantinopol*. Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil prin care informează că Mihai Viteazul a intrat în Moldova şi sugerează marile neajunsuri pe care le-ar produce Porţii Mihai Viteazul ca „singur domnitor“ al celor trei ţări române.

190. *⟨1600 mai⟩*. Scrisoare a cadiului de Szeged cu privire la tratativele pe care trebuie să le poarte paşa de Timişoara cu Mihai Viteazul şi la pregătirile de război făcute împotriva acestuia de poloni şi Movileşti.

191. *1600 iunie 2, Iaşi*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul către comisarii imperiali, în care îi înştiinţează că l-a însărcinat pe banul Mihalcea să-i însoţească la Praga şi că el se va întoarce curînd din Moldova în Transilvania.

192. *1600 iunie 4, Košice*. Scrisoare a lui Gheorghe Basta către nunţiul Filippo Spinelli, despre situaţia din Moldova după intrarea aici a lui Mihai Viteazul.

193. *1600 iunie 9, Praga*. Scrisoare a ambasadorului spaniol, Guillén de San Clemente, către regele Filip III, despre trimiterea comisarului imperial Bartholomeu Pezzen în Transilvania şi acţiunile lui Mihai Viteazul în Moldova.

194. *1600 iunie 17, Iaşi*. Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Bartholomeu Pezzen, prin care îl anunţă că a trimis la el pe emisarii săi, Francisc Alárd şi Andrei Barcsay, şi îl roagă să le acorde încredere.

195. *1600 iulie 5, Constantinopol*. Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu teama otomanilor de o incursiune a lui Mihai Viteazul la sudul Dunării.

196. *1600 iulie 12, Alba Iulia*. Poruncă a lui Mihai Viteazul în legătură cu convocarea Dietei pentru organizarea Transilvaniei.

197. *1600 iulie 15, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II, adresată regelui Poloniei, Sigismund III, în care dezminte zvonurile potrivit cărora Mihai Viteazul ar fi intrat în Moldova cu încuviințarea lui.

198. *⟨1600⟩ iulie 15, Belgrad.* Rezumat al scrisorii lui Ibrahim pașa către Sigismund Báthory prin care îl anunță că va primi ajutorul militar cerut și îl sfătuiește să ia măsuri față de nobilii transilvăneni care l-au omorît pe cardinalul Andrei Báthory, trecînd de partea lui Mihai Viteazul.

199. *1600 iulie 19, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu zădărnicirea încercărilor de încheiere a păcii între Mihai Viteazul și sultan.

200. *1600 iulie 25, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II adresată ambasadorului său la Roma, prin care îl însărcinează să dezmintă zvonurile potrivit cărora Mihai Viteazul ar fi intrat în Moldova cu încuviințarea împăratului.

201. *1600 iulie 28, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată regelui Poloniei, Sigismund III, despre solii pe care îi trimite la el.

202. *1600 iulie, Varșovia.* Scrisoare a regelui Poloniei, Sigismund III, adresată lui Mihai Viteazul, în care îi cere să nu-l atace pe Ieremia Movilă.

203. *1600 august 2, Constantinopol.* Raport al agentului britanic la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu cel de-al doilea sol de pace trimis de către Mihai Viteazul sultanului.

204. *⟨1600 după august 2, Satu Mare⟩.* Scrisoare a comisarilor imperiali către împăratul Rudolf II, cu privire la intenția lui Mihai Viteazul de a-i ataca pe otomani la Oradea.

205. *1600 august 5, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Ioan Thoraconimus către comisarii imperiali cu privire la misiunea lui Aloisiu Radibrat și prudența lui Mihai Viteazul în alegerea solilor săi la împăratul Rudolf II.

206. *1600 august 6, Satu Mare.* Relatare a lui Francisc Barilovici, prezentată lui David Ungnad și lui ⟨Mihai⟩ Székely, în legătură cu politica lui Mihai Viteazul față de poloni, otomani și imperiali.

207. *1600 august 10, Gönc.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta către nunțiul Filippo Spinelli despre raporturile sale cu Mihai Viteazul și incursiunea cancelarului Jan Zamoyski în Transilvania.

208. *1600 august 14, Varșovia.* Scrisoare a regelui Poloniei, Sigismund III, către împăratul Rudolf II, despre neliniștea provocată de intrarea lui Mihai Viteazul în Moldova și necesitatea înlăturării lui.

209. *1600 august 18, Turda.* Scrisoare a lui Petru Armeanul către comisarii imperiali, Mihai Székely și David Ungnad, despre plecarea pe ascuns a lui Moise Székely.

210. *1600 august 19, Varșovia.* Scrisoare a regelui Poloniei, Sigismund III, către Mihai Viteazul în care îi cere să părăsească Moldova.

211. *1600 august 19, Satu Mare.* Scrisoare a comisarilor imperiali trimisă lui Mihai Viteazul despre pericolul ce-l amenință din partea otomanilor, tătarilor și polonilor.

212. *1600 august 19, Alba Iulia.* Raport al comisarilor imperiali, David Ungnad și Mihai Székely, către împăratul Rudolf II despre situația din Transilvania și starea de spirit din oastea lui Mihai Viteazul.

213. *1600 august 22, Satu Mare.* Extras dintr-un raport al comisarilor imperiali, David Ungnad și Mihai Székely, către arhiducele Matthias, referitor la situația din Transilvania.

214. *1600 august 29, Tokaj.* Știre despre coalizarea tuturor forțelor opuse lui Mihai Viteazul.

215. *1600 septembrie 1, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez de la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, informînd despre plata tributului de către Mihai Viteazul.

216. *1600 septembrie 4, Moftinu Mare.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta adresată ambasadorului spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, în care expune motivele care l-au determinat să pornească cu armata împotriva lui Mihai Viteazul.

217. *1600 septembrie 4, Turda.* Scrisoare trimisă de Ștefan Csáky lui Gabriel Haller, despre situația din Transilvania.

218. *1600 septembrie 8, Zalău.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta către ambasadorul spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, despre hotărîrea sa de a da ajutor nobilimii maghiare din Transilvania, răzvrătite împotriva lui Mihai Viteazul.

219. *1600 septembrie 16, Tabăra de lîngă Sibiu.* Solia lui Mihai Viteazul, prezentată lui Gheorghe Basta de căpitanul Ioan Szelestey, după bătălia de la Mirăslău.

220. *1600 septembrie 21, Poiana Aiudului.* Scrisoare a lui Iacob Potocki către Ştefan Csáky, vestindu-l că a venit în Transilvania ca să-l pedepsească pe Mihai Viteazul pentru intrarea în Moldova.

221. *1600 septembrie 23, Miercurea.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta şi David Ungnad adresată lui Jan Zamoyski referitor la înfrîngerea lui Mihai Viteazul la Mirăslău, cerînd cancelarului să respecte tratatele încheiate cu Rudolf II.

222. *1600 septembrie 25, Sibiu.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta în care, în formă ultimativă, acceptă pacea propusă de Mihai Viteazul, condiţionată de părăsirea Transilvaniei şi de lăsarea familiei şi a vistieriei întregi ca garanţie.

223. *⟨1600 septembrie 27, Tabăra de lîngă Făgăraş⟩.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Gheorghe Basta, în care îşi exprimă hotărîrea de a nu părăsi Transilvania şi de a continua campania antiotomană.

224. *1600 octombrie 1, Lunca Mare.* Scrisoare a cancelarului polon, Jan Zamoyski, adresată boierilor din Ţara Românească, în care le cere ajutor pentru alungarea lui Mihai Viteazul.

225. *1600 octombrie 3, Făgăraş.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta către ambasadorul spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, despre bătălia de la Mirăslău.

226. *1600 octombrie 4, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu invazia cancelarului polon, Jan Zamoyski, în Moldova.

227. *1600 octombrie 6, Braşov.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către împăratul Rudolf II despre încercările lui Mihai Viteazul de a reuni forţele interesate în respingerea trupelor polone aflate în marş spre Transilvania şi Ţara Românească.

228. *1600 octombrie 7, Pasul Buzăului.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către împăratul Rudolf II despre împrejurările trecerii lui Mihai Viteazul în Ţara Românească şi hotărîrea acestuia de a opune întreaga rezistenţă intervenţiei străine.

229. *1600 octombrie 9, Praga.* Raport al agentului Cesare Florio către ⟨Cesare d'Este, duce de Modena⟩, conţinînd detalii despre bătălia de la Mirăslău.

230. *1600 octombrie 10, Reci.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către împăratul Rudolf II, în care expune necesitatea menţinerii ca domn în Ţara Românească a lui Mihai Viteazul pentru a lupta împotriva otomanilor şi tătarilor.

231. *1600 octombrie 12, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către împăratul Rudolf II, în care argumentează necesitatea sprijinirii lui Mihai Viteazul în lupta antiotomană.

232. *1600 octombrie 12.* Scrisoare trimisă lui Mihai Viteazul de generalul Gheorghe Basta şi comisarii imperiali, David Ungnad şi Mihai Székely, prin care îi promit ajutor împotriva duşmanilor.

233. *1600 octombrie 13, Bedzin.* Scrisoare a regelui Poloniei, Sigismund III, către sultanul Mehmed III cu privire la războiul pornit împotriva lui Mihai Viteazul.

234. *1600 octombrie 13, Escorial.* Scrisoare a regelui Filip III către ambasadorul spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, în care face recomandări în privinţa răspunsului ce trebuie dat lui Mihai Viteazul la cererea lui de ajutor.

235. *1600 octombrie 13, ⟨Tabăra din Munţii Buzăului⟩.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Gheorghe Basta şi către comisarii imperiali, prin care relatează despre lupta cu armata polonă şi solicită ca armata imperială să coopereze la înfrîngerea polonilor.

236. *1600 octombrie 14, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către împăratul Rudolf II despre intrigile nobilimii maghiare din Transilvania şi opoziţia manifestată de aceasta faţă de ajutorarea lui Mihai Viteazul pentru a-i alunga pe poloni şi faţa de revenirea lui în Transilvania.

237. *1600 octombrie 16, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad catre împăratul Rudolf II în care argumentează imposibilitatea ajutorării lui Mihai Viteazul împotriva armatei polone invadatoare.

238. *1600 octombrie 17, ⟨Tabăra de la Sfîntu Gheorghe⟩.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta către nunţiul Filippo Spinelli despre înfrîngerea lui Mihai Viteazul la Mirăslău.

239. *1600 octombrie 17, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către împăratul Rudolf II în care se relatează despre sosirea în Transilvania a fiului lui Mihai Viteazul, Nicolae Pătraşcu, căruia i se schiţează portretul moral.

240. *1600 ⟨octombrie 17⟩, Răteşti.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Gheorghe Basta şi către comisarii imperiali, în care solicită din nou sprijinul imperialilor în lupta împotriva armatei polone invadatoare.

241. *⟨1600 înainte de octombrie 19, Tabăra din Munţii Buzăului⟩.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către Gheorghe Basta şi către comisarii imperiali, în care formulează noua cerere ca

armata imperială să-l sprijine la înfrîngerea oştilor otomane şi polone ce au intrat în Ţara Românească.

242. *1600 octombrie 21, Ilieni.* Raport al comisarului David Ungnad către Rudolf II în care prezintă situaţia oastei lui Mihai Viteazul după lupta cu polonii şi cererile stărilor din Transilvania.

243. *1600 octombrie 21, Leţ.* Scrisoare a lui Ştefan Csáky adresată lui Gheorghe Basta şi comisarilor imperiali, despre sosirea în Transilvania a doamnei Stanca şi despre lipsa de ştiri referitoare la situaţia lui Mihai Viteazul în urma luptelor cu armata polonă.

244. *1600 octombrie 21, Leţ.* Scrisoare a lui Ştefan Csáky către generalul Gheorghe Basta despre înfrîngerea lui Mihai Viteazul şi alungarea lui din Ţara Românească de către armata polonă.

245. *1600* octombrie 22, *Ilieni.* Scrisoare trimisă de Gheorghe Basta, David Ungnad şi Mihai Székely cancelarului polon, Jan Zamoyski, în care îi cer, în numele împăratului Rudolf II, să părăsească Ţara Românească.

246. *1600 octombrie 22, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către împăratul Rudolf II despre înfrîngerea lui Mihai Viteazul în lupta cu armata polonă, teama imperialilor ca polonii să nu pătrundă şi în Transilvania şi amănunte privind sosirea în Transilvania a soţiei şi a mamei lui Mihai Viteazul.

247. *1600 octombrie 22, Leţ.* Scrisoare a lui Ştefan Csáky către Gheorghe Basta, despre sosirea la Leţ a doamnei Stanca şi despre pregătirile de luptă împotriva unei posibile intrări în Transilvania a armatei polone.

248. *1600 octombrie 23, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II despre ocuparea de către armata imperială a căii de acces spre Transilvania, decizia lui Mihai Viteazul de a se îndrepta spre Oradea şi despre sosirea la Ilieni a doamnei Stanca.

249. *1600 octombrie 23, Bucovel.* Scrisoare a cancelarului polon, Jan Zamoyski, către stările Transilvaniei în care relatează împrejurările înfrîngerii lui Mihai Viteazul şi cere ca acesta să fie predat regelui Poloniei.

250. *1600 octombrie 24, Ilieni.* Raport al lui David Ungnad către Rudolf II despre luptele dintre oastea lui Mihai Viteazul şi cea polonă, situaţia din Transilvania, poziţia secuilor.

251. *1600 octombrie 25, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II către regele Poloniei, Sigismund III, despre dorinţa sa ca lupta cu Mihai Viteazul să se oprească la hotarele Transilvaniei.

252. *1600 octombrie 25, Bucovel.* Scrisoare a mai multor magnaţi din Polonia către ordinele şi stările Transilvaniei cu privire la expediţia pornită contra lui Mihai Viteazul.

253. *1600 octombrie 25, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II despre situaţia de la Pasul Buzăului şi despre retragerea lui Mihai Viteazul spre Curtea de Argeş.

254. *1600 octombrie 26, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II despre respingerea cererii cancelarului polon de a-i fi predat Mihai Viteazul.

255. *1600 octombrie 26, Ilieni.* Răspuns al generalului Gheorghe Basta şi al comisarilor imperiali dat cancelarului polon, Jan Zamoyski, cu privire la cererea acestuia de a-i fi predat Mihai Viteazul.

256. *1600 octombrie 28, Ilieni.* Scrisoare a generalului Gheorghe Basta şi a comisarilor imperiali către cancelarul polon Jan Zamoyski, prin care refuză să-l predea pe Mihai Viteazul.

257. *1600 octombrie 28, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II, despre intenţia cancelarului polon de a ocupa nu numai Moldova şi Ţara Românească, ci şi Transilvania.

258. *1600 octombrie 29, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II despre intenţiile stărilor din Transilvania, atitudinea lui Gheorghe Basta, lipsa ştirilor privitoare la Mihai Viteazul.

259. *1600 octombrie 30, Ilieni.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II despre plecarea lui Mihai Viteazul la Praga, conţinînd sugestii asupra modului în care să fie tratat voievodul de către împărat.

260. *1600 noiembrie 3, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în legătură cu înlăturarea de la domnie a lui Mihai Viteazul şi în care îşi exprimă regretul că domnitorul român a fost trădat.

261. *1600 noiembrie 17, Alba Iulia.* Scrisoare a lui Gheorghe Basta, David Ungnad şi Mihai Székely către împăratul Rudolf II în care îi cer să acorde ocrotirea solilor oraşului Cluj.

262. *1600 noiembrie 26, Praga.* Instrucţiuni date de împăratul Rudolf II comisarilor imperiali, David Ungnad şi Mihai Székely, privind cererea cancelarului polon, Jan Zamoyski, de a-i fi predat Mihai Viteazul.

263. *1600 ⟨sfîrşitul lui noiembrie⟩, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în care îl informează despre planurile lui Mihai Viteazul de a reveni în Ţara Românească.

264. *1600 decembrie 10, Tokaj.* Raport al sublocotenentului Hans Spayser despre trecerea lui Mihai Viteazul prin Tokaj.

265. *1600 decembrie 11, Praga.* Raport al agentului Cesare Florio către ⟨Cesare D'Este, duce de Modena⟩ despre retragerea armatei polone din Ţara Românească.

266. *1600 decembrie 11, Košice.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II despre cauzele înfrîngerii lui Mihai Viteazul de către armata polonă.

267. *1600 decembrie 12, Oradea.* Scrisoare a lui Paul Nyáry către episcopul de Oradea despre călătoria lui Mihai Viteazul la Praga.

268. *1600 decembrie 14, Debrecen.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către preşedintele Camerei din Caşovia despre călătoria sa la Praga.

269. *1600 decembrie 14, Košice.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II despre călătoria lui Mihai Viteazul la Praga.

270. *1600 decembrie 16, Košice.* Raport al comisarului imperial David Ungnad către Rudolf II care conţine noi informaţii în privinţa călătoriei lui Mihai Viteazul la Praga.

271. *1600 decembrie 16, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II adresată stărilor Transilvaniei în legătură cu necesitatea de a i se acorda ajutor lui Mihai Viteazul împotriva otomanilor.

272. *1600 decembrie 16, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II adresată stărilor Transilvaniei cu privire la ajutorul pe care il va da Transilvaniei şi Ţării Româneşti împotriva otomanilor.

273. *1600 decembrie 27, Bratislava.* Ştire referitcare la sosirea soliei nobilimii transilvănene şi a lui Mihai Viteazul la Praga spre a cere sprijin de la împăratul Rudolf II.

274. *1600 decembrie 30, Viena.* Ştire despre primirea ce i se pregăteşte lui Mihai Viteazul de către arhiducele Matthias şi despre intenţia voievodului român de a merge la Praga.

275. *1601 ianuarie 9, Viena.* Ştire referitoare la apropiata sosire a lui Mihai Viteazul şi găzduirea lui la hanul „Cerbul de aur" din Praga.

276. *1601 ianuarie 12, Viena.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată împăratului Rudolf II în care îi prezintă dorinţa de a i se înfăţişa personal pentru a fi ascultat asupra faptelor sale şi îi solicită sprijin pentru ţările române împotriva Porţii, precum şi protecţie pentru familia sa.

277. *1601 ianuarie 12, Viena.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată lui Bartholomeu Pezzen prin care il roagă să-i pregătească intrarea la Rudolf II şi să intervină să nu se dea răspuns solilor transilvăneni de către împărat decît după ce va sosi şi el la Praga.

278. *1601 ianuarie 12, Viena.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată lui Carlo Magno cerîndu-i să nu se dea răspuns solilor nobilimii transilvănene înainte ca el să se înfăţişeze împăratului.

279. *1601 ianuarie 12, ⟨Viena⟩.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată împăratului Rudolf II, în care prezintă acţiunile sale antiotomane şi cere ajutor pentru a-şi redobîndi domnia în ţările române.

280. *1601 ianuarie 25, Praga.* Ştire despre audienţa soliei nobilimii transilvănene şi a lui Mihai Viteazul la împăratul Rudolf II.

281. *1601 ianuarie 29, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian Piero Duodo către dogele Veneţiei, ⟨Marino Grimani⟩, despre pregătirile lui Gheorghe Basta pentru a opri intrarea lui Sigismund Báthory în Transilvania şi despre audienţa lui Mihai Viteazul la arhiducele Matthias.

282. *1601 februarie 3, Viena.* Memoriul lui Francisc Jurcovici către împăratul Rudolf II, în care susţine cauza lui Mihai Viteazul, acuzînd pe nobilii din Transilvania de perfidie.

283. *1601 februarie 6, Viena.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată împăratului Rudolf II în care îi solicită o audienţă.

284. *1601 februarie 11, Cluj.* Scrisoare trimisă de stările şi ordinele Transilvaniei împăratului Rudolf II, prin care cer să fie ascultat şi solul lor, Ştefan Kakas.

285. *1601 februarie 12, Praga.* Scrisoare a ambasadorului venețian Piero Duodo către dogele Veneției, ⟨Marino Grimani⟩, despre proiectul arhiducelui Maximilian de a pleca în Transilvania și intențiile Curții imperiale față de Mihai Viteazul.

286. *1601 mijlocul lui februarie, Chioar.* Relatare a lui Gheorghe Basta în fața Consiliului Aulic de Război în care își argumentează atitudinea adoptată față de Mihai Viteazul și evenimentele din Transilvania.

287. *1601 februarie 26, Praga.* Scrisoare a agentului Cesare Florio către ⟨Cesare d'Este, duce de Modena⟩, în care înfățișează împrejurările proclamării lui Sigismund Báthory ca principe al Transilvaniei, ale arestării lui Gheorghe Basta de către nobili și decizia Curții imperiale de a-l folosi pe Mihai Viteazul pentru a restabili ordinea în Transilvania.

288. *1601 martie 10, Viena.* Scrisoare a lui Antonio Costantini către ⟨Vincenzo I Gonzaga, duce de Mantova⟩, despre cooperarea militară dintre Mihai Viteazul și Gheorghe Basta pentru restabilirea ordinii în Transilvania.

289. *1601 martie 19, Praga.* Scrisoare a nunțiului Filipo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini despre întîrzierea pregătirilor în vederea plecării lui Mihai Viteazul în Transilvania.

290. *1601 martie 26, Praga.* Raport al ambasadorului venețian Piero Duodo către dogele Veneției, ⟨Marino Grimani⟩, în care prezintă intenția lui Sigismund Báthory de a renunța din nou la principat și planurile lui Mihai Viteazul privind Țara Românească.

291. *1601 aprilie 8, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în care informează despre ajutorul pe care Mihai Viteazul urmează să-l dea lui Gheorghe Basta ca să-l împiedice pe Sigismund Báthory de a intra în Transilvania.

292. *1601 aprilie 14, Praga.* Scrisoare a ambasadorului spaniol, Don Guillén de San Clemente, către regele Filip III, în care relatează despre împăcarea dintre Mihai Viteazul și împăratul Rudolf II.

293. *1601 aprilie 30, Viena.* Raport al comisarului imperial Bartholomeu Pezzen către împăratul Rudolf II, referitor la plecarea lui Mihai Viteazul din Viena, voievodul fiind așteptat cu încredere de toți românii.

294. *1601 mai 12, Košice.* Raport al lui Antonio Costantini către ⟨Vincenzo I Gonzaga, duce de Mantova⟩ asupra sosirii lui Mihai Viteazul la Cașovia și a convorbirilor acestuia cu generalul Ferrante Gonzaga.

295. *1601 mai 28, Košice.* Scrisoare a lui Antonio Costantini catre ⟨Vincenzo I Gonzaga, duce de Mantova⟩ despre concilierea dintre Mihai Viteazul și Gheorghe Basta și plecarea acestora spre Transilvania.

296. *1601 iunie 6, Praga.* Extras din instrucțiunile date de împăratul Rudolf II comisarilor imperiali pentru tratativele de pace cu otomanii.

297. *1601 iunie 9, Veszprém.* Scrisoare a lui Tobias Graff către arhiducele Matthias, în care vorbește despre teama otomanilor față de Mihai Viteazul.

298. *1601 iunie 11, Praga.* Post-scriptum la instrucțiunile imperiale din 6 iunie, în care se precizează intenția Curții imperiale de a nu renunța la suzeranitatea asupra Transilvaniei.

299. *1601 iulie 14, Viena.* Raport al comisarului imperial Bartholomeu Pezzen către împăratul Rudolf II despre fuziunea dintre trupele lui Mihai Viteazul și cele ale lui Gheorghe Basta.

300. *1601 iulie 14, Praga.* Scrisoare a ambasadorului spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, către regele Filip III, despre misiunea solului polon pe lîngă împăratul Rudolf II și intenția lui Mihai de a se alătura lui Gheorghe Basta.

301. *1601 iulie 17, Moftin.* Scrisoare a lui Mihai Viteazul către arhiducele Matthias prin care îl înștiințează că și-a unit oastea cu cea a lui Gheorghe Basta și că Simion Movilă a fost alungat din Țara Românească.

302. *1601 august 5, Zalău.* Copie a scrisorii lui Mihai Viteazul către Guillén de San Clemente, ambasadorul Spaniei la Praga, în care îi relatează victoria obținută la Guruslău.

303. *1601 august 7, Košice.* Scrisoare a lui Antonio Costantini către ⟨Vincenzo I Gonzaga, duce de Mantova⟩, în care se redau amănunte despre bătălia de la Guruslău, preluate din relatarea contelui Tomaso Cavrioli.

304. *1601 ⟨după august 14⟩.* Știre despre lupta de la Guruslău și despre rolul determinant al oastei lui Mihai Viteazul în obținerea victoriei.

305. *1601 august 18, Praga.* Scrisoare a ambasadorului spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, către regele Filip III, despre victoria asupra lui Sigismund Báthory la Guruslău.

306. *1601 august 18, Tabăra de la Turda.* Expunere a lui Gheorghe Basta în fața Consiliului Aulic de Război, în care își argumentează atitudinea dușmănoasă împotriva lui Mihai Viteazul.

307. *1601 septembrie 3, Praga.* Relatare a ambasadorului spaniol la Praga, Guillén de San Clemente, adresată regelui Filip III, despre înfrîngerea lui Sigismund Báthory la Guruslău.

308. *1601 septembrie 8, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II, adresată boierilor munteni despre solia ce le-a trimis-o.

309. *1601 septembrie 8, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II, adresată fraților Buzești, despre solia lui Aloisiu Radibrat și a lui Petru Armeanul.

310. *1601 septembrie 9, Praga.* Scrisoare a împăratului Rudolf II adresată generalului Gheorghe Basta, despre solia lui Aloisiu Radibrat și Petru Armeanul.

311. *1601 septembrie 12, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, cu privire la uciderea lui Mihai Viteazul.

312. *1601 septembrie 15, Veneția.* Relatare a ambasadorului spaniol la Veneția, Francisco de Vera y Aragon, adresată regelui Filip III, despre moartea lui Mihai Viteazul.

313. *1601 septembrie 26, Constantinopol.* Raport al agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în care face cunoscută o altă versiune a morții lui Mihai Viteazul.

314. *1601 octombrie 24, Constantinopol.* Fragment din raportul agentului englez la Constantinopol, Henry Lello, către Sir Robert Cecil, în care informează că Poarta l-a numit pe Radu Mihnea ca domn al Țării Românești, în locul lui Simion Movilă.

LIST OF DOCUMENTS

1. *1594, June 30, Wroclaw.* Note about the Tartar incursion in Poland, Moldavia and Wallachia, and their defeat by Michael the Brave.

2. *1594, ⟨October⟩.* Note sent to Gdańsk by the internuncio Wessel, then in Poland, about the Anti-Ottoman alliance concluded between Wallachia, Moldavia and Transylvania.

3. *1594, November 23, Alba Iulia.* Letter of Prince Sigismund Báthory to Archduke Matthias about the necessity to continue the Anti-Ottoman combat.

4. *1594, November 26.* Note from Transylvania about the personal participation of Michael the Brave in the battles with the Ottomans in Wallachia, reminding of the assistance received from the Transylvanians and of the battles with the Ottomans at Timişoara and Lipova.

5. *1594, November 29, Prague.* Excerpt from a letter of the imperial commissary Bartholomew Pezzen to one of the prince electors about Wallachia and Moldavia's joining the anti-Ottoman League.

6. *1594, December 21, Košice.* Note about the simultaneous outset of the anti-Ottoman campaign in Wallachia, Moldavia and Transylvania, and the battles with the Tartars.

7. *1594.* Account from Transylvania regarding the assistance requested by Emperor Rudolph II from all the Cristian sovereigns for the battle against the Turks and the participation of Wallachia, Moldavia and Transylvania in the anti-Ottoman campaign.

8. *1595, February 12, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Prime Minister William Cecil Burghley in connection with the attacks suffered by the Turks, and Michael the Brave's incursions over the Danube.

9. *1595, February 15, Košice.* Note about the attack initiated by Michael the Brave, assisted by Transylvanians and Serbians, against the Tartars returning from Timişoara.

10. *1595, March 22, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Prime Minister William Cecil Burghley regarding Michael the Brave's besiege of Vidin and blockade of the Danube.

11. *1595, March 22, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Prime Minister William Cecil Burghley in connection with the anti-Ottoman actions in Moldavia and Wallachia, encouraged by Emperor Rudolph II.

12. *1595, April 18 Prague.* Account of the agent Curtio Pichena about the preparation of an anti-Ottoman campaign in Hungary and the Porte's intention to attack Sigismund Báthory and Michael the Brave.

13. *1595, May 7, Constantinople.* Note regarding the preparations of the Ottoman army to campaign against Wallachia and Moldavia.

14. *1595, May 20, Constantinople.* Note concerning the preparations for the campaign against Wallachia, and the Ottoman army's starting out for war.

15. *1595, May 20, Constantinople.* Note on the echo of the anti-Ottoman military successes of the Romanians, and the Porte's fear of a possible loss of suzerainty over the Romanian lands.

16. *1595, May 20, Constantinople.* Note about the beginning of the expedition of the Ottoman army, headed by the Grand Vizier Ferhad Pasha, against Wallachia and Moldavia.

17. *1595, May 21, Constantinople.* Note about the impressions produced in Constantinople by the victories of the Romanian lands in the campaigns against the Ottomans.

18. *1595, May 24, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to William Cecil Burghley regarding Michael the Brave's attack and the victory over the Turks at Vidin.

19. *1595, May 31, Buda.* Note about the Porte's intention of organizing Wallachia and Moldavia as pashaliks.

20. *1595, July 3, Alba Iulia.* Excerpt from a letter of the nuncio Alfonso Visconti to Cardinal Cinzio Aldobrandini informing on the participation of the troops sent by Sigismund

Báthory to Wallachia in the actions headed by Michael the Brave for the defence of the Danube border.

21. *1595, August 8, Prague.* Letter of the agent Curtio Pichena to Ferdinand I, Grand Duke of Tuscany, about the discontent of the inhabitants of Wallachia and Moldavia regarding the conditions imposed by Sigismund Báthory in the treaties signed with the Romanian hospodars.

22. *1595, August 24, Constantinople.* Excerpt from a report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Thomas Heneage criticizing Michael the Brave's strategy related to Sinan-pasha's actions.

23. *1595, August 28, Sebeş.* Letter of Alfonso Visconti, Bishop of Cervia, to Gianbattista Genga relating about the battle at Călugăreni.

24. *1595, September 12, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador to Prague, to the doge of Venice ⟨Pasquale Cicogna⟩, showing the Christians' success in the anti-Ottoman battles.

25. *1595, September 18, Ţuţora.* Letter of the Polish Chancellor Jan Zamoyski to the nuncio Germanico Malaspino about the circumstances in which he had to enter Moldavia.

26. *1595, September 19, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador to Prague, to the doge of Venice ⟨Pasquale Cicogna⟩ about the development of the battle at Călugăreni.

27. *1595, September 19, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador to Prague, to the doge of Venice ⟨Pasquale Cicogna⟩ about the siege of Lipova and Timişoara, and the situation after the defeat of the Turks at Călugăreni.

28. *1595, September 20, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent at Constantinople, to Sir Thomas Heneage informing that the Grand Vizier does not take any action against the Romanian lands.

29. *1595, September 26, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador to Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the development of the battle at Călugăreni.

30. *1595, October 15, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the intrigues conceived by Cardinal Andrew Báthory.

31. *1595, October 20, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Thomas Heneage, informing on the attack prepared by the Tartars against Moldavia.

32. *1595, October 24, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the expedition of the Chancellor of Poland Jan Zamoyski in Moldavia, and his plans regarding the Romanian lands.

33. *1595, October 24, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the anti-Ottoman projects of Prince Sigismund Báthory.

34. *1595, October 31, Giurgiu.* Note on Michael the Brave's battles with the Turks a Tîrgovişte and Giurgiu.

35. *1595, October 31, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the situation in the Romanian lands, and Chancellor Jan Zamoyski's intentions to negotiate with the Porte.

36. *1595, November 7, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the situation in Wallachia and Moldavia and Chancellor Jan Zamoyski's plans.

37. *1595, November 9, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil on the position adopted by Poland and the Prince of Transylvania regarding Wallachia and Moldavia.

38. *1595, November 14, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ regarding the situation after Sinan-pasha's defeat at Tîrgovişte.

39. *1595, November 14, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the political situation after Sinan-pasha's retreat from Wallachia.

40. *1595, November 21, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ showing details of the besiege and conquest of the fortress of Giurgiu.

41. *1595, November 21, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the efforts of the Imperial Court to prevent Chancellor Jan Zamoyski's attempts to occupy Wallachia and Moldavia, and the latter's secret negotiations with the Queen of England to the advantage of the Porte.

42. *1595, November 22, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Thomas Heneage in connection with Michael the Brave's surveillance of the Grand Vizier Sinan-pasha over the Danube, the Tartar invasion in Moldavia, the intervention of Jan Zamoyski, the Chancellor of Poland, and the nomination of Jeremiah Movilă as hospodar by the Porte.

43. *1595, November 25, Rome.* Letter of the Venetian ambassador Giovanni Dolfin to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the satisfaction with which Pope Clement VIII received the news regarding Michael the Brave's and Sigismund Báthory's victory over the Ottomans.

44. *1595, November 28, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador to Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the unpleasant impression made on the Imperial Court by Chancellor of Poland Jan Zamoyski's plans to occupy Moldavia and Wallachia.

45. *1595, November 29, Alba Iulia.* Letter of Cesare Viadana to the Duke of Mantua ⟨Vincenzo Gonzaga⟩ about Sigismund Báthory's return from the campaign in Wallachia and the Ottoman attempts to breaking off the alliance between the Prince of Transylvania and Michael the Brave.

46. *1595, December 4, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Thomas Heneage on the Tartars' intention to invade Wallachia.

47. *1595, December 10, Alba Iulia.* Note about the Ottoman retreat from Brăila as a consequence of Michael the Brave's campaign and about the besiege of Timişoara led by the Prince of Transylvania.

48. *1595, December 31, Constantinople.* Letter of Marco Venier to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the impression produced in Constantinople by the events in Moldavia and the defeat of Sinan-pasha by Michael the Brave in the battle at Giurgiu.

49. *1595.* Note about the battles with the Ottomans in Wallachia and the crush of Sinan-pasha's army in the battles with Michael the Brave.

50. *1596, January 2, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the efforts of the Imperial Court to conclude the anti-Ottoman League.

51. *1596, January 5, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Thomas Heneage regarding the echo of Michael the Brave's victory over the Ottomans.

52. *1596, February 6, Prague.* Letter of Tomaso Contarini, the Venetian ambassador in Prague, to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the arrival of Prince Sigismund Báthory at the Imperial Court and the negotiations to get support in repelling a new Ottoman invasion into Wallachia.

53. *1596, February 29, Alba Iulia.* Note regarding the premises for concluding a treaty between Michael the Brave and the Imperial Court.

54. *1596, March 24, Alba Iulia.* Report of Cosimo Capponi to the Florentine secretary Belisario Vinta about the Porte's intention to nominate another hospodar of Wallachia instead of Michael the Brave.

55. *1596, May 2, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent at Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on Michael the Brave's attack of Plevna.

56. *⟨June⟩, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil, informing on the offer made by the Polish King Sigismund III to commit Michael the Brave to the Porte.

57. *1596, November 4, Prague.* Report of the apostolic nuncio Alfonso Carillo regarding the Tartar incursion in Wallachia and their defeat by Michael the Brave.

58. *1597, January 5, Constantinople.* Excerpts from the campaign diary of Edward Barton, the British agent in Constantinople, depicting the Tartar invasion of Wallachia, and Michael the Brave's preparations to withstand the attack.

59. *1597, January 10, Košice.* Excerpt from a letter of Baron Cristofor von Teuffenbach to Johann Georg of Saxa, the Margrave of Brandenburg, informing about the relations betweent Michael the Brave and Sigismund Báthory.

60. *1597, January 17, Prague.* Letter of Johann Georg of Saxa, the Margrave of Brandenburg, relating about the arrival of the Transylvanian Prince together with Michael the Brave in Prague.

61. *1597, March 9, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil relating that the Patriarch of Alexandria had interceded with Michael the Brave for concluding peace between the Porte and the anti-Ottoman forces.

62. *1597, May 1, Constantinople.* Excerpt from the report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing that the Christian allies, including Michael the Brave, will negotiate peace with the Sultan.

63. *1597, May 14, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding the peace proposals made by Michael the Brave and Sigismund Báthory to the Sultan.

64. *1597, May 27, Alba Iulia.* Précis of a letter ⟨of Sigismondo della Torre to the cardinal Cinzio Aldobrandini⟩ about an agreement concluded between Michael the Brave and Prince Sigismund Báthory for the former's ascension to the chair of Transylvania.

65. *1597, June 5, Constantinople.* Letter of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Michael the Brave showing that the Sultan, the Grand Vizier and other high officials are inclined to grant him hereditary reign provided that an agreement with the Porte is concluded.

66. *1597, June 20, Vienna.* Note about the Ottoman preparations for a campaign against Wallachia and Transylvania.

67. *1597, July 3, Tîrgovişte.* Letter of Michael the Brave to Pope Clément VIII asking for financial support to fight the Ottomans.

68. *⟨1597, July—September⟩.* Letter of the Tartar Khan to Michael the Brave, promising no further invasion of Wallachia in exchange of a tribute.

69. *1597, August 30, Venice.* Excerpt from a letter of the Spanish ambassador Iñigo of Mendoza to King Philip II of Spain about the preparation of an Ottoman campaign against Transylvania, and the Sultan's intention to conclude peace with Michael the Brave.

70. *1597, October 16, Tîrgovişte.* Report of Giovanni de'Marini Poli to Sigismundo della Torre, Governor of Gorizia, about the relations between Prince Sigismund Báthory and Michael the Brave, and the attempts of the Patriarch of Constantinople to obtain the assistance of Emperor Rudolph II in organizing an anti-Ottoman campaign led by the Romanian hospodar.

71. *1597, November 10, Constantinople.* Report of Edward Barton, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on the Grand Vizier's attitude regarding the Polish claims to Wallachia and Moldavia.

72. *1597, November 13, Alba Iulia.* Letter of the nuncio of Cervia to the nuncio Speziano regarding Michael the Brave's envoyship to Emperor Rudolph II.

73. *1598, May 11, Braşov.* Letter of Valentin Hirschel, the Judge of Braşov, to the imperial commissaries Stephen Szuhay and Nicholas Istvánffy about Michael the Brave's reply that he takes no oath of allegiance before the arrival of Archduke Maximilian.

74. *1598, June 3, Braşov.* Letter of the imperial commissaries Stephen Szuhay and Nicholas Istvánffy to Emperor Rudolph II requesting support for Wallachia and Moldavia to counteract the Polish claims and Tartar attacks.

75. *1598, June 12, Tîrgovişte.* Report of the imperial commissaries Stephen Szuhay and Nicholas Istvánffy to the Imperial Minister Wolfgang Rumpff about the peace concluded with the Tartars, and Michael the Brave's request for weapons.

76. *1598, June 12, Tîrgovişte.* Letter of the imperial commissaries Stephen Szuhay and Nicholas Istvánffy to Emperor Rudolph II about the wish of the Tartar envoys that the Emperor should support the conclusion of peace with Michael the Brave.

77. *1598, June 13, Prague.* Letter of Guillén of San Clemente, the Spanish ambassador in Prague, to King Philip III of Spain regarding the situation in Transylvania and Michael the Brave's decision to resume campaign against the Porte.

78. *1598, June 17, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil, informing on the armed forces and military plans of Michael the Brave and Jeremiah Movilă.

79. *1598, June 30, Dopca.* Letter of Michael the Brave to the imperial commissaries Stephen Szuhay and Nicholas Istvánffy requesting financial support and soldiers in order to defend the country from the threatening Ottoman forces.

80. *1598, July 15, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil relating Michael the Brave's crossing the Danube at Silistra.

81. *1598, July 26, Alba Iulia.* Report of Stephen Szuhay and Nicholas Istvánffy ⟨to Archduke Matthias⟩ regarding the arrival of the Tartar envoy.

82. *⟨1598, before July 28⟩.* Letter of the Tartar Khan, Gazi Ghiray II to Michael the Brave, assuring him of his friendship and asking for financial support for releasing his younger brother, hostage at the Porte.

83. *1598, August 12, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding the concentration of Michael the Brave's army on the Danube.

84. *1598, September 23, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil concerning Michael the Brave's raid across the Danube, the attack of Vidin and the destruction of most of the Ottoman army.

85. *October 7, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on Michael the Brave's attack of the fortress of Nikopolis.

86. *1598, November 1, Poděbrady.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave regarding the assistance he is ready to offer the latter for continuing the combat against the Ottomans.

87. *1598, November 21, Venice.* Excerpt from a letter of Iñigo of Mendoza, the Spanish ambassador in Venice, to King Philip III about Michael the Brave's victories over the Ottomans south of the Danube and their echo in Constantinople.

88. *1598, November 26, Poděbrady.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave warning against Sigismund Báthory's intrigues and offering his protection.

89. *1599, January 20, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on the support received by Michael the Brave from south of the Danube.

90. *1599, February 1, Prague.* Note of the royal secretary Arnaldo Vanderboye to King Philip III about the audience of Michael the Brave's envoy with Emperor Rudolph II for presenting results of the campaign south of the Danube.

91. *1599, March.* Note about Michael the Brave's incursions south of the Danube and his victories over the pashaliks of Vidin and Nikopolis.

92. *1599, April 6, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Bartholomew Pezzen asking for the latter's urgent arrival in Transylvania.

93. *1599, April, 8 ⟨Prague⟩.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave regarding the Michael's request for financial support.

94. *1599, April 17, Prague.* Letter of Rudolph II to Bartholomew Pezzen with instructions regarding the future talks with the Transylvanian envoys about the pact concluded between Sigismund Báthory and Andrew Báthory, and the need to encourage Michael the Brave to denounce the collusions of the Báthorys with the Ottomans, Poles and Moldavians.

95. *1599, May 3, Prague.* Report of the agent Cesare Florio to the Duke of Mantua ⟨Vincenzo Gonzaga⟩ about the decision of Rudolph II to summon Michael the Brave to Prague as a result of the events in Transylvania.

96. *1599, May 5, Constantinople.* Excerpt from a report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding Michael the Brave's raid across the Danube.

97. *1599, June 4, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave about Aloysius Radibrat's envoyship with a letter of credence.

98. *1599, June 11, Rome.* Letter of Pope Clement VIII to Michael the Brave announcing that the apostolic nuncio Germanico Malaspina will be sent to him.

99. *1599, June 12, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave informing his support for the latter's anti-Ottoman battles.

100. *1599, July 8, Prague.* Reply of Emperor Rudolph II to Michael the Brave about his constant protection of the latter.

101. *1599, July 23, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave answering Michael's message communicated by Peter the Armenian.

102. *1599, August 25, Constantinople.* Excerpt from a report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding the peace conditions stated by Andrew Báthory that in case Michael the Brave be dismissed by the Porte one of his favourites is to be nominated hospodar of Wallachia.

103. *1599, September 7, Košice.* Letter of George Basta to Bartholomew Pezzen showing the necessity of joining Michael the Brave in order to avoid an agreement between Andrew Báthory and the Porte.

104. *1599, September 22, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on Michael the Brave's rejection of the peace conditions with the Porte as stated by Andrew Báthory.

105. *1599, September 27, Prague.* Letter of Cesare Florio ⟨to Cesare d'Este⟩, Duke of Modena, about Michael the Brave's intention of entering Transylvania together with Georg Basta.

106. *1599, October 6, Plzeň.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave notifying that his answer to Michael is on the way, and assuring him of his benevolence.

107. *1599, November 1, Vienna.* Letter of Guillén of San Clemente, the Spanish ambassador to the Imperial Court, to King Philip III about Michael the Brave's entering Transylvania and the defeat of Cardinal Andrew Báthory.

108. ⟨*1599, after November 1*⟩. Report on Cardinal Andrew Báthory's secret letters found by Michael the Brave.

109. *1599, November 6, Plzeň.* Letter of Emperor Rudolph II to Stephen Bocskay regarding the need that his forces join those of Michael the Brave against Cardinal Andrew Báthory.

110. *1599, November 6, Vienna.* Note about the circumstance in which Michael the Brave appointed himself Prince of Transylvania.

111. *1599, November 13, Vienna.* Letter of the Spanish ambassador Guillén of San Clemente to King Philip III about Michael the Brave's victory over Cardinal Andrew Báthory at Şelimbăr.

112. *1599, November 18, Alba Iulia.* Letter of Paolo Georgi to Emperor Rudolph II about Michael the Brave's intention to withhold Transylvania and enter Moldavia.

113. *1599, November 20, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II about his victory in Transylvania and his sending an envoyship to the emperor.

114. *1599, November 21, Rome.* Letter of chevalier Giovanni Mocenigo to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about the reaction of the Papal Court to Michael the Brave's victory over Cardinal Andrew Báthory at Şelimbăr.

115. *1599, November 21, Prague.* Letter of the papal agent Alberto Venturini to the nuncio Filippo Spinelli about the circumstances in which the battle of Şelimbăr took place.

116. *1599, November 24, Niepolomice.* Letter of King Sigismund III of Poland to Emperor Rudolph II about Michael the Brave's plans of entering Moldavia.

117. *1599, November 29, Plzeň.* Letter of the Imperial Ministers Wolfgang Rumpff and Paul Sixt Trauthson to Michael the Brave congratulating him for the victory over Andrew Báthory.

118. *1599, November 29, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II about his intentions to resume the peace negotiations with the Tartars.

119. *1599, November 30, Vienna.* Letter of Archduke Matthias to King Sigismund III of Poland about the rumours concerning Chancellor Jan Zamoyski's intention to attack Michael he Brave and the necessity of impeding such plans.

120. *1599, December 3, Košice.* Letter of the Chamber Council of Zips to Michael the Brave regarding Polish Chancellor's preparations to attack Transylvania.

121. *1599, December 3, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II informing of his taking into service soldiers from Hungary and his further need of soldiers for the anti-Ottoman war.

122. *1599, December 6, Plzeň.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave about the sending of envoys, Carlo Magno included.

123. *1599, December 6, Plzeň.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave expressing his full sympathy with Michael's victory over Andrew Báthory and informing that his envoys, David Ungnad and Michael Székely, were already sent.

124. *1599, December 13, Rokyčany.* Letter of Sebastian Lamberti of Fornani to Cardinal San Giorgio informing that Michael the Brave opposed George Basta's and the imperial commissary David Ungnad's entering Transylvania.

125. *1599, December 14, Košice.* Note regarding Michael the Brave's envoyship to Emperor Rudolph II with some of the flags captured on the defeat of Cardinal Andrew Báthory in the battle at Şelimbăr, and Michael the Brave's decision to withhold the administration of Transylvania as imperial governor.

126. *1599, December 15, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II re-stating his allegiance to the Christian world and to the House of Austria.

127. *1599, December 16, Sebeş.* Letter of the judge and jury of the seat of Sebeş acknowleldging the treaty concluded between Emperor Rudolph II and Michael the Brave.

128. *1599, December 19, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Archduke Matthias regarding Sigismund Báthory's intrigues, and Michael's envoyship to the latter.

129. *1599, December 20, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Archduke Matthias requesting him to intercede with Emperor Rudolph II regarding the promised weapons.

130. *1599, December 21, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II informing about a new envoyship and assuring him of his loyalty.

131. *1599, December 22, Plzeň.* Letter of Emperor Rudolph II to King Sigismund III of Poland promising to impede Michael the Brave's entering Moldavia.

132. *1599, December 22, Plzeň.* Letter of Emperor Rudolph II to Michael the Brave, requesting him not to enter Moldavia.

133. *1599, December 22, Alba Iulia.* Letter of the imperial agent Giovanni di Marko to Bartholomew Pezzen informing that Michael the Brave awaits the arrival of the imperial commissaries for submitting Transylvania to them.

134. *1599, December 24, Plzeň.* Letter of Emperor Rudolph II to the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely requesting them to intercede for impeding Michael the Brave's entering Moldavia.

135. *1599, December 29, Bratislava.* Letter of Bishop Stephen Szuhay to Michael the Brave expressing his sympathy with the victory, and suggesting him to remain faithful to Emperor Rudolph II.

136. *1599, December 29, Rome.* Note about Michael the Brave's decision not to abandon Transylvania.

137. *1600, January 1, Constantinople.* Excerpt from a report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on Michael the Brave's envoyship to the Porte to request his confirmation as Prince of Transylvania.

138. *1600, January 6, Niepolomice.* Letter of King Sigismund III of Poland to Emperor Rudolph II regarding Jan Zamoyski's mission to stop Michael the Brave's action in Moldavia.

139. *1600, January 13, Munkačevo.* Letter of David Ungnad to John Barvitius about the interest of the Imperial Court for the ores and gold of Transylvania, and about Michael the Brave's decision not to abandon Transylvania.

140. *1600, January 15, Venice.* Note about the reaction in Constantinople at Michael the Brave's anti-Ottoman actions and the preparations of the military campaign in Moldavia.

141. *1600, January 18, Selcuş.* Letter of George Basta to Michael Székely about Michae the Brave's preparations for new actions.

142. *1600, January 20, Warsaw.* Excerpt from the instructions of King Sigismund III of Poland to his envoy Adrian Rembowski to the Court of Emperor Rudolph II concerning Hungary's claims of suzerainty over Moldavia.

143. *1600, January 20, Satu Mare.* Report of David Ungnad to Emperor Rudolph II about the need to attract some reliable men of Michael the Brave on the imperial side and Michael's intentions concerning Moldavia.

144. *1600, January 27, Rome.* Letter of Pope Clement VIII to Michael the Brave recommending the Bishop of Argeş to secure Michael's protection.

145. *1600, January 28, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil, notifying the Sultan's confirming Michael the Brave as Prince of Transylvania and his son Nicholas Pătraşcu as hospodar of Wallachia.

146. *1600, January 29, Venice.* Note regarding Michael the Brave's preparations to enter Moldavia and fight Jeremiah Movilă.

147. *1600, February 1, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Bartholomew Pezzen requesting him to intercede with Emperor Rudolph II regarding the promised financial aid.

148. *1600, February 4, Alba Iulia.* Excerpt from a letter of Carlo Magno to the imperial commissaries ⟨David Ungnad and Michael Székely⟩ about Michael the Brave's potential services for the cause of the anti-Ottoman League.

149. *1600, February 4, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to the imperial commissaries expressing his satisfaction with their arrival.

150. *1600, February 5, Rome.* Note about the preparations made by Michael the Brave in order to enter Moldavia.

151. *1600, February 7, Ambras.* Letter of Archduke Charles to Emperor Rudolph II expressing his sympathy with Michael the Brave's victory over Cardinal Andrew Báthory.

152. *1600, February 10, Alba Iulia.* Report of the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely to Rudolph II relating about the honours conferred upon them at Alba Iulia.

153. *1600, February 12, Csenger.* Letter of George Basta about the occupation of the fortress of Hust, and about his tense relations with Michael the Brave.

154. *1600, February 12, Venice.* Note from Vienna regarding the intrigues of Jeremiah Movilă, Chancellor Jan Zamoyski and Sigismund Báthory against Michael the Brave.

155. *1600, February 13, Alba Iulia.* Letter of an unknown person to Demetrius Naprágyi regarding Michael the Brave's negotiations with the Imperial Court.

156. *1600, February 19, Rome.* Note regarding Sigismund Báthory's attempts to reoccupy Transylvania with Polish or Ottoman support.

157. *1600, February 21, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Bartholomew Pezzen requesting him to intercede with the Emperor in relation with the promised financial aid.

158. *1600, February 22, Vienna.* Excerpt from a report of Unverzagt to Archduke Maximilian about Michael the Brave's refusal to consign Transylvania to the imperial commissaries, and about Michael's intentions regarding Moldavia and the counties of Partium.

159. *1600, February 22, ⟨Alba Iulia⟩.* Report of Bishop Demetrius Naprágyi regarding the situation in Transylvania.

160. *1600, February 26, Rome.* Report informing about Archduke Maximilian's approval of Michael the Brave's sovereignty over Transylvania.

161. *1600, March 5, Plzeň.* Excerpt from a reply of Emperor Rudolph II to the Polish envoy Adrian Rembowski expressing concern that the allegations of Hungary and Poland, and Jeremiah Movilă's intrigues might be an opportunity for Michael the Brave to enter Moldavia.

162. *1600, March 13, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding Michael the Brave's peaceful intentions.

163. *1600, March 13, Braşov.* Excerpt from a report of the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely to Rudolph II about Nicholas Pătraşcu, son of Michael the Brave.

164. *1600, March 14, Košice.* Letter of George Basta to Ranuccio Farnese, Duke of Parma, confessing his distrust in Michael the Brave, and his belief that only force will drive Michael away from Transylvania.

165. *1600, March 20, Prague.* Report of Carlo Magno on Michael the Brave's statements regarding his determination to carry on the anti-Ottoman campaigns.

166. *1600, April 3, Košice.* Letter of George Basta to Piero Duodo, the Venetian ambassador to Prague, expressing his fears of Michael the Brave's intention to withhold Transylvania.

167. *1600, April 3, Gilău.* Letter of Bishop Demetrius Naprágyi to David Ungnad regarding the possibility of maintaining Michael the Brave in the service of Emperor Rudolph II.

168. *1600, April 6, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II asking him to have Bartholomew Pezzen urgently sent to him.

169. *1600, April 8, Rome.* Report of the Venetian ambassador Giovanni Mocenigo to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about Michael the Brave's decision to withhold Transylvania and his attitude regarding the Catholics of this province.

170. *1600, April 9, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II expressing his wish that the emperor should send Voivode Stephen, son of Peter the Lame.

171. *1600, April 10, Alba Iulia.* Note about the negotiations held in Moldavia by Sigismund Báthory with Jeremiah Movilă, the Tartars and the Poles in order to expel Michael the Brave from Transylvania.

172. *1600, April 11, Alba Iulia.* Note about the unsatisfactory result of Michael the Brave's envoy — Ban Mihalcea — to Emperor Rudolph II.

173. *1600, April 12, Constantinopol.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil, concerning the view that Michael the Brave might be Emperor Rudolph II's representative in Transylvania.

174. *1600, April 26, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding the alliance of the King of Poland with Jeremiah Movila against Michael the Brave.

175. *1600, April 27, Făgăraş.* Letter of Michael the Brave informing the imperial commissaries that one of his courtiers was sent to hasten Bartholomew Pezzen's arrival.

176. *1600, April 28, Făgăraş.* Letter of Ban Mihalcea to Bartholomew Pezzen requesting urgent meeting with Mickael the Brave for mutual consultation.

177. *1600, April 29, Rome.* Letter of Pope Clement VIII to Michael the Brave praising Michael's courage in the anti-Ottoman battles and suggesting his conversion to the Catholic faith, and recommending him to respect the treaty of friendship concluded with Emperor Rudolph II.

178. *1600, ⟨April⟩, Alba Iulia.* Excerpt from a report of the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely to Rudolph II about the relations between Michael the Brave and Captain Baba Novac.

179. *⟨1600, April/May⟩.* Letter ⟨of David Ungnad to Bartholomew Pezzen⟩ referring to the news regarding Sigismund Báthory's intention to enter Transylvania and instigate the people to revolt against Michael the Brave and Emperor Rudolph II.

180. *1600, beginning of May, Warsaw.* Letter of reply of King Sigismund III of Poland to Sultan Mehmed III confirming the news related to the latest events in Wallachia and Moldavia.

181. *1600, May 3, Košice.* Letter of George Basta to the nuncio Filippo Spinelli, qualifying Michael the Brave's entering Moldavia as dangerous.

182. *1600, May 6, Tîrgu Secuiesc.* Letter of Seneshal Stoica to Michael Székely regarding Michael Brave's entering Moldavia and his wish to nominate Stephen, son of Peter the Lame, as hospodar of Moldavia.

183. *1600, May 7, Tîrgu Secuiesc.* Letter of Michael the Brave to the imperial commissaries concerning the danger and measures of defence to be taken against the Porte.

184. *1600, May 7, Tîrgu Secuiesc.* Letter of Michael the Brave to Bartholomew Pezzen asking for the urgent arrival of Pezzen in Transylvania; rejects accusations against him and restates his allegiance to the anti-Ottoman cause.

185. *1600, May 8, Breţcu.* Letter of an unknown person to Bishop Demetrius Náprágyi concerning the troubles that might follow Michael the Brave's campaign in Moldavia.

186. *1600, May 8, Tîrgu Secuiesc.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II concerning the reasons for his campaign in Moldavia.

187. *1600, May 23, Suceava.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II with further details about the reasons to enter Moldavia.

188. *1600, May 26, Suceava.* Letter of Michael the Brave to Bartholomew Pezzen announcing his early arrival in Braşov where he will await him.

189. *1600, May 29, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing that Michael the Brave entered Moldavia, alludes to the major inconveniences to the Porte if Michael the Brave became the "sole hospodar" of the three Romanian lands.

190. *⟨1600, May⟩.* Letter of the Kadi of Szeged regarding the negotiations to be held between the pasha of Timişoara and Michael the Brave, and the war preparations made by the Poles and Jeremiah Movilă's faction against Michael the Brave.

191. *1600, June 2, Jassy.* Letter of Michael the Brave to the imperial commissaries informing that he charged Ban Mihalcea to accompany them to Prague and that he will return to Transylvania from Moldavia soon.

192. *1600, June 4, Košice.* Letter of George Basta to nuncio Filippo Spinelli about the situation in Moldavia after Michael the Brave's entering that province.

193. *1600, June 9, Prague.* Letter of the Spanish ambassador Guillén of San Clemente to King Philip III about the mission of the imperial commissary Bartholomew Pezzen in Transylvania and Michael the Brave's actions in Moldavia.

194. *1600, June 17, Jassy.* Letter of Michael the Brave to Bartholomew Pezzen announcing the mission of his envoys Francisc Alárd and Andrew Barcsay, and entreating him to trust their accounts.

195. *1600, July 5, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil concerning the Ottomans' fear of a raid headed by Michael the Brave south of the Danube.

196. *1600, July 12, Alba Iulia.* Michael the Brave's order for the convocation of the Diet in view of organizing Transylvania.

197. *1600, July 15, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to King Sigismund III of Poland denying the rumours according to which Michael the Brave entered Moldavia after his consent.

198. *⟨1600⟩, July 15, Belgrade.* Summary of a letter of Ibrahim-pasha to Sigismund Báthory announcing that the latter will receive the requested military assistance, and advising

him to take steps regarding the Transylvanian nobles who killed Cardinal Andrew Báthory and sided with Michael the Brave.

199. *1600, July 19, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding the hopeless attempts to conclude peace between Michael the Brave and the Sultan.

200. *1600, July 25, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to his ambassador in Rome, charging him to disprove the rumours according to which Michael the Brave entered Moldavia with the emperor's consent.

201. *1600, July 28, Alba Iulia.* Letter of Michael the Brave to King Sigismund III of Poland about the mission of his envoys to the latter.

202. *1600, July, Warsaw.* Letter of King Sigismund III of Poland to Michael the Brave requesting him not to attack Jeremiah Movilă.

203. *1600, August 2, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing about Michael the Brave's second peace envoyship to the Sultan.

204. *⟨1600, after August 2, Satu Mare⟩.* Letter of the imperial commissaries to Emperor Rudolph II regarding Michael the Brave's intention to attack the Ottomans at Oradea.

205. *1600, August 5, Alba Iulia.* Letter of John Thoraconimus to the imperial commissaries regarding Aloysius Radibrat's mission and Michael the Brave's prudence in choosing his envoys to Emperor Rudolph II.

206. *1600, August 6, Satu Mare.* Report of Francisc Barilovich to David Ungnad and ⟨Michael⟩ Székely on Michael the Brave's policy concerning the Poles, the Ottomans and the Imperial Court.

207. *1600, August 10, Gönc.* Letter of George Basta to nuncio Filippo Spinelli about his relations with Michael the Brave, and Chancellor Jan Zamoyski's raid in Transylvania.

208. *1600, August 14, Warsaw.* Letter of King Sigismund III of Poland to Emperor Rudolph II about the anxiety caused by Michael the Brave's entering Moldavia, and the necessity of expelling him.

209. *1600, August 18, Turda.* Letter of Peter the Armenian to the imperial commissaries Michael Székely and David Ungnad about Moses Székely's covert departure.

210. *1600, August 19, Warsaw.* Letter of King Sigismund III of Poland to Michael the Brave requesting him to leave Moldavia.

211. *1600, August 19, Satu Mare.* Letter of the imperial commissaries to Michael the Brave about the menacing actions of the Ottomans, the Tartars and the Poles against Michael.

212. *1600, August 19, Alba Iulia.* Report of the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely to Emperor Rudolph II about the situation in Transylvania and the state of mind in Michael the Brave's army.

213. *1600, August 22, Satu Mare.* Excerpt from a report of the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely to Archduke Matthias regarding the situation in Transylvania.

214. *1600, August 29, Tokaj.* Note about the coalition of forces opposed to Michael the Brave.

215. *1600, September 1, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on Michael the Brave's paying tribute to the Porte.

216. *1600, September 4, Moftinul Mare.* A letter of George Basta to Guillén of San Clemente, the Spanish ambassador in Prague, showing the reasons that made him commence an action against Michael the Brave.

217. *1600, September 4, Turda.* Letter of Stephen Csáky to Gabriel Haller about the situation in Transylvania.

218. *1600, September 8, Zalău.* Letter of George Basta to Guillén of San Clemente, the Spanish ambassador in Prague, about his decision to support the Hungarian nobles of Transylvania who rebelled against Michael the Brave.

219. *1600, September 16, Camp near Sibiu.* Envoyship of Michael the Brave to George Basta presented by captain John Szelestey.

220. *1600, September 21, Poiana Aiudului.* Letter of Jacob Potocki to Stephen Csáky informing of his arrival in Transylvania to punish Michael the Brave for his entering Moldavia.

221. *1600, September 23, Mercurea*. Letter of George Basta and David Ungnad to Jan Zamoyski regarding Michael the Brave's defeat at Mirăslău, asking the chancellor to respect the treaties concluded with Emperor Rudolph II.

222. *1600, September 25, Sibiu*. Letter of George Basta in the form of ultimatum accepting Michael the Brave's proposals for peace but conditioned by Michael's leaving Transylvania, warranting his family and treasure.

223. ⟨*1600, September 28, Camp near Făgăraş*⟩. Letter of Michael the Brave to George Basta expressing his determination to continue the anti-Ottoman campaign, and to remain in Transylvania.

224. *1600, October 1, Lunca Mare*. Letter of the Polish chancellor Jan Zamoyski to the boyars of Wallachia asking for their support to expel Michael the Brave.

225. *1600, October 3, Făgăraş*. Letter of George Basta to Guillén of San Clemente the Spanish ambassador in Prague, about the battle at Mirăslău.

226. *1600, October 4, Constantinople*. Excerpt from a report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil related to the invasion of Moldavia led by the Polish Chancellor Jan Zamoyski.

227. *1600, October 6, Braşov*. Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II about Michael the Brave's attempts to unify all the forces called to repel the Polish troops marching toward Transylvania and Wallachia.

228. *1600, October 7, Pasul Buzăului*. Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II about the circumstances of Michael the Brave's passage to Wallachia, and his decision to oppose foreign intervention by all means.

229. *1600, October 9, Prague*. Report of the agent Cesare Florio to Cesare d'Este ⟨duke of Modena⟩ with details about the battle at Mirăslău.

230. *1600, October 10, Reci*. Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II exposing the need that Michael the Brave should remain hospodar of Wallachia in order to fight the Ottomans and the Tartars.

231. *1600, October 12, Ilieni*. Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II springing out arguments to support Michael the Brave in his anti-Ottoman fight.

232. *1600, October 12*. Letter of General George Basta and the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely to Michael the Brave promising support against the enemies

233. *1600, October 13, Bedzin*. Letter of King Sigismund III of Poland to Sultan Mehmed III regarding the war against Michael the Brave.

234. *1600, October 13, Escurial*. Letter of King Philip III to Don Guillén of San Clemente, the Spanish ambassador in Prague, with suggestions regarding the answer due to Michael the Brave's request for financial support.

235. *1600, October 13* ⟨*Camp in the Buzău Mountains*⟩. Letter of Michael the Brave to George Basta and the imperial commissaries informing about the battle with the Polish army and requesting that the imperial army should cooperate to overcome the Poles.

236. *1600, October 14, Ilieni*. Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II about the intrigues of the Hungarian nobles of Transylvania and their manifest opposition to support Michael the Brave's anti-Polish actions and to his return to Transylvania.

237. *1600, October 16, Ilieni*. Report of David Ungnad to Emperor Rudolph II justifying the impossibility to support Michael the Brave against the invading Polish army.

238. *1600, October 17*, ⟨*Camp at Sfîntu Gheorghe*⟩. Letter of George Basta to the nuncio Filippo Spinelli about Michael the Brave's defeat at Mirăslău.

239. *1600, October 17, Ilieni*. Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II about the arrival of Michael the Brave's son Nicholas Pătraşcu in Transylvania with a brief outline of his moral portrait.

240. *1600*, ⟨*October 17*⟩, *Răteşti*. Letter of Michael the Brave to George Basta and the imperial commissaries, re-stating his request for cooperating with the imperial army in the fight against the invading Polish army.

241. ⟨*1600, before October 19, Camp in the Buzău Mountains*⟩. Letter of Michael the Brave to George Basta and the imperial commissaries re-formulating his request to be supported by the imperial army defeat the Ottoman and Polish armies invading Wallachia.

242. *1600 October 21, Ilieni*. Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II presenting the state of Michael the Brave's army after the battle with the Poles, and the demands of the Transylvanian estates.

243. *1600, October 21, Leț.* Letter of Stephen Csáky to George Basta and the imperial commissaries about the arrival of Lady Stanca in Transylvania, and the lack of news regarding Michael the Brave's situation after the battles with the Polish army.

244. *1600, October 21, Leț.* Letter of Stephen Csáky to General George Basta about Michael the Brave's defeat and his being repelled from Wallachia by the Polish army.

245. *1600, October 22, Ilieni.* Letter of George Basta, David Ungnad and Michael Székely to the Polish Chancellor Jan Zamoyski asking him, in the name of the emperor Rudolph II, to quit Wallachia.

246. *1600, October 22, Ilieni.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Emperor Rudolph II on Michael the Brave's defeat in the battle with the Polish army, the fear of the Imperial House that the Poles might also enter Transylvania and details about the arrival of Michael the Brave's wife and mother in Transylvania.

247. *1600, October 22, Leț.* Letter of Stephen Csáky to George Basta about the arrival of Lady Stanca at Leț, and the preparations made in case the Polish army enters Transylvania.

248. *1600, October 23, Ilieni.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Rudolph II about the military occupation of the way of access to Transylvania, about Michael the Brave's decision to proceed to Oradea and the arrival of Lady Stanca at Ilieni.

249. *1600, October 23, Bucovel.* Letter of the Polish Chancellor Jan Zamoyski to the estates of Transylvania about Michael the Brave's defeat and his request to have Michael committed to the king of Poland.

250. *1600, October 24, Ilieni.* Report of David Ungnad to Rudolph II about the battles between Michael the Brave's and the Polish armies, the situation in Transylvania and the position of the Szecklers.

251. *1600, October 25, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to King Sigismund III of Poland showing that the battle with Michael the Brave should stop at the Transylvanian borders.

252. *1600, October 25, Bucovel.* Letter of several Polish magnates to the orders and estates of Transylvania regarding the expedition against Michael the Brave.

253. *1600, October 25, Ilieni.* Report of David Ungnad to Rudolph II about the situation at Pasul Buzăului and Michael the Brave's retreat to Curtea de Argeş.

254. *1600, October 26, Ilieni.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Rudolph II about the rejection of the Polish Chancellor's request for the commitment of Michael the Brave.

255. *1600, October 26, Ilieni.* Reply of George Basta and the imperial commissaries to the Polish Chancellor Jan Zamoyski regarding his request of have Michael the Brave commitment.

256. *1600, October 28, Ilieni.* Letter of General George Basta and the imperial commissaries to the Polish Chancellor Jan Zamoyski declining the Chancellor's demand for Michael the Brave's commitment.

257. *1600, October 28, Ilieni.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Rudolph II about the Polish Chancellor's intention to occupy not only Moldavia and Wallachia but also Transylvania.

258. *1600, October 29, Ilieni.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Rudolph II about the intentions of the Transylvania estates, George Basta's position and the lack of news regarding Michael the Brave.

259. *1600, October 30, Ilieni.* Report of David Ungnad to Rudolph II about Michael the Brave's leaving for Prague, suggesting how the voivode should be treated by the emperor.

260. *1600, November 3, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil on the deposition of Michael the Brave; expresses regrets about the Michael's being betrayed.

261. *1600, November 17, Alba Iulia.* Letter of George Basta, David Ungnad and Michael Székely to Emperor Rudolph II requesting protection for the envoys of the city of Cluj.

262. *1600, November 26, Prague.* Instructions of Emperor Rudolph II to the imperial commissaries David Ungnad and Michael Székely regarding the request of the Polish chancellor Jan Zamoyski for Michael the Brave commitment.

263. *1600 end of November, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on Michael the Brave's plans to return to Wallachia.

264. *1600, December 10, Tokaj.* Report of junior Lieutenant Hans Spayser about Michael the Brave's passage through Tokaj.

265. *1600, December 11, Prague.* Report of the agent Cesare Florio ⟨to Cesare d'Este, duke of Modena⟩ about the retreat of the Polish army from Wallachia.

266. *1600, December 11, Košice.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Rudolph II about the causes of Michael the Brave's defeat by the Polish army.

267. *1600, December 12, Oradea.* Letter of Paul Nyáry to the Bishop of Oradea about Michael the Brave's travel to Prague.

268. *1600, December 14, Debrecen.* Letter of Michael the Brave to the president of the Chamber of Cashovia about his travel to Prague.

269. *1600, December 14, Košice.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Rudolph II about Michael the Brave's travel to Prague.

270. *1600, December 16, Košice.* Report of the imperial commissary David Ungnad to Rudolph II with further details about Michael the Brave's travel to Prague.

271. *1600, December 16, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to the estates of Transylvania about the need to support Michael the Brave in his anti-Ottoman actions.

272. *1600, December 16, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to the estates of Transylvania regarding the assistance for Transylvania and Wallachia against the Ottomans.

273. *1600, December 27, Bratislava.* Note about the arrival of the envoy of Transylvanian nobles and of Michael the Brave in Prague; Michael's request for Emperor Rudolph II's support.

274. *1600, December 30, Vienna.* Note regarding the reception prepared for Michael the Brave by Archduke Matthias, and the Romanian voivode's intention to proceed to Prague

275. *1601, January 9, Vienna.* Note concerning the proximate arrival of Michael the Brave and his accommodation at the inn "The Golden Deer" in Prague.

276. *1601, January 12, Vienna.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II expressing his wish to converse personally with the emperor, inform him about his activities requesting support for the Romanian lands against the Porte, and protection for his family.

277. *1601, January 12, Vienna.* Letter of Michael the Brave to Bartholomew Pezzen asking for an audience with Emperor Rudolph II, and requesting that the Transylvanian envoys be given the emperor's answer only after his arrival in Prague.

278. *1601, January 12, Vienna.* Letter of Michael the Brave to Carlo Magno requesting that the envoys of the Transylvanian nobles should not be given an answer before his audience with the Emperor.

279. *1601, January 17, ⟨Vienna⟩.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II informing of his anti-Ottoman activities and requesting support to recover his Sovereignty over the Romanian lands.

280. *1601, January 25, Prague.* Note on the Transylvanian envoys' and Michael the Brave's audience with Emperor Rudolph II.

281. *1601, January 29, Prague.* Letter of the Venetian ambassador Piero Duodo to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about George Basta's preparations to stop Sigismund Báthory's entering Transylvania, and about Michael the Brave's audience with Archduke Matthias.

282. *1601, February 3, Vienna.* Memoir of Francisc Jurkovich to Emperor Rudolph II supporting Michael the Brave's cause and accusing the Transylvanian nobility of perfidy.

283. *1601, February 6, Vienna.* Letter of Michael the Brave to Emperor Rudolph II asking for an audience.

284. *1601, February 11, Cluj.* Letter of the estates and orders of Transylvania to Emperor Rudolph II asking for an audience with their envoy Stephen Kakas.

285. *1601. February 12, Prague.* Letter of the Venetian ambassador Piero Duodo to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ about Archduke Maximilian's plan to leave for Transylvania, and the intentions of the Imperial Court regarding Michael the Brave.

286. *1601, middle of February, Chioar.* Report of George Basta at the Aulic Council of war disclosing arguments for his attitude to Michael the Brave and the events in Transylvania.

287. *1601, February 26, Prague.* Letter of the agent Cesare Florio ⟨to Cesare d'Este, duke of Modena⟩ about Sigismund Báthory's proclamation as Prince of Transylvania, the arrest of George Basta by the nobles and the decision of the Imperial Court to make use of Michael the Brave to restore order in Transylvania.

288. *1601, March 10, Vienna.* Letter of Antonio Costantini ⟨to Vincenzo Gonzaga, duke of Mantua⟩ about the military cooperation between Michael the Brave and George Basta to restore order in Transylvania.

289. *1601, March 19, Prague.* Letter of the nuncio Filippo Spinelli to Cardinal Cinzio Aldobrandini about the delayed preparations for Michael the Brave's leaving for Transylvania.

290. *1601, March 26, Prague.* Report of the Venetian ambassador Piero Duodo to the doge of Venice ⟨Marino Grimani⟩ on Sigismund Báthory's intention to abdicate again, and Michael the Brave's plans regarding Wallachia.

291. *1601, April 8, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing on the support to be given by Michael the Brave to George Basta so as to prevent Sigismund Báthory from entering Transylvania.

292. *1601, April 14, Prague.* Letter of the Spanish ambassador Don Guillén of San Clemente to King Philip III about the conciliation between Michael the Brave and Emperor Rudolph II.

293. *1601, April 30, Vienna.* Report of the imperial commissary Bartholomew Pezzen to Emperor Rudolph II regarding Michael the Brave's leaving Vienna, the voivode being hopefully awaited by all the Romanians.

294. *1601, May 12, Košice.* Report of Antonio Costantini ⟨to Vincenzo Gonzaga, duke of Mantua⟩ about Michael the Brave's arrival at Cashovia and his talks with General Ferrante Gonzaga.

295. *1601, May 28, Košice.* Letter of Antonio Costantini ⟨to Vincenzo Gonzaga, duke of Mantua⟩ about the conciliation between Michael the Brave and George Basta and their proceeding to Transylvania.

296. *1601, June 6, Prague.* Excerpt from the instructions given by Emperor Rudolph II to the imperial commissaries for the peace negotiations with the Ottomans.

297. *1601, June 9, Veszprém.* Letter of Tobias Graff to Archduke Matthias about the Ottomans' concern about Michael the Brave.

298. *1601, June 11, Prague.* Post-script to the imperial instructions of June 6 showing the intentions of the Imperial Court to retain sovereignty over Transylvania.

299. *1601, July 14, Vienna.* Report of the imperial commissary Bartholomew Pezzen to Emperor Rudolph II about the fusion of Michael the Brave's troops with those of George Basta.

300. *1601, July 14, Prague.* Letter of Don Guillén of San Clemente, the Spanish ambassador to Prague, to King Philip III about the mission of the Polish envoy to Emperor Rudolph and Michael the Brave's intention to join George Basta.

301. *1601, July 17, Moftin.* Letter of Michael the Brave to Archduke Matthias informing about the union of his army with that of George Basta, and that Simion Movilă was expelled from Wallachia.

302. *1601, August 5, Zalău.* Copy of Michael the Brave's letter to Don Guillén of San Clemente, the Spanish ambassador in Prague, relating about his victory at Guruslău.

303. *1601, August 7, Košice.* Letter of Antonio Costantini ⟨to Vincenzo Gonzaga, duke of Mantua⟩ with details about the battle at Guruslău, quoted from a report of Conut Tomaso Cavrioli.

304. *1601, ⟨after August 14⟩.* Account about the battle at Guruslău and the decisive role of Michael the Brave's army in the triumph.

305. *1601, August 18, Prague.* Letter of the Spanish ambassador Don Guillén of San Clemente to King Philip III about the victory over Sigismund Báthory at Guruslău.

306. *1601, August 18, Camp of Turda.* Report of George Basta before the Aulic Council of War justifying his hostile attitude to Michael the Brave.

307. *1601, September 3, Prague.* Account of the Spanish ambassador Don Guillén of San Clemente to King Philip III about Sigismund Báthory defeat at Guruslău.

308. *1601, September 8, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to the Wallachian boyars about the envoyship sent to them.

309. *1601, September 8, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to brothers Buzescu about Aloysius Radibrat and Peter the Armenian's message.

310. *1601, September 9, Prague.* Letter of Emperor Rudolph II to General George Basta about Aloysius Radibrat and Peter the Armenian's message.

311. *1601, September 12, Constantinople.* Excerpt from the report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil regarding Michael the Brave's murder.

312. *1601, September 15, Venice.* Account of the Spanish ambassador Francisco de Vera y Aragon to King Philip III about Michael the Brave's death.

313. *1601, September 26, Constantinople.* Report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing about another version about Michael the Brave's death.

314. *1601, October 24, Constantinople.* Excerpt from a report of Henry Lello, the British agent in Constantinople, to Sir Robert Cecil informing that the Porte nominated Radu Mihnea, replacing Simion Movilă, as hospodar of Wallachia.

English Version by Sorin Paliga

1 **1594 iunie 30, Wroclaw**

Auss Presslaw vom leczte Juny. Anno 1594

Auss Polen ist diesen Marckt, durch die frömbde Handelsleute Zeitung alher gemacht worden, das die Königin wider eine junge Tochter haben solle, vnd ist noch in Schweden sampt dem Konigk. Die Kaufleute sagen auch das die Tartern inn die 135 M. starck zufelde vnter dem Garniliasa dem grossen schwarzen Waldt liegenn vnd an drey Orten den Pass gesucht. Aber sie sollen durch den Canczler welcher inn die fünfczigk Tausent starck auff drey Ortten an der Grenicz liegt dapfer abgeklofft vnd zurückgetrieben sein.

Nun sagt mann das sie die Tartern auf Walachey vnndt Muldau zucziehen vnd solle Princeps Walachie ein starcken Schlacht mit ihnen gefallen vnd der Tarttern biss in die 20 M. erlegt haben.

Der Canczler habe von den gefangenen Tartern so viel verstanden, das sie nicht vf Hungern zucziehen willet, gewesenn, sondern auf Schlesien, Mäeheren vndt Boheimben friste Beutt zuholen, ihnen fur genommenen gehabt, welches Gott verhueten wolle.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 169, c. 429; Deutsches Zentral archiv; Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 b, Türkei, Fasz. 2.

Din Breslau, ultima zi a lunii iunie, anul 1594

Din Polonia, în acest tîrg, prin negustori străini, a fost adusă ştirea că regina ar mai fi născut o fetiţă şi că, împreună cu regele, este încă în Suedia. De asemenea, negustorii mai spun că tătarii se află în tabără, în marea pădure neagră de lîngă Cernoleasa, cu 135 000 ⟨oameni⟩ şi că au încercat să treacă pasul prin trei locuri. Dar au fost bătuţi zdravăn în luptă şi alungaţi de cancelarul ⟨Poloniei⟩, care se afla cu circa 50 000 ⟨oameni⟩, în trei locuri de la graniţă.

Se mai spune că ei, tătarii, s-au îndreptat înspre Ţara Românească şi Moldova şi principele Ţării Româneşti a dat cu ei o aprigă luptă şi ar fi răpus cam 20 000 dintre tătari.

Cancelarul ar fi înţeles de la tătarii luaţi prizonieri că ei n-au vrut să se îndrepte asupra Ungariei, ci au vrut să întreprindă o expediţie de pradă în Silezia, Moravia şi Boemia, de care lucru să ne ferească Dumnezeu.

1594 ⟨octombri

Der walachischer Hospodar hatt dem turkischen Kaiser seine Unterthennigkeit aufsagen lassen, hatt auch alle Turken, so unter ihm gewesen,

erwurgen lassen, und hatt sich verbunden mit den muldawischen und siebenburgischen Woiewoden: alle drei for einen zu stehen.

Hurmuzaki, XII, 1, p. 23, doc. LVIII; Acta internunciorum, Gdańsk, XLIX, f. 58.

Voievodul valah şi-a rupt legătura de supunere faţă de sultan, i-a ucis pe toţi turcii care erau la el în ţară şi a făcut legămînt cu voievodul moldovean şi cu cel transilvănean să fie toţi trei ca unul.

3 **1594 noiembrie 23, Alba Iulia**

Serenissime princeps,

Posteaquam Vaivodam Transalpinensem eo adduxissemus, ut Imperio Turcico relicto, nobis se subiecerit eumq⟨ue⟩ tandem hostium successibus deteritum mutantem et uacillantem animadverterem⟨us⟩, ut ea in re securos non faceremus, statim manum aliquam militum nostror⟨um⟩: in prouintiam illam expediuimus, quorum opera ante octiduum o⟨m⟩nes Turci qui complures tunc temporis ad locum residentiae illius Vaivodae, etiam ex castris hibernandi causa confluxerant, trucidati sunt, et inde ad uada et municipia quaedam Danubij occupanda sese contulerunt, tota illa prouincia in armis est, nos q⟨u⟩o⟨que⟩ paucos ante dies maiorem copiarum n⟨ost⟩r⟨arum⟩ partem, sub et auspicio s⟨acratissimae⟩ V⟨estrae⟩ M⟨aiestatis⟩ d⟨omi⟩ni Francisci Gheztij Consiliarij n⟨ost⟩ri et Generalis Capitanei exercituum n⟨ost⟩ror⟨um⟩ contra hostem Temeswarum versus misimus cui, in mandatis dedimus ut si hostes copiam cenfligendi fecerint, cum eis confligat, si uero pungnam detrectabunt, q⟨ui⟩buscunq⟨ue⟩ modis possit, eos aggrediatur et oppugnet, id ipsum ut faciat Capitaneus q⟨u⟩oq⟨ue⟩ noster qui cum alijs n⟨ost⟩ris copijs Varadini est, ei comm⟨m⟩isimus. Hac de re etiam ad spectabilem et Mag⟨nificum⟩ d⟨ominu⟩m Christophorum lib⟨erum⟩ Baronem a Teuffenbach Generale⟨m⟩ partium Hung⟨arorum⟩ superiorum Capitaneum et scripsimus, postulantes ab eo, ut ipse q⟨u⟩o⟨q⟩ue cum o⟨m⟩nibus suis copijs tam Germanicis quam Hung⟨aricis⟩ o⟨m⟩niq⟨ue⟩ apparatu bellico instructus ad locumaliq⟨uem⟩ Ditioni nostrae uicinum in castra sese conferat et unitis coniunctisq⟨ue⟩ viribus hostem in ijs locis aggrediantur, o⟨m⟩nibusq⟨ue⟩ modis offendant. Quae o⟨m⟩nia hac de causa Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae significanda duximus, ut et quid aggressi simus intelligat et Ser⟨enitas⟩ V⟨est⟩ra hac rei benegerendae occasione cognita, dicto d⟨omi⟩no Christophoro a Teuffenbach praecipiat, ut non solum n⟨ost⟩ris, quando a Capitaneo n⟨ost⟩ro requisitus fuerit, suppetias ferat et p⟨rae⟩sto sit sed etiam duo illa millia cataphractorum statim uerus Varadinum expediat, quae eo se conferant, quo ipsis indicatum fuerit. Si Ser⟨enitas⟩ etiam V⟨est⟩ra hostium uires iam distractas in illis q⟨u⟩oq⟨ue⟩ partibus uehementius et acrius infestaret, at q⟨ui⟩bus licet rationibus affligeret sicq⟨ue⟩ hostes hoc tempore vix tale quid metuentes magius uiribus diuersis in locis adori remur, nihil dubitaremus, quin magna illis damma inferre possemus. Ceterum Ser⟨enita⟩tis V⟨estrae⟩ beneuotentiae nos com⟨m⟩endantes, p⟨ro⟩speros et felices ei o⟨m⟩nium rerum successus p⟨rae⟩camur. Datae Albae Iuliae, 23 ⟨novem⟩bris, ⟨15⟩94.

Ser⟨enissi⟩mo Arch⟨iduci⟩ Mathiae,

Sigismundus Bathory

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 325, c. 220–221; Kriegsarchiv, Viena. Alte Feldakten 1594, 11, 8.

Prealuminate principe,

După ce l-am adus pe voievodul transalpin pînă acolo încît, întorcînd spatele Imperiului turcesc, să ni se supună şi după ce am văzut că în cele din urmă este copleşit, şovăielnic şi nesigur din pricina izbînzilor vrăjmaşilor — încît, în această împrejurare, nu ne-am socoti siguri —, pe dată am trimis în acea provincie o ceată de oşteni ai noştri prin a căror strădanie, în mai puţin de opt zile, au fost ucişi toţi turcii care, în acea vreme, veneau în număr mare, chiar şi din tabere, spre lăcaşul voievodului ca să ierneze. Şi de aici s-au îndreptat spre vadurile şi anume oraşe întărite de la Dunăre spre a le ocupa; toată acea provincie este sub arme; chiar şi noi, cu cîteva zile înainte, am trimis spre Timişoara, împotriva vrăjmaşului, cea mai mare parte a trupelor noastre, ⟨aflate⟩ sub comanda şi a preasfintei voastre Maiestăţi şi a domnului Francisc Gheszty, sfetnicul nostru şi căpitan general al oştilor noastre; acestuia i-am dat împuternicirea ca, dacă vrăjmaşii ar porni lupta, să se lupte cu ei, iar dacă aceştia vor refuza lupta, să-i atace şi să-i lovească în orice chip ar putea. Am poruncit să facă acelaşi lucru şi căpitanul nostru care se află cu celelalte oşti ale noastre la Oradea. Despre aceasta i-am scris şi cinstitutului şi măritului domn Cristofor, baron de Teuffenbach, căpitan general al Ungariei Superioare, cerîndu-i să se rînduiască şi el în tabără, dimpreună cu toate trupele sale atît cele germane, cît şi cele ungureşti, şi cu toate maşinile de război, într-un loc de lîngă hotarul stăpînirii noastre şi, adunîndu-şi şi unindu-şi forţele, să-l atace pe vrăjmaş în acele locuri şi să-l lovească în toate chipurile. De aceea am hotărît că trebuie să dăm de ştire Luminăţiei voastre despre toate acestea şi să înţelegeţi ce am pornit, şi pentru ca Luminăţia voastră, aflînd despre bunul prilej de a împlini acest lucru, să-i porunciţi zisului domn Cristofor de Teuffenbach nu numai să dea ajutor alor noştri, cînd îi va fi cerut aceasta căpitanul nostru, şi să le fie alături, ci chiar să trimită pe dată la Oradea 2 000 ⟨de oşteni⟩ înzăuaţi care să se ducă acolo unde li se va porunci. Dacă şi Luminăţia voastră ar ataca mai straşnic şi mai aprig în acele părţi oştile deja risipite ale vrăjmaşilor — şi din cîte motive i-ar ⟨putea⟩ lovi — ⟨şi dacă⟩ i-am izbi din mai multe părţi cu forţe sporite pe vrăjmaşi, care acum abia dacă se tem de aşa ceva, nu ne îndoim că le-am putea aduce mari pierderi. În rest, încredinţîndu-ne bunăvoinţei Luminăţiei voastre, ne rugăm să izbîndească cu folos şi noroc în tot ce face. Dată la Alba Iulia, 23 noiembrie ⟨15⟩94.

Prealuminatului arhiduce Matthias,

Sigismund Báthory

4 **1594 noiembrie 26**

[. . .][1].

Auss Siebenbürgen

Gleich in der Stundt, durch aigenen Curier auss Sibenbürgen mit Brief vom 22. Nouember, khummen gewisse Zeyttungen, das in der Walachay, der Fuerst daselbst mit Hilf der Sibenbürgern vnderschidlicher Ortten inn Landt vil Tausent Türkhen die daselbst weitter⟨e⟩n Mallen nidergehauet vnd das der Sibenburger mit $\frac{m}{20}$ Man gegen Temesswar, vnd nicht weniger

gegen Lipa der Türken angegriffen haben. Dauon stundlich guetter Verehrbung mehrer Gewisshait gewartig.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R.D. Germană, r. 169, c. 496; Deutsches Zentralarchiv, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 b, Türkei, Fasz. 3.

[...][1].

⟨Ştiri⟩ din Transilvania

Chiar la ⟨această⟩ oră, prin curier propriu ⟨venit⟩ din Transilvania, cu scrisoarea din 22 noiembrie ⟨1594⟩, au sosit ştiri sigure cum că în Ţara Românească însuşi principele, cu ajutorul transilvănenilor, s-a luptat cu multe mii de turci în diferite localităţi din ţară şi în repetate rînduri i-a învins, iar transilvăneanul ⟨ar fi pornit⟩ cu 20 000 de ⟨oşteni⟩ spre Timişoara şi nu mai puţin decît atîţia i-au atacat pe turci la Lipova. Despre acestea se aşteaptă din oră în oră ⟨veşti⟩ bune şi mai sigure.

---

[1] Diverse ştiri din Tokaj şi alte localităţi, care nu se referă la tema volumului.

5 **1594 noiembrie 29, Prag**

[...][1].

Aus Sibenbürgen seiet der Gesannden zue der völligen Tractation vnderwegs, vnd solle der Weyda daselbst sambet den Walachen vnd Moldauern, die Belagerung Temeschwär gewisslich fuergerufenen, vnd die Walachen alberait, gancz vnd gar von der Türkhen Gehorsamb zue Ihrer Khay. Myt. Deuotion brachet haben. Dero mich vnderthenigist zue Churf⟨urstliche⟩ Gn⟨aden⟩ beuelhent. Datum Prag den 29. Nouember Anno 1594.

Eur. Churf⟨urstliche⟩ G⟨naden⟩,

vnderthenig, gehorsamister,
Bartholomeus Pezzen

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R.D. Germană, r. 169, c. 508; Deutsches Zentralarchiv, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 b, Türkei, Fasz. 3

[...][1].

Din Transilvania urmează să sosească o solie pentru negocieri complete, iar voievodul de acolo, împreună cu valahii şi moldovenii, urmează să înceapă, negreşit, asediul ⟨cetăţii⟩ Timişoara; valahii au trecut deja cu totul de la ascultarea faţă de turci la credinţa faţă de Maiestatea sa imperială. Între-aceea mă recomand preasupus milostiviei princiare. Dat la Praga la 29 noiembrie în anul 1594.

Al milostiviei voastre princiare,
preasupus, ascultător,

Bartholomeu Pezzen

---

[1] Ştiri care nu se referă la tema volumului.

Auss Caschaw von 21. December

Dieser Ortten wenig Neues. Dann gestern abendts spāth Amadi Georgi, wellcher vor diesem zum Weÿda inn Sibenburgen passirt, wider zueruckhkommen, der bericht, das sein, des Sibenburgers Volcks, an yeczt zue Lugas ausserhalb der Wallacheÿ inn einem Landt beisammen lige, vnd habe der Weyda albereith die drey Lānder Bulgaria, Wallachey, vnnd Moldau gancz innen, die Turggen allenthalben niderhauen, vnnd todtschlagen lassen, also inn Ir Maÿ. Handen gebracht, wie dann des gemelten Sibenburgers Pottschafft, welche, albereith hinauss Irer Meÿ sollches zue verliefern, auch inn mehreren deroselben Bericht zuethun.

Gedachts Weÿda Volckhs, habe ausserhalb Lugas ein Theil der Tarttern, welche inn die Walacheÿ straiff wöllen, angetroffen vnnd deren ein grosse Summa erschlagen, auch weile gewisse Kundtschafft, das gemelter Tarttern heraussen ein Fall vnnd Straiff, vmb beÿ Wardein zue thun vorhabenss, het mehrgedachter Weÿda die vnnsern ermanet, wan sie ankommen, neben ime, dahin er dann bey 10 M. Mann versamblet, Hülff thun wöllen, dermit man dieselben austreiben kondte, dass er ober auf Temeswar bereith angezogen, eruolgt nit, sondern verwarttet, biss wir allhier auch zue gleich anczichen werden, allss dann möchte es guet kappen geben.

Vnnd was ich den Herrn wegen Adrianopli berichtet, deme ist gewiss also, das sie einen grossen Schecz vnnd Reichtumb bekommen.

Die negst gefangene Tarttern, wellche man zimblich gemerttert, bekennen so baldt nur die Teyssa vberfrure, das sie mit gesambten Haussen hinuber zwischen hie vnnd Toggeÿ ir Lagier schlagen, vnd also forth das gancze vmbligende Landt verbrennen vnnd versorgen wöllen. Darauff dann die Zusammenkunftt alss Morgen angestelt worden, Gott gebe die Stundt, das ferner was glückglichs verrichtet werde.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 24—26; Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 b, Türkei, Fasz. 4.

Din Caşovia, la 21 decembrie

Din aceste locuri puţine noutăţi, doar că ieri seară, tîrziu, s-a reîntors Georgi Amadi, care înainte de aceasta trecuse pe la principele din Transilvania, relatînd că oastea acestuia, adică a transilvăneanului, s-ar afla acum adunată laolaltă la Lugoj, <localitate> situată în afara Ţării Româneşti, şi că voievodul ar stăpîni deja cele trei ţări: Bulgaria, Ţara Românească şi Moldova, şi ar fi pus ca turcii să fie măcelăriţi şi ucişi pretutindeni, şi deci le-a adus <pe aceste ţări> de partea Maiestăţii sale, după cum <a sosit> şi amintita solie a transilvăneanului, care este pe punctul să-i cedeze Maiestăţii sale <Transilvania>, avînd, de asemenea, multe de raportat Maiestăţii sale.

Oastea amintitului voievod s-ar fi ciocnit în afara Lugojului cu o parte din tătarii care ar fi vrut să facă o incursiune în Ţara Românească, şi a omorît un mare număr dintre aceştia, iar fiindcă există unele ştiri că tătarii amintiţi intenţionează să facă o ieşire şi incursiune şi spre Oradea, sus-amintitul voievod i-a avertizat pe ai noştri că, dacă <tătarii> vor veni, să fie alături de el şi să-i dea ajutor, căci apoi va aduna în jur de 10 000 oşteni, cu care poate să-

alunge pe aceşti ⟨tătari⟩; el ar fi pornit deja spre Timişoara, dar nu o face încă, ci aşteaptă pînă ce vom sosi şi noi aici în acelaşi timp; atunci totul va putea merge bine.

Iar din ceea ce pot raporta domnului cu privire la Adrianopol, este sigur faptul că ei au primit o comoară mare şi mari bogăţii.

Tătarii luaţi de curînd prizonieri, care au fost torturaţi destul de mult, au mărturisit că, îndată ce Tisa va îngheţa, vor trece dincolo ⟨de fluviu⟩ cu toate cetele şi îşi vor face tabăra între ⟨Tisa⟩ şi Tokaj, iar apoi vor să pîrjolească şi să jefuiască toată ţara dimprejur, şi după aceea se va face cît de curînd concentrarea ⟨oştilor⟩. Să dea Dumnezeu ca în continuare să se întîmple lucruri bune.

7 **1594**

Hiemit diese Zeitung auss Sÿbenbürgen Anno 1594

Die F⟨ürstliche⟩ D⟨urchlaucht⟩ Erczherczog Maximilian zu Osterreich ist noch alhie verwarttet, bis die Pottschafft auss Sybenbürgen alher geen Prag kombt, die soll auff den 8 January alher zu Kaÿ. M. kommen. Die Kaÿ. Mat. bewerben sich beÿ allen Christlichen Potentaten vmb Huelff, wider den Türggen, wie dann der Babst vnnd alle Wallische Fürsten mit 30 Taussent mann zue Ross vnd Fuess hungern wider den Turggen auf ihren aigenen Costen zu Hüelf der Kay. Mat. kommen werden, vnd dieselben sollen schon im Martio in Hungern sein.

Graff Carl von Mansfeldt wirdt General Obrister Leutenambt des Herzogs Maximilian in Hungern, der kombt auss Nider Landt mit 8 Tausent guetten geübter Soldaten.

Doch sollen die Kay. Mat. alle Kriegs Obristen vnd Räth. so diesen Sommer in Hungern gewest, verendern vnd erfaren Kriegs Obriste vnd Räth auss allen Nationen vnd Landen darczu gebrauchen. Daherr ein grosser ernstlicher Zug in Hungern sein wirdt.

Der König in Poln soll auch wider den Turggen der Kay. Mt. in Hungern Huelff vnd Rettung thun, dahin der Bapst in Poln ein andern Cardinal zu den Polackhen geschickht das sie sich alle auff künfftigen Früeling wider den Türggen gebrauchen lassen sollen, zumahl weil sich ytzo bey der guten Gelegenhait, der Weyda in Sybenbürgen auch die Moldauer vnd Wallachischen Fürsten wider den Türggen gar ritterlich erzaigen, daher die Polackhen als ire Benachtbartten den sy auch nit lassen vnd sich alss Christen wider den Türggen auffmachen sollen.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R.D. Germană, r. 170, c. 9; Deutsches Zentralarchiv, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 b, Türkei, Fasz. 4.

În cele ce urmează, această ştire din Transilvania, din anul 1594

Alteţa princiară, arhiducele Maximilian de Austria, este încă aşteptat aici, pînă ce solia din Transilvania va ajunge la Praga; ea este aşteptată să sosească aici, la Maiestatea imperială, la 8 ianuarie. Maiestatea ⟨sa⟩ imperială a cerut tuturor suveranilor creştini ajutor împotriva turcilor, iar papa şi toţi principii italieni vor veni în ajutorul Maiestăţii imperiale cu 30 000 pedestraşi şi călăreţi ⟨înarmaţi⟩ pe cheltuieli proprii, iar aceştia urmează să ajungă în Ungaria încă în martie.

Contele Karl von Mansfeldt va fi generalul-comandant locţiitor al arhiducelui Maximilian în Ungaria; vine din Ţările de Jos cu 8 000 oşteni bine instruiţi.

Dar Maiestatea imperială îi va folosi pe toţi comandanţii militari şi sfetnicii care în această vară au fost în Ungaria, şi va face apel în acest scop la comandanţi militari şi consilieri experimentaţi din toate naţiunile şi ţările. De aceea va fi o mare, serioasă expediţie în Ungaria.

De asemenea, şi regele Poloniei urmează să dea în Ungaria Maiestăţii imperiale ajutor şi mîntuire împotriva turcului, iar papa a trimis în acest scop la poloni, în Polonia, un alt cardinal, anume ca toţi să ia parte în primăvara viitoare (la o expediţie) împotriva turcului, mai ales că în împrejurările bune de acum voievodul din Transilvania, precum şi domnitorii din Moldova şi Ţara Românească dau dovadă de mare vitejie împotriva turcului; de aceea şi polonii, ca vecini ai lor, nu se lasă nici ei şi cum sînt creştini, vor porni împotriva turcului.

8 **1595 februarie 12, Constantinopol**

[. . .]. But most certayne itt is thatt where as my formers advised thatt the Grand Signor deceased uppon the revolts of Bugdania and Wallachia had given order to the Tartar to invade them, and hence sent a generall with diverse orders of soldiers of the porte and full commandment over the subiectts of the Turkes confiners to those two provinces, with all the power possible to assault and chastise those sayed Princes of Wallachia and Bugdania with theire adherents, and to prefer other two princes [1] appointed here by the Grand Signor over the sayed provinces, the forces of the sayed Turks and Tartars being ioyned together and passing over the Danubium which was by the extreamnes of this winter frozen, were mett by the Prince of Wallachia ayded by diverse companies of Hungars, sent as here is suspected by the Prince of Transilvania and discomfited with an exceedinge overthrow and slaughter. The Casacks have burned and spoyled Bendir, Akerman and Ose, provinces confining to Powland and declyning towards the Black Sea; which sayed Casacks being a maistreless people, subjects to the King of Poland, by those actions bring the Grand Signor in doubte thatt the King of Poland is likelye to joyne with the Emperor. The Prince of Wallachia hath sent diverse companies of his soldiers to passe the Danubium on this syde, who have done the Turks great harme, burnt and spoyled many of theire villages. The like hath the Prince of Bugdania done and with like successe uppon Ebrail and Ismail, great towns, confiners to Bugdania and Wallachia on this syde the Danubium, which cannot be done without the ayde of Transilvania and linked with the Emperor, and consequently to be iudged thatt the Emperor rather resolveth to trye the uttermost daunger of the Grand Signor his powers (partly experienced the last sommer) then inclyneth to any freindly composition [. . .].

Tappe, *Documents*, p. 76—77, doc. 114; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 31.

1595 februarie 12, Constantinopol

[. . .]. Mai sigur este însă că, aşa cum au informat înaintaşii mei, sultanul, istovit de revoltele din Moldova şi Ţara Românească, a dat poruncă tăta-

rului să le invadeze şi a trimis de aici un general cu felurite trupe de oşteni ai Porţii şi poruncă deplină asupra supuşilor turci de la hotarele celor două provincii să-i atace cu toată forţa posibilă şi să-i pedepsească pe numiţii domni ai Ţării Româneşti şi ai Moldovei, împreună cu partizanii lor, şi să sprijine alţi doi principi [1] numiţi aici de sultan peste respectivele provincii. Forţele numiţilor turci şi tătari, unindu-se şi trecînd Dunărea, care pe la sfîrşitul acestei ierni era îngheţată, s-au înfruntat cu domnitorul Ţării Româneşti, ajutat de cîteva companii de unguri trimise acolo, întrucît principele Transilvaniei se temea să nu fie ameninţat de o uriaşă înfrîngere şi măcel. Cazacii au ars şi distrus Benderul, Akermanul şi Oceakovul, provincii învecinate cu Polonia şi coborînd spre Marea Neagră; numiţii cazaci fiind neam slobod, supuşi regelui Poloniei, prin aceste acţiuni îl fac pe sultan să se îndoiască că regele Poloniei s-ar putea alătura împăratului. Domnitorul Ţării Româneşti a trimis diferite companii cu oşteni de ai săi să treacă Dunărea pe acest ţărm, ceea ce a avut asupra turcilor urmări foarte păgubitoare, ⟨căci⟩ au ars şi au prădat multe din satele lor. Tot astfel a făcut şi domnul Moldovei şi cu aceeaşi reuşită la Brăila şi Ismail, oraşe mari, învecinate cu Moldova şi Ţara Românească pe acest mal al Dunării, ⟨lucru⟩ care nu se putea face fără ajutorul Transilvaniei şi în înţelegere cu împăratul; drept urmare se socoteşte că împăratul mai curînd se hotărăşte să încerce a primejdui în cea mai mare măsură puterea armată a sultanului (lucru încercat în parte şi vara trecută) decît să încline spre vreo combinaţie prietenească [. . .].

[1] Iancu Bogdan în Ţara Românească şi Ştefan Surdul în Moldova.

9 **1595 februarie 15, Košice**

Auss Caschaw, vom 15 Februari anno 1595

In diser Stundt seindt Khundtschafften einkhomen auss Sibenbürgen, die lautten für gewiss dass, demnach die Tarttarn im Ab- unnd zu Rugkhzug aus Temesswar zukhomen, unnd durch die Bulgaria gewölt, darauf der Fürst in der Wallachey, bey dem in Sibenbürgen angehaltten, dass er ime bey 14 000 Man zuegeben. Item auch die Zackl, Raczen unnd ander Volck zu sich genomen, auf die Tarttarn zugezogen, mit inen geschlagen, die an ain Ort gebracht, dass sy weder hinder, noch für sich gekondt, unnd biss auf gar wenig erschlagen, gefangen, unnd ain grossen Raub von inen bekhomen; wass fur Gefangene sy mit gefuert, erlöst.

Hurmuzaki, XII, 1, p. 31, doc. LXXII, Reichsarchiv, München, Türkenkriege, f. I, nr. 6.

Din Caşovia, la 15 februarie anul 1595

Chiar acum au sosit din Transilvania ştiri care arată ca sigur faptul că tătarii, după retragerea lor de la Timişoara, au vrut să o ia prin Bulgaria. Drept urmare, principele Ţării Româneşti l-a îndemnat pe cel al Transilvaniei să-i trimită ⟨în ajutor⟩ 14 000 oameni; de asemenea, secuii, sîrbii şi alte naţii s-au strîns în jurul lui, ⟨cu toţii⟩ au pornit contra tătarilor şi i-au atacat atrăgîndu-i într-un loc de unde nu mai puteau să se deplaseze nici înapoi, nici înainte şi aproape pe toţi i-au ucis sau i-au prins şi au luat o mare pradă de la ei, iar pe prizonierii luaţi de tătari i-au eliberat.

1595 March 22, Constantinople

Newes is lately brought hither that the Prince of Wallachia ayded by the Hungars, after the exploits mentioned in my last, have besieged Vedin, a castle upon the Danubium inclining the Blacke Sea, and have wasted the country round about, carrying all the women Turkes and younglings of either sex with them for slaves and bond men, having besides soe besett the Danubium on every side, and be soe strong in divers barkes and barges they have made upon the said river even unto the mouth of the Black Sea, that they suffer noe provision of vitualls or munition to goe to the Turkish campe in Hungary, and forbid likewise all traffick from these parts of the Blacke Sea hither in soe much as wee eate bread here in Constantinople at sixty drams [1] the penny [2], and five pence the pound of mutton. What a scarcity there is then on the Hungarish confines, where the Grand Signior his souldiers be in guard, or rather what a great penury there wilbe of victualls when all the Grand Signior his forces be gathered on the confines together, your Honour's wisedome may iudge [...].

(f. 160). The 22nd of this present [...] the Leiuetenant of the Captaine of the Jennissaries went forth with three thousand Jennissaries towards the confynes of Bugdania and Wallachia, if not to subdue the said Princes, yet to restrayne, if possible be, their desperate damageable incursions upon the Grand Vizier his dominions until the Vizier Bassa arrive in those parts (...)

Tappe, *Documents*, p. 79–80, doc. 116. British Museum, London, B.M. Cott, Nero B XII, f. 158 v.

1595 martie 22, Constantinopol

A fost adusă aici recent vestea că domnul Țării Românești, ajutat de unguri, după isprăvile menționate în ultimul meu ⟨raport⟩, a asediat Vidinul, o cetate pe Dunăre spre Marea Neagră, și a pustiit ținutul de-jur-împrejur, luînd cu ei toate femeile turcoaice și tineri de orice sex ca sclavi sau robi, asediind în afară de aceasta și ambele țărmuri ale Dunării; și fiind atît de tari, căci aveau felurite corăbii și barcaze pe care le-au purtat pe numitul fluviu chiar și pînă la Marea Neagră, n-au îngăduit ca nici un fel de provizie, alimente sau muniții să meargă la tabăra turcească din Ungaria și au oprit tot astfel întreg transportul din aceste părți ale Mării Negre pînă aici, în asemenea măsură încît noi mîncăm pîinea, aici la Constantinopol, cîte 60 drahme [1] cu un penny [2], iar livra de berbec cu 5 pence. Ce scumpete este apoi la hotarele Ungariei, unde sînt de pază oștenii sultanului, sau mai degrabă ce mare lipsă de alimente va fi cînd oștile sultanului vor fi adunate cu toate la granițe, Excelența voastră își poate da seama [...].

(f. 160). În ziua de 22 a acestei luni [...], aga ienicerilor a înaintat cu 3 000 ieniceri spre hotarele Moldovei și Țării Românești, dacă nu să-l supună pe numitul domn, să stăvilească totuși, dacă este posibil, incursiunile lor păgubitoare asupra teritoriilor marelui vizir pînă cînd vreun vizir pașa vine într-acolo [...].

[1] Drahmă = unitate de greutate folosită în comerț, egală cu 1,772 g.
[2] Penny, pl. pence = monedă englezească.

1595 March 22, Constantinople

(f. 164v) [...] ⟨The German Emperour may decline the Queen of England's mediation⟩ by reason of the present tumults of Bugdania and Wallachia fostered by him [...].

(f. 169). The Princes of Bugdania and Wallachia continue their obstinate incursions upon the dominions of the Grand Signor on this side the Danubium, doinge exceeding great dammages without resistance, yea without provision of due redresse made hence; in as much as the Grand Vizier will not sett forth hence before the day of St. George next ensuing, when also be allotted him twenty eight dayes iourney or bayting places until the Danubium, soe that wee may make accompte all May wilbe spent, before he commeth to the said river; where, though all things should be pacified before his arrivall, or presently upon his cominge thether, yet what to establish matters perfectly in those said provinces, and to refreshe his horse and retinue, the best parte of June wilbe spent before he depart thence; and before hee can come to Buda wilbe the middest of August [...].

Tappe, *Documents*, p. 80, doc. 117; British Museum London, B.M. Cott, Nero B XII, f. 164 v și 169.

1595 martie 22, Constantinopol

(f. 164v) [...]. ⟨Împăratul german poate refuza medierea reginei Angliei⟩ pe motivul actualelor tulburări din Moldova și Țara Românească, încurajate de el [...].

(f. 169). Domnii Moldovei și Țării Românești își continuă îndîrjitele lor incursiuni asupra posesiunilor sultanului de pe acest țărm al Dunării, pricinuind deosebit de mari pagube, fără ⟨a întîmpina⟩ rezistență, ba chiar fără a se fi luat de aici măsurile cuvenite de îndreptare; astfel stau lucrurile încît marele vizir nu va pleca de aici înainte de Sf. Gheorghe viitor; însă dacă ținem seama că îi trebuie 28 zile cu popasuri pînă la Dunăre, putem socoti că va trece toată ⟨luna⟩ mai înainte ca el să ajungă la numitul fluviu, unde, chiar dacă toate lucrurile s-ar potoli înainte de sosirea lui, sau numaidecît la venirea lui acolo, aceasta înseamnă totuși că pentru a pune perfect lucrurile la punct în acele numite provincii și pentru a-și odihni caii și suita, va trece cea mai mare parte a ⟨lunii⟩ iunie, înainte de plecarea lui de aici și drept urmare nu va putea veni aici la Buda înainte de mijlocul lui august [...].

12 1595 aprilie 18, Praga

Credo che per la mia ultima delli II io promettessi a V⟨ostra⟩ Signoria di mandarle una nota di tutte le genti, che quest'anno s'aspettano quasi sicuramente contro al Turco, et sarà l'alligata. Le quali genti s'havranno da distribuire in due parti principali, cioè nell'Ungaria inferiore, sotto all'Arciduca Mathias, et al Conte Carlo din Mansfeld, et nell'Ungaria superiore sotto all'Arciduca Massimiliano.

Hier l'altro venne qua un mandato dal prencipe di Valachia, il quale referisce, come i Turchi se congiungono insieme verso il Temesvar con molta

diligenza, et in grosso numero, sì che si fa conto, che potranno essere 70 o 80/m con intentione d'andare a fare la guerra sotto Assan Bascià contro al Transilvano, et al Valacco, et con speranza doppo, ch'havranno fatto qualche buono acquisto in quelle parti, di venirsene contro al Ungaria.

Veress, *Documente*, IV, p. 197, doc. 112; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat. 1 063, Avvisi.

Cred că în ultima mea epistolă din ziua de 11 am făgăduit Domniei voastre să-i trimit o notă despre oştile care aproape sigur vor porni anul acesta împotriva turcului, şi voi face lucrul acesta nesmintit. Oştile acestea se vor împărţi în două, adică o parte va merge în Ungaria Inferioară, sub comanda arhiducelui Matthias şi a contelui Carol de Mansfeldt, iar alta în Ungaria Superioară, sub ordinele arhiducelui Maximilian.

Alaltărieri a venit aici un sol al principelui Ţării Româneşti şi a relatat că turcii se strîng cu mare zor pe malul Timişului, şi încă în număr mare, care se socoteşte a fi ca la 70 sau 80 de mii de oameni, cu gînd să pornească război, sub comanda lui Hasan paşa, împotriva transilvăneanului şi valahului şi purtînd nădejde ca, de vor dobîndi vreo izbîndă prin acele locuri, să vină apoi asupra Ungariei.

13 **1595 mai 7, Constantinopol**

Di Constantinopoli li 7 di Maggio 1595

Chi'l Moldavo, Vallacco et Transiluano si siano impatroniti di molte fortezze del Gran Sig⟨nore⟩ sopra il Danubio, et gl'habbino fatto segnalati danni.

Chi'l Generale del Campo [1] era già uscito di Constantinopoli.

Chi pare sia molto difficile che'l Gran Turco possi quest'Anno andare a danni di S⟨ua⟩ M⟨aes⟩ta Cesarea. Ma chi la furia si scarricarà sopra li sudetti, li quali se si potranno mantenere quest'Estade faranno grand'effetto, et non potranno le due Prouincie co'l Transiluano temere cosi facilmente.

Che si giudica che l'Essercito di queste due Prouincie co'l Prencipa Transiluano non passi di $\frac{m}{80}$ combattenti et che'l Turco sarà potente in Campagna haeundo commandato da tutte le parti del suo Imperio, che uadi gente a questa guerra.

Che si crede che per tutt'il Mese di Giugno non si uenirà ad alcuna fattione perche il Generale del Gran Sig⟨nore⟩ aspettaua d'haeur tutto l'essercito insieme.

Ch'esso Gran Sig⟨nore⟩ ha ordinato, che sia posto un Beglierbei nella Moldauia [2] et uno nella Vallacchia [3].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 415, c. 324; Osterreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 81, f. 50.

Constantinopol, 7 mai 1595

Moldoveanul, valahul şi transilvăneanul au pus stăpînire pe multe cetăţi de pe Dunăre ale sultanului şi au făcut pagube mari.

Comandantul oastei [1] a părăsit deja Constantinopolul.

Se pare a fi foarte greu ca sultanul să poată în acest an să pornească operațiunile contra Maiestății sale imperiale, dar furia sa se va răsfrînge asupra sus-numiților care, dacă îi vor putea ține piept, în această vară, vor avea un mare cîștig; și avîndu-l alături pe transilvănean, cele două provincii nu vor avea cu siguranță pricini să se teamă.

Se socotește că oastea acestor două provincii împreună cu principele Transilvaniei nu va trece de 80 000 luptători și că turcul va fi puternic în luptă pentru că a poruncit ca din toate părțile imperiului său oamenii să meargă la război.

Se crede că în cursul lunii iunie nu se va da nici o luptă însemnată, pentru că generalul sultanului așteaptă să aibă reunită toată oștirea.

Însuși sultanul a ordonat să fie pus un beilerbei în Moldova [2] și unul în Țara Românească [3].

---

[1] Titulatura oficială turcească era *serdar-i ekrem* (comandant suprem), funcție îndeplinită de obicei de către marele vizir. La acea dată, Ferhad pașa.
[2] Cafer pașa, fost beilerbei de Șirvan, în Azerbaidgeanul de nord.
[3] Satirici Mehmed pașa, fost agă al ienicerilor și beilerbei al Anatoliei.

14 — 1595 mai 20, Constantinopol

Di Constantinopoli li 20 di Maggio 1595

Che'l Turco non attendeua ad altri che a suoi piaceri senza alcun pensiero del'gouerno dicendosi che quelli Danni l'hanno faturado.

Che'l suo Gouernatore hauendolo di ciò auuertito, la Sultana Madre le feci dire che non douesse altrimenti impedirsi in questo, per il che il Gov⟨ernato⟩ re predetto non se ne ingeriua piu oltre della uolontà della Sultana, la quale con un altra molto favorita dal figliuolo gouernauano a modo suo.

Che con Ferrat Bassa era partito a i 12 di questo, 8 ò $\frac{m}{10}$ huomeni solamente per la uolta di Valachia et Transiluania.

Che l'aga di Gianizzeri non era partito con Ferrat però si diceua che in breue lo seguitarebbe.

Che per il Mare Negro haueuano espedito quattro Galere per guardar quelle marine fra tanto che passaua la gente di Ferrat.

Che'l Cigala era le 18 di questo ritornato à Constantinopoli con maggior riputatione di prima, dicendosi che sarebbe stato rimesso nel carrico di Vissir et che potrebbe essere espedito per Valachia et Ferrat per Ungheria.

Che hauendo mandato due Naui uerso Valachia per il Mar Negro et per il Danubio carrichi di munitioni balli et badilli dessignassero di fare alcuni forti in quella Prouincia.

Che si speraua di vedere Sinam à ritornar in gratia del Sultano però si diceua ch'egli haeusse fatto noto di non impedire più nelle cose del mondo.

Che Sinam et il Cigala havendo raccordato che era necessario per reputatione del Sultano che uscisse Armata s'haueua dato ordeni che s'armàsse 50 Galere. Che dalla Natolia passaua gente assai per Galipoli alla uolta di Ferrat. Che con tutto questo si uedeua tanta poca diligenza in quell'Arsenale e cosi gran mancamento de Galeotti che non si teniua poter uscire più di 20 ó 30 Galere.

Che con le sudette Galere si credeua uscirebbe Arnaue Mani [1] Bassa di Tripoli di Barbaria non contentandosi la Sultana Madre ne la Moglie di Halil Bassa sua figliuola che'l Marito esca di Constantinopoli.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 415, c. 325, Osterreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 81, f. 52.

Constantinopol, 20 mai 1595

Sultanul nu era preocupat decît de plăcerile sale, fără să se gîndească deloc la treburile de stat, şi socotind că înfrîngerile nu erau adevărate.

Marele vizir înştiinţîndu-l despre aceasta, sultana-mamă l-a îndemnat să spună că nu trebuie să se împiedice de asemenea lucruri, pricină pentru care marele vizir mai sus amintit nu s-a mai amestecat peste voinţa sultanei care, împreună cu o altă favorită a fiului, guvernau după placul lor.

Cu Ferhad paşa plecaseră, la 12 ale acestei luni, opt sau zece mii de oameni anume către Ţara Românească şi Transilvania.

Aga ienicerilor nu plecase cu Ferhad, dar se zice că în scurt timp îl va urma.

Pe Marea Neagră au trimis patru galere pentru a păzi ţărmurile în timpul cît vor trece trupele lui Ferhad.

Cigala s-a întors, la 18 ale acestei luni, la Constantinopol, cu mai mare renume ca înainte, zicîndu-se că ar fi fost repus în slujba de vizir şi că s-ar putea să fie trimis în Ţara Românească, iar Ferhad în Ungaria.

Trimiţînd două nave spre Ţara Românească pe Marea Neagră şi pe Dunăre încărcate cu muniţii, proiectile şi unelte, s-a hotărît să se facă unele forturi în acea provincie.

Se pare că Sinan va reintra în graţia sultanului, dar se zice că el făcuse cunoscut că nu se mai amestecă în treburile politice.

Sinan şi Cigala remarcînd că este necesar ca pentru renumele sultanului să iasă flota, s-a dat poruncă ca să se echipeze 50 de galere. Din Anatolia treceau destul de mulţi oameni pe la Galipoli pentru a ajunge la Ferhad. Cu toate acestea, se vedea atît de puţină sîrguinţă în acel arsenal şi atîta lipsă de vîslaşi, încît se credea că nu vor putea ieşi mai mult de 20 sau 30 galere. Cu sus-zisele galere se credea că va ieşi şi Arnave Mami [1], paşa din Tripoli, din Barbaria, nefiind mulţumită sultana-mamă, nici fiica sa, soţia lui Halil paşa, ca soţul ei să plece din Constantinopol.

[1] Probabil Arnavud (albanezul) Memi paşa.

15 **1595 mai 20, Constantinopol**

Di Constantinopoli li 20 di Maggio 1595

Il Moldauo et Vallacco fin qui s'hanno portati bene et hanno messo in gran timore Turchi et si spera che hauendo intelligenza con S⟨ua⟩ M⟨aes⟩tà Cesarea et Transiluano et Cosacchi faranno cose grandi. Et se bene il Gran Turco fará ogni suo sforzo, et che il General da Terra sia partito alli 12 di questo Mese, é cosa certa che quest'Anno non haueran tanto essercito quanto l'altro, perche li soldati sono scandelizzati di Ferrat Bassá et s'è partito con puoca gente, et si trattenirà tutto Giugno in Andrinopoli per estrema neces-

sità di uettouaglie et anco perche frà tanto uadi sopragiongendo Essercito et sicome hora li Turchi conoscono quanto perdono senza queste dui Prouincie, cosi lasciandosi dall'impresa d'Ungheria se ne uanno dritti al Vallaco et Moldauo li quali si sanno prudenti insieme con li loro Adherenti di non lasciare che Turchi passino il Danubio la Vittoria sará de Christiani, perché dall'estrema necessità di uettouaglie bisognerà che Turchi si mangino l'uno con l'altro, et caderanno da sua posta et non potranno dar principio à far opera, che alla fine del luglio che é gran uantaggio. Ma Dio guardi che Turchi passino il Danubio, lasciandosi ingannar li Christiani, che sará più loro uantaggio quando ben ne cadesse gran numero, perche con la moltitudine potrian restar superiori, non pensando ad altro, che metter il piede in Vallacchia. Tutto consiste che S⟨ua⟩ M⟨aes⟩ta non gl'abbandoni et che'l Transiluano stia constante perche non mi piace ueder che con Chiaus, uenuto questa settimana, habbi scritto al Gran Turco che lui non si sarebbe mosso, se'l Bassa di Temisuar et altri Beij non hauessero fatto tanti danni nelli suoi Paesi, et prese tante ville, essendo suo animo di mantener la uecchia amicitia et che é pronto sempre che le sia restituito il tolto, il qual modo di scriuere é però giudicato, che sia per ingannare il Gran Turco il quale di nuouo espedisce lettere et nuoue capitulationi con l'istesso Chiaus uenutoli, promettendo al Transiluano la restitutione del tolto, et l'Amicitia et Patti hauuti con Sultan Solimano, et quanto li torna commodo, sono pronti a promettere et sono primi a scriuere et in effetto fanno quello li piace. Hora che quest'Imperio ha disaggio d'ogni bene per cagione di queste due Prouincie, per honor di Dio, non li sia lasciato metter il piede perche si liberanno della fame nella quale conuengono perire et quello, che poi ne succederebbe al Transiluano Iddio lo sà.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 415, c. 326—327; Osterreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 81, f. 54.

Constantinopol, 20 mai 1595

Moldoveanul şi valahul s-au comportat bine şi au pricinuit mare teamă turcilor şi se speră că, avînd înţelegere cu Maiestatea sa imperială, cu transilvăneanul şi cu cazacii, vor săvîrşi fapte mari. Şi cu toate că sultanul îşi va da toată silinţa, şi că generalul pedestrimii a plecat în 12 ale acestei luni, este lucru sigur că, în acest an, nu vor avea atîta oaste ca în cel trecut, pentru că oştenii sînt nemulţumiţi de Ferhad paşa; au plecat cu puţini oameni şi vor rămîne toată luna iunie la Adrianopol, din cauza lipsei mari de merinde, şi pentru că între timp se va mai adăuga încă oaste; şi întrucît turcii îşi dau seama acum cît pierd fără aceste două provincii, renunţînd la campania din Ungaria, se îndreaptă direct împotriva valahului şi moldoveanului, care dacă sînt chibzuiţi şi împreună cu aliaţii lor nu vor permite ca turcii să treacă Dunărea, atunci victoria va fi a creştinilor, pentru că din cauza lipsei extreme de merinde se va ajunge ca turcii să se sfîşie între ei şi nu vor mai putea înfăptui ce au plănuit şi tot aşa nu vor putea să întreprindă vreo acţiune decît la sfîrşitul lui iulie, ceea ce înseamnă un mare avantaj. Dar ferească Dumnezeu ca turcii să treacă Dunărea, păcălindu-i pe creştini, deoarece vor fi în avantaj cînd vor ajunge acolo în mare număr, pentru că prin mulţimea lor vor putea rămîne superiori, ei neavînd alt gînd decît să pună piciorul în Ţara Românească. Totul atîrnă acum de faptul ca Maiestatea sa să nu-i părăsească pe ⟨creştini⟩ şi ca transilvăneanul să rămînă neclintit, fiindcă nu-mi place ce-am văzut, anume că, printr-un ceauş venit săptămîna asta,

el a scris sultanului că nu s-ar fi mişcat dacă paşa de Timişoara şi alţi bei nu i-ar fi făcut atîtea pagube în ţinuturile sale şi nu i-ar fi luat atîtea sate, intenţia lui fiind de a-şi menţine vechea prietenie, şi că aşteaptă să-i fie restituite cele luate; se crede că a scris în felul acesta pentru a-l înşela pe sultan, care din nou a trimis scrisori şi capitulaţii prin acelaşi ceauş, făgăduind transilvăneanului restituirea a ceea ce îi luase şi prietenia şi tratatele pe care le-a încheiat cu sultanul Suleiman; căci turcii cînd le vine bine sînt gata să promită ⟨orice⟩ şi sînt primii care să semneze orice tratat dar, în fapt, fac ceea ce le place. Acum cînd imperiul acesta este atît de păgubit din pricina acestor două provincii, ferească Dumnezeu să pună piciorul aici, pentru că atunci ar scăpa de foamea care acum îi duce la pieire, dar numai Dumnezeu ştie ce se va întîmpla cu transilvăneanul.

16 — 1595 mai 20, Constantinopol

Di Constantinopoli li 20 Maggio 1595

Il General Ferrat Bassa parti alli 12 di questo fauorito dal Sultano et condusse seco da Constantinopoli 10/m huomini in circa, non uedendosi ch'arriui alla grandezza et numero, con che parti l'Anno passato Sinan Bassa.

Che furono ueri di dispareri fra spai et Gianiceri.

Ch'esso Ferrat caminará pian piano, et si dice farà il Viaggio per Vallacchia per sottoponer quel Paese, ancor che uien creduto per esser più uerisimile, sendo stato chiamato il Cigalla et uenuto s'habbi da mandar esso in Vallacchia, per auancar li giorni, che Ferrat potesse trattenersi iui.

Che'l Sultano ha terminato che si faccino delli Castelli in Vallacchia, e che per questo s'habbino carricate dui Naui per il Mar Negro.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 415, c. 328; Osterreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 81, f. 56; Hurmuzaki, XII, 1, p. 49, doc. CV (cu omisiuni).

Constantinopol, 20 mai 1595

Generalul Ferhad paşa a plecat în 12 ale acestei luni, ca favorit al sultanului, şi a luat cu el din Constantinopol cam 10 mii de oameni, neajungînd la mărimea şi numărul cu care a plecat anul trecut Sinan paşa.

Au fost adevărate neînţelegerile dintre spahii şi ieniceri.

Ferhad va înainta foarte încet şi se zice că va face expediţia în Ţara Românească pentru a supune acea ţară, cu toate că se crede că mai curînd, dat fiind că a fost chemat Cigala, va fi acesta trimis în Ţara Românească, pentru a irosi mai puţine zile decît i-ar trebui lui Ferhad pentru a ajunge acolo.

Sultanul a hotărît să se facă cetăţi în Ţara Românească şi într-aceea au fost încărcate două corăbii ⟨pentru a porni⟩ pe Marea Neagră.

17 — 1595 mai 21, Constantinopol

Di Constantinopoli li 21 Maggio 1595

Galera non usciranno per quest'Anno, et se ne usciranno per la ritornata del Cigalla, saranno 25 ò 30.

Quest'Anno non sarà sforzo alcuno, perche li Vallacchi, Moldaui et Transiluani destrugono il Mondo, et non si troua qui da uiuer ne biaue. Orzi per caualli si uendono ottanta Aspri il Chile, sei onze di pane per un Aspro. La carne Bouina 16 Aspri l'occa, e dicono de qui inanzi le biaue saranno più care.

Il nuouo successore [1] Gran Turco mostrò al principio molta sapienza, hora dicono esser strigato, e non può esser di meno per l'instabilità che ha nelle cose sue, hoggi fa, dimani disfà con puoca cura del suo popolo et se di là fusse commensso al General nuouo Ferrat Bassà Tregua, credo s'hauerebbe, perche lui domina al presente la Porta, et anco Ibraim Bassa [2] che ama molto amici patroni et la pace et il Popolo o una uoce la uuole, et molti hanno renuntiate le loro paghe, et entrate per fuggir la giornata.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 715, c. 329; Osterreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 81, f. 56; Hurmuzaki, XII, 1, p. 49, doc. CVI (cu omisiuni).

Constantinopol, 21 mai 1595

În acest an, nu vor mai porni galere și dacă vor pleca, aceasta va fi la înapoierea lui Cigala, și nu vor fi mai multe de 25 sau 30.

În acest an nu se va face nici o altă pregătire, deoarece valahii, moldovenii și transilvănenii fac mare prăpăd și nu se găsesc aici nici merinde și nici nutreț. Orzul pentru cai se vinde cu 80 aspri chilul, 6 uncii de pîine cu un aspru, carnea de vacă cu 16 aspri ocaua, și se spune că de acum înainte nutrețurile vor fi mai scumpe.

Noul succesor [1] al sultanului a dovedit la început multă înțelepciune; astăzi se zice că se descurcă, lucru care nu poate fi așa cel puțin din pricina nestatorniciei de care dă dovadă în treburile sale, căci ceea ce face astăzi, mîine desface, neavînd grijă de poporul său; și dacă din această pricină i s-a poruncit noului general, Ferhad pașa, armistițiul, cred că se va realiza, pentru că el domină în prezent la Poartă, ca și Ibrahim pașa [2], care iubește mult pe prietenii săi stăpînii, precum și pacea; poporul, la rîndul său, dorește același lucru și mulți s-au lipsit de soldele lor și au plecat ca să scape de război.

---

[1] Mehmed III.

[2] Dâmad-Ibrahim pașa, mare vizir din 4 aprilie 1596.

18 **1595 mai 24, Constantinopol**

1595 May 24, Constantinople

(f. 198) Right Honourable, continuing to write of the progresse of Ferratt Bassa the Grand Vizier, occurreth to advise your Honour that every day hee sendeth complaynts, that hee hath small or noe forces about him; in as much as being arrived at Andronople, a citty five dayes iourney hence, hee dareth not proceed further before greater forces be sent to accompany him. The rather because newes was brought him that Hassan Bassa, Beglerby of Grecia (the most venterous and famous Capteyne amongst these), having made a bridge at Vedin, a Towne on this side the Danubium, to passe into

Wallachia, and beginning to march over with his campe (unmolested by Michal, Prince of the said Province, who was advised by his spyes of the Beglerby his forces and designes), some small parte of his souldiers being passed the bridge, and some part marchinge upon the same, weare incountred and assaulted by the Prince Micheall, whome the Tourkes already passed the bridge not being able to resist, and those on the bridge affronted by another parte of Micheall his forces not able to succour their fellowes, a prezent great overthrow and slaughter ensewed, Micheall himselfe pursuing the Turks over the bridge and put them all to the sword, Hassan Bassa nor being able to recall his men to make a stand, but himselfe forced by the disorder of his and fierce pursuit of Micheall to escape with very small retinew. Micheall, returning from the chasse, sacked the towne Viadin and put the country round about to fyre and sword, and retiring againe to his province broke down his bridge after him. These rumours terrify the Vizier Bassa from proceeding further untill greater succours come unto him [...].

(f. 200) Aron, Prince of Bugdania, hath taken Acerman, otherwise called Moncastro or Baylograd, in the confynes of Podolia and Bugdania, being a castle of great importance as well for the strenght, as especially for the comodity of the Tartars to passe into Christendome, beinge the Traietto or place of passage when they would forage into Poland, Bugdania, and by which they last yeare passed to goe through the confynes of Bugdania and Transilvania into Hungaria; ans is now possessed by Aron and the Tartars thereby hindered, if not of the commodity wholy to passe the River Nister, yet of the facility and security to doe the same, being in that place more commodious and secure for them then in any other [...].

Tappe, *Documents*, p. 83—84, doc. 122; British Museum, London, B.M. Cott, Nero B XII, f. 198 şi 300.

1595 mai 24, Constantinopol

(f. 198) Excelenţă, continuînd de scris despre călătoria lui Ferhad paşa, marele vizir, m-am gîndit să o informez pe Excelenţa voastră că zilnic el trimite plîngeri că are cu el forţe puţine sau deloc, astfel încît sosind la Adrianopol, o cetate la depărtare de cinci zile de drum de aici, nu îndrăzneşte să meargă mai departe pînă nu i se trimit forţe mai mari care să-l însoţească. Cu atît mai mult cu cît primise vestea că Hasan paşa, beilerbeiul din Grecia (cel mai cutezător şi faimos căpitan dintre turci), făcînd un pod la Vidin, un oraş de pe acest mal al Dunării, ca să treacă în Ţara Românească şi începînd să-l treacă cu tabăra sa (nestingherit de Mihai, domnul numitei provincii, care a fost înştiinţat de iscoadele lui despre forţele şi planurile beilerbeiului), o mică parte dintre soldaţii lui trecînd podul şi o parte mergînd pe el, au fost întîmpinaţi şi atacaţi de principele Mihai, căruia turcii care trecuseră deja podul nu i-au putut ţine piept, iar cei de pe pod, atacaţi de o altă parte a oastei lui Mihai, nefiind în stare să vină în ajutorul semenilor lor, a rezultat, cu adevărat, o mare înfrîngere şi vărsare de sînge, Mihai însuşi urmărindu-i pe turci pe pod şi trecîndu-i pe toţi prin sabie; Hasan paşa neputînd să-şi recheme oamenii ca să opună rezistenţă, a fost forţat el însuşi de zăpăceala lui şi apriga urmărire a lui Mihai să fugă cu o foarte mică suită. Mihai, întorcîndu-se din urmărire, a devastat oraşul Vidin şi a trecut prin foc şi sabie întreg ţinutul de-jur-împrejur şi, retrăgîndu-se din nou în provincia lui, a distrus podul în urma sa. Aceste veşti l-au înspăimîntat pe vizir

pașa, ⟨silindu-l⟩ să nu meargă mai departe pînă cînd nu-i sosesc ajutoare mai mari [...].

(f. 200) Aron, domnul Moldovei, a luat Akermanul, numit și Moncastro sau Bielograd, la hotarele Podoliei și Moldovei, cetate de mare însemnătate atît ca fortificație, cît mai ales pentru că le înlesnea tătarilor pătrunderea în creștinătate, fiind calea sau locul de trecere cînd ei ar vrea să prade în Polonia și Moldova și pe care ei l-au străbătut anul trecut trecînd prin hotarele Moldovei și Transilvaniei în Ungaria; cetatea aceasta este acum în stăpînirea lui Aron, fapt pentru care tătarii au fost stînjeniți, dacă nu pentru că nu le-a mai fost ușor a trece fluviul Nistru, atunci pentru că au fost lipsiți de privilegiul și siguranța de a face acest lucru, fiind acel loc mai lesnicios și mai sigur pentru ei decît oricare altul [...].

19 **1595 mai 31, Buda**

Hassan-Bassa, so vndten in der Walachey regieret griechischer Beglerbeg verordnet, vnd werde, ausser dass von Irer Kayserlichen Majestät wegen daher vmb Ofen vnd den Grenitzen etwas newes erwerckt werde, gar nit herauf kamen sonder allein die rebellische Moldaw vnd Walachey vndter voriger Joch pringen, auch zwen Bassa darinnen einsetzen.

Hurmuzaki, XII, 1, p. 53, doc. CXIV; Staatsarchiv, München, K. Schw, 371/2, f. 13.

Hasan pașa, beilerbeiul Rumeliei, care are sub supravegherea lui și Țara Românească, a primit ordinul ca, exceptînd cazul în care din partea Maiestății sale s-ar întreprinde ceva în direcția Budei și la granițe, să nu se mai îndrepte într-acolo, ci să readucă sub jugul anterior Moldova și Țara Românească rebele și să instaleze acolo două pașale.

20 **1595 iulie 3, Alba Iulia**

[...] [1]. Di poi ch'i soldati che sono in Valachia presero et abrugiorno Nicopoli et li naui ch'iui erano preparati per fare il ponte sul Danubio, hanno di nouo ripassato il fiume et ruinato un borgo ch'era rimaso nella collina con molta preda et occisione di Turchi et espugnata una fortezza, ch'gl'inimici teneuano di qua dal Danubio incontra Nicopoli non essendo rimasto alli Turchi più ch'una torre. Et in altra parte le venturieri del campo hanno tagliato a pezzi una compagnia di spachi et leuatoli lo stendardo che hanno mandato quà a S⟨ua⟩ A⟨ltezza⟩ [...] [2].

Di Alba Giulia, li 3 di luglio 1595.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Vatican, r. 77, c. 912—913; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, Serie III, 89 B, f. 159.

[...] [1]. Apoi oștenii care se află în Țara Românească au luat și au ars Nicopolul, ca și vasele pregătite acolo pentru construcția podului peste Dunăre, iar după aceea, încărcați cu prăzi, au trecut apa înapoi, au distrus

întăritura rămasă pe o colină și, omorînd mulți turci, au cucerit fortăreața stăpînită de dușmani dincoace de fluviu, în fața Nicopolului, turcilor nerămînîndu-le decît un turn. În altă parte, mercenarii au tăiat în bucăți o companie de spahii și ridicîndu-le stindardul l-au trimis aici Alteței sale [...] [2].

Din Alba Iulia, la 3 iulie 1595.

---

[1] Știri despre plecarea spre Ungaria a trupelor pontificale conduse de generalul Giovanni Francesco Aldobrandini.

[2] Vezi *supra*, n. 1.

21 — 1595 august 8, Praga

Di Transilvania non si sentono altri progressi. Scrivono bene per cosa notabile che la ser⟨enissi⟩ma sposa il giorno istesso che il Principe la incontrò fu liberata dalla febbre. Quel Ragugeo [1] tornato di quei paesi dice chiaramente che li populi di Valachia et di Moldavia restano molto disgustati del principe, il quale gli habbia sottoposti al suo dominio con più strette conditioni di quelle che erano state loro promesse, et dice che hora non era tempo di usar l'imperio cosi assoluto, et che il principe si sia lasciato trasportare in questo dalle adulationi de'cortigiani, senza pensare al pericolo che gliene può avvenire; cioè che, entrando l'esercito del Turco in quelle provincie, tutti gli si ribellino.

Veress, *Documente*, IV, p. 249—250, doc. 136; Archivio di Stato di Firenze, Filza 4 352.

Din Transilvania nu s-a mai aflat nimic de luat aminte. S-a scris însă, ca fiind lucru mai osebit, că principesa, chiar în ziua cînd s-a întîlnit cu prealuminatu-i soț, s-a lecuit de fierbințeală. Raguzanul [1], care s-a întors din acele ținuturi, spune însă răspicat că locuitorii din Țara Românească și Moldova au prins mare lehamite de principe, care îi ține sub ocîrmuirea sa cu mult mai mare strășnicie decît le făgăduise; așijderea spune că nu e vreme potrivită acum pentru o stăpînire așa silnică, și că principele s-a lăsat ademenit de lingușirile sfetnicilor săi, fără să mai ia aminte la primejdiile ce se pot ivi din asemenea pricină: căci dacă turcii ar intra cu oastea în acele provincii, atunci toți s-ar răzvrăti împotriva lui.

---

[1] Giovanni de' Marini Poli, emisar imperial.

22 — 1595 august 24, Constantinopol

1595, August 24, Constantinople

[..]. From Sinan Bassa Viz Reye we are advised that he hath made a bridge over the Danubium and is passed with all his forces into Wallachia without any resistance made by the Hungars or Wallaks, which maketh me, and all other who know and have seen the Turk his forces merveile what the prince of Wallachia his counsayle and intent should be, for to resiste the Turke his forces in open feild. I doe nott think he will make the venture;

to withdraw himself into some castle whilst the sharpnes of winter approachinge constrayne the Turkes to retyre, neyther is thatt sound counsel, for as he hath no castle in his province of any importance, so (warned by Giauarin) were no poleicie to committ himselfe to any walled defence, for that by readinge, seldom we fynde thatt the mayne force of the Turke ever returned from any walled castle or towne untaken, only the last yeare from Comaran by reason of the approchinge of the winter, and long seince from under Vienna. But thatt so meane a Prince should offer to stand in many battayle against the Turk when he mightt with more advantadge have hindered his passadge over the Danubium, itt was never hearde, nor by men of iudgment commended. It is sayed thatt he may have ten thowsand Hungars out of Transilvania, ten thowsand Poles, not publikly licensed by the King of Poland but sent under the government of the Captaine of the Casaks or Malcontentts [1]; succour from the Emperor cometh by peecemeales, so that itt is nott knowen what ayde he hath sent him, and of his owne Wallakes he may have fighting men though of small experience and less couradge thirty thowsand; with this force he heatherto keepeth the feild. After the Viz Rey his landing a skirmish was offered on eyther syde, in which were slayne on both parts four thowsand. The Viz Reye latly sent advise thatt he will give the mayne battayle as the 20th of this present, and therfore desyered the Turke to cause generall prayers to be made for him, which was performed, and all buying and selling forbidden untill the midst of the sayed day. Whatt hath succeded, my next shall advertise [...].

[...]. This rumor [2] is common with Turkes, as alike thatt the Viz Reye hath graunted theire requestts to effectuatt the same uppon the happy successe of his present actions with the Wallacks; yett I dare not affirm the same for certayne, butt remitt the verity therof unto my futur letters.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 15—16; Public Record Office, London, State Papers S.P. 97/3, f. 25—25v; Tappe, *Documents*, p. 90—91, doc. 127.

1595 august 24, Constantinopol

[...]. Sîntem informaţi de vizirul Sinan paşa că el a făcut un pod peste Dunăre şi a trecut cu oastea sa în Ţara Românească fără vreo rezistenţă din partea ungurilor sau a valahilor, ceea ce mă face pe mine şi pe toţi ceilalţi, care cunosc şi au văzut oastea turcă, să ne întrebăm care vor fi intenţia şi planul domnului Ţării Româneşti pentru a rezista oastei turceşti în cîmp deschis. Nu cred că el va juca ultima carte; a se retrage în vreo cetăţuie, timp în care asprimea iernii care se apropie să-i forţeze pe turci să se retragă, acesta nu este un plan bun, pentru că el nu are nici o fortăreaţă de valoare în provincia sa, astfel că (prevenit de cele petrecute la Giavarino) nu există nici un motiv care să-l oblige la vreo apărare cu fortificaţii, pentru că din ce am citit, am găsit adesea că grosul trupelor turceşti nu s-a întors niciodată din faţa vreunei cetăţi întărite sau oraş fără să-l fi cucerit, afară doar de anul trecut de la Komarom din cauza apropierii iernii şi mai demult de la porţile Vienei. Dar dacă aceasta înseamnă ca un principe să cuteze să ţină piept turcului în multe bătălii cînd ar putea cu mai mult folos să împiedice trecerea lui peste Dunăre, aşa lucru nu s-a mai auzit vreodată şi nici un om cu judecată nu a dat un asemenea sfat. Se spune că el poate să aibă zece mii de unguri în afara Transilvaniei şi zece mii de polonezi, cărora regele Poloniei nu le-a dat îngăduinţă făţişă, dar sînt trimişi sub conducerea hatmanului cazacilor sau schismaticilor [1]; ajutorul de la împărat vine treptat,

astfel încît nu se cunoaşte ce ajutor i-a trimis, şi din proprii săi valahi el s-ar putea să aibă treizeci de mii de luptători, însă puţin cercaţi şi mai puţin curajoşi; cu această oaste el pînă acum nu se dă bătut. După ce vizirul a pus piciorul pe celălalt ţărm, a avut loc o mică ciocnire la care au luat parte, din ambele tabere, patru mii de oameni. Vizirul a trimis ştire de curînd că el va da bătălia principală la 20 ale lunii curente şi de aceea sultanul doreşte să se facă rugăciuni generale pentru el; ceea ce s-a făcut. Aşijderea ⟨s-a hotărît⟩ ca toate cumpărăturile şi vînzările să fie interzise pînă la mijlocul zilei respective. Ce s-a înfăptuit va informa următorul meu ⟨raport⟩ [...].

[...]. S-a răspîndit în rîndul turcilor zvonul [2] că vizirul ar fi gata să le îndeplinească ⟨transilvănenilor⟩ cererile, dată fiind izbînda obţinută în ultimele sale acţiuni contra valahilor, totuşi, nu îndrăznesc să afirm aceasta cu siguranţă, dar voi înfăţişa adevărul, în această privinţă, în scrisorile mele viitoare.

---

[1] Este vorba de cazacii de pe Nipru, aflaţi sub suzeranitate poloneză, dar avînd o organizare proprie de tipul unei democraţii militare. Cum termenul de *cazac* provine din tătară (cf. L. Şăineanu, *Influenţa orientală asupra limbei şi culturii române*, II, *Vocabularul*, Bucureşti, 1900, p. 98), sensul pare a fi acela de nesupus, zurbagiu, tîlhar, dar poate fi extins şi la faptul că erau de altă religie (ortodocşi) decît polonezii.

[2] Anume că norodul din Transilvania i-a cerut vizirului să sprijine schimbarea principelui cu unul după placul lor, cf. Tappe, *op. cit.*, p. 90.

23 — 1595 august 28, Sebeş

Lettera di monsignor Visconti adi 28 d'agosto a Gianbattista Genga

Ill⟨ust⟩ri⟨ssimo⟩ et molto reverendissimo S⟨ignor⟩ mio,

Per esser rimaso il s⟨igno⟩r Simone [1] in Alba à effetto di espedire alcune affare, ha uoluto S⟨ua⟩ A⟨ltezza⟩ che scriua a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ gl'auisi, che hoggi à mezzo di un lettere di 24 stante ha hauuto dal suo g⟨e⟩n⟨er⟩ale [2] ch'è in Vallachia, et da quel vaivoda, accio'ne dia conto in suo nome a nostro signore et sono.

Che alle 23 essendosi accostato Sinan Bassà col suo campo una lega picciola uicino à quello di n⟨ost⟩ri, essi non volsero aspettar d'esser assaliti dal nemico, ma uscireno à due hore di sole et furono ad incontrarlo attaccando la battaglia, che durò sin'à notte.

L'essercito di S⟨ua⟩ A⟨ltezza⟩ ributtò più uolte il nemico sino all'allogiamenti, et u'entrò dentro con uccisione de'molti, de'quali furono portate le teste.

I Turchi renfrescati sempre da gente noua de suoi ributtarono in⟨ost⟩ri, che di nuovo rimesserò ne turchi facendogli retirare, et finalmente la notte sparte la bataglia.

De'turchi ne sono remasi morti in buon'numero, et di quelli di S⟨ua⟩ A⟨ltezza⟩, pochissimi hauendo sentito danno solo nei caualli, che loro sonno stati amazzati, et feriti sono in qualche quantità.

Hanno preso parecchi stendardi del nemico, et trà gl'altri quello di Memet Bassà, sicome ancora alcuni pezzi d'artegliaria.

Alcuni schiaui reffugiti la notte da campo nemicho hanno referito ch'era morto un bassà, ma non sapeuano quale, et che l'uccisione era seguita ne'più principali soldati, et ne'gianizzeri.

Che Sinan Bassà era stato nella fattione, gettato a terra in un gran fango, ma soccorso da suoi s'era saluato, et ritornato all'allogiamento tutto imbrattato, et mal'uncio dalla cascata, dicendo che no⟨n⟩ haueua mai ueduto soldati simili a questi, essendo loro bastato l'animo con tanta brauura di assalire, et ributtar l'essercito numeroso del Gran Sig⟨no⟩re.

Il G⟨e⟩n⟨er⟩ale di S⟨ua⟩ A⟨ltezza⟩, et il Vaiuoda uedendo ch'alcuni squadroni de turchi no⟨n⟩ erano entrati nella battaglia, giudicorono di partirsi la mattina sequente da quel luoco, doue si era fatta la fattione, et haueuano dormito la notte, riducendosi una lega lontano deli sula riua del fiume Argis.

I turchi hanno hauuto per mal augurio la perdita dello stendardo di Memet Bassà, perche era dedicato al loro falso profeta, Maomet.

Il s⟨igno⟩r Simone sarà, domani ò l'altro in campo et io à V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ baccio le mani.

Del campo sotto Sassebis, li 28 agosto 1595.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ ill⟨ust⟩ri⟨ssima⟩ et m⟨ol⟩to r⟨eve⟩r⟨endissima⟩.

Ci è auiso della presa della fortezza di Lippa, ma non è confermata per corriero espresso.

A⟨lfonso⟩, vesc⟨ov⟩o di Cervia

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Italia, r. 55, c. 198v— 199; Archivio di Stato di Firenze, Fondo Mediceo, filza 4469, nr. 75; *Monumenta Vaticana Historiae*, series secunda, tomus tertius, Budapesta, 1909 *(Relationes nuntiorum Apostolicorum in Transsilvaniam missorum a Clemente VIII (1592—1600)*, p. 107—108, doc. 54.

Scrisoarea din 28 august a monseniorului Visconti
către Gianbattista Genga

Ilustre și mult stimate domn,

Deoarece domnul Simone [1] a rămas la Alba pentru rezolvarea unor probleme, Alteța sa a vrut să scrie Domniei voastre despre știrile pe care le-a primit astăzi prin intermediul unor scrisori trimise, în 24 ale curentei luni, de către generalul [2] său care se află în Țara Românească și de voievodul acestei țări; prin acestea prințul nostru a fost informat de următoarele:

Că în 23, Sinan pașa s-a apropiat foarte mult cu oastea sa de tabăra alor noștri. Aceștia nu au vrut să aștepte ca să fie atacați de dușmani, ci au ieșit la luptă după două ore de la răsăritul soarelui și întîlnind pe dușman l-au atacat. Lupta a durat pînă noaptea.

Oastea Alteței sale a respins de mai multe ori pe atacatori pînă la întăriturile lor, a pătruns în interiorul acestora, a omorît pe mulți dintre ei și le-a adus capetele.

Turcii, primind mereu noi forțe, au respins pe ai noștri, care din nou au rezistat, punîndu-i pe cei dintîi să fugă, iar, la urmă, noaptea a pus capăt bătăliei.

Din rîndurile turcilor au rămas mulți morți. Puțini dintre oștenii Alteței sale au avut de suferit. Au fost omorîți mai mulți cai. Un număr destul de mare sînt răniți.

De la dușman au fost luate mai multe steaguri, între care și cel purtat de Mehmet pașa. Au fost capturate, de asemenea, multe tunuri.

Din tabăra dușmană, în timpul nopții, au fugit mulți prizonieri care au relatat că a murit un pașă, dar nu știu care anume, că au suferit mari pierderi în oameni principalele oști și mai ales ienicerii.

⟨Ei au mai spus⟩ că Sinan pașa s-a aflat în mijlocul înfruntării, a căzut într-o mlaștină, dar, ajutat de ai săi, s-a salvat și întorcîndu-se în adăpostul

său cu tot corpul acoperit de noroi, cu trupul încovoiat peste măsură din cauza căderii, a spus că nu a mai văzut oşteni asemănători acestora, care au dovedit un mare curaj şi bravură atît în a ataca, cît şi în a respinge numeroasa oştire a sultanului.

Generalul Alteţei sale şi voievodul, băgînd de seamă că mai multe trupe turceşti n-au intrat deloc în luptă, au hotărît ca în dimineaţa următoare să părăsească locul în care s-a dat bătălia. După ce s-au odihnit peste noapte, s-au retras pe rîul Argeş la distanţă de o leghe de acolo.

Turcii au socotit ca un semn rău pierderea steagului de către Mehmet paşa, fiindcă era dedicat profetului lor mincinos Mahomed.

Domnul Simone mîine sau poimîine va fi în tabără şi eu sărut mîna Alteţei sale.

Din tabăra de sub Sebeşu Săsesc, la 28 august 1595.

Al Domniei voastre preailustre şi preastimate.

A venit ştire despre luarea fortăreţei Lipova, dar nu a fost adeverită de un curier special.

Alfonso, episcop de Cervia

---

[1] Simone Genga.

[2] De fapt, căpitanul Albert Király.

24 — 1595 septembrie 12, Praga

Serenissimo Principe, etc.

Per l'acquisto d'una piazza cosi famòsa, come è Strigonia, si sono fatti qui publici segni d'allegrezza et in chiesa con la presenza dell'Imperatore se ne sono date gratie al S⟨igno⟩r Dio et io non ho mancato di fare co⟨n⟩ sua Maestà quell'oficio che si recercaua per denotarle il contento, che V⟨os⟩tra S⟨ereni⟩tà hauerà sentito per questo felice successo, mostrando come sia grande per se stesso et come sia maggiore per gl'effetti, che può partorire quale sia il ualore delle sue arme, quale la prudenza et uirtù del cons⟨ilio⟩ che le gouerna et indrizza, come hanno manifestato, che li Turchi si possono et combatendo uincere et espugnando le loro fortezze spogliare et indebolire, con diverse parole in questa sostanza. La Maestà Sua appariua tutta lieta et mostraua di compiacersi che fussero celebrate le vere laudi del suo essercito et della sua prudenza et ne ringratiò la Ser⟨eni⟩tà V⟨ost⟩ra et s'offeri prontissima a corrispondere alla sua buona uoluntà, dicendo essere certo dell'affettione, che quella Rep⟨ublic⟩a porta a se et alle cose sue et accompagnò sempre quello diceua con parole et con maniera grata et affetuosa. Due giorni dapoi, che s'hebbe questa noua, fu portato auiso da Graz d'un'altra vittoria che hanno conseguito li capitani cesarei in Crouatia contra il Bassa della Bossina, il quale è stato rotto et dissipato con $\frac{m}{x}$ Turchi che haveva seco, con acquisto d'alquanti pezzi d'artiglieria, di padiglioni et di munitione et con morte de gran numero degl'inimici, come V⟨ostra⟩ S⟨erenità⟩ più presto et più particolarmente haura inteso da quelle parti più uicine; dicesi che questo Bassà radunaua le sudette genti per condurle a Buda et tentare da nuouo di soccorrere Strigonia, di che auertiti gl'Imperiali con celerità gl'assalirono et gli profligorono, come è stato narrato. Nell'Ongaria Superiore le cose procedariano con maggior felicità se ui fusse fanteria, ma per istanza ch'habbia fatto il signor Ferante Gonzaga quando era qui et per la

sollecitudine ch'usi l'agente del Ser⟨enissi⟩mo Massimiliano appresso Cesare, non s'e potuto ottenere che ue ne sia mandata onde in quella Prouincia li capi sono stati astretti d'astenersi dall'imprese et di lasciare quelle ch'haueuano cominciato. Con la caualeria che ha sua Altezza la quale fra Tedeschi et Ongari puo essere in numero de $\frac{m}{15}$ in $\frac{m}{16}$ per quanto uien datto, s'ha transferita alli confini uerso Tocai et Sacmar propponendo a una parte de Tartari, la quale s'intendeua che hauesse da fare quel uiaggio per passare in Transiluania o in Ongaria et quando essi non uengano, ouero siano reietti, si doura unire Sua Altezza col Transiluano per fare qualche progresso uerso Lipa et uerso Temisuar et dicesi che quel Principe conduca seco $\frac{m}{25}$ soldati per l'imprese che hauerà da tentare. Li Moldaui et li Vallachi sono armati con ferma rissolutione di difendersi da Turchi; quando uenirano per assaltarli, sapendo certo che non possono trouare luogo sicuro alla riconciliatione, poiche gl'hanno inferito tanti danni et gl'hanno ammazzato tanta gente, et benche siano mal sodisfatti del Transiluano, che gl'ha soggiogati, come quelli che haueuano intentione di raccomandarsi a Cesare, nondimeno per gl'offici fatti in nome di Sua M⟨aes⟩tà et per il timore dell'arme turchesche si sono per hora acquetati. Le forze Imperiali ueramente sariano atte a fare maggiori progressi con l'occasione di tante uittorie, se li pagamenti fussero pronti ma il mancamento di danaro si proua continuato et grande et certamente che e marauiglia non piccola come si tratenga tanta militia quasi sempre con promesse et con parole con tutto cio con la diligenza che s'ha usato si sono proceduti $\frac{m}{200}$ taleri, dei quali $\frac{m}{50}$ sono stati prestati dal s⟨igno⟩r Colobrat presidente della camera di Boemia et sua M⟨aes⟩tà gl'ha obligato in castello che fù confiscato per la condennatione di Giorgio Popel, ch'era prefetto del Regno, come a suo tempo auisai la Ser⟨eni⟩tà V⟨ost⟩ra. Questi danari si manderanno al campo insieme col dottor Pezzen, il quale deue partire di qui uno di questi giorni et parte consolando et promettendo parte pagando procurera di trattenere quella militia et attenderà principalmente a ridurre all'essercito li caualli Valloni, li quali per non essere pagati s'erano amutinati et discostati dal campo et erano andati uerso Oiuar per uiuere di preda, poiche non poteuano hauere il proprio danaro. Si ua considerando per prouedere alle bisogni della guerra di conuocare un'altra dieta Imperiale, ma dubitano questi ministri come hanno detto a me ragionando alcuna ma che non debba riuscire fruttuosa, poiche ne anco si pagano le contributioni deliberate nella dieta passata di Ratisbona. Di quello succederà et di quello si tentera et si disegnerà doppo queste uittorie, ne mancarò di tenere auisata la S⟨ereni⟩tà V⟨ost⟩ra, come conuiene alla qualità et all' importanza dei presenti tempi. Con queste sarà allegata la copia d'una lettera che Sua M⟨aes⟩tà scrisse al S⟨ig⟩n⟨or⟩ Don Giovan de Medici, nella quale si uede espressamente l'intentione de l'ordine di Sua M⟨aes⟩tà essere che si combatta con l'essercito inimico, quando s'offerisca l'occasione. M'è stata data in molta confidenza et io ho uoluto mandarla, come faccio alla S⟨ereni⟩tà V⟨ost⟩ra.

Di Praga li 12 sette⟨mbre⟩ 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 14—18; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 7; Hurmuzaki, III, 2, p. 130—131, doc. CLII (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

Pentru cucerirea unei fortăreţe atît de faimoase, cum este Strigoniu, au avut loc aici manifestări publice de bucurie şi, în prezenţa împăratului, la biserică, s-a adus mulţumire atotputernicului Dumnezeu; eu nu am pregetat să îndeplinesc faţă de Maiestatea sa acea îndatorire care se cerea pentru a-i dovedi mulţumirea pe care Luminăţia voastră aţi simţit-o pentru acest strălucit succes, spunîndu-i cu vorbe potrivite cît este de mare în sine şi cu cît mai mare prin urmări, care pot arăta care este valoarea oştilor sale, înţelepciunea şi dibăcia sfatului care le guvernează şi le conduce, aşijderi cum au dovedit că turcii pot fi învinşi şi prin luptă, iar fortăreţele lor, prin asedii, pot fi cucerite şi slăbite. Maiestatea sa părea foarte bucuroasă şi arăta că îi face plăcere să fie sărbătorite acele netăgăduite izbînzi ale oştirii sale şi deopotrivă ale înţelepciunii sale şi a mulţumit Luminăţiei voastre, mărturisind că este gata a răspunde bunăvoinţei voastre şi zicînd că este sigur de afecţiunea pe care republica i-o poartă lui şi cauzei sale, şi a însoţit mereu ceea ce zicea cu cuvinte şi cu manifestări de gratitudine şi afecţiune. Două zile după ce a sosit această veste, a fost adusă de la Graz ştirea unei alte victorii pe care au cîştigat-o căpitanii împărăteşti în Croaţia contra paşei de Bosnia, care a fost înfrînt şi risipit cu cei zece mii de turci pe care îi avea cu el, dobîndindu-se şi cîteva tunuri, corturi şi muniţii şi murind mare număr de duşmani, aşa cum Luminăţia voastră va fi aflat mai repede şi mai amănunţit din acele părţi mai apropiate; se zice că acest paşă adunase sus-zisele oşti pentru a le îndrepta spre Buda şi a încerca din nou să ajute Strigoniul, despre care ⟨lucru⟩ imperialii fiind înştiinţaţi, le-au atacat în mare grabă şi le-au pus pe fugă, aşa cum a fost povestit. În Ungaria Superioară, lucrurile s-ar fi petrecut cu mai mare succes dacă ar fi existat pedestrime, dar cu toată stăruinţa pe care a arătat-o domnul Ferrante Gonzanga, cînd era aici, şi cu tot zelul de care s-a folosit agentul prealuminatului Maximilian pe lîngă împărat, nu s-a putut obţine să fie trimisă pedestrimea, din care pricină în acea provincie căpeteniile au fost silite să se abţină de la acţiune şi să renunţe la ceea ce începuseră. Cu cavaleria pe care o are Alteţa sa, din care nemţi şi unguri pot fi în număr de 15 mii la 16 mii, după cum se spune, au pornit spre hotare, spre Tokaj şi Satu Mare, ieşind în calea unor tătari, despre care se auzise că aveau de gînd să facă drumul acesta spre a trece în Transilvania sau Ungaria; dar dacă aceştia n-ar mai veni sau ar fi respinşi, Alteţa sa ar urma să se alăture transilvăneanului spre a înainta spre Lipova şi spre Timişoara; se zice că acel principe are cu el 25 de mii de oşteni pentru acţiunile pe care vrea să le întreprindă. Moldovenii şi valahii sînt ⟨şi ei⟩ înarmaţi, avînd neclintită hotărîre să se apere de turci cînd vor veni să-i atace şi ştiind neîndoios că nu pot afla chip de împăcare, pentru că aceştia le-au pricinuit atîtea pagube şi le-au omorît atîţia oşteni; şi măcar că sînt nemulţumiţi de transilvănean, care i-a subjugat ca pe unii care aveau intenţia să se supună împăratului, totuşi, pentru faptele săvîrşite în numele Maiestăţii sale şi din cauza temerii faţă de oştile turceşti, s-au liniştit deocamdată. Forţele imperiale, într-adevăr, ar fi în stare a face isprăvi mai mari după ce au dobîndit atîtea victorii, dacă plăţile ar fi făcute la timp, dar lipsa de bani se simte puternic în continuare şi este lucru de mare mirare cum este cu putinţă să întreţii atîta oaste aproape întotdeauna prin promisiuni şi prin vorbe; cu

toate acestea, cu silința care s-a depus, s-au procurat 200 de mii de taleri, din care 50 mii au fost împrumutați de la domnul Colobrat, prezidentul Camerei din Boemia și Maiestatea sa l-a garantat cu castelul care a fost confiscat prin condamnarea lui George Popel, care era prefect al regatului, cum am înștiințat, la timpul potrivit, pe Luminăția voastră. Acești bani se vor trimite în tabără prin domnul doctor Pezzen, care trebuie să plece de aici într-una din zilele următoare și, pe de o parte, consolînd și promițînd și, pe de altă parte, plătind, ⟨împăratul⟩ se va îngriji să întrețină acea oaste și va încerca, în special, să readucă în oaste pe cavalerii valoni, care, pentru că nu au fost plătiți, se răzvrătiseră plecînd din tabără și porniseră spre Újvár, pentru a se întreține din pradă, întrucît nu aveau bani. Se va considera necesar, pentru a face față nevoilor războiului, să se convoace o altă dietă imperială, dar miniștrii se îndoiesc, după cum mi-au spus mie, socotind într-un anume fel că dieta nu va avea un rezultat fructuos pentru că nu s-au plătit încă contribuțiile hotărîte în dieta trecută de la Regensburg. Despre ceea ce va urma și se va încerca și despre ceea ce se va hotărî după aceste victorii, mă voi îngriji să o înștiințez pe Înălțimea voastră așa cum se cade țelului și importanței vremurilor de acum. Cu acestea va fi trimisă copia unei scrisori pe care Maiestatea sa a scris-o domnului Don Giovan de Medici, în care ⟨scrisoare⟩ se vede deslușit că tîlcul poruncii Maiestății sale este ca să se dea lupta cu oastea dușmană cînd se va ivi prilejul. ⟨Știrea⟩ mi-a fost dată în mod confidențial, și am vrut să o trimit Înălțimii voastre, precum o fac.

Din Praga, la 12 septembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

25 — 1595 septembrie 18, Țuțora

Ill⟨ustrissi⟩me et Reueren⟨dissi⟩me domine
d⟨omi⟩ne et amice obseruan⟨dissi⟩me,

Quod attinet ad rumorem eo allatum me vltro ad Ill⟨ustrissi⟩mum Cardinalem Battoreum mississe hortando vt Valachiam, vtramq⟨ue⟩ inuaderet, hoc nunquam mihi in mentem venit, facileq⟨ue⟩ ea quae interim euenerunt nihil tale me cogitasse ostendunt nec mecum quidem vnquam ea de re Ill⟨ustrissi⟩mus d⟨omi⟩nus Cardinalis communicauit. Quae necessitas in hanc prouinciam veniendi mihi fuit imposita, constat[a] iam Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominatio⟩ni V⟨estr⟩ae nimirum quod Turcas non solum in Valachiam Transalpinam versus Dziurdziouum, verum etiam in hanc propinquiorem [1] versus Galatiam Danubium transmittere accepissem atq⟨ue⟩ Tartaros etiam ad inuadendam eandem in procinctu esse exploratum habuissem. Occurrendum itaq⟨ue⟩ mihi fuit ne Camenecia in tanta Chotini in quo praesidium Transiluanicu⟨m⟩ erat, propinquitate, et Podolia periclitaretur. Tum vero maxime prouidendum erat ne, quod decreuerat Turca, in eam pro Christianis colonos Turcas induceret ac loca muniret. Quae vicinitas valde grauis nobis futura erat et, in eam intentum regnum commouere se non potuisset, nec alio loco bellum pro communi cum Christianis utilitate gerere. Iam vero cum Michaele Transalpino, a Turcis summoto, Transiluania in periculo versetur, ab hac parte exercitu hoc S⟨acra⟩ R⟨egia⟩ M⟨aiestas⟩ ita fuit nunc tecta,

vt barbari eam a tergo non inuaserint. Tartarus quidem cui summa belli administratio in hac Valachia [1] commissa fuit, an transgrediatur Boristhenem deliberat et Turcas, cum quibus coniungere se debebat, moratur. Bassa munit Buchorestum quod Transalpinae caput est [b]. Mitto ad Ill⟨ustrissi⟩mam D⟨ominatione⟩m V⟨estra⟩m exemplum litterarum Michaelis; vtcunq⟨ue⟩ ille quaedam tegat, res tamen ipsa indicat illum valde laborare, quod mihi per famulum suum Radislaum paucos ante dies diserte nunciauit. Commendo Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominationis⟩ V⟨estr⟩ae fauori diuq⟨ue⟩ et bene eam valere cupio. Dat⟨um⟩ ad Cocoram die 18 Septemb⟨ris⟩ 1595.

Do⟨minationis⟩ V⟨est⟩rae, ⟨Para⟩tissimus amicus et seruitor,

Ioan ⟨Zamoyski⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 2, c. 40—41; Archiwum Pańśtwowe Miasta Krakowa; Wojewodzta Krakowskiego, Zbiór Rusieckich, 126/41; Hurmuzaki, XII, 1, p. 104—105, doc. CLXVIII.

---

[a] La Hurmuzaki: *ut iam Illustrissimae Dominationi Vestrae scripsi.*

[b] La Hurmuzaki urmează: *Targovestum etiam in Ulteriore Valachia, munire nunciatur Brailovum;* pasajul nu este pe microfilm.

Preailustre şi preacucernice domn,

domn şi prieten preavrednic de cinstire,

În ceea ce priveşte zvonul răspîndit acolo cum că eu, cu de la mine putere, i-am trimis vorbă preailustrului cardinal Báthory îndemnîndu-l să năvălească în amîndouă Valahiile, aşa ceva nu mi-a trecut niciodată prin minte, iar cele ce s-au petrecut între timp arată, fără îndoială, că eu nu m-am gîndit la aşa ceva şi nici preailustrul cardinal nu a vorbit niciodată cu mine despre un astfel de lucru. Această trebuinţă de a veni în această provincie mi-a fost impusă şi de bună seamă îi este cunoscut preailustrei voastre Domnii faptul că am primit ştirea că turcii trec Dunărea, nu numai în Ţara Românească, pe la Giurgiu, dar chiar şi în această ⟨ţară⟩ mai apropiată [1] pe la Galaţi, ba chiar aflasem că şi tătarii sînt pregătiţi ca s-o cotropească. De aceea a trebuit să mă grăbesc ca nu cumva, din pricina apropierii de Hotin, unde se află o garnizoană transilvană, Cameniţa şi Podolia să fie primejduite. Apoi, cu atît mai mult trebuia avut în vedere ca nu cumva turcul, aşa cum hotărîse, să întărească ⟨acele⟩ locuri şi să aducă în acea ⟨provincie⟩ coloni turci în locul creştinilor. Această vecinătate putea fi mult primejdioasă pentru noi şi împotriva turcului nu s-ar putea pune în mişcare întregul regat, nici nu s-ar putea purta război în alt loc, laolaltă cu creştinii, pentru folosul comun. Apoi deoarece Transilvania era în primejdie, Mihai ⟨voievodul⟩ Ţării Româneşti fiind izgonit de turci, sfînta Maiestate regească în aşa fel s-a acoperit acum dinspre partea aceea cu oastea încît barbarii nu ar putea ataca pe la spate. Căci tătarul, căruia i-a fost încredinţată cîrma războiului în această Valahie [1], şovăie dacă să treacă Niprul şi ⟨astfel⟩ îi ţine în loc şi pe turci, cu care trebuia să se unească. Paşa întăreşte Bucureştiul care este cetatea de scaun a Ţării Româneşti. Trimit preailustrei voastre Domnii copia scrisorii lui Mihai; oricum el ascunde ceva, totuşi situaţia însăşi arată că el e străduieşte mult, lucru ce mi-a fost spus răspicat, de acum cîteva zile, de slujitorul său Radislav. Mă încredinţez bunăvoinţei preailustrei voastre

Domnii şi-i doresc multă sănătate. Dată la Ţuţora, în ziua de 18 septembrie 1595.

Al Domniei voastre preaplecat prieten şi slujitor,

Jan ⟨Zamoyski⟩

---

[1] Moldova.

26 **1595 septembrie 19, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

Le prosperità cominciate dalla parte Imperiale uanno co⟨n⟩ maggiori effetti continuando il corso loro, poiche sono uenuti a conflitto li Moldaui, li Vallachi et li Transiluani, da un canto et l'essercito ottomano condotto da Sinan Bassa dall'altro et li christiani ne hanno riportato intiera vittoria, per quanto già pochi giorni mi fece intendere il S⟨ig⟩n⟨or⟩ Ronfo come in cose importanti costuma di fare. Erano li Turchi co'l loro generale et con le cose attinenti all'essercito passati il ponte che haueuano preparato sopra il Danubio et doppo breue camino incontrorono quelle nationi, le quali unite et risulute andauano a trouare l'inimico per combattere. Era il luogo piano rinchiuso per una parte dalli allogianati delli christiani et per l'altra del Danubio che Turchi l'ahueuano lasciato dietro alle spalle. Azzuffati che furono combatterono ambedue gl'esserciti per gran pezzo ferocissimamente, ma in fine li Turchi caricati et cacciati con maggior forza cominciorno a ritirarsi et poi manifestamente a fuggire et perseguitati sin al Danubio, vedendo l'ignominiosa et certa morte, nella quale incorreuano quando si fussero precipitati nel fiume, uoltorono faccia et rinouorono la battaglia con maggior ardore, nella quale spauentati li christiani per l'impeto non aspettato che fecero gl'inimici, non puotero sostenere la furia et si lasciarono risospingere sin alli proprii alloggiamenti, ui trouati quelli che ui erano a guardia, furono ripresi della uiltà et della fuga et fu mostrata loro la ruina nella quale cadeuano se da Turchi si lasciauano uincere: onde confortati et aiutati da quelli ritornorno al conflitto, nel quale essendo li Turchi già stanchi per la lunga pugna et sbigottiti per il nuovo numero aggiunto alli christiani cominciorono a cedere et crescendo l'animo a gl'inimici loro furono soprafatti et posti in manifesta rotta, dallą quale non puotero più riordinarsi ne risorgere, Dicesi che molti Turchi siano stati uccisi et che molti più si siano affogati nel fiume che sia stato preso il standardo principale, nel quale fusse notato il nome di Mahometo loro profetta; che sia morto un Bassa, et che Sinan mentre pigliaua più largo giro per saluarsi si conducesse in certe paludi dalle quali non potendo uscire il suo cauallo, fusse egli da alcuni soldati leuati a braccia per portarlo oltre il fiume et che poi si vedesse il ponte a rompere et disfarsi per la moltitudine delle genti che ui era sopra, non si sapendo se esso Sinan all'hora fusse stato transportato in luogo sicuro o pure se con la ruina del ponte fusse caduto et perito. Del numero delli soldati, che hanno combattuto per l'una parte et per l'altra non si ha alcun'auiso et molto meno della quantità delli morti; ma essendo stato il conflitto lungo quasi per il giorno intiero come uien detto et essendo stato una uolta cominciato et due uolte redintegrato, inclinando la vittoria hora da un canto, hora dall'altro, si crede che gran numero sia mancato in ambedue gl'esserciti. Questi particolari mi sono stati detti dal S⟨ig⟩n⟨or⟩ Ronfo medesimo, mentre domenica passata hebbi occa-

sione di ragionare seco, et soggiunse che la nuoua era stata scritta dal Ser<e-nissi>mo Mass<imilia>no a sua M<aes>tà et che Sua Alt<ez>za l'intese da due gentill'huomini; che per quest'effetto le furono inuiati dal Principe di Transiluania, il quale scriue ha hauerne hauuto particolar notitia dalli suoi capitani, che si trouorno a quella giornata, dicendo che s'aspettaua alcuno, che dal medesimo Principe fusse spedito espressamente a S<ua> M<aes>tà acciò s'hauesse la confirmatione d'un tanto successo et si sapessero gl'accidenti particolari che ui sono seguiti, delli quali però sin'hora non s'ha hauuto altro auiso, et per questa causa pare che non s'habbia cantato anchora in chiesa l'himno per ringraziare il S<ig>n<or> Dio della uittoria, ne si siano fatti con Sua M<aes>tà gl'uffici di rallegrarsene, come s'è usato di fare in altre occ<asio>ni, attendendo che per espressa persona di Transiluania sia confirmato quello che s'è inteso et che qui uiene tenuto per uero.

Di Praga, li XIX settembre 1595.

Tomaso Contarini, caual<ie>r et Amb<asciato>r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 19—22; Arhivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 8; Hurmuzaki, III, 2, p. 132—133, doc. CLIV.

Prealuminate principe etc.,

Izbînzile pe care au început a le dobîndi imperialii continuă şi mai straşnic, fiindcă au pornit lupta şi moldovenii, valahii şi transilvănenii de o parte, şi oastea otomană, condusă de Sinan paşa, de alta, iar creştinii au dobîndit o biruinţă totală, precum mi-a dat de ştire acum cîteva zile domnul Rumpff, aşa cum obişnuieşte a face în chestiunile însemnate. Turcii, cu generalul lor în frunte şi cele aparţinătoare oastei, de-abia trecuseră podul ridicat peste Dunăre şi după scurtă vreme le ieşiră înainte acele neamuri, unite şi hotărîte a-l înfrînge pe duşman oriunde l-ar fi întîlnit. Locul era întins, închis de o parte de fortificaţiile creştinilor, iar de altă parte de Dunăre, pe care turcii o lăsaseră, trecînd, în spate. Întărîtaţi cum erau, amîndouă oştile s-au înfruntat cu mare străşnicie, dar în cele din urmă turcii, încărcaţi cu poveri şi alungaţi cu forţe mai proaspete, începură a se retrage şi apoi a fugi fără ruşine, urmăriţi fiind pînă către Dunăre; văzînd însă că-i aşteaptă o moarte sigură şi ruşinoasă, dacă se reped în chip necugetat spre fluviu, se întoarseră şi reîncepură lupta cu şi mai mare înflăcărare, din care pricină creştinii, înspăimîntaţi de atacul neaşteptat al vrăjmaşilor, nu mai putură să le ţină piept şi fură respinşi pînă aproape de întăriturile lor, unde se aflau unităţile de gardă; atunci, cuprinşi de ruşine pentru că fugiseră din calea turcilor şi văzînd ce primejdie îi pîndea dacă se lăsau copleşiţi de turci, întăriţi şi ajutaţi de ceilalţi se reîntoarseră în luptă, pe cînd turcii, deja istoviţi de lupta fără sfîrşit şi înspăimîntaţi de numărul mare de creştini care se adăugase forţelor combatante, începură a ceda, ceea ce făcu să le crească curajul creştinilor, care îi copleşiră şi-i prinseră în încleştare din toate părţile, aşa încît turcii nu mai putură nici să se regrupeze şi nici să mai ţină piept asaltului. Atunci se întîmplă că mulţi turci fură ucişi şi mulţi se înecară în fluviu, ba chiar fu capturat şi stindardul cel mare, pe care era scris numele profetului lor, Mahomed. Se zice că ar fi murit un paşă, şi că Sinan, pe cînd pornise pe un drumeag mai lăturalnic spre a se salva, nimeri în nişte mlaştini în care i se împotmoli calul, din care pricină trebui să fie purtat pe braţe de cîţiva soldaţi care îl scoaseră din fluviu. Mai apoi, din pricina mulţimii de oameni

care se înghesuiau pe pod, acesta se rupse şi se prăbuşi, şi nu se ştie dacă Sinan fusese atunci purtat la loc sigur sau o dată cu ruperea podului căzuse şi el în apă şi pierise. Despre numărul de oşteni care luptaseră de o parte şi de alta nu se află nici o ştire, şi cu atît mai puţin despre numărul de morţi, dar încleştarea ţinînd aproape o zi întreagă şi, pe cît se spune, fiind începută o dată şi reluată de două ori, iar balanţa victoriei înclinînd cînd într-o parte cînd în alta, se crede că numărul celor care au pierit din ambele oştiri este destul de mare. Aceste lucruri mi-au fost spuse tot de domnul Rumpff, duminica trecută, cînd am avut prilej să stau de vorbă cu el, adăugînd că ştirea a fost trimisă de prealuminatul Maximilian Maiestăţii sale şi că Alteţa sa a aflat-o de la doi gentilomi, care fuseseră trimişi anume pentru asta de principele Transilvaniei, care a scris că a primit ştiri amănunţite de la căpitanii săi, care au luat parte la acea bătălie; se zice că mai este aşteptat un curier, trimis anume de principe la Maiestatea sa, spre a adeveri asemenea biruinţă, dar că nu se cunosc şi pierderile suferite, neprimindu-se pînă acum nici o veste în această chestiune, din care pricină nu a fost pînă în clipa de faţă cîntat în biserică imnul de mulţumire către Domnul pentru izbîndă, nici nu s-au adresat mulţumiri oficiale Maiestăţii sale, cum e obiceiul în alte asemenea ocazii, aşteptîndu-se un om anume din Transilvania care să adeverească cele aflate pînă acum şi care sînt socotite drept lucruri adevărate.

Din Praga, la 19 septembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

27 **1595 septembrie 19, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

Dalla parte di Transiluania multiplicano li buoni successi poiche oltre la uittoria ottenuta contra Turchi, come la precedente lettera ho narrato alla S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ s'hà hauuto qui l'auiso dell'acquisto della terra et della fortezza di Lippa ch'era campeggiata dal Principe di Transilvania in persona con la sua militia. Hauendo battuto la terra et datagli alcuni assalti, in spatio de otto giorni, che ui haueuano posto il campo, l'espugnorono, uccidendo tutti quelli che la difendeuano et abbruggiando et saccheggiando tutta la città. Li Turchi della fortezza conoscendo non si poter mantenere si risolsero di renderla, et senza difficultà fù ottenuta dalli transiluani, hauendo concedutto agl'inimici di uscirne solamente con li uestimenti et senza arme di sorte alcuna; et perche questa piazza guadagnata apre la strada all'espugnatione di Temisuar, doueuano le forze Transiluane condursi a quell'impresa della quale di giorno in giorno s'aspetta d'intendere qualche buon'esito. Nell'Ongaria Superiore per mancamento di fanteria, nell'Inferiore per mancamento de danari li progressi procedeuano lenti, ma si spera che fin'hora sarà stato proueduto all'uno et all'altro come conuiene; far tanto s'haueua atteso a pigliare il possesso del castello di Strigonia con segni di grande allegrezza et era stata tibenedetta la chiesa maggiore et celebratoui messa solen⟨n⟩e con la presenza dell'Arciduca et del generale [1] del Pont⟨efice⟩: doue prese il santissimo sacramento il maestro di campo g⟨e⟩n⟨er⟩ale et il generale dell'artiglieria con tutta la nobiltà dell'essercito et per rendere compite gratie al S⟨ig⟩n⟨or⟩ Dio d'un tanto dono un frate franciscano ui fece un religioso

sermone in questo proposito. Don Gio⟨vanni⟩ de Medici conuitò quel giorno a desinar seco sotto il frascato del monte di S⟨an⟩ Tomaso l'Arciduca, il sig⟨no⟩r Aldobrandini et il Marchese di Burgrau con altri capi principali del campo et ui fù consigliato quello s'hauesse a fare per continuare nelli buoni progressi et considerate le forze che si haueuano et la qualità delle piazze che si poteuano oppugnare, fù deliberato di condurre numero sufficiente de soldati sotto Vicegrado, terra lontana da Strigonia due leghe verso Buda et di qualche momento piu per il sito et per fine di tentare altra piazza importante, et per le proprie conditioni. Vi andò l'Eccelenza del generale Apostolico con $\frac{m}{4}$ fanti Italiani et $\frac{m}{3}$ Thedeschi, il S⟨ig⟩n⟨or⟩ Don Giovan con 12 pezzi d'artiglieria et il Palfi con mille caualli; ma quando furono usciti fuori, se gl'oppose la caualleria Vallona la quale mal contenta per il mancamento delle paghe, s'era già separata dall'essercito et mostraua non uoler permettere che si facesse alcun'impresa, se non veniua pagata, onde gl'altri per schifare qualche sanguinoso disordine, si risolsero di tornare indietro et di procurare che li sudetti Valloni fussero acquietati; essi armati, come erano, passorono il ponte et andorono in alcuni villaggi oltre il fiume, doue, si faceuano contribuire dalli com⟨m⟩uni quanto era necessario per loro uiuere, ne inferiuano altro dan⟨n⟩o. Per rimediare a quest' inconueniente, non ui essendo nel campo danari da sodisfarli, Sua Alt⟨ez⟩z⟨a⟩ spedi un gentill' huomo in corte per darne conto a Sua M⟨aes⟩tà et per sollecitare la prouisione del danaro et fra tanto il Palfi per ordine di S⟨ua⟩ A⟨ltezza⟩ gl'offeri $\frac{m}{4}$ scudi, li quali furono prestati dal general di S⟨an⟩ta Chiesa[2], pane, uino et carne a sufficienza per ogni giorno a ciascuno d'essi et biada per li caualli; con promessa certa che fra 15 giorni o gli sarà numerato il danaro che deuono hauere o gli sarà data licenza con passaporti et con attestatione d'hauere ben seruito in questa guerra, con che mostrorono di contentarsi et si ridussero all'unione dell'essercito et all'obedienza di Sua Alt⟨ez⟩z⟨a⟩ la parte anco dell'artiglierie haueua bisogno de danari et de diuerse prouisioni che non si possono fare senza danari et si dubitaua che iui parimente non nascosse qualche disordine se opportuname⟨n⟩te non ui si prouedeua; s'acresceuano anchora le difficultà per qualche disunione che appariua fra li capi, et per non si poter trouare per hora luogotenente generale d'esperienza et d'intelligenza, come era il conte Carlo[3] che sia in cielo et fra li soldati erano molte infermità, per le quali molti moriuano et degl'Italiani si trouauano $\frac{m}{4}$ amalati. Mentre si perde questo tempo fugono l'occasioni di fare progressi et acquisti notabilissimi, poiche Imperiali per la rotta data a Turchi in Vallachia restano sig⟨no⟩ri della campagna et possono tentare qual'impresa uoran⟨n⟩o senza timore d'essere disturbati, et gl'inimici appariuano pieni di spauento, hauendo quelli che sono in Buda chiuso le porte della città et assicuratele con terrapieni.

Di Praga li 19 settembre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r 121, c. 23—26; Archivio di Stato di Venezia Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 9; Hurmuzaki, III, 2, p. 133, doc. CLV (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

Din Transilvania se înmulţesc ştirile bune, deoarece afară de victoria obţinută contra turcilor, cum am relatat Luminăţiei voastre în scrisoarea precedentă, aici s-a primit vestea despre cucerirea aşezării şi fortăreţei din Lipova, care era asediată de principele Transilvaniei în persoană cu oastea sa. După ce au bătut aşezarea şi au dat cîteva asalturi, în răstimp de 8 zile în care au aşezat tabăra acolo, au cucerit-o ucigînd pe toţi cei care o apărau, arzînd şi jefuind întreg oraşul. Turcii din fortăreaţă, socotind că nu pot rezista, s-au hotărît să o predea, drept care a fost dobîndită fără greutate de transilvăneni, care le-au îngăduit duşmanilor să iasă de acolo numai cu hainele şi fără nici un fel de armă; şi pentru că această poziţie cîştigată deschide cale spre cucerirea Timişoarei, forţele transilvănene urmau să pornească la acea expediţie despre care, din zi în zi, se aşteaptă să se audă că a izbutit. În Ungaria Superioară, din lipsă de pedestrime, în cea Inferioară, din lipsă de bani, progresele se desfăşurau încet, dar se speră că pînă acuma să se fi avut grijă, atît de una, cît şi de alta, cum se cuvine; între timp s-a aflat de luarea în stăpînire a fortăreţei Strigoniu, cu manifestări de mare bucurie, şi a fost din nou sfinţită catedrala şi s-a celebrat aici Mesa solemnă, în prezenţa arhiducelui şi a generalului pontifical [1]: apoi au luat sfînta împărtăşanie comandantul pedestrimii şi generalul artileriei cu toată nobilimea din oaste şi spre a da cuvenita mulţumire domnului Dumnezeu, pentru un asemenea dar, un frate franciscan a ţinut o predică în temeiul pomenit. Don Giovanni de Medici a invitat în acea zi să ia prînzul cu el, într-o dumbravă de la poalele muntelui Sf. Toma, pe arhiduce, pe domnul Aldobrandini şi pe marchizul de Burgau cu alte căpetenii de seamă din tabără şi au ţinut sfat de ceea ce trebuie să se facă pentru a continua bunele progrese şi ţinînd seama de forţele care erau şi de importanţa cetăţilor care se puteau cuceri, s-a hotărît să se trimită un număr potrivit de oşteni spre Vişegrad, aşezare aflată la două leghe depărtare de Strigoniu, pe drumul spre Buda, şi avînd oarece însemnătate mai cu seamă prin poziţia ei şi pentru că făcea cu putinţă a se încerca cucerirea altei cetăţi importante, cît şi prin foloasele ce însăşi le oferea. Au pornit într-acolo excelenţa sa generalul apostolic cu patru mii de pedestraşi italieni şi trei mii de germani, don Giovanni cu 12 tunuri şi Pálffy cu o mie de călăreţi; dar cînd au ieşit în afara ⟨cetăţii⟩ i-a întîmpinat cavaleria valonă care, fiind nemulţumită de lipsa plăţilor, deja se despărţise de oaste şi arăta că nu va îngădui să se întreprindă vreo acţiune dacă nu va fi plătită, din care pricină ceilalţi spre a împiedica vreo învălmăşeală sîngeroasă, s-au hotărît să se întoarcă înapoi şi să se îngrijească ca sus-zişii valoni să fie potoliţi; aceştia, aşa înarmaţi cum erau, au trecut podul şi au mers în cîteva sate de dincolo de fluviu, unde au pus să se contribuie de către obşti cu tot ceea ce le era trebuincios pentru traiul lor, fără a mai face altă pagubă. Pentru a îndrepta acest neajuns, nefiind în tabără bani pentru a-i mulţumi, Alteţa sa a trimis un nobil la Curte pentru a încunoştinţa pe Maiestatea sa ⟨de cele petrecute⟩ şi a solicita necesarul de bani; între timp Pálffy, la porunca Alteţei sale, le-a oferit patru mii de scuzi, care au fost acordaţi de generalul Sfintei biserici [2], precum şi pîine, vin şi carne, îndeajuns pentru fiece zi, fiecăruia dintre ei, şi nutreţ pentru cai, cu promisiunea certă că peste 15 zile ori le vor fi plătiţi banii care li se cuvin, ori li se va da permisie, cu paşapoarte şi cu atestaţie că au servit bine în acest război; de care lucru s-au arătat mulţumiţi şi s-au întors în mijlocul oştirii şi sub ascultarea Alteţei sale; de asemenea o parte a artileriei avea nevoie de bani şi de felurite provizii care nu se pot dobîndi fără bani şi apăru teama ca nu cumva să se

işte şi în rîndurile ei vreo neorînduială, dacă nu se umbla cu băgare de seamă din vreme; greutăţile sporeau încă şi din pricina unei dezbinări care se ivise între comandanţi şi pentru că nu se putea găsi deocamdată un locotenent general cu pricepere şi înţelepciune, cum era contele Carlo[3] care murise şi cum în rîndul oştenilor se răspîndiseră multe boli, mulţi muriseră, iar dintre italieni erau patru mii de bolnavi. Pierzîndu-se dar atîta vreme, se irosesc ocaziile de a face progrese şi cuceriri mai de soi, măcar că imperialii, prin înfrîngerea suferită de turci în Ţara Românească, rămîn stăpîni pe situaţie şi pot încerca orice acţiune ar dori, fără teama de a fi împiedicaţi, în vreme ce duşmanii sînt plini de spaimă, cei din Buda închizînd chiar porţile cetăţii şi întărindu-le cu fortificaţii.

Din Praga 19 septembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Arhiducele Maximilian şi generalul Giovanni-Francesco Aldobrandini, nepot al papei Clement VIII, comandant al armatei pontificale trimise în ajutorul imperialilor.

[2] Giovanni Aldobrandini.

[3] Contele Carl Mansfeldt, comandant în armata imperială.

28 **1595 septembrie 20, Constantinopol**

1595 Septembre 20, Constantinople

From the Viz Reye we heare no newe thinge thatt he hath performed after the buylding of the castle in Wallachia, wher seince he hath remayned peaceable, nott passing one myle distant from the campe of Prince Michal, neyther offending other. Wherby is to be coniectured thatt the Viz Reye eyther for feare dare not assault Mihall or for the advantageousnes of the place wher Mihal is intrenched cannott do him harme; but I am credible informed thatt by all dissembling perswasions he seeketh to allure againe the Prince of Transilvania unto the Turk his obedience, butt *surdo canit*[1] in consideration of the Emperor his prosperity in Hungary and the affinity latly made between the Prince and him; so that itt is suspected thatt the winter approchinge, which in those partes is most sharpe and boysterous, the Turkes will nott be able to keepe the feild, so thatt by small forces of the Emperor and the Prince of Transilvania itt is hoped the Viz Reye shall soone be driven back againe on this side the Danubium. Itt is heer reported that the Muscovit Cosackes or venturers be come as far as Caffa on the Black Sea burning and spoylinge all the Turks and the Tartars Crim theire dominion on those partts confininge. The sayed order of Casaks is a maistrelesse people without a heade, and attend nothing butt robbinge theire neyghbours, and therfor is nott to be expected to heare of any greatt inreprise to be done by them, butt sodayne incursions and invasions, and presently to retyre back againe: and were now purposedly sent, as I suppose, uppon the confines of the Tartars to reteyne them att home, thatt they mightt nott have leysure to goe uppon Bugdania and Wallachia, as the Viz Reye has commaunded them and hath heatherto succeeded fortunatly for the sayed two provinces, bycause the Viz Reye, expectinge in vayne the sayed Tartars theire succor, hath nott yett machined any harme againste Bugdania, nor wroughtt further mischeif against Mihal, and heerafter by reason of the winter shall nott have

meane to indamadge eyther of them, towching which my nexte shall give more certen advise [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 464, c. 18, 26; Public Record Office London, State Papers, S.P. 97 3; Tappe, *Documents*, p. 94, doc. 129.

1595 septembrie 20, Constantinopol

Nu ştiu de la vizir nici un lucru nou pe care el să-l fi făcut după construirea fortăreţei în Ţara Românească, unde de atunci a stat liniştit, nedepăşind distanţa de o milă de tabăra principelui Mihai şi nici supărîndu-l pe acesta în vreun fel. Din care ⟨pricină⟩ este de presupus că vizirul nu cutează să-l atace pe Mihai, fie din teamă, fie pentru că ⟨poziţia⟩ avantajoasă în care se află Mihai nu-i poate dăuna. Eu am însă informaţii demne de încredere că prin tot felul de îndemnuri şirete el caută să-l ademenească din nou pe principele Transilvaniei să se supună sultanului, dar *surdo canit* [1], ţinînd seama de reuşita împăratului în Ungaria şi apropierea din ultimul timp între el şi principe, astfel încît este de aşteptat că iarna viitoare, care în acele părţi este foarte aspră şi năprasnică, turcii nu-şi vor putea menţine poziţiile, aşa încît cu ajutorul micii oştiri a împăratului şi a principelui Transilvaniei se speră că vizirul să fie curînd respins din nou pe celălalt mal al Dunării. S-a adus aici vestea că ar fi venit cazacii moscoviţi sau aventurierii, tocmai pînă la Caffa pe Marea Neagră, pîrjolind şi prădînd toate posesiunile turcilor şi tătarilor crîmleni din acele părţi de hotar. Numita ceată a cazacilor este o turmă fără stăpîn, fără conducător şi nu aşteaptă altceva decît să-şi prade vecinii, şi de aceea nu te poţi aştepta să afli de vreun lucru deosebit făcut de ei în afară de incursiuni şi invazii fără veste, după care se retrag din nou; acum au fost anume trimişi, după cum presupun, la hotarele tătarilor ca să-i reţină acasă pentru ca aceştia să nu aibă putinţa să meargă asupra Moldovei şi Ţării Româneşti, aşa cum le-a poruncit vizirul; care lucru a reuşit pînă acum, din fericire, în ce priveşte cele două provincii amintite, pentru că vizirul, aşteptînd în zadar ajutorul numiţilor tătari, nu a pus la cale nici un rău împotriva Moldovei şi nici n-a urzit vreun alt rău împotriva lui Mihai şi, în viitor, din cauza iernii nu are de gînd să aducă nici o vătămare vreunuia din ei; cu privire la aceste treburi următorul meu ⟨raport⟩ va oferi mai multe informaţii sigure [...].

---

[1] Cîntă surdului sau a vorbi în zadar (lat.).

29 **1595 septembrie 26, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

E stata portata la confirmatione della battaglia seguita in Vallachia con vittoria de i christiani, come auisai la S⟨ereni⟩tà V⟨ost⟩ra et è riuscita sanguinosa per ambe le parti secondo quello si giudicaua che potesse essere succeduto. Sono morti molti huomini dal canto de i uincitori et caualli in grandissimo numero et fa uero che l'una parte et l'altra hora fugisse hora si rimettesse, ma in fine li christiani, hauendo fatto maggior strage nei Turchi et hauendoli cacciati oltre il ponte restorno signori della campagna. Vi rimase morto un Bassa della Porta, et Sinan generale si tiene per certo che ui sia perito, dicendo alcuni che cadesse con la rouina del ponte come scrissi alla

Ser⟨eni⟩tà V⟨ost-⟩ra et dicendo altri che essendo mescolato fra la moltitudine·che fuggiua gli cadesse il cauallo sotto et si trouasse calpestato dagl'altri che trapassauano; affermano anco alcune spie essersi veduto il figliolo che è in Buda a portare un certo segno d'una banda pendente che sogliono usar Turchi, quando portano lutto. S'è inteso che Turchi erano passati il ponte che haueuano fatto sopra il Danubio verso Vallachia, non con tutto l'essercito ma con parte, quando li christiani, essendo preparati per assaltarli essendone passato buon numero gl'andorono contra et com⟨m⟩essero il fatto d'arme; doue uiene biasimata la temerità de Sinan, il quale hauendo l'essercito inimico a fronte, deliberasse di far passare il fiume alle sue genti et non pensasse a quello ch'è succeduto; ma il disprezzo nel quale haueua l'inimico fù causa di tanta iattura. Fù ambiguo l'esito della pugna, perche li Turchi peruenero sin all'artiglieria delli christiani; et se ne impadronirono, ma fù poi recuperata con perdita pero de tre pezzi et ne furono conquistati sei de quelli de i Turchi. Dicesi che sia estinto gran numero degl'inimici nell'acqua, perche quelli, che fugiuano dalla battaglia, s'incontrorono sul ponte con quelli che ueniuano per soccorrerli et mentre una parte impediua l'altra, ambedue per il souerchio facero dissoluere il ponte, che li sostentaua. Non si sa ueraente quanto gente si ritrouasse radunata in quelli esserciti, ma ben s'è inteso, che li christiani no⟨n⟩ erano tutti quelli che si trouauano armati in quel paese et che se ui fusse stato il numero intiero haueriano ancora più perseguitato l'inimico, il quale spauentato et dissipato, dicesi che uoleua cominciare a leuare le bagagli et mouere il campo per ritirarsi in luogo più lontano et più sicuro, ma hauendo ueduto che li christiani no⟨n⟩ faceuano altro mouimento, se n'asten⟨n⟩e. Se si faceua quello che alcuni consigliauano come scrissi a V⟨ostra⟩ S⟨ereni⟩tà, cioè che si conducesse la maggior parte delle forze Imperiali in quei paesi per incontrare l'essercito Turchesco et c⟨om⟩batterlo saria già quasi del tutto sconfitto et anichilato; se anco quei popoli fussero stati accompagnati da qualche banda di gente essercitata et ben armata, come di caualleria et di fanteria, ò Thedesca ò Italiana con migliori capi haueriano fatto cose grandissime; ma la tardità et li sospeitt impedirono questo bene. Per giudicio com⟨m⟩une meritano quei popoli d'essere celebrati con gra⟨n⟩ laude, poiche soli, non bene armati, con una parte delle loro forze hanno conseguito questa vittoria. Il Transiluano hauendo inteso il successo haueua mandato buon numero delle sue genti, et alcuni dicono che fusse andato in persona verso quel paese, per fare maggior progresso et seguitare la prosperità della fortuna et si sta aspettando d'intendere qualche nuouo conflitto ouero qualche retirata più lontana delli Turchi dei quali, non solo quelli ch'erano restati salui della battaglia, ma anchora quelli dell'altre terre et del paese circonstante erano mesti et sbigottiti, dicendosi che sopra tutte l'altre cose piangano la perdita del stendardo di Mahometo, parendo loro d'essere abbandonati da Dio et da quel loro profetta et stimando questo successo un'infelice auspicio delle calamità che habbiano a seguire. Temono anco che queste vittorie siano per eccitare li Principi christiani a unirsi per la depressione et estintione di quell'Imperio et hauendo inteso che siano con corsi in Ongaria tanti soldati Italiani et che il Papa con tanto ordore s'è posto all'impresa di questa guerra, restano più dolenti et sgomentati, come per relatione de diverse spie se si ha hauuto notitia. Il Ser⟨enissi⟩mo Matthias era amalato et s'hauera fatto condurre a Viena et si ragiona che con quest'occasione si potrà dare il gouerno di tutte l'arme al Ser⟨enissi⟩mo Mass⟨imilia⟩no. Questo R⟨everendissi⟩mo Noncio è ritornato de Possa, non hauendo o potuto ne condur a fine ne dar principio

al negotio dell'elettione del coadiutore a quel Vescouato, per il quale u'era andato, perciò che non vogliono li canonici che s'introduca quest'uso che all'elettione delli Vescoui u'interuenga il ministro del Papa, oltre diversi altri rispetti ch'hanno impedito questa rissolutione. Gradisca, etc.

Di Praga li 26 settembre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciator⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 33—36; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 12; Hurmuzaki, III, 2, p. 134—135, doc. CLVII (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

A fost adeverită ştirea despre bătălia ce s-a desfăşurat în Ţara Românească şi s-a sfîrşit cu victoria creştinilor, precum am înştiinţat pe Luminăţia voastră; încleştarea a fost sîngeroasă de ambele părţi, judecînd după cele ce s-au petrecut. Au murit mulţi oameni din rîndul învingătorilor, precum şi mare număr de cai, şi adevăr este că fiecare tabără acuma dădea înapoi, acuma se întorcea la luptă, dar în cele din urmă creştinii, făcînd prăpăd mare în rîndul turcilor şi alungîndu-i dincolo de pod, rămaseră stăpîni pe cîmpul de bătaie. A murit un paşă de la Poartă, iar despre Sinan, generalul oastei turceşti, se socoteşte drept lucru sigur că ar fi pierit, unii zicînd că ar fi căzut cînd s-a prăbuşit podul, precum am scris Luminăţiei voastre, iar alţii cum că pierzîndu-se în mulţimea care fugea, i-ar fi alunecat calul, iar el ar fi fost strivit de cei care treceau în goană; ba unele iscoade pretind chiar că ar fi văzut pe fiul său, cel care stă în Buda, purtînd un fel de semn, adică o panglică atîrnată de veşmînt, pe care obişnuiesc s-o folosească turcii cînd poartă doliu. S-a aflat că turcii trecuseră podul pe care-l clădiseră peste Dunăre înspre Ţara Românească, dar nu cu întreaga oaste, ci numai cu o parte, cînd au dat năvală asupra lor creştinii, care, pregătiţi să-i atace, i-au lăsat să treacă în bună parte, după care s-au năpustit asupra lor cu armele pregătite; a fost condamnată nesăbuinţa de atunci a lui Sinan, care avînd oastea inamică în faţă, a hotărît să-şi treacă trupele peste fluviu, fără să se gîndească la ce s-ar putea întîmpla; şi dispreţul pe care-l avea pentru duşman a fost pricina unei nenorociri atît de mari. Sorţii luptei au fost atunci nesiguri, fiindcă turcii au ajuns pînă la artileria creştinilor şi au pus stăpînire pe ea, dar aceştia au pus din nou mîna pe tunuri, măcar că trei dintre ele au fost distruse, ba au mai capturat şi şase tunuri turceşti. Se zice că un mare număr de vrăjmaşi au pierit înecaţi, fiindcă cei care fugeau s-au ciocnit pe pod de cei care veneau să-i ajute, şi în vreme ce se împiedicau unii de alţii, din pricina vălmăşagului podul pe care se aflau s-a rupt. Nu se ştie cu adevărat cîţi oameni erau în cele două oştiri, dar s-a aflat totuşi că, în ce-i priveşte pe creştini, nu erau toţi cîţi se aflau sub arme în ţară, căci de-ar fi fost aşa, i-ar fi hărţuit amarnic pe vrăjmaşi, care înspăimîntaţi şi risipiţi, se zice că voiau să înceapă a-şi strînge calabalîcul şi a-şi muta tabăra într-un loc mai depărtat şi mai sigur, dar văzîndu-i pe creştini că nu fac nici o mişcare, au renunţat. S-a ajuns pînă acolo că unii socoteau, precum am scris Luminăţiei voastre, că dacă ar fi fost dusă cea mai mare parte a forţelor imperiale în acele ţinuturi spre a da piept cu oastea turcească şi a lupta cu ea, aceasta ar fi fost înfrîntă şi fărîmată pînă la ultimul om; sau măcar dacă corpurile de oaste ale locuitorilor acelor ţări ar fi fost însoţite deoarece trupe bine instruite şi înarmate, spre pildă cavalerie sau pedestrime nemţească

ori italiană, ca comandanţi dintre cei mai destoinici, ar fi fost săvîrşite fapte măreţe; dar zăbava şi bănuielile au împiedicat asemenea izbînzi. Bunul simţ însă ne cere să cinstim cu mare laudă aceste neamuri, fiindcă, singure şi fără arme potrivite şi numai cu o parte a forţelor lor, au cucerit asemenea biruinţă. Aflînd de această izbîndă, transilvăneanul a trimis bună parte din trupele sale, ba unii zic că s-ar fi dus chiar el în acea ţară, spre a dobîndi victorii şi mai mari şi a urma cursul norocit al sorţii, aşa că acuma aşteptăm să se audă de o nouă înfruntare ori de o retragere şi mai serioasă a turcilor, din care nu doar cei scăpaţi cu viaţa din bătălie, dar şi cei aflaţi în alte ţinuturi ori în ţara învecinată, au rămas mîhniţi şi înfricoşaţi; şi se zice că peste toate, turcii deplîng mai straşnic pierderea flamurii verzi a lui Mahomed, căci li se pare că într-astfel i-a părăsit Dumnezeul lor şi profetul şi socotesc această izbîndă a creştinilor drept o nefericită prevestire a nenorocirilor ce au să urmeze. Pe deasupra se tem că aceste victorii să nu-i aţîţe pe principii creştini să se unească spre a distruge şi nimici cu totul imperiul turcesc, şi auzind că s-au strîns în Ungaria atîţia oşteni italieni şi că papa cu atîta zel plănuieşte războiul cu necredincioşii, rămîn şi mai întristaţi şi înspăimîntaţi, după cum s-a aflat din spusele mai multor iscoade. Prealuminatul Matthias este bolnav şi a poruncit să fie dus la Viena, şi se socoteşte că în această împrejurare s-ar putea să-i fie dată prealuminatului Maximilian comanda tuturor oştirilor. Reverendisimul nunţiu s-a întors de la Passau fără să fi putut să ducă la bun sfîrşit, dar nici măcar să înceapă să trateze chestiunea alegerii în scaunul episcopal a preotului ministrant, pricină pentru care se dusese acolo, de vreme ce canonicii nu vor să se introducă obiceiul ca în alegerea unui episcop să intervină ministrul papei, ca să nu mai vorbim de alte felurite motive care au împiedicat acea alegere. Primiţi etc.

Din Praga, la 26 septembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

30 **1595 octombrie 15, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

Quello che con altre mie lettere ho scritto alla S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ circa alla uoce sparsa per la corte, che il cancellier di Polonia si fusse con essercito auicinato alli confini della Vallachia, disturbando quei popoli dalli buoni progressi che haueano incominciato a fare contra Turchi, s'è di poi trouato esser uerissimo, et che il tutto sia seguito ad instanza dell' Ill⟨ustrissi⟩mo Cardinal Battori, il quale si ragiona che sia anco andato ad abboccarsi con li ministri Turcheschi per procurare co'l mezzo loro di constituire se ouero il S⟨ig⟩n⟨or⟩ Steffano suo fratello, per signore in quelli stati et deprimere il Transiluano per uendicar la morte che quel Principe [1] fece dar non solo a suoi congiunti ma ad un suo fratello [2] nelle sedicioni dell'anno passato, come all'hora la S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ haura inteso dalle mie lettere. Si troua questo cardinale appresso il cancelliero, il quale si è armato con pretesto de impedire a tartari il passo de uenir in Ongaria, ma perche questi non sono mai uenuti, ha hauuto più largo campo d'effettuar il pensiero d'inquietare quelle Prouincie et discacciare, come ha fatto, il Vaiuoda [3] posto del Transiluano a quel gouerno et in luogo di quello ne ha collocato un'altro [4] in nome del Gran Turco, del Re di Polonia et del tartaro et e quello che l'anno passato uenne qui per Amb⟨asciato⟩r mandato del Vaiuoda di Moldauia a Cesare

per questa guerra. Il Principe di Transiluania ueramente transferito in queste parti con buone forze per rimediare a questi dissordini hauea rotti et oppressi li ribelli et disfatto et fugato buon numero de Polachi; essendo di nuouo impadronito di quelle Prouincie et hauendoui messo li gouernatori suoi dependenti et confidenti, ne lasciando di minaccia di uoler entrar nella Polonia, et con l'aiuto de cosachi scorrere et abbruggiare le Prouincie di quel Regno finitime a quelli stati, cose tutte tanto perniciose alli presenti interessi di Sua M⟨aes⟩tà Ces⟨are⟩a; quanto dalla prudenza di V⟨ost-⟩ra S⟨ereni⟩tà et delle V⟨ost⟩re Ill⟨ustrissi⟩me et Ecc⟨ellentissi⟩me S⟨igno⟩rie può esser giudicato; piichè non solo quei popoli per questi disturbi sono astretti a lasciare di trauagliar li Turchi; ma resta all'inimico l'adito libero a dan⟨n⟩i di Sua M⟨aes⟩tà et già s'intende che si sia incominciato ad ingrossare nell' Ongaria Inferiore come intenderà la S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ dalla seguente lettera che fin'hora, per il trauaglio che gli ueniua dato da quei popoli, non l'hauea potuto fare. Il Re di Polonia, quando si pensaua che non douess acconsentire a simil mouimenti, mentre ha mostrato d'esser contrario ae Turchi et di laudar l'opinione del cancellier di sostenere quelle Prouincie, acciò non siano occupate da altri, e uenuto tacitamente ad acconsentire a quella molestia che per questa uia uiene data al Transiluano, il quale impedito da questi disturbi si uede tagliata la strada di proceder più oltre negl'acquisti principiati. Questi successi, si⟨c⟩come sono importantissimi, cosi apportano a Sua M⟨aes⟩tà et a questi ministri trauaglio grandissimo, uedendossi con simil mouimenti troncate quelle speranze che negli loro animi haueuano ragioneuolmente concepute; et hauendo tutti questi giorni consultata la prouisione, è stato deliberato d'espedir corriero, come è stato fatto, in Transiluania a quel Principe, facendogli intendere che per hora acquieti questi tumulti et che desisti da far alcuna nouità, per non dar a Turchi occasione d'inferir maggior offesa et dall' altro canto è stato anco scritto in Polonia et fatti uiui et efficaci offici et con quel Re et con chi è stato giudicato necessario per diuertir con ragioni et essortationi simil operationi tanto contrarie al bisogno di Cesare et tanto nociue alle cose della christianità; et insieme significatogli che se hauessero domandate nel principio quelle Prouincie per quel Regno, gli sariano state concedute ma poichè non l'hanno fatto et che le cose sono state indirizzate a cosi buon camino con danno del com⟨m⟩un inimico, no⟨n⟩ uogliando horà con questi moti disturbare cosi buon' opera o pregiudicio, non solo delle cose di Sua M⟨aes⟩tà Ces⟨are⟩ a ma di quelle anchora di tutto il christianesimo; et se ben non si lascierà de reiterar gl'offici con ogni caldezza et opportunità, et di fare che il Pontefice u'interponga la sua auttorità, nondimeno uedendossi il fuoco in quelli parti assai acceso, si dubita grandemente che sia per succederne maggior disordine che faccia S⟨igno⟩r Dio che non segua per il suo santo seruitio. Io mi trouo per gratia del S⟨ig⟩n⟨or⟩ Dio in buon stato di salute, ma però essendo anchora la faccia assai fatta ad accendersi et la testa non essendo ben ferma ho lasciato anco il carico del presente spazzo al segretario mio per poter poi io più uigorosamente prender et continuar il seruitio della S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ come io desidero et come io son debitor di fare.

Di Praga, li 15 ottobre 1595.

Tomasso Contarini, caual⟨ier⟩
Amb⟨asciator⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 66—69; Archivio di Stato di Venezia Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 19; Hurmuzaki, III, 2, p. 137—138 doc. CLX (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

Ceea ce am scris Luminăţiei voastre în alte epistole ale mele despre zvonul răspîndit la Curte cum că ar fi ajuns cancelarul Poloniei cu oastea pînă la hotarele Ţării Româneşti, abătînd acel neam de la faptele vrednice de cinste pe care începuse a le săvîrşi împotriva turcilor, s-a dovedit a fi pe de-a-ntregul adevărat; s-a aflat şi că totul a fost urmarea cererii cardinalului Báthory, despre care se socoteşte că s-ar fi dus să se întîlnească cu demnitari turci spre a dobîndi, cu ajutorul lor, pentru sine ori pentru fratele său Ştefan, tronul acele ţări şi pedepsirea principelui [1], drept răzbunare pentru că acesta poruncise să fie omorît, dimpreună cu nişte conjuraţi, şi un frate [2] de-al cardinalului, amestecat în răzvrătirile de anul trecut, lucru pe care Luminăţia voastră l-a aflat din epistolele mele. Cardinalul se află acuma în preajma cancelarului, care s-a pregătit de luptă pe motiv că vrea să-i împiedice pe tătari să năvălească în Ungaria, dar cum aceştia nu au mai venit, a avut apoi putinţa să-şi urmărească gîndul de a intra în acele provincii şi de a alunga, aşa cum a făcut-o, pe voievodul [3] pus în scaun de transilvănean, aşezînd în locul lui un altul [4], cu încuviinţarea sultanului, a regelui Poloniei şi a tătarului; este acela care anul trecut a venit aici la Praga ca ambasador trimis de voievodul Moldovei la împărat să trateze chestiunea războiului cu turcii. Principele Transilvaniei, venit în ţinuturile acestea cu forţe serioase spre a curma tulburările, i-a înfrînt şi nimicit pe răzvrătiţi şi, lovind şi punînd pe fugă un mare număr de poloni, a luat din nou în stăpînire aceste provincii şi, după ce a instalat aici ca guvernatori oameni de-ai săi de încredere, a ameninţat că va intra în Polonia, ca să pustiiască şi să ardă, cu sprijinul cazacilor, ţinuturile aflate la hotare, lucruri toate foarte primejdioase pentru interesele actuale ale Maiestăţii sale imperiale; că este aşa Luminăţia voastră şi preacinstiţii şi aleşii domni senatori pot judeca singuri, fiindcă dacă se întîmplă asemenea tulburări, acele neamuri sînt silite a-i lăsa pe turci să acţioneze după voie, şi pe deasupra vrăjmaşul găseşte prilej să facă mari pagube Maiestăţii sale, căci se aude că deja a început să-şi aducă trupe multe în Ungaria Inferioară (ceea ce Luminăţia voastră va afla mai pe îndelete din epistola următoare), care lucru, din pricina îndîrjirii cu care îi înfruntau neamurile din acele părţi, pînă acum turcii nu puteau să-l facă. Regele Poloniei, socotind că nu trebuie să îngăduie asemenea fapte, măcar că a arătat că este potrivnic turcilor şi că încurajează părerea cancelarului că acele ţări trebuie susţinute spre a nu fi ocupate de alţii, a ajuns cu încetul să încuviinţeze ca pe această cale să-i fie zădărnicite planurile transilvăneanului, care, împiedicat de incursiunile polonilor, îşi vedea astfel curmate căile spre noi cuceriri. Aceste fapte, pe cît sînt de importante, pe atît de mari griji aduc Maiestăţii sale şi miniştrilor săi, care îşi văd, din pricina acestor tulburări, curmate toate speranţele pe care cu temeinicie şi le clădiseră în suflet; aşadar, sfătuindu-se în toate zilele acestea pentru a găsi o dezlegare, au hotărît să trimită un curier, lucru pe care l-au şi făcut, în Transilvania la principe, care să-i spună să înceteze a mai face tulburări şi să se potolească, pentru a nu da turcilor prilej să pricinuiască neajunsuri şi mai mari, iar pe de altă parte s-a scris şi în Polonia şi s-a mijlocit serios pe lîngă rege şi pe lîngă cine s-a mai crezut de cuviinţă, spre a ale abate gîndul, prin sfaturi şi îndemnuri, de la asemenea treburi atît de potrivnice nevoilor împăratului şi atît de primejdioase pentru creştinătate; şi deopotrivă i-au înştiinţat că de-ar fi cerut acele provincii de la început în beneficiul regatului, le-ar fi fost acordate, dar, de vreme ce nu au făcut-o şi fiindcă lucrurile au apucat-o pe o cale aşa de bună spre paguba vrăjmaşului comun, nu se cade acuma să tulbure cu faptele lor o lucrare atît

de însemnată, care privește nu numai pe Maiestatea sa imperială, ci întreaga creștinătate; iar împăratul, cu toate că nu va conteni să-și ofere bunele oficii cu toată rîvna cuvenită, îndemnîndu-l și pe pontifice să intervină cu autoritatea sa, văzînd totuși că pîrjolul este mare în acele ținuturi, se teme strașnic să nu se întîmple tulburări și mai mari, care să-l facă pe Dumnezeu să-și întoarcă fața și să nu le mai dea creștinilor divinul său ajutor. Eu, mulțumesc lui Dumnezeu, sînt acum bine sănătos, dar cum e încă cu putință să fac febră și nefiind încă bine limpezit la minte, am lăsat secretarului meu toate grijile, ca să pot apoi mai cu tărie să împlinesc pe mai departe datoria și slujba către Luminăția voastră, așa cum doresc și sînt îndatorat a o face.

Din Praga, la 15 octombrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Sigismund Báthory.
[2] Balthasar Báthory.
[3] Ștefan Răzvan.
[4] Ieremia Movilă.

31 **1595 octombrie 20, Constantinopol**

1595 October 20, Constantinople

Right Honourable, from the Viz Reye wee have noe other advise then my formers have related, only the other day he sent newes to the Turke thatt the Tartars were passed in to Podolia to goe uppon Bugdania to the nomber of a hunder thowsand wherby itt seemeth that the relyeth much uppon the sayed Tartars' succour, in as much as hertherto he eyther wold nott or durst nott make any newe entreprise uppon Mihal befor theire approach. What hereafter he will effectuatt the event shall manifest [...].

Tappe, *Documents*, f. 97, doc. 131; Public Record Office London, State Papers, S.P. 97/3, f. 46.

1595 octombrie 20, Constantinopol

Excelență, de la vizir nu avem nici o altă informație în afara celor relatate înainte, doar mai deunăzi el a trimis vești sultanului că tătarii au trecut în Podolia ca să meargă împotriva Moldovei, în număr de o sută de mii; se pare că el se bizuie pe ajutorul numiților tătari în asemenea măsură, încît pînă acum fie că nu a voit, fie nu a îndrăznit să întreprindă vreo nouă acțiune împotriva lui Mihai înainte de venirea lor. Ce va face el de acum încolo faptele ne vor spune [...].

32 **1595 octombrie 24, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

Il cancelliero di Polonia, che si troua con l'essercito in Moldavia, haveva scritto a Sinan Bassa g⟨e⟩n⟨er⟩ale et ad altri Bassà che sono nel campo

Turchesco, mostrando loro che si doueua constituire in quelle Provincie un Vaiuoda dependente dal Gran Turco, come era prima et lasciandossi intendere che uolendo essi soggiogarle et tenerle secondo la forma del gouerno Turchesco, haueria prohibito loro l'ingresso in quelli paesi et dall'altro canto haueua cacciato il Vaiuoda[1] postoui dal Transiluano et ne hauea collocato un'altro[2] con quei particolari che furono scritti alla S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ in questo proposito. Di questa trattatione et di questi successi il cancelliero auisò il Re et il senato et dalle sue lettere s'intende che siano nate contrarie opinioni, laudando alcuni, altri riprendendo che il cancelliero discostandossi tanto dal Regno per entrare in quelle Prouincie l'hauea lasciato esposto a pericolo di esser inuaso et trascorso dalli tartari, poiche a quelli confini uerso Tartaria non haueua posto alcun presidio et che per queste sue attioni il Transiluano adirato hauria potuto uogliersi a qualche accordo con li Turchi et unite le sue forze con quelle dell'Arciduca M⟨asimilia⟩ no hauria potuto apportare non piccolo trauaglio a quel reame, et che haueua transgresso gl'ordini, che gli furono dati, quali erano che non si douesse intromettere negl'affari delle Vallachie. Imputauano anco di due cose importanti sopra l'altre il sudetto cancelliero; l'una che hauesse dato fomento alli pensieri del Cardinal Battori, il quale si trouaua seco; l'altro che fusse deuenuto a termine di rompere la confederatione et la pace co'l Turco, come diceuano apparire per quello haueua scritto alli Bassà, cioè ch'haueria impedito loro l'ingresso in quelli paesi; et questo era grandemente molesto alli senatori, et perciò affermauano che se gli douesse ordinare, che rimouesse l'essercito da quelle parti et 10 reducesse uerso li confini. Dall'altro canto, il rimanente delli senatori per numero et per auttorità superiori alli sopradetti s'opponeuano gagliardamente dicendo che il cancelliero con l'essercito condotto in quelle prouincie l'haueua assicurate che no⟨n⟩ fussero oppresse da Turco et che partendosi egli dieunteriano loro preda, et ne disporrono a modo loro et che hauea introdotto la negotiatione co⟨n⟩ li'Bassà riseruando la deliberatione al Re et al Tegno et che l'hauea fatto con intentione di trattenerli et addormentarli sin che sopragiungessero li tempi hiemali, per li quali fussero impediti a occupare et a offendere quelli paesi et che se ben da principio gli fu concesso che non s'ingerisse nelle cose di Vallachia, nondimeno dàpoi gli fù scritto, che poteua entrare in quelle Prouincie, quando entrandoui potesse impedire li tartari che non passassero per la Polonia in Ongaria, ouero quando, essendo passati gli potesse inferire qualche dan⟨n⟩o col seguitarli, con auertimento poi che douesse procedere cosi circonspettamente che non apportasse offesa, ne al Transiluano, ne al Turco, col quale si conseruaua la pace et ch'egli haueua esseguito quest' ordine di quel miglior modo che haueua saputo et che con Turchi era andato mescolando la dolcezza et la gielosia, per indurli più facilmente a consumare il tempo in otio, et a tralasciare quell'impresa et che il ricercare da Turchi che non riducessero la Vallachia in forma de Prouincia Turchesca era conforme alla capitulatione che è stabilita fra il Turco et la Polonia et che per assicurare il Regno haneua posto in luogo opportuno un presidio di $\frac{m}{4}$ cosachi, li quali in ogni euento haueriano difeso et uietato l'ingresso alli tartari, quando ui fussero uenuti. Di qua concludeuano che si douesse com⟨m⟩andare al cancelliero che si trattenesse in quel paese et che si laudasse della rissolutione che hauea preso. Ma come suol auenire quasi sempre nell'agitatione di sentenze contrarie, un parere medio et temperato hebbe luogo et fù abbracciato hauendossi deliberato de non riuocare l'essercito et di no⟨n⟩ com⟨m⟩endare il cancelliero di quello hauea fatto, anzi d'am⟨m⟩onirlo che proceda cautamente in negotio tanto importante et tanto pericoloso che mandi quanto prima in

Polonia la risposta che hauran⟨n⟩o dato li Bassà alle sue lettere che non presti aiuto, ne fomento alli pensier del Cardinal Battori in alcun modo et che sopra di tutto auertisca di non fare cosa, per la quale si uenga a rompere la confederatione et la pace co'l Turco. E stato di no⟨n⟩ poco momento a indurre li senatori nella sentenza di far fermare l'essercito in Moldauia, l'auiso che hebbero che li Turchi preparauano legnami et altra materia per fabricare un gran forte in quelle Prouincie, parendo che perciò disegnassero di dominarle assolutamente et non per mezzo de Vaiuoda, come era stato fatto per il passato, il che a Polachi, et per la capitulazione, et per altri aspetti riusciria graue et pericoloso.

Di Praga, li 24 ottobre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 85—88; Archivio di Stato di Venezia Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 23; Hurmuzaki, III, 2, p. 140—141, doc CLXIII (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

Cancelarul Poloniei, care se află cu oastea în Moldova, i-a scris lui Sinan paşa, generalul ⟨oştirii⟩, şi altor paşale care sînt în tabăra turcească, arătîndu-le că trebuie aşezat în acele ţări un voievod supus sultanului, aşa cum era mai înainte, şi lăsîndu-i să înţeleagă că din pricină că voiseră să le supună şi să le stăpînească după rînduielile turceşti, le-ar fi luat polonilor putinţa de a mai intra în ţările acelea; pe de altă parte voievodul [1] pus de transilvănean fusese alungat, iar în locul lui cancelarul a aşezat un altul [2], în acele împrejurări de care am scris Luminăţiei voastre. De felul cum s-au desfăşurat lucrurile, precum şi de succesele dobîndite, cancelarul a dat de ştire regelui şi senatului, şi scrisorile sale au făcut să se nască păreri potrivnice, unii lăudînd, iar alţii condamnînd faptul că, îndepărtîndu-se prea mult de regat pentru a intra în ţările cu pricina, cancelarul îl lăsase pradă primejdiei de a fi cuprins şi năpădit de tătari, fiindcă la hotarele dinspre ţinuturile tătăreşti nu orînduise nici un fel de pază; pe deasupra, din pricina acestor acţiuni ale polonilor, transilvăneanul, mîniat, s-ar fi putut să încline spre oarece învoială cu turcii, iar dacă şi-ar mai fi şi alăturat oastea trupelor arhiducelui Maximilian, nu mică ar fi fost paguba pe care ar fi adus-o regatului; tot aşa, cancelarul ar mai fi călcat şi poruncile ce-i fuseseră date, anume să nu se amestece în treburile Ţării Româneşti. Peste celelalte, îl mai învinovăţeau pe zisul cancelar de două lucruri importante: unul era că l-ar fi încurajat în planurile sale pe cardinalul Bathóry, care se afla alături de el; celălalt, că ar fi fost cît pe-aici să strice alianţa şi pacea cu sultanul, lucru ce s-ar vedea, ziceau, din cele ce scrisese paşalelor, anume că turcii le-ar fi împiedicat polonilor intrarea în ţările române; iar faptul cu pricina stîrnise mare supărare printre senatori, care susţineau că trebuie să i se poruncească cancelarului să îndepărteze oastea din acele ţinuturi şi s-o aducă la hotare. Dimpotrivă, alţi senatori, prin număr şi prin autoritate superiori celor dintîi, se opuneau cu îndîrjire acestei păreri, spunînd că zisul cancelar, cu oastea pe care o dusese în acele provincii, le-ar fi păzit să fie împilate de turc şi că dacă ar pleca de acolo, ele ar cădea lesne pradă acestuia, care le-ar ocîrmui după placul său; că, în adevăr, ar fi început să trateze cu paşalele, dar hotărîrile ce ar fi trebuit luate rămîneau tot pe seama regelui şi a Seimului, şi că dacă a făcut aceasta, era cu intenţia de a-i împiedica pe turci să ocupe şi să jefuiască acele ţări şi de a le potoli asemenea gînduri pînă ce venea iarna, cînd erau opriţi a între-

prinde expediții de acest soi; mai ziceau că dacă la început i se poruncise să nu se amestece în treburile din Țara Românească, nu-i mai puțin adevărat că mai tîrziu i se scrisese că putea să intre în acele țări, dacă în felul acesta i-ar fi putut împiedica pe tătari să nu treacă prin Polonia către Ungaria ori măcar, dacă aceștia ar fi trecut, să-i păgubească într-un fel, ținîndu-se pe urmele lor, dar avînd grijă mai apoi să acționeze cu mare băgare de seamă spre a nu-l supăra nici pe transilvănean, nici pe sultan, cu care trebuia să păstreze pacea. Cancelarul urmase această poruncă în chipul în care se pricepuse mai bine, iar cu turcii umblase amestecînd smerenia cu temerea, spre a-i îndupleca mai lesne să stea liniștiți și să părăsească gîndul de a mai porni acea expediție, iar strădania de a-i face să nu transforme Țara Românească în provincie turcească era întocmai cu capitulația încheiată între sultan și Polonia. Cît privește paza regatului, așezase într-un loc potrivit un detașament de 4 mii de cazaci, care în orice împrejurare ar fi apărat hotarul și ar fi împiedicat intrarea tătarilor, dacă aceștia s-ar fi ivit. Ajungeau așadar acei senatori la părerea că trebuie să se dea poruncă zisului cancelar să rămînă în Țara Românească și că hotărîrea pe care o luase acesta se cuvine a fi lăudată. Dar cum se întîmplă aproape întotdeauna cînd se înfruntă păreri potrivnice, o cale de mijloc și mai cumpătată învinse și fu însușită de toți, hotărîndu-se așadar să nu fie rechemată oastea, iar cancelarul să nu fie lăudat pentru ceea ce făcuse, dar să fie sfătuit să acționeze cu mare grijă, cum se cuvine într-o treabă atît de importantă și atît de primejdioasă; să trimită de îndată în Polonia răspunsul ce i-l vor da pașalele la scrisorile sale, să nu dea ajutor și nici să încurajeze în vreun fel planurile cardinalului Bathóry și mai presus de toate să făgăduiască că nu va face nimic care ar putea să ducă la stricarea alianței și păcii cu sultanul. Nu lipsită de însemnătate, pentru ca senatorii să se lase convinși că oastea trebuie să rămînă în Moldova, a fost știrea că turcii pregăteau lemnărie și alte materiale de construcții pentru a clădi un fort mare în provinciile românești; vestea aceasta însemna că ei se hotărîseră să le stăpînească direct și nu prin mijlocirea unui voievod, așa cum se întîmplase în trecut, ceea ce polonilor, atît în ce privește capitulația, cît și în alte privințe, li se părea lucru cu deosebire serios și plin de primejdii.

Din Praga, la 24 octombrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Ștefan Răzvan.
[2] Ieremia Movilă.

33 **1595 octombrie 24, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe etc.,

[...] [1]. Il principe di Transiluania anchor che la Moldauia fusse infestata da Polachi deliberò doppo la rotta che fu loro data dali suoi soldati de non si rimouere dal pensiero che haueua di tentare nuouamente la fortuna della battaglia con Sinan Bassa che pur s'è inteso che sia restato uiuo et con quella militia con la quale s'era ridotto in assai buon'allogiamento oltre il Danubio, lasciò il dissegno dell'impresa de Temisuar alla quale si preparaua et mandò $\frac{m}{10}$ soldați in Moldauia per sostenere l'impeto de Poloni et impe-

dire che quell'arme no⟨n⟩ facessero alcun progresso in quella Prouincia, et egli fra caualli et fanti ne haueua unito $\frac{m}{10}$ per quanto si scriue di Transilua nia, con rissolutione d'appropinquarsi all'inimico et di uenire a conflitto seco. Aspettaua anco 1800 cauali Tedeschi li quali stimaria douer essere di gran momento et giunti che fussero si savia dirizzato a quel camino co⟨n⟩ l'essercito. Per acrescere anco le forze et per confirmare gl'animi delli suoi sudditi verso di se, haueua restituito alla natione delli siculi tutti li beni et li privilegi che soleuano possedere il Principe et li baroni di quel paese, con obligo però a essi siculi de dargli per tutto il tempo che durera la presente guerra $\frac{m}{40}$ soldati (cosi scriuono di Transiluania), pagati a loro spese et chi ogn'anno ciascuna casa debba contribuire un talero et una misura di formento et di orzo. Scriuesi questi ordini essere stati publicati nel campo et che li capi de i siculi molto contenti erano andati nel loro paese per adempire l'obligo del numero delli soldati loro imposto. Le cose di quelle parti si sogliono auisare et rapresentare più grandi di quello sono et tanta multitudine di gente armata si stima che sia minore et il numero delli siculi s'intende per auisi più sinceri, che potran⟨n⟩o essere $\frac{m}{20}$ soldati. Hauea il Transiluano et il suo essercito che s'apparechiaua d'andare a trouare l'inimico, acquistato magior ardire essendogli stato rapportato che Sinan et li Turchi erano sgomentati per la fama della sua venuta poiche essendossi conferiti a tentare una terra più vicina, subito che gli peruen⟨n⟨e la ́voce dell'essercito Transiluano, che si preparaua, si rimossero da quell'impresa et huaendo veduto a venire verso loro $\frac{m}{2}$ caualli, li quali erano inuiati per riconoscere l'inimico, pensorono che fusse tutto l'essercito et si posero in qualche confusione et li Vallachi, che sono a quelli confini, haueuano combattuto con li Turchi et ne haueuano riportato vittoria con morte di forse $\frac{m}{2}$ di loro et con l'acquistamento d'alcuni stendardi. Alcuni altri prosperi successi acresceuano le speranze et l'animo, poiche li soldati di Varadino assaltorono certo luogo di quel paese, nel quale Turchi co⟨n⟩ molto concorso di gente faceuano una loro fiera et presero molti carri carichi di robbe et di danari, il che hauendo intenso il Bei d'un castello vicino şi mosse con li suoi soldati per ricuperare le cose predate; ma li Transiluani ridotte le loro genti în battaglia s'azufforono gagliardamente et parte degl'inimici uccisero, parte fugorono et 40 ne presero. A questi Turchi uolle dare aiuto il Bei di Giulia con 800 soldati et parimente resto rotto et dissipato et hauendo lasciato a dietro quatro pezzi d'artiglieria, peruen⟨n⟩ero in potere de transiluani. Erano anco usciti di Lippa li soldati et ne haueuano raccolto buon numero dalli luoghi circonstanti et hauendo fatto condurre molti pezzi d'artiglieria da Varadino, andauano a tentare l'acquisto della terra di Genu et d'Hardesg, poste verso Temisuar, sperando di conseguirle et d'aprirsi la strada a maggiori uittorie et già ueniua detto in Albagiulia, donde in questa corte vengono le nuoue di quelle parti, che Genu fusse stata presa, ma perá se n'aspettaua la certezza. Li Turchi che sono con Sinan Bassa, si dice che siano acresciuti di numero et che oltre quelli che erano soprauanzati alla rotta già scritta, se n'erano uniti molti altri de diverse prouincie et che l'essercito era per quantità da non disprezzare.

Di Praga li 24 ottobre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciator⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 81—84; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 22; Hurmuzaki, III, 2, p. 139—140, doc. CLXII.

Prealuminate principe etc.,

[...] [1]. Principele Transilvaniei, măcar că Moldova fusese năpădită de poloni, hotărî după înfrîngerea ce le-o pricinuiseră oştenii săi să nu se abată de la gîndul ce-l avea să-şi încerce din nou norocul într-o bătălie cu Sinan paşa — despre care s-a aflat că a rămas în viaţă — precum, şi cu oastea lui, care se retrăsese într-o tabără fortificată dincolo de Dunăre. Renunţă la planul luării Timişoarei, pentru care se pregătea, şi trimise 10 mii de oşteni în Moldova spre a rezista asaltului polonilor şi a-i împiedica să mai dobîndească vreun succes în acea ţară, iar el strînse, după cum se scrie din Transilvania, vreo 20 de mii de călăreţi şi pedestraşi, cu gînd să se apropie de vrăjmaş şi să se înfrunte cu el. Mai aştepta şi 1 800 de călăreţi germani, care socotea că i-ar fi de mare ajutor şi, de îndată ce aceştia ar fi venit, voia să pornească spre Moldova cu oastea. Pentru a-şi mai spori forţele şi pentru a cîştiga sufletele supuşilor săi, dădu înapoi secuilor toate bunurile şi privilegiile pe care puseseră stăpînire, de o vreme, principele şi baronii transilvăneni, cerîndu-le totuşi să înarmeze, în tot timpul cît va dura războiul, 40 de mii de oşteni (aşa ni se scrie din Transilvania), plătiţi de ei, şi ca anual fiece casă să contribuie la cheltuielile de război cu un taler şi cu o măsură de grîu şi de orz. Ni se scrie că poruncile acestea au fost anunţate în tabără, iar căpeteniile secuilor, plini de mulţumire, au pornit spre ţinuturile lor ca să împlinească acea îndatorire ce le fusese impusă privind strînsul oştirii. Lucrurile ce privesc ţinuturile răsăritene sînt de obicei înştiinţate şi înfăţişate ca fiind mai mari decît sînt în fapt, şi întotdeauna prea marea mulţime de oaste se socoteşte că este mai mică în adevăr; tot aşa şi numărul oştenilor secui se socoteşte a fi, potrivit ştirilor celor mai adevărate, cam de 20 de mii. Transilvăneanul şi oastea sa, care se pregăteau să pornească să înfrunte vrăjmaşul, fuseseră cuprinşi de mare înfierbîntare, căci se raportase că Sinan şi ai lui erau înspăimîntaţi de ştirea venirii sale: fiindcă avînd în gînd să atace un ţinut învecinat, de îndată ce le ajunse la urechi vestea că oastea transilvăneană se pregătea să pornească asupra lor, renunţară la acea ispravă, ba chiar, văzînd că vin spre ei vrea 2 mii de călăreţi, care fuseseră trimişi în recunoaştere, gîndiră că trebuie să fie întreaga oaste creştină şi se iscă oarece zarvă printre ei; pe deasupra şi valahii, care se aflau la hotare, se înfruntară cu turcii şi îi biruiră, omorînd cam la 2 mii dintre ei şi luînd şi cîteva stindarde. Alte cîteva fericite izbînzi făcură să crească speranţele şi zelul creştinilor: spre pildă oştenii din Oradea atacară o aşezare din acel ţinut unde turcii ţineau un fel de tîrg al lor, la care se aduna mare mulţime de oameni, şi luară ca pradă multe care încărcate de marfă şi de bani; lucrul acesta aflîndu-l beiul unei cetăţi învecinate, porni cu oştenii săi să redobîndească acele prăzi, dar transilvănenii, pregătiţii de luptă, atacară cu mare străşnicie şi omorîră parte din vrăjmaşi, parte din ei îi puseră pe fugă, iar vreo 40 luară prinşi. Turcilor acestora voi să le dea ajutor beiul din Gyula cu 800 de oşteni, dar şi el deopotrivă fu înfrînt ş poastea îi fu risipită, iar vreo patru tunuri pe care le lăsară turcii ajunseră în mîna transilvănenilor. Ieşiseră la luptă şi oştenii din Lipova, care ocupară cîteva din aşezările învecinate şi după ce luară cu ei mai multe tunuri de la Oradea, porniră să asedieze cetăţile Ineu şi Ardeşti, aflate în preajma Timişoarei, sperînd să-şi deschidă drum spre alte izbînzi şi mai mari; iar în Alba Iulia, unde vin de obicei ştirile din toată provincia, se spunea

deja că cetatea Ineu fusese luată, deși adeverirea veștii acesteia mai era așteptată încă. Turcii care se află cu Sinan-pașa se zice că sînt acuma cu mult mai mulți, căci afară de cei scăpați din înfrîngerea de care am scris, au mai venit și alții din felurite ținuturi ale imperiului, iar oastea a sporit într-atît că nu mai poate fi nesocotită.

Din Praga, la 24 octombrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Știri despre starea sănătății ambasadorului.

34 1595 octombrie 31, ⟨Giurgiu⟩

Dal Campo l'ultimo d'ottobre 1595.

Alli 18 Ottobre arriuamo col nostro Campo à Tergouista città et capo di tutta la Vallachia, doue che trouassimo, che la mattina istessa era partito Sinam, hauendo lasciato 1500 Turchi nella fortezza sotto la cura d'Alli Bassa di Caramania e tutta la notte stammo à cavallo dubitando non esser tolti nel mezzo trouandosi Sinam una lega lontano et evauamo scorsi di la della fortezza più di dui miglia. La mattina sequente ritornamo à dietro accampandoci in buon sito uicino à Tergouista, et alle 22 hore se gli diede l'assalto et à dui di hotte fù presa, tagliando à pezzi tutti li Turchi, ecetto il Bassa et un Sangiacco Begh [1], et dui altri Turchi, quali furono fatti priggioni. Nella fortezza și trouorono 45 pezzi d'artiglieria, tre grossi et gl'altri minuti, la perdita della quale pressentito Sinam, abbandonà Bocareste doua s'era retirato, abbruggiandolo tutto, oue lasciò 33 pezzi d'artiglieria assai monitioni, et grandissima quantità di uittouaglie, che per la fuga non puote condurle seco, et si retirò à Giorgiù, passando la sua gente di la del fiume, più presto, che puote; Alli 28 detto giongemo à Giorgiù su le 21 hora, trouando da 4 mila Turchi, che stauano per passare con molto robba, li dessimo a dosso, tagliandoli à pezzi et facendoli annecare, si che se ne saluorono pochissimi, et furono liberati da 6 mila schiaui, et acquistati assai caualli et camelli carrichi. Alli 30 detto fù datto l'assalto alla fortezza et su le 20 hore fù presa, essendo noi altri Italiani, che poteuamo esser da 60 i primi a entrar dentro, con grandissimo stupore de gli Ungari, et subito che amazzomo i Turchi, che erano da 600 ritornamo fuori senza fare un minimo bottino, lasciando ogni cosa in preda a gli Ungheri, Di noi non restò morto niuno, ma molti feriti di sassate. Mentre assaltauamo uennero sul ponte da 500 Turchi con una galeota armata in soccorso, che furono dalli nostri ammazzati, annegati et presa delta galeota. Il Campo di Sinan era di la del fiume à tirri di canonate, et in sua presentia gli habbiamo preso il porte et ueniuano 30 mila Tartari et di gia erano nelli confini della Moldauia, quali intesa la fuga di Sinan sono ritornati à dietro.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Spania, r. 3, c. 279, Archivo General de Simancas, Secretaria de Estado. legajo 1545, doc. 159; Decei, *Rev. arhivelor*, p. 237, doc. 88 (după o copie din Archivio Segreto Vaticano, Cod. Urb. Lat. vol. 1063, f. 932), trad. rom. în *Călători străini*, III, p. 616–617.

Din tabără, ultima zi a lui octombrie 1595.

La 18 octombrie am ajuns cu tabăra noastră la Tîrgoviște, oraș și capitală a întregii Țări Românești, unde aflarăm că în aceeași dimineață Sinan

a plecat lăsînd 1 500 turci în fortăreață în grija lui Ali pașa de Caramania și toată noaptea am rămas călare, bănuind că am putea fi prinși în locul respectiv, Sinan fiind la o leghe distanță și putînd ieși din fortăreață mai mult de 2 000 de oameni. Dimineața următoare ne-am întors înapoi, stabilind tabăra într-un loc potrivit lîngă Tîrgoviște și la orele 22 s-a dat asaltul, iar la 2 noaptea ⟨cetatea⟩ a fost luată; au fost tăiați toți turcii, cu excepția unui pașă, unui sangeac bei [1] și a doi alți turci, care au fost făcuți prizonieri. În fortăreață s-au găsit 45 de tunuri, trei mari și altele mici; pierderea ⟨fortăreței⟩ Sinan a presimțit-o și a părăsit Bucureștiul unde se retrăsese, dînd foc la totul; a lăsat acolo 33 de tunuri, muniție suficientă și o mare cantitate de provizii pe care, fugind, nu le putea lua cu sine și s-a retras la Giurgiu trecînd oamenii peste fluviu, cît de repede a putut. La 28 ale acestei luni am ajuns la Giurgiu la ora 21, găsind aici 4 000 de turci gata de a trece ⟨fluviul⟩ cu pradă bogată; i-am luat prin surprindere, tăindu-i și făcîndu-i să se înece; dintre ei puțini s-au salvat, și au fost eliberați 6 000 de robi și am dobîndit destul de mulți cai și cămile încărcate. La 30 a fost dat asaltul asupra fortăreței și la ora 20 aceasta a fost luată, noi italienii, care eram 60, fiind primii care am intrat înăuntru, spre marea surprindere a ungurilor și imediat ce i-am omorît pe turci, care erau 600, ne-am întors afară fără a jefui nimic, lăsînd totul pradă ungurilor. Dintre noi n-a murit nici unul, dar mulți sînt răniți de pietre. În timp ce dam asaltul a venit o galiotă avînd pe punte 500 de turci, care era pregătită pentru a le veni în ajutor; turcii au fost omorîți sau înecați de ai noștri, iar galiota a fost luată. Tabăra lui Sinan era dincolo de fluviu, în bătaia tunurilor; în prezența lui am cucerit portul; au venit 30 000 de tătari care erau deja la granița Moldovei, și care auzind de fuga lui Sinan s-au întors înapoi.

[1] Koçu, sangeacbei de Amasya.

35 **1595 octombrie 31, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

Continuando anchora l'esercito Polono, come si intende per diuersi auisi a soggiornare in Moldauia, se ne sente qui gran trauaglio, temendossi che finalmente debba causare qualche pessimo effetto, che perturbi et impedisca li buoni progressi de christiani et apra la strada a Turchi a qualche acquisto. Non si sa con certezza se quello che ha fatto et fa il cancelliero con quelle arme dependa dall'ordine del Re et del Regno o dalla propria rissolutione percioche da un canto, ne esso cancelliero ne il Re ne li senatori non palesano chiaramente la loro uoluntà et dicono le loro deliberationi tutte essere indirizzate a beneficio della christ⟨ianit⟩à et hauer dato al cancelliero co⟨m⟩missioni molto circomspette et molto limitate, ma dall'altro canto non mancano fondamenti da sospettare che fra tutte quelle parti sia qualche concerto, il quale si uoglia tenere occulto per potere meglio effettuare li disegni; ne si può alcuno persuadere che il cancelliero sudetto da se stesso hauesse posto mano a un negotio cosi importante et cosi pericoloso; si sono anco uedute in questa corte copie di lettere che egli scriueua in Polonia affermando che pareua essere stata inspiratione diuina, quando fu deliberato di mandarlo in quelle parti, per li buoni effetti che si uedeuano a risultarne; scrissero oltre di ciò Poloni all' Imperatore, et promissero che il cancelliero con le forze che

haueua raccolto non saria entrato in alcuna di quelle provincie et nondimeno l'esito è riuscito contrario. Ritrouandossi dunque iui il cancelliero armato, il fine suo et di quelli che l'hanno comandato, pare che sia non tanto d'occupare quelle Prouincie, quanto d'impedire che il Transiluano non le posseda, suspicandossi perciò che il cardinale Battori habbia introdotto le trattationi con Turchi di consenso del Regno, et che fra tutti li sopranominati ui sia una secreta et stretta intelligenza, benche con le parole et con le dimostrationi si sforzino di far credere che ui sia non piccola discrepanza e ben cosa certa appresso ogn'uno che quel Re è stato sempre d'animo maldisposto uerso il Principe di Transiluania et che ha mostrato d'hauere gran dispiacere, ch'egli col matrimonio si congiungesse con la casa d'Austria, et al medesimo Principe fece intendere con certa occasione quando si trattaua che non si saria concluso di che il Transiluano com⟨m⟩osso et sdegnato non inuitò il Re alla celebratione delle nozze; si risentì anco il Principe grauemente et fece giudicio non buono della mente del Re, quando uide che per accrescere le forze del cancelliero gl'haueua inuiato mille caualli et più della sua propria guardia perciò che hauendo mostrato quella M⟨aes⟩tà di temere che l'Arciduca Mass⟨imilia⟩no fusse stato destinato per generale dell'arme nell'Ongaria Superiore, affine che con l'unione del Transiluano trauagliasse il Regno di Polonia, aumentò con quell'occasione li soldati della sua guardia, et quelli poi mandò a congiungersi co'l cancelliero in Moldauia, come s'è detto. Cose tutte che dan⟨n⟩o materia di pensare che li progressi della guerra potriano prendere qualche sinistro et declinare dalla buona uia, alla quale pareuano indrizzati et si dubita che il primo male che possa seguire sia che quelle Prouincie, alle quali ogn'uno aspira, siano constrette a ritornare all'obedienza Turchesca, et che alla fine Turchi, cacciato il Transiluano per non potere resistere et ritirati Poloni per non rompere la pace co'l Turco, debbano del tutto soggiogarle et ridurle a ordine conforme alli loro gouerni. Polacchi all'incontro dicono che le sue deliberationi non mancano di ragione, affermando chele loro forze in Moldauia siano gioueuoli al medesimo Transiluano et all'Imperatore, et non lasciano di dire che le forze del Transiluano sono deboli et molto differenti da quello sono descritte et rapresentate et che sono informati che egli non ha ben stabilito il dominio in quelle Prouincie come asserisce et che se non fusse il rispetto dell'essercito Polono il Turco le occuparia et che ce le occupasse, non ostante la presenze di quell'essercito, il quale non gli potesse resistere, molto meno potriano essere difese dall'arme del Transilano. Et se si ricerca che quelle genti siano reuocate da quei paesi, essi rispondono che no⟨n⟩ possono riuocarle senza nota d'inconstanza et di leggerezza con acrescere animo et ardire alli Turchi et dicono mirauigliarsi, che prima ch'essi poloni si mouessero con l'arme erano biasimati dall'Imperatore et da altri Principi christiani, come quelli che in tanto bisogno et pericolo della christianità stessero in otio et ch'hora che sono armati et che si sono uicinati all'inimico, quelli medessimi ne sospettano et non cessano di morderli et di riprenderli; onde pare che siano risoluti di proseguire a maneggiarei l'arme di quel modo, ch'hanno cominciato ne per offici che siano stati fatti hanno uoluto alterare questa loro rissolutione. Gradisca, etc.

Di Praga li 31 ottobre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 98—101, Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 27; Hurmuzaki, III, 2, p. 143—144, doc. CLXV.

Prealuminate principe etc.,

Oastea polonă continuînd, cum aflăm din felurite ştiri, să zăbovească în Moldova, se simte aici mare frămîntare şi există temerea ca pînă la urmă să nu se întimple cine ştie ce nenorocire, care să tulbure şi să împiedice bunul mers al treburilor creştineşti şi să deschidă în schimb calea turcilor spre vreo nouă cucerire. Nu se ştie sigur dacă ceea ce a săvîrşit şi săvîrşeşte cancelarul dimpreună cu oştile sale, este din porunca regelui şi a senatului ori din propriul său gînd, pentru că pe de o parte, nici cancelarul, nici regele şi nici senatorii nu-şi arată limpede vrerea şi spun că toate planurile lor sînt îndreptate spre binele creştinătăţii, iar regele i-ar fi dat cancelarului încredinţări cu totul prudente şi limitate; dar pe de altă parte sînt temeiuri să credem că între toţi aceştia este anume înţelegere, pe care vor s-o tăinuiască spre a-şi împlini mai cu folos gîndurile; şi nu poate crede careva că zisul cancelar ar fi început cu de la sine putere o treabă atît de însemnată şi de primejdioasă. Pe deasupra au fost văzute, la Curtea de aici, copiile unor scrisori pe care le trimisese cancelarul în Polonia, în care afirma că va fi fost la mijloc o inspiraţie divină atunci cînd s-a luat hotărîrea să fie trimis în ţările române, fapt care se poate vedea din stările bune de lucruri ce nu vor întîrzia să se arate. Au mai scris unii poloni împăratului, promiţîndu-i că zisul cancelar nu va intra cu trupele ce le avea cu sine în nici una din acele provincii, şi cu toate acestea faptele au arătat contrariul. Aflîndu-se, aşadar, cancelarul cu oastea în ţările române, se pare că ţelul său şi al celor care i-au dat poruncă să vină aici este nu atît să ocupe numitele provincii, cît să îl împiedice pe transilvănean să pună stăpînire pe ele, pricină pentru care se bănuieşte că şi cardinalul Báthory ar fi început să trateze cu turcii, avînd încuviinţarea senatului, şi că între toţi cei sus-numiţi ar fi o înţelegere strînsă şi secretă, măcar că prin vorbe şi tot soiul de mărturii, se străduiesc să facă să se creadă că între ei ar fi mare dezbinare; şi e lucru limpede pentru fiecare că regele nu l-a privit niciodată cu ochi buni pe principele Transilvaniei, ba chiar a arătat că nu e deloc încîntat că acesta s-a legat prin căsătorie cu Casa de Austria şi, ori de cîte ori s-a ivit prilejul, a dat să se înţeleagă că e nemulţumit din pricină că principele, necugetat şi lipsit de cuviinţă, nu l-a poftit la nuntă. La rîndul său, principele s-a supărat amarnic şi s-a înverşunat împotriva regelui, cînd a văzut că acesta, spre a întări forţele cancelarului, i-a trimis mai mult de o mie de călăreţi din garda sa; ba mai mult, după ce înainte vreme arătase că are serioase temeri din pricina arhiducelui Maximilian, care numit general al armatei din Ungaria Superioară, putea, unindu-şi trupele cu cele ale transilvăneanului, să atace Polonia, din care pricină îşi sporise numărul oştenilor din gardă, acuma îi trimitea cum am zis, cancelarului în Moldova. Sînt acestea toate lucruri care fac să te gîndeşti dacă războiul nu ia cumva o întorsătură nedorită, dacă treburile nu se abat de la bunul mers pe care păreau că apucaseră, şi e lucru cu îndoială dacă nu care cumva cel dintîi rău care s-ar putea abate asupra acestor provincii, la care fiecare rîvneşte, ar fi că s-ar vedea silite să se întoarcă sub ascultare turcească şi că la urmă turcii, după ce îl vor fi alungat pe transilvănean, căci acesta n-ar putea să le ţină piept, şi după ce polonii se vor fi retras tocmai ca să nu strice pacea cu sultanul, ar putea să le subjuge cu totul şi să le aşeze sub rînduieli de-ale lor. Polonii, dimpotrivă, spun că planurile lor nu sînt lipsite de noimă, socotind că forţele lor din Moldova sînt de folos şi transilvăneanului şi împăratului, şi nu contenesc să spună cum că forţele transilvăneanului sînt prea slabe, fiind ele departe de ceea ce s-a zis şi povestit despre tăria lor, iar ei avînd pe deasupra ştiri că puterea lui în aceste ţări nu e deloc aşa trainică

pe cît se zice; iar de n-ar fi fost la mijloc renumele oastei polone, turcii n-ar fi pregetat să ocupe acele ţări; şi dacă ar fi fost chiar să le ocupe, fără a ţine seama de acea oaste, care poate nu ar fi putut să le ţină piept, cu atît mai puţin ar fi reuşit să le apere trupele transilvăneanului. Iar dacă cineva ar mai cere ca trupele să fie chemate înapoi din ţările române, ei au de gînd să răspundă că nu pot face aşa lucru, căci ar da impresia de nestatornicie şi de uşurătate, ba mai mult, ar face să crească curajul şi zelul turcilor; şi mai spun că se miră cum e cu putinţă ca, înainte de a porni cu armele, să fie dojeniţi de împărat şi de ceilalţi principi creştini că în atîta nevoinţă şi primejdie pentru creştinătate stau şi zăbovesc, iar acum, cînd au pornit şi au dat piept cu vrăjmaşul, aceiaşi oameni să-i privească cu neîncredere şi să-i ponegrească şi osîndească fără încetare. De aici se poate vedea limpede că sînt hotărîţi să continue expediţia aşa cum au început-o, iar faptele lor arată că nu vor să-şi schimbe gîndurile. Primiţi etc.

Din Praga, la 31 octombrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

36 **1595 noiembrie 7, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

Hoggi il S⟨igno⟩r Ronfo mi ha fatto sapere che il Transiluano con sue genti haueua combattuto con Sinan Bassá et che haueua ottenuto uittoria, come per corriero espresso uenuto di Transiluania s'haueua inteso. Di altri particolari no⟨n⟩ s'hà hauuto sin'hora notitia, et quello che s'intenderà non mancarò d'auisare alla S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩; s'aggiunge anco per il medesimo corriero che il Ser⟨enissi⟩mo Massiminiano era andato all'espugnatione di due castelli appresso Solnoc et ch'erano stati abbandonati et abbruggiati da Turchi et che attendeua a prepararsi per campeggiare la terra di Solnoc sopradetta. Quello che questi giorni passati s'intese di Vallachia per uia di Transiluania, fù che Sinan hauesse occupato una terra di quella prouincia che l'hauesse fortificata et che ui si fusse allogiato et che il suo disegno haueua che fusse di fermarsi quest'inuerno in quelle parti et andare procedendo con allogiamenti forti et sicuri; et per questa strada guadagnare il paese et stancare l'inimico, stando pronto per pigliare quell'occasione che se gl'offerisse, o di combattere co⟨n⟩ auantaggio o de tirare a se gl'animi d'alcuni delli principali della prouincia: si diceua anco che fra le sue genti et quelle del Transiluano fusse seguita qualche leggier pugna et ch'esso Bassa, ne hauesse riportato maggior dan⟨n⟩o. Per uia poi di Polonia se teneuano auisi, che estenuauano le forze et le cose del Transiluano, dicendossi che non haueua essercito equiualente a quello de Turchi et che era andato solamente alli confini del suo stato et che non saria penetrato più oltre, de che mentre s'attendeua l'esito et la certezza è stata portata la nuoua che ho detto della uittoria conseguita, la quale faccia il S⟨igno⟩r Dio che sia intiera non di scaramuccia, ma di giornata. Dall'altro canto il cancelliero di Polonia con la sue armi haueua di nuouo occupato la Moldavia et con l'arte acquistato gl'animi de quei principali et ui haueua posto et stabilito un nuouo Vaiuoda et si temeua che non tentasse di fare il medesimo in Vallachia, ma per essere questa Prouincia più vicina alla Transiluania et più lontana dalla Polonia, et più unita et ristretta co'l Transiluano, pare che si diminuisse il timore.

Qui s'hà opinione che Pelachi tengano secreta intelligenza con li Turchi nella presente guerra et che come per natura inimici di Tedeschi et per uari accidenti alieni dal Transiluano, siano per impedire li buoni progressi della parte cesarea, ma con altri pretesti in quanto potran⟨n⟩o. Non ostante queste operationi et queste diffidenze si è riassonta la trattatione della lega fra l'Imperator et il Regno di Polonia, ma molto lentamente et con tante difficultà, che debole speranza si hà della conclusione, onde stimano questi ministri che d'una cosa che promettono Polachi et d'un'altra che negotiano, niuna sia per redursi all'efetto. Promettono di chiudere il transito a Tartari; ma perche passorono l'anno adietro, si crede che anco il presente sariano passati, se fussero venuti et perche hanno per fine di no⟨n⟩ uiolare in alcuna parte la pace co'l Turco, come si sa certame⟨n⟩te, non si uede, come possano impedir tartari et no⟨n⟩ offendere Turchi, giudicandossi, perciò che polachi s'armino per assicurare il Regno che non sia penetrato et corso da quella natione et per tentare quello che in parte hanno operati nelle Vallachie. Trattano la lega, ma prepongono condizioni impossibili, fra le quali una è che l'Imperatore faccia obligare l'Imperio alla difesa del Regno di Polonia et l'Imperatore dice che se lo potesse astringere alla difesa delli propri stati, non haueria bisogno d'aiuti esterni, ma che la Germania non si uuol condurre in quest'obligo, se no⟨n⟩ qua⟨n⟩do il Regno o lo Stato che s'hà a difendere sia per unirsi et sottoporsi all'Imperio. Queste cosa apportano gran molestia a Sua M⟨aes⟩tà et alli ministri, principalmente per quello che s'intende essere seguito in Moldauia; et per no⟨n⟩ pretermettere alcuno di quelli rimedi che si possono usare è stato spedito alli giorni passati un'huomo in Polonia per fare che il Re et il Regno com⟨m⟩andino che siano rimosse l'armi da quella Prouincia et se ne sta aspettando la risposta. Di Crouatia s'intende, come forse V⟨ostra⟩ S⟨ereni⟩tà hauera saputo per parte più uicina, che in Petrina recuperata da Imperiali erano stati posti li soldati che si trouauano in Zagubria, ma che ui fù difficultà a mandarueli, perche erano creditori di molte paghe et che a pena glie ne sono stati date due et a conto di quelle è stato computato pan⟨n⟩o a prezzo molto caro per vestirli: onde il generale din quella Provincia ha dato carico a una persona uenuta in questa corte di quelle parti, che parli a Sua M⟨aes⟩tà et che solleciti con li ministri, acciò siano mandati danari per suplire alli debiti pagamenti della militia et d'altre cose che s'hanno da fare.

Di Praga li 7 Nouembre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Italia, r. 121, c. 102—105; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 30; Hurmuzaki, III, 2, p. 145, doc. CLXVI (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

Astăzi domnul Rumpff mi-a făcut cunoscut că transilvăneanul cu trupele sale a dat piept cu Sinan pașa și l-a înfrînt, așa cum se aflase de altfel și de la trimisul special venit din Transilvania. De la alte persoane nu există pînă acum nici o știre, dar, de îndată ce se va afla ceva, n-am să preget să dau de veste Luminăției voastre. Tot de la trimisul cu pricina am aflat că prealuminatul Maximilian a pornit să asedieze două cetăți din preajma Solnocului, care au fost părăsite și incendiate de turci; arhiducele, în vremea aceasta, se pregătea să-și așeze tabăra în ținutul Solnocului. Zilele trecute s-a mai aflat din Țara Românească, venind știrea prin Transilvania, că Sinan ocupase

o așezare din acea provincie și o întărise, instalîndu-și tabăra acolo; planul lui era să ierneze în acele ținuturi și într-acest scop ridica întărituri puternice și sigure, voind pe această cale să dobîndească întreaga țară și să-l vlăguiască pe dușman și fiind gata să folosească orice prilej i s-ar fi oferit fie spre a birui, fie măcar spre a atrage de partea sa pe cîțiva din fruntașii țării. Se mai spunea că între trupele sale și cele ale transilvăneanului ar fi avut loc o înfruntare mai ușoară și că pașa ar fi suferit pierderi destul de însemnate. Prin Polonia au sosit apoi vești că trupele transilvăneanului erau istovite, iar treburile lui nu mergeau bine; se mai spunea că el nu are oaste pe potriva celei turcești, și că ar fi mers numai pînă la hotarele țării sale, fără a trece mai departe; și în vreme ce se aștepta vreo veste mai sigură despre rezultatul acelei campanii, s-a auzit despre izbînda mai sus pomenită. Deie Domnul să nu fie vorba de vreo încăierare oarecare, ci de o bătălie în toată regula. Cancelarul Poloniei, pe de altă parte, a pătruns iarăși în Moldova cu trupele, și cu mare iscusință i-a cîștigat de partea sa pe fruntașii țării, așezînd în scaun un nou voievod; exista temerea să nu încerce să facă la fel și în Țara Românească, dar, fiind această provincie mai apropiată de Transilvania și mai departe de Polonia, și fiind mai legată și mai unită de transilvănean, se pare că teama are mai puține temeiuri.

Aici există părerea că polonii au o învoială secretă cu turcii în războiul actual, și fiind dintru început dușmani ai germanilor și din felurite pricini străini de transilvănean, vor ajunge să fie potrivnici intereselor taberei imperiale, dar, pe cît le va sta în putință, vor ascunde acest lucru. În ciuda acestor mașinațiuni și bănuieli, s-au reluat tratativele pentru alianță între împărat și Regatul Poloniei, dar cu mare încetineală și cu atît de mari greutăți, încît speranța că înțelegerea să fie încheiată este foarte firavă; din pricina asta miniștrii de aici socotesc că din ceea ce promit polonii, pe de o parte, și din ceea ce tratează, pe de altă parte, nimic nu ajunge să se înfăptuiască. Promit să oprească trecerea tătarilor, dar, fiindcă aceștia au năvălit și anul trecut se crede că și anul acesta, dacă vor veni, vor trece prin Polonia; și pentru că țelul polonilor, precum se știe cu siguranță, este să nu vatăme în vreun fel pacea cu sultanul, nu e chip să vezi cum ar putea ei să-i împiedice pe tătari să treacă fără a-i supăra pe turci. Se socotește, așadar, că polonii se înarmează doar pentru a feri regatul de năvala și jaful tătarilor și pentru a încerca ceea ce în parte au și făptuit în țările române. Tratează alianța, dar propun condiții imposibile, între care una e ca împăratul să facă într-astfel încît imperiul să asigure apărarea Regatului Poloniei, la care împăratul răspunde că dacă ar fi vorba doar de apărarea propriilor state, n-ar mai avea nevoie de ajutoare străine, iar Germania nu vrea să-și ia această îndatorire decît dacă regatul ori țara pe care ar avea-o de apărat s-ar alipi imperiului și i s-ar supune. Lucrurile acestea pricinuiesc mare tulburare împăratului și miniștrilor săi, îndeosebi cele care se aud că se întîmplă în Moldova; și spre a nu neglija nici unul din acele mijloace care se pot folosi, zilele trecute a fost trimis un om în Polonia spre a-i îndemna pe rege și senatul său să poruncească oastei aflate în Moldova să se întoarcă, iar acum se așteaptă răspunsul. Din Croația se aude, cum poate Luminăția voastră va fi aflat de undeva de mai aproape, că în cetatea Petřin, recucerită de imperiali, au fost instalați oștenii care se aflau la Zagreb, dar că a fost anevoios să fie trimiși, fiindcă de mai multă vreme nu li se plătiseră soldele, și că de-abia două le fuseseră achitate, iar în contul celorlalte li s-au dat țesături spre a-și face veșminte, dar la un preț mult prea scump; din care pricină generalul comandant al acelei provincii a dat poruncă unui trimis anume venit aici la Curte să vorbească cu Maies-

tatea sa şi să trateze cu miniştrii să fie expediaţi banii trebuincioşi pentru plăţile întîrziate, precum şi alte lucruri care trebuie împlinite.

Din Praga, la 7 noiembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

37 **1595 noiembrie 9, Constantinopol**

1595 November 9, Constantinople

(f. 61v). The King of Poland, though no doubt he desier the welfare of Christendome, yett reioyseth not at the particuler greatnes of the Emperor, so that notwithstandinge many earnest invitinges by the Emperor and his partners to ioyne with him, hetherto hath nott consented to them, yett latly in and uppon the revoult of Wallachia and Bugdania the Prince of Transilvania havinge taken uppon him the protection of the said Provinces and sett suche Captaines in them as he best trusted, the King of Poland offended that the Prince should medle with Bugdania which formerly belonged to the Kingdome of Pouland, and the Prince condiscendinge to remitt itt into his handes uppon condicion he would defend the same from the Turke, and the King of Poland acceptinge the condicion because Bugdania lyeth most comodiouslye uppon his Kingdome, by this meanes they have brought him into the daunce; whether he will proceed farther or no is uncerten [...].

(f. 62). The Prince of Transilvania [...] hath valiently behaved himselfe, as well by exceedinge great damages done against the Turkes in the province of Temisvar as also in the late expulse of the Vizier out of Wallachia; which province (and that worthely) he will adioyne to his owne title and inheritance confyninge to him, as Bugdania doth to Pouland [...].

Tappe, *Documents*, f. 100—103, doc. 134; Public Record Office, London, State Papers S.P. 97/3, f. 67v.

1595 noiembrie 9, Constantinopol

(f. 61v). Regele Poloniei, deşi fără îndoială că doreşte binele creştinătăţii, nu se bucură totuşi de deosebita mărinimie a împăratului, astfel încît în pofida multor invitaţii zeloase ale împăratului şi ale aliaţilor săi de a i se alătura, nu a căzut la învoială cu ei pînă acum, şi deşi în ultima vreme, în răzmeriţa din Ţara Românească şi Moldova, principele Transilvaniei şi-a luat asupra lui protecţia numitelor provincii şi a trimis acolo căpitani în care avea cea mai mare încredere, regele Poloniei s-a supărat că principele se amestecă în Moldova, care înainte a aparţinut Regatului Poloniei, iar principele a consimţit să i-o dea cu condiţia ca el să o apere de turc; regele Poloniei a acceptat condiţia, pentru că Moldova este cea mai la îndemînă pentru regatul său. Prin aceste mijloace ei l-au băgat în horă. Dacă el va merge sau nu mai departe, nu se ştie [...].

(f. 62). Principele Transilvaniei [...] s-a purtat brav, atît prin imensele pagube pricinuite turcilor în provincia Timişoarei, cît şi în recenta alungare a vizirului din Ţara Românească, care provincie (şi aceasta pe bună dreptate) el o va adăuga propriului său titlu şi cu drept de moştenire, fiind ea învecinată cu el, precum Moldova cu Polonia [...].

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.

Per quello ch'io hò intenso ragionando con li ministri de Sua M⟨aes⟩tà et leggendo gl'auisi che sono stati mandati di Transiluania, pare che la vittoria di quel Principe sia seguita nel modo ch'io andarò narrando alla S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ in questa lettera. Hauea Sinan con le sue genti occupata una terra in Vallachia chiamata Tergouisto, la quale haueua cominciato a fortificare et attendeua a continuare l'opera per fermare iui un'allogiamento sicuro per la sua persona et per parte, o per tutto il suo essercito et per assicurarsi meglio s'era servito un monesterio, il quale per il sito et per la fabrica riusciua molto opportuno et a guisa di castello l'haueua munito et fortificato. Il Principe di Transiluania dall'altro canto caminando con la sua militia verso quelle terra, quando ui fù cosi vicino, che il giorno seguente doueua far noua delle sue forze et di quelle dell'inimico, si purgò con la confessione delli suoi peccati et prese il santessimo sacramento, et poi fece benedire le sue arme dal Noncio Apostolico [1], il quale seguita il campo, et posto con le ginochia in terra riceue da lui la beneditione et dicendo con alta uoce ch'era vero figliolo della Sede Apostolica et che uoleua combattere per la fede cath⟨oli⟩ca sin alla morte fini quella cerimonia et si preparò per il conflitto che haueua determinato di com⟨m⟩ettere il giorno seguente. Quando peruen⟨n⟩e la nuoua alli Turchi che l'essercito Transiluano assai numeroso et risoluto di combattere si uicinaua, si uide a entrare in ⟨turchi?⟩ per quanto si racconta et si scriue, gran spauento et si cominciaua anco in qualche parte a tumultuare per apparechiarsi alla fuga, dicendosi che se ben era di notte, li soldati non uoleuano ritardare a fuggire et che un buon numero delli gianizzeri contra la voluntà del g⟨e⟩n⟨er⟩ale si risolse in tutto a partire, come fece: onde Sinan diffidandossi per questi disordini di potersi difendere in quella terra l'abbandonò con la sue genti et dentro ui lasciò presidio, affermasi di m/4 soldati, capo de quali era Assan Bassà che restò a quella difesa et insieme anco s'offeri di restarui, come fece, Micaele Vaivoda di Vallachia, il quale constituito a quel gouerno dal transiluano et tentato da Turchi con uarie promesse di maggiore richezza et di maggiore grandezza s'inclusse ad abbandonare Dio et il suo principe at abbracciata la religione Mahometana militaua et diffendeua quella piazza come sol⟨da⟩to et cap⟨itan⟩o del Gran Turco. Il Transiluano accostatossi alla terra, doppo la fuga de Sinan senza molta difficultà lo puote prendere et poi stringendo et oppugnando la fortezza se n'insignori con la forza, doue hebbe in suo potere il Vaiuoda sudetto, al quale fù dato il suplicio che meritaua [2] et mentre si combatteua uen⟨n⟩e egli in persona ad azuffarsi con Assan Bassa sudetto, il quale anco fece suo prigione et lo fà custodire uiuo con molta diligenza ma tutti gl'altri furono uccisi; et furono presi gl'impedimenti del campo turchesco con diversi pezzi d'artiglieria et dicesi che furono tagliati a pezzi molti altri Turchi oltre quelli del presidio, li quali essendo andati per il paese a predare et a prouedere uettouaglia, ritornando et non hauendo hauuto notitia della fuga del g⟨e⟩n⟨er⟩ale, che già era allontanato si riduceuano al solito allogiamento, doue incontrati et assaliti dalli Transiluani erano amazzati. Si uede per il uero che Turchi sino grandementi sbigotiti per gl'infelici et insoliti successi loro auenuti, ne si sente di loro altro al presente, che fuga, uccisione et timore in ogni parte. Si crede bene che il consiglio de Sinan sia d'aspettare, che gli sia inuiata nuoua militia per ordine della porta et rinforzare l'essercito et tentare all'hora l'imprese ch'hauera dissegnato, ma non è dubbio che in questo tempo si potriano fare effetti impor-

tanti, si come differendo si potran⟨n⟩o incontrare impedimenti grandissimi. Pare anco per quello com⟨m⟩uneme⟨n⟩te s'intende et si ragiona che la fortuna del Transiluano si mostri molto prospera et esultante et che l'habbia eletto per instrumento d'imprese gloriose, la qual opinione uiene confirmata per alcuni accidenti d'augurij ultimamente occorsi nel suo essercito. Dicesi che sopra il suo proprio padiglione due giorni auanti che conseguisse la vittoria un'aquila spicata co'l uolo dalli monti uicini uen⟨n⟩e a posarsi sopra il suo proprio padiglione et si dimostra cosi domestica et mansueta, che si lasciò prendere senza difficultà et adesso uiene nutrita et gouernata et che l'altro giorno apparisse una cometa sopra il suo campo, la quale con gran splendore fusse ueduta per spacio di due hore continue; ma perche le comete sappiano essere apportatrici d'infortunij, bisogna pregare il S⟨igno⟩r Dio che faccia stancare la tempesta delle male influenze sopra gl'inimici et non sopra li christiani.

Di Praga, li 14 Nouembre 1595

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 106—109; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 32; Hurmuzaki, III, 2, p. 146—147, doc. CLXVIII.

Prealuminate principe etc.,

Din cele ce am aflat stînd de vorbă cu miniştrii Maiestăţii sale şi citind ştirile care au fost trimise din Transilvania, se pare că izbînda principelui a fost dobîndită în chipul în care am să istorisesc Luminăţiei voastre în scrisoarea de faţă. Sinan ocupase cu trupele sale o aşezare din Ţara Românească ce se cheamă Tîrgovişte, pe care începuse s-o întărească, pregătindu-se să-şi ducă la bun sfîrşit lucrarea spre a avea aici un adăpost sigur pentru sine şi pentru o parte ori chiar pentru întreaga sa oaste, iar pentru a fi şi mai sigur, pusese stăpînire pe o mănăstire care prin aşezare şi prin trăinicia zidurilor se arăta a fi foarte potrivită pentru gîndurile sale şi, deodată cu cetatea, o întărise şi o fortificase. Principele Transilvaniei pe de altă parte, îndreptîndu-se cu oastea spre acea aşezare, cînd se găsi aşa de aproape încît a doua zi ar fi urmat să-şi înfrunte puterile cu cele ale vrăjmaşului, se mărturisi de păcate şi luă Sfînta împărtăşanie, şi-l puse apoi pe nunţiul apostolic [1], ce se afla în tabără, să-i binecuvînteze armele; iar el, aşezat în genunchi, primi binecuvîntarea şi zicînd cu glas tare că se recunoaşte drept fiu credincios al Scaunului apostolic şi că voieşte să lupte pentru credinţa catolică pînă la moarte sfîrşi ceremonia şi se pregăti pentru înfruntarea pe care hotărîse să o aibă a doua zi. Cînd ajunse la urechile turcilor vestea că oastea transilvăneană îndeajuns de mare şi hotărîtă să lupte, se apropie, s-a văzut, pe cît se povesteşte şi se scrie, că aceştia sînt cuprinşi de spaimă mare, ba în unele părţi se înghesuie să o ia la fugă; se zice că deşi era noapte, oştenii nu voiau să mai zăbovească şi că un număr zdravăn de ieniceri, călcînd porunca generalului, se hotărîră să plece, lucru pe care îl şi făcură. Din care pricină Sinan, îndoindu-se că ar mai putea, după atîta zarvă, să se apere în sus-zisa aşezare, o părăsi dimpreună cu oamenii săi, lăsînd înăuntru o garnizoană de, zice-se, 4 mii de oşteni, a căror căpetenie era Hasan paşa, care rămase să apere cetatea; împreună cu el se oferi să rămînă, ceea ce şi făcu, Mihai voievodul Ţării Româneşti, care fusese pus în scaunul ţării de transilvănean, dar momit de turci cu felurite făgăduinţe de avuţii şi de mărire, se hotărîse să lase credinţa creştinească şi pe principe şi îmbrăţişînd credinţa mahme-

dană, lupta pentru apărarea acelei cetăţi ca oştean şi căpitan al sultanului. Transilvăneanul, apropiindu-se de aşezarea cu pricina, după fuga lui Sinan, putu fără mare greutate să pună mîna pe ea, căci strîngînd-o din toate părţile şi asaltînd-o, o luă în stăpînire prin forţă, aşa încît căzu sub puterea lui şi sus-zisul voievod, căruia i se dădu pedeapsa meritată [2]. În toiul luptei, principele însuşi veni să se înfrunte cu Hasan paşa, pe care îl luă captiv, închizîndu-l apoi cu mare grijă, în vreme ce alţi oşteni fură ucişi. Fură capturate bagajele din tabăra turcească, precum şi felurite tunuri; se zice că au fost tăiaţi turci mulţi, afară de cei din garnizoană, căci plecînd prin împrejurimi să prade şi să găsească merinde, la întoarcere, cum nu aveau ştire de fuga generalului, care era deja departe, s-au dus spre locul unde ştiau că e tabăra lor şi aici, întîlnindu-se cu transilvănenii, fură înconjuraţi şi măcelăriţi. Se poate zice dar că e lucru adevărat că turcii sînt înspăimîntaţi peste măsură de nenorocirile şi înfrîngerile ce s-au abătut asupra lor, şi nimic altceva nu se aude acuma dinspre partea lor decît fugă, moarte şi teamă. Se crede că planul lui Sinan ar fi să aştepte, că i-ar fi fost trimise forţe noi, din poruncă de la Poartă, spre a-şi reface oastea şi a încerca vreo nouă acţiune războinică din cele ce avea în gînd, dar e neîndoielnic că acum nu e cu putinţă să obţină vreun cîştig şi chiar dacă ar mai zăbovi, tot ar avea de dat piept cu piedici grozave. În schimb, pe cît se aude şi se vorbeşte, se pare că norocul transilvăneanului se arată a fi straşnic şi fără oprelişti şi că soarta l-ar fi ales să înfăptuiască isprăvi demne de glorie, lucru ce e întărit de anume întîmplări şi prevestiri ce s-au văzut de curînd în oastea sa. Se zice că, două zile înainte de izbînda ce a dobîndit-o, o acvilă uriaşă ar fi venit în zbor din munţii învecinaţi şi s-ar fi aşezat pe cortul său şi s-a arătat atît de blîndă şi de netemătoare, că s-a lăsat prinsă fără greutate, iar acum este hrănită şi îngrijită în tabără, iar în ziua următoare a fost zărită deasupra taberei o cometă, care a putut fi văzută, ca lucru de mare minunăţie, preţ de două ore încheiate, dar cum cometele se ştie că sînt aducătoare de nenorociri, trebuie să-l rugăm pe Dumnezeu să abată nenorocul asupra vrăjmaşilor şi nu asupra creştinilor

Din Praga la 14 noiembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Alfonso Visconti, episcop de Cervia.

[2] Este vorba de fostul domnitor renegat Mihnea Turcitul.

39 **1595 noiembrie 14, Praga**

Ser⟨enissimo⟩ Principe, etc.

La fuga de Sinan in Vallachia, come ho esposto alla S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩ nella precedente lettera, successe a 28 del mese passato et fù auisata dal campo transiluano in Albagiulia et da quella città per lettere del padre Alfonso Gesuito [1] e stata scritta in questa corte, aspettandossi anchora se il successo sarà stato così importante. Per lettere di quel Principe a Sua M⟨aes⟩tà et di quel R⟨euerendissi⟩mo Noncio [2] a questo [3] che qui risiede et per li medesimi auisi s'aggiunge che Sinan doppo essere fugito et ritirato con le sue genti esortaua con messaggeri et con lettere li Turchi del presidio della fortezza a cercare di saluarsi et abbandonarla et che douessero seguitare lui, il quale andaua uerso il Danubio per passarlo et drizzaua il uiaggio uerso una terra nominata Bucoresto, doue se diceua che li Transiluani disegnauano di segui-

tarlo per rompere et disfare del tutto quelle genti, se hauessero potuto. Si scriue anco che un numero de 500 fanti Transiluani solamente senza aiuto di caualleria siano penetrati con molta audatia per alcune strade inuie alli luoghi et al paese posto fra il Danubio et Bucoresto et che habbiano trouato molti Turchi disordinati et che gl'habbiano amazzato et liberato m/3 christiani Vallachi, che da loro erano stati presi. Cosi uiene auisato di Transiluania et se bene le cose sono dilatate et esaltate, nondimeno si crede pure che li successi siano ueri in qualche parte et forse che V‹ostra› S‹ereni›tà intenderà quest'imprese per uia di Roma con la medesima ampliatione: poiche de qui sono rapresentate a quella corte grandissime. Non mancano già di quelli che pensano che Sinan fusse ridotto in quella terra da Tergouisto con una parte delli soldati solamente et che hauesse distribuito gl'altri in uari allogiamenti et che si sia ritirato in luogo più sicuro per radunare quando sarà tempo tutto l'esercito et a questo pensiero è conforme quello che s'è inteso li giorni passati, che sia peruenuta in mano delli capi Imperiali una l‹ette›ra del Granturco scritta al Bassa g‹e›n‹er›ale, la quale sia stata o intercetta, o rubbata o trovata a caso che per essa gli ordina che assicuri le piazze principali con buoni presidij et che attenda a conservare li soldati, et a schifare li conflitti per potere poi l'anno uenturo congregare un'essercito potente et numeroso. Con tutto ciò per hora il Principe di Transiluania rimane solleuato alquanto dal timore di quelle forze, hauendole cacciate lontano come e stato scritto; et si dubita che debba uoltarsi co'l suo campo uerso la Moldauia per liberarla dall'arme Polone; dalle quali, se sarà fatta resistenza, ne potrà seguire qualche gran conflitto, con molto dolore de chi ama il bene della christianità. Nell'Ongaria Superiore il Ser‹enissi›mo Mass‹imilia›no haueua acquistato alcuni altri castelli oltre quelli ch'io auisai alla S‹ereni›tà V‹ostra› et s'era condotto co'l suo campo a Solnoc. Come dall' occlusa scrittura che le mando V‹ostra› S‹ereni›tà potrà intendere con diuersi particolari in quella contenuti et si dice che di Transiluania gli sia stato inuiato aiuto di m/25 fanti et m/3 caualli; il che essendo uero daria speranza non piccola dell'acquisto di quella piazza. Nell'Ongaria Inferiore non si fà altro che escursioni et rapine et ultimamente Imperiali nel paese Turchesco depredorono molti animali et diuerse altre cose da uiuere. Si ragiona bene che Sua M‹aes›tà disegni che quest'inuerno si metta insieme buon numero de fanti Thedeschi, li quali uniti con gl'Italiani debbano attendere alla recuperatione di Giavarino, ma la certezza di questo si deue aspettare dall'effetto. Dicesi che Imperiali si condussero all'impresa di Vacia, come scrissi a V‹ostra› S‹ereni›tà che haueuano fatto, con speranza d'ottenerla no‹n› tanto per le forze che haueuano, quanto per l'intelligenza che ui teneuano. Poichè il Palfi mostraua una l‹ette›ra mandatagli dal Bey di quella terra, per la quale gli prometteua d'abbracciare la fede christiana et di consignargli quella città, ma riducendosi la trattatione all'essecutione il Turco cangiò pensiero et ingan‹n›ò che s'era fidato delle sue promesse [alla fabrica per la ristauratione di Strigonia non si ua facendo altro che drizare le mura abbatutte et chiudere le apperture, non parendo che si uoglia ridurla a forma più forte con intentione, per quanto si giudica, che quando si hauesse a restituire o a perdere non fusse fortificata a benefitio et sicureza de gli inimici][a]. Il Signo‹r› Paolo Sforza partì hieri de qui, et hebbe in dono da Sua M‹aes›tà due ‹Zineri?› de Zebellini, come anco ne furono donati due altri al S‹igno›r Don Virginio Orsino, et di più una carozza con si bellissimi caualli.

Di Praga li 14 Nouembre 1595.

Tomaso Contarini, caual‹ie›r amb‹asciato›r

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Italia, r. 121, c. 110—115; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 33; Hurmuzaki, III, 2, p. 147—148, doc. CLXIX (fragmentar).

---

* Pasajul cuprins între paranteze drepte este cifrat în original.

Prealuminate principe etc.,

Fuga lui Sinan din Țara Românească, așa cum am arătat Luminăției voastre în scrisoarea dinainte, s-a întîmplat pe 28 ale lunii trecute și a fost anunțată din tabăra transilvăneană la Alba Iulia și din acel oraș, prin scrisori ale părintelui Alfonso iezuitul [1], știrea a ajuns la Curtea de la Praga; se așteaptă acum să se vadă dacă izbînda a fost atît de însemnată. Din scrisori ale principelui către Maiestatea sa și ale preacucernicului nunțiu ⟨aflat în Transilvania⟩ [2] către nunțiul [3] care locuiește aici, precum și din alte știri, mai aflăm că Sinan, după ce s-a retras în fugă cu trupele sale, i-a îndemnat prin trimiși și prin scrisori pe turcii care apărau fortăreața să încerce să se salveze, părăsind cetatea și urmîndu-l; în această vreme, el se îndrepta spre Dunăre spre a o trece, ținînd drumul către o așezare numită București. În vremea asta, transilvănenii plănuiau a se lua pe urmele sale spre a-i sfărîma și împrăștia cu totul trupele, de ar fi fost cu putință. Ni se mai scrie că un număr de numai 500 de pedestrași transilvăneni, fără ajutor din partea cavaleriei, ar fi pătruns, cu mare cutezanță, pe niște drumuri care duceau spre acel ținut dintre Dunăre și București, unde ar fi găsit mulți turci risipiți și i-ar fi omorît, eliberînd o mie de creștini, care fuseseră prinși. Așa ni s-a dat de știre din Transilvania și, măcar că faptele sînt umflate și trîmbițate peste măsură, se socotește totuși că izbînda este adevărată în cea mai mare parte; se prea poate că Luminăția voastră să afle de aceste isprăvi de la Roma, în același chip înfrumusețate, fiindcă de aici de la Praga știrile sînt trimise la Curtea pontificală răstălmăcite. Nu lipsesc chiar unii care cred că Sinan s-ar fi perindat prin acel ținut din jurul Tîrgoviștei numai cu o parte din oșteni, fiindcă pe ceilalți i-ar fi împărțit prin diferite locuri întărite, iar el însuși s-ar fi retras într-un loc mai sigur spre a putea strînge, cînd va fi vremea, întreaga oaste; această credință e pe potriva acelei știri aflate zilele trecute cum că ar fi ajuns în mîna fruntașilor imperiali o epistolă a sultanului adresată marelui serdar, ce fusese ori capturată ori furată ori găsită din întîmplare, în care i se poruncea acestuia să asigure paza cetăților mai însemnate cu garnizoane puternice, să-și păstreze oamenii și să se ferească de înfruntări, spre a putea în anul ce vine să strîngă o oaste tare și numeroasă. În acest chip, principele Transilvaniei se vede oarecum scăpat de teama de oastea turcească, fiind aceasta alungată, precum am scris; și nu se știe dacă ar fi bine să se îndrepte cu oastea sa spre Moldova spre a o elibera de trupele polone, căci, dacă acestea ar opune rezistență, ar urma o înfruntare serioasă, întru paguba oricui vrea binele creștinătății. În Ungaria Superioară, prealuminatul Maximilian ar fi cucerit alte cîteva cetăți în afara celor de care v-am dat știre, și s-ar fi îndreptat spre Solnoc. Alte felurite detalii poate afla Luminăția voastră din scrisoarea cifrată pe care v-o trimit; se zice, de pildă, că din Transilvania i-ar fi fost trimis un ajutor de 15 mii de pedestrași și 3 mii de călăreți și de-ar fi adevărat, ne-ar da o oarecare speranță că sus-pomenita cetate va fi cucerită. În Ungaria Inferioară nu se întîmplă altceva decît incursiuni și jafuri și acum în urmă, în ținuturile stăpînite de turci, imperialii au pus mîna pe multe vite, precum și pe felurite alte provianturi. Se socotește drept lucru sigur că Maiestatea sa va porunci ca în iarna aceasta să se strîngă un număr mare de pedestrași

germani, care împreună cu italienii să purceadă la recucerirea cetății Giavarino, dar nu putem fi de tot siguri pînă nu vedem ce se întîmplă în adevăr. Se zice că imperialii au pornit la asediul cetății Vácz cum am mai scris Luminăției voastre, și trag nădejde să o dobîndească, nu atît cu forțele pe care le au, cît mai ales prin înțelegerea pe care au stabilit-o. Căci domnul Pálffy arăta o scrisoare pe care i-o trimisese beiul acelei cetăți, în care îi făgăduia să îmbrățișeze credința creștinească și să-i predea cetatea; dar, cînd s-a ajuns să fie făptuită înțelegerea, turcii își schimbară gîndul, arătînd că se înșelaseră creștinii cînd s-au încrezut în vorbele beiului cum că vrea să reclădească Strigoniu, căci el nu făcuse altceva decît să înalțe zidurile doborîte și să acopere spărturile, părînd că nu vrea a întări prea mult cetatea și socotind, pe cît se zice, că de-ar fi să o dea înapoi sau să o piardă, măcar să nu o fortifice întru folosul și siguranța dușmanilor. Domnul Paolo Sforza a plecat ieri din Praga, primind în dar de la Maiestatea sa două blănuri de samur, precum a căpătat și Don Virginio Orsini și în plus o caleașcă cu șase cai minunați.

Din Praga la 14 noiembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Alfonso Carillo.

[2] Alfonso Visconti.

[3] Speciano, nunțiu apostolic la Praga.

40 **1595 noiembrie 21, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.

E stato confirmato l'auiso che s'hebbe alli giorni passati, come scrissi a V⟨ostra⟩ S⟨ereni⟩tà, del progresso che andaua facendo il Transiluano contra Sinan con altri successi, prosperi et importanti, come uiene scritto da quel campo per lettere di peimo de mese corrente. Doppo l'acquisto di Tergouista et la fuga de Sinan con le sue genti a Bucaresto, l'essercito Transiluano si preparaua di seguitarlo, il che inteso da esso Sinan et certificato per quello che alcuni Turchi fuggiti dalla perdita et dal dan⟨n⟩o che haueuano riceuuto, affermauano si risolse d'abbandonare quel luogo et transferirsi ad un'altro più lontano su la medesima riua del Danubio, et hauendolo fortificato con traui et con terreno et ridotto in forma di bellouardi et di fianchi ui lasciò molte uettouaglie et munitioni et si parti più tosto fuggendo che marchiando con tutto il suo campo et per impedire o ritàrdare il camino alli Transiluani fece tagliare un ponte ch'era sopra il fiume Argis, il quale attrauersaua il uiaggio; lasciò ancò molte bagaglie et alcuni pezzi d'artiglieria et confusame⟨n⟩te si ridusse appresso la terra di Giorgiu fortificata da lui secondo il modo et la forma dell'altra che haueua abbandonato; di che auisato il Transiluano drizzò iluiaggio uerso quella parte, et Sinan auertito da spie et da fugitiui che l'inimico lo seguitaua, passò il fiume con tanta fretta che li Transiluani non puotero giungerui opportunamente; con tutto ciò essendo restati di qua da pons ch'era gettato sopra il Danubio, da m/5 Turchi chi ui erano posti per guardia con molti schiaui che non haueuano potuto transferirsi oltre il fiume insieme con l'essercito. Li transiluani gl'assaltorono et la maggior parte uccisero et il rimauente caduto confusamente nell'acqua s'effogorono et li christiani prigioni che si dice essere stati in gran numero, furono liberati et furono presi bestiami in gran quantità et moltissimi carri di uettouaglia ch'erano appa-

recchiati per sostentamento dell'essercito Turchesco. Si cominciò poi à combattere la fortezza di Giorgiu, nella quale Sinan haueua lasciato mille soldati per difesa, con promesse di soccorrerli per il ponte, il quale riusciua appresso una porta della terra. Li Transiluani hauendo occupato il ponte, per impedire il soccorso et piantata l'artiglieria, diedero principio alla batteria co'l consiglio del S⟨igno⟩r Siluio Piccolomini, mandato iui dal Granduca et in poche hore si fece tanta apertura che gl'Italiani andorono all'assalto et benche più uolte fussero reietti dalli Turchi, che se difesero ualorosamente, nondimeno aiutati dagl'ongari superorono la resistenza degl'inimici et entrati dentro tagliorno a pezzi tutti li soldati, fuori alcuni pochi, che fuggirono alla riua del Danubio, li quali anco quasi tutti restorono somersi nell'acqua. Quello che fù degno di maggior marauiglia et che più chiarame⟨n⟩te dimostraua il timore de Turchi, era che tutta questa espugnatione fù condotta a fine auanti gl'ochi de Sinan et alla presenza di tutto il suo essercito ch'era allogiato oltre il fiume, ne hebbe ardire di fare altro moto che sparare artiglierie contra gli christiani, dalli quali restorno poco offesi et niente impediti, come il successo ha manifestato. Dicesi che il campo inimico appariua molto numeroso per il spatio di paese che ingombraua et per la quantità delle tende et delli padiglioni che haueua, ma che s'intendeua che di gente essercitata a combattere non hauesse più di m/30 soldati et dell'essercito Transiluano si e scritto che fusse di m/80 persone habili a portare arme et che si bene per la maggior parte fusse gente gregaria raccolta dalli contadi, et dalle uille, nondimeno ui fussero molti ualorosi soldati et tra gl'altri m/4 ongari, li quali mal contenti di militare in Ongaria, s'erano transferiti al seruitio di quel Principe et hanno fatto in tutte l'occasioni proue marauigliose, ma li primi che arditamente andorno all'assalto di questa ultima espugnatione ch'è stata la più importante, si scriue esser stati diuersi Italiani che si trouauano in quel campo, li quali poi furono seguitati da gl'ongari; et fra gl'Italiani per il primo uiene nominato il S⟨igno⟩r Gasparo Turloni uenetiano, il quale con alcuni delli huomini che haueua menato seco intrepidamente fece la strada a tutti gl'altri. S'è diuulgato che l'Arciduca Massiminiano habbia leuato il campo da Solnoc, non haeundo potuto tenerlo unito per mancamento di dinari, et pare che questa cuoe si uada sempre confirmando et uerificando, et ueramente non ha mai hauuto alcun sussidio dalla corte con dispiacere d'ogn'uno, perche Sua Alt⟨ezz⟩a saria stata attissima a fare buoni progressi, se le fussero state suministrate le cose necessarie per l'imprese. Hora da un mio amico m'è stata mandata in molta confidenza l'occlusa scrittura [1], la quale narra diuersi particolari delli successi seguiti in Vallachia et per esser copia di quella è stata mandata a Roma et per esser la sua narratione certa et sicura ho uoluto inuiarla alla S⟨ereni⟩tà V⟨ostra⟩, come faccio con le presenti. Gradisca, etc.

Din Praga, li 21 Nouembre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Italia, r. 121, c. 140—143; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 37; Hurmuzaki, III, 2, p. 149—150, doc. CLXXI.

Prealuminate principe etc.,

A fost adeverită știrea aflată zilele trecute, și de care am scris Luminăției voastre, despre izbînda pe care a cîștigat-o transilvăneanul asupra lui Sinan, dimpreună cu alte fapte norocite și de seamă, precum ni se dă de

veste din tabăra principelui, printr-o epistolă din întîi a lunii acesteia. După dobîndirea Tîrgoviştei şi fuga lui Sinan cu oastea sa la Bucureşti, oastea transilvăneană se pregătea să pornească pe urmele lui, lucru pe care aflîndu-l Sinan, cum mărturisesc nişte turci scăpaţi din încleştare şi din prăpădul ce s-a abătut asupra lor, s-a hotărît să părăsească aşezarea aceea şi să se instaleze într-o alta, mai depărtată, tot pe malul Dunării; întărind-o cu bîrne, săpînd în jur şanţuri şi fortificînd flancurile, şi lăsînd acolo multe merinde şi muniţii, o părăsi aşadar, mai mult fugind decît mărşăluind, cu toată tabăra sa, şi, ca să-i împiedice sau să-i întîrzie din drum pe transilvăneni, porunci să fie stricat un pod care se întindea peste rîul Argeş şi pe unde trecea drumul acelora. Lăsă însă multe bagaje şi ceva tunuri şi, în mare neorînduială, se îndreptă aşadar spre cetatea Giurgiului, pe care o întări în chipul şi după forma celei pe care tocmai o părăsise; de care lucru fiind înştiinţat transilvăneanul, îşi îndreptă paşii într-acolo, dar Sinan, aflînd de la iscoade şi fugari că duşmanul era pe urmele lui, trecu fluviul cu atîta grabă că transilvănenii nu mai putură să ajungă la vreme: cu toate acestea rămaseră dincoace de podul de peste Dunăre ca la 5 mii de turci, aşezaţi de strajă, dimpreună cu mulţi robi care nu putuseră să treacă peste fluviu o dată cu oastea. Transilvănenii îi luară cu asalt şi uciseră ce mai mare parte din ei, iar restul, căzuţi de-a valma în apă, se înecară; creştinii luaţi robi, care se zice că erau în număr mare, fură eliberaţi; totdeodată, fură luate ca pradă multe vite, precum şi nenumărate care cu merinde, adunate pentru aprovizionarea oastei turceşti. Începu apoi asediul fortăreţei Giurgiu, în care Sinan lăsase o mie de oşteni pentru apărare, făgăduindu-le că le va da ajutor peste pod, care ajungea pînă la una din porţile cetăţii. Transilvănenii, după ce puseră mîna pe pod, spre a-i împiedica pe turcii ⟨de pe celălalt mal⟩ să vină în ajutor, aşezară acolo artileria şi începură bătălia, după sfatul domnului Silvio Piccolomini, trimis acolo de marele duce ⟨de Toscana⟩; în cîteva ore se făcură atîtea spărturi în ziduri, încît italienii putură să pornească la asalt şi, măcar că fură respinşi în mai multe rînduri de turci, care se apărau cu îndîrjire, pînă la urmă, ajutaţi şi de unguri, înfrînseră rezistenţa vrăjmaşilor şi intrînd în cetate, îi trecură prin sabie pe toţi oştenii, afară de vreo cîţiva care fugiră spre celălalt mal al Dunării, dar pînă la urmă pieriră aproape toţi în valuri. Ceea ce e lucru de mare mirare şi arată mai limpede decît orice spaima turcilor e că tot asaltul s-a desfăşurat sub ochii lui Sinan şi ai întregii sale oşti, care era aşezată pe celălalt mal al fluviului, şi care nu îndrăzni altceva decît să tragă cîteva salve asupra creştinilor, de pe urma cărora doar cîţiva fură răniţi, fără să moară nimeni, cum s-a văzut mai apoi. Se zice că tabăra vrăjmaşă părea a fi peste măsură de mare, după întinderea pe care o ocupa şi după numărul mare de corturi şi adăposturi care erau în ea, dar s-a aflat că în atîta omenire pregătită să lupte nu erau mai mult de 30 de mii de oşteni, în timp ce oastea transilvăneană se spune că număra ca la 80 de mii de oameni în stare a purta arme şi măcar că în cea mai mare parte era lume de rînd, strînsă din sate şi cătune, erau totuşi printre ei mulţi oşteni vrednici; între alţii erau şi 4 mii de unguri, care sătui să mai poarte război în Ungaria, trecuseră în slujba principelui şi în toate prilejurile făcură mari dovezi de bravură, dar cei dintîi care au pornit cu toată îndrăzneala la asaltul acelei fortăreţe, care s-a arătat a fi printre cele mai însemnate, se zice că au fost italienii care se aflau în tabără, urmaţi de unguri. Dintre italieni, cel dintîi este pomenit domnul Gasparo Turloni, veneţian, care cu cîţiva din oamenii ce-i adusese cu sine, cu mare dibăcie a deschis drum şi celorlalţi. S-a mai aflat că arhiducele Maximilian şi-ar fi ridicat tabăra de la Solnoc, neputînd să-i mai stă-

pîinească pe oştenii care nu-şi primiseră solda, şi se pare că vestea aceasta este pe de-a-ntregul sigură, căci în adevăr de la Curte nu i s-a mai trimis nici un fel de subsidiu, măcar că e mare păcat, căci Alteţa sa era în stare a dobîndi izbînzi mari, de i-ar fi fost trimise cele trebuincioase într-o campanie. Deunăzi mi-a fost încredinţată în taină o relatare [1] pe care o alătur epistolei de faţă, în care sînt înfăţişate felurite amănunte din luptele ce s-au purtat în Ţara Românească; o copie a acestei relatări a fost trimisă la Roma, iar pentru ca faptele să vă fie înfăţişate în chip limpede şi neîndoielnic, am voit să o trimit Luminăţiei voastre, ceea ce am şi făcut. Primiţi etc.

Din Praga, la 21 noiembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

[1] Lipseşte de pe microfilm.

41 **1595 noiembrie 21, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.

Ritornò di Polonia l'huomo che ui fù mandato in nome di Cesare et circa la rissolutione di quello se ricercaua, cioè, che fussero rimosse l'arme guidate dal cancelliero dalla Moldauia, non ha riportato alcuna risposta, se non incerta et indeterminata et uan⟨n⟩o aggiungendo Poloni diuerse ragioni per mostrare che non sia concorso alcun'interesse particolare a quelle operationi, dicendo che furono radunati insieme quelli soldati per impedire il passo a Tartari, accio no⟨n⟩ entrassero in Ongaria ò in Transiluania et che erano certificati che doueuano uenire con tutte le loro famiglie per occupare la Moldauia et la Vallachia, perche il Turco gl'haueua promesso di dargli quelle Prouincie per loro habitatione et che per questa causa era stato promulgato un generale editto per il Regno, che tutti li nobili doessero andare a congiungersi co'l cancelliero et con le sue genti. Di questi mouimenti et del poco frutto che fanno li rimedi che s'usano, sente Sua M⟨aes⟩tà grandisima molestia perche si confirma il dubbio che s'haueua, come scrissi a V⟨ostra⟩ Ser⟨eni⟩tà che il Transiluano sia per voltare contra quelle arme le sue forze per ricuperare la Moldauia et cacciarne li Poloni, quando sia alquanto solleuato et assicurato dell'imprese che ua face⟨n⟩do contra li Turchi, et gia s'è inteso che sia di ciò fieramente adirato et che habbia detto et habbia ridotto in qualche buon termine, dache non pareua che fusse lontano, li progressi che ua facendo contra gl'inimici com⟨m⟩uni. Dall'altro canto si ha qualche sospicione non malamente fondata, che la Regina d'Inghilterra habbia corrispondenza co'l cancelliero et uada ⟨nutrendo'⟩et agiutando con denari li suoi disegni et che tenga intelligenza co'l cardinal Batori et con quelli della sua casa, che sono stati cacciati di Transiluania et gia si sà che la Regina doppo hauere riuocato di Polonia un huomo, che ui haueua mandato per diuersa sorte de suoi interessi, ultimamente ne haueua mandato un'altro per la trattatione de questi negoti appresso il cancelliero sudetto [per quello si puo sapere che habbia riceuuto qualche suma di denari benche non molto grande da quella Regina con promesse d'inuiargliene maggior quantità secondo il bisogno; et quanto più si ua penetrando in questi affari, tanto piu si sospetta la Regina hauer procurato et tentato con mezi occulti et ingeniosi di ingerirsene a beneficio de gli nemici di Cesare, poiche?] [a]. Delli due ⟨?⟩, che uen⟨n⟩ero a questa corte, et che andorono poi al campo Imperiale, come all'hora io avisai la Ser⟨eni⟩tà

V⟨ostra⟩ s'e scoperto delli ministri dell'Arciduca Mathias, mentre era in Viena che quello ch'è figliolo del consigliero della Regina et si chiama il S⟨ign⟩or Tomaso Sacfil riceueua lettere da Venetia scrittegli da un'altro Inglese nelle quali gli diceua che per ordine di suo padre per uia de mercanti di quella cità gli sariano esborsati quanti donari hauesse voluto, [il che per esser la suma indeterminata et potendo esser grandissima, daua occasione di pensare che potessero esser pagati dalla Regina per suo proprio servitio][a] et perche si haueua saputo che quell'Inglese che scrisse la lettera haueua praticato molto familiarmente con un chiaus che uen⟨n⟩e a Venetia, maggiormente s'aumentauano li sospetti et li disgusti, onde il S⟨igno⟩r Sacfil sudetto, hauendo presentito la male opinione, che li ministri cesarei haueuano di lui, si parti dal campo et si ridusse a Viena et doueva transferirsi a Venetia come ui e stato affermato. Queste nascoste trattattioni che possono disturbare il seruitio di Sua M⟨aes⟩tà Ces⟨are⟩a et impedire il beneficio della christianità, si hanno qui grandemente a cuore et per provederui si ha fatto instanza al Pont⟨efice⟩ che uoglia interporui la sua auttorità discorrendossi che Sua S⟨anti⟩tà potria mandare un cardinale legato in quel Regno, il quale operasse che fussero deposte l'arme che sono state introdotte in Moldauia et inuiare parimente alcuna persona al cancelliero, come quello che si vede a gouernare l'essercito et indrizzar l'imprese secondo il consiglio et arbitrio proprio, et se bene da principio pareua che le sue operationi fussero discrepanti dalle deliberationi del Regno et dal uolere del Re; nondimeno s'è poi conosciuto che il Re et il Regno hanno approbato tutto quello ch'egli haueua operato, condudendossi che o sempre siano stati concordi, o che il cancelliero habbia tirato tutti gl'altri nella sua sentenza.

Di Praga li 21 Nouembre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 131—135; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 35; Hurmuzaki, III, 2, p. 148—149, doc. CLXX (fragmentar).

---

[a] Pasajele cuprinse între paranteze drepte sînt cifrate în original.

Prealuminate principe etc.,

S-a întors din Polonia omul care a fost trimis acolo în numele împăratului, dar în legătură cu chestiunea care interesa, anume să fie aduse înapoi trupele conduse de cancelar în Moldova, nu a adus nici un răspuns, sau cel puţin ce i s-a spus era nesigur şi fără limpezime; polonii adaugă mereu motive felurite spre a dovedi că nu aveau un interes anume în acele operaţiuni militare, spunînd că oştenii aceia au fost adunaţi în fapt pentru a împiedica trecerea tătarilor spre Ungaria sau Transilvania, căci ei, polonii, ştiau în chip netăgăduit că tătarii ar fi urmat să vină cu tot cu familiile lor să ocupe Moldova şi Ţara Românească, căci turcul le făgăduise să le dea acele ţări drept loc de sălaş. Din această pricină fusese dat un edict pe toată întinderea regatului, cum că nobilii erau datori a porni alături de cancelar şi de oştile sale. Din toate aceste tulburări şi din puţinele urmări ce le au mijloacele ce s-au folosit spre a potoli lucrurile, Maiestatea sa nu se alege decît cu supărarea, fiindcă se confirmă îndoielile ce apăruseră, precum am scris Luminăţiei voastre, cum că transilvăneanul e pe cale să pornească cu trupele sale împotriva polonilor, spre a redobîndi Moldova şi a-i alunga de acolo, şi că va face lucrul acesta de îndată ce va fi mai slobod dinspre partea turcilor; ba chiar s-a aflat

că s-a mîniat atît de cumplit, încît ar fi spus, jurîndu-se, că vrea să-şi îndrepte oastea împotriva concelarului, de îndată ce va fi dus la bun sfîrşit, într-astfel încît să poată fi socotite pe de-a întregul împlinite, planurile ce le avea împotriva duşmanilor comuni. Pe de altă parte sînt nişte temeri, nu cu totul neîntemeiate, că regina Angliei ar fi în legătură cu cancelarul şi că l-ar sprijini şi l-ar susţine cu bani în planurile sale şi că ar avea anume înţelegeri cu cardinalul Báthory şi cu cei din casa sa ce fuseseră alungaţi din Transilvania; s-a aflat deja că regina, după ce l-a chemat înapoi din Polonia pe solul trimis cu felurite treburi, a trimis de curînd un altul spre a trata cu cancelarul toate afacerile sus-zise; se ştie, prin urmare, că acesta ar fi primit o sumă de bani, măcar că nu foarte mare, din partea reginei, cu făgăduială că i se va trimite mai mult cînd va fi nevoie. Şi cu cît mai adînc iscodeşti aceste afaceri, cu atît mai mult o poţi bănui pe regină că s-a străduit şi a încercat prin mijloace ascunse şi viclene să se amestece în ele, spre folosul duşmanilor împăratului, fiindcă de la cele două<solii?> care au poposit la Curtea de aici şi au mers apoi la împărat, precum am relatat mai sus Luminăţiei voatsre, s-a aflat, prin mijlocirea slujitorilor arhiducelui Matthias, pe cînd acesta era la Viena, că fiul unui consilier al reginei, pe nume Sir Thomas Sackville, primea scrisori de la Veneţia de la un alt englez, care îi spunea că din porunca tatălui acestuia el priea de la nişte neguţători din acel oraş oricîţi bani voia. Nefiind limpede ce sumă era, dar putînd să fie foarte mare, era motiv să crezi că banii erau plătiţi de regină pentru planurile sale; şi cum se ştie că acel englez care scria scrisorile era foarte apropiat cu un ceauş care venea la Veneţia, cu atît mai mult cresc îndoielile şi necazurile. Mai apoi acel domn Sackville, simţind neîncrederea ce o aveau faţă de persoana lui miniştrii imperiali, a plecat din tabăra arhiducelui, îndreptîndu-se spre Viena, cu gînd să se ducă la Veneţia, precum se poate crede. Tratativele acestea ascunse, care pot aduce mari neajunsuri Maiestăţii sale imperiale şi pot păgubi cauza creştinătăţii, pricinuiesc aici multă îngrijorare şi spre a le pune capăt, s-a făcut apel la supremul pontif să intervină cu autoritatea sa, socotindu-se că Sanctitatea sa ar putea să trimită un cardinal ca legat apostolic în Regatul Poloniei, care să facă într-astfel încît să fie aduse îndărăt trupele intrate în Moldova; deopotrivă să fie trimis cineva la cancelar: căci dacă se părea că el conduce oastea şi-şi rînduieşte treburile după gîndul şi voia sa, mai la început socotindu-se chiar că faptele sale erau potrivnice hotărîrilor senatului şi voinţei regelui, s-a aflat mai tîrziu că regele şi senatul încuviinţaseră tot ce făptuise el, din care pricină s-a ajuns să se creadă ori că ei au fost dintotdeauna înţeleşi, ori că sus-zisul cancelar i-ar fi făcut pe toţi ceilalţi să gîndească la fel ca el.

Din Praga la 21 noiembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

42 **1595 noiembrie 22, Constantinopol**

1595 November 22, Constantinople

Right Honourable, my last described unto your Honour the shamfull flight of Sinan Bassa out of Wallachia, which I have seince perticulerly lerned to have succeded after this sortt. The Viz Reye had made a castle in Bucorest of Wallachia where him selfe keptt his seat expectinge the cominge of the Tartar; who stayinge longer then his expectation, and Mihal his souldiers shewinge them selves more coragious then the haughty mynde of the Viz

Reye could suffer, he resolved to give them battayle, butt neyther was Mihal then so well furni<shed> thatt he durst expectt the Viz Reye, so thatt he retyred, and the Viz Reye lodginge in the towne lefte by Mihail called Tergovista, builtt another castle there; and perceavinge Mihal to be fled to the mountaynes adioyninge to Transilvania, whether he thoughtt itt no pollicie to followe him, retyred againe to Buccorest leavinge in the newe castle of Tergovista a Beglerby, certayne Byes, and diverse companyes of Jenissaries and Spahies. Mihal, eyther receavinge newe succours from the Prince of Transilvania or couradge by the abscence of the Viz Reye, returned againe uppon Tergovista, the castle of which beinge made of timber (bycause in Wallachia there is no stone to build withal) he easely sett on fyer and putt to sworde al the Turks defendantts. Which beinge told unto the Viz Reye as alike thatt Mihal was determined to come uppon him, daunted with feare he sett fyer on the castle of Buccorest and soddenly fled, leavinge behinde him a hundred and seventy cast peeces of brasse, five hundred thowsand ducketts in redy money, all his pavillions, and the whole armory, which in perticuler imported much, as beinge a use heere that the Turke at settinge forth of his Generall giveth him armour for twelve or twenty thowsand men, which is conveyed into the campe and att tyme of neede destributed to the soldiers, who are answearable for what armour they take, so that yf they loose the same in fyght they paye the value uppon theire wages, and nowe altogether by the Viz Reye his flyghtt came into Mihail his handes. The Viz Reye retyred him selfe towards the Danubium where, leaste he should seeme to fly from Mihal, commaunded by publick cry a soiorne there for fifteen dayes, wheruppon the most parte of his soldiers went a foraginge for vittuals and other to steale poore Christians to incaptive them. Butt newes beinge broughtt the Viz Reye thatt Mihall after he had obteyned the rich booty lefte by him purposed still to persue him, incontinently he passed the bridge which he had made over the Danubium with such of his howshold retinue which were redie about, him, butt the rest were intercepted by Mihall, the bridge broken thatt none should passe and all the Turks eyther slayne or incaptived, the iust number of whome I cannott learne. Mihall uppon this good victory sett uppon a castle called Ergovy [1], the only fortresse the Turke had on thatt syde the Danubium and tooke the same with all the Turkes inhabitantts and nowe remayneth absolutt Prince, and the Viz Reye for his bad successe deposed, yea and ran greatt daunger of his heade, butt thatt the Vicerey his successor made intercession and gott pardon for him [...].

The Tartar, as my formers advised, passed latly with exceedinge greate forces to the damadge of Bugdania and Wallachia, and the sayed letters advertised that the greatt Chancelor of Poland was redie with an electt band of men to defende his passadge, butt whether of pollicie or cowardise the Tartar passed into Bugdania without incounter offered by the Chancelor, butt yett so as the Chancelor was att his heeles, and both made a stand to come to a bickeringe within the province of Bugdania. But the Chancelor, affrayed to be overwhelmed with the multitude of the Tartars, though he had a greatt electt army, yett intrenched him selfe, and for two dayes sondry skirmishes passed between them, when the Chancelor, thinkinge by fayre meanes to obteyne thatt which by force he could nott effectuatt, sent his messengers to the Tartar that the King of Poland was good freinde to the Turke and hitherto had interprised nothinge to the preiudice of the Empire and thatt his cominge thether was only to expell such as had revolted from the Turke his obeisance and to keepe and defend the country to the Turke

his use. Which his former actions do manifest, as havinge putt to flyghtt the leiftenant of Aron or rather of the Prince of Transilvania (for your Honour is to be informed that the Prince of Transilvania fearinge the inconstancie of Aron certeyne moneths past sent for him, and nowe keepeth him close prisoner in Transilvania) desyerous or studynge nothinge more then with the common consent of the Tartar, to appointe in the sayed province a Prince of fidelity and sufficiency to governe the same, and to yeald to the Turke his ordinary tributt and accostomed homadge, desyeringe the Tartar to give his favorable assent to the preferment of on [a] Jeremia, a Bugdan borne, and though nott of the princely bloode yett of discretion and hummanity sufficient to governe the sayed province. This intreaty was used by reciprocate Ambassadors aprooved by the Tartar and after confirmed by the personall conference of the Tartare and the Chancelor, had in sightt of bolth the armyes, when each parte framed his severall letters and sent them four days seince to the Turke. Thatt of the Chancelor firste used due congratulations with the Turke for his happie accesse to the Empire; secondly described and extolled the ancient amity between the Kings of Powland and the Turke his auncestors, adioyninge the same nowe to deserve so much the more honour with the Turke by howe much in these present tumults of Hungary the Emperor and his partakers had offered the King of Poland many benificiall honourable proffers to leave the Turke his freindshipe and to cleave to him, which he nott only refused, butt also to manifest his affection to this Empire, hath sent him to say the Chancelor to expell the Turke his rebels out of Bugdania and to defende and manteyne the sayed province in the Turke his obedience. Which hetherto he hath done, and together with the Prince of the Tartars hath taken such good order for the confines that neyther the Tartars shall futurly invade the King of Poland his dominions, nor the Casacks infest the Tartars, and the province of Bugdania rest free of the feare of them both. To wich province he promised to be so good a freinde and neighbor thatt no foreine force should futurly indamadge them, and therfor counsaylinge the Turke to remitt againe the Goverment of the sayed province to a Christian prince recommended both in his owne and the Prince of the Tartars' name, one Jeremia, a native Bugdan, to be created Governour therof, for whose fidelity and integrity towards the Turke they both gave theire word and warrenty. This messadge was gratfull to the Turke beinge as desperatt of the saide province as he was of Wallachia and therfor nott only presently condiscended to the Tartar and Chancelor their request, butt instantly created the sayed Jeremia Prince beinge absent, and sent him cape [b] of mayntenance accordinge to the use of thatt contry, an inieweled sword, a horse with his furniture and fifteen garmentts of brocade [...].

The Tartar will winter all this yeare in Bendir and Akerman and will send his brother (nowe in campe with him) with forty thowsand Tartars on this syde the Danubium, thatt, yf the Danubium chance to fresse and congeale he on this syde and the Tartar Prince on thatt syde may invade Wallachia; when yf they can overmarch Mihal, then they be purposedly determined to enter Transilvania and do theyr uttermost damadge therto [...].

Tappe, *Documents*, f. 100– 103, doc. 135; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 67v.

[a] Corect one.
[b] Cap.

Excelență, ultimul meu ⟨raport⟩ a înfățișat Excelenței voastre fuga rușinoasă a lui Sinan pașa din Țara Românească, fapt care, așa după cum am aflat, s-ar putea spune că s-a întîmplat cu adevărat. Vizirul a înălțat o cetate la București, în Țara Românească, unde a sălășluit el însuși, așteptînd venirea tătarului; ⟨vizirul⟩ stînd mai mult decît credea, iar oștenii lui Mihai arătîndu-se mai curajoși decît își putea închipui mintea trufașă a vizirului, el s-a hotărît să-i înfrunte în luptă, dar nici Mihai n-a fost așa de bine pregătit ca să cuteze să-l aștepte pe vizir, așa că s-a retras; iar vizirul poposind în orașul părăsit de Mihai, numit Tîrgoviște, a clădit o altă cetate și, măcar că aflase că Mihai ar fi fugit în munții din vecinătatea Transilvaniei, socotind că nu este prudent să-l urmărească, s-a retras din nou la București, lăsînd în noua cetate Tîrgoviște un beilerbei, cîțiva bei și felurite companii de ieniceri și spahii. Mihai, fie că a primit noi ajutoare de la principele Transilvaniei, ori încurajat de absența vizirului, s-a înapoiat la Tîrgoviște, a cărei fortăreață fiind din bîrne (pentru că în Țara Românească nu există piatră de construcție), cu ușurință i-a dat foc și a trecut prin tăișul săbiei pe toți turcii care o apărau. Fiind acestea spuse vizirului, precum și că Mihai era hotărît să vină împotriva lui, îngrozit de teamă, a dat foc fortăreței din București și a fugit fără veste, lăsînd în urma lui 170 de tunuri de bronz, 500 000 ducați în bani peșin, toate pavilioanele sale și toate armurile, ceea ce îndeosebi este foarte important, fiind obicei aici ca sultanul la plecarea generalului lui, să-i dea armuri pentru 12 000 sau 20 000 oameni, care se trimit în tabără și se distribuie, atunci cînd este nevoie, oștenilor care sînt răspunzători de armura pe care o iau, așa încît dacă o pierd în luptă, plătesc valoarea ei din soldele lor; așa că acum totul, prin fuga vizirului, a căzut în mîinile lui Mihai. Vizirul s-a retras spre Dunăre, unde deși părea că fuge de Mihai, a poruncit prin cranici o ședere de 15 zile. Atunci cea mai mare parte din oștenii săi s-au dus să caute merinde, iar alții să prindă bieți creștini pentru a-i lua în captivitate. Primind însă vizirul vestea că Mihai, după ce dobîndise bogata captură lăsată de el, intenționează să-l mai urmărească încă, a trecut de îndată podul pe care îl făcuse peste Dunăre cu cortegiul lui de servitori care erau gata de drum, restul fiind prinși de Mihai, iar podul sfărîmat ca să nu mai poată trece nici unul, astfel că toți turcii ⟨rămași⟩ au fost fie uciși fie luați în captivitate; numărul exact nu-l pot afla. Mihai, după această frumoasă victorie, a atacat o cetate numită Giurgiu [1], singura fortăreață pe care turcul o are pe acel mal al Dunării, și a făcut același lucru cu toți locuitorii turci, rămînînd acum singur stăpîn, iar vizirul, pentru nereușita lui, a fost mazilit, ba chiar capul i-a fost în mare primejdie, dar vizirul care i-a urmat a pus o vorbă bună și a obținut iertare pentru el .[. . .].

Tătarii, așa cum m-au informat cei de dinaintea mea, au trecut nu de mult cu forțe neasemuit de mari să vatăme Moldova și Țara Românească; numitele scrisori au anunțat că marele cancelar al Poloniei era gata cu o trupă de oameni de elită să oprească trecerea lor; și chiar dacă, din prudență sau din lașitate, tătarii au trecut în Moldova fără să mai dea piept cu cancelarul, acesta tot a pornit pe urmele lor și s-au înfruntat între ei și au ajuns să se lupte în provincia Moldova. Cancelarul, temîndu-se însă să nu fie copleșit de mulțimea tătarilor, deși avea o mare oaste de elită, s-a întărit și vreme de două zile au avut loc între ei felurite hărțuieli; timp în care cancelarul, gîndind să obțină prin mijloace mai chibzuite ceea ce nu putuse dobîndi prin forță, și-a trimis soliile la tătar ⟨să spună⟩ că regele Poloniei era bun prieten cu sultanul și ⟨că⟩ pînă în prezent el n-a întreprins nimic spre paguba imperiului

şi că, drept urmare, venirea lui acolo era doar pentru a-i izgoni pe cei ce se răzvrătiseră de sub supunerea turcului şi spre a menţine şi apăra ţara în folosul turcului. Lucru pe care îl arată şi acţiunile sale trecute, ca punerea pe fugă a locotenentului lui Aron sau mai curînd al principelui Transilvaniei (pentru că Excelenţa voastră trebuie să fie informată că principele Transilvaniei, temîndu-se de nestatornicia lui Aron, acum cîteva luni a trimis după el şi acum îl ţine prizonier ferecat în Transilvania), ⟨el fiind⟩ doritor să nu îndeplinească nimic decît prin înţelegere cu tătarul, anume să numească în pomenita provincie un principe credincios şi în stare să domnească la fel şi să dea turcului tributul după rînduială şi cinstea cuvenită, drept care voieşte ca tătarul să-şi dea consimţămîntul la înălţarea în scaunul domnesc a unuia Ieremia, moldovean de obîrşie, care deşi nu este de sînge domnesc, are totuşi destulă judecată şi omenie ca să guverneze numita provincie. Această cerere stăruitoare făcută de ambii ambasadori a fost încuviinţată de tătar şi întărită cu privire la amîndouă oştile, iar fiecare parte a întocmit mai multe scrisori şi le-a trimis sultanului acum patru zile. Cancelarul s-a folosit, în primul rînd, de felicitările cuvenite sultanului ca să-i izbutească accesul la Poartă şi apoi a descris şi a preamărit prietenia veche dintre regii Poloniei şi înaintaşii sultanului, adăugînd altele de acelaşi fel ca să merite cu atît mai mult onoarea turcului, cu cît în clipele acestea de tulburări din Ungaria, împăratul şi aliaţii lui îi făcuseră regelui Poloniei multe propuneri onorabile şi prielnice ca să se despartă de turc şi să le rămînă lor credincios, ceea ce el nu numai că a refuzat, dar pentru a-şi manifesta, totodată, afecţiunea faţă de acest imperiu a trimis să i se spună cancelarului să-i scoată afară din Moldova pe cei nesupuşi turcului şi să apere şi să păstreze numita provincie sub ascultarea turcului. Ceea ce el a şi făcut pînă acum; şi împreună cu principele tătarilor a făcut o atît de bună rînduială la hotare, încît nici tătarii nu vor invada în viitor teritoriile regelui Poloniei şi nici cazacii nu-i vor hărţui pe tătari, iar provincia Moldovei nu are a se teme de nici unii dintre ei. Acestei provincii el i-a făgăduit să-i fie un atît de bun prieten şi vecin, încît nici o forţă străină să nu o poată vătăma în viitor şi pentru aceasta, sfătuindu-l pe sultan să dea din nou guvernarea numitei provincii unui principe creştin, a recomandat atît în numele său cît şi în numele tătarului, pe unul Ieremia, moldovean de baştină, să fie făcut acolo guvernator, pentru a cărui credinţă şi cinste faţă de sultan, au garantat amîndoi prin cuvîntul lor. Acest mesaj i-a fost pe plac sultanului care este tot atît de îngrijorat în ce priveşte numita provincie cum era şi de Ţara Românească, şi de aceea nu numai că a consimţit numaidecît la cererea tătarului şi cancelarului, ci de îndată l-a făcut pe numitul Ieremia domn în lipsă şi i-a trimis caftanul, potrivit obiceiului din acea ţară, o sabie bătută cu pietre scumpe, un cal cu harnaşament şi 15 veştminte de brocart [...].

Tătarul va ierna în acest an la Bender şi Akerman şi va trimite pe fratele său (care acum este în tabără cu el) cu 40 000 tătari pe acest mal al Dunării, ca în cazul în care Dunărea ar îngheţa, el de pe acest ţărm şi principele tătar de pe celălalt mal să poată năvăli în Ţara Românească, prilej cu care, dacă îl pot înfrînge pe Mihai, atunci se vor hotărî să intre în Transilvania şi să facă mare prăpăd acolo [...].

---

[1] Ergovi, Yerkökü (turc.) = Giurgiu.

Il Pontefice ha dimostrato sentir tanta consolatione di quel aviso di Transilvania, ch'io mandai alla Serenità Vostra con le ultime mie, che lo ha fatto poner'alla stampa con alcune lettere del Sig⟨nor⟩Turco scritte a quel Principe, et ne ha reso publicamente gratie al Sig⟨nor⟩ Dio, come mi disse hieri, che si deve ancor ringratiare Sua Divina Maestà che Polachi habbino tagliato a pezzi quattro in cinque mille Tartari: perchè per questa via potrebbono facilmente obligarsi di entrar in guerra aperta con Turchi, et mi soggionse appresso, che se ben li Christiani tutti, da quel povero Transilvano in poi, fanno o poco, o nulla, egli voleva però confidar nella divina providenza che non fosse per abbandonar causa così giusta, et così importante, nella qual farà sempre la parte sua; il che sendo approbato da me con attribuir quelle lodi di prudenza, et di magnanimità d'animo alla Santità Sua, che meritano li suoi nobilissimi et santissimi pensieri et da'quali mir par scoprir che se ne compiace assai, fece che Sua Santità continuando il medesimo proposito, mi dimandò, se si haveva a Venetia confermatione di queste nouove, et se s'era saputo, che quando Sinan abbandonò le baggaglie, et le artiglierie, et si ritirò con fuga quasi manifesta, un'aquila s'era partita dal suo essercito, et era passata all'essercito del Transilvano; et mentre io le dissi, che veramente non havevo saputo altro, che ciò che se n'era parlato comunemente per Corte, Cua Santità soggionse non si deve creder' a questi augurii; tuttavia si leggono cose grandi, et fanno grandi impressioni nei popoli, et queste potrebbono giovare al nostro bisogno.

Di Roma,alli 25 Novembre 1595.

Veress, *Documente*, IV, p. 309, doc. 169; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci di Roma, vol. 36, fol. 168.

Suveranul pontif a arătat atît de mare bucurie la aflarea ştirilor din Transilvania, pe care eu le-am relatat Luminăţiei voastre în ultima mea epistolă, că a pus să fie tipărite, dimpreună cu nişte scrisori ale sultanului către principele acelei ţări, şi a înălţat mulţumiri publice lui Dumnezeu; şi după cum mi-a spus ieri, trebuie să mulţumim Domnului că şi polonii, la rîndu-le, au tăiat ca la patru sau cinci mii de tătari, fiindcă în acest chip mai lesne se va ajunge la război pe faţă cu turcii. La urmă mi-a mai zis că şi dacă toţi creştinii, începînd cu acel biet transilvănean, n-ar izbuti să facă aproape nimic, tot se bizuie pe divina providenţă că n-o să urgisească o cauză dreaptă şi atît de însemnată, pentru care nu va pregeta să-şi dea toată sîrguinţa. Încuviinţînd cu toate acestea şi proslăvindu-i cumpătarea şi măreţia sufletească, ce se vădesc din preanobilele şi preasfintele sale gînduri, lucru care îmi pare că-i este cu deosebire plăcut, s-a întîmplat că Sanctitatea sa, urmînd firul acesta, mă întrebă dacă la Veneţia s-a primit vreo adeverire a ştirilor cu pricina şi dacă s-a aflat că atunci cînd Sinan şi-a lăsat de izbelişte bagajele şi artileria, punîndu-se fără ocol pe fugă, o acvilă s-a înălţat în zbor din mijlocul oastei acestuia şi s-a lăsat deasupra celei transilvănene; şi cum eu i-am zis că nimic altceva nu ştiam, decît ceea ce se spusese îndeobşte la Curte, Sanctitatea sa ţinu să adauge că nu trebuie să dăm crezare unor asemenea prevestiri, dar că faptele însemnate de care se vorbeşte fac mare impresie asupra poporului şi lucrul acesta ar putea să fie de folos în treburile noastre.

Din Roma, la 25 noiembrie 1595.

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.

Il Transiluano co'l suo essercito, come s'è inteso ultimamente, uedendo posto Sinan con le sue genti in allogiamento sicuro, si che non si doueua assaltarlo dentro di quel sito, ne si poteua cacciarlo fuori, crescendo anco il rigore del freddo et cominciando a mancargli le uettouaglie, deliberò de partirsi et de ridursi uerso Transiluania, et già s'era posto in uiaggio per il ritorno, hauendo lasciata la terra di Giorgiu munita et ben presidiata. Dicesi anco ch'habbia mandato un suo cap⟨itan⟩o con m/20 soldati uerso Moldauia per cacciarne il cancelliero di Polonia et per assicurarsi di quello stato et si diuulgaua ch'egli hauendo inteso gl'acquisti et li prosperi successi di quel Principe et presentendo che doueua inuiare verso Moldauia numero di militia superiore a quella ch'egli haueua condotto seco di Polonia, hauesse cominciato a ritirarsi per uscire fuori di quella Prouincia, poi che non ui essendo sito ne piazza di qualità che possa resistere et mantenersi, bisognaua cedere il paese al più potente; ma però di questi auisi s'aspetta la confirmatione et la certezza. L'attioni ueramente del predetto cancelliero sono rapresentate con tanta uarietà, che non si può approbare ne l'una ne l'altra parte. Il Nontio appostolico di Transiluania [1] scriue che il cancelliero trattiene tutti con parole et con arte, et che procura di mostrare che li suoi mouimenti siano indrizzati a quel fine buono che non apparisce et che ha intelligenza con li Turchi et che ha hauuto sempre pensiero d'occupare le Vallachie et cosi chiamano la Moldauia et quella che propriamente si nomina Vallachia et che il Transiluano è di ciò grandemente sdegnato. Il Noncio di Polonia [2] auisa che il cancelliero ha operato et condotto l'arme in quei paesi con buona intentione et che se non ui fusse andato, li Turchi, che già ui si erano uicinati con l'essercito, se non sariano insignoriti et che queste operationi sono drizzate a beneficio del Transiluano et delle cose della christianità, et che ha impedito li Tartari, li quali in gran numero erano preparati per passare in Transiluania et in Ongaria. Quello che ultimamente s'è saputo in questo proposito per uia di Polonia è che li Moldavi habbiano mandato un Amb⟨asciato⟩re a quel Re et a quel Regno per dargli notitia de tutti li successi et per significargli la loro deuotione uerso quella corona, et che insieme con questo il cancelliero habbia inuiato un 'huomo a quella Maestà, acciò l'informi di quello è stato fatto in quella Prouincia con l'arme Polone dicendo che una gran moltitudine de tartari și trouana ⟨uenuta?⟩a quei confimi per passare in Moldauia et che essendo venuti auanti gl'altri alquante squadre di loro in numero forse di m/3 gl'habbia combattuti et tagliati a pezzi et che douendo sopragiungere tutte le arme di essi, le quali intendeuano per fondate relationi, ch'erano in numero de m/80 et conoscendo le sue forze non essere bastanti per opporsi loro habbia usato il mezzo della trattatione et dell'acordo et habbia stabilito una capitulatione, per la quale una parte et l'altra s'obliga di seruare tregua per 8 mesi, et ch'essi in questo tempo non usurano del loro paese et che le scritture sono state firmate dalli capi delli Tartari et dal medesimo cancelliero et parue che quest rissolutione et questo temperamento fusse comendato in Polonia doue quest'huomo che riferiua le cose passate accresceua la fede a quello che narraua, affermando lui stesso essere andato a negotiare l'accordo

con Tartari et hauerne ueduto gran numero et essersi informato che la moltitudine loro ueramente era grandissima. Qui per il contrario non se gli presta fede, et si stima tutto questo essere figmento del cancelliero per escusarsi d'hauere condotto l'arme in quel paese non parendo ragioneuole che Tartari in questa stagione, nella quale sogliono ritornare alle loro habitationi fussero per venire in Ongaria, ne in alcun' altra delle provincie finitime, et che essendo in tanto numero, come uiene detto, non si facessero la strada con l'arme et non passassero contra la uolunta del cancelliero et contra l'oppositione delle sue forze et che se fusse non quello si dice della uenuta d'essi Tartari se ne haueria hauuto qualche auiso per altra parte, come si suole hauere in tali occasioni; et pure non se ne ha hauuto neuno, onde in tanta contrarietà di relationi et d'inclinationi insieme con la repugnanza degl'interessi si troua la uerità di questi successi in modo ottenebrata, che l'esito medesimo il quale saria o occultato o uariamente interpretato, difficilmente potrà apportare la certezza.

Gradisca, etc.

Di Praga li 28 Nouembre 1595.

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 152—155; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 44; Hurmuzaki, III, 2, p. 153—154, doc. CLXXIV (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

Transilvăneanul cu oastea sa, cum s-a aflat deunăzi, văzînd că Sinan s-a instalat cu oamenii săi într-o tabără întărită, astfel că nu putea fi asediat nici alungat de acolo, ba pe deasupra înăsprindu-se şi vremea şi începînd să-i lipsească merindele, hotărî să se întoarcă şi să pornească spre Transilvania, în care scop se îndreptă deja spre drumul de întoarcere, lăsînd cetatea Giurgiului întărită şi cu pază bună. Se mai spune că l-ar fi trimis pe un căpitan de-al său cu 20 de mii de oşteni în Moldova, spre a-l alunga pe cancelarul Poloniei, ca să nu mai aibă griji dinspre acea parte; se zvonise că acesta, aflînd de izbînzile şi norocoasele isprăvi ale principelui şi presimţind că va trimite în Moldova un corp de oaste mai mare decît cel pe care-l adusese el din Polonia, începuse a se retrage, cu gînd să părăsească acea provincie, căci nu avea nici un loc şi nici vreo cetate atît de puternică unde să poată rezista şi ar fi trebuit, drept urmare, să cedeze ţara celui mai puternic; dar, cît priveşte ştirile acestea, se aşteaptă adeverirea lor sigură. În adevăr, faptele sus-zisului cancelar sînt înfăţişate în chip atît de felurit, încît nu poţi la început să dai crezare pe de-a întregul nici uneia. Nunţiul apostolic din Transilvania [1] scrie că pomenitul cancelar îi momeşte pe toţi cu vorbe şi cu vicleşuguri, silindu-se să arate că acţiunile sale au cea mai dreaptă menire, chiar dacă ea nu se vede încă; dar ⟨nunţiul⟩ spune despre cancelar că este înţeles cu turcii, avînd dintotdeauna în gînd să ocupe cele două Valahii — căci aşa numesc polonii şi Moldova şi ţara care se cheamă în fapt Valahia — şi că din această pricină transilvăneanul este supărat peste măsură. Nunţiul din Polonia [2] afirmă că sus-zisul cancelar şi-a dus oştile în acele ţări cu gînduri bune şi că de nu s-ar fi dus, atunci turcii, care erau deja gata să dea piept cu oştile polone, ar fi pus stăpînire pe zisele provincii, că aşadar toate aceste acţiuni sînt îndreptate spre folosul transilvăneanului şi al cauzei creştine, şi că pe deasupra cancelarul i-ar fi oprit şi pe tătari, care erau gata să intre în Transilvania şi în Ungaria. Deunăzi s-a mai aflat în pricina aceasta, prin

veşti din Polonia, că moldovenii ar fi trimis un sol la regele şi senatul acelei ţări, spre a le da de ştire despre izbînzile dobîndite şi spre a le da asigurare de credinţa lor faţă de acea coroană; aşijderea şi cancelarul ar fi trimis la rege un om al său dimpreună cu acea solie. Acesta ar fi istorisit ce isprăvi a săvîrşit oastea polonă în acea provincie, afirmînd că mare mulţime de tătari era strînsă la hotare, cu gînd să intre în Moldova, şi că venind înainte cîteva pîlcuri de-ale lor, în număr de vreo 3 mii, polonii ar fi dat piept cu ei şi i-ar fi tăiat pe toţi, dar că trebuind a întrece la număr ordiile acestora, care potrivit unor informaţii temeinice, erau de 80 de mii de oameni şi ştiind bine că forţele sale nu erau de ajuns spre a le ţine piept, cancelarul ar fi ales să trateze cu ei şi ar fi încheiat un fel de înţelegere, prin care fiecare parte se obliga a păstra pacea vreme de 8 luni, în care timp tătarii nu vor prăda ţara. Înţelegerea ar fi fost semnată de căpeteniile tătarilor şi de cancelarul însuşi, şi se pare că hîrtiile ar fi fost aduse în Polonia de omul care relata faptele cu pricina şi care sporea credinţa în cele ce spunea, afirmînd că el însuşi ar fi mers să negocieze acordul cu tătarii şi ar fi văzut cît de mare era numărul acestora, dînd mărturie că în adevăr tătarii erau peste măsură de mulţi. Însă aici, ⟨la Praga⟩, nu s-a dat crezare celor spuse, socotindu-se dimpotrivă că totul este o uneltire a cancelarului, spre a se dezvinovăţi că şi-a dus trupele în Moldova, căci nu pare lucru de crezare că tocmai în această vreme, în care de obicei se întorc la sălaşurile lor, tătarii ar fi voit să năvălească în Ungaria ori în vreuna din provinciile vecine cu ea, ori că fiind ei atîţi cît se spusese, nu şi-ar fi croit drum cu armele sau n-ar fi trecut chiar împotriva voinţei cancelarului, ori înfruntînd rezistenţa trupelor sale, şi că de-ar fi fost vorba de venirea tătarilor, în orice chip ar fi fost, s-ar fi primit vreo veste de undeva, cum e obiceiul întotdeauna în asemenea situaţii; iar dacă dimpotrivă nu s-a primit nici o altă ştire, dată fiind felurimea de veşti şi de păreri, precum şi lipsa de potrivire a intereselor, e foarte anevoios a crede, pe deasupra, şi în adevărul atîtor izbînzi, care este atît de neguros, încît sfîrşitul însuşi al acestor isprăvi, ascuns ori răstălmăcit, nu poate fi ştiut.

Primiţi, etc.

Din Praga, la 28 noiembrie 1595.

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Alfonso Visconti.

[2] Germanico Malaspina, episcop de San Severo.

45 **1595 noiembrie 29, Alba Iulia**

Ill⟨ustrissi⟩mo Signor mio, Sig⟨no⟩r et Padron Osservantissimo,

Doppo esser stato negl'ultimi confini di Vallachia, di donde sempre non ho mancato, a far riverenza a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma et anchora darle parte di quel pocho ch'è successo, hora per la gratia d'Iddio si ritroviamo in Alba Giulia, dove stamo aspettando il Ser⟨enissi⟩mo [1] che espedisca il Sig⟨nor⟩ Avila che subito saremo in Italia; etc.

Di nuovo questo Ser⟨enissi⟩mo se ne ritorna vittorioso dall'impresa, et in tutti i luoghi, dove passa per le sue città, come per Corona, Megies, Cibinio, Grosskirch et altre città principali, tutte sue, è ritenuto non solo come Signore e padrone, ma come vittorioso, a guisa d'un altro Cesare trionfante et di giorno in giorno si aspetta qui in Alba Giulia, sua residenza, dove

noi siamo venuti una giornata avanti per comodità degli alloggiamenti, che qui pur si preparano Archi trionfali, colonne e statue, e meritatamente.

Da quest'Altezza s'è intimata una Dieta generale da farsi a queste feste di Natale in Megies [2], dove si dice che si concluderà pace fra il Turcho e lui, che così fanno instanza i Signori del paese; ma il Principe è d'altra intentione, per quanto si dice. A Temiswar si sono inviati 3 mila fanti e per barca per comodità d'un fiume che entra nel Danubio, qual passa qui da Alba Giulia, grossissima aqua.

Ma l'haver dato questo Serenissimo libertà a i doi chiaus, si bisbiglia che già non siano qualche accordi fra lui e l'Imperatore de Turchi, che però non è tenuto di certo, ma se gli ha dato la libertà, lo ha fatto per compiacere alli Signori del paese, e forse con quella maniera che lui saprà (fatta la Dieta) rimproverarglielo il Voivoda di Vallachia, ribelle del Gran Turcho, si dice che non regnerà molto, perchè il Gran Turcho s'è lasciato intendere che se il principe di Transilvania gli lo darà nelle forze, esso Turcho s'acquieterà, et se non farà pace, al meno per qualche tempo tregua.

Il Sig⟨nor⟩ Silvio Piccolomini se ne ritorna in Italia con tutte le sue genti, perchè questi Sassoni non gli hanno voluto svernare con grosse proteste con il Serenissimo, tuttavia si dice che il Principe trattenerà il Sig⟨nor⟩ Silvio con carico di Generale dell'artigliaria.

Il Sig⟨no⟩r Gasparo Turlone è qua favoritissimo di questa Altezza, però per anchora non gli ha donato niente, con tutto che mangia spessissimo con questa Altezza.

Il fratello del Capitano, Alessandro [3], è stato malamente ferito sotto la presa di Giorgiu.

Si dice che è facil cosa che il Principe faccia tregua con il Turcho, perchè vuole voltare le sue forze contra Polacchi, per essersi impadroniti di Moldavia, della quale provincia esso se ne dicono vero e legittimo Signore, si come veramente, è, e i Polacchi hanno messo dentro da 13 mila Tartari, per rovinare la buona provincia così abbondante e fertile.

Il Ser⟨enissi⟩mo ha dato moglie al Signor Fabio Genga, suo favorito, la moglie che fu del principe di Moldavia, fatto morire dall'Altezza Sua Ser⟨enissi⟩ma [4] con grossissima dote e grandissima argenteria.

Hier sera condussero qui il Bassà di Natolia schiavo et el Bego di Genoa, città turchesca, con molto concorso di gente.

Questo è quanto di nuovo in questi paesi. Resta solo che Dio mi dia gratia che possiamo in questi paesi. Resta solo che Dio mi dia gratia che possiamo in questi cosi cattivi tempi venire a servire a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma et in tanti lontani paesi.

D'Alba Giulia, li 29 Novembre 1595.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma.

Aff⟨ettuosissi⟩mo et Obligatissimo Servitore

Don Cesare Viadana

Veress, *Documente* IV, p. 310—311, doc. 170; *Călători străini*, vol. III, p. 656—658 (trad.). Archivio di Stato di Mantova. Ungheria Busta 533.

Prealuminatul meu domn, domn şi stăpîn preabinevoitor,

După ce am fost pînă la hotarele Ţării Româneşti, de unde n-am pregetat, îndemnat de respectul ce-l datorez Excelenţei voastre, să vă dau de ştire de toate ce s-au petrecut, acum, prin mila lui Dumnezeu, ne aflăm din

nou la Alba Iulia, unde îl aşteptăm pe principe [1], urmînd să plecăm pe dată în Italia, dimpreună cu domnul Avila, ce va fi mesagerul principelui; etc.

Prealuminatul principe se întoarce din nou victorios din expediţie şi prin toate cetăţile pe unde trece, Braşov, Mediaş, Sibiu, Cincu Mare [?] ori alte cetăţi mai însemnate, toate aflate sub stăpînirea sa, e primit nu numai ca domn şi stăpîn, ci mai cu seamă ca un biruitor, precum odinioară cezarul încărcat de triumf; din zi în zi e aşteptat la Alba Iulia, cetatea sa de scaun, unde noi am sosit ceva mai devreme, spre a rîndui o primire aleasă, înălţînd într-aceasta arcuri triumfale, columne şi statui, aşa cum pe bună dreptate se cuvine.

Alteţa sa a poruncit să se ţină Dietă la Mediaş [2], în praznicul Crăciunului, cu care prilej, pe cît se zice, se va încheia pace între el şi turc, precum îi cer, cu mare stăruinţă, nemeşii de aici. Principele însă, după cîte se spune, are alt gînd. 3 mii de pedestraşi au fost trimişi cu bărcile la Timişoara, fiind mai lesne să călătorească pe rîul cel mare care trece prin Alba Iulia şi merge să se verse în Dunăre.

Dar cum principele a eliberat doi ceauşi, umblă zvonul că poate s-a şi încheiat vreo înţelegere între el şi sultanul turcilor, lucru care nu e cu totul sigur; iar dacă i-a eliberat pe cei doi, a făcut-o spre a le fi pe plac nemeşilor, şi poate în acest chip, la îndemnul Dietei, se va pune să-l mustre pe voievodul Ţării Româneşti, care s-a răzvrătit împotriva sultanului, socotindu-se din această pricină că acela nu va rămîne mult în scaun, fiindcă sultanul a lăsat să se înţeleagă că, dacă principele Transilvaniei se va arăta aspru cu valahul, atunci el se va domoli, şi chiar dacă nu va încheia pace, măcar pentru o vreme va face un armistiţiu.

Domnul Silvio Piccolomini se întoarce în Italia cu toţi ai săi, fiindcă saşii, plîngîndu-se principelui, au spus că nu vor să-i încartiruiască peste iarnă; cu toate acestea, se zice că principele îl va opri la el pe domnul Silvio, dîndu-i slujba de comandant al artileriei.

Domnul Gasparo Turlone e printre favoriţii Alteţei sale şi, deşi pînă acum n-a primit nimic în dar, e poftit tot timpul la masă de principe.

Fratele căpitanului, Alessandro [3], a fost grav rănit în asediul oraşului Giurgiu.

Se spune că e foarte cu putinţă ca principele să încheie un armistiţiu cu sultanul, fiindcă voieşte să-şi îndrepte forţele asupra polonilor, care au pus stăpînire pe Moldova, ţară al cărei adevărat şi legiuit stăpîn zice că este, lucru altminteri adevărat; polonii au adus acolo 13 mii de tătari, care pustiesc o ţară atît de bogată şi rodnică.

Principele i-a dat de soţie domnului Fabio Genga, favoritul său, pe văduva domnitorului din Moldova, omorît din porunca Alteţei sale [4], dăruindu-i zestre bogată şi nenumărate argintării.

Ieri seară au fost aduşi aici ca robi paşa de Anatolia şi beiul din Ineu, înconjuraţi de mare mulţime de oameni.

Cam aceasta e nou prin părţile astea. Îndură-se Domnul ca în aşa vremuri vitrege să am putere să o slujesc pe Înălţimea voastră, chiar şi din ţinuturi atît de depărtate.

Din Alba Iulia, la 29 noiembrie 1595.

Al Domniei voastre,
Credincios şi supus slujitor,

Don Cesare Viadana

---

[1] Sigismund Báthory.

[2] Proiectul original s-a schimbat apoi, căci Dieta s-a ţinut în Alba Iulia, între 13—23 decembrie 1595, cf. Veress, *Documente*, IV, p. 310, nota 1.

[3] Alessandro Piccolomini, fratele lui Silvio.

[4] Confuzie între soţia lui Aron (care era încă în viaţă în 1595) şi Doamna Velica, văduva tînărului domn Vlad, fiul lui Miloş, nepot al lui Petru Şchiopul, cf. *Călători străini*, III, p. 658, nota 11.

46 — 1595 decembrie 4, Constantinopol

1595 December 4, Constantinopole

The Tartars lye howeringe on both sydes the Danubium expectinge the river should freese, and then on all partes to assault Mihal, whom verily they will drive out of thatt province, yf they can ioyntly passe over the yse; butt yf, as often itt happeneth, the river freese nott, they nott only shall have lost theire expectation and tyme, but the Emperor have infinitly gayned therby, inasmuch as Mihal shall keepe the Turke play att home, as this last yeare, and so hinder his highe dessignes against Hungary, or att least yf he shall proceed with all his forces against the Emperor, Mihal, succored by the Emperor may sett fyer on his howse in his absence, Wallachia beinge butt some eyghtt dayes iorney distant from Constantinople.

Tappe, *Documents*, f. 103, doc. 136; Public Record Office London, State Papers, S.P. 97/3, f. 77.

1595 decembrie 4, Constantinopol

Tătarii dau tîrcoale pe ambele ţărmuri ale Dunării aşteptind ca fluviul să îngheţe, ca apoi să-l atace din toate părţile pe Mihai, pe care într-adevăr îl vor scoate afară din provincie, dacă vor putea să treacă cu toţii în partea cealaltă; dar dacă, aşa cum s-a întîmplat adesea, fluviul nu îngheaţă, nu numai că ei îşi vor fi pierdut speranţa şi timpul, dar împăratul va cîştiga nemărginit prin aceasta, întrucît Mihai îl va ţine pe turc acasă ca şi anul trecut, stînjenindu-i astfel planurile lui mari împotriva Ungariei, iar dacă sultanul va porni cu toate forţele sale împotriva împăratului, Mihai, ajutat de împărat, poate da foc ţinuturilor lui în lipsa sa, Ţara Românească fiind numai la vreo opt zile de drum depărtare de Constantinopol.

47 — 1595 decembrie 10, Alba Iulia

Alba Giulia, li 10 Decembrio 1595

Per hora non habbiano altro di novo solo che quelli di Braila doppo havere inteso chel Vaiuoda della Vallachia uenghi con buone forze per assediar quella fortezza, subito si missero in fugga, lasciando quel luogo senza

persona alcuna, et sendo sul passare il Danubio si annegorno da 300 di essi Turchi.

Similmente quelli di Temisuar hauendo suspetto di qualche assedio dal Prencipe di Transiluania, mandorno uia da quella fortezza da 70 carri di bagaglie et buon numero di Turchi tra uecchi, et ammalati, et altri che non erano atti alla guerra et havendo quelli di Lippa buona spia di questa partita gli facero un'imboscata in stretto passo, tagliandoli tutti à pezzi et ritornorno con questo buon bottino à casa, et per questa buona noua sua Altezza ha preso tanto più ardire di assediar Temisuar ancor quest'inverno, se sarà mai possibile.

Scriuono di Lubiana hauere auiso di Crouatia, che alquanti Crouati uoleuano per trattamento dare in mano de Turchi la fortezza di Petrina, ma per buona guardia et prima per gratia d'Iddio li traditori furono scoperti et subito impalati.

Arh. St. Buc., Colecţia Microfilme Spania, r. 3, c. 235, doc. 58; Archivo General de Simancas, Secretaria de Estado, legajo 1545, doc. 137.

1595 decembrie 10, Alba Iulia

Pînă acum nu am aflat altceva de la noul sol decît că cei din Brăila, după ce au înţeles că voievodul Ţării Româneşti vine cu mari forţe pentru a asedia acea fortăreaţă, imediat s-au pus pe fugă, lăsînd acel loc fără nici un om de pază, şi voind să treacă Dunărea s-au înecat dintre aceştia 300 de turci.

La fel cei din Timişoara, aşteptîndu-se la un asediu al principelui din Transilvania, au dat drumul să iasă din acea fortăreaţă 70 de care de bagaje şi un număr mare de turci, dintre bătrîni şi bolnavi şi alţii care nu erau apţi pentru război, şi avînd cei din Lipova informaţii despre această plecare, i-au atras într-o ambuscadă într-un pas îngust, i-au tăiat pe toţi şi s-au întors cu pradă bună de război acasă; pentru aceasta Alteţa sa ardea atît de mult de nerăbdare să asedieze Timişoara încă din această iarnă, ceea ce era aproape imposibil.

Se scrie din Liubliana că s-au primit ştiri din Croaţia cum că unii croaţi vor să dea în mîna turcilor fortăreaţa Petrinja, dar, datorită pazei bune şi, în primul rînd, graţie lui Dumnezeu, trădătorii au fost descoperiţi şi imediat traşi în ţeapă.

48 **1595 decembrie 31, Constantinopol**

Dell'accomodamento di Bogdania non si sta nello universale coll'animo molto quieto, discorrendo alcuni, che molte cose siano state artificiosamente divulgate per rianimir li popoli sgomentati; et tenedo altri, che la rotta per la perdita di Sinam ricevuta da Michali, possa haver fatto mutar faccia a quel negotio. Le cagioni di questi dubii nascono dall'essersi lasciato intender Sinam di non fidarsi del Tartaro, poichè nella rovina che gli venne addosso, non l'aiutò, et non si mosse, come poteva, contra l'inimico, almen dopo quella fattione et lo stendardo et stocco, et presente per il novo prencipe di Bogdania, che si credeva, che fusse un pezzo avanti, è stato trattenuto qui molti giorni da poi; ma nel comun sussurro egli è stato dato a Bogdani, che portandolo insieme col presente, sono partiti con grossa compagnia sei giorni sono

solamente, et se intende, che non passeranno Dobriza. Ma qui vi si fermeranno, aspettando l'huomo del Tartaro, che non è andato, ma sta qui ancora, et per quanto vien detto partirà insieme con un chiaus principale destinato in Polonia; fu nondimeno sparsa voce a i giorni passati, che l'essercito di Michali si fosse incontrato in quello de'Bogdani, et del Cancellier di Polonia, et prima si disse che havendo combattuto insieme, Michali era stato rotto, et dopo fu affirmato che la rotta era stata dal canto de'Bogdani [1]; ma tutto finalmente è svanito, et hora si sta attendendo la certezza di questi successi di Bogdania, che di ragione non doverà tardar molto a venire.

Dalle vigne di Pera a'31 di Decembre 1595.

Veress, *Documente*, IV, p. 322, doc. 177; Archivio di Stato di Venezja, Dispaci degli Ambasciatori al Senato. Constantinopoli, filza 42.

Despre cele petrecute în Moldova nu vorbeşte toată lumea la un fel, unii spunînd că multe vorbe, nu pe de-antregul adevărate, au fost răspîndite cu bună ştiinţă spre a îmbărbăta acele neamuri ce se înspăimîntaseră; alţii însă socoteau că înfrîngerea pe care Mihai i-o pricinuise lui Sinan poate cu adevărat să schimbe faţa lucrurilor. Pricina tuturor încîlcelilor acestora porneşte însă din faptul că Sinan însuşi a lăsat să se creadă că tătarii s-au dovedit lipsiţi de credinţă, căci în nenorocirea care s-a abătut asupra lui, aceştia l-au lipsit de ajutor, pregetînd să pornească asupra vrăjmaşului, măcar că puteau a o face. Drept urmare, după întîmplarea cu pricina, şi steagul şi sabia şi ploconul pentru noul domnitor al Moldovei, despre care se credea că fuseseră trimise mai de mult, au fost oprite aici, la Constantinopol, preţ de cîteva zile, dar prin mulţime umblă zvonul că steagul le-a fost înmînat boierilor moldoveni, care, luînd şi ploconul, au plecat de aici, cu suită serioasă, încă de acum şase zile, dar pe cît s-a aflat, au ajuns doar pînă la Dobrici. Dar aici s-au oprit, ca să-l aştepte pe solul tătărăsc, însă acesta n-a plecat nici el, ci zăboveşte la Constantinopol, urmînd, pe cît se zice, să plece dimpreună cu un ceauş trimis cu slujbă aparte în Polonia. Zilele trecute s-a răspîndit vestea că oastea lui Mihai ar fi dat piept cu oastea moldovenilor şi a cancelarului Poloniei, şi la început s-a zis că înfruntîndu-se unii cu alţii, Mihai ar fi fost biruit, dar mai apoi s-a aflat că de fapt moldovenii ar fi fost înfrînţi [1]. Pînă la urmă însă nu e nimic limpede, aşa încît acuma aşteptăm să se adeverească cele petrecute în Moldova, lucru care socot că nu va întîrzia multă vreme.

Din viile de la Pera, la 31 decembrie 1595.

[1] Este vorba de fapt de bătalia de la Areni, lingă Suceava, din 10 decembrie 1595 în care Ştefan Răzvan a fost învins de Ieremia cu ajutor polonez, cf. Iorga, *Istcria*, p. 211 ş.u. şi Sirbu, *Istoria*, p. 198.

49 **1595**

Avviso Nuovo di Transilvania, Nel quale s'intende la Rotta di venticinque mila Turchi, data dal Serenissimo et Inuittissimo Prencipe di Transiluania. Publicato per Gieronimo Accolti. Con Licenza de'Superiori. In Roma, Appresso Nicolò Mutij, 1595

Avviso Nuovo di Transilvania, doue s'intende la rotta di venticinque mila Turchi, data dal Serenissimo et Inuittissimo Prencipe di Transiluania

Dopoi la presa di Giorgiò fortezza importantissima, et la marauigliosa Vittoria già tre volte acquistata da i bellicosissimi Daci del Prencipe Transiluano, che quasi nouo Dauit mette in spauento il superbo Golia dell'Oriente, et si come il Magno Alessandro vinse con poche schiere il gran Rè de'Persi, egli all'incontro conquassa, et mette in rouina con poco essercito, esserciti Mahumettani innumerabili, si che ben si può giudicare che Manus Domini pugnet pro eo, et che esso Prencipe Serenissimo sia nato al'imperio di grandissimi Regni, et però si ha letteri di Alba Giulia delli dieci di Nouembre 1595, che auuisa il Secretario [1] de Prencipe Transiluano con la presente.

Il Sinam Bassà non volueua aspettare il mio Serenissimo Padrone, ma andato a Bocharest, et iui similmente per suspetto non ardendo di star saldo passando per mezzo Giorgiò se ne transferii in vn'isola nella quale lasciato vinticinque mila Turchi tutti bonissimi soldati con quali pensaua de intertenere il mio Serenissimo quale arditamente assalendo il campo di quei vintincique mila, più di venti mila tagliò a pezzi, et quelli che non fe perire il ferro, fe perire il fiume. Sinam visto questa gran rouina, et che tutti i suoi andauano in conquasso, quale era di là dal fiume, et temendo che li nostri dopò questa vittoria non passassero di là, fece tagliar subito il ponte, et in questa furia dicono alcuni che esso Sinam fusse restato morto, ma venne dopoi noua che il sudetto Sinam sia stato preso da suoi proprj soldati per condurlo pregione a Costantinopoli. Lavs Deo.

BAR, ms. A. 7 908; Göllner, *Turcica*, nr. 2 089; idem, *M.d.T.*, 11; Hurmuzaki, III, p. 485, doc. DXXVI.

Ştire nouă din Transilvania, din care se află despre înfrîngerea a douăzeci şi cinci de mii de turci, pricinuită de prealuminatul şi nebiruitul principe al Transilvaniei. Publicată de Geronimo Accolti, cu înaltă îngăduinţă. La Roma, în tiparniţa lui Nicolò Muti, 1595

Ştire nouă din Transilvania, unde se află despre înfrîngerea a douăzeci şi cinci de mii de turci, pricinuită de prealuminatul şi nebiruitul principe al Transilvaniei

După luarea Giurgiului, fortăreaţă preaînsemnată şi după minunata izbîndă, în trei rînduri dobîndită de vajnicii războinici daci ai principelui Transilvaniei, care asemeni unui nou David a vîrît groaza în trufaşul Goliat al Orientului şi precum Alexandru cel Mare învinse cu cîteva falange pe marele rege al perşilor, tot aşa şi el zdrobi şi făcu fărîme cu oaste puţină oşti mahomedane fără de număr, că se poate socoti că Domnul însuşi luptă alături de el, şi că acest prealuminat principe e născut pentru a fi în fruntea unor preaputernice regate, au sosit aşadar scrisori de la Alba Iulia din 10 noiembrie 1595; în cea de faţă ne înştiinţează secretarul [1] principelui transilvănean precum urmează:

Sinan paşa nu voia să-l adaste pe prealuminatul meu stăpîn, aşa că porni spre Bucureşti, dar şi aici fiind aşijderi cuprins de temeri şi frămîntat să nu stea locului, trecu prin Giurgiu şi se aşeză într-o insulă, unde instală douăzeci şi cinci de mii de turci, cu toţii oşteni falnici, cu care gîndea să-l înfrunte pe prealuminatul meu ⟨stăpîn⟩; iar acesta cu mare rîvnă asedie tabăra în care erau cei douăzeci şi cinci de mii, şi mai bine de douăzeci de mii tăie, iar cei ce nu pieriră prin sabie, pieriră înecaţi în fluviu. Văzînd atîta prăpăd Sinan şi dîndu-şi seama că toţi ai săi erau zdrobiţi, cum se afla din-

colo de fluviu şi se temea ca, împinşi de biruinţă, ai noştri să nu treacă dincolo, porunci ca de îndată să fie tăiat podul, iar în zarva aceea zic unii că Sinan însuşi ar fi murit, dar mai apoi veni ştire că sus-zisul Sinan fusese luat de ai săi spre a-l duce prins la Constantinopol. Lăudat fie Domnul.

[1] Fabio Genga.

50 **1596. ianuarie 2, Praga**

Ser⟨enissimo⟩ Principe, etc.

Non si ha pretermesso li giorni passati di sollecitare il Re et il Regno di Polonia con diversi partiti, acciò si risoluano ad abbracciare lega con l'Imperatore contra il Turco, et se n'è ragionato strettamente dalli ministri Cesarei con questo R⟨euerendissi⟩mo Noncio, acciò con l'autorità del Papa, et con la corrispondenza del Noncio [1] residente in Cracovia si possa partorire qualche buon fatto. Dall'altro canto Poloni mostrano di no⟨n⟩ recusare quest'unione et dicono che non si riduce a perfettione per mancamento d'Imperiali, et non di loro poiche affermano alcune volte essere stato spezzato il filo di questa trattatione. Cosi per non essere stato assentito a quello ch'essi dimandauano come per non essere state tenute persone per nome di Cesare alla corte di Polonia, le quali continuamente mantenessero uiuo questo negotio; ma qui si teme che Polachi s'habbiano constituito altri fini; et che non siano per prendere la guerra contra Turchi, poiche sempre sono andati proponendo diverse escusationi et dilationi per liberarsi da queste instanze, et finalmente hauendo concluso la pace con tartari, pare che maggiormente habbiano manifestato la loro intentione. Per scoprire la verità et certificarsi degl'animi loro et di quello che siano per deliberare et che siano per fare quando deliberassero quello che de qui uiene procurato, si tratta di mandar in quel Regno il S⟨igno⟩r Adam Popel in nome di Sua M⟨aest⟩à Ces⟨are⟩a, il quale è stimato persona atta a negotiare con quelle nationi, dicendossi che non solo dourà intendere et penetrare quale sia la mente de Polachi, ma anco per procurare la reconciliatione di quel Re co'l Principe di Transiluania, douendo poi transferirsi in Transiluania per fare il medesimo offitio et si crede che si trouerà in Polonia, quando ui serà ariuato un Nontio che s'intende essere già in uiaggio et esserui mandato dal Ponte⟨fic⟩e particolarmente per questi et per simili affari attinenti alla guerra, douendo come si dice, ambidue trouarsi in quel Regno al tempo delli Comity, li quali si doueuano conuocare il mese di Febraro che esgue. Mentre si ragiona per la corte di queste materie viene detto da quelli, che seruono il ser⟨enissi⟩mo Massiminiano et da quelli che seguitano le sue parti che se per nome del Papa non si fusse fatta tanta instanza al Re di Polonia, quando era in Suetia, che ritornasse le cose presenti, a maggiore beneficio della christianità di quello hora si faccia; poiche si dice che questo Re lasci gouernare ogni cosa dal cancelliero, il quale fa quello uuole senza difficultà, et non si serue, se non del nome et dell'auttorità regia per asseguire et per condurre le sue deliberationi et li suoi disegni. Per troncare tutti li dubbÿ che possono essere mossi, et tutti li pretesti che possono essere usati da Poloni in questa materia della confederatione è stato deliberato qui di spedire corriero espresso a Roma, il quale deue partire di giorno in giorno con ordine di Sua M⟨aes⟩tà al suo Amb ⟨asciato⟩re che sia rimesso in sua santità tutto il negotio della confederatione predetta; acciò essa con la sua auttorità lo tratti et lo concluda, come giudi-

cherà essere piu espediente pei le cose com⟨m⟩uni. Si manderà da sua M⟨aes⟩tà in Moscouia uno pure di casa Popel, il quale co⟨n⟩ nuoui offici tenga ben fermo quel Principe nella buona risolutione che fece d'aiutare Cesare in questa guerra et li saran⟨n⟩o inuiati presenti di caualli, d'arcobusi et d'horologi fabricati con bellissimi et maravigliosi artificij, cose tutte eccelenti, le quali s'intende douergli essere molto care et dourà anco procurare d'intendere qual mouimento faccia il Persiano [2] et di sollecitare il Moscouito [3], acciò non manchi d'eccitare quel Re contra li Turchi, come promesse di fare et qui si dimanda spesso delle cose di Persia, perche si sà di quanto momento saria quel Re alla guerra, se mouesse le sue arme et perche si uorria hauere certezza di quello uiene auisato di Moscouia donde si scriue che in breue si doueua stabilire una lega fra il Persiano et il Moscouito riseruando luogo alli Principi christiani, che ui uorranno entrare di che non s'ha qui altra chiarezza et non si crede poterla hauere, se non quando il sudetto Amb⟨asciato⟩re destinato in Moscouia si sarà condotto in quel paese; ma però non e anchora cosi preparato alla partita che presto debba mettersi in uiaggio; l'Amb⟨asciato⟩re del Granduca din Toscana uenuto a risiedere in questa corte, come auisai V⟨ostra⟩ S⟨ereni⟩tà, mi ha presentato lettere di sua Altezza, la copia delle quali insieme con la risposta le inuio con le presenti [4]. Gradisca.

Di Praga, li 2 Gennaro 1596 [5].

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciator⟩

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Italia, r. 121, c. 191—194; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 53; Hurmuzaki, III, 2, p. 159 doc. CLXXIX (fragmentar).

Prealuminate principe etc.,

Trimișii imperiali nu au contenit zilele trecute să stăruie pe lîngă regele și senatul Poloniei cu felurite făgăduieli, spre a-i convinge să încheie alianță cu împăratul împotriva turcilor, iar miniștrii imperiali au discutat îndelung cu nunțiul apostolic ca, prin mijlocirea autorității papale, și în înțelegere cu nunțiul [1] de la Cracovia să se ajungă la rezultatul dorit. Polonii, pe de altă parte, fără să tăgăduiască ideea alianței, spun că ea nu se înfăptuiește nu din vina lor, ci din a imperialilor, căci, afirmă ei, în mai multe rînduri șirul negocierilor a fost întrerupt de aceștia. Au făcut așa spre a nu încuviința cele ce li se cereau de imperiali, precum și spre a nu rămîne, la Curtea Poloniei, persoane care, în numele împăratului, ar fi încercat mereu să trateze chestiunea cu pricina. Aici însă există temerea că polonii au alte scopuri și că nu au de gînd să pornească la război împotriva turcilor, căci întotdeauna au pus dinainte felurite pricini și tărăgăneli, spre a scăpa de stăruințele imperialilor și cum în cele din urmă au încheiat pace cu tătarii, se pare că gîndurile lor s-au dat pe față fără tăgadă. Spre a afla adevărul și planurile lor și de cele ce au de gînd să hotărască și să facă după ce se vor fi hotărît cu privire la ofertele imperialilor, va fi, se zice, trimis în Polonia domnul Adam Poppel, în numele Maiestății sale imperiale, fiind el socotit o persoană în stare a trata cu polonii; se spune că va trebui nu numai să iscodească și să afle ce e în mintea polonilor, ci și să obțină împăcarea între rege și principele Transilvaniei, trebuind într-aceea să plece apoi în Transilvania, spre a face aceeași slujbă pe lîngă principe. Va sosi în Polonia, pe cît se pare, atunci cînd va ajunge acolo și acel nunțiu — despre care se aude că ar fi deja pe drum — trimis de pontifice anume pentru această pricină, precum și pentru alte treburi atingătoare de chestiunea războiului, trebuind, pe cît se spune,

să se afle amîndoi în acea țară la vremea adunării Seimului, care urmează să fie convocat în luna februarie ce vine. În vreme ce treburile acestea se discută aici la Curte, se aude de la familiarii arhiducelui Maximilian și de la cei care-i împărtășesc părerile că, de vreme ce nu s-a arătat stăruință din partea papei pe lîngă regele Poloniei, pe cînd acesta se afla în Suedia, spre a îndrepta lucrurile în folosul creștinătății, acum e lipsit de rost a o mai face, fiindcă regele, pe cît se zice, lasă ca fiecare lucru să fie hotărît de cancelar, care face totul fără nici o opreliște, folosindu-se de numele și de autoritatea regelui spre a-și urma planurile și a-și împlini gîndurile. Spre a curma orice îndoială ce s-ar putea ivi și orice tărăgăneală ce ar putea fi folosită de poloni în ce privește chestiunea alianței, s-a hotărît aici să fie trimis un curier expres la Roma, care trebuie să plece de la o zi la alta, cu poruncă din partea Maiestății sale către ambasadorul imperial să fie lăsată în grija Sanctității sale întreaga afacere a alianței, pentru ca sfîntul părinte, cu autoritatea sa, să trateze întemeierea ligii cum va socoti că este mai nimerit pentru toate părțile. Va fi trimis, din partea Maiestății sale, un sol din casa Poppel la Moscova, spre a cerceta dacă acel suveran stăruie în hotărîrea de a-l ajuta pe împărat în război, și i se vor duce în dar cai, archebuze și orologii cu mașinării nemaivăzute, toate daruri de preț, care trebuie că au fost foarte scumpe; va trebui să se facă așijderi și cu persianul [2], și într-aceea se va stărui pe lîngă moscovit [3] să-l stîrnească pe regele persian împotriva turcilor, cunoscîndu-se vrednicia acestuia în război, dacă se hotărăște să pornească cu armele. Și chiar în clipa cînd la Curte se simțea mai vîrtos trebuință să fie limpezită această chestiune, a sosit veste de la Moscova, cum că în scurtă vreme se va încheia între persian și moscovit o alianță în care ar intra și principii creștini, de ar voi acest lucru; dar în pricina aceasta nu este și nu poate fi temei sigur decît atunci cînd sus-zisul ambasador trimis la Moscova va fi ajuns acolo. Pentru moment, el nu este încă gata de drum, dar va trebui să plece curînd. Ambasadorul marelui duce de Toscana, care a fost trimis la curtea imperială, precum am dat de știre Luminăției voastre, mi-a arătat o epistolă a Alteței sale, a cărei copie, dimpreună cu răspunsul ce i s-a dat, vi le trimit alăturat [4].

Din Praga, la 2 ianuarie 1596 [5].

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

---

[1] Germanico Malaspina.
[2] Șahul Abbas I cel Mare.
[3] Țarul Feodor I Ivanovici.
[4] Lipsesc de pe microfilm.
[5] În original datat 1595, după stilul venețian.

51 **1596 ianuarie 5, Constantinopol**

1596 January 5, Constantinople

Concerninge the occurrence of the country, heer it lattly come advise thatt after the shamful flight of Sinan Bassa, Mihal was so puffed with vayne glory and fraghted with imaginations of greater desygnes that he determined (in despightt of the King of Poland whose forces lay yett uppon the Bugdan confines in vilipension of the Turk and the Tartar, whose armyes had environed all Mihal his contry in hope the Danubium should have frosen, and so to have passed over to his utter ruine and perhaps desolation of Transilvania) with an army of fifteen thowsand men to installe on [a] Resuan Aga Prince

of Bugdania. This Resuan was he whom the Prince of Transilvania had substitued in Aron his place (distrustinge much the inconstancie of the sayed Aron) and beinge driven out of Bugdania by the force of the Polishe Chauncellor, fled to Mihal, by whose power and authority he nowe presumed to be made Prince of the sayed province of Bugdania, of which Jeremia, present Prince of thatt place beinge advertised, sent notice to the Chancellor and alike to the Tartar requiringe them in any case they should ayd him with soldiers, for otherwise he should nott be able to resiste Mihal; and the Chancellor knowinge howe much itt imported the King of Poland to keepe Bugdania in the Polish devotion, and the Tartar wayghting only the occasion to indamadge Mihal, sent each greate forces by severall armyes which mett Mihal his power att such advantadge thatt they had him in the mides of the Bugdan, Polishe and Tartars armyes, in so much as he was soone discomfited; him selfe, sore wounded, escaped; most of his soldiers slayne, and Resuan Aga taken, and by report shalbe sent hether; and this is happened to Mihal for his insolencie, who nott contentinge him selfe with the victory God had given him over the Turks, wold seeke the damadge of his poore Christian neighbor, and oppose him self to the forces of three most mighty Princes, the Grand Signior, Pole and the Tartar [1].

The mildnes of this winter hath byn such as nott havinge frosen the Danubium hath byn cause to frustratt many desygnes of the Cristians against the Turkey borders and the like of the Turkes uppon the Cristians, so thatt of neyther parte latly ther hath byn any interprise done worth writtinge [...].

Tappe, *Documents*, p. 104— 105, doc. 138; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 861.

---

[a] Corect one.

1596 ianuarie 5, Constantinopol

Referitor la evenimentele din ţară, a sosit aici recent vestea că după fuga ruşinoasă a lui Sinan paşa, Mihai s-a umflat atît de mult în pene de glorie vană şi a fost atît de plin de visele unor planuri mai mari, încît a hotărît (în pofida regelui Poloniei, ale cărui forţe stau totuşi la hotarele moldovene, sfidîndu-l pe turc şi pe tătar, ale căror oşti împresuraseră toată ţara lui Mihai în speranţa că Dunărea va îngheţa şi că astfel vor trece dincolo spre deplina ruină şi poate nenorocire a Transilvaniei) să instaleze cu o oaste de 15 000 oameni pe unul Răzvan aga ca principe al Moldovei. Acest Răzvan a fost cel pe care principele Transilvaniei îl pusese în locul lui Aron (îndoindu-se foarte mult de nestatornicia numitului Aron) şi fiind scos afară din Moldova de oastea cancelarului polon, a fugit la Mihai, prin a cărui putere şi autoritate el nădăjduieşte acum că va fi făcut domn al numitei provincii a Moldovei, ⟨fapt⟩ de care Ieremia, actualul domn al acelei ţări, fiind anunţat, a trimis înştiinţare cancelarului şi, de asemenea, şi tătarului, cerîndu-le ca în orice caz să-l ajute cu oşteni pentru că altfel nu va putea să-i ţină piept lui Mihai, cancelarul ştiind cît de mult este interesat regele Poloniei să menţină Moldova credincioasă Poloniei, iar tătarul, neaşteptînd decît ocazia de a-i face rău lui Mihai, a trimis forţe mari împărţite în mai multe oşti care au dat piept cu forţele lui Mihai cu atîta folos încît l-au făcut să fie împresurat de oştile moldovene, polone şi tătare, într-atîta încît în curînd a fost înfrînt; el însuşi, grav rănit, a fugit, majoritatea oştenilor săi ⟨au fost⟩ ucişi, iar Răzvan aga prins şi după cum se spune, va fi trimis aici; aceasta i s-a întîmplat

lui Mihai din cauza sfruntării lui, căci nefiind mulţumit cu victoria asupra turcilor, pe care i-o dăduse Dumnezeu, a voit să caute a-şi vătăma sărmanul vecin creştin şi să înfrunte forţele celor trei principi cei mai puternici, sultanul, polonul şi tătarul [1].

Blîndeţea acestei ierni a făcut ca, neîngheţînd Dunărea, să fie zădărnicite multe planuri ale creştinilor împotriva hotarelor Turciei, precum şi ale turcilor cu privire la creştini, aşa încît, în ultima vreme, din nici o parte nu a avut loc vreo acţiune care să merite a fi scrisă [...].

---

[1] Această pretinsă înfrîngere a lui Mihai a fost născocită de turci, cf. Iorga, *Istoria*, II, p. 8–9.

52 **1596 februarie 6, Praga**

Ser⟨enissi⟩mo Principe, etc.,

Ariuò in questa città venerdi sera il R⟨euerendissi⟩mo Monsign⟨or⟩ Visconte, Nontio Apostolico in Transiluania et insieme con lui, ma sconosciuto uen⟨n⟩e anco quel Principe et allogiò quella notte in casa del R⟨euerendissi⟩mo Nontio qui residente, hauendo voluto subito che giunse andare con un solo seruitore per la città et la mattina seguente molto per tempo si parti per ritornare ad un luogo lontano de qui quatro leghe, poiche doueua eser incontrato et riceuuto in nome di Sua M⟨aes⟩tà et condotto in palazzo, doue gia erano preparate le stanze per sua habitatione, come s'è fatto domenica passata che quel Principe entrò in Praga. Non andò ad incontrarlo niuno della camera dell'Imp⟨erato⟩re ma ben di suo ordine ui andorono li sig⟨no⟩ri Boemi che si trouano in questa corte con li loro coechi, li quali in tutto, computati quelli del Principe, poteuano essere sin 40. Sua M⟨aes⟩tà gl'uscì incontro sin a mezzo della sala, et hauendo il Principe parlato in lingua italiana, et l'Imperatore in lingua spagnola, passorono diverse parole d'affettione et di cortesia dal canto di Cesare et di riverenza et humiltà grande dal canto del Principe, il quale entrato nelle stanze di Sua M⟨aes⟩tà et iui alquanto dimorato fù accompagnato dalla M⟨aes⟩tà Sua sin fuori della prima stanza et poi fù guidato da quelli che l'accompagnauano al suo appartamento che è quello medesimo nel quale sogliono esser allogiati li Ser⟨enissi⟩mi Arciduchi. Hiero io uoleuo uisitarlo, ma mi fu fatto intendere che giaceua nel letto molestato di febre, laquale però no⟨n⟩ pareua che fusse d'alcun momento; s'e transferito qui, acciò Sua M⟨aes⟩tà faccia presta risolutione degl' aiuti, che gl'hà a dare il p⟨rese⟩nte anno per sostenere l'impeto degl'inimici, sapendo conuenire che molto anticipatamente sia preparato et conoscendo che con le sue forze solo non potrà resistere all'incursione che se gl'apparecchia per due parti da Turchi uerso Danubio per entrare nella Vallachia et da Tartari uerso la Moldauia per guastare et occupare quella Prouincia perciò che essendo essi allogiati appresso il fiume Nestro et hauendo l'aiuto et la guida del Bey di Tehima, terra posta al passo del detto fiume che sta pronto con li Turchi che ha seco, per quest'effetto, deue hauere continuo timore che improuisamente non passino et inondino tutto quel paese et se la cosa sarà disposta et concertata fra Tartari et Turchi come si sospetta et s'intende in tal modo che in medesimo tempo da due parti sia assalito quello stato saran⟨no⟩ necessari due esserciti per opporsi a queste due inuasioni. Disegna il Principe d'andare in persona con questo essercito che dourà impedire a Turchi il passaggio del fiume sperando di potergli dare impedimento assai

facilmente perciòche la fortezza di Giorgiu, la quale diede a gl'inimici l'anno adietro gran com⟨m⟩odità per passare, gia è ridotta in suo potere; Braila anco opportuna per il medesimo effeto fù abbandonata da Turchi con la perdita della piazza di Giorgiu sudetta; resta in mano dell'inimico Nicopoli posta alla parte più superiore del Danubio verso Belgrado ma iui dicesi le ripe essere occupate da colline et da monti che le rendono cosi alte, che poca gente potrà impedire ogni grande essercito in quella parte. In altri luoghi poi del medesimo fiume, doue il transito si dimostrasse com⟨m⟩odo et non ui fussero fortezze, si pensa con l'essercito trinceato et bastionato et con buoni pezzi d'artiglieria collocati in sito auantaggioso potere difendere quel passo et tenere lontani gl'inimici. Per potere preparare opportunamente tutte le prouisioni necessarie per quest'operationi cosi importanti si conosce esser bisogno di molta gente che sia ardita et essercitata et che molto presto si possa unire in campagna et non potendo il Principe da se solo suplire al numero ne l'Imperatore alla prestezza, ha voluto fare questo viaggio, accio a quello che manca si possa più facilmente prouedere. Alcuni ministri di Sua M⟨aes⟩tà, informati di quello possono fare Turchi, dubitano che pigliando essi altra uia et altro espediente, siano per rendere uani tutti li conati che si faran⟨n⟩o per impedire loro il passare, poiche potranno transportare le loro genti per il mare negro alla parte posta oltre il Danubio et iui fare la radunanza del campo et caminare uerso la Vallachia, lasciando il fiume a mano sinistra et dominato da loro, per il quale si potran⟨n⟩o condurre le uettouaglie et le munitioni al loro essercito et quando il Transiluano no⟨n⟩ habbia l'auantaggio del sito et l'inimico no⟨n⟩ habbia la difficultà di passare l'acqua, pare che il ridursi con tutte le forze a combattere in campagna aperta sia per la parte de christiani risolutione troppo audace et troppo pericolosa. Queste cose si come sono di gran momento cosi douran⟨n⟩o essere trattate et discusse in piu consultationi et io di quello potrò intendere, non mancarò di tenere auisata la S⟨ereni⟩tà V⟨ost⟩ra. Gradisca.

Di Praga, li 6 febraro 1596 [1].

Tomaso Contarini, caual⟨ie⟩r Amb⟨asciato⟩r

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Italia, r. 121, c. 231—234; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori, Germania 24, no. 68; Hurmuzaki, III, 2, p. 166—167, doc. CLXXXVI.

Prealuminate principe etc.,

A sosit aici vineri seara preacucernicul monsenior Visconti, nunțiu apostolic în Transilvania, și împreună cu el, dar ca persoană privată, a venit și principele, și a fost găzduit peste noapte în casa preacucernicului nunțiu rezident la Praga. El voise ca odată ajuns, să pornească însoțit de un singur slujitor prin oraș, așa că dimineața următoare plecă înspre o mică așezare aflată la patru leghe de aici, unde urma să se întîlnească cu niște curteni care urmau să-l primească în numele Maiestății sale și să-l conducă la palat, unde erau deja pregătite odăile în care avea să fie găzduit. Lucru acesta s-a înfăptuit întocmai duminică, cînd principele s-a întors la Praga. Nu a mers să-l primească nici un majordom de-al împăratului, dar din porunca acestuia l-au primit domnii boemi aflați la Curte, dimpreună cu slujitorii lor, care cu toții, laolaltă cu cei ai principelui, puteau să fie ca la vreo 40 de oameni. Maiestatea sa îi ieși înainte, mergînd pînă la mijlocul sălii de primire, și principele vorbind în italiană, iar împăratul în spaniolă, și-au spus felurite vorbe curtenitoare, vădindu-se bunăvoință din partea împăratului și reverență și supunere din partea principelui, care după ce a intrat în apartamentul Maies-

tății sale și a zăbovit oarece timp, a fost apoi însoțit de împărat pînă la ușă, după care a fost condus de cei care îl însoțiseră pînă atunci la apartamentul său, care e chiar acela în care de obicei sînt găzduite Alteţele lor arhiducii. Ieri am vrut să-l vizitez, dar mi s-a spus că zăcea în pat, doborît de febră, lucru care mi s-a părut totuşi a nu fi întru totul adevărat. S-a instalat la palat, pentru ca Maiestatea sa să ia cît mai grabnic o hotărîre în privința ajutoarelor ce i le va da anul acesta spre a ține piept năvalei dușmanilor, știindu-se că s-au învoit să se pregătească foarte din vreme și înțelegînd principele că numai cu forțele pe care le avea nu va putea să reziste la o invazie ce ar porni pe două căi: turcii, pe de o parte, venind peste Dunăre cu gînd să intre în Țara Românească și tătarii, pe de alta, venind către Moldova, spre a ocupa și prăda provincia aceea. Tătarii își au sălașurile pe malul Nistrului și primesc sprijin și oblăduire din partea beiului din Tighina (așezare aflată lîngă vadul fluviului), care stă gata pregătit să le dea ajutor cu turcii aflați sub porunca sa. Așa stînd lucrurile, principele trebuie că se teme întruna să nu dea năvală pe neașteptate și turcii și tătarii, căci dacă aceștia se înțeleg, după cum se zice că ar face, atunci înseamnă că el ar fi atacat din două părți, și i-ar trebui așadar două oști, spre a ține piept din două părți. Principele plănuiește să meargă în persoană în fruntea acestei oști care ar urma să le împiedice turcilor trecerea peste fluviu, sperînd să le poată opri pătrunderea în țară în chip prea lesne, căci fortăreața Giurgiului, care anul trecut a fost pentru turci o cale lesne pentru trecerea Dunării, este acum în mîna lui; Brăila, potrivită și ea pentru așa ceva, a fost la rîndul ei părăsită de turci, odată cu pierderea Giurgiului. Rămîne în mîna dușmanului Nicopole, cetate așezată în sus pe Dunăre, către Belgrad, dar aici se zice că munții și colinele se înalță chiar de la mal, așa încît cîțiva oameni pot ține în loc o oaste cît de mare, din pricina terenului înalt. În alte locuri de-a lungul fluviului, pe unde trecerea ar fi mai lesnicioasă și nu există fortărețe, cu o oaste așezată în fortificații și bastioane și cu cîteva tunuri așezate în locuri prielnice ar fi cu putință, pe cît se crede, să fie apărată trecerea și îndepărtați dușmanii. Spre a putea pregăti din vreme toate cele trebuincioase în acțiuni atît de însemnate, e lucru știut că e nevoie de mulți oameni plini de sîrg și încercați și care să se poată aduna foarte iute; și cum principele nu a izbutit de unul singur să strîngă atîția oameni, iar împăratul n-a arătat prea multă grabă în a-i da ajutor, ⟨transilvăneanul⟩ a hotărît să facă drumul acesta spre a dobîndi mai lesne cele ce-i lipseau. Unii miniștri ai Maiestății sale, cunoscînd cam ce ar putea face turcii, socotesc că dacă aceștia apucă pe alt drum și au cu ei tot ce e trebuincios, sînt zadarnice toate încercările de a-i opri, fiindcă pot să-și aducă trupele pe mare, undeva într-un ținut așezat în susul Dunării, și acolo să adune toată oastea, spre a porni spre Țara Românească, lăsînd fluviul pe mîna stîngă și sub paza lor, astfel că ar putea să aducă merindele și munițiile pentru oaste pe apă. Dacă transilvăneanul nu are avantajul locului, iar vrăjmașul nu este împiedicat să treacă fluviul, atunci a-l sili pe acesta să lupte cu toate forțele sale în cîmp deschis este, pare-se, un lucru prea temerar și primejdios pentru creștini. Lucrurile acestea fiind de mare însemnătate, trebuie discutate și tratate în multe consfătuiri, într-aceea orice voi afla despre chestiunea cu pricina, nu voi pregeta să dau de veste Luminăției voastre. Primiți.

Din Praga, la 6 februarie 1596 [1].

Tomaso Contarini, cavaler ambasador

[1] În original datat 1595, după stilul venețian.

53 1596 februarie 29, Alba Iulia

Auss Weyssenburg In Sübenbürgen von 29. Februar ⟨15⟩96

Der Wallachische Fürst vnd der Tschausch dauon hieuor Meldung geschehen, wie albereith hieher gelangt, wie dann Ir Fr. D. mit deroselben anbringen (so sich auf ainen Contract wie vor alles zwischen im, vnd dem gross Türcgken gewest, vertehen soll). Einen aigenen Courier zu Ihre Key. Mt. hinaus abgefertigt.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 74; Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI 273 c., Türkei, Fasz. 2.

Din Alba Iulia, în Transilvania, la 29 februarie ⟨15⟩96

Domnitorul valah, potrivit cu ceaușul, despre care s-a raportat mai înainte și așa cum ⟨știrea⟩ a ajuns deja aici, a stabilit cu Alteța sa princiară (să se înțeleagă asupra unui tratat, așa cum mai înainte fusese cel încheiat între el și sultan). Un curier special a fost trimis la Maiestatea sa imperială.

54 1596 martie 24, Alba Iulia

Intendiamo per il certo che il gran Signore habbia eletto un altro vaivoda Vallaco [1] per Vallachia, dove si dice che sia di già giunto in Moldavia con ⟨gran⟩ numero di Tartari et Turchi per volersene di poi andare alla volta di Michel Vaivoda, per mettersi esso in possesso di quella provincia, donde Michel manda con grande instanza a dimandar di qua aiuti, acciò venendo l'inimico si possa difender, se no che sarà forzato abandonar il tutto. Hoggi si è espedito 200 trabanti di quelli della guardia del Principe, et d'altri luoghi anchora, sin tanto che il Principe arriverà con qualche aiuto de danari, che molto ne hanno bisogno, benchè questi increduli Ongari dicano, che non saranno, se non parole, tanto di Sua Maestà, come d'altri aiuti esterni.

La quantità de Tartari, che io già scrissi che si trovavano in Silistria, dicono che siano partiti alla volta d'Ongaria verso Buda, dove vien riferto che habbiano distrutto tutti quelli contorni; di più che pigliavano gli figliuoli d'essi Turchi esclamando, se non gli davano vettovaglie da vivere, che si sariano pasciuti d'essi figliuoli, dicendosi che habbiano fatto grandissimo danno in quel passaggio.

Vien riferto anchora per un huomo, quale è gionto oggi di Vallachia, che il gran Signore farà preparamento per venirsene in persona in Andrianopoli, che di già siano gionti 700 carri di fieno, però non si sa la certezza. Intendiamo medesimamente che le forze del Turco saranno quest'anno alla volta d'Ongaria et Temisvar, allegando una ragione, dicendo che se farà la guerra in Ongaria tanto più discosto trattenirà l'inimico, che se per sorte perdesse la giornata, un'altra volta così vicino a Costantinopoli, come ha fatto quest'anno passato in Vallachia, anderia a rischio di non potersi così presto ricuperare, et che, se bene perderà in Ongaria, è tanto lontano che haverà sempre tempo per metter un altro esercito in campagna; et questo ho inteso da un mercante, il quale non è ancora 15 giorni che si è trovato in Nicopoli per la libertà che hora hanno li Vallachi con li Turchi nel negotiare. Dice anchora, che se i Turchi non havessero havuto sponda di vettovaglia

di Vallachia, in Bulgaria sariano quasi tutti morti di fame, et che la Vallachia era abbondante così di vettovaglie come di gente, quasi che non vi fosse mai stato guerra, che il Signore la mantenghi a beneficio della christianità.

Di Lippa altro non habbiamo di nuovo, salvo che scrivono che sin hora la si trovano più di 4 mille liberi Aiduchi, et quasi ogni giorno menano prigioni di que'contorni di Temisvar.

Delli confini di Polonia et Moldavia habbiamo avviso che li Cosachi si siano sollevati contra Polachi, et che habbiano di già saccheggiati molti luoghi, avendo occupato una fortezza non poca d'importanza, volendo loro che detti Polachi piglino ancor essi l'arme contra il Turco. Dio gl'inspiri a tal beneficio di tutta la christianità.

Si dice medesimamente che Geremia Vaivoda habbia messo insieme il tributo per mandarlo al Turco.

Il nostro Ser‹renissi›mo principe speriamo che arriverà questa settimana, che il Signore lo conduca in salvamento.

D'Albagiulia, de 24 Marzo 1596.

Veress, *Documente*, V, p. 22—24, doc. 12; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori al Senato, Germania 25, fol. 82.

Am aflat în chip neîndoielnic că sultanul a numit un alt voievod [1] în Ţara Românească, de care se zice că ar fi ajuns deja în Moldova cu mare mulţime de pîlcuri de tătari şi turci, cu gînd să pornească apoi asupra lui Mihai voievod, spre a se aşeza în scaunul ţării; din pricina aceasta Mihai cere cu mare stăruinţă să i se trimită ajutoare din Transilvania, spre a putea, cînd va sosi duşmanul, să-i stea împotrivă, căci altminteri va fi silit să lase domnia. Azi i s-au trimis 200 de trabanţi din suita principelui, precum şi de prin alte părţi, pînă ce principele însuşi va ajunge să-i mai dea oarece ajutor bănesc, de care valahul are mare trebuinţă, măcar că ungurii, neîncrezători, spun că toate sînt vorbe, şi la fel o să socotească şi Maiestatea sa, aşa încît nici pe alte ajutoare străine nu se poate pune temei.

Oastea tătărască, despre care v-am scris deja că se afla la Silistra, aud că ar fi plecat spre Ungaria, apucînd drumul spre Buda, de unde vine vestea că ar fi făcut mare prăpăd prin împrejurimi; ba mai mult, fiii spahiilor se puseseră pe prădăciuni, zicînd că, de vreme ce nu li se dăduseră merindele trebuincioase, ei se apucă să jefuiască totul în cale.

A mai sosit o veste, adusă de un sol venit azi din Ţara Românească, cum că sultanul se pregăteşte să vină în persoană la Adrianopole, unde au şi sosit 700 de care cu fîn pentru cai, dar lucrul acesta nu e pe de-a-ntregul sigur. Am mai aflat aşijderea că oştile turcului vor porni anul acesta asupra Ungariei şi Timişoarei, iar pricina acestui fapt ar fi că, dacă războiul se va purta în Ungaria, atunci duşmanul va fi ţinut departe, ca nu cumva, de s-ar întîmpla ca soarta să se arate potrivnică, să se ajungă iarăşi să fie primejduit Constantinopolul, cum s-a petrecut anul trecut cînd cu înfrîngerea din Ţara Românească, lucru ce va să zică primejdie mare să nu poată fi oprită năvala duşmanului, pe cînd, dacă înfrîngerea ar fi să fie în ţinuturile ungureşti, care sînt aşa departe, se va găsi vreme îndestulă spre a pune pe picioare altă oaste; toate acestea le-am aflat de la un neguţător care acum 15 zile se găsea la Nicopole, căci valahii au acum slobozenie să facă negoţ cu turcii. Mai spune că dacă turcii n-ar fi avut nădejde să găsească merinde în Ţara Românească, în Bulgaria ar fi ajuns să moară de foame, dar de vreme ce în Ţara Românească e atît belşug de zaherea şi de oameni buni de război, aproape că nu mai e

nevoie să se poarte bătălia, şi dea Domnul ca, întru folosul creştinătăţii, lucrurile să rămînă în starea aceasta.

Din Lipova n-am mai primit altă ştire, afară că pînă acum s-au strîns acolo 4 mii de haiduci, care mai în fiece zi iau prinşi din ţinuturile din preajma Timişoarei.

De la hotarele Poloniei şi Moldovei primim ştire cum că s-au răzvrătit cazacii împotriva polonilor şi au prădat mai multe ţinuturi, punînd stăpînire şi pe o cetate însemnată şi voind ca polonii să pornească şi ei cu armele asupra turcilor. Dea Domnul ca şi isprăvile astea să fie întru folosul creştinătăţii.

Aşijderea se zice că Ieremia-Vodă ar fi strîns tributul spre a-l trimite turcilor.

Prealuminatul nostru principe nădăjduim să sosească şi el săptămîna aceasta; Domnul să-l aibe în pază.

Din Alba Iulia, la 24 martie 1596.

---

[1] Radu, fiul lui Mihnea Turcitul.

55 **1596 mai 2, Constantinopol**

1596 May 2, Constantinople

Mihal also Prince of Wallachia hath adventured once more to pass the Danubium on this syde and hath sacked and burnt a rich towne called Plevna, doinge exceedinge harme to all the contry adioyninge even within five dayes iorney of Constantinople and returned without any resistance offered him, ladden with most rich pray and goods, catle, men and women slaves, to the exceeding admiration of all the hearers thatt on[a] of so small power should dare so much to provoke, incite, yea and assault so mighty an Emperour, whose case is in all respectts to be compared unto thatt of Pope Adrian [1], who havinge disturbed all the world with his sedicious papacie was att lenghtt strangled by a fly, and even so this Emperor, who latly waş a terrour to all the world, is nowe dayly most ignominiously damnifyed by a most meane Duke; of such power is God to abate the proude [...].

Tappe, *Documents*, p. 107, doc. 143; Public Record Office, London, States Papers, S.P. 97/3, f. 121v.

---

[a] Corect one.

1596 mai 2, Constantinopol

Mihai, domnul Ţării Româneşti, s-a aventurat încă o dată să treacă Dunărea pe malul celălalt şi a devastat şi ars un oraş bogat numit Plevna, făcînd mare prăpăd în întregul ţinut alăturat, chiar la distanţă de cinci zile de Constantinopol şi s-a înapoiat, fără să i se opună vreo rezistenţă, încărcat cu o foarte bogată pradă şi bunuri, vite, bărbaţi şi femei robi, spre neţărmurita admiraţie a tuturor celor care aud aceasta, ⟨anume⟩ ca cineva cu atît de mică forţă să cuteze să provoace, să aţîţe, ba chiar să atace un împărat atît de puternic a cărui situaţie se poate compara în toate privinţele cu cea a papei Adrian [1], care, supărînd întreaga lume cu cîrmuirea sa instigatoare, a fost în cele din urmă silit să se înfrîneze de nişte nimicuri; aidoma acest împărat,

care pînă nu de mult era o teroare pentru toţi, este acum zilnic vătămat în chip ruşinos de un neînsemnat căpitan. O asemenea putere de a curma trufia o are numai Dumnezeu [...].

---

[1] Referire la papa Adrian VI (Adrian Florisze Boyens) care, în scurtul său pontificat (1522—1523), a stîrnit nemulţumirea înaltelor cercuri ecleziastice prin încercările de a reforma biserica şi de a înfrîna puterea discreţionară a curiei papale.

56 **1596 ⟨iunie⟩, Constantinopol**

1596 ⟨June⟩, Constantinople

[...] It is sayed thatt the second day after the Turke his settinge forth letters came to him from the Prince of Transilvania desyering him nott to move in person from his Imperial seate towards the Hungarish confines, bycause he wold nott only enter league and freindship with him butt be meanes the Emperor should doe the like, and also wold bynd him selfe to repay all damages the last yeare susteyned in Wallachia, and wold also give into the Turke his hands the Prince of Wallachia, cause of the sayed damages; but the Turke suspectinge, as itt is most like, that they deale fraudulently to cause him to stay att home this sommer, whilst they performe theire malicious dessignes, made answeare itt was too late to intreate a peace with them whom he meaned shortly to punish in theire owne howses, scaringe futurly nott to incline to any composition of accorde befor he had given them due chastisement for former rebellion [...].

Tappe, *Documents*, p. 107—108, doc. 144; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 137v.

1596 ⟨iunie⟩, Constantinopol

[...]. Se spune că a doua zi după plecarea sultanului i-au venit scrisori de la principele Transilvaniei poftindu-l să nu se mai urnească din scaunul lui imperial spre hotarele ungureşti, pentru că principele nu numai că va încheia alianţă şi prietenie cu el, dar socoteşte că şi împăratul va face la fel; deopotrivă, se leagă să plătească toate pagubele făcute anul trecut în Ţara Românească şi să dea, totodată, pe mîna turcului pe domnul Ţării Româneşti, pricina numitelor vătămări. Dar sultanul bănuind, ceea ce este foarte probabil, că voiesc în chip necinstit să-l facă să rămînă în ţară în vara aceasta, în timp ce ei îşi vor duce la îndeplinire planurile lor criminale, a răspuns că este prea tîrziu să facă pace cu ei, avînd de gînd să-i pedepsească la ei acasă, jurînd ca în viitor să nu mai încline spre nici un fel de învoială mai înainte de a le fi dat pedeapsa cuvenită pentru răzvrătirea de odinioară [...].

57 — 1596 noiembrie 4, Praga

Pragae 4 Nov⟨embris⟩ 1596
Alphonsus Carillus
De rebus Transylvan⟨icis⟩
Adm⟨od⟩um R⟨eueren⟩de P⟨ater⟩ in Chr⟨ist⟩o
Pax Chr⟨ist⟩i etc.

Adhuc his detineor propter eue⟨n⟩tu⟨m⟩ futurae co⟨n⟩tra Turcam prope Agriam pugnae de qua nihil adhuc Caesar resciuit. Est mihi haec mea mora admodum molesta. 16 octob⟨ris⟩ Alba Iulia scripserunt Tartaros per Moldauiam in Vallachiam penetrasse ut inde Budam et Temesuaru⟨m⟩ contenderent; quibus tame⟨n⟩ cu⟨m⟩ pauculis copiis occurrit Michael, quem Princeps Ser⟨enissi⟩m⟨us⟩ instituit Vaiuodam Vallachiae [1], eorumq⟨ue⟩ octo millia circiter interfecit et captiuos abduxit; ex eis uero qui Danubiu⟨m⟩ traiicere uolebant duo millia prope sunt submersi. Sit laus et gloria Deo huius victoriae auctori.

15 eiusde⟨m⟩ octob⟨ris⟩ mandatu⟨m⟩ omnibus in Transyl⟨uani⟩a ut sub poena capitali omnes uiritim ad pugna⟨n⟩dum prodeant, exceptis saxonibus, ex quorum Ciuitatibus, Oppidis et Pagis decimus quisq⟨ue⟩ in Vallachiam fuit profectus. Inter alias vero Transyluanas, seruatur co⟨n⟩suetudo sua, ex quauis domo in quo tres sunt incolae, duo ad bellum eunt, tertius aute⟨m⟩ locum domi custodit. Deus omnes christianos pro sua bonitate iuuet. De nostrorum P⟨at⟩rum statu in Transyluania nihil peculiare scio. Omnes illos et me ipsum plurimu⟨m⟩ co⟨m⟩me⟨n⟩do precib⟨us⟩ et Sacrifi⟨ci⟩js V⟨estr⟩ae P⟨aternitatis⟩. Pragae, 4 Noue⟨m⟩b⟨ris⟩ An⟨no⟩ 1596.

V⟨estr⟩ae Paternitatis Ser⟨uitor⟩ in Chr⟨ist⟩o,

Alfonsus Carillius

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Vatican, r. 100, c. 439; Archivio Segreto Vaticano, Nunziatura di Germania, vol. 176, f. 1 258.

Praga, 4 noiembrie 1596
Alfonso Carillo
Despre treburile transilvane

Preavenerabil părinte întru Hristos
Pacea lui Hristos etc.

Sînt ţinut pe loc aici, pînă în clipa de faţă, din pricina apropiatei lupte împotriva turcilor, în apropiere de Agria, ⟨luptă⟩ de care împăratul încă nu a aflat nimic. Pentru mine această zăbavă este cu totul supărătoare. Pe 16 octombrie mi s-a scris din Alba Iulia că tătarii au pătruns, prin Moldova, în Ţara Românească, ca de aici să se îndrepte spre Buda şi Timişoara; totuşi Mihai, pe care prealuminatul principe l-a numit voievod al Ţării Româneşti [1], le-a ieşit acestora în cale cu trupe puţine şi a omorît cam 8 000 din ei şi a luat ⟨şi⟩ prinşi; iar din ceilalţi, care voiau să treacă Dunărea, au fost înecaţi aproape 2 000. Laudă şi mărire lui Dumnezeu, săvîrşitorul acestei izbînzi.

În ziua de 15, tot a lunii octombrie, s-a poruncit tuturor în Transilvania ca, sub ⟨ameninţarea⟩ pedepsei cu moartea, toţi, om de om, să pornească la luptă, în afară de saşi, din ale căror cetăţi, tîrguri şi sate tot al zecelea ⟨om⟩ a plecat în Ţara Românească. De fapt, între alte ⟨rînduieli⟩ se păstrează şi datina ca din orice casă, în care sînt trei locuitori, doi să plece la război, iar al treilea să păzească locul acasă. Dumnezeu, întru bunătatea lui, să-i ajute pe toţi creştinii.

Despre starea preoţilor noştri din Transilvania, nu ştiu ceva anume; ⟨dar⟩ pe toţi, ca şi pe mine, îi las în seama rugăciunilor şi slujbelor Sfinţiei voastre. Dată la Praga, 4 noiembrie 1596.

Al Sfinţiei voastre,

Slujitor întru Hristos,

Alfonso Carillo

---

[1] Aluzie eronată la una din clauzele tratatului încheiat la Alba Iulia la 20 mai 1595 între boierii munteni şi Sigismund Báthory, în virtutea căruia Mihai, „lăsînd perfidia turcilor, ni s-a legat, împreună cu toate clasele ţării sale, prin jurămînt".

58 **1597 ianuarie 5, Constantinopol**

1597 January 5, Constantinople

(f. 149 v) [...]. The Grand Signor uppon the waye to Bellograde had given order to Assan Bassa, Beglerby of Grecia, that leaninge on Mahemed Bassa Beglerby to withstande any Mihal Voivoda, Prince of Wallachia, his interprises or designes, he come in person to serve the Grand Signor and to bringe with him all the great artillery he could well spare from those confines [...].

(f. 154) [...]. ⟨The Prince of the Tartars was deposed, but⟩ befor he had newes therof, as he was most valliant associatinge him selfe and forces with the Beglerby of Silistria, entered Wallachia and tooke possession for three days of the cheife towne therof, beinge as itt should seeme lefte voyde of inhabitants, att tidings of his comminge. Butt he also hearinge that Mihal Prince of Wallachia prepared to come against him, together with the Beglerby of Silistria, in all hast[a] voyded the contry and passed into Bugdania, wher under culler of friendschipe (as havinge in the last yeare tumults byn cheife cause of this Jeremia presently Prince of thatt province, his preferment therto) receavinge in regard therof greate curtesies att Prince Jeremia his hands, att his departure thence carried away with him captives four thousand of Prince Jeremia his subiectts, and beinge scarse arrived in his owne dominions newes was brought him of his deposinge, which he tooke so disdeynfully as thatt settinge att nought the Grand Signor his order therin he prepared an army of eyghty thousand men to incounter with his brother. Which the Grand Signor hearinge and fearinge it wold be cause of greater scandolo and revolts, especially in this troblesome tyme, revoked his comandament, recalled his newemade Prince and to the old writt dessembling letters, excusinge his deposement to have byn ordeyned uppon ill information and promisinge perpetuity of the same estate all his lyfe tyme without disturbance [...].

(f. 158) [...]. ⟨The Prince of Transilvania has sued for peace⟩. Whatt will succeede with his sute is uncerten, butt verily I am of opinion they will come to accorde, seeinge the example of the Grand Signor his lenity towards Mihall, Prince of Wallachia, whom the Grand Signor hath received into favor and hath sent him an insigne imperiall in token of his confirmation in thatt princedome[1] [...].

Tappe, *Documents*, p. 109–110, doc. 146; Public Record Office, London, State Papers S.P. 97/3, f. 149v, 154 şi 158.

---

[a] Corect haste.

(f. 149 v) [...]. Sultanul în drum spre Belgrad, poruncise lui Hasan pașa, beilerbeiul din Grecia, ca primind sprijin de la beilerbeiul Mehmed pașa, să se împotrivească oricăror acțiuni sau planuri ale lui Mihai voievod, domnul Țării Românești și să vină în persoană să-l ajute pe sultan, aducînd cu el toată artileria grea pe care o poate avea de rezervă din acele hotare [...].

(f. 154) [...]. ⟨Principele tătarilor a fost mazilit, dar⟩ înainte de a avea știre despre aceasta, s-a arătat foarte brav și unindu-și forțele cu beilerbeiul din Silistra, a intrat în Țara Românească și a pus stăpînire timp de trei zile pe cel mai de seamă oraș de acolo, care a fost, după cum se pare, părăsit de locuitori la vestea venirii lui. Dar auzind, tot atunci, că Mihai, domnul Țării Românești, s-a pregătit să vină împotriva lui, cu toată graba a părăsit țara, împreună cu beilerbeiul din Silistra, și a trecut în Moldova, unde sub pavăza prieteniei (întrucît în tulburările din anul trecut fusese principala cauză a înălțării în rang a lui Ieremia, actualul domn al acelei provincii) s-a bucurat de mare bunăvoință din partea domnitorului Ieremia, iar la plecarea sa de acolo a luat cu el patru mii de robi din supușii domnitorului Ieremia; dar de îndată ce a ajuns în ținuturile sale, i-a fost adusă vestea detronării lui, pe care a primit-o cu atîta dispreț încît, neluînd nicidecum în seamă porunca sultanului, și-a pregătit o oaste de opt mii de oameni ca să se lupte cu fratele său. Sultanul, auzind aceasta și temîndu-se că va provoca zarvă și răzmerițe mai mari, mai ales în această perioadă agitată, își revocă ordinul, îl rechemă pe prințul nou-investit de el și celuilalt îi trimise scrisori fățarnice în care se dezvinovățea pentru detronarea lui, care fusese poruncită ca urmare a unor informații neîntemeiate, făgăduindu-i stăpînirea necurmată a aceluiași teritoriu, pe întreaga sa viață, în deplină liniște [...].

(f. 158) [...]. ⟨Principele Transilvaniei a cerut pace⟩. Ce va reuși cu cererea lui nu se știe, dar socotesc în adevăr că vor ajunge la o înțelegere, văzînd exemplul îngăduinței sultanului față de Mihai, domnul Țării Românești, căruia sultanul i-a arătat bunăvoință și i-a trimis însemn imperial ca dovadă a confirmării sale în acel principat [1] [...].

---

[1] Însemnele de confirmare i-au fost aduse lui Mihai de ceaușul Ali Masar, în 20 iulie 1597, cf. Balthasar Walter, *Cronica*, p. 93—94.

59 **1597 ianuarie 10, Košice**

Extract auss Herrn Cristoff Freyherrn von Teuffenbach Schreiben auss Caschaw vom 10 Jannuary Anno ⟨15⟩97.

Gestern hab ich Schreiben auss Sübenbürgen empfangen, dass der selbige Fürst nach Prag zue der Röm. Khay. M. auff dem Weg sey, wie dann der Jesuitter Alphonso deswegen voran hinauss reith, möchten villeicht von dato inner 14 Tageh, zu Prag sein, weil ich nit weiss, ob der Fürst anhero, oder auff Eperies [1] seinen Weg nemben wirt, hab ich Ime entgegen geschickht, domit ich Ime begegnen müge, wie ich versehe solle er Gutschy, vnd etwan auff Liechtenss zu Prag sein, Gott gab dass was fruchtbarlichs verricht werde.

Der Fürst oder Weyda auss der Wallachey ist beim Sübenbürgischen Fürsten gewesen, bey 4. Tagen zu Weyssenburg, vund dann widerumben zu Hauss, vund ist auch ein Türggischer Tausch ankommen, so den Friden starckh solicitiert.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 80—81; Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273, c. Türkei, Fasc. 2.

Extras dintr-o scrisoare a baronului Cristofor von Teuffenbach, din Caşovia, din data de 10 ianuarie 1597.

Ieri am primit scrisoare din Transilvania, că însuşi principele este în drum spre Praga, la Maiestatea sa imperială, după cum şi iezuitul Alfonso doreşte să ajungă în 14 zile la Praga şi pentru că nu ştiu dacă principele vine încoace sau ia drumul spre Eperyes [1], i-am trimis ştire că trebuie să-l întîlnesc, şi după cum intuiesc la Praga ar putea fi şi Gutschy şi Liechtenss; să dea Dumnezeu să ne ferească de ceva îngrozitor.

Principele sau voievodul din Ţara Românească a fost în vizită, pentru patru zile, la Alba Iulia, la principele Transilvaniei, şi s-a reîntcrs acasă, după cum a venit şi un ceauş turc, care cere cu insistenţă încheierea păcii.

[1] Eperjes, azi Prešow, localitate în Slovacia.

60 — 1597 ianuarie 17, Praga

Durchleuchtigester Hochgeborner Churfürst. Gennedigister Herr, was mir seider neuies Jungsten von Auisien zukhommen, das haben Eur Churfürstliche Gnaden hiebei neben der ordinari Zeittung aus dem Reich vund Itallia mit mererem gnedigist zuuernommen.

Vor 3 Tagen ist der hungerische Cannczler welches jeczo Statthalter in Hungern worden soll, vund vor 2 Tagen die Bischof vonn Erlaw, Neüttra, vnd Wardein, wie auch vorgestern nachmittag Herr Miklós Palfy, Franciscus Nadasti, vund Herr Fleisch Sas mit 6 Cutschi Wagen alhero khommen, Wund sagt man noch es soll der Fürst auss Sibenburgen, vund mit Iro der Weida[1] auss der Wallachey auch alhero khommen. Der Zeit wiedts geben.

Wann Ir Khön. Würde Erczherzog Max⟨imilian⟩ noch von hinein wider verraisen werden, hört man noch nichts. Eur Churfürstlich Gnaden mich gehorsambist thue beuelhen.

Datum Prag den 17. Ianuari Anno 1597.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 70—71; Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI 273 c., Türkei, Pasz. 2.

Alteţei princiare, principelui elector. Preamilostive stăpîn, ştirile ce mi-au parvenit de curînd, împreună cu ştirile obişnuite din Germania şi Italia şi cu multe altele, le aduc la cunoştinţa preamilostivului nostru principe elector.

Acum trei zile a sosit aici cancelarul ungur, care urmează să ajungă, acum, guvernator în Ungaria, iar acum două zile a scsit episcopul de Eger, Nyitra şi Oradea, iar alaltăieri după-amiază Nicolae Pálffy, Francisc Nádasdy şi domnul Fleisch Sas cu şase trăsuri. Se mai spune că ar fi venit şi principele din Transilvania şi cu el ar fi venit şi voievodul [1] din Ţara Românească. Cu timpul vom afla dacă este aşa.

Dacă Alteța sa regală, arhiducele Maximilian, va călători din nou, încă nu se aude nimic. Preamilostivul principe elector urmează să-mi dea poruncă.

Dat la Praga, la 17 ianuarie 1597.

---

[1] Știre eronată. Mihai Viteazul nu l-a însoțit pe Sigismund Báthory la Praga.

61 **1597 martie 9, Constantinopol**

1597 March 9, Constantinople

[...]. The greatt desyer these have to make peace with the Emperor and his colleagues hath forced them to recurre unto the Patriark of Alexandria[1], heere nowe resident, to be a meane (though secretly and nott as from them) with Mihal to accomodate matters with the Prince of Transilvania and the Emperor so thatt peace may insue. Wheruppon the Patriarch havinge writt his letters [2] to Mihal received answeare accordinge to the inclosed coppie [2], wheruppon I thinke he shalbe sent into Wallachia with all desyered expedition [...].

Tappe, *Documents*, p. 113, doc. 151; Public Record Office London, State Papers, S.P. 97/3, f. 171v.

1597 martie 9, Constantinopol

[...]. Marea dorință pe care o au ⟨turcii⟩ ca să facă pace cu împăratul și aliații săi i-a silit să-i ceară patriarhului din Alexandria [1], care se află acum aici, să mijlocească (în mod secret și nu ca din partea lor) pe lîngă Mihai, să aranjeze astfel treburile cu principele Transilvaniei și cu împăratul, încît să se poată ajunge la pace. La care patriarhul scriind scrisorile sale lui Mihai [2], a primit răspuns potrivit copiei alăturate, fapt pentru care socotesc că el va fi trimis în Țara Românească cu toată graba dorită [...].

---

[1] Meletios Pigas.
[2] Vezi Tappe, *Documents*, p. 110—112, doc. 149.

62 **1597 mai 1, Constantinopol**

1597, May 1, Constantinople

(f. 185) [...]. ⟨The restored Tarter Khan has been granted 15 Turkish gallies to ease his crossing of the Dnieper⟩ being as it seemeth advised of the King of Poland, the Transilvanian, the Cassaks and Walacks preparation to barre his passadge thatt way into Hungary [...].

[...]. Heere have byn latly letters brought from the Prince of Transilvania, Prince of Wallachia and Ally Chaus sent into Hungary, all affirminge thatt by the 14th of May the Emperour and the above sayed Princes will send theire Ambassadors to confirme a league with the Grand Signor so thatt heere of all syds is made great reioysinge and tryumph, and earnestly expect the designed day [...].

The Polish Ambassador is expected heere within these twenty dayes, accordinge as advice is brought out of Bugdania [...].

(f. 186) [...] In confirmation of the letters above mentioned, sent by the Princes of Transilvania and Wallachia, mentioninge the desyered peace between the Emperour and the Grand Signor, is come againe other the like letters from the sayed Princes, and in particular from Prince Mihal a rich sable fur for the Vizir, and the like for the Generall, which giveth some shewe of hope of accorde, though the wiser sorte giveth no creditt to the same, and the 14th day of May beinge the day prefixed for the comminge of the Ambassadors my next shall send certen advise of the truth therof [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 46—48; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 185—186; Tappe, *Documents*, p. 114 doc. 155.

1597 mai 1, Constantinopol

(f. 185) [...] ⟨Hanul tătar reînscăunat a consimţit ca 15 galere turceşti să-i uşureze trecerea lui pe Nipru⟩ fiind, după cum se pare, înştiinţat de regele Poloniei de pregătirea transilvănenilor, cazacilor şi valahilor de a-i stăvili trecerea, pe această cale, spre Ungaria [...].

[...] În ultimul timp, au fost aduse aici scrisori de la principele Transilvaniei, domnul Ţării Româneşti şi ceauşul Ali trimise în Ungaria, afirmînd toate că la 14 mai împăratul şi principii numiţi mai sus îşi vor trimite ambasadorii să întărească o înţelegere cu sultanul, astfel încît s-au organizat aici cu toată pompa mari sărbători şi triumfuri şi se aşteaptă cu înfrigurare ziua desemnată [...].

Ambasadorul polonez este aşteptat aici în decurs de 20 zile, potrivit ştirii aduse din Moldova [...].

(f. 186) [...] Întărind scrisorile amintite mai sus, trimise de domnii Transilvaniei şi Ţării Româneşti, care pomenesc pacea dorită între împărat şi sultan, vin din nou alte asemenea scrisori de la numiţii principi şi mai ales de la principele Mihai, o bogată blană de samur pentru vizir şi una la fel pentru general, ceea ce dă oarecare semn de speranţă de înţelegere, deşi cei cumpătaţi nu dau nici o crezare acestui lucru; cea de a 14-a zi a lui mai fiind stabilită pentru venirea ambasadorilor, următorul meu ⟨raport⟩ vă va da unele ştiri cu privire la ce s-a întîmplat în adevăr [...].

63 **1597 mai 14, Constantinopol**

1597 May 14, Constantinople

Right Honourable: the 7th of this present arrived the Agentts of Transilvania and Wallachia with letters from theire Princes in assurance of theire desyer of peace with the Grand Signor, nott thatt the sayed Agentts had any authority to deale therin butt only commission, as the letters imported, to require license and safe conduct for theire greate Ambassadors to intreate the same, whose indirect and unwise procedings therin your Honour shall the better perceave, yf you consider, first, the shortnes of tyme ot prosecute so weighty a matter, the Gran Signor his Generall beinge to departe hence towards the Hungarish confines within these six dayes; secondly, thatt car-

lessly they [1] reteyned Ally Chaus, who was sent by these to solicitt their resolution, the tearme of two monthes and nowe returned him only with a bare excuse for detraction of tyme, wher as yf theire great Ambassadors had byn heere redy befor the Generall his sentinge forth no doubt but they had, concluded theire matters with more honourable and advantagious conditions, and nowe in the feild, yea, in the midst of the Gran Signor his whole forces, they must eyther come to such speedy agreement of conditions as these shall propound, or else by tryinge the perrill of another battayle putt in daunger the small remnant of Hungary. In theire letters sent hether nowe as in theire formers they require that the Gran Signor would suffer them to possesse certen castles, which seince these last rebellion they have gayned uppon the Gran Signor his dominions, and the Gran Signor besydes the restituition of the sayed castle demaunded of them four castles aunciently belonginge and now in possesion of the Prince of Transilvania, so that beinge bith demaunders, eyther the dint of sworde, or feare of the same, uppon the confines must make the resolution issue [...].

Tappe, *Documents*, p. 114— 115, doc. 156; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, 189v.

1597 mai 14, Constantinopol

Excelență, la 7 ale acestei luni au sosit agenții Transilvaniei și Țării Românești cu scrisori de la domnitorii lor chezășuind dorința lor de pace cu sultanul; numiții agenți nu aveau nici o putere să trateze în această privință, ei fiind doar împuterniciți, după cum arătau scrisorile, să ceară autorizație și mînă liberă pentru ca ambasadorii oficiali să stăruie pentru același scop; de acțiunile lor de aici, ocolite și nechibzuite, Excelența voastră își dă mai bine seama, dacă luați în considerație, mai întîi, lipsa de timp pentru rezolvarea unei atît de grele chestiuni, dat fiind că marele vizir este pe cale să plece de aici spre hotarele ungare de acum în șase zile; în al doilea rînd, pentru că ei [1], fără să le pese de urmări, l-au reținut vreme de două luni pe ceaușul Ali, care fusese trimis de turci să le ceară să se hotărască, iar acum l-au trimis îndărăt doar cu o simplă scuză pentru pierderea timpului; căci trebuie să ținem seama de faptul că dacă ambasadorii lor oficiali ar fi fost aici înainte de plecarea generalului, nu e nici o îndoială că ei și-ar fi încheiat socotelile în condiții mai onorabile și mai avantajoase și că acum, în toiul încleștării, ba chiar în condițiile în care întreaga oștire a sultanului este adunată, principii trebuie să ajungă fie la o înțelegere rapidă asupra condițiilor, așa cum vor fi acestea propuse, fie să înfrunte pericolul unei alte bătălii care pune în primejdie ultimul vestigiu al Ungariei. În scrisorile principilor trimise acum aici, ca și în cele de dinainte, ei cer ca sultanul să le îngăduie să stăpînească anumite cetăți, pe care de la ultima răzvrătire le-au cîștigat pe teritoriile sultanului, pe cîtă vreme sultanul, în afară de restituirea numitelor cetăți, le-a mai cerut alte patru cetăți care i-au aparținut odinioară și care sînt acum în posesia principelui Transilvaniei, astfel încît cererile venind din părți opuse, fie prin sabie sau de teama ei, la hotare trebuie să se ia o hotărîre [...].

[1] Principii Transilvaniei și Țării Românești.

Sommario d'un capitolo di lettera di Transilvania de i XXVII di Maggio 1597

Che ha inteso dal Cancelliero [1] che il Vaivoda di Valachia potria trattare col principe di restare al governo della Transilvania, poinchè il principe è risoluto di volerla abandonare.

Il Vaivoda sudetto è parente et protetto, et aiutato dal Cancelliero.

Consiglia Sua Maestà a non perdere questa bella occasione, perchè oltre all'essere il paese abondante di vini, biade et animali da mantener soldati, vi sono miniere d'oro che da un anno in qua fruttano mirabilmente, et d'argento, et d'altri metalli. Vi è gran copia di sali che si potriano distribuire in Ungaria, senza valersi di quelli che hora l'Ungaria piglia dalla Polonia. Si terrìa la Valachia unita con la Transilvania, et si conservaria anche la Bulgaria in buona speranza.

Che il Cancelliero invita spesso, et contra il solito, il principe a'suoi castelli, dove sta allegro con la moglie d'esso Cancelliero, et altre gentildonne.

Che il Cancelliero tratta il negotio dei Bulgari col Vaivoda, senza che il principe se rimpacci che tutti sono argomenti ch'egli miri di tirarlo in Transilvania ancora come suo parente.

Li Transilvani si dogliono che non comparischino gli aiuti Cesarei et però crede che si starà su la difesa solamente.

Tornando il chiausso con qualche buona nuova, si corre pericolo che la nobiltà et popolo non faccino qualche strana risolutione per l'inclinatione che hanno alla pace.

Che tutti si dogliono dei Todeschi.

Veress, *Documente*, V, p. 67—68, doc. 44; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, III gh, p. 187.

Cuprinsul unei părţi dintr-o epistolă venită din Transilvania, din 27 mai 1597

A aflat de la cancelar [1] că voievodul Ţării Româneşti ar putea să se învoiască cu principele să rămînă el în scaunul Transilvaniei, fiindcă principele e hotărît să renunţe la rangul său.

Sus-zisul voievod e rudă cu cancelarul de care e oblăduit şi ajutat.

Socoteşte că Maiestatea sa nu trebuie să piardă aşa bun prilej, fiindcă ţara, afară că e bogată în vinuri, grîne şi vite, trebuitoare pentru hrana oştenilor, mai are şi mine de aur, care de un an încoace se arată a fi foarte bogate, precum şi de argint şi alte metale. E mare belşug de sare, care ar putea fi trimisă în Ungaria, întrecînd cu mult ceea ce se aduce acuma din Polonia. Ţara Românească ar sta alături de Transilvania, iar Bulgaria, deopotrivă, ar putea fi păstrată sub proteguire creştină.

Cancelarul îl pofteşte adesea, călcînd obiceiurile, pe principe în castelele sale, unde acesta petrece cu soaţa cancelarului şi cu alte domniţe.

Cancelarul se învoieşte în chestiunile ce-i privesc pe bulgari cu voievodul, fără ca principele să bage de seamă că toate acestea pot fi prilejuri de aducere în ţară a valahului, care mai este şi înrudit cu cancelarul.

Transilvănenii se plîng că ajutoarele împărăteşti nu mai sosesc, din care pricină el [1] crede că nu le rămîne altceva de făcut decît să se apere cum pot.

Dacă ceauşul se va întoarce cu vreo veste bună, e primejdie ca nobilii şi poporul să nu ia cine ştie ce hotărîre nesăbuită, de vreme ce trag atîta spre pace.

Toată lumea se plînge de nemţi.

---

[1] Cancelarul Transilvaniei, Ştefan Jósika.

65 **1597 iunie 5, Constantinopol**

Copia della l⟨ette⟩ra dell'Amb⟨asciato⟩re Anglo a Michel Vaiuoda

Ill⟨ustrissi⟩mo S⟨ignor⟩ Principe,

Quantunque Lei non si ricordi più di me, tuttauia io non posso ne uoglio dimenticare la nostra antica amicitia, per uirtù della quale mi adopero in ogni occ⟨asio⟩ne et tempo doue saprò redondare al suo honore et utile, della quale renderà questo suo homo in parte testimonianza come anco della prontezza del Grande Visiri, et altri offitiali della Porta in accettare V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma all'antica loro deuot⟨io⟩ne et amicitia. Promettono di più perpetuità di Principato a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma et suoi descendenti. Rimettono in obliuione le cose passate, et per l'auuenire ui tengono in numero delli fedeli amici. Imperò consigliato con li suoi più fidati risoluare con qualche modo o sia honorata Amb⟨ascia⟩ta 'o altro di render sicuri questi S⟨ignori⟩ del n⟨ost⟩ro buono animo et satisfatti dal segno che lei mostrarà dell'osseruanza che tenete uerso q⟨uesta⟩ Porta. La ringratio che habbia per rispetto mio in sua bona gratia i miei antichi seruitori Luciano et Michel, et la prego accarezzarli con la sua solita benignità·et se Michel uorrà tornare, la pace per tutto compita, V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma piacendoli li dia Licenza, et in quello che uaglio me recomandi.

C⟨o⟩st⟨antinopo⟩li V. Giugno 1597.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma,

Aff⟨ettissi⟩mo S⟨e⟩r⟨uito⟩re,

Edoardo Bartone

Credo che la data di questa sia secondo il calendario antico al qual. tempo il Chiaus et l'homo di S⟨ua⟩ A⟨ltezza⟩ partirno di Cost⟨antinopo⟩loi

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Vatican, r. 74, c. 161; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, Serie III, tom. 11, C.D., f. 161.

Copie a scrisorii ambasadorului englez către Mihai voievod

Preacinstite principe,

Cu toate că Domnia voastră nu-şi mai aminteşte de mine, eu totuşi nu pot şi nu voiesc a uita vechea noastră prietenie, în numele căreia mă străduiesc ca în orice prilej şi oricînd mi-e cu putinţă să slujesc cinstei şi folosului Domniei voastre, de care lucru omul vostru va da mărturie; tot asemenea va spune Domniei voastre că marele vizir şi ceilalţi demnitari de la Poartă se arată foarte binevoitori să vă primească sub oblăduirea şi prietenia lor de mai înainte. Mai făgăduiesc pe deasupra să dea chezăşie pentru domnie veşnică Domniei voastre preacinstite şi urmaşilor Domniei voastre. Dau uitării faptele trecute şi de acum înainte vă vor număra între prietenii credincioşi. Într-aceea sfătuiţi-vă cu sfetnicii voştri în ce chip se pot rîndui aceste lucruri, dînd cinstirea cuvenită acestei propuneri, ori dîndu-le chezăşie dom-

nilor acestora de gîndurile noastre bune, să le arătaţi un semn mulţumitor al respectului ce-l are Domnia voastră faţă de Înalta Poartă. Mulţumesc Domniei voastre că arătaţi, din cinste pentru mine, bunăvoinţă faţă de slujitorii mei vechi Luciano şi Michele şi vă rog să-i ocrotiţi cu obişnuita voastră bunătate, iar dacă Michele va voi să se întoarcă de îndată ce se va încheia pacea, Domnia voastră preacinstită să binevoiască a-i da îngăduinţă. Despre cele ce sînt de hotărît, mă încredinţez judecăţii Domniei voastre.

Constantinopol, 5 iunie 1597.

Al Domniei voastre preacinstite,

Credincios slujitor,

Eduard Barton

Cred că este după calendarul vechi ziua în care au plecat de la Constantinopol omul Domniei voastre şi ceauşul.

66 **1597 iunie 20, Viena**

Aus Wienn vom 20 Junÿ Anno 1597

Neues haben wir annderss nichts, alss das von allen Gräniczen wie auch auss Oberhungarn vund Sibenburgen, fur gewiss confirmirt, dass der Turggische Khayser aigner Person mit grosser Macht, den 19. May zu Constantinopel ausszogen, vund man sainer vngefer des ersten Augusty zu Ofen, dahin alle Preparation gescheckht gewertig ist; in massen alle Tag vil Janitscheren, vund anders Khriegsvolckh von der Porten, des vorher ziehen, alda ankhombt. Idem sein schon etliche Bassa beyainander, der beraith vbers Wasser geseczt, vund des Pruggen aller Orten, zu des Sulthan Ankunfft fertig vund des Feindts gannczes vorhaben auff wenig ist.

In der Moldaw haben die Tartern danach zuziehen begert, obs nun geschehen, gibt die nechste Post, ein fal sie durch sein, so ist es auf die Wallachey, vund Sibenburgen angesehen.

Der Sibenburger ist malo content. Der zuesagtihülffen, das sei ime so lanngsam vund zuspät khombt.

Wo bleibt vunser Widerstandt; zuvor haben wir zuuil Reitterey gehabt, yeczt haben wir zuuil Fuissvolckh, vund mangelt der Reitterey, vund wo der Reitterey nit ist, so khan man diesem Feindt khain Schlacht lüfern, vund wirdt man hernach mit dem Fuessvolckn in der Vesste aller orten Defensive nit erklereth. 3 000 Wallonisch Khriegsvolkh zu Fuess ist schon ankhommen. Der Lager zu Presspurg in Auen. Die anderen 3 000 gewart man teglich.

Heut khommen die Schwäbische 4 000 Fuess Khnecht, vund 500 Pfälczische, der losirt man ausser Wann⟨d⟩ zu Velt, vund fu⟨r⟩t inen Prouianndt zue, vmb ir Bezallungen Gold * wie ein tross laufft mit den soll man nit passiren.

Wir werden diss Iar etwas vberstehen muessen allem Ansehen nach, dann vunser Preparation ist lanngsam.

Vunser Lanndtag ist noch nit beschlossen vund wert das Schriftten-wex⟨e⟩l nach fort Exemplificiren vil mit der Pauren Aufstanndt, da darf maisthails vil der Landt Leuth daran schuldig.

So ist auch Herr Nadasti diese Lag alhir gewest, vund angezaigt, das er gar gewisse Khundtschafft, wie der Turggische Khayser alberaith mit seinen Hörr dem Tartar Han vund Zigalla Bassa zu Sophia annkhommen, vund im herauss zug sei.

Vor zwayen Stunden send 2 frendl Khnecht auss dem schwäbischen Regimenndt alhero khomen. Das vbrigen sollen auch hernach volgen, werden etlich Tag alhie ir Quartir haben.

Es ist alhier von Hauss zu Hauss ernnstlich mondirt vund beuolhen worden, es seyn frey oder Burgers Häuser das sy sich einer 14 Tag mit allerley Prouianndt zue genueg vorsehen sollen, bey hocher Straff dess dem zu wider handlt.

Man hat alhero geschrieben Herr Palfy mit den Grauen vund Cammermann, vnd andere Obristen mit dem Teutsch, vund erst yeczo hinunder kommenen Wallonen, hetten was auf Pappa tentiren wollen, vund deroselben ennden bey 3. biss um 4 000 Tartern zu voll angetroffen, das in der Flucht gebracht, vil nidergehauet vund etlich hundert Ross bekhommen; ob dem also gibt der Zeit. Man schreibt bis Weillen von Hern Sagen.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 158–161; Deutsches Zentralarchiv, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 c., Türkei, Fasz. 2.

Din Viena, la 20 iunie 1597

⟨Prea multe⟩ noutăţi nu avem decît că dinspre toate graniţele ⟨atît⟩ dinspre Ungaria Superioară, cît şi dinspre Transilvania, s-a confirmat ⟨ştirea⟩ că împăratul turcilor în persoană a pornit la 19 mai din Constantinopol, cu mare putere şi că în jurul datei de 1 august va ajunge la Buda. De aceea se fac zilnic toate pregătirile ⟨de război⟩, de la Poarta otomană plecînd mulţi ieniceri şi multă oaste pentru a ajunge aici. De asemenea, şi paşalele aleargă din localitate în localitate pentru a anunţa ⟨ştirea⟩ despre război şi pentru pregătirea construirii podurilor peste ape, în vederea sosirii sultanului, iar duşmanul nu poate cu nimic s-o ia înainte.

În Moldova, tătarii au vrut să întreprindă o expediţie. Dacă s-a întîmplat aceasta, ştirea va fi adusă de poşta următoare, iar dacă a fost vreo năvală, tot astfel trebuie privită ⟨şi situaţia⟩ Ţării Româneşti şi a Transilvaniei.

Transilvăneanul nu este mulţumit. Ajutorul promis i-a sosit cu întîrziere.

Cum stăm cu rezistenţa noastră? Mai înainte aveam prea multă cavalerie, acum avem prea multă pedestrime şi sîntem în lipsă de cavalerie şi unde nu este cavalerie, nu se poate duce nici o bătălie cu duşmanul şi nu se poate pune în defensivă pedestrimea din cetăţi. Deja a sosit ⟨un corp⟩ de pedestraşi valoni, format din 3 000 de oşteni. Tabăra de la Pressburg este aşezată într-o luncă. Alţi 3 000 ⟨de oşteni⟩ sînt aşteptaţi din zi în zi.

Astăzi, urmează să sosească o oştire pedestră, formată din 4 000 şvabi şi una de 500 oşteni din Pfalz, care trebuie să-şi aşeze tabăra în afara cîmpului de luptă şi tot acolo să-şi care proviziile, iar pentru transportul bagajelor grele ale oştirii, urmează să plătească în aur, căci altfel nu vor putea trece.

Va trebui anul acesta să examinăm mai cu atenţie ⟨situaţia⟩, căci pregătirile noastre ⟨pentru război⟩ sînt prea lente.

Dieta noastră încă nu şi-a încheiat lucrările şi corespondenţa noastră se referă şi mai mult la răscoalele ţărăneşti, deoarece, vinovaţi de aceasta, în cea mai mare parte, sînt ţăranii.

De asemenea, şi domnul Nadasdy a adus aici în tabără cîteva ştiri în legătură cu sosirea la Sofia a împăratului turcilor cu oştirea lui, împreună cu hanul tătarilor şi paşa Cigala, şi de acolo urmează să pornească expediţia ⟨împotriva creştinilor⟩.

Acum două ore au sosit aici doi ostaşi din regimentul şvabilor. Restul ⟨oastei⟩ urmează să sosească în cîteva zile şi să-şi fixeze aici cartierul general,

Aici s-a dat mandat și poruncă ca să se meargă din casă în casă și ⟨să se facă mobilizare⟩ pentru a asigura buna aprovizionare a oștirii, aceasta în termen de 14 zile, prin liber consimțămînt sau să se ia din depozitul de provizii al orașului, sub amenințarea cu mare pedeapsă dacă se acționează împotriva acestei porunci.

S-a mai scris aici că domnul Pálffy, împreună cu conții, funcționarii Camerei și cu alți comandanți, cu germanii și cu valonii abia sosiți aici, au avut o luptă cu 3—4 000 de tătari; și papa dorise această luptă victorioasă; i-au pus pe fugă pe tătari, pe mulți i-au omorît și, ca pradă, au luat cîteva sute de cai; despre altele timpul le va arăta. S-a scris din voința și din cele spuse de stăpîni.

67 **1597 iulie 3, Tîrgoviște**

Sanctiss⟨im⟩e ac Beatiss⟨im⟩e Pater!

Certo scio sanctitatem V⟨est⟩ram optime scire quanto studio ac alacritate pro re ⟨Chris⟩tiana publica adversus co⟨m⟩munem hostem arma sumpserim quantumq⟨ue⟩ paratus sim vitam ipsam profundere pro Christianitatis servitio; sed cum milite et pecunia quae nervus belli est deficiar sanctitatem u⟨est⟩ram tanqua⟨m⟩ universalem parentem mihi denuo hisce meis l⟨itte⟩ris interpellandam existimare.

Illi demississime supplicans ut summa sua charitate me tantis angustijs constitutu⟨m⟩ primumq⟨ue⟩ omniu⟨m⟩ hostis saevissimi furori expositu⟨m⟩ amplecti iuuare dignetur. Polliceor enim factis ipsis benignitati et clementiae sanctit⟨a⟩tis u⟨est⟩rae ita responsum ut ea me suu⟨m⟩ filiu⟨m⟩ fouisse et protexisse nunqua⟨m⟩ peniteat.

Instat tempus iam arma tractandi egoq⟨ue⟩ pro uiriu⟨m⟩ mear⟨um⟩ tenuitate et huius miserae Provintiae desertione me accingo id facturus quod occasio in Christianitatis servitiu⟨m⟩ mihi demonstrabit. Pedes interea sanctit⟨a⟩tis u⟨est⟩rae humillime exosculor, illiq⟨ue⟩ à Deo ter maximo quam longissimos et felicissimos annos praecor. Dat⟨um⟩ Transalpinae in Ciuitate Tergouisten⟨si⟩ die 3ª Julij 1597.

Sanctitatis V⟨est⟩rae,
Humill⟨imus⟩ filius et ser⟨uitor⟩

Io Mihail Voevoda

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Vatican, r. 78, c. 592; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, Serie III, 89 d, f. 57; *Revista catolică*, 1915, p. 196—197.

Preasfinte și preafericit părinte!

Știu sigur că Sanctitatea voastră cunoaște preabine cu cîtă rîvnă și cu cîtă ardoare am pus mîna pe arme, contra vrăjmașului comun, în folosul creștinătății, și cum sînt gata să-mi dau viața pentru creștinătate; dar, cum sînt lipsit de oaste și de bani, care sînt nervul războiului, socotesc că trebuie să tulbur încă o dată, cu această scrisoare a mea, pe Sanctitatea voastră, ca pe un părinte al tuturor, rugînd-o preaplecat să binevoiască a mă ajuta și a mă înconjura cu marea sa bunătate pe mine cel aflat în atît de mari nevoi și întîiul dintre toți lăsat în voia furiei preacrudului vrăjmaș, căci făgăduiesc ⟨să dau⟩ prin înseși faptele ⟨mele⟩ un asemenea răspuns bunătății și îndurării

Sanctității voastre, încît nu vă veți căi nicicînd că m-ați ocrotit și m-ați proteguit ca pe un fiu al vostru.

Vine deja vremea să punem mîna pe arme, iar eu, cu toată puținătatea oștirilor mele și pustiirea acestei sărmane țări, mă pregătesc să fac în folosul creștinătății ceea ce îmi va arăta împrejurarea. Între timp sărut preaumil picioarele Sanctității voastre și tot ei îi doresc de la Dumnezeu, de trei ori preamăritul, ani cît de mulți și fericiți.

Dat în Țara Românească, în cetatea Tîrgoviște, în ziua a 3-a a ⟨lunii⟩ iulie 1597.

Al Sanctității voastre,

Preaumil fiu și slujitor,

Io Mihai voievod

68 ⟨1597 iulie — septembrie⟩

Transalpinae Principi Michaeli Salutem
ac Servitia mea tanq⟨uam⟩ bono amico scribo

Homines D⟨ominationis⟩ V⟨estr⟩ae l⟨ite⟩ras tuas mihi attulerunt, quae in ijsdem scripseris intellexi. Potentissimus quoq⟨ue⟩ Imperator mihi l⟨itte⟩ras miserat in quib⟨us⟩ mihi mandauerat ut in auxilium sibi uenire, ad quod mandatu⟨m⟩ statim paratus fui procedere cum ducentis millibus Tartarorum et centum millibus Tartaror⟨um⟩ Nauai nominator⟨um⟩, sed frater meus germanus contra me insurrexerat, quem in Cherkessek fugientem persecutus sum, qui cum sese in castello nomine Tieste inclusisset, Tartaros qui cum ipso erant omnes cepi, ipse autem bona morte obijt. Chierkerienses autem qui penes fratrem meum erant eiusq⟨ue⟩ partes tuebantur; omnes trucidare curaui. Iam uero Deo sit laus ab ullo plane mortaliu⟨m⟩ quicq⟨uam⟩ timeo. Igitur certo certius credas quod futuro Nouilunio mouebo exercitu⟨m⟩ et certus sis quod nunq⟨uam⟩ antea Tartari tanta potentia exiuerunt atq⟨ue⟩ iam ego. Quam ob rem stati⟨m⟩ unu⟨m⟩ fidelem et p⟨rae⟩cipuum hominem ad me expedias ut uideat meum exercitu⟨m⟩.

Scripseras mihi quod nulla ratione possem per Transyluaniam transire ob uiaru⟨m⟩ angustiam, quare paucis post dieb⟨us⟩ in Tegen una cum exercitu ero, eo tuu⟨m⟩ hominem mihi obuiam mittas in quo, si feceris tuam erga Imperatorem fidelitatem, experiar. Et sic ego quoq⟨ue⟩ Regnum tuum minime transibo, sed Danubiu⟨m⟩ traijciendo illac proficiscar, nolo enim hoc anno tibi damnum inferre, sed in pace tuo Regno patiar te frui, ut etiam tui pauperes subditi pro te Deum exorent. Ita tamen procedas in reb⟨us⟩ ne p⟨rae⟩teriti anni erro contingat in factis, sed sis dominus verbor⟨um⟩ ac promissor⟨um⟩ tuor⟨um⟩. Credas profecto si ad Tegen hominem tuu⟨m⟩ non miseris, omnino aduersus Regnu⟨m⟩ tuu⟨m⟩ procedam, Potentis⟨simu⟩s enim Imperator omnia quaecunq⟨ue⟩ mihi placuerint faciendi protestatem mihi concessit. Ex hoc tamen tuam erga me amicitiam colligo quia uiar⟨um⟩ Transyluaniae difficultatem et angustia⟨m⟩ mihi significasti, sed neq⟨ue⟩ cogites quod per illas uias no⟨n⟩ pateat mihi transitus, sic enim existimes no⟨n⟩ posse esse tam difficilem uiam quam exercitus Tartaror⟨um⟩ no⟨n⟩ posset transire. Quam ob rem uiar⟨um⟩ difficultas me no⟨n⟩ terret, sunt eni⟨m⟩ penes me tales homines qui 'uiaru⟨m⟩ tra⟨n⟩situm optime norunt, tu itaq⟨ue⟩ hanc materia⟨m⟩ scribendi relinquas et aliud si quid habes mihi nuncies atq⟨ue⟩ scribas.

An initio Transalpina, Moldavia et Polonia semper cum Tartaris familiarissime uixerunt saepeq⟨ue⟩ munera Tartaris offerebant, tu autem hactenus mihi nihil plane obtulisti, cum ego ea dignitate gaudeam ut haec tria Regna iuxta arbitrium meum disponam ac gubernem. Tu me hactenus nihili existimasti, quod factu⟨m⟩ puto uel ex mera grobianitate tua, quia rem non intelligibas, uel ex defectu aetatis, uel deniq⟨ue⟩ imprudentes consiliarios habes qui rem ut sese habeat non sciunt tibi proponere.

Vnum p⟨rae⟩cipuum et fidelem meu⟨m⟩ homine⟨m⟩ ad te misi una cu⟨m⟩ l⟨itte⟩ris cui nome⟨n⟩ Musztafa; hic q⟨uae⟩cunq⟨ue⟩ tibi dixerit omnib⟨us⟩ fidem adhibeas. Si meis monitis obtemperaueris et ijsdem te acco⟨m⟩modaueris, iuro per meam fidem et per magnu⟨m⟩ Alla quod quousq⟨ue⟩ Transalpinae dominaberis a nemine unq⟨uam⟩ impedieris id tibi promitto. Hactenus multis Regnis nocuimus. Tui aute⟨m⟩ Regni pauperes incolas nolo affligere ut Deum pro nobis et pro te exorent, ita tamen si mihi obtemperaueris. Statim mittas ad me tuu⟨m⟩ fidelem hominem coram quo per scripturam sacram iurem me no⟨n⟩ ituru⟨m⟩ per tuu⟨m⟩ Regnu⟨m⟩ ne damnu⟨m⟩ aliquod tibi inferrendi animum habituru⟨m⟩, Transyluaniae Regi statim scribas ut si uult ne exercitus meus per Regnu⟨m⟩ eius transeat, statim suu⟨m⟩ hominem fidelem ad me expediat, cum quo de pace concludamus ut pauperes incolae in suo Regno existentes benedicant illi.

Videatis itaq⟨ue⟩ iam utru⟨m⟩ pacem uelitis non enim arbitror posse aliquem modo uirib⟨us⟩ meis resistere, non dicatis postmodu⟨m⟩ me uos non monuisse; cum prima uice Themesuarini essem per meu⟨m⟩ hominem Regem Transyluaniae monui optimisq⟨ue⟩ consilijs cum iuui sed noluit acquiescere neq⟨ue⟩ fidem adhibere. Si hactenus pax inter nos fuisset, utiq⟨ue⟩ pauperes in tantum non fuissent afflicti, sed quoadusq⟨ue⟩ aqua turbida no⟨n⟩ fuerit, no⟨n⟩ potest purificari. Quapropter hominem tuu⟨m⟩ mittas in Tegen. Deus tecum, sisq⟨ue⟩ saluus.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Vatican, r. 78, c. 91—92; Archivio Segreto Vatican Fondo Borghese, Serie III, 89 D, f. 192; o variantă a scrisorii, în traducere germană, in Hurmuzaki, XII, 1, p. 286—287, doc. CCCCXXVIII (după o copie aflată la Innsbruck, Staathaltereiarchiv, Ambraser einkömmene Schreiben, fără alte indicaţii de cotă).

Trimit în scris principelui Ţării Româneşti

Mihai, ca unui bun prieten, sănătate şi slujbele mele

Oamenii Domniei voastre mi-au adus scrisoarea ta, ⟨iar⟩ ce ai scris în ea am înţeles. Şi sultanul mi-a trimis o scrisoare în care mi-a poruncit să-i vin în ajutor; la această poruncă am fost pe dată gata să purced cu două sute de mii de tătari şi o sută de mii de tătari numiţi Nogai, dar fratele meu bun s-a ridicat împotrivă-mi; l-am urmărit pînă la Chirchizi; deşi el s-a închis în fortăreaţa numită Tieste i-am prins pe toţi tătarii care îl însoţeau, în timp ce el a murit de moarte bună. Iar pe chirchizii care erau alături de fratele meu şi îl apărau, m-am îngrijit a-i ucide. Acum, Domnul fie lăudat, nu mă mai tem întru nimic de nici un muritor. Aşadar, cu atît mai fără îndoială să crezi că ⟨atunci cînd va fi din nou⟩ lună nouă îmi voi porni oştirea şi să fii sigur că nicicînd mai înainte tătarii nu s-au ridicat cu atîta putere cu cîtă ⟨mă ridic⟩ eu acum. Într-aceea pe dată să trimiţi la mine un om de-al tău, credincios şi ales, ca să vadă oştirea mea.

Îmi scriseseşi că nu voi putea, în nici un chip, să trec prin Transilvania din pricina îngustimii drumurilor; de aceea, peste cîteva zile voi fi dimpreună cu oştirea mea la Tighina; să trimiţi acolo, înainte-mi, pe omul tău pe care

îl voi cerceta dacă i-ai jurat credinţă împăratului. Şi aşa nu voi trece nicicum prin ţara ta ci, traversînd Dunărea, voi merge pe acolo, căci nu voiesc ca anul acesta să-ţi aduc vreo pagubă, ci îţi voi îngădui să te bucuri în pace de ţara ta, ⟨aşa⟩ încît sărmanii tăi supuşi să se roage la Dumnezeu pentru tine. Totuşi, în aşa chip să-ţi vezi de treabă încît să nu mai cazi cu faptele tale în greşeala de anul trecut, ci să fii om de cuvînt şi ⟨să-ţi ţii⟩ făgăduielile. Şi să nu ai nici o îndoială că dacă nu îl vei trimite pe omul tău la Tighina, voi proceda fără preget împotriva ţării tale, căci preaputernicul împărat mi-a dat putinţa de a face tot ceea ce-mi va fi pe plac. Şi totuşi leg aceasta de prietenia ta faţă de mine, căci mi-ai făcut ştiute îngustimea şi piedicile drumurilor din Transilvania, dar nici să nu gîndeşti că nu mi-ar sta în putinţă să trec pe acele drumuri, ci aşa să socoteşti că nu poate exista un drum într-atît de anevoios pe care oastea tătarilor să nu-l poată parcurge. De aceea anevoinţa drumurilor nu mă înspăimîntă, căci am cu mine asemenea oameni care ştiu prea bine cursul drumurilor. Prin urmare, lasă la o parte acest subiect şi dă-mi de ştire în scris dacă ai altceva a-mi spune.

De la bun început, Ţara Românească, Moldova şi Polonia au trăit în mare prietenie cu tătarii şi adesea au dat daruri tătarilor; tu însă, pînă acum, nu mi-ai dăruit nimic, deşi eu mă bucur de atîta putere încît rînduiesc şi cîrmuiesc aceste trei ţări după placul meu. Tu m-ai socotit pînă acum un nimic; cred că aceasta se datoreşte fie numai grosolăniei tale, pentru că nu ai înţeles cum ⟨stau⟩ lucrurile, fie vîrstei, fie, în sfîrşit, faptului că ai sfetnici nechibzuiţi care nu ştiu să-ţi înfăţişeze situaţia aşa cum este ea.

Am trimis la tine, cu scrisoare, un om al meu, credincios şi ales, al cărui nume este Mustafa; să-i dai crezare în toate cele ce-ţi va spune. De vei da ascultare îndemnurilor mele şi te vei supune lor, jur pe credinţa mea şi pe măritul Allah că atîta vreme cît vei cîrmui Ţara Românească nu vei fi stînjenit nicicînd de nimeni. Aceasta ţi-o făgăduiesc. Pînă acum am făcut rău multor regate. În schimb nu vreau să îi nimicesc pe sărmanii locuitori ai ţării tale, pentru ca ei să se roage la Dumnezeu ⟨şi⟩ pentru noi şi pentru tine. Dar numai dacă îmi vei da ascultare. Să trimiţi pe dată la mine pe omul tău de credinţă în faţa căruia să jur pe Coran că eu nu am de gînd să trec prin ţara ta nici să-ţi aduc vreo pagubă. Să-i scrii de îndată cîrmuitorului Transilvaniei că, dacă voieşte ca oastea mea să nu treacă prin ţara lui, atunci să trimită la mine un om al său de credinţă cu care să cădem la învoială asupra păcii, ⟨aşa⟩ încît sărmanii locuitori din ţara sa să-l binecuvînteze. Aşadar, să luaţi aminte dacă voiţi ori nu pacea, căci socotesc că nu poate fi cineva care să ţină piept forţelor mele; să nu spuneţi după aceea că nu v-am îndemnat. Pe cînd mă aflam întîia dată la Timişoara l-am îndemnat, prin omul meu, pe cîrmuitorul Transilvaniei şi l-am ajutat cu sfaturile mele, dar el nu a vrut să le primească şi nici să îşi arate ⟨buna⟩ credinţă. Dacă ar fi fost pînă acum pace între noi, nici sărmanii ⟨locuitori⟩ nu ar fi fost atît de mult loviţi. Dar pînă cînd nu se tulbură apa, ea nu poate fi purificată. De aceea să-ţi trimiţi omul la Tighina. Domnul cu tine şi să fii sănătos.

69 **1597 august 30, Veneţia**

Los últimos avisos que tengo de Levante son de 23 de Julio [...].

El exército de tierra no a pasado de Belgrado, ni se sabe con certidumbre si acudirá a la parte del Transilvano, porque a Viena es cosa cierta que

no irá. Si acaso fuese a Tocay, como escriven algunos, esto sería peor, porque se impediría el paso y comercio entre la Magestad Cesárea y el Transilvano, como Vuestra Magestad sabe.

Siempre se continua la voz de que el principal intento del Turco por este año será guardar sus fronteras, y que si hizire algo, será contra el Transilvano.

Escriven que el Turco procura la paz con el Baiboda de la Balachia, como también la a procurado con el Transilvano, y aun desseado con la Magestad Cesárea, pero yo creo que éste el el año de hazer alguna cosa buena, porque sin duda es verdad que el Turco está flaco, en comparación de la potencia del año pasado [...].

Ciorănescu, *Documente*, p. 135, doc. CCLXXXVII; Archivo General de Simancas, Sección de Estado, legajo K. 1676, Venecia.

Ultimele ştiri pe care le am din Levant sînt din 23 iulie [...].

Oastea de uscat nu a trecut dincolo de Belgrad, şi nu se ştie limpede nici dacă va porni împotriva transilvăneanului, căci la Viena e lucru sigur că nu va merge. De s-ar afla însă la Tokaj, cum scriu unii, ar fi şi mai rău, fiindcă ar fi împiedicată astfel legătura între Maiestatea sa imperială şi transilvănean, cum lesne îşi poate închipui Maiestatea voastră.

Umblă zvonul în continuare că grija dintîi a turcului anul acesta e să-şi păzească hotarele, iar de-ar fi să facă altceva, apoi ar fi contra transilvăneanului.

Ni se scrie că sultanul umblă să facă pace cu voievodul Ţării Româneşti, cum a încercat să facă şi cu transilvăneanul, şi cum doreşte de altminteri a face şi cu Maiestatea sa imperială; din pricina asta eu socot că anul acesta se poate face ceva mai de ispravă, căci e neîndoios că turcul e slăbit, dacă îl măsurăm cu puterea ce o avea anul trecut. [...].

70 **1597 octombrie 16, Tîrgovişte**

Illus⟨trissi⟩mo Sig⟨nore⟩ P⟨adro⟩ne mio oss⟨ervandissi⟩mo,

Al partir di Alba Iulia ho lassato un memoriale a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Illus⟨trissi⟩ma, aspetando con grandis⟨si⟩mo desiderio sentire il suo salvo ariuo in quele parti per intendere da V⟨ostra⟩ S⟨ignori⟩a I⟨llustrissi⟩ma particolare satisfation conseguito da Sua M⟨aes⟩ta Cess⟨are⟩a, P⟨ri⟩nc⟨ipe⟩ n⟨ost⟩ro Clementiss⟨i⟩mo per quel Ser⟨enissi⟩mo Principe [1] et il carigo di quella per ralegrarmi di un tal santo successo Il qual sempre ho desiderato, con tuto il core e spero conseguire al mio bramato desio, sicome per ogni mie ho dato distinta Relatione a S⟨ua⟩ M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a; La qual secondo mi vien scrito dalli Illus⟨trissi⟩mi S⟨igno⟩rii Consiglieri secreti, é stato con ogni satisfation à S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a et alli detti S⟨igno⟩rii consiglieri, il parere dato del mio debil iuditio in quella causa, della quale sempre habbiamo discorso con V⟨ostra⟩ S⟨ignori⟩a Illus⟨trissi⟩ma la qual supplico farme participe di ogni particolare successi, che il simile faro a V⟨ostr⟩a S⟨ignoria⟩ Illus⟨trissi⟩ma delli succesi di queste parti, subito che son ariuato qui sera la sequente matina ho hauuto audienzia da questo Illus⟨trissi⟩mo Principe [2]. Il qual secondo ho potuto comprehendere misi dimonstra molto valoroso Principe hauendo con esso lui tratato in lungo ragionamento per

la seruitu di S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a, dimonstrandosi con ogni affeto e desiderio di quella e di Ser⟨enissi⟩mo Principe per ogni seruitu et commandamento, stando preparato in campagnia, con tute le sue forze, unite insieme in compag⟨nia⟩ di Sig⟨nore⟩ Sechel Moises Capitanio Generale di quella Alteza [3] sopra la militia Vngara é credo quela di Sua M⟨aes⟩tà Ces⟨are⟩a certo un formatis⟨si⟩mo Exercito, secondo intendo et mi uien notificato da esso Principe essere certo, Impero, io per ancora non ho uisto il Exercito essendo lontan di qua dua bone giornate, il qual Exercito é tanto ben gouernato et in obedientia si per la buona cura fatta da questo Principe come ancora dal S⟨ignore⟩ Capitanio Sechel Moises intendo asai laudare, essere Valoroso Capitanio, et che si sapia far obedire et tenire in buona custodia la militia, sicome me l'ha laudato questo Principe al qual asai compiace é satisfa. E per tale buona cura fatta da questo Principe et Capitanio Sekel Moises, é grandis⟨sima⟩ abondantia delle vitouaglie et ogni necessaria cosa di campagnia. Et per tal causa in campo ogni cosa é megliore merchato per la mita et pia abondantia che in questa Citta [4], ne drento innel Paese, che dicono per uno soldo di cipola che ha preso uno per forza senza dinari, Il Capitanio Sekel Moises ha uolesto apichare quel tale mal fatore et essendo campo vicino le Vinie, diconno che nisun ardisse pigliare, machar un raspo di uua della qual bona cura mi son maravigliato arispeto delli anni passati, et Ordinario del'Militie solita in simili Exerciti far delli disordini, maxime la militia Vngara al che spero in Dio, per talle bona cura, et obedientia, che conseguiranno ogni desiderata Vitoria la qual si spera al sicuro la desiderata impresa secondo il commandamento di S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a e di quela Alteza con tuto che questo Principe mi ha detto che li Tartari vengono di certo, ma che per ancora non si sapeva che paso pigliaranno, hauendo uegniuto un homo del Gran Han di Tartari [5] et il homo di questo Principe con lettere di esso Tartaro, con il qual detto Waivoda disimula, é deretano gli ha rimandato il suo homo et in sua compag⟨ni⟩a un altro suo homo, con il presente di dua millia ducati e dua mazi di gibillinni é un cothio con sei chauali, il qual per ancora non ha ritornato ma bene p⟨er⟩ ueniuto diesso Tartaro un altro homo di condition emiro che si fanno parenti di Mahomet, exortando à questo Principe che si mantien in pace, dandoli bone è dolce parole, Tuttauia par che detto Tartaro sta alli confinni fomentato da Hieremia Waivoda. Il qual si teme asai dal Ser⟨enissi⟩mo Principe di Transyluania, simile da questo Illus⟨trissi⟩mo Waivoda maxime essendo tuto suo Exercito alli confini di Moldauia drento infra Tera del Paese di Walachia per disimular con li Turchi che teme di Tartari sicome poi é vero non potendosi mouere ne far alchuna bona resolution destinata perche se si mouese a qualche felice impresa disubito Hieremia Waivoda con li Moldouani e Polachi e con li Tartari intraria in questo Paese, a danno é forsi piu oltra sicome é la loro intentione, et son stato informato da questo Principe che fano altis⟨si⟩me chimere à danni di questi Paesi, e di Transyluania a fauor di Batori di Polonia per mezo di Turchi, Tartari et Polachi, insieme con li Moldouani, il Waivoda Heremia al presente asai teme di Michailo Waivoda, et del Ser⟨enissi⟩mo Principe di Transyluania. Perche con tuto che fomenta gli Tartari, li quali solum modo danno paura é intertengono a questo Principe il qual se auede et son iuditii espresi che il detto Tartaro non uenira ne che é tanto potente quanto da intendere per letere sue che scriue à questo Principe il qual ha destinato di dare minutam⟨en⟩te Relationi à S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a é al Ser⟨enissi⟩mo Principe, et explorare per li remedii che pono intrauiegnire delli inconuenienti, qui se ha detto dalli homeni et istessi Turchi che peruengono dilla banda di Turchia,

chi li Imperiali hanno rotto, il Beglerbeg della Grecia é lui in persona p⟨ro⟩-pria preso uiuo, il qual andaua per socorere lauarino, confermando da diversi lochi, contuto che io non ho credito, prego Iddio che nè uero, è qua tutauia peruengono ciausi del Gran Turcho, e Turchi de diversi Bassi é personagi, Esortando à questo Principe che mantenise la pace, il qual disimula con ogni astutia, é secondo ho possuto comprendere in lui per diversi ragionamenti et discorsi, é inimicho capitale di turchi, et affetionatis⟨si⟩mo alla Christianità, desiderando sollo che sie fomentato et aiutato da S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a e da Ser⟨enissi⟩mo Principe ragioneuolm⟨en⟩te che posa resistere alli inconuenienti che potranno intrauegnire si offerise di remediare é rompere tuti disegni chi mirano li inimici della Christianita, et contrarii di ogni ben publico. Et li Turchi tutauia per diuersi modi ricerchanno per la pace, maxime la Sultana madre et il Gran Vesier Hibrahim Bassa acio Michailo Waivoda fusse mezano con S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a et con il Ser⟨enissi⟩mo Principe per la Pace adoperando il Gran Patriarcha di Constantinopoli et tutti mezi che pono. Il qual Patriarcha di Constantinopoli scriue letere a S⟨u⟩a M⟨aes⟩tà Ces⟨are⟩a per tal causa ma ben poi la contrario in nel intrinsicho persuadeno tuti uniuersalm⟨en⟩te et pregano che non si fa la Pace, anzi tuti sono di comun consenso uniti e si oferisseno nel modo come il Regnio di Bulgaria comenzando di Constantinop⟨o⟩li sinno al Mare, oferendosi unirse sinno aduiento millia subito che passa il Exercito a quela banda hauendo arme et archibusi asuficientia, questo é che scriveno à questo Principe da per tute bande di quella misera Christianita desiderando la liberta un giorno di una cossi gran tanta Tyrannia. É sapendo che li Turchi sonno debili é che mai sono stati in talli termini che e certo, e di questo da pertuto ne fanno fede et confermano. Pero li n⟨ost⟩ri Exerciti, si hora non fanno il debito loro, non so quando lo faranno, piu tosto una perpetua pace, poi chi li ponno fare a modo come ricerchano é desideranno, maxime in tempo di questa Sultana Madre et il Gran Viesier Hibrahim Bassa li quali consentirano á ogni domanda di questo ne son informato di sienzia da molte persone degnie di fede. Pero il Principe mandara hoggi doman una Posta, con la qual scriuo à S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a et al Ser⟨enissi⟩mo Re [6] Maximiliano et il simile la Copia a V⟨ostr⟩a S⟨ignori⟩a Ill⟨ustrissi⟩ma. Impero la prego si questa prima ui capita che in diligentia si degni mandare la presente a S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a Copia al Ser⟨enissi⟩mo Re Massimiliano, con la qual Posta questo Principe dara minutamente Relationi a S⟨u⟩a Alteza, e ho il simile a S⟨u⟩a M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a. Con qual fine la prego da S⟨ignor⟩ Iddio ogni contento e felicita. Da Tergoviste di Walachia alli 16 di Octobre A⟨nn⟩o 1597. Di V⟨ostr⟩a Sig⟨nori⟩a Illus⟨trissi⟩ma.

Affetionatis⟨si⟩mo Seruitore,

Gioanni di Marini da Aragusa

Ill⟨ustrissi⟩mo Sig⟨n⟩or e P⟨adro⟩ne mio Oss⟨eruandissi⟩mo,

Questo é coppia de un altra scrita co⟨n⟩ Arsegnio Prete Bulgaro di poi inte⟨ndo⟩ che V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Illustrissima no⟨n⟩ era ariuata in Alba Iulia ma sperauano di breue il suo salvo ariuo. É cosi spero che queste letere li trouarano Ecossi la prego e sup⟨li⟩cho che le alligate per S⟨ua⟩ M⟨aesta⟩ C⟨esarea⟩ V⟨ostra⟩ S⟨ignori⟩a I⟨llustrissima⟩ si degni mandarli in dilligentia co⟨n⟩ la posta che cossi ho lo ordine della Cess⟨area⟩ Corte perche é cosa che rileua per seruitu di S⟨ua⟩ M⟨aesta⟩ C⟨esarea⟩ che ancora in parte spero la particolarita Ill⟨ustrissimo⟩ Principe auera comunicato co⟨n⟩ V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ I⟨llustrissima⟩. Esendo che credo questo Ill⟨ustrissi⟩mo Waivoda

no⟨n⟩ fara cossa che no⟨n⟩ é co⟨n⟩ vollonta et comandamento di quella Alteza. É quanto io poso comprendere all mio debill iuditio mi parere, vedo che é necessario Prima occupar Moldauia la qual é chiauo del passo di Tartari maxime che co⟨n⟩ quelli populi si ha buona intelligenzia. É poi che sarano unite queste Provintie, questo Ill⟨ustrissim⟩o Michailo Waivoda si risoluera insieme co⟨n⟩ il cap⟨itanio⟩ Sechel Moises si come sara il comandamento é uollunta di sua Alteza perche altrimenti é impedimento di far alchun felice progresso per molti degni respetti so⟨n⟩ dubii di Molldavia et Pollachi insieme co⟨n⟩ li Tartari. E quanto a questo Ill⟨ustrissi⟩mo Michailo Waivoda é resoluto Principe et affecionatisimo al benefitio della Christianita é di fare co⟨n⟩ effeti quell che co⟨n⟩ vollonta é commandamento di quella Alteza ó di S⟨ua⟩ M⟨aesta⟩ C⟨esarea⟩. Con qual fine li prego da Sig⟨nore⟩ Iddio ogni contento é felicita. Da Targovist di Wallachia alli 24 di Octombre Anno 1597.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ I⟨llustrissi⟩ma,
aff⟨etionatissimo⟩ servitore,

Gioanni de Marini

⟨*Adresa:*⟩ All Illus⟨trissi⟩mo Sig⟨nore⟩ e P⟨adro⟩ne mio oss⟨eruandissi⟩mo Il sig⟨nore⟩ Conte Sigismundo della Thore etc. Gouer⟨natore⟩ della Gorizia ecc. Sig⟨nore⟩ e P⟨adro⟩ne mio Colen⟨dissi⟩mo.
In Alba Iulia

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 415, c. 398—401; Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 81; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1263—1264, doc. XIX (cu post-scriptumul datat 24 octombrie, după o copie din Kriegsarchiv Wien, fără alte indicații de cotă).

Preailustre domn și stăpîn al meu preastimat,

Plecînd din Alba Iulia am lăsat o relatare către Domnia voastră preailustră, așteptînd cu foarte mare nerăbdare să aflu că ați sosit cu bine în acele părți pentru a auzi de la Domnia voastră preailustră satisfacția deosebită ce a avut-o Maiestatea sa imperială, principele nostru preamărinimos, în ce-l privește pe acel prealuminat principe [1] și acea însărcinare încredințată lui, pentru a mă bucura de un așa succes strălucit pe care l-am dorit întotdeauna, din toată inima, și sperînd ca lucrurile să continue în același fel după intensa mea dorință, precum prin toate faptele mele am dat dovadă clară Maiestății sale imperiale; căci după cum mi s-a scris de către preailuștrii domni consilieri secreți, a fost primită cu toată satisfacția de Maiestatea sa imperială și de numiții domni consilieri părerea exprimată după umila mea judecată în acea cauză, despre care am discutat întotdeauna cu Domnia voastră preailustră, pe care o rog să-mi împărtășească orice succese deosebite, precum așijderea voi face către Domnia voastră preailustră, în ce privește succesele din aceste părți; îndată ce am sosit aici seara, a doua zi dimineața am avut audiență la acest preailustru principe [2] care, după cum am putut înțelege, mi se dovedește a fi un principe foarte viteaz; am tratat cu el într-o îndelungată convorbire despre slujirea Maiestății sale imperiale, arătînd această dragoste și bunăvoință, iar prealuminatul principe ⟨Mihai⟩ devotament și ascultare și fiind pregătit pentru campanie cu toate forțele sale, unite cu cele ale domnului Moise Székely, căpitanul general al Alteței sale [3] peste miliția ungară; cred că oastea Maiestății sale imperiale este foarte bine pregătită, după cum am aflat și mi s-a confirmat de către acest principe ca fapt

sigur, dar eu încă nu am văzut oastea care este departe de aici, la distanță de două zile; oastea este atît de bine condusă și disciplinată prin buna îngrijire dată de acest principe, precum mi-o laudă și domnul căpitan Moise Székely, care este un comandant brav și care știe să se facă ascultat și să țină în bună orînduială oastea, așa după cum mi l-a lăudat și principele, căruia îi este pe plac și care este mulțumit de el. Și prin grija deosebită dovedită de principe și de căpitanul Moise Székely, este o foarte mare abundență de provizii și de toate cele trebuincioase pentru campanie, și din această cauză în tabără fiecare lucru este mai bine cumpărat la preț accesibil, și este o abundență mai mare decît în acest oraș [4], și chiar în țară, încît se spune că pentru o legătură de ceapă, pe care cineva a vrut să o fure, căpitanul Moise Székely a vrut să îl spînzure pe acel răufăcător; și, fiind tabăra aproape de o vie, se zice că nici unul nu îndrăznește să fure măcar un ciorchine de strugure. Despre această bună rînduială ⟨a tuturor lucrurilor⟩, în comparație cu anii trecuți, m-am minunat, și cu deosebire de ⟨buna organizare⟩ a oștirii, căci este lucru obișnuit pentru o oaste să producă tulburări, și mai ales m-a uimit oastea ungară, care sper că va obține, datorită bunei organizări și disciplinei, acea victorie dorită la care speră cu toții ca la un lucru sigur, anume acea acțiune dorită, potrivit poruncii Maiestății sale imperiale și a Alteței sale, cu toate că principele ⟨Mihai⟩ mi-a spus că tătarii vin cu siguranță dar că, pînă acum, nu se știe pe unde vor trece; căci venind un om de la marele han al tătarilor [5] și omul principelui cu scrisoare de la tătar, față de care numitul voievod se preface, mai tîrziu i-a trimis pe omul său însoțit de un alt om al său cu daruri în valoare de două mii de ducați și două legături de blănuri de zibelină și o caleașcă cu șase cai. Omul ⟨cu pricina⟩ încă nu s-a întors dar, în schimb, a venit de la tătar un alt om cu titlul de emir, care se dă drept rudă a lui Mahomed, îndemnîndu-l pe principe să rămînă în pace și spunîndu-i cuvinte frumoase și dulci. Cu toate acestea, se pare că numitul tătar stă la hotare, ațîțat de Ieremia voievod, care se teme destul de prealuminatul principe al Transilvaniei, ca și de acest preailustru voievod, cu atît mai mult cu cît toată oastea acestuia este la hotarele Moldovei, dar pe teritoriul Țării Românești, pentru a se preface față de turci că se teme de tătari, după cum este adevărat că nu se poate mișca și nici lua vreo hotărîre chibzuită, pentru că dacă ar începe vreo acțiune oarecare, imediat Ieremia voievod, împreună cu moldovenii, polonii și tătarii ar intra în țara lui, făcînd pagubă și poate ⟨s-ar duce⟩ chiar mai departe, după cum intenționează. Și am fost informat de către principe că ⟨Ieremia⟩ își face visuri foarte mari ca să prade aceste țări și Transilvania în favoarea lui Báthory din Polonia, cu ajutorul turcilor, tătarilor și polonilor împreună cu moldovenii. Voievodul Ieremia, în clipa de față, se teme foarte mult de Mihai voievod și de prealuminatul principe al Transilvaniei deoarece, deși îi ațîță pe tătarii care produc numai teamă și îl țin în frîu pe principele ⟨Mihai⟩ care se păzește, sînt semne sigure că numitul tătar nu va veni și că nu este atît de puternic cum lasă să se înțeleagă prin scrisorile sale pe care i le scrie acestui principe, care a hotărît să dea relații, în mod amănunțit, Maiestății sale imperiale și prealuminatului principe ⟨Sigismund⟩ și să caute mijloace pentru a preîntîmpina neajunsurile; aici ⟨la Tîrgoviște⟩ s-a spus de către feluriți oameni și chiar de către turcii care vin din oastea otomană că imperialii au înfrînt pe beilerbeiul Rumeliei și însuși acesta a fost prins, cînd mergea să ajute cetatea Győr, adeverindu-se din diverse părți acest lucru, cu toate că eu nu cred, rog însă pe Dumnezeu ca să fie adevărat; aici vin mereu ceauși de la sultan și turci de la diverse pașale și oameni de seamă, îndemnîndu-l pe principele ⟨Mihai⟩

să mențină pacea, și acesta se preface cu multă istețime și după cum am putut înțelege de la el din diverse întîlniri și convorbiri este mare dușman al turcilor și foarte devotat creștinătății, dorind numai ca să fie încurajat și ajutat pe Maiestatea sa imperială și de prealuminatul principe ⟨Sigismund⟩ așa cum trebuie pentru a putea rezista neajunsurilor care s-ar putea ivi și s-a oferit să se îngrijească și să ia asupra sa toate planurile care privesc pe dușmanii creștinătății și vrăjmașii oricărui bine public. Și turcii încearcă mereu, prin diverse mijloace, să obțină pacea, în special sultana mamă și marele vizir, Ibrahim pașa, voind ca Mihai voievod să fie mijlocitor pe lîngă Maiestatea sa imperială și pe lîngă prealuminatul principe ⟨Sigismund⟩ pentru ⟨încheierea⟩ păcii și folosindu-se de patriarhul ecumenic de Constantinopol și de toate mijloacele posibile, iar acest patriarh de Constantinopol scrie scrisori către Maiestatea sa imperială, în acest scop; însă cu toții îl sfătuiesc ⟨pe principele Mihai⟩ în chip tainic să acționeze altminteri și îl roagă să nu facă pace, ba, dimpotrivă, toți sînt, dimpreună, uniți și i-au oferit Regatul Bulgariei să-l stăpînească, începînd de la Constantinopol pînă la mare, făgăduind că se vor uni cu miile îndată ce oastea va trece de cealaltă parte, avînd arme și archebuze suficiente. Aceasta este ceea ce se scrie acestui principe de prin toate părțile ale acelei sărmane creștinătăți, care dorește să se elibereze într-o zi dintr-o asemenea mare tiranie. Și este lucru știut că turcii sînt slabi și n-au mai fost niciodată în asemenea condiții, fapt sigur care de peste tot ni se confirmă.

Totuși, oștile noastre, dacă acum nu își fac datoria, nu știu cînd o vor mai face; ⟨să încheie⟩ mai degrabă o pace continuă, după care pot face așa după cum încearcă și doresc, mai cu seamă în timpul acestei sultane mamă și al marelui vizir, Ibrahim pașa, care vor consimți asupra oricărei cereri; asupra acestui lucru sînt informat de către mai multe persoane demne de încredere; principele ⟨Mihai⟩ va trimite astăzi sau mîine corespondența, prilej cu care scriu Maiestății sale imperiale și prealuminatului rege[6] Maximilian și, de asemenea, trimit o copie Domniei voastre preailustre. Dar vă rog, dacă aceasta va ajunge mai întîi, să binevoiți să trimiteți mai repede prezenta scrisoare Maiestății sale imperiale și o copie prealuminatului rege Maximilian; în epistola sa principele ⟨Mihai⟩ va da în mod amănunțit relații Alteței sale și, de asemenea, Maistății sale imperiale. În care scop, îl rog pe domnul Dumnezeu să vă dea toată mulțumirea și fericirea, De la Tîrgoviște din Țara Românească. La 16 octombrie 1597.

Al Domniei voastre preailustre, mult devotat slujitor,

Giovanni de Marini din Ragusa

Preailustre domn și stăpîn al meu preastimat,

Aceasta este copia unei alte scrisori trimise prin preotul bulgar Arsenie; am aflat mai apoi că Domnia voastră preailustră încă nu ați sosit în Alba Iulia, dar se speră ca, în scurt timp, să aibă loc sosirea Domniei voastre cu sănătate. Astfel că sper ca această scrisoare vă va găsi și vă rog și vă implor ca să binevoiți să trimiteți Maiestății sale imperiale cele relatate, de urgență prin corespondență, căci așa am primit poruncă de la Curtea imperială, pentru că acest lucru ține de serviciul Maiestății sale imperiale și sper, în ceea ce mă privește, ca preailustrul principe ⟨Sigismund⟩ să vă fi trimis Domniei voastre preailustre amănuntele, dat fiind că acest preailustru voievod nu va întreprinde nimic care să nu fie cu voința și cu porunca Alteței sale. Și așa cum

pot eu să înțeleg, după umila mea judecată și părere, văd că este necesar ca, în primul rînd, să ocupe Moldova care reprezintă cheia pentru trecerea tătarilor, cu atît mai mult cu cît cu acele popoare există bună înțelegere și, după ce vor fi unite aceste provincii, acest Mihai voievod va hotărî, împreună cu căpitanul Moise Székely, după cum va fi porunca și voința Alteței sale, pentru că altminteri, dacă nu se vor uni, anevoie va fi să obțină vreun progres; din multe considerențe, demne de crezare există dubii în ceea ce privește situația Moldovei și intențiile polonilor și ale tătarilor față de aceasta. În ceea ce îl privește pe acest preailustru Mihai voievod, el este un principe hotărît și foarte devotat binelui creștinătății și gata să obțină bune rezultate potrivit cu voința și porunca Alteței sale sau a Maiestății sale imperiale. În care scop îl rog pe domnul Dumnezeu să vă dea toată mulțumirea și fericirea.

De la Tîrgoviște, din Țara Românească la 24 octombrie 1597.

Al Domniei voastre preailustre, mult devotat slujitor, Giovanni de, Marini

⟨*Adresa*:⟩ Preailustrului domn și stăpîn al meu mult respectat, domnul conte Sigismondo della Torre, guvernator al Goriziei etc., domn și stăpîn al meu preaonorat.

La Alba Iulia

---

[1] Sigismund Báthory.
[2] Mihai Viteazul.
[3] Arhiducele Maximilian.
[4] Tîrgoviște.
[5] Ghazi Ghirai II.
[6] De fapt arhiduce.

71 **1597 noiembrie 10, Constantinopol**

1597 November 10, Constantinople

(f. 230) [...]. ⟨On behalf of the Polish Ambassador I propounded the Polish demands to the Vizier⟩. To the first of which he answeared thatt the present Prince of Bugdania is of the King of Poland his preferinge, to whom the Grand Signor att the King of Poland his request hath graunted perpetuity of the sayed princedome all his life tyme, and dyinge, att the King of Poland his motion, the Grand Signor will graunt the same to any other whom the King of Poland shall commend and prefer. In which respect the King of Poland may content him selfe; butt thatt the Grand Signor should deprive him self of the patronadge of thatt province, and to give all his right and title therto to the King of Poland, the Grand Signor neyther will nor for his reputation in the world can doe itt. Touchinge Wallachia, itt is nott, he sayed, in the Grand Signor his hands to give, Mihal beinge rebelled, butt after he shall have chastised Mihal and reentred possession of the sayed province, he will nott deney any the King of Poland his honest request and petitions [...]

(f. 231) [...]. Mihal in Wallachia is verie stronge excusinge his gatheringe of such forces by the feare he had of the Tartar; butt nowe the Tartars beinge returned and his forces raher increasing then decreasing, these begin to feare some mischeif from him, and therfor have appointed Hassan Bassa, sonne of the greate Mehemet Bassa, to repayre to the confines borderinge

uppon Mihal, and to defende the same from Mihal his invasion. And what succeeds I shalbe advised [...]

Tappe, *Documents*, p. 119 și 120, doc. 162; Public Record Office, London, State Papers S.P. 97/3, f. 230 și 231.

1597 noiembrie 10, Constantinopol

(f. 230) [...] ⟨Din partea ambasadorului polon i-am supus vizirului cererile polone⟩. La prima dintre acestea, el a răspuns că actualul domn al Moldovei este preferatul regelui Poloniei, căruia sultanul, la cererea regelui Poloniei, i-a acordat păstrarea numitului principat pe întreaga durată a vieții și după moarte; la propunerea regelui Poloniei, sultanul va întări același lucru oricăruia pe care regele Poloniei îl poate recomanda și prefera. În care privință, regele Poloniei poate fi mulțumit; dar ca sultanul să se lipsească el însuși de suveranitatea asupra acelei provincii și să-i dea laolaltă dreptul și în plus rangul său regelui Poloniei, aceasta nu este cu putință, nici din voia lui, și nici pentru renumele său în lume. În ce privește Țara Românească, el a spus că nu stă în puterea sultanului să o dea, Mihai răzvrătindu-se, dar după ce el îl va fi pedepsit pe Mihai și va reintra în stăpînirea numitei provincii, el nu-i va respinge regelui Poloniei nici un fel de jalbe și cereri oneste [...]

(f. 231) [...] Mihai, ⟨voievodul⟩ din Țara Românească, invocă mereu drept scuză pentru strîngerea unor astfel de forțe, teama pe care o are de tătar, dar acum că tătarii s-au întors, iar forțele lui mai curînd au sporit decît s-au micșorat, ⟨turcii⟩ încep să se teamă că el pune ceva rău la cale și drept urmare l-au numit pe Hasan pașa, fiul marelui Mehmet pașa, să se ducă în vecinătatea hotarelor lui Mihai și să le apere de năvala lui Mihai. Ce urmează voi mai afla. [...].

72 **1597 noiembrie 13, Alba Iulia**

Ill⟨ustrissi⟩mo et R⟨everendissi⟩mo Sig⟨no⟩r mio oss⟨ervandissi⟩mo,

Il Vaivoda di Valachia manda un suo Gentilhuomo a cotesta Corte per trattare con S⟨ua⟩ M⟨aes⟩ta Ces⟨are⟩a, si d'aiuti come d'altri negotij che gl'occorrono. Lo raccomando a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma, acciò ella uoglia fauorirlo in tutto quello doue hauerà bisogno ualersi dell'opera et autorità sua. Ne essendo questa per altro resto con baciar le mani a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma et pregarli dal Sig⟨no⟩r Iddio ogni maggior solicità.

D'Albagiulia li XIIj di Nouembre 1597.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma et Reu⟨erendissi⟩ma.

Per q⟨uan⟩to mi ha detto il Gentilhomo d⟨e⟩l Vaiuoda il punto principale è ch⟨e⟩ S⟨ua⟩ M⟨aesta⟩ C⟨esarea⟩ continui nel pagarli 24/m soldati, si come potra V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ I⟨llustrissima⟩ intender piu particolarmente da lui. Io credo che convenga al Seru⟨iti⟩o di S⟨ua⟩ M⟨aesta⟩ grandemente tener sodisfatto il Vaiuoda, tanto piu se si effetuaranno i negotij trattati dal P⟨adre⟩ Alf⟨ons⟩o [1]; et si egli, come ha promesso, sarà passato in Bulgaria, con mediocri azuti di S⟨ua⟩ M⟨aesta⟩ — ma ch⟨e⟩ siano in effetti

et al tempo debito et no⟨n⟩ promesse — potra far diuersioni molto importanti delle forze d⟨e⟩l nimico. Egli e homo brauo, di ceruello et se uole (aiutato), pò far assai nel sito doue è, tanto nel cor con nemico. Et, se come hà detto, egli si portarà hora fidelmente nel impresa di Bulgaria, tornara conto a S⟨ua⟩ M⟨aesta⟩ rinforzarlo di genti più anco che egli no⟨n⟩ dimanda, p⟨er⟩ trattener, l'anno ch⟨e⟩ segue, le maggior forze del nimico da quelle parte. Il ch⟨e⟩ so che V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ I⟨llustrissima⟩, p⟨er⟩ la sua prudenza, cognosce q⟨uel⟩lo sia espediente et cercara di p⟨er⟩suaderlo a cotesti ministri.

Di Temisuar no⟨n⟩ ci è piu di quello che ho auisato con le altre delli XI. Li n⟨ost⟩ri stanno ostinati di uincere, et quelli di dentro si difendono bene fra dui di giungeranno là li Siculi, et se il tempo continua buono si può sperare qualche buon successo, tanto più no⟨n⟩ uenendo soccorso dal nemico come sin'hora no⟨n⟩ s'intende di quà cosa alcuna, et baccio a V⟨ostro⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma le mani.

⟨*Adresa:*⟩ All'Ill⟨ustrissi⟩mo et R⟨euerendissi⟩mo Sig⟨no⟩re mio Oss⟨ervandissi⟩mo, Mons⟨igno⟩re il Vescouo di Cremona, Nuntio Ap⟨osto⟩lico. Praga

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 298 II, c. 832—835; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 130, f. 28—31; Hurmuzaki XII, 1, p. 326, doc. CCCCXCI; Veress, *Relationes*, p. 297, doc. 221.

Preailustre şi preacucernice domn, mie binevoitor

Voievodul Ţării Româneşti a trimis un nobil al sau la această curte pentru a trata cu Maiestatea sa imperială asupra ajutorului şi a altor treburi care s-au întîmplat. Îl recomand preailustrei voastre Domnii pentru ca să binevoiască să îl ajute în tot ceea ce are nevoie pentru a se folosi de strădania şi autoritatea Domniei voastre. Nefiind altceva, sărut mîinile preailustrei voastre Domnii şi îl rog pe Dumnezeu să ne ajute.

Alba Iulia, 13 noiembrie 1597.

Al Domniei voastre preailustre şi preacucernice.

Din cele ce mi-a spus nobilul ⟨trimis de⟩ voievod, problema principală este ca Maiestatea sa imperială să continue să plătească 24 de mii de oşteni, aşa cum va putea Domnia voastră preailustră să înţeleagă mai desluşit chiar de la el. Cred că este potrivit pentru slujirea Maiestăţii sale să poată fi împlinite pe de-a-ntregul dorinţele voievodului, cu atît mai mult dacă negocierile tratate de părintele Alfonso [1] vor reuşi; şi dacă el, aşa cum a făgăduit, va trece în Bulgaria, cu puţine ajutoare ale Maiestăţii sale —, dar acestea să fie efective şi la timpul cuvenit, să nu rămînă doar făgăduieli — va putea să întindă capcane însemnate forţelor duşmanului. El este un om brav, înţelept şi dacă este ⟨ajutat⟩ poate să facă destule lucruri însemnate atît acolo unde se află, cît şi în înfruntarea directă cu duşmanul. Şi dacă aşa cum a spus, el se va purta cu credinţă în expediţia din Bulgaria, Maiestăţii sale îi va fi de mult folos să-i trimită ajutoare chiar mai multe decît ne cere el, spre a ţine în loc, în anul care vine, cea mai mare parte a forţelor duşmanului. Lucrul acesta ştiu că, în înţelepciunea sa, Domnia voastră preailustră îl socoteşte folositor, şi între-aceea este bine ca Domnia voastră să caute să-i convingă şi pe miniştrii imperiali.

La Timişoara nu s-a mai petrecut nimic în afară de cele ce v-am dat de ştire prin epistola mea din data de 11. Ai noştri sînt hotărîţi să învingă, iar cei dinăuntru se apără bine; în două zile vor ajunge acolo şi secuii, iar

dacă împrejurările ne vor fi favorabile, putem nădăjdui că vom obţine victoria cu atît mai mult cu cît duşmanului se aude că nu i-a venit nici un ajutor pînă în momentul de faţă. Sărut mîinile Domniei voastre preailustre.

⟨*Adresa:*⟩ Preailustrului şi preacucernicului domn mie binevoitor, monseniorului episcop de Cremona, nunţiu apostolic. Praga.[1]

---

[1] Alfonso Carillo.

73 **1598 mai 11, Braşov**

Reurend⟨issi⟩mi ac Mag⟨nifi⟩ci Domini mihi obseruand⟨issi⟩mi Salutem et officior⟨um⟩ meor⟨um⟩ sedulam commen⟨dationem⟩. Breuiter Mag⟨nificentiis⟩ V⟨est⟩ris significan⟨dum⟩ ad Commiss⟨ar⟩ior⟨um⟩ Sacratiss⟨imae⟩ Caesareae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Rom⟨anorum⟩ requisitionem, non Mag⟨nifi⟩co Do⟨mi⟩no Doctori Pecz, verum mihi per l⟨ite⟩ras suas ed respon⟨si⟩ dedisse, se nunc in praestan⟨do⟩ fidelit⟨a⟩tis Iuramento modum non habere, tantisper donec Maximilianus Archidux Austriae aduenerit in soliumq⟨ue⟩ constitutus fuerit; nihilominus t⟨ame⟩n in pristina fidelitate et constan⟨tia⟩ qua semel se obstrinxit Christianis, intena permansurum. Caeter⟨um⟩, rogauit me Mag⟨nificus⟩ Do⟨minus⟩ Doctor Pecz, ut meam operam in scriben⟨dis⟩ ad ipsum meis l⟨ite⟩ris non intermitterem: cupriens ob id suae Magnificentiae gratificari, transmisi meas l⟨ite⟩ras humil⟨ite⟩r rogans Mag⟨nificentias⟩V⟨est⟩ras ut eas D⟨omi⟩no Doctori beneuole transmittere ne grauentur. Ac Mag⟨nificentiis⟩ V⟨est⟩ris seruitia mea quam promptissima semper offero et commendo. Datae Coronae, die 11 Maij, Anno 1598.

Mag⟨nificentiarum⟩ Vestrarum paratissimus,
S⟨ervi⟩tor,

Valentin⟨us⟩ Hersell,
Iudex Ciuit⟨a⟩tis Coronen⟨sis⟩

⟨*Adresa:*⟩ Reuerend⟨issi⟩mo et Mag⟨nifi⟩co dominis Stephano Zuhay, Episcopo Vaczien⟨si⟩ et Camerae Hungar⟨iae⟩ Praefecto; Ac Nicolao Istwanffy, vicecomiti ad Nador in Hungar⟨ia⟩ et Capitaneo Sopronien⟨si⟩ etc. Dominis mihi obseruandiss⟨i⟩mis.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 299, c. 668—669; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 131, f. 255—256; Hurmuzaki, XII, 1, p. 350, doc. DXXX.

Preacucernici şi mări̦ţi domni, mie preavrednici de cinstire. Sănătate şi închinare plină de rîvnă a slujbelor mele. Am socotit că trebuie să dau de ştire, pe scurt, Măriilor voastre că Mihai, voievodul Ţării Româneşti, la cererea comisarilor preasfintei Maiestăţi imperiale, a dat acest răspuns, în scrisoarea sa, nu măritului domn, doctorului Pezzen, ci mie, ⟨anume⟩ că el nu ţine acum rînduiala întrucît priveşte prestarea jurămîntului de credinţă, pînă cînd Maximilian, arhiducele Austriei, nu va fi venit şi nu-l va fi aşezat în scaunul domnesc; că totuşi ⟨el⟩ va păstra, între timp, vechea credinţă şi statornicia cu care s-a legat o dată faţă de creştini. Dealtfel, măritul domn, doctorul Pezzen m-a rugat să nu mă opresc din ⟨silinţa⟩ de a-i scrie scrisori; de aceea, dorind să-i fac plăcere Măriei sale, am trimis scrisoarea mea rugînd cu plecăciune pe Măriile voastre să nu refuzaţi a o trimite cu bună-

voinţă domnului doctor. Iar Măriilor voastre le dau şi le încredinţez pe veci, mereu la îndemînă, slujbele mele. Dată la Braşov, în ziua de 11 mai, în anul 1598.

Al Măriilor voastre,
Slujitor gata de slujbe,

Valentin Hirschel,
judele oraşului Braşov

⟨*Adresa:*⟩ Preacucernicului şi măritului domn Ştefan Szuhay, episcop de Vác şi prefect al Camerei Ungariei, şi lui Nicolae Istvánffy, vicecomite în Alba Regia, în Ungaria şi căpitan de Sopron etc., domnilor mei preavrednici de cinstire etc.

74 **1598 iunie 3, Braşov**

Sacratissima Imperatoria ac Regia Maiestas, Domine, domine semper clementissime,

Fidelium perpetuorumq⟨ue⟩ seruitior⟨um⟩ in gratiam Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis V⟨estrae⟩ humilimam subiectionem. Postquam 28 Maij ipso momento horae octauae antemeridianae cursorem nostrum ultimum ad Sacratissimam M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ dimisissemus atq⟨ue⟩ rebus Albae cum sufficienti instructione bene relictis, sequenti post die, sub uesperum in Transalpinam mouissemus, diuersas a diuersis literas in itinere accepimus, at potissimum Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae in campo Fogaras. Perspeximus ex ijs humilime quantopere Sacr⟨atissi⟩ma M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra curarit ut non solum uicinas Christianorum inimicitias sufferret ac Bendzinensium pactorum per Serenissimum Archiducem Maximilianum confirmationem in effectum deduceret, uerum etiam hanc Prouinciam pacatam, benigne gubernatam fortiterq⟨ue⟩ protectam esse uelit, quod nos consilij nostri participes Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiestati⟩s V⟨estrae⟩ omnium ordinum fideles, nulla ratione passi sumus in dubium uocare.

Requiritur solummodo Serenissimi Maximiliani celerimus adventus, quod enim tam longa eius Serenit⟨a⟩tis mora trahatur ingressus multi imo pars maior et uicinae etiam prouinciae credendum Jozicae scriptis aiunt et territum Serenissimum Maximilianum opinantur atq⟨ue⟩ nunquam uenturum asseuerant. Interim nos neq⟨ue⟩ milite, neq⟨ue⟩ capitaneis neq⟨ue⟩ neruo belli pecunia munitos et morantur et quaeruntur. Nec prorsus aliaq⟨ue⟩ ratione. Nedum enim miles nouus per nos conduci, sed nec ordinarius exolui ac retineri potest. Charthas cambij quas uocant, toties nobis per Do⟨minum⟩ collegam nostrum Pezzen pollicitas nullas prorsus accepimus.

Tartari, nisi praesenti pecunia demulceantur hostes erunt. Michael Vaiuoda si se desertum existimabit et ipse desperatus aut Turcis se coniunget, aut turpi fuga Prouinciam Suam perpetuam ipsis relinquet. Hucusq⟨ue⟩ clementissime et Inuictissime Imperator ea libenter scripsimus quae tranquille hic agebantur. Nunc coacti et inuiti molimina hostium et pericula futura detegere debemus. Iam enim cogitationes ex cordibus hominum reuelari incipiunt. Quas Sacr⟨atissima⟩ M⟨aiestas⟩ V⟨estra⟩ ex Annexis sub literis A, B, C, D, E, F, G, H, I, K benigne clarius cognoscere dignabitur. Haec ut nobis data sunt, Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiestati⟩ V⟨estrae⟩ referimus. In posterum quaecunq⟨ue⟩ seu meliora seu peiora, quod absit, acci-

derint, et tanti momenti fuerint ut p⟨ro⟩prio cursore indigeant, Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiestati⟩ V⟨estrae⟩ fidelissime et ocyus significabimus.

Ideoq⟨ue⟩ humilime supplicamus et per diuinum numen obtestamur S⟨acratissi⟩ma M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra non solum mature omnibus rebus ad huius Prouinciae et Transalpinae permansionem ac Moldauiae quoq⟨ue⟩ qualemcunq⟨ue⟩ retentionem benignissime prouideat, quin imo nobis quoq⟨ue⟩ clementissime condonare dignetur, quod haec ita, forte moleste, at necessario apud Sacr⟨atissimam⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ sollicitemus. Mittimus quoq⟨ue⟩ l⟨ite⟩ras Vaiuodae Moldauiae a Cancellar⟨i⟩o Pol⟨oni⟩ae arroganter praemansas ad Sacr⟨atissi⟩mam M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ datas. Nos tamen (Moldauo summopere metuente) dabimus operam ne quid absq⟨ue⟩ expressa S⟨acratissi⟩mae M⟨aiestatis⟩ V⟨estrae⟩ uolunt⟨a⟩te per Valachum in ipsum tentetur. De Tartaris humilime oramus se Sacr⟨atissimam⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ resoluere quam citissime dignetur. Poterunt adhuc illi in p⟨ro⟩prijs sedibus contineri. De Iozica ante reditum nihil possumus statuere. Proficiscimur celerrime in Transalpinam. Servet Deus Sacr⟨atissimam⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ inuictissimam beatissimam diutissime. Coronae Saxonum Transyluaniae 3 Junij 1598.

Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiestatis⟩ V⟨estrae⟩ Imp⟨eratoriae⟩ ac R⟨egiae⟩,
Humilimi perpetuiq⟨ue⟩ fideles ac seruitores,

Stephanus Szuhaj
N⟨icolaus⟩ Isthuanffy

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 298 II, c. 156— 159; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica Allgemeine Akten, Fasz. 139; Hurmuzaki, XII, 1, p. 358, doc. DXLVII (parţial).

Maiestate preasfîntă împărătească şi regească, domn, domn veşnic preamilostiv,

Faţă de milostivirea preasfintei voastre Maiestăţi, preaplecată închinăciune a veşnicelor noastre slujbe credincioase.

După ce în 28 mai la ceasul al optulea, înainte de amiază, trimisesem ultimul nostru sol la preasfînta voastră Maiestate şi după ce, la Alba lucrurile fiind lăsate în bună rînduială, a doua zi spre seară pornisem spre Ţara Românească, am primit pe drum felurite scrisori din mai multe părţi, iar cea a preasfinţiei voastre Maiestăţi ⟨am primit-o⟩ la Făgăraş. Cu plecăciune am văzut din acestea cu cîtă rîvnă s-a îngrijit preasfînta voastră Maiestate nu numai să nu rabde vrăjmaşii în ţinuturile învecinate creştinilor şi să ducă la împlinire întărirea înţelegerilor cu cei din Bedzin prin prealuminatul arhiduce Maximilian, dar chiar voieşte ca această provincie să fie în pace, cîrmuită cu bunăvoinţă şi apărată cu străşnicie, lucru pe care noi, părtaşi credincioşi la sfatul tuturor ordinelor preasfintei voastre Maiestăţi, sub nici un temei nu l-am pus la îndoială.

Se cere sosirea grabnică a prealuminatului Maximilian şi pentru că venirea Luminăţiei sale este atît de mult întîrziată, mulţi, ba chiar o mare parte, şi chiar provinciile învecinate, spun că trebuie să se dea crezare celor scrise de Josika şi sînt de părere că prealuminatul Maximilian este înfricoşat şi ⟨chiar⟩ susţin cu tărie că nu va veni niciodată. Între timp pe noi, care nu avem nici oşteni, nici căpitani, nici ⟨acea⟩ tărie a războiului — banii —, ne opresc şi ne întreabă, şi fără nici un temei. Căci nu pot fi strînşi de noi nici oşteni noi, necum să poată fi plătiţi şi păstraţi pe mai departe cei rînduiţi.

Şi n-am primit nici scrisorile cambiale, pe care ⟨ei⟩ le cer, şi care de atîtea ori ne-au fost făgăduite de colegul nostru, domnul Pezzen.

Tătarii, dacă nu vor fi acum momiţi cu bani, vor deveni duşmani. Mihai voievod dacă va socoti că este părăsit şi va ajunge la desperare, fie că se va alătura turcilor, fie că, după o ruşinoasă fugă, îşi va lăsa în mîinile acestora provincia sa. Preaîndurătorule şi preabiruitorule împărat, pînă aci am scris bucuros despre cele ce se petrec aici în linitşe. Acum sîntem constrînşi şi nevoiţi să dăm pe faţă grozăviile duşmanilor şi primejdiile viitoare, căci de-acum încep să se dezvăluie gîndurile din sufletele oamenilor. Acestea, Maiestatea voastră preasfîntă va binevoi să le afle mai desluşit din cele alăturate sub literele A, B, C, D, E, F, G, H, I, K. Acestea, aşa cum ne-au fost date nouă, le înfăţişăm preasfintei voastre Maiestăţi. Pe viitor, orice s-ar întîmpla, şi mai bune şi, Doamne fereşte, mai rele — şi ar fi de o asemenea importanţă încît să fie lipsă de un trimis anume, vom da de ştire preasfintei voastre Maiestăţi cu toată credinţa şi în mare grabă.

De aceea, cu plecăciune vă rugăm, pe dumnezeiasca putere, şi implorăm să vegheze cu bunăvoinţă preasfînta voastră Maiestate nu numai asupra tuturor ⟨acestor⟩ lucruri legate de menţinerea acestei provincii, a Ţării Româneşti şi a Moldovei, dar chiar şi asupra păstrării cu orice chip a lor, ba chiar să binevoiască, cu îndurare, să ne ierte fiindcă noi cerem acestea, preasfintei noastre Maiestăţi poate neplăcute, dar atît de trebuincioase. Trimitem apoi voievodului Moldovei scrisoarea atît de trufaşă trimisă de cancelarul Poloniei preasfintei voastre Maiestăţi. Noi totuşi (moldoveanul temîndu-se foarte) ne vom da silinţa ca nu cumva, fără voia vădită a preasfintei voastre Maiestăţi, să se încerce ceva împotriva acestuia de către muntean. În privinţa tătarilor, cu plecăciune ne rugăm ca preasfînta voastră Maiestate să-i plătească, cît de repede va socoti de cuviinţă. Despre Josika, înainte de întoarcerea lui, nu putem stabili nimic. Pornim cît mai iute spre Ţara Românească. Dumnezeu să aibe-n pază pe preasfînta voastră Maiestate, cît mai mult timp, neînvinsă şi preafericită. Dată la Braşov, Transilvania, 3 iunie 1598.

Ai preasfintei voastre Maiestăţi împărăteşti şi regeşti, preaplecaţi credincioşi veşnici şi supuşi,

Ştefan Szuhay,
Nicolae Istvánffy

75 **1598 iunie 12, Tîrgovişte**

Illustrissime Domine, D⟨omi⟩ne ac patrone nobis obs⟨ervandissi⟩me

Heri excepti fuimus conuiuio a Michaele Vaiuoda, in quo adfuerunt etiam legati Tartarici. Nos vero ad eum tantum finem e Corona Transsiluaniae vinum Maluaticum adferendum curaueramus vt illud ipsis bibendum daremus. Quod cum aliquoties hausissent ac hilariores facti essent, primarius ex eis, Hazan Aga nomine, qui peditatus praefecturam gerit, multa in eam sententiam cepit dicere: gratias Deo Opt⟨imo⟩ Max⟨imo⟩ agendas esse quod d⟨omi⟩nus suus Han cum Christianis idem sentire ceperit et in posterum eorum partes fouere tueriq⟨ue⟩ in animo habet et quicquid a Michaele Vaiuoda conclusum fuerit, id ipse praestare sit paratus. Scythicam tam Vngarorum quam ipsorum originem esse et aequitati consentaneum vt qui ijsdem sint orti maioribus, eosdem etiam animos mutuamq⟨ue⟩ amicitiam habeant et colant. Qua in re se q⟨u⟩o⟨que⟩ operam nouaturum diligentem. Ex quibus verbis, spem aliquam

concepimus fore vt tractatus is quem cum illo iniuimus, cum fructu aliquo concludatur. Nam Tartarus valde metuit a Turca et ideo videtur societatem et amiciciam Christianorum sponte expetere. Qua propter Illustriss⟨imam⟩ D⟨ominationem⟩ Vestram submisse rogamus velit apud M⟨aiesta⟩tem Caes⟨are⟩am efficere ut primo q⟨u⟩o⟨que⟩ tempore matura et benigna Suae M⟨aiesta⟩tis resolutio ad nos adferatur. Caetera ex nostris literis ad M⟨aiesta⟩tem Suam Caes⟨aream⟩ datis Ill⟨ustrissi⟩ma D⟨ominatio⟩ Vestra intelliget. Quod reliquum est, D⟨ominationem⟩ V⟨est⟩ram Ill⟨ustrissi⟩mam diutissime et felicissime valere optamus ac nos et seruicia nostra eidem diligenter commendamus. Dat⟨um⟩ Tergouisthiae 12 die Junij 1598.

Ill⟨ustrissi⟩mae Do⟨minationis⟩ Vestrae,

Seruitores addictiss⟨imi⟩,

Stephanus Szuhay
N⟨icolaus⟩ Isthuanffy

Post Scripta. Cum has literas scripsissemus, nunciauit nobis Michael Vaiuoda se indigere tribus millib⟨us⟩ pixidum siue sclopettorum pro peditatu necessariorum. Itaq⟨ue⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma Do⟨minatio⟩ Vestra velit apud M⟨aiesta⟩tem Suam Caes⟨aream⟩ efficere vt ipsa Ser⟨enissi⟩mo Principi Max⟨imilia⟩no det ordinem vt eiuscemodi sclopetta mittat huc. Et Vaiuoda accipiet illa in sortem sui stipendij.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 298 II, c. 201—204; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 132, f. 49—51; Hurmuzaki III, 1, p. 292—293; doc. CCXXVI; *Călători străini*, vol. IV, p. 97 (trad. rom. parţială).

Preailustre domn, domn şi ocrotitor preabinevoitor nouă,

Ieri am fost primiţi de Mihai voievod la ospăţul la care au luat parte şi solii tătari. Apoi, noi pentru un scop anume, ne îngrijisem ca să fie adus, de la Braşov din Transilvania, un vin malvatic ca să le dăm lor să bea. După ce au băut de mai multe ori şi au devenit mai veseli, cel mai de seamă dintre ei, pe nume Hasan aga, care avea comanda pedestrimii, a început să spună multe cu următorul conţinut: că trebuie aduse mulţumiri preabunului şi preamăritului Dumnezeu pentru faptul că stăpînul său hanul a început să judece la fel cu creştinii, că are de gînd pentru viitor să sprijine şi să apere părţile lor şi că el însuşi este pregătit să îmlinească ceea ce a fost rînduit de voievodul Mihai. ⟨A mai spus⟩ că scitică este obîrşia atît a ungurilor cît şi a lor şi că este potrivit cu spiritul de dreptate ca, cei ce s-au născut din aceeaşi strămoşi să aibe aceleaşi gînduri, să cultive prietenia şi că el, în această privinţă, va depune o rîvnă deosebită. Din aceste vorbe am desluşit că există oarecare nădejde ca acest tratat, pe care l-am plănuit cu el, să fie încheiat cu oarecare folos. Căci tătarul se teme foarte de turc şi de aceea se pare că, în mod voit, caută tovărăşia şi prietenia creştinilor. De aceea, cu plecăciune rugăm ca Domnia voastră să binevoiască a interveni pe lîngă Maiestatea sa imperială, astfel încît să ajungă la noi, cît mai curînd, chibzuita şi binevoitoarea hotărîre a Maiestăţii sale. Celelalte le va afla preailustra Domnia voastră din scrisoarea noastră trimisă Maiestăţii sale imperiale. În rest, dorim ca preailustra voastră Domnie să aibă o sănătate îndelungată şi în chip fericit şi cu

bunăvoință îi închinăm slujbele noastre. Dată la Tîrgoviște în ziua de 12 iunie 1598.

Ai preailustrei voastre Domnii,
Preasupuși slujitori,

Ștefan Szuhay
N⟨icolae⟩ Istvánffy

Post scripta: După ce scrisesem această scrisoare, voievodul Mihai ne-a anunțat că are nevoie de trei mii de puști sau bombarde trebuincioase pedestrimii. Și astfel preailustra voastră Domnie să binevoiască a interveni pe lîngă Maiestatea sa imperială pentru a-i da poruncă prealuminatului principe Maximilian ca să trimită aici puștile acestea. Și voievodul le va primi acelea în contul slujbei sale.

76 **1598 iunie 12, Tîrgoviște**

Sacratissima Romanorum Imperator⟨ia⟩ ac Regia
M⟨aies⟩tas, domine, domine semper clementissime

Postquam litteras omnes ad Sacr⟨atissi⟩mam M⟨aies⟩t⟨a⟩tem V⟨est⟩ram datas obsignassemus, tempore prandij, hilarius Tartaris a Vaivoda tractatis, ea uerba ab praecipuo Legato Tartaro audiuimus quae non tam beneuolentiam sui heri, quam metum amittendi sui principatus et ditionis, nobis plane declarabant. Itaq⟨ue⟩ speramus, in domino, quod ipsum Hanum ad omnes occasiones Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aies⟩t⟨a⟩ti V⟨est⟩rae deuinctum habebimus. Cum Vaivoda Michaele si uel hoc saltem anno, pro uoto ipsius, negocia hactenus tractata firmabuntur, deinceps omnia ex nutu Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae aut Serenissimi Maximiliani moderabuntur. Qua in re nihil ut addubitet Sacr⟨atissi⟩ma M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra ac nobis fidem adhibere dignetur, demisse supplicamus. Quod ipsum de conditionibus quoq⟨ue⟩ huius Prouinciae obsequio Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae mancipatae admissis intellectum cupimus. Diuinum praepotens et benignissimum numen Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aies⟩t⟨a⟩ti V⟨est⟩rae prout frequentissime fauit semper adsit. Tergouistiae in Valachia Transalpina 12. die Junij 1598.

Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiestatis⟩ V⟨estrae⟩ Imp⟨eratoriae⟩ ac R⟨egiae⟩,
Humilimi perpetuiq⟨ue⟩ fideles et S⟨erui⟩tores,

Stephanus Szuhay
N⟨icolaus⟩ Isthuanffy

⟨*Adresa*:⟩ Sacratissimo Romanorum Imperatori Semper Augusto ac Germaniae, Hung⟨ari⟩ae, Boh⟨emi⟩ae etc. Regi et D⟨omi⟩no n⟨ost⟩ro clementiss⟨im⟩o.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 298 II, c. 205—207; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 132, f. 52—53; Hurmuzaki, III, 1, p. 293—294, doc. CCXXVII; *Călători străini*, vol. IV, p. 96—97 (trad. rom. parțială).

Preasfîntă Maiestate împărătească și regească a romanilor, domn, domn în veci preamilostiv,

După ce am sigilat scrisoarea adresată preasfintei voastre Maiestăți, ieri, la vremea prînzului, cînd tătarii au fost bine tratați de voievod, am auzit

de la mai-marele sol tătar acele vorbe care ne dezvăluiau în chip lămurit, nu atît bunăvoința ⟨hanului⟩ său, cît ⟨mai ales⟩ teama ⟨acestuia⟩ de a nu-și pierde domnia și țara. Prin urmare, nădăjduim, întru Domnul, că îl vom avea pe han devotat preasfintei voastre Maiestăți, în toate împrejurările. Dacă tratativele purtate pînă acum cu voievodul Mihai vor fi întărite după voia lui, măcar anul acesta, în continuare toate se vor rîndui după porunca preasfintei voastre Maiestăți sau a prealuminatului Maximilian. De aceea, ne rugăm cu umilință ca Maiestatea voastră preasfîntă să nu se îndoiască întru nimic ⟨de noi⟩ și să binevoiască a ne da încrederea ⟨sa⟩. Lucru care dorim să fie înțeles și în ce privește condițiile care au fost primite pentru supunerea acestei țări închinate preasfintei voastre Maiestăți. Puterea divină, atotputernică și mult binevoitoare să-i fie în veci alături, așa cum a ocrotit-o de atîtea ori, preasfintei voastre Maiestăți. Din Tîrgoviște, în Țara Românească, în ziua de 12 iunie 1598.

Ai preasfintei voastre Maiestăți împărătești și regești,
Slujitori în veci preaplecați și credincioși,

Ștefan Szuhay
N⟨icolae⟩ Istvánffy

⟨*Adresa:*⟩ Preasfîntului împărat al romanilor, în veci august, și rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei etc., domnului nostru preamilostiv.

77 **1598 iunie 13, Praga**

La guerra de Ungria parece que se reducirá este año en Transilvania, segun los pocos aparejos que del Turco se veen de Buda acá. Todavía el Emperador apercive su exército, y será general del el Archiduque Mathias, porque el Archiduque Maximiliano tiene señalada su partida para Transilvania a los 25 deste, que caminando con gente será bien a Santiago quando llegue. El cardenal Bathuri, fomentado del Turco y de algunos malcontentos, amenaça de intentar novedades en aquella provincia, y dizen que ha embiado o quiere embiar un hermano suyo a Constantinopla [...].

El Balaco está muy determinado en servicio del Emperador, y el Moldavio tiene la misma intención, aunque su miedo de Polacos, cuya hechura es, no lo ossa mostrar. Con los Tartaros ay alguna plática, y se tiene por cierto que con alguna pinssión que se les dé, prometerán de no salir con el Turco a daño del Emperador.

Ciorănescu, *Documente*, pag. 135—136, doc. CCLXXXVIII; Archivo General de Simancas, Sección de Estado, legajo 705, Alemania.

Războiul din Ungaria pare că se va purta anul acesta numai în Transilvania, judecînd după slabele pregătiri turcești care se văd la Buda. Cu toate acestea împăratul își orînduiește oastea, generalul ei urmînd a fi arhiducele Matthias, fiindcă arhiducele Maximilian și-a anunțat plecarea spre Transilvania pe 25 ale lunii acesteia, încît călătorind împreună cu suita sa, va fi tocmai la vreme pe cîmpul de luptă. Cardinalul Báthory, ațîțat de turci și de cîțiva nemulțumiți, amenință că va înfăptui oarece schimbări în starea acestei provincii, și sînt unii care spun că a trimis sau are de gînd să-l trimită pe un frate de-al său la Constantinopol [...].

Valahul se află statornic în slujba împăratului, iar moldoveanul are şi el aceleaşi gînduri, măcar că de teama polonilor care îl proteguiesc, nu cutează să le dea la iveală. Cu tătarii s-au făcut oarece tratative, şi se socoteşte drept lucru sigur că de li se va da o sumă de bani, făgăduiesc să nu dea ajutor turcilor întru păgubirea împăratului.

78 **1598 iunie 17, Constantinopol**

1598 June 17, Constantinople

[...] [1]. This weake a spye have bene takein in the Courte beinge sent hether by Michaell Prince of Wallachia to spye out and learne the designes of these (beinge a Turke), who confessed the cause of his comeinge, as also revealed to theis the designs and practices of Michaell with the Emperor, sayinge that Michaell was a hundred thowsand stronge, the greatest part whereof lay secretly in ambusche and that the Emperor had sent him 12 thowsand horse advisinge him thatt he should feignedly intreate a peace with the Grand Signor and to pay him his tribute yf he did demand the same, thereby to, make him have the lesse suspicion and thinke him self more secure may bende all his forces into Hungarey against him, where the Viceroy is well provided for him; which yf he did, Michaell should passe over upon a sodaine into theis parts of Grecia and spoyle and saccadge Sofia and Phillipopoly, 2 cities 3 dayes distant from Andrenopple, which he mighte easely do, Right Honourable, in my opinnon, withoutt damadge, theis beinge so careles and negligent. The spies advise beinge ended, was hanged at the Courte gatt.

A very freind of myne, Right Honourable, comen out of Bugdania, telleth me he left the Prince [2], in the fild very stronge — the Channcellor of the King of Poland havinge sent him 25 thowsand horse and expected 20 thowsand Casacks more to stoppe the Tartar his passadge by the confynes of Powland into Hungary for that the Tartar spoylleth the country and doth infynete damadge where he goeth, beinge a theevishe people [...] [3].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 53; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 245; Tappe, *Documents*, p. 121, doc. 167.

1598 iunie 17, Constantinopol

[...] [1]. Săptămîna aceasta a fost prinsă la Curte o iscoadă care a fost trimisă aici de Mihai, domnul Ţării Româneşti, să iscodească şi să afle planurile turcilor (fiind ⟨omul cu pricina⟩ turc); iscoada a mărturisit cauza venirii sale şi a dezvăluit, de asemenea, acestora planurile şi uneltirile lui Mihai cu împăratul, spunînd că Mihai are o putere ⟨armată⟩ de o sută de mii ⟨de oameni⟩, din care cea mai mare parte stă la pîndă şi că împăratul îi trimisese 12 mii de călăreţi, sfătuindu-l ca de ochii lumii să stăruie pentru pace la sultan şi să-i plătească tribut dacă el cere aceasta, ca astfel să aibă mai puţine bănuieli şi socotindu-se mai în siguranţă să poată să-şi concentreze întreaga oaste în Ungaria împotriva lui, unde vizirul, în ce-l priveşte, este bine înarmat; iar după ce vor fi făcute acestea, Mihai urmează să treacă fără veste în ţinuturile din Grecia, spre a prăda şi devasta Sofia şi Filipopoli, două oraşe la distanţă de 3 zile de Adrianopol, ceea ce, Excelenţă, după părerea mea, el

ar putea-o face cu uşurinţă, fără pierderi, turcii fiind atît de neglijenţi şi nepăsători. Informaţia iscoadei luînd sfîrşit, el a fost spînzurat la poarta Curţii.

Un bun prieten al meu, Excelenţă, venit din Moldova, mi-a spus că l-a lăsat pe domnitor [2] foarte puternic pe poziţie, cancelarul regelui Poloniei trimiţîndu-i 25 mii de călăreţi şi fiind aşteptaţi încă 20 de mii de cazaci să oprească trecerea tătarului prin hotarele Poloniei înspre Ungaria, pentru că tătarul pradă ţara şi pricinuieşte uriaşe pagube unde merge, fiind un neam de tîlhari [...] [1].

---

[1] Informaţii privind situaţia de la Constantinopol.

[2] Ieremia Movilă.

79 **1598 iunie 30, Dopca**

Reueren⟨di⟩ ac Mag⟨ni⟩f⟨i⟩ci domini amici obseruan⟨disimi⟩, etc.,

Scriptis literis priorib⟨us⟩ altera die talis ad me rumor allatus est Turcaru⟨m⟩ Imperatorem omnem suum exercitum huc versus Transsalpinam mouisse et direxisse et Bassis etiam ipsis ad Bodonum Castrametatis mandasse ut ij quoq⟨ue⟩ cum exercitibus deorsum tendant iuxta Danubium ad Orozchycum. Misit quoq⟨ue⟩ hominem suum ad Chanum Tartaroru⟨m⟩ per quem eum sollicitat ut statim cu⟨m⟩ Tartaris se moueat atq⟨ue⟩ ad arcem Dreztor ad Bassam eius loci contendat et simul atq⟨ue⟩ illuc peruenerit ac magnum Turcarum festum quod ipsi Bayran uocant cuius initium in ipso nouilunio mensis Augusti inchoabitur transierit, confestim per omnia uada et omnes portus Danubij, omnes Imperatoris Turcici exercitus huc in regionem Transsalpinen⟨sem⟩ irrauant. Est quidem rumor Turcaru⟨m⟩ Imperatorem personal⟨ite⟩r non futuru⟨m⟩ in bello, verum is etiam de eo rumor spargitur eum clam ad castra usq⟨ue⟩ uenturum atq⟨ue⟩ exercitu⟨m⟩ inspecturum. Ea propter nunc est tempus ut Reueren⟨dae⟩ et Mag⟨nificae⟩ Do⟨minationes⟩ uestrae mihi auxilio, et pecuniario et militum, adsint, nam amplius verba speciosa apud eos non prosunt. Reueren⟨dae⟩, Mag⟨nificae⟩ Do⟨minationes⟩ uestrae quanto citius fieri poterit, et milites et pecunia⟨m⟩ mihi mittant, nam sine stipendio exercitu⟨m⟩ nullatenus mouere possum. Do⟨minationes⟩ u⟨est⟩rae de statu huius prouintiae diligenter prospiciant et enim solus cum hostibus sine exercitu congredi non possum quamuis uitam meam profundae pro Christianitate non dubitem, sed tamen quid in futuru⟨m⟩ euenire posset Do⟨minationes⟩ uestrae perpenda⟨n⟩t. Nam si prouintia haec, quod Deus clementer auertere dignetur — ab hostib⟨us⟩ occuparetur, quantu⟨m⟩ periculi hinc et Trans⟨ilvan⟩iae et reliquis prouintijs immineret facile est diuinare. Hoc etiam Reueren⟨dis⟩ et Mag⟨nificis⟩ Do⟨minationibus⟩ u⟨est⟩ris s⟨ignifi⟩candum duxi quod Princeps Tartaror⟨um⟩ quendam nunciu⟨m⟩ suum seu cursorem, ex altera Danubij parte, ad Bassam Bodonen⟨sem⟩ misisset, quid uero cum eo tractet intelligere non potui. Reueren⟨das⟩, Mag⟨nificas⟩ Do⟨minationes⟩ uestras obsecro papyrum sine bono responso ad nos ne mittant, nihil enim prosunt quin potius huius afficti regni diligen⟨tem⟩ et sedulam curam habere uelint, etc. Datum [a] 30 die mensis Iunij Anno D⟨omi⟩ni 1598.

Michael Vaivoda Transalpin⟨ensis⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 298 II, c. 250—251; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 132, f. 59; Hurmuzaki, XII, 1, p. 369—370, doc. DLX.

[a] La Hurmuzaki urmează: *ex curia nostra Datka* (din curtea noastră de la Dopca).

Cinstiţi şi măriţi domni, prieteni preavrednici de respect etc.,

După ce am scris ultima scrisoare, în ziua următoare a ajuns la mine un atare zvon că sultanul turcilor şi-a pus în mişcare şi şi-a îndreptat toată oştirea încoace, înspre Ţara Românească şi le-a poruncit şi paşalelor aflate în tabără la Vidin ca şi ei să se îndrepte cu oştirea, în jos, pînă aproape de Dunăre, la Orşova. Şi-a trimis şi un om la hanul tătarilor prin care să-i ceară acestuia să se pună pe dată în mişcare, dimpreună cu tătarii şi să se îndrepte spre cetatea Dîrstor la paşa acelui loc şi, de îndată ce va fi ajuns acolo şi va fi trecut marea sărbătoare a turcilor pe care ei o numesc bairam şi care va începe în august, cînd va fi luna nouă, pe dată toate oştile sultanului să năvălească aici în Ţara Românească, prin toate vadurile şi porturile Dunării. Umblă chiar un zvon că sultanul nu va lua parte în propria-i persoană la război, dar, întru cît îl priveşte se răspîndeşte şi un ⟨alt⟩ zvon, că el va veni în ascuns pînă în tabără şi va cerceta oştirea. De aceea acum este timpul ca măritele şi cinstitele voastre Domnii să-mi stea alături cu ajutoare şi cu bani şi cu oşteni, căci fără de acestea în faţa ⟨vrăjmaşilor⟩ cuvintele frumoase nu sînt de nici o trebuinţă. Cuvioasele şi măritele voastre Domnii să-mi trimită, cît mai degrabă cu putinţă, şi oşteni, şi bani, căci fără plata soldelor nu pot cu nici un chip să-mi pornesc oştirea. Domniile voastre să se îngrijească cu luare aminte de starea acestei ţări, căci eu singur, fără de oştire, nu mă pot înfrunta cu vrăjmaşii, deşi nu preget să-mi dau viaţa pentru creştinătate; totuşi Luminăţiile voastre să chibzuiască la ce s-ar putea întîmpla în viitor. Căci dacă această ţară ar fi ocupată de vrăjmaşi — de care lucru să ne ferească Dumnezeu — este uşor de ghicit ce primejdie s-ar isca de aici şi pentru Transilvania şi pentru celelalte ţări. Am mai găsit de cuviinţă că trebuie să înştiinţez pe Domniile voastre şi despre acest lucru, anume că hanul tătarilor a trimis un sol ori olăcar al său, de cealaltă parte a Dunării, la paşa din Vidin, dar nu am putut afla ce tratează cu el. Le implor pe cucernicele şi măritele voastre Domnii să nu-mi trimită carte fără de răspuns bun. Căci ele cu nimic nu pot fi de folos decît dacă ar vrea să poarte o grijă atentă şi plină de rîvnă acestei ţări nefericite. Dată în ziua de 30 a lunii iunie, în anul Domnului 1598.

Mihai, voievodul Ţării Româneşti

80 **1598 iulie 15, Constantinopol**

1598 July 15, Constantinople

(f. 249v) [...]. ⟨Since my letter of 1 July⟩ the Prince of Bugdania have sent to advise the Grand Signor thatt the Tartar is passed into Hungarie through the Bulgaria, the Grand Signor his owne contrye, by esteemation of 100,000 horse, though the voyce goeth of a far greater nomber [...].

(f. 251) [...] the General of Vidin have sent hether a Sangiak Bey or greate Captayne to give relation to the Grand Signor of the small retinue he have about him and greate feare he hath of Michal Prince of Wallachia,

who is verie stronge and doubteth thatt he will come over the Danubium with his forces into Silistria by the same brydge which they have made to passe into Transilvania, and that without present succoure he runneth greate daunger [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 57 (incomplet); Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 249v şi 251; Tappe, *Documents*, p. 122, doc. 169.

1598 iulie 15, Constantinopol

(f. 249 v) [...]. ⟨De la scrisoarea mea din 1 iulie⟩ domnul Moldovei a trimis ştire sultanului că tătarul a trecut în Ungaria prin Bulgaria, propria ţară a sultanului, cam cu 100 000 călăreţi, deşi se vorbeşte de un număr mult mai mare [...].

(f. 251) [...]. Comandantul de la Vidin a trimis încoace un sangeac-bei sau mare căpitan să-i dea relaţii sultanului despre suita mică pe care o are cu el şi teama pe care o are de Mihai, domnul Ţării Româneşti, care este foarte puternic; el bănuieşte că ⟨Mihai⟩ va trece Dunărea cu oastea sa, la Silistra, pe acelaşi pod pe care ei l-au făcut ca să treacă înspre Transilvania, şi că fără ajutor potrivit va avea de înfruntat o mare primejdie [...].

81 **1598 iulie 26, Alba Iulia**

Ser⟨enissime⟩ Princeps,

Ioannes Posoniensis quem ex Walachie ad Tartarorum principem miseramus heri vesperi rediit, relicto itinere collega suo Giorgio Raz ac nunciis seu Legatis Tartaricis, quos ipse princeps ad Sac⟨ram⟩ Caes⟨aream⟩ M⟨aiestatem⟩ ac Suam Serenitatem scribat earum exemplum in hungaricam sermonem a Michaele Waiuoda Walachiae uersu⟨m⟩ et ex eo per nos in latinum translatum Ser⟨enitati⟩ V⟨est⟩rae mittim⟨us⟩. Tartar⟨us⟩ ipse responsum M⟨aiestatis⟩ C⟨aesareae⟩ Nandoralbae se expectaturum nostris nuncijs affirmauit; stabit in arbitrio S⟨uae⟩ Caes⟨areae⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩tis quid uelit faciendum. Legati quidem ipsi mature essent remittendi quod ut fiat S⟨erenitas⟩ V⟨estra⟩ partes suas clementer interponere dignabitur (Turcae qui Nandoralbae ad Danubium in castris erant uersus Budam progressi esse dicuntur). Seruet Deus S⟨erenitatem⟩ V⟨estram⟩ faelicem et incolumen. Albae Iuliae 26 Iulÿ A⟨nno⟩ ⟨15⟩98. ⟨domini⟩.

Stephanus Szuhai,
Nicolaus Istuanffy

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 25, c. 614; Kriegsarchiv Wien, Die Feldakten, Die alten Feldakten, f. 41.

Prealuminate principe,

Ioan de Pojon, pe care l-am trimis din Ţara Românească la hanul tătarilor, s-a întors ieri seară, confratele său Gheorghe Rácz rămînînd pe drum, precum şi trimişii şi solii tătari, despre care hanul a scris Maiestăţii sale imperiale şi Luminăţiei sale; copia acestei scrisori transpusă de Mihai, voievodul Ţării Româneşti, în limba maghiară şi apoi tălmăcită de noi din ⟨maghiară⟩

în latină, am trimis-o Luminăției voastre. Tătarul le-a spus trimișilor noștri că el va aștepta răspunsul Maiestății imperiale la Belgrad; va rămîne să hotărască Maiestatea sa imperială ce voiește să se facă. Chiar solii înșiși ar trebui trimiși degrabă înapoi și ca să se împlinească acest lucru, Luminăția voastră să binevoiască să-și dea, cu îndurare, toate silințele (se zice că turcii care erau în tabără la Belgrad, lîngă Dunăre, se îndreaptă spre Buda). Dumnezeu s-o aibe-n pază pe Luminăția voastră, fericită și sănătoasă. La Alba Iulia, 26 iulie, în anul Domnului 1598.

Ștefan Szuhay,
Nicolae Istvánffy

82 ⟨1598 înainte de iulie 28⟩

Fratri meo optimo[a] et beneuolo, Michaeli Vaiuodae Transsalpino, amiciciam et meam commendationem,

Quae scripsisti et per p⟨rae⟩cipuum hominem tuum nunciasti intellexi. Igitur ab hoc die accipio et amplector fraternam tuam amiciciam. Quicquid autem a me petijsti, Deo volente, id omne fiet. Quod vero pertinet ad p⟨rae⟩terita delicta tua ea sint obliuione. Si nos Deus conseruauerit, et te, omnia erunt iuxta tuum desiderium. Porro per eundem hominem p⟨rae⟩cipuum, quem ad me miseras, tibi vicissim respondi. Detur eius verbis fides. Hazanagam, p⟨rae⟩cipuum et fidedignum hominem meum, ad te misi vt tecum loquatur et concludat. Ita ei crede sicut mihi ipsi.

Hoc q⟨u⟩o⟨que⟩ volui tibi significare; habeo in Porta fratrem minorem natu [1], quem iam bis postulaui vt mihi reddatur. Sed magna summa pecuniae pro eo petitur. Et sane sum insufficiens ad conficiendam tantam summam pecuniae. Hortor itaq⟨ue⟩ et peto abs te, tanq⟨uam⟩ fratre et bono amico, vt tu q⟨u⟩o⟨que⟩ pecunia me iuua. Crede mihi quod si illum educere potero, omnia tandem iuxta nutum et voluntatem Christianorum faciam. Quando intelliges me peruenisse ad Dreztor oppidum, hunc hominem tuum priuatum mitte ad me. Vale.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 298 II, c. 705; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 133, f. 22—23; Hurmuzaki, XII, 1, p. 377—378, doc. DLXXVII.

---

[a] La Hurmuzaki: *optato*.

Preabunului și binevoitorului meu frate, Mihai voievodul Țării Românești, prietenia și închinăciunea mea,

Am aflat cele ce mi-ai scris și mi le-ai vestit prin destoinicul tău slujitor. Așadar, din acea zi primesc și prețuiesc frățeasca ta prietenie. Orice ai cerut de la mine, cu voia lui Dumnezeu, se va împlini întru totul. Cît privește trecutele tale greșeli, să fie date uitării. Dacă ne va ține Dumnezeu, pe noi și pe tine, toate se vor împlini după voia ta. Apoi, prin același om destoinic, pe care l-ai trimis la mine, ți-am trimis, la rîndul meu, răspuns. L-am trimis la tine pe Hasan aga, destoinic și de încredere om al meu, ca să vorbească și să se înțeleagă cu tine. Să ai încredere în el, ca și în mine însumi.

Am voit să-ți vestesc aceasta: am la Poartă pe fratele meu mai mic [1], pe care, pînă acum, de două ori am cerut să mi-l înapoieze. Dar pentru acest

lucru se cere mult bănet şi sînt cu totul neputincios să adun aşa o sumă de bani. Astfel, te rog şi-ţi cer, ca unui frate şi bun prieten, să mă ajuţi chiar tu cu bani. Crede-mă că dacă îl voi putea aduce voi face toate cele, potrivit dorinţei şi voinţei creştinilor. Cînd vei afla că am ajuns în tîrgul Silistra, trimite-mi-l pe acest om al tău. Să fii sănătos.

[1] Feth Ghiray I.

83 **1598 august 12, Constantinopol**

1598, august 12, Constantinople

[...]. Also itt is reported thatt Michal of Wallachia have brought his artillerye and other warlike munition to the Danubium, and pitched the same att the ende of the newe bridge which Affis Bassa, Generale of Vidino, have made to passe the river into Wallachia [...].

[...]. I understand, Right Honourable, thatt the Mufty by his ⟨the French Ambassador's⟩ meanes has written to Her Majesty as concerninge the Ambassador deceased [1] his debte owinge him and sent the same by the French Ambassador his servantts into France to be safely conveyed to Her Majesty. Which debte grewe nott for any service done to Her Majesty or nation, butt for makinge on Aron a Prince of Bugdania, which in my simple iudgment may be payed with a flatt deniall yf the same seeme nott dishonorable to Her Majesty, bycause Gieremia the successor of the sayed Prince is subiect to the Grand Signor and bounde by the costome of the countrye to paye his predecessors debts. Yett for excuse wherof I understande the Prince alleageth that Her Majesty's Ambassador him selfe procured a comandment from the Grand Signor thatt the present Prince should paye none of Aron's debtts, and so cutt of his owne also, wher att I doe much merveyle [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 61; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 257; Tappe *Documents*, p. 123, doc. 171.

[...]. Se relatează, de asemenea, că Mihai, ⟨domnul⟩ Ţării Româneşti, şi-a adus artileria şi altă muniţie de război la Dunăre şi a aşezat-o la capătul noului pod pe care Hafiz paşa, comandantul de la Vidin, l-a înălţat ca să treacă fluviul în Ţara Românească.

[...]. Am aflat, Excelenţă, că muftiul, prin mijlocirea ⟨ambasadorului francez⟩ îi scrisese Maiestăţii sale cu privire la datoria contractată de ambasadorul decedat [1] faţă de el şi a trimis tot prin ambasadorul francez pe servitorii săi în Franţa, pentru a fi încredinţaţi vii şi nevătămaţi Maiestăţii sale. Care datorie a fost făcută nu pentru vreun serviciu adus Maiestăţii sale sau ţării, ci pentru că l-a făcut pe Aron domn al Moldovei, dar după umila mea judecată poate fi întîmpinată cu o dezminţire hotărîtă, dacă aceasta nu pare dezonorant Maiestăţii sale, pentru că Ieremia, succesorul numitului domnitor, este supus sultanului şi legat prin obiceiul ţării de a achita datoriile predecesorilor săi. Totuşi pentru a se scuti de aceasta, am auzit că domnitorul pretinde că ambasadorul Maiestăţii sale însuşi a obţinut un firman de

la sultan ca actualul domnitor să nu plătească nici una din datoriile lui Aron şi astfel să şi-o stîrpească şi pe a lui, lucru de care eu mă minunez foarte mult [...].

[1] Edward Barton.

84 **1598 septembrie 23, Constantinopol**

1598, September 23, Constantinople

Right Honourable, this day bad newes is brought to these, which is thatt Mihall Prince of Wallachia hath passed the Danubium into Bulgaria and have slayne the greatest parte of the Turquish armie under the Generall of Vedin, verie fewe escapinge alive, and have sackadged both Vedin and Nicopoli. The Generall Ahmat Bassa with some few escaped. Uppon which newes the greate Vizir is commaunded presently to departe with all the poure [a] thatt may be made to succoure them. The Viceroy General of the campe, togeather with the Tartar, rest as itt quietlye without doinge anythinge under Sakmar in Hungarie, so thatt amongst these is nothinge nowe butt rumors [...].

Tappe, *Documents*, p. 123 şi 124; doc. 172; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 261.

[a] power.

1598 septembrie 23, Constantinopol

Excelenţă, astăzi li s-au adus turcilor veşti proaste şi anume că Mihai, domnul Ţării Româneşti, a trecut Dunărea în Bulgaria şi a masacrat cea mai mare parte a armatei turceşti de sub ⟨comanda⟩ paşei din Vidin, foarte puţini scăpînd cu viaţă şi a prăduit atît Vidinul, cît şi Nicopole. Generalul Ahmed paşa cu cîţiva au fugit. La care veste, marelui vizir i s-a poruncit să plece numaidecît, cu toate forţele ce se pot strînge, să-i ajute. Vizirul, comandant al taberei, împreună cu tătarul, stau cît se poate de liniştiţi, fără să facă nimic, mai jos de Sătmar în Ungaria, aşa încît în rîndul turcilor nu există altceva decît zvonuri [...].

85 **1598 octombrie 7, Constantinopol**

1598, October 7, Constantinople

Right Honourable, nott withstandinge the greate overthrowe thatt these have had of late by the Prince of Wallachia [1], as in my formers advised your Honour, yett they make little preparation to prevent a further mischeif, which noe doubt will hapen to them (yf God prosper the proceedings of the Christians as he hath begon) such is theire improvidencye, but rather think far better to conceal the same from the Grand Signor [...].

This daye is returned a Cappugie who was sent by the Grand Signor to understand the treuth, who should seeme have brought badd newes, for beinge court day all Ambassadors' droguemen were expelled the court, as well Turkes as Christians beinge droguemen or belonginge to any Ambassador, yett knowen for certentye thatt Michal have byn befor Nicopoli eyght dayes and have sackadged and spoyled the whole contrye therabout, and by this itt is thought he have taken Nicopoli [...].

Tappe, *Documents*, p. 124, doc. 173; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/3, f. 259.

1598 octombrie 7, Constantinopol

Excelenţă, în pofida marii înfrîngeri pe care turcii au suferit-o nu demult din partea domnitorului Ţării Româneşti [1], aşa după cum ⟨rapoartele⟩ mele dinainte au informat-o pe Excelenţa voastră, ei totuşi nu au făcut decît puţine pregătiri ca să preîntîmpine un alt bucluc, care fără îndoială că li se va întîmpla (dacă Dumnezeu binecuvîntează acţiunile creştinilor, aşa după cum a început). Aşa de mare este lipsa lor de grijă, deşi ei socotesc că e mult mai bine să-i ascundă aceasta sultanului [...].

Astăzi s-a întors un capugiu care a fost trimis de sultan să afle adevărul, şi se pare că a adus veşti proaste, pentru că fiind ziua de primire la Curte, toţi dragomanii ambasadorilor au fost alungaţi de la Curte, laolaltă turci şi creştini, chiar dacă erau dragomani sau reprezentau vreun ambasador; se ştie totuşi sigur că Mihai a fost în faţa Nicopolelui timp de 8 zile şi a prădat şi distrus întreg ţinutul de acolo şi într-aceea se crede că a cucerit Nicopole [...].

[1] Este vorba de victoria obţinută la 28 septembrie 1598, la Senadin, la sud de Nicopole, asupra trupelor beilerbeiului Bosniei, Hafiz Ahmed paşa.

86 **1598 noiembrie 1, Poděbrad**

Rudolphus etc.,

Illustris etc. Intelleximus a Legato Vestro Georgio Ratzio, quem ad nos una cum Tartarorum Principis Legato misistis, quemque libenter vidimus, quid nobis significata cupiueritis. Ad ea pro benignissimo et inclinatissimo affectu nostro, quo Vos complexi sumus, respondemus. Gratum nobis accidere, quod ea, quae non solum nostris, sed et totius Christianitatis rebus expedire iudicatis adeo sincere curae habetis. Quae nobis Tartarorum Princeps nunciat, et per Legatum suum offert, quomodo acceperimus, mentemque super ea re nostram aperuerimus, ex responsi, quod illi mittimus exemplo his addito [1] colligetis. Ad Illustrissimum Principem Sigismundum quod attinet: cum suos ille ad nos internuncios sese missurum scribat, eos expectamus priusquam illis de rebus quid certi statuamus. Ad eas enim rationes si deuenietur, quae aequitati consentaneae sint, quaeque deceant, ita animi nostri moderationem testaturi sumus, ut nequaquam Princeps iustam de nobis, qui nullam his mutationibus occasionem dedimus, conquerendi causam habiturus sit. Quicquid vero successerit, faicemus quam primum sciatis. Auxilia, quae urgetis, quaeque praeclara illa fidei constantia ac fortitudine meremini, ut omnino praestentur, curamus; Jamque summam non exiguam Vobis per

mercatores perscribimus. Ut itaque pro animi Vestri magnitudine rem deinceps strenue contra communem Christiani nominis ac sanguinis hostem, quod hactenus feliciter, et magna Vestra cum laude fecistis, gerere, deuotionemque nobis Vestram probare pergatis, vos non tantum benique hortamur, sed protectionem etiam, ac refugium securum in ditione nostra (si, quod absit, vis maior aut necessitas Vobis ingruere contingeret) clementer pollicemur: quemadmodum haec omnia Vester Vobis Legatus plenius exponet. De caetero nos quam optime erga Vos in omnibus perpetuo affectos habetis. Datum Podiebradi, 1. die Nouembris, 1598.

Hurmuzaki, III, 1, p. 303—304, doc. CCXXXVI; Österreichische Staatsarchiv. Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien (fară alte indicații de cotă).

Rudolf etc.,

Ilustre etc. Am aflat de la solul vostru, Gheorghe Rácz, pe care l-ați trimis la noi laolaltă cu solul hanului tătarilor și pe care l-am privit bucuros, ce anume ați dorit să ne înștiințați. Răspundem la acestea cu preabinevoitoarea și profunda noastră dragoste cu care v-am înconjurat ⟨și pînă acum⟩. Ne bucură nespus că socotiți și într-atît de sincer aveți grijă să apărați acele lucruri care ne privesc nu numai pe noi, ci și întreaga creștinătate. Despre ceea ce ne dă de știre hanul tătarilor și ne înfățișează prin solul său, despre felul în care am primit ⟨aceste vești⟩ și în ce chip ne-am arătat părerea în această privință veți afla din alăturata copie a răspunsului [1] pe care i-l trimitem. Cît despre ilustrul principe Sigismund: deoarece el ne scrie că își va trimite solii la noi, noi îi așteptăm pe aceștia înainte de a lua o hotărîre sigură în privința acelor treburi. Căci de se va ajunge la acele temeiuri care să fie după dreptate și după cum se cuvine, noi în așa chip ne vom dovedi cumpătarea sufletului încît principele să nu aibă vreodată pricină îndreptățită de a se plînge de noi, care nu am dat nici un prilej pentru astfel de schimbări ⟨ale hotărîrilor noastre⟩. Iar orice va urma, vom face să aflați cît mai degrabă. Ne îngrijim ca ajutoarele pe care le cereți cu stăruință și pe care le meritați pentru acea statornicie nemaiîntîlnită a credinței ⟨voastre⟩ și pentru vitejia ⟨voastră⟩, să vă fie date pe de-a-ntregul. Am consemnat deja pentru voi, prin negustori, o sumă ⟨de bani⟩, și nu mică. Prin urmare, nu numai că vă îndemnăm, cu bunăvoință, să continuați a lupta cu zel, potrivit nobleței sufletului vostru, împotriva vrăjmașului comun, al numelui și sîngelui de creștin — lucru pe care l-ați făcut și pînă acum în chip norocit și spre marea voastră faimă — și a ne da dovada credinței voastre, ci chiar vă făgăduim, cu îndurare, proteguire și loc sigur de adăpost în stăpînirea noastră (dacă — ferească Dumnezeu! — s-ar întîmpla să se abată asupră-vă vreo silnicie mai mare sau vreo nevoie); în ce chip anume, solul nostru vă va înfățișa toate acestea mai pe larg. În rest, întrucît ne privește, în orice împrejurări avem față de voi, în veci, cele mai alese sentimente. Dată la Poděbrad, în ziua de 1 noiembrie, 1598.

[1] Vezi Hurmuzaki, III, 1, p. 394—395, doc. CCXXXVII.

87 **1598 noiembrie 21, Veneţia**

[. . .]. La rota que se a escrito que dió Michel Baiboda a los baxáes del Turco, viene muy confirmada y muy especificada, que tomó a Vidin y a Filicópoli y a Nicópoli, que está dos ú tres jornadas de Andrinópoli, seis jornadas no más de Constantinópoli, como Vuestra Magestad sabe mejor, de que afirman que están con increible miedo en Constantinopla, y tanto que casi se tienen por perdidos, siendo estos avisos de 18 de Otubre.

Ciorănescu, *Documente*, p. 136—137, doc. CCXCII; Archivo General de Simancas, Sección de Estado, legajo K 1676, Venecia.

[. . .]. Înfrîngerea pe care, precum s-a dat de ştire, a pricinuit-o Mihai voievod paşalelor turcului, a fost adeverită şi adăogită: valahul a luat Vidinul, Filipopoli şi Nicopole, care se află la două sau trei zile drum de Adrianopole, şi nu mai mult de şase zile de Constantinopol, cum prea bine ştie Maiestatea voastră. Din care pricină o spaimă de necrezut bîntuie la Constantinopol, într-atît că cei de aici se socotesc aproape pierduţi. Ştirile acestea sînt din 18 octombrie.

88 **1598 noiembrie 26, Poděbrad**

Rudolphus, etc.

Illustris. Quomodo eam rerum conversione⟨m⟩, quae in Transyluania nuper Principis Sigismundi reditu accidit, interpretati fuerimus ex literis nostris iam ante missis intellexeritis. Postqua⟨m⟩ autem ad nos legatos ille suos, ut causa⟨m⟩ sua⟨m⟩ exponat, se mittere decreuisse per peculiare⟨m⟩ nobis cursore⟨m⟩ significauit, saluu⟨m⟩ ijs conductu⟨m⟩ ac fide⟨m⟩ publica⟨m⟩ promisimus, nosq⟨ue⟩ libenter eos audituros rescripsimus. Quicquid deinde tractatu ipso successerit, Vos primo quoq⟨ue⟩ tempore certiores reddemus. Est uero quod interea diligenter, nequid aliter in Transiluania uicinisq⟨ue⟩ locis quam uelimus eueniat, quantu⟨m⟩ in Vobis ets, aduigiletis et sinistras, si quae sese manifeste⟨n⟩t, machinationes pro virili auertere conemini. Plurimu⟨m⟩ enim sincero uestro in Remp⟨ublicam⟩ Christiana⟨m⟩ zelo et spectato in nos fidei et obseruantiae studio confidimus, quae ne suo praemio careant, utq⟨ue⟩ ea quae nobiscu⟨m⟩ Vobis intercedunt pacta solenni forma simulatq⟨ue⟩ praesentiu⟨m⟩ negotioru⟨m⟩ fluctus locu⟨m⟩ dederint, confirmentur et ipsa re seruentur, nobis inprimis est curae. Et ut quidem non exigua modo auxilia nulla interposita mora praestentur, a nobis ia⟨m⟩ constitutu⟨m⟩ est. Deniq⟨ue⟩ ut animosius in hostem pugnetis ac certi refugij si quid Vobis uestrisq⟨ue⟩, quod absit, aduersi acciderat, securi sitis, de loco certo Vobis in eu⟨m⟩ euentu⟨m⟩ assignando solicite cogitamus. Interea uero si res postularet, aut necesse videretur. Coniugem ac filiu⟨m⟩ in securo collocare, benigne Vobis permittimus ut uel Cassouia⟨m⟩ aut aliu⟨m⟩ in superiore Hung⟨ar⟩ia locu⟨m⟩, adeoq⟨ue⟩ si malitis ipsa⟨m⟩ Viennam eligatis. Vbicunq⟨ue⟩ enim illi fuerint, non minore⟨m⟩ paterne illoru⟨m⟩ protectione⟨m⟩ et cura⟨m⟩ qua⟨m⟩ si cora⟨m⟩ ipsimet adessetis, nos suscepturos promittimus, qui Vestri uestrorumq⟨ue⟩ causa quiduis quocumq⟨ue⟩ tempore cupimus. Podiebradij 26 Nouembris ⟨15⟩98.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 298 II, c. 639—642; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 132, f. 404—408; Hurmuzaki, III. 1, p. 317, doc. CCXLV.

Rudolf etc.,

Ilustre. În ce fel am judecat noi acea schimbare a lucrurilor care s-a petrecut după reîntoarcerea principelui Sigismund în Transilvania, aţi aflat din scrisoarea noastră de mai înainte. Însă, după ce ne-a dat de ştire prin trimisul nostru că a hotărît să-şi trimită solii săi la noi ca să ne înfăţişeze pricina sa, i-am făgăduit încrederea noastră şi salvconduct pentru acei ⟨soli⟩ şi i-am scris că-i vom asculta cu plăcere. Vă vom înştiinţa cît de curînd despre ceea ce se va ivi de pe urma acestei înţelegeri. Între timp, este un lucru ⟨vrednic⟩ de luat în seamă ca nu cumva ⟨acesta⟩ să vină în Transilvania, sau în alte ţinuturi vecine, decît cele ⟨în care⟩ voim noi şi să aveţi de grijă, pe cît vă stă în putinţă, dacă s-ar ivi uneltiri, să încercaţi, după putere, să înlăturaţi ⟨aceste⟩ rele, căci ne încredem foarte în osebitul vostru zel faţă de creştinătate şi în aleasa rîvnă întru credinţă şi respect faţă de noi şi, ca acestea să nu fie lipsite de cuvenita răsplată, ne îngrijim, mai întîi de toate, ca acele învoieli care s-au făcut între noi şi voi în cuvenitul chip, îndată ce valurile treburilor de acum vor îngădui, să fie întărite şi respectate întru totul. Şi am hotărît deja ca să fie trimise, fără nici o întîrziere, ajutoare destul de însemnate. În sfîrşit, ca să luptaţi mai cu însufleţire împotriva vrăjmaşului şi ca să fiţi siguri de un refugiu, dacă, Doamne fereşte, vi s-ar întîmpla vreun neajuns, ne gîndim cu multă grijă să vă asigurăm de un anume loc, pentru o atare împrejurare. Apoi dacă împrejurarea ar cere, sau dacă ar părea necesar a vă pune la adăpost soţia şi fiul, cu bunăvoinţă vă îngăduim să alegeţi fie Caşovia, fie un alt loc din Ungaria Superioară, sau dacă preferaţi, chiar Viena. Căci oriunde vor fi ei, noi făgăduim că nu vom avea mai puţină proteguire şi grijă părintească faţă de ei, decît aţi avea voi înşivă, noi care oricînd voim binele vostru şi alor voştri. Poděbrad, 26 noiembrie 1598.

89 — 1599 ianuarie 20, Constantinopol

1599 January 20, Constantinople

[...]. We have newes heere thatt the Prince of Transilvania is comen into Wallachia to Michael and that they have made a bridge to passe the Danubium into Grecia, yett these make little preparation unlesse for two dayes which is there costome, and within three to forgett all. Now ther is seince advise come thatt the Grand Signor his subiectts in Grecia on this syde the Danubium havinge little hope of any succor from Grand Signor and doubtinge Mihal his cominge over ther, have sent him seventy thousand dollars and many horses, chousing rather him to be their Kinge then the other, and many of the people of the countrye fled over to him [...].

Tappe, *D cuments*, p. 125—126, doc. 178; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97 4, f. 3v.

1599 ianuarie 20, Constantinopol

[...]. Am primit aici ştirea că principele Transilvaniei a venit în Ţara Românească la Mihai şi că au făcut un pod ca să treacă Dunărea înspre Gre-

cia. Pînă la urmă, nu le trebuie mai mult de două zile de pregătiri, după cum este acolo obiceiul şi trei ca să nu lase nimic neisprăvit. Acum a sosit vestea că supuşii sultanului din Grecia de pe cestălalt mal al Dunării au prea puţine nădejdi în ce priveşte vreun ajutor de la sultan şi socotesc îndoielnică venirea lui Mihai acolo, din care pricină i-au trimis 70 000 galbeni şi mulţi cai alegîndu-l pe el, mai degrabă decît pe alţii, să le fie rege, ba chiar mare mulţime de oameni a fugit la el [...].

90 **1599 februarie 1, Praga**

El Miercoles passado tubo audiencia de Su Magestad Cesarea el embaxador de Walachia y el dia siguiente presento dos banderas principales de las que su amo tomo los dias passados a los Turcos en Bulgaria. Tambien se aguardan en breve embaxadores del principe de Transilvania por querer que su negocio sea representado a su dicha Magestad antes que se consulte en la Dieta de Ungria, en la qual dizen seran tambien oydos, el chiauz del Turco y el embaxador de los Tartaros.

Fecha en Praga a 1º de Febrero 1599.

Veress, *Documente*, V, p. 206, doc. 130; Archivio General de Simancas, Secretaria de Estado, legajo 706, Alemania.

Miercurea trecută a fost primit în audienţă de Maiestatea sa imperială ambasadorul din Ţara Românească, iar în ziua următoare i-a înfăţişat două steaguri mari, din cele pe care stăpînul său le cucerise de la turci zilele trecute în Bulgaria. Aşijderea sînt aşteptaţi în scurtă vreme ambasadorii principelui Transilvaniei, care urmează să orînduiască într-astfel ca treburile sale să-i fie înfăţişate Maiestăţii sale înainte ca ele să fie discutate în Dieta Ungariei, la care vor fi de faţă şi un ceauş turc, precum şi ambasadorul tătar.

Dată din Praga, la 1 februarie 1599.

91 **1599 martie**

Novi avisi de progressi fatti nella Valacchia, Persia et nell'Ungheria, Dove s'intende la mortalità di ventimilla Turchi, con l'espugnatione di una Fortezza detta Samburgh, presa dall Illustriss. Sig. Conte di Suarcimburgh. Con diversi bottini fatti, d'Artiglieria, danari, arme et Cavalli. In Pavia, Per gli Heredi de Bartoli. Con Licenza de Superiori. 1599.

Habbiamo nuova di Constantinopoli, che il Principe della Valacchia è penetrato molti avanti nele paese turchesco, facendovi molte reccisioni et soggiando molte paese, et a quest'hora ha quasi soggiogato una Provincia et perche non vadi più avanti li Turchi se gli sono opposti al numero di dodeci mile, et esso fingendo di temerli s'è retirato ad un certo luoco sicuro et ha lasciato passar avanti circa la metà del campo Turchesco, et poi con molto valore et poco perdita de suoi ha ucciso più di otto mille Turchi, et il resto in rotta, che felice quello che poteva meglio salvarsi e fuggire, nella cui vittoria non solo ha vinto il nemico, ma anco fatto un gagliardo bottino, prima di tutta l'artigliaria et altre cose apertinenti alla militia et poi di molti cavalli,

denari et vestimenti delli soldati, dicendosi che habbino anco preso il Luocotenente [1] del Bassa Generale [2] di detto essercito, del quale sperano cavar gran taglia.

Di più habbiano aviso, che il detto Prencipe della Valacchia havendo per spia cinquento Turchi, che andavano alla volta di Ungheria con trecento milla soltanini, per dar le paghe a Soldati gli habbia datto adosso et tagliatili a pezzi la maggior parte e toltogli li sultanini de quali ne ha fatto partecipe alli suoi soldati gratiosamente inantimandogli a seguitar allegramente per far nove impresse et si spera gran cose per beneficio della Christianità di questo Prencipe qual tuttavia regne con molto valore a danni di Turchi.

Göllner, *Faima*, p. 251—252, doc. XXXIII; Biblioteca Ambrosiana Milano, H.I. 5; Göllner, *M.d.T.*, 77; idem, *Turcica*, 2 410.

Noi ştiri despre izbînzile dobîndite în Ţara Românească, Persia şi Ungaria, de unde se poate afla de moartea a douăzeci de mii de turci, precum şi de cucerirea unei cetăţi numită Sombor, dobîndită de domnul conte de Schwarzenberg, cum şi de felurite prăzi, tunuri, bani, arme şi cai. La Pavia, în tiparniţa urmaşilor familiei Bartoli. Cu înaltă îngăduinţă. 1599.

Avem ştire de la Constantinopol că principele Ţării Româneşti a pătruns pînă departe în ţinuturile turceşti, omorînd mulţi vrăjmaşi şi ocupînd multe aşezări, iar pînă în ceasul acesta aproape a supus o provincie întreagă; şi ca să nu meargă şi mai departe, turcii i-au ieşit înainte cu douăsprezece mii de oşteni, iar el, prefăcîndu-se a se teme de ei, s-a retras într-un loc mai apărat, lăsînd să treacă înainte ca la jumătate din oastea turcească, după care, cu multă bravură, şi fără să piardă decît puţini dintre ai săi, a omorît mai mult de opt mii de turci, împrăştiindu-i pe ceilalţi, încît au fost fericiţi cei care au putut să scape cu fuga; şi nu doar că l-a biruit pe duşman, dar a mai luat şi pradă bogată, întîi de toate artilerie şi altele ce avea oastea inamică, precum şi mulţi cai, bani şi veşminte ostăşeşti. Se zice că l-ar fi luat prins şi pe locotenentul [1] serdarului [2], pentru care nădăjduia să dobîndească răscumpărare bogată.

S-a mai aflat că zisul principe al Ţării Româneşti, aflînd prin iscoade cum că cincizeci de turci umblau prin Ungaria, avînd cu sine treizeci de mii de galbeni, spre a plăti simbria oştenilor, a pornit pe urmele lor şi i-a tăiat aproape pe toţi, le-a luat banii şi i-a împărţit cu mărinimie oştenilor săi, pe care i-a îndemnat să pornească de îndată spre a săvîrşi noi isprăvi de vitejie. Se aşteaptă fapte măreţe în folosul creştinătăţii din partea acestui principe, care domneşte cu mare vrednicie spre paguba turcilor.

---

[1] În original *luocotenente*, adjunct, corespunzind turc. **Kethüda**.

[2] În original Bassa Generale, comandantul armatei.

92 **1599 aprilie 6, Alba Iulia**

Illustris ac Mag⟨nifi⟩ce domine, amice nobis honoran⟨dissime⟩, salutem et offitii nostri commen⟨dationem⟩

Ex l⟨ite⟩ris Sacratissimae Imperatoriae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis intelleximus gratuitum aduentum Illus⟨tris⟩ et M⟨agnificae⟩ D⟨ominationis⟩ V⟨est⟩rae; quae ut quam citissime ad nos salua et incolumis perueniat, ex animo cupimus;

uehementer etiam atq⟨ue⟩ etia⟨m⟩ rogans I⟨llustrem⟩ M⟨agnificam⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨est⟩ram ut, relictis omnibus impedimentis et supellectilibus in itinere, celeri cursu ad nos properet, quo citius, communicatis consiliis cum Ill⟨ustri⟩ M⟨agnifica⟩ D⟨ominatione⟩ V⟨est⟩ra, omnia bonum sortiantur finem. Eandemq⟨ue⟩ foelicissime ualere cupimus. Datum Albae Iuliae, sexta die mensis Apprillis, anno Domini 1600.

Eiusdem Ill⟨ustris⟩ M⟨agnificae⟩ D⟨ominationis⟩ V⟨est⟩rae
Amicus,

Io Mihail Vo⟨evo⟩d

⟨*Adresa:*⟩ Illustri ac Mag⟨nifi⟩co domino Bartholomeo Pezzen, iuris utriusq⟨ue⟩ doctori ac S⟨acrae⟩ Caes⟨areae⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Consiliario etc., amico nobis honoran⟨dissimo⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 83—84; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 237—238; Hurmuzaki, XII, 2, p. 820, doc. MCLXXXVII.

Ilustre şi mărit domn, prieten nouă vrednic de cinstire, sănătate şi închinarea slujbei noastre,

Din scrisoarea preasfintei Maiestăţi împărăteşti am aflat despre venirea, de bunăvoie, a ilustrei şi măritei voastre Domnii, care dorim din suflet să ajungă cît mai repede la noi sănătoasă şi teafără; rugăm iar şi iar, cu tărie, pe ilustra şi mărita voastră Domnie ca, lăsîndu-şi în drum toate poverile şi bagajele, să se zorească în mare grabă spre noi ⟨şi⟩, punîndu-ne de acord planurile cu ilustra şi mărita voastră Domnie, să le ducem pe toate la bun sfîrşit. Vă dorim sănătate întru fericire. Dată la Alba Iulia, în ziua a şasea a lunii aprilie, în anul Domnului 1600.

Al ilustrei şi măritei voastre Domnii,
Prieten,

Io Mihai voievod

⟨*Adresa:*⟩ Ilustrului şi măritului domn Bartholomeu Pezzen, doctor în ambele drepturi şi consilier al sfintei Maiestăţi imperiale etc., prietenului nostru preavrednic de cinstire

93 — 1599 aprilie 8, ⟨Praga⟩

Rudolphus, etc.

Illu⟨stris⟩. Ex legatis vestris ad nos missis significatione prolixa promptissimam vestram erga nos obseruantiam et constans in communem hostem pro communi salute pugnandi desiderium, quaeq⟨ue⟩ a nobis iuxta superiores stipulationes praestari cupiatis, intelleximus.

Vt igitur praeclara illa vestra animi testificatio nobis est gratissima, ita in ijs quae hinc desiderentur, vobis, quod eius fieri possit, satisfacere benigne parati sumus.

Quod autem ad illa pacta attinet, quae inter vos et legatos nostros inita sunt, multae obstant causae, quod ex legatorum vestrorum relatu vberius intelligetis, cur illa hoc rerum statu a nobis confirmari nequeant.

Auxiliorum quae postulastis quaeq⟨ue⟩ promisimus nomine pro anni proxime superioris expeditione centum millia talerorum concedimus; in cuius summae defalcationem, quinquaginta illa novem millia quae iam ante soluta fuere, computentur. Quae vero pars solvenda restet: millium scilicet quadraginta vnius (eam vel numerata pecunia, vel collybi, sive cambij litteris, vel eorum armorum genere quod legati petierint, solvemus), aut Viennae, aut Cassouiae numerabitur.

In huius porro praesentis anni expeditionem, alterum tantum, nimirum centum millium talerorum, promittimus; posteaquam autem diversa armorum genera et quaedam alia petuntur et, in defalcationem illius summae, quanti erupta fuerint, libenter suppeditaturi et, quod reliquum debebitur, in parata pecunia, vel alio modo, si arma in Turcas, aut quoçunq⟨ue⟩ nobis visu⟨m⟩ fuerit, conuertat, persoluturi sumus.

Ad summam illam decem millium ducatorum Tartaris donatorum, quae legatis nostris mutuo dedistis, quod attinet ea similiter, aut Viennae, aut Cassouiae legatis vestris numerabitur.

Vt coniugi vestrae, vt [a] filio ac familiae refugium nostra in ditione pateat, dono vobis castrum Künigsperg, in Silesia situm, cum territorio et iurisdictione quae eo pertineant, ita donatum cupimus, ut eius successio in filios vestros et eorum [b] descententes masculos extendatur.

De caetero, ut res Transylvanicae successerint, obseruabimus nihilq⟨ue⟩ praetermittemus quod ad benignam nostram propensamq⟨ue⟩ erga vos vestrosq⟨ue⟩ affectionem luculentioribus munificentiae documentis ostendendam ac declarandam pertinere existimemus, fidelitate vestra ac Zelo confisi fore, vt ubicunq⟨ue⟩ res postulauerit iuxta desiderium nostrum quacunq⟨ue⟩ occasione praesto cum vestris futuri sitis. Dat⟨um⟩ 8 Aprilis ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 234, c. 177—180; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 134, f. 221—223; Hurmuzaki, XII, 1, p. 428—429, doc. DCLIII.

---

[a] La Hurmuzaki: *aut*.
[b] La Hurmuzaki cuvintele *et eorum* lipsesc.

Rudolf etc.,

Ilustre. De la solii trimiși la noi, cu multă bunăvoință am aflat de preavădita voastră considerație față de noi, de statornica dorință de a lupta împotriva dușmanului comun pentru salvarea comună, precum și cele ce doriți să fie împlinite de noi, potrivit angajamentelor de mai dinainte.

Așadar, pe cît ne este de plăcută acea aleasă dovadă a sufletului vostru, tot așa sîntem gata să vă împlinim cu bună-voință cele ce sînt cerute în scrisoare, pe cît s-o putea.

Apoi, în ce privește acele înțelegeri care au fost făcute între voi și solii noștri, multe pricini le stau împotrivă și veți afla mai pe larg din relatarea solilor voștri de ce acelea nu pot fi întărite de noi în această stare a lucrurilor.

Cît privește ajutoarele ce le-ați cerut și vi le-am făgăduit pentru expediția de anul trecut, v-am trimis o sută de mii de taleri; în calcularea acestei sume să fie socotiți și cei cincizeci și nouă de mii care au fost plătiți mai înainte. Așadar, rămîne de plată această parte: adică patruzeci și una de mii (vom plăti acea sumă fie în bani gheață, fie în monedă străină, fie în scrisori cambiale sau în soiul de arme ce l-au cerut solii) și se va achita fie la Viena, fie la Cașovia.

Pentru expediţia din anul acesta am făgăduit altă sumă de o sută de mii de taleri; însă, deoarece se cer tot felul de arme şi multe altele, după calcularea acelei sume, cît anume s-a cheltuit, noi vom oferi cu plăcere şi vom plăti ce se va cuveni ca sumă rămasă fie în bani ghiaţă, fie în alt fel, pentru arme contra turcilor, sau cum vom crede noi de cuviinţă.

Cît priveşte acea sumă de zece mii de ducaţi dăruiţi tătarilor, sumă ce aţi dat-o solilor noştri, şi aceasta, la fel, se va achita, fie la Viena, fie la Caşovia, solilor voştri.

Ca să existe în ţinutul ⟨stăpînit⟩ de noi un loc de adăpost pentru soţia voastră, pentru fiu şi suita lor, vă dăruiesc cetatea Königsberg, aflată în Silezia, cu ţinutul şi jurisdicţia ce ţin de el şi dorim ca astfel să fie dăruit, încît moştenirea lui să se prelungească asupra fiilor voştri şi a urmaşilor de parte bărbătească a acestora.

În rest, după cum se vor petrece lucrurile în Transilvania, ne vom îngriji şi nu vom lăsa la o parte nimic din ce socotim că ţine de bunăvoinţa noastră, cuvenită vouă şi alor voştri, şi de preţuirea ce trebuie arătată şi declarată în înscrisurile mai pline de bunăvoinţă; ne încredem în credinţa şi rîvna voastră, astfel încît oriunde va fi nevoie, şi în orice împrejurare, potrivit dorinţei noastre, să fiţi pe dată gata împreună cu ai voştri. Dată la 8 aprilie 1599.

94 **1599 aprilie 17, Praga**

Instructio pro Doctore Pezzio ad Legatos Transiluaniae

Rudolphus etc.

Instructio pro Honorabili docto fideli nobis dilecto Bartholomaeo Pezzen Juris utriusq⟨ue⟩ Doctore Cons⟨ilia⟩rio n⟨ost⟩ro Imp⟨eria⟩li Aulico, in quam sententiam cum Legatis Transiluanicis agere ac colloqui debeat.

Quamprimum sese in viam dabit magnisq⟨ue⟩ itineribus ut Legatos illos assequatur properabit. Quos cum assecutus fuerit, gratiam ijs n⟨ost⟩ram et inclinatae voluntatis propensionem offeret, ac deinde subiunget a nobis se missum esse, ut de quibusdam quae nos magnopere solicitos habeant, cum ijs pro ea quam in ipsis collocatam habeamus fiducia familiariter agat. Intelligere scilicet, haud vanis nos rumoribus sed certioribus et uehementioribus in dies nuncijs contraria ijs quae hic ostentata ac tractata fuerint, a Principe Sigismundo suscepta et cum Card⟨ina⟩le Bathoreo inita Cessionis pacta, hunc publice vigesimo septimo Martij die Ordinibus Transiluaniae Principem propositum ac nominatum. Conditiones certas conceptas esse, quorum pars a Regis Poloniae confirmatione dependeat, de inducijs cum Turca tractari, illius clientelam repeti internuncios ac Legatos ultro citroq⟨ue⟩ mitti. Card⟨ina⟩lem non solum Polonica, sed et Moldauica amicitia niti, matrimonium Ser⟨enissi⟩mae Archiducissae patruelis nostrae, tanq⟨am⟩ prius cum Principe Sigismundo contractum et hactenus continuatum nullum sit ambire. Principis eo studia accedere. Id si ita sese haberet non posse nobis non ingratum esse plurimumq⟨ue⟩ displicere quod in nostram et Augustae Domus nostrae iniuriam ac defectum tenderet, etsi nihil a nobis unquam quod Card⟨ina⟩li aduersum esset, statutu⟨m⟩ fuerit. Illi si quid eiusmodi intellexerint, nobis gratum facturos si aperiant, multum nos ipsorum quam professi ac polliciti fuerint fidei et constantiae tribuere Saluum conductum nos ipsis ad veniendum ac redeundum concessisse, nolle nos, etiamsi illa quae nunciantur uera essent, quicq⟨uam⟩ contrarij decernere, non hoc n⟨ost⟩ra,

non Austriaci sanguinis integritate dignum existimare, expectare nos ut illi si ex animo tales sint quales sese hic coram ostenderunt, id re ipsa probent, quid sibi de mutatione illa non solum compertum sed etiam visum sit libere fidenterq⟨ue⟩ aperiant, et si forte quae nunciantur uera sint, ut in fide ac deuotione non tantum ipsi perstent sed et alios quos ⟨adhuc⟩ bene adhuc affectos esse audimus, ad idem praestandum animent nequaq⟨am⟩ nos posse neq⟨ue⟩ velle quae inter Principem et Card⟨ina⟩lem acta sint approbare aut dissimulare, sed ea quae nostrarum sint partium statuisse serio exequi, posse Legatos ipsos aliosq⟨ue⟩ qui extra culpam ac noxam sint gratiae nostrae perpetuae securos esse. Gratum apprime nobis futurum si quicquid siue in itinere intellexerint, siue in Transiluania compererint, nobis quem tutum existimauerint modo significandum curabunt. Prout deniq⟨ue⟩ rem Consiliarius noster in colloquio compererit superioris Hungariae Capitaneum Georgium Bastam nostro iussu ac nomine, quid sibi consultum uideatur, certiorem faciet, ut nimirum diligenter ille aduigilet, et quicquid opus fuerit exaequatur, utq⟨ue⟩ cum Ser⟨enissi⟩ma Archiducissa patruele n⟨ost⟩ra; eiusq⟨ue⟩ ministris p⟨rae⟩cipue uero cum eo, qui a Ser⟨enissi⟩mo Archiduce Ferdinando illuc mitteretur, qua secure possit, de Consilijs opportunis co⟨m⟩municet et in Ser⟨enissi⟩ma Archiducissa liberanda atq⟨ue⟩ educenda quiquid quomodocunq⟨ue⟩ possit praestet.

Animandus etiam Valachiae Vaiuoda ut non tantum non rebus nouis quae in Transiluania suscipiantur accedat, sed sinistros machinationes et conspirationes tum cum Turcis, tum cum Polonis et Moldauis alijsq⟨ue⟩ diligenter obseruet easdemq⟨ue⟩ nobis fideliter renunciet, et quantum in se sit impedire iuuet.

Haec Consiliarius noster dextre fideliterq⟨ue⟩ et pro eo quem habet rerum illarum usu prudenter exequi nouerit, quo gratia⟨m⟩ nostram magis magisq⟨ue⟩ promerebitur.

Dat⟨um⟩ Pragae 17 Apr⟨ilis⟩ Anno ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 234, c. 212—215; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 134, f. 245—248; o altă copie, cu mici diferenţe, şi în r. 237, c. 178—181; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 684—687.

Instrucţiune pentru Pezzen în legătură cu solii Transilvaniei

Rudolf etc.

Instrucţiune pentru onorabilul învăţat, credincios iubit nouă, Bartholomeu Pezzen, doctor în amîndouă drepturile, consilierul nostru de la Curtea imperială, asupra felului în care ar trebui să trateze şi să discute cu solii transilvăneni.

Va porni cît mai grabnic la drum, în marş forţat şi se va zori să ajungă la acei soli. După ce va fi ajuns la ei, le va înfăţişa milostivirea noastră, precum şi aplecarea proteguitoare a voinţei noastre şi apoi va adăuga că a fost trimis de noi ca, în temeiul încrederii pe care o avem în ei, să trateze prieteneşte cu aceştia despre anume lucruri care pe noi ne frămîntă foarte mult. Adică noi am aflat nu din zvonuri deşarte, ci din veşti îndeajuns de vrednice de crezare şi, din zi în zi, mai amarnice, lucruri potrivnice celor ce au fost înfăţişate şi discutate aici: că în privinţa cedării ⟨Transilvaniei⟩ principele Sigismund a pornit şi a făcut învoieli cu cardinalul Báthory; că acesta, în ziua de 27 martie a fost propus şi numit principe de către ordinele Transil-

vaniei; că au fost puse anumite condiții, dintre care o parte ar ține de confirmarea regelui Poloniei; că s-a tratat despre o înțelegere cu turcul; că s-a cerut protecția lui; că, dintr-o parte și din cealaltă, s-au trimis mesageri și soli; că ⟨Báthory⟩, cardinalul, se sprijină nu numai pe prietenia polonilor, ci și pe cea a moldovenilor, ⟨iar⟩ căsătoria prealuminatei arhiducese, verișoara noastră, cu principele Sigismund, așa cum a fost încheiată și se prezintă și acum, în aceeași măsură este lipsită de viitor; că la aceasta se adaugă și dorința principelui. Dacă așa stau lucrurile, aceasta nu ne poate fi pe plac; și foarte ne mîhnește că se tinde spre jignirea și păgubirea noastră și a augustei noastre Case de Austria, deși noi nu am luat nicicînd vreo hotărîre care să fi fost în contra cardinalului. ⟨Iar⟩ pe aceia, de vor afla ceva de acest fel și de vor arăta că vor a ne face pe plac, noi îi vom dărui din plin pentru credința și statornicia lor, pe care au făgăduit-o și au dovedit-o. Le-am dat salvconduct pentru a veni și pentru a se întoarce și, chiar dacă acele lucruri se arată că ar fi adevărate, noi nu voim a hotărî ceva împotriva lor, ⟨întrucît⟩ socotim că așa ceva nu este demn de cinstea noastră și a sîngelui austriac; noi așteptăm ca ei, dacă sînt din inimă așa precum s-au arătat aici, să dovedească aceasta prin însăși fapta ⟨lor⟩; cît privește acea schimbare, să arate nestînjenit și hotărît nu numai ce li s-a dovedit, ci chiar ce li s-a părut și, dacă, din întîmplare, cele ce se spun sînt adevărate, să stăruie în credință și supunere nu numai ei înșiși, ci să îndemne la aceasta și pe alții despre care am auzit că au fost dispuși pînă acum ⟨să o facă⟩. Noi nu putem și nici nu voim în nici un chip să încuviințăm sau să trecem cu vederea cele ce se pun la cale între principe și cardinal, ci am hotărît ca treburile care ne privesc să fie împlinite. Solii înșiși și alții care s-ar afla fără vină și greșeală să fie siguri de milostivirea noastră necurmată. Ne va fi foarte pe plac dacă ⟨solii⟩ se vor îngriji ca cele pe care fie le vor fi aflat pe drum, fie le vor fi descoperit în Transilvania ⟨și⟩ pe care le vor fi socotit drept sigure, să ni le dea de știre numaidecît. În sfîrșit, atît cît va afla din discuție consilierul nostru, el îl va înștiința, din porunca și în numele nostru, pe Gheorghe Basta, căpitan al Ungariei Superioare, asupra a ceea ce i se pare că este de hotărît pentru ca acela să vegheze cu foarte mare grijă și să împlinească tot ceea ce va fi de trebuință, anume să ia legătura cu prealuminata arhiducesă, verișoara noastră, și cu sfetnicii ei, dar mai ales cu cel care va fi trimis acolo de prea-ilustrul arhiduce Ferdinand, despre hotărîrile cuvenite; și să se străduiască, în orice chip îi stă în putință, a o elibera pe arhiducesă și a o duce ⟨de acolo⟩.

Trebuie să fie îndemnat chiar și voievodul valah să se preocupe nu numai de schimbările care se pun la cale în Transilvania, ci să ia aminte cu grijă și la relele uneltiri și mașinații atît cu turcii, cît și cu polonii, moldovenii și cu alții, și să ni le înfățișeze cu credință și, pe cît îi stă în putință, să facă a le împiedica.

Aceste lucruri va căuta a le cunoaște, cu pricepere, și bine, și potrivit experienței pe care o are în asemenea treburi, consilierul nostru. Pentru care fapt va merita din ce în ce mai mult milostivirea noastră.

Dată la Praga, 17 aprilie, în anul ⟨15⟩99.

95 **1599 mai 3**

Harà V⟨ostra⟩ Altezza veduto dalle passate mie il concerto seguito fra il prencipe di Transilvania, et il Cardinale Bathori, il quale però, come viene confermato, si trova già in possesso di quegli stati, et il Prencipe si è riti-

rato ad alcuni luoghi, che si è riservato. Ma sì come poi si tiene pure, che questo concerto sia successo della maniera che toccai con l'ultima, così ancora si continova nella opinione che difficilmente possi passar molto tempo, senza sentirsi da quelle parti qualche altra novità, et forse tragica. Ma ben fra tanto per quanto tocca a gli interessi presenti di Sua Maestà si dubita ancora che sia per congiugnersi con questa perdita della Transilvania quella parimente della Vallachia, poichè il Vaivoda di quella provincia rimanerà hora circondato da tutte le parti da suoi nemici, in modo che sì come rimane anchei chiusa la strada a Sua Maestà di poterlo aiutare, come sì era risoluto, così si è sospesa la deliberatione, che era già seguita, di soccorrerlo senza maggior dilatione di certa somma di denari, de'quali n'era anco già parte in cammino. Et, stando questo, sarìa perciò anche mente di Sua Maestà, per quanto si scuopre, che esso Vaivoda procurasse di fuggirsene a questa volta, sì perchè Sua Maestà non mancherià in ogni caso di riconoscere la costante fede et devotione ch'egli ha dimostrò verso di Sua Maestà, come perchè sarìa forse a proposito l'hàverlo di qua libero, per valersene secondo le occasioni che di nuovo può apportare il tempo a quelle parti; etc.

Di Praga, li 3 di Maggio 1599.

Veress, *Documente*, V, p. 226—227, doc. 147; Archivio di Stato di Modena, Carteggio ambasciatori Germania, busta 57.

Va fi văzut Alteţa voastră din epistolele mele dinainte ce înţelegere s-a încheiat între principele Transilvaniei şi cardinalul Báthory care, precum s-a adeverit, este de-acum stăpîn în acea ţară, principele aflîndu-şi adăpost în nişte castele pregătite anume. Dar aşa cum s-a întîmplat că înţelegerea a fost încheiată în anume chip, de care am relatat în ultima scrisoare, tot aşa există credinţă că nu va trece multă vreme şi vom auzi de alte lucruri petrecute în acele ţinuturi şi poate cu sfîrşit rău. Între-aceea, cît priveşte interesele prezente ale Maiestăţii sale, există temerea că pierderea Transilvaniei poate trage după sine şi pierderea Ţării Româneşti, căci voievodul acestei ţări se va afla acum înconjurat din toate părţile de vrăjmaşi, ba mai mult, de vreme ce orice cale de a primi vreun ajutor din partea Maiestăţii sale, aşa cum se hotărîse, rămîne închisă, drept urmare a fost dată uitării şi hotărîrea, pe cale de a se împlini, de a-l ajuta fără întîrziere cu oarece sumă de bani, din care o parte şi fuseseră trimişi. Lucrurile astfel înfăţişîndu-se, gîndul Maiestăţii sale, pe cît se spune, este că voievodul să se ostenească a veni la Curte, căci Maiestatea sa nu va pregeta să-i recunoască credinţa nestrămutată şi zelul arătat faţă de sine, şi pe deasupra ar fi cum nu se poate mai nimerit ca voievodul să se afle aici, pregătit pentru orice ar putea aduce timpul în ţările sale.

Din Praga, la 3 mai 1599.

96 **1599 mai 5, Constantinopol**

1599 May 5, Constantinople

[...]. Eight daies paste advise is come that Michael Prince of Wallachia hath made a second incursion over the Danubium and hath overthrowen Mahomett Bassa Generall of Vedyn, as before he had done Arfitts Bassa,

whoe escaped only with three men, leaving that he had behinde him, and within three daies after sackaged and burned a great borrough towen, adioyning upon the Danubium called Isacksgee, as also took a Carravan of Powland then passing the Danubium from hence.

The Prince of Bugdania, as also others, hath sent hither advice to Grand Signor that the Barons and Subiects of Transilvania have chosen a new Prince, one Andrea Bartorey [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 78; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 29v; Tappe, *Documents*, p. 127, 128, doc. 184.

1599 mai 5, Constantinopol

[...]. Acum opt zile a sosit vestea că Mihai, domnul Ţării Româneşti a făcut o a doua incursiune peste Dunăre şi l-a înfrînt pe Mehmed paşa, comandantul din Vidin, aşa cum făcuse mai înainte cu Hafiz paşa, care a scăpat numai cu trei oameni, lăsînd ceea ce avea în urma sa; şi, după ce Mihai timp de trei zile a prădat şi a ars un mare oraş de lîngă Dunăre numit Isaccea, a mai capturat şi o caravană a Poloniei şi apoi de aici a trecut Dunărea.

Domnul Moldovei, ca şi alţii, i-a trimis aici înştiinţare sultanului că nobilii şi supuşii din Transilvania au ales un nou principe, pe un anume Andrei Báthory [...].

97 **1599 iunie 4, Praga**

Rudolphus etc.,

Illu⟨s⟩tris. Intelleximus libenter quae nobis per cursorem uestrum significanda curastis. Ad ea ut securius respondeamus, Aloysium Radibrat, qui has fert, mittimus. Ei ut fidem in omnibus habeatis utq⟨ue⟩ de benigna uoluntate nostra vobis vestrisq⟨ue⟩ quiduis promittatis, cupimus. Datum Pragae, 4 Junij, anno ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 234, c. 364—365; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 134, f. 348; Hurmuzaki, XII, 1, p. 435, doc. DCLXVIII.

Rudolf etc.,

Ilustre. Am aflat cu plăcere de cele ce v-aţi îngrijit a ni le da de ştire prin solul vostru. În legătură cu acelea, ca să fie mai în siguranţă cele ce vi le răspundem, l-am trimis pe Aloisiu Radibrat, care duce această ⟨scrisoare⟩. Dorim ca acestuia să-i arătaţi în toate cele încredere şi să fiţi siguri de bunăvoinţa noastră faţă de voi şi ai voştri. Dată în Praga 4 iunie, anul ⟨15⟩99.

98 **1599 iunie 11, Roma**

Dilecto filio uiro Michaeli Vaivodae Valachiae,

Clemens Papa VIII etc.,

Dilecte fili, nobilis uir, s⟨a⟩l⟨ute⟩m. Preclare de tua uirtute sentimus teq⟨ue⟩ erga nos et erga S⟨anc⟩tam R⟨omanam⟩ E⟨cclesiam⟩ omnium fide-

lium m⟨at⟩rem et magistram ueram deuotionem gerere existimamus; qui enim huic S⟨anc⟩tae A⟨posto⟩l⟨i⟩cae Sedi in unitate spiritus adheret, in qua diuinae gra⟨ti⟩ae abundantia humilitatem n⟨ost⟩ram Uniuersali Eccl⟨es⟩i⟨ae⟩ praesidere uoluit, is coelestis auxilij patrocinium, non Solum aduersus uisibiles hostes, sed aduersus etiam Principes tenebrar⟨um⟩ iure optimo sperare potest.

N⟨ost⟩rae igitur erga te uoluntatis et amoris testes li⟨te⟩ras ad N⟨obilita⟩tem Tuam damus; nam p⟨ro⟩p⟨ter⟩ Dei gloriam et christianae reip⟨ublicae⟩ utilitatem mittimus in regiones istas n⟨ost⟩rum et eiusdem A⟨posto⟩l⟨i⟩cae Sedis Nu⟨n⟩tiu⟨m⟩ Ven⟨erabi⟩lem F⟨rat⟩rem Germanicum ep⟨issco⟩pum S⟨ancti⟩ Seuerj, praelatum n⟨ost⟩rum domesticum et assistentem, multa prudentia uirum et zelo divini honoris praeditum et tibi, ut arbitramur, notum, qui tibi o⟨mn⟩ia copiosius exponet quae te hoc tempore scire uolumus; quare fidem illi in omnibus cumulatem habebis ac si nos ipsi tecum loqueremur; confortare autem in D⟨omi⟩no uir fortis et esto robustus et perge benemereri de christiana Rep⟨ublica⟩ ut te Deus illius praelia praeliantem, sua diuina ope magis semp⟨er⟩ magisq⟨ue⟩ roboret et tueatur. Dat⟨um⟩ Romae XI Junij 1599.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Vatican, r. 16, c. 65—66; Archivio Segreto Vaticano, Arm. XLIV, 43; Hurmuzaki, VIII, p. 202, doc. CCXCV.

Iubitului fiu, nobilului bărbat, Mihai, voievodul Țării Românești,

Papa Clement VIII etc.,

Iubite fiu, nobil bărbat, mîntuire. Ne dăm seama foarte deslușit de vrednicia ta și socotim că tu ai o credință adevărată față de noi și față de Sfînta Biserică Romană, maica și povățuitoarea tuturor creștinilor; căci cel care se alătură, întru comuniune spirituală, acestui Sfînt Scaun apostolic, din care prisosul dumnezeieștii milostiviri a voit ca noi, nevrednicul, să păstorim biserica universală, poate nădăjdui cu toată dreptatea în pavăza ajutorului ceresc nu numai împotriva vrăjmașilor ce se pot vedea, ci chiar și împotriva cîrmuitorilor întunericului.

Așadar, trimitem Domniei tale scrisoarea ⟨aceasta⟩ drept mărturie a voinței și dragostei noastre față de tine; căci întru slava lui Dumnezeu și întru folosul creștinătății, trimitem în aceste ținuturi pe nunțiul nostru și al Scaunului apostolic, pe venerabilul frate Germanico, episcop de San Severo, prelatul nostru apropiat și de ajutor, bărbat ⟨înzestrat⟩ cu înțelepciune, distins prin rîvna cinstirii lui Dumnezeu, și, după cum credem, cunoscut ție, care îți va înfățișa pe larg toate cele pe care voim să le știi în acest moment; de aceea, vei avea deplină încredere în el, în toate cele ⟨ce-ți va spune⟩, ca și cum noi am vorbi cu tine. Și să te întărești întru Domnul, și să fii puternic, și continuă a sluji creștinătatea astfel ca Dumnezeu, cu ajutorul său dumnezeiesc, să te întărească și să te aibă în pază, mereu mai mult, pe tine care duci lupte în numele său. Dată la Roma, 11 iunie 1599.

99 **1599 iunie 12, Praga**

Rudolphus, etc.

Ill⟨us⟩tris. Intelleximus quae nobis per legatos vestros significanda curastis. Ad ea quid pro benignitate nostra responderimus, ab ijsdem intel-

ligetis. Fortiter itaq⟨ue⟩ pro Repub⟨lica⟩ Christiana pergite ac de nobis quiduis sperate. Pragae, 12 Junij. a⟨nn⟩o ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 234, c. 413—414; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 134, f. 390; Hurmuzaki, XII, 1, p. 436, doc. DCLXXI.

Rudolf etc.,

Ilustre. Am aflat cele ce v-aţi îngrijit a ni le da de ştire prin solii voştri. La acelea, potrivit bunăvoinţei noastre, veţi afla de la aceştia ce v-am răspuns. Continuaţi-vă rîvna ⟨în folosul⟩ creştinătăţii şi nădăjduiţi orice din partea noastră. Praga, 12 iunie, anul ⟨15⟩99.

100 **1599 iulie 8, Praga**

Valacho Responsu⟨s⟩

Rudolphus,

Ill⟨ustr⟩is. Quae nobis per legatum uestrum exponi curastis ex diligenti ipsius sermone recte intelleximus. Ad ea quid de animi nostri sententia responderimus ab eodem intelligetis. Benique autem vos hortamur ut eam fidei constantiam, quam laudabiliter hactenus ostendistis, deinceps continuetis ac de gratia nostra quam insigniter meremini nequaq⟨uam⟩ dubitetis, quin omnem potius vobis liberalitatem protectione⟨m⟩q⟨ue⟩ promittatis. Datum Pragae 8 Julij A⟨nno⟩ ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 234, c. 456, Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 134, f. 422.

Răspuns pentru valah

Rudolf,

Ilustre. Lucrurile pe care v-aţi îngrijit a ni le înfăţişa prin solul vostru, le-am înţeles prea bine din relatarea lui desluşită. Ce am răspuns cu privire la cele ce ţin de hotărîrea noastră, veţi afla tot de la el. Noi însă vă îndemnăm, cu bunăvoinţă, ca acea statornică credinţă, pe care aţi dovedit-o pînă acum într-un chip vrednic de laudă, să o urmaţi şi de aici înainte, iar de îndurarea noastră pe care cu osebire o meritaţi, să nu vă îndoiţi întru nimic, ba dimpotrivă să fiţi sigur de toată bunăvoinţa şi proteguirea ⟨noastră⟩. Dată la Praga, 8 iulie, anul ⟨15⟩99.

101 **1599 iulie 23, Praga**

Rudolphus, etc.

Illu⟨stris⟩. Intelleximus libenter quae nobis nunciari per Petrum Armenum curastis. Per quem quid vobis de animi nostri sententia responsum cupiamus, ex eode⟨m⟩, vicissim intelligetis. Laudamus insignem v⟨est⟩rum, quem constanter continuatis in Christianitatem, zelum et praeclaram erga nos fidei deuotionem; quibus hoc meremini, et beneficentia vos nostra ac protectio nunq⟨uam⟩ deserant, sed magis sese magisq⟨ue⟩ ostendant. Quod futurum

certo credite, deq⟨ue⟩ nobis omnia sperate. Datum Pragae, 23 Julij, a⟨nno⟩ ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 234, c. 493—494; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 134, f. 446; Hurmuzaki, XII, 1, p. 442, doc. DCLXXXIII.

Rudolf etc.,

Ilustre. Am aflat cu plăcere cele ce v-aţi îngrijit a ni le înştiinţa prin Petru Armeanul. La rîndul vostru veţi afla de la acesta ce răspuns dorim să vă dăm, în legătură cu hotărîrea noastră. Lăudăm deosebita voastră rîvnă pe care o arătaţi în continuare faţă de creştinătate, precum şi alesul devotament faţă de noi; datorită acestora sînteţi demn ca bunăvoinţa şi proteguirea noastră să nu vă părăsească niciodată, ci să vă fie arătate din ce în ce mai mult. Să fiţi sigur de acest lucru, în viitor, şi să nădăjduiţi orice din partea noastră. Dată la Praga, 23 iulie, anul ⟨15⟩99.

102 **1599 august 25, Constantinopol**

1599 August 25, Constantinople

[...]. Touchinge the peace of Transilvania, itt is nott yet concluded or agreed uppon, the Prince standinge uppon this demaunds: First, that he wold have Michal of Wallachia perdoned and included in the same peace. Second, thatt if Michal should herafter be removed from thatt province by the Grand Signor thatt then he might place another therin. And thirdlie, thatt Lippa which did belong to Transilvania, taken by the Grand Signor, might be restored and thatt he is content the Grand Signor shall have Varadin taken by Maximilian in lieu therof when itt is recovered; for the recovery wherof, if the Grand Signor will send an army he will ioyne with him against the Emperor as also secretly procure some ayde from the King of Poland, who shalbe his pledge for the keepinge of the sayed peace inviolable. The Grand Signor nott willinge to accepte Michel and would have the trybute payd due from the time of the first rebellion, so thatt as yett it resteth in this termes, and what succeed my futurs shall advise your Honour [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 67; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 43; Tappe, *Documents*, p. 129, doc. 189.

1599 august 25, Constantinopol

[...]. Cu privire la pacea cu Transilvania, ea nu este încă încheiată sau reglementată, principele bazîndu-se pe aceste principii: întîi, că el ar vrea să-l facă pe Mihai al Ţării Româneşti iertat şi inclus în aceeaşi pace; al doilea că, dacă Mihai ar fi mai tîrziu îndepărtat din acea provincie de către sultan, el să poată atunci pune pe altul aici; al treilea, că Lipova care a aparţinut Transilvaniei, luată de sultan, să poată fi restituită, din care pricină principele este mulţumit că sultanul va dobîndi Oradea luată de Maximilian în locul acesteia, şi aceasta în chip de despăgubire; cît priveşte această restituire, dacă sultanul va trimite o oştire, el i se va alătura împotriva împăratului şi, totodată, va face rost, pe ascuns, de un ajutor de la regele Poloniei, ceea ce va fi chezăşia pentru menţinerea neştirbită de către el a amintitei păci.

Sultanul nu este bucuros să-l accepte pe Mihai şi ar vrea să i se plătească tributul care este datorat din timpul primei revolte; astfel încît, pînă acum, acestea sînt condiţiile, iar viitoarele mele ⟨rapoarte⟩ vor informa pe Excelenţa voastră de cele ce se vor mai întîmpla. [...]

103 — 1599 septembrie 7, Košice

[...] [1]. La notte passata arriuò un cor⟨rie⟩ro dil Vallacho con noue, che egli sia di già intrato come Nimico in Transiluania, e la causa, perchè habbi fatto una si subita resolutione, senza aspettar da quì il secondo auiso lì, come era statto concluso, dice l'amb⟨asciato⟩re, che sendo statto scoperto da un seg⟨reta⟩rio di esso Vallacho il misterio, et secreto, che ha voluto più tosto preuenire, che aspettar la sua ruina, nel qual caso, io non ho potuto far altro che spinger la cau⟨alle⟩ria di Slesia uerso là, per dal qualche calore, perchè, com'ella sa, questi Slesi in conto niuno uogliono andar contra Transilvani. Io ueggo, se non m'inganno, presentarsi una bellisima occasione da Impadronirsi S⟨ua⟩ M⟨aes⟩tà di quella Prouintia, et insieme render infruttuoso per quest'anno l'Esercito Turchesco, risoluendosi però S⟨ua⟩ M⟨aes⟩ta di lasciarmi quanto⟨prima⟩ giuntare con il Vallacho; perchè al sicuro il Visir-Bassa non lasciarà di mandar gagliardo soccorso al Cardinale, il che non potrà fare senza smembrare in gran parte le forze del suo Esercito. E quando saremo insieme il sud⟨etto⟩ Vallacho et io, se il soccorso Turchesco non sarà più che gagliardo, gli romperemo molto ben il capo, et a S⟨ua⟩ Alt⟨ezza⟩a Ser⟨enissi⟩ma non restarebbe in questo caso tanto gran peso d'Esercito Nemico; e mettendosi a Comor con il suo Esercito, deffenderebbe in un'istesso tempo da fortezza insieme con Giavarino ben'e vero che faria bisogno non ostinarsi alla diffesa di Strigonia, ma distruggerla et abbandonarla altrim⟨en⟩ti, o ella si perdera con poca n⟨ost⟩ra reputat⟨io⟩ne, o ueramente bisognarà con grandissimo rischio n⟨ost⟩ro, Auenturare tutto l'Esercito [a]; questo mio parere l'ho scritto anco à S⟨ua⟩ Ser⟨enissi⟩ma Alt⟨ezz⟩a et protestatto non esser per interesse mio part⟨icolare⟩, perchè il maggior fauore ch'io potessi riceuere, saria il servire sotto l'ombra della persona di d⟨ett⟩a Alt⟨ezz⟩a, si come anco ne certifico V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma persuadendomi sempre che il Turco non sia mai per abandonare la Transilvania, se non per altro, perchè non uenghi in potestà di S⟨ua⟩ M⟨aestà⟩, nora io sto aspettando et ordine et danari ma sopra tutto la supp⟨li⟩co far opera che il supplim⟨en⟩to dei danarj, che debbono uenire di Vienna, siano quantop⟨rim⟩a mandatti, altrim⟨en⟩te, se queli di Slesia arriuassero prima, sariamo in maggior disordine et confusione, per non poter dare la debita sodisfatt⟨io⟩ne a tutta la soldatescha, si come altre volte ho scritto, et a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrssi⟩ma con ogni affetto bascio la mano [a]. Di Cassovia, li 7 ⟨Settem⟩bre 1599.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma
Ser⟨vito⟩re aff⟨ettuosissi⟩mo

G⟨eorge⟩ Basta

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 234, c. 671–674; Haus-, Hof- und Staats-archiv, Wien, Hungarica, Fasz. 135, f. 74–77; Hurmuzaki, XII, 1, p. 454, doc. DCCXII; Veress, *Basta*, p. 254–255, doc. 309.

[a] Pasajele *e mettendosi a Comor... Auenturare tutto l'Esercito* şi *ma sopra tutto la supp⟨li⟩co ...bascio la mano* lipsesc în Hurmuzaki.

[...] [1]. Noaptea trecută a sosit un curier al valahului cu ştirea că acesta a intrat cu gînd duşmănos în Transilvania, iar pricina pentru care a luat o aşa hotărîre neaşteptată, fără să mai aştepte şi părerea noastră, aşa cum ne înţelesesem, este că, precum spune solul, aflînd un dregător al valahului anume taine şi aranjamente, acesta a voit să îndepărteze şi nu să-şi aştepte pieirea. În asemenea împrejurare, eu n-am mai putut face altceva decît să-mi conduc cavaleria sileziană încoace, spre a o însufleţi în oarece măsură, fiindcă, precum se ştie, silezienii aceştia nu vor cu nici un chip să pornească asupra transilvănenilor. Eu socotesc, de nu mă înşel, că se oferă un minunat prilej pentru Maiestatea sa să pună stăpînire pe această provincie, şi să zădărnicim dimpreună orice încercare a oştirii turceşti, trebuind însă pentru asta ca Maiestatea sa să-mi îngăduie să-mi alătur cît mai grabnic trupele celor ale valahului, fiindcă neîndoielnic marele vizir nu va pregeta să-i trimită un ajutor de nădejde cardinalului, lucru care nu va fi cu putinţă fără a-şi împărţi oştile. Şi cînd vom fi alături sus-zisul valah şi cu mine, dacă ajutorul turcesc nu va fi prea temeinic, îi vom zdrobi fără tăgadă, iar Alteţa sa prealuminată nu va mai avea a se teme de oastea vrăjmaşă; şi ajungînd la Komárom va fi în stare să apere deodată şi această fortăreaţă şi cetatea Giavarino. Nu e mai puţin adevărat că ar trebui să nu ne îndîrjim să apărăm Strigoniul, ci să-l distrugem şi să-l părăsim: altminteri, ori îl vom pierde, spre ruşinea noastră, ori va trebui într-adevăr, cu mare primejdie pentru noi, să ne lăsăm întreaga oaste pradă pierii.

Această socotinţă a mea am arătat-o şi Alteţei sale prealuminate, mărturisind că nu am un interes anume şi că cel mai mare privilegiu ce l-aş putea căpăta ar fi să slujesc sub porunca Alteţei sale, lucru ce-l poate garanta şi Domnia voastră preailustră; căci sînt într-totul încredinţat că turcului nici nu-i trece prin gînd să lase Transilvania, dacă nu din altă pricină, măcar pentru ca să nu ajungă în stăpînirea Maiestăţii sale.

Acum aştept poruncă şi bani, dar vă fac rugăminte deosebită să vă daţi osteneală ca adaosul de bani, care trebuie să sosească de la Viena, să fie trimis cît mai curînd, căci dacă oştenii silezieni sosesc înainte, o să fie mare tulburare şi neorînduială, fiind lipsiţi de cele trebuincioase pentru a mulţumi toată această mulţime, lucru pe care, de altminteri, l-am mai spus şi alte dăţi. Cu toată afecţiunea sărut mîna Domniei voastre preailustre. Din Caşovia, la 7 septembrie 1599.

Al Domniei voastre preailustre, preadevotat slujitor,
Gheorghe Basta

---

[1] Despre necesitatea de a strînge bani pentru plata mercenarilor silezieni.

104 **1599 septembrie 22, Constantinopol**

1599 September 22 Constantinople

[...]. Concerninge the Emperor here is noe newes of any thinge only thatt the Beglerby of Buda is taken and sente prisoner to Yanuk or Gravarine, and the Ambassador from the Prince of Transilvania is within four dayes iorney of Constantinople to finishe the peace; yett am I of opinion still thatt al this is butt a stratageme to deceave the Turks. My reasone is bycause Mihal refuseth to be included in the same peace, who is all in all with the Prince of Transilvania, and to make the Turks bileeve the same to be trew, the Prince

dothe beseedge Varradine which was the last yeare taken by Maximilian [...].

Tappe, *Documents*, p. 130, doc. 191; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 50.

1599 septembrie 22, Constantinopol

[...]. Cu privire la împărat nu s-a aflat aici nici un fel de ştire, afară doar că beilerbeiul din Buda este luat şi trimis prizonier la Janik sau Giavarino, iar ambasadorul principelui Transilvaniei se găseşte la o depărtare de patru zile de Constantinopol ca să încheie pacea. Cu toate acestea, eu sînt însă de părere că totul nu este decît un vicleşug ca să-i amăgească pe turci. Am acest temei pentru că Mihai, care este în foarte bune relaţii cu principele Transilvaniei, refuză să fie amestecat în această pace, iar ca să-i facă pe turci să creadă acelaşi lucru, principele după toate probabilităţile, asediază Oradea care anul trecut a fost luată de Maximilian [...].

105 **1599 septembrie 27, Praga**

L'entrata in Transilvania, della quale si diceva, come io scrissi con le ultime a V⟨ost⟩ra Altezza, non è stata vera, ma ben ci è stata qualche occasione di crederla. Fu ordinato li dì passati, come io so di haver significato all'A⟨ltezza⟩ V⟨ostra⟩ a suo tempo, che il Sig⟨no⟩r Basta per una parte intraprendesse quella impresa, quando gli se ne fosse offerta qualche buona occasione, et che per un'altra parimente entrasse il Vallacco dentro di quella provincia; ma quando si intese, che Turchi venivano così grossi, come fu detto, andarono ordini nuovi al Sig⟨no⟩r Basta che tralasciando ogni altro pensiere, stasse pronto per moversi dove bisognasse opponersi all'impeto turchesco. Nè di questi secondi ordini fu dato conto nissuno al Vallacco, al quale fra tanto parendo, che il passar l'essercito Turchesco alla volta dell' Ungheria inferiore fosse buona congiontura per entrare in Transilvania, si era egli però mosso a quella parte che anco şi era accostato a'confini, credendosi, che il medesimo fosse per giudicarsi et per esseguirsi insieme dal Sig⟨no⟩r Basta, ma quando ne aspettava l'effetto, la risposta di esso Sig⟨no⟩r Basta è stata di non poterlo fare per rispetto de secondi ordini di Sua Maestà. De' quali, sì come il Vallacco non era stato avvertito, come ho detto, così, oltre l'essersene doluto, per quanto s'intende, col medesimo Sig⟨no⟩r Basta, ha anche mandato a Sua Maestà un gentilhuomo, per dolersene con la Maestà Sua, et per rappresentarle come per lui non si sia mancato di confermarle in questa occasione ancora la costante sua fede, et devotione. Et questo gentilhuomo, che passò di qua due giorni sono, per andare a trovare Sua Maestà, diede conto di ciò ad un amico suo.

.Di Praga, li 27 di 7-bre 1599.

Veress, *Documente*, V, p. 260—261, doc. 177; Archivio di Stato di Modena, Carteggio Ambasciatori Germania, busta 57.

Intrarea în Transilvania, despre care se vorbea, aşa cum am scris Alteţei voastre în ultima mea epistolă, nu s-a adeverit, măcar că au fost oarece

pricini să i se dea crezare. Zilele trecute i s-a poruncit domnului Basta, precum știu că i-am dat de veste Alteței voastre la timpul cuvenit, să pornească în sus-pomenita expediție, cînd se va ivi un prilej nimerit, așijderi și valahului ⟨i s-a dat poruncă⟩ să pătrundă prin altă parte în acea provincie. Dar cînd s-a aflat că turcii veneau, pe cît se zice, cu oaste mare, i s-au trimis domnului Basta porunci noi cum că, lăsînd orice alt gînd, să fie pregătit să pornească într-acolo unde va fi mai mare trebuință spre a ține piept iureșului turcesc. Dar cum valahul nu a avut știre de nici una din aceste porunci, și socotind că trecerea oastei turcești spre Ungaria Inferioară ar fi un bun prilej pentru el ca să poată intra în Transilvania, a pornit într-acolo și a ajuns pînă aproape de hotarele țării, socotind că și domnul Basta deopotrivă va judeca și va face; dar în vreme ce el aștepta ca lucrurile să se desfășoare după cum fusese învoiala, i-a venit răspuns din partea domnului Basta cum că nu poate să nesocotească întru totul noile porunci ale Maiestății sale. De treburile acestea, precum am zis, valahul neavînd însă știre, și înciudîndu-se, pe cît se pare, contra domnului Basta, a trimis un sol la Maiestatea sa să se plîngă de cele petrecute și să dea chezășie că nu pregetă nici de această dată să-și dovedească credința statornică și supunerea. Solul cu pricina, trecînd pe aici acum două zile spre a se înfățișa Maiestății sale, i-a povestit toate aceste fapte unui prieten de-al său.

Din Praga, la 27 septembrie 1599.

106 **1599 octombrie 6, Plzeň**

Vaiuodae Valachiae
Rudolphus,

Illu⟨strissim⟩e. Quae nobis per thesaurarium uestr⟨um⟩ significanda curastis, recte intelleximus; ad ea quid respondendu⟨m⟩ hoc tempore ac statuendu⟨m⟩ duxerimus tu⟨m⟩ ab eodem tum a fideli nobis dilecto Ioanne Marino [1] de Aulae Nostrae Caesareae familiari intelligetis, quibus ut plenam fidem habeatis utque ut optima erga nos et remp⟨ublicam⟩ Christiana⟨m⟩ voluntate perseueretis et a nobis perpetua⟨m⟩ protectione⟨m⟩ quicquid euenerit expectetis, cupimus, gratiam⟨que⟩ nostra⟨m⟩ Vobis benigne offerimus. Dat⟨um⟩ Pilsna, 6 ⟨octo⟩bris ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 234, c. 899; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 135, f. 250.

Voievodului Valahiei
Rudolf,

Preailustre. Am înțeles preabine ⟨lucrurile⟩ pe care v-ați îngrijit a ni le înfățișa, prin tesaurarierul vostru; despre ceea ce am socotit că trebuie răspuns și hotărît în această vreme, veți afla atît de la același ⟨tezaurarier⟩, cît și de la credinciosul ⟨și⟩ iubitul nostru slujitor, Giovanni Marini [1], de la Curtea noastră imperială, în care ⟨slujitor⟩ dorim să aveți deplină încredere și să stăruiți în buna voastră voință față de noi și față de creștinătate și să așteptați de la noi proteguire neîncetată, orice s-ar întîmpla, și vă oferim cu bunăvoință milostivirea noastră. Dată la Plzeň, 6 octombrie ⟨15⟩99.

---

[1] Giovanni de' Marini Poli, emisar imperial.

Ha dos dias que han llegado avisos como el Bayboda de Walaquia que sigue la voz del Emperador ha entrado dentro de Transilvania con más de 30 mill hombres, y apoderádose de una tierra principal [1] en nombre del Emperador; pero destas naciones no hay que assegurarse tan fácilmente, ni acabo de entender bien este negocio, porque el dicho Cardenal ha embiado a pedir infantería a Jorge Basta, que por el Emperador está en la Ungría Superior, y el dicho non se le ha podido dar, porque no puede desgarnescer aquella provincia en tiempo que el Turco está en campaña; y se el Valaco ha hecho con orden del Emperador esta entrada, tengo por cosa muy peligrosa apretar al Cardenal en tiempo que se pueda echar en braços de los Turcos, estando ellos como están en Ungría con un exército tan poderoso.

Ciorănescu, *Documente*, p. 144, doc. CCCXV; Archivo General de Simancas, Secretaría de Estado, legajo 706, Alemania.

Acum două zile au sosit ştiri că voievodul Valahiei, urmînd porunca împăratului, a intrat în Transilvania cu mai mult de 300 de mii de oameni, şi a pus stăpînire pe Cetatea de Scaun [1], în numele împăratului; dar cît priveşte aceste neamuri, nu e foarte lesne să dobîndeşti veşti sigure, şi nici să afli cum s-a desfăşurat afacerea aceasta, de vreme ce cardinalul îi ceruse pedestrime în ajutor lui Gheorghe Basta, care în numele împăratului comandă trupele din Ungaria Superioară, dar acela nu a putut să-i îndeplinească rugămintea, căci nu e cu putinţă să lipseşti o provincie de apărare, chiar în vremea cînd turcii au pornit campania împotriva ei. Şi chiar dacă valahul a intrat în Transilvania cu poruncă de la împărat, apoi socotesc că e lucru primejdios să-l încolţească pe cardinal într-acest chip, căci ar putea acesta să se arunce în braţele turcilor, care au în Ungaria o oaste atît de numeroasă.

[1] Alba Iulia.

108 ⟨1599 după noiembrie 1⟩

Cum Albam prima die Nouembris Vaiuoda Ill⟨ustrissi⟩mus ingressus fuisset, in domo quadam secretor⟨um⟩ Cardinalis literas inuenit multas, in quibus secreta contineri putans, tradidit mihi omnes, ut relegerem et si qua inuenirem secreta fideliter Cels⟨itudini⟩ suae indicarem. Quas ubi relegissem secreti nihil in ijs inueni omnibus. Praeter quam inueni copias quasdam literarum, era⟨n⟩t Praesbiteri cuiusdam ab ipso Cardinali ad cancellariu⟨m⟩ Poloniae missi. Sermo n⟨empe⟩ no⟨n⟩ erat Aulicus. Cuius continentia talis erat. Dominus Cancellarius ait: Germanum pecuniam suppeditare non posse, impossibile n⟨empe⟩ est, quod tantis bellis continuis non defecerit: coniugiu⟨m⟩ quidem promittere posse ait. Dicit item Malae Spinae non esse fidendum, ideo enim missum esse putat, ut certissimam spem futuri foederis Cels⟨itudini⟩ Vestrae Illustrissimae faciat, interim autem inopinatam adoria⟨n⟩tur utrinq⟨ue⟩. Imo ait nec Palatino Transalpinen⟨si⟩ esse fidendum, certissimas enim practicas et machinationes cum Imperatore Romano instruant, ut ex improuiso eandem inopinate adoriri utrinq⟨ue⟩ conentur. De Sigismundo Principe etiam Rumor est, quod Hispanus quidam foelicis memoriae Reginae antiquae Cubicularius intimus, et quidam ipsius socij (quorum omnium nomina erant

scripta) in necem ipsius machinentur, aut ut uiuum Imperatori mittant, alia n⟨empe⟩ uia, a domo Austriaca Gratiam habere diffidentes. Ego quoq⟨ue⟩ ad Cels⟨itudinem⟩ Vestram Ill⟨ustre⟩m ad finem octobris redire finitis negotijs modis omnibus conabor [1].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 153; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 667; Hurmuzaki, III, 1, p. 367, doc. CCLXXXVI; idem, XII, 1, p. 482, doc. DCCLXVII.

După ce preailustrul voievod a intrat, în prima zi a lunii noiembrie, în Alba Iulia, a găsit într-o casă (departe de ochii lumii) multe scrisori ale cardinalului, pe care, socotind că ar conţine ⟨anumite⟩ secrete, mi le-a încredinţat pe toate ca să le citesc, iar, de aş găsi unele taine, să le înfăţişez cu credinţă Înălţimii sale. După ce le-am citit pe acestea nu am găsit în nici una nimic secret. În afară de acestea am găsit copia unei scrisori, care aparţinea unui oarecare preot, trimis de cardinalul însuşi la cancelarul Poloniei. Limbajul desigur nu era de Curte. Cuprinsul acestei ⟨scrisori⟩ era acesta: domnul cancelar zice că germanul nu poate oferi bani şi este chiar peste putinţă, întrucît a avut parte de numeroase războaie neîntrerupte; zice că-i poate asigura căsătoria. La fel spune că nu trebuie să aibă încredere în Malaspina, întrucît socoteşte că de aceea a fost trimis ⟨el⟩ ca să dea Înălţimii voastre preailustre nădejde sigură de o viitoare alianţă, între timp însă ar căuta să atace pe ⟨Înălţimea voastră⟩, care nu s-ar aştepta ⟨la aceasta⟩, din amîndouă părţile. Ba mai mult, spune că nici în voievodul din Ţara Românească nu trebuie să aibă încredere, căci împreună cu împăratul roman ar pune la cale anumite înşelătorii şi vicleşuguri, spre a încerca să atace pe neaşteptate, din amîndouă părţile, pe Înălţimea voastră, cînd nu se aşteaptă. Chiar şi despre principele Sigismund umblă zvonul că un spaniol, camerier apropiat al fostei regine, de fericită pomenire, şi unii tovarăşi ai lui (ale căror nume erau toate scrise) ar unelti moartea lui ⟨Sigismund⟩, sau ⟨gîndesc⟩ să-l trimită viu împăratului, pierzîndu-şi nădejdea de a avea recunoştinţă, pe altă cale, din partea Casei de Austria. Eu voi încerca să mă întorc la Înălţimea voastră preailustră la sfîrşitul lunii octombrie, după ce vor fi încheiate treburile în toate chipurile [1].

[1] La Hurmuzaki, III, 1, raportul este atribuit secretarului lui Mihai Viteazul.

109 — 1599 noiembrie 6, Plseň

Rudolphus etc.,

Spectabilis et Mag⟨nifi⟩ce fidelis dilecte

Cum a Valacho iactam esse aleam intelligamus, ut armis in Cardinalem necessario experiundu⟨m⟩, neq⟨ue⟩ pacificae Transactioni locum fore videatur, plurimum te posse, tum consilio et auctoritate, tum multiplici, qua in prouincia polleas, clientela existimamus. Prout itaq⟨ue⟩, res illic succedere uideris, benigne postulamus, ut tua cum nostrorum consilijs et conatus coniungas, quantumq⟨ue⟩ tibi in potestate sit, fideliter ac strenue (quod uti nostra publice, sic tua priuatim intersit) praestes, rem te dignam praestabis. Gratiamq⟨ue⟩ eo nostram magis ac magis promereberis. Datum Pilsna, die 6 ⟨novem⟩bris ⟨15⟩99.

Stephano Bochkay

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 135; Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien, Staatskanzlei, Türkey, Karton 82, f. 56; Hurmuzaki, III, 1, p. 347, doc. CCLXVIII.

Rudolf etc.,

Cinstite şi mărite credincios iubit,

Deoarece înţelegem că zarurile au fost aruncate de valah, aşa încît se pare că este de mare trebuinţă să te măsori în luptă cu cardinalul şi că nici nu ar încăpea vorbă de vreo înţelegere de pace, socotim că tu eşti în stare de foarte multe, atît prin chibzuinţă şi prin autoritate, cît şi prin numeroasa clientelă de care dispui în acel ţinut. Între-aceea, după cum vei vedea că urmează faptele acolo, îţi cerem cu bunăvoinţă să-ţi uneşti sforţările şi ⟨planurile⟩ cu planurile alor noştri şi, pe cît îţi stă în putinţă, să te arăţi cu credinţă şi fără preget(lucru care, după cum este în interesul nostru obştesc, tot aşa este şi în interesul tău personal); ⟨astfel⟩ vei împlini o faptă vrednică de tine şi vei merita din ce în ce mai mult milostivirea noastră, Dată la Plzeň, în ziua de 6 noiembrie ⟨15⟩99.

Lui Ştefan Bocskay

110 **1599 noiembrie 6, Viena**

Di Vienna li 6 di Nouembre 1599

Hieri s'hebbero l⟨ette⟩re da Cassouia, di 2 di questo, con auiso che oltre che il Valacho hauesse preso Corona, e'altri luochi in Transiluania a'nome di S⟨ua⟩ M⟨aestà⟩ alla ⟨quale⟩ haueuan⟨n⟩o giurato fedeltà, sicome haueuano fatto li Siculi e parte de saxoni. Il card⟨ina⟩le Batthori ueggiendosi sopragionto cosi alla sprouista, pose insieme quelle più forze che puote et s'enuio uerso il Valacho e'seguazi suoi, da quali fu combatuto e'rotto, che appena si puote saluare con alcuni de suoi di casa abbandonando il stato di che il Valacho si ua inpadronendo a'nome di S⟨ua⟩ M⟨aes⟩tà, di cui ordine il s⟨igno⟩r Basta il giorno sudetto s'enuio uerso quella prouintia p⟨er⟩ congiongiersi con i deuoti di S⟨ua⟩ M⟨aestà⟩ e'ostare alle forze polache, che chiamate dal card⟨inal⟩e sudetto si preparauano a'furia.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Vatican, r. 77, c. 366; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, Serie III, vol. 70, B.E.F., f. 50.

Din Viena la 6 noiembrie 1599

Ieri au sosit scrisori de la Caşovia, din 2 ale acestei luni, purtînd ştirea că valahul a cucerit Braşovul şi alte ţinuturi din Transilvania în numele Maiestăţii sale, căreia îi jurase credinţă aşa cum, de altminteri, au făcut şi secuii şi o parte dintre saşi. Cardinalul Báthory, văzîndu-se luat prin surprindere, strînse cît putu mai multe forţe şi porni către valah şi partizanii săi, de care a fost înfruntat şi învins, încît abia se putu salva împreună cu cîţiva dintre oamenii săi, abandonînd ţara asupra căreia voievodul îşi impuse stăpînirea în numele Maiestăţii sale; din porunca acesteia domnul Basta, în ziua amintită, se îndreptă spre acea provincie pentru a-şi uni forţele cu oamenii devotaţi imperiului şi a se opune oştilor polone, care, chemate de cardinal, se pregăteau în mare grabă.

Señor,

Porque Vuestra Magestad sabrá ya como Segismundo Báttori que solía ser Prìncipe de Transilvania y casado con la Sereníssima Archiduquesa, se descasa, por sus ynvalidades, y como haviendo roto dos vezes los conciertos que tenía hechos con el Emperador de la Provincia de Transilvania, la cedió y dió la possessión della por nuebo concierto al Cardenal Báttori su primo, no lo repetiré en ésta. Sólo diré que porque esto dió mucho cuydado a Su Santidad, embió algunos meses ha a Monseñor Germánico Malaspina por su nuncio al dicho Cardenal, para que tratasse de acordarle con la Magestad Cesárea, en lo qual se andava agora. Miguel Bayboda de Balachia, que siempre a tenido la parte del Emperador, dizen los primeros y segundos avisos que se han tenido de Transilvania (que los últimos llegaron ayer) que tomando la voz del Emperador, con más de 25 o 30 mill hombres a entrado en Transilvania, y se apoderó de Alba Julia en nombre del Emperador, y de otras tierras, y que oponiéndosele con golpe de gente el Cardenal después de haverse passado al Walaco un Transilvano [1], con golpe de gente, dió la batalla el Cardenal, con muerte de muchos Transylvanos; y que el Cardenal se huyó, y supieron del hasta cierto rio que huvo de passar, que por no haverse sabido mós del, algunos sospechavan que se anegó; y porque no se habla de Segismundo Báttori, creo yo que no se devió de hallar en la batalla, y podría ser que fuese verdad, como havian escrito, del que se havia embarcado en Dancique y andava viendo paíeses, y esto puede muy bien ser, porque es su humor.

Si esta vitoria del Walaco es verdad, como el Archiduque Mathias lo piensa, y con ella a despachado el Emperador, ha sido uno de los milagros grandes que Dios a hecho en esta guerra, y evidente señal de que quiere favorecer al Emperador, y tanto más es de dalle gracias, que quando se supo que el Walaco havia entrado en Transilvania, se temió mucho que se el Cardenal se viesse apretado, llamaria al Turco, que aun está entero en campaña. Si fuere assí, como todos crehen, ayudara mucho este subcesso a los desseos que Su Santidad tiene; y creo que también causará que haga más effecto lo que de parte de Vuestra Magestad tengo representado al Emperador, que por cartas del Duque de Sessa sé que Vuestra Megestad a mandado responder al Papa, y dello tengo avisado el Emperador, y pedido que por cartas del Duque de Sessa sé que Vuestra Magestad a mandado responder al Papa, y dello tengo avisado el Emperador, y pedido que no dé oydos a la plática de paz con los Turcos, aún con grande instancia pretenden; y tengo por cierto que la instancia de Vuestra Magestad havrá hecho efecto, pues ayer me embió a dezir al Archiduque Mathias que tuvo correo expresso el Emperador que los comissarios de la paz no concluyan minguna cosa, que no se la consulten primero; con mòs animo y mayores esperanzas dexará de hazerla después que sabrá lo de la victoria del Valaco, que plega a Dios que se acomo lo escriven [...].

En este punto acaba de llegar un cavallero despachado por el mesmo Baiboda de Walaquia, el qual trahe la confirmación de todo el sobredicho, y que la batalla que tubo con el Cardenal Báttori fué a los 28 del passado; la qual quiso entretener Monseñor Malaspina, diziendo que tenís cartas y horden de Su Santidad de hazello; pero como no las pudieron traer luego, passó el dicho Walaco adelante y hizo uir al Cardenal, con muerte de quatro mill de los suyos y 200 de los nuestros. Tomó preso al dicho Señor Malaspina, y lo está hasta otra resolución de Su Magestad Cesárea, la qual entre tanto que

provehe de ótro, a hecho al mismo Baiboda Gobernador y Capitán General de acquella provincia.

Ciorănescu, *Documente*, p. 144— 146, doc. CCCXVII; Archivo General de Simancas, Seccion de Estado, leg. 706, Alemania.

Sire,

Socotesc că Maiestatea voastră va fi ştiind deja că Sigismund Báthory, care era principe al Transilvaniei şi se căsătorise cu prealuminata arhiducesă s-a despărţit de aceasta, din pricina beteşugurilor sale, şi a încălcat în două rînduri înţelegerile ce le avea cu împăratul în ce priveşte ţara Transilvaniei, lăsînd domnia şi dîndu-i provincia în stăpînire, potrivit unei noi înţelegeri, cardinalului Báthory, vărul său; din această pricină n-am să mai stărui asupra chestiunii. Voiesc a vă spune doar că, întrucît afacerea a dat multă grijă Sanctităţii sale, aceasta l-a trimis acum cîteva luni pe monseniorul Germanico Malaspina ca nunţiu la sus-zisul cardinal, spre a încerca să-l împace cu Maiestatea sa imperială, drept care el încă se afla deunăzi la curtea principelui. Mihai, voievodul Ţării Româneşti care dintotdeauna a fost credincios împăratului, spun veştile care ne-au sosit din Transilvania (dintre care ultimele au venit ieri) că urmînd porunca împăratului, a intrat în acea ţară cu mai mult de 25 sau 30 de mii de oameni şi a pus stăpînire, în numele Maiestăţii sale, pe Alba Iulia, precum şi pe alte cetăţi. Dar sus-zisul cardinal i s-a pus împotrivă cu mulţime de oaste, măcar că unul [1] din transilvăneni, cu oamenii săi, trecuse de partea valahului, s-au înfruntat într-o bătălie în care au pierit mulţi transilvăneni; cardinalul ar fi fugit, dar cum în drumul său avea de trecut un rîu, unii bănuiesc că s-ar fi înecat, pentru că nu s-a mai aflat nimic de el. Cît despre Sigismund Báthory, întrucît nu se vorbeşte de el, eu socotesc că nu s-a aventurat să se amestece în luptă, şi se prea poate să fie adevărat, precum s-a spus, că s-ar fi îmbarcat la Danzig, iar acum umblă prin felurite ţări şi se află bine sănătos, căci toate acestea s-ar potrivi cu firea lui.

Dacă izbînda valahului se vădeşte a fi fost aievea, cum socoteşte arhiducele Matthias, şi cum s-a zorit a-i dea de ştire împăratului, atunci a fost una din minunile fără seamăn ce le-a făcut Dumnezeu în războiul acesta şi semn neîndoios că vrea să-l ocrotească pe împărat, pricină dar să-i mulţumim fără preget; căci atunci cînd s-a aflat că valahul a pătruns în Transilvania, au apărut multe temeri că văzîndu-se încolţit, cardinalul ar putea să-i cheme în ajutor pe turci, care la vremea aceasta sînt încă în campanie. Aşadar, dacă lucrurile aşa stau, precum cred cu toţii, atunci biruinţa aceasta va da mult spor planurilor Sanctităţii sale; aşijderea, cred că va face să fie mai rodnică misiunea pe care Maiestatea voastră mi-a încredinţat-o la curtea imperială, căci din epistolele ducelui de Sessa am aflat că Maiestatea voastră a poruncit să se intervină pe lîngă papă spre a-i transmite împăratului cererea de a nu se învoi la tratative de pace cu turcii, măcar că aceştia doresc stăruitor să o înfăptuiască. Şi ştiu sigur că stăruinţa Maiestăţii voastre este cu folos, fiindcă ieri arhiducele Matthias mi-a trimis vorbă că împăratul a transmis comisarilor să nu semneze nici o înţelegere înainte de a se sfătui pe îndelete; cu şi mai mult suflet şi mai mari nădejdi va face Maiestatea sa acest lucru cînd va afla de izbînda valahului, care dea Domnul să fie precum s-a dat de veste [...].

În clipa de faţă a sosit un trimis purtînd un mesaj din partea voievodului Ţării Româneşti, prin care se adevereşte tot ce s-a zis mai înainte;

se anunţă că bătălia cu cardinalul Báthory s-a purtat în 28 ale lunii trecute, şi că monseniorul Malaspina voise să-i împace pe cei doi inamici, spunînd că are scrisori şi poruncă din partea Sanctităţii sale să încerce acest lucru. Dar cum nu a fost cu putinţă să-i domolească, valahul a pornit atacul, lovindu-l atît de straşnic pe cardinal, încît au pierit patru mii din oamenii acestuia şi doar 200 din ai noştri. Domnul Malaspina a fost luat prins, rămînînd aşa pînă la vreo altă hotărîre a Maiestăţii sale imperiale, care între alte slujbe, i-a încredinţat voievodului şi demnitatea de guvernator şi căpitan general al acelei provincii.

[1] Kornis Gáspár.

112 **1599 noiembrie 18, Alba Iulia**

Sacra Cesarea Maesta,

Con mio grandissimo dispiacere si e uerificato tutto quello che duo anni co⟨n⟩ piu mano di lettere fa che scrissi al Dottor Pezz⟨en⟩ giachè indubitamente Mihailo Vaieuoda questa Regno di Transiluania uole ritener per se stesso che di gia nella forteza di Dieua ha messo a Valachi per custodirla cosi fara di tutte le altre, perchè di Vnghari non si fida, et perchè il suo desiderio secondo ch'é il suo animo sortisca ha spedito il Capitanio di Kasakj p⟨er⟩ Polonia accio li conduchi dodeci millia Kasakj; siche se V⟨ost⟩ra M⟨aes⟩ta Cesarea non fara spingere qua l'esercito di quella che tiene nella Vngharia superiore, senza altro il Voieuoda perpetuam⟨en⟩te in posesso di q⟨ue⟩sto Regnio restara, nel qual grandem⟨en⟩te é odiato dai Sassoni, da Vngari et da Valachi [1] di q⟨ue⟩sto paese; hoggi il Voieuoda spedisce a Hibraim Bassa un suo huomo con uno Ciause et li manda trenta millia talari, questo suo modo di negotiar con turchi punto non mi piace. Se la M⟨aes⟩ta V⟨ost⟩ra vole questo Regno sta in sua mano; ne con piu facil modo puo conseguirlo che col fare entrar ail suo esercito in queste parti, col quale tutto questo Paese si congiungera; il V⟨oieuo⟩da ha dato uoce che uol andar sopra la Moldauia, ma di buon logo ritrago che no⟨n⟩ sortira, ma che questo é una sua simulatione, li Baroni Valachi e particolarm⟨en⟩te li Busesti hanno per male che il Vaieuoda resta in questo Paese et che per se l'occupi; ma li baroni Serbi e Greci sono molto contrarij alla opinione loro. Altro per adesso no⟨n⟩ mi resta altro dir a V⟨ostra⟩ M⟨aesta⟩ C⟨esarae⟩a se nel auenire sucedera cosa di mome⟨n⟩to (?) l'auisaro. In tanto restaro a pregar per lei il S⟨igno⟩re Iddio accio tutte li sue pensieri fauorischi con ogni sorte di felicita; et ch'a me dia occasione da seruirla come desid⟨era⟩ la M⟨aes⟩ta Di⟨ui⟩na la conserui e felicitti.

Di Alba Iulia Addi XVIIj [a] 16 Nouembre 1599.

Di V⟨ostra⟩ M⟨aesta⟩ Ces⟨are⟩a
Humiliss⟨i⟩mo et deuotiss⟨i⟩mo Seruitore
Paolo Giorgy Raguseo

⟨*Adresa*:⟩ Alla Cesarea Maesta dell'Imperatore Ridolfo secondo, mio Sig⟨no⟩re Col⟨endissi⟩mo

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 235, c. 166—169; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 135, f. 447—449; Hurmuzaki, III, 1, p. 351—352, doc. CCLXXIII.

[a] Pe microfilm după cifra romană XVIII apare cifra arabă 16, Hurmuzaki datînd documentul 16 noiembrie.

Întru marea mea supărare, s-a adeverit tot ceea ce încă în urmă cu doi ani, în mai multe epistole, i-am scris doctorului Pezzen, precum că neîndoielnic voievodul Mihai voiește să păstreze țara Transilvaniei pentru sine, și precum în cetatea Devei a adus valahi ca să o apere, tot așa va face și în alte locuri, fiindcă în unguri nu se încrede. Și pentru ca treburile să se orînduiască precum îi este voia, a trimis un căpitan de cazaci în Polonia să-i aducă douăsprezece mii de cazaci, așa încît, dacă Maiestatea voastră nu va trimite încoace oastea pe care o are în Ungaria Superioară, cu siguranță voievodul va rămîne pentru totdeauna în stăpînirea acestei țări în care e dușmănit de sași, de unguri și de valahi [1]. Astăzi, voievodul o să trimită la Ibrahim pașa un om de-al său, dimpreună cu un ceauș, cu treizeci de mii de taleri; felul acesta al lui de a trata cu turcii mie nu-mi place deloc. Dacă Maiestatea voastră voiește ca țara aceasta să rămînă în stăpînirea sa, poate să o facă în chip prea lesne, trimițînd în ținuturile acestea oastea căreia i se va alătura toată țara. Voievodul a dat de veste că voiește că pornească asupra Moldovei, dar chibzuința îmi spune că nu o va face, la mijloc fiind vreun șiretlic de-al său. Boierii valahi, și cu deosebire Buzeștii, nu văd cu ochi buni vrerea voievodului de a rămîne în țara Transilvaniei și de a o ține pentru sine, dar boierii sîrbi și greci le sînt potrivnici. Altceva acum nu am a spune Maiestății voastre, dar dacă în viitor se va întîmpla ceva, de îndată vă voi da de știre. Într-aceea, mă rog Domnului să ocrotească pe Maiestatea voastră în toate gîndurile sale, și să-mi dea prilej să vă slujesc după cuviință. Voia Domnului să vă ocrotească și proteguiască.

Din Alba Iulia, la 18 noiembrie 1599.

Al Maiestății voastre imperiale,
preaumil și credincios slujitor,

Paolo Giorgi raguzanul

⟨*Adresa*:⟩ Maiestății sale împăratului Rudolf al II-lea, stăpîn al meu preabinevoitor.

---

[1] Afirmație eronată, cauzată de ostilitatea manifestă a cercurilor nobiliare față de Mihai Viteazul.

113 **1599 noiembrie 20, Alba Iulia**

Sacrat⟨issi⟩ma Caesarea Regiaq⟨ue⟩ Maiestas,

D⟨omi⟩ne, D⟨omi⟩ne clement⟨issi⟩me,

Expediueram superioribus diebus ad Sac⟨ram⟩ Caesar⟨e⟩am Regiamq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem V⟨estr⟩am certum Cursorem meum per quem de recuperata Transyluania Ma⟨iesta⟩tem V⟨est⟩ram certiorem feceram. Tota prouincia Dei benignitate in potestatem Ma⟨iesta⟩tis V⟨est⟩rae redacta per me est. De qua quid amplius Sac⟨ra⟩ Ma⟨ies⟩tas V⟨est⟩ra statuendum duxerit, Ma⟨ies⟩tas V⟨estr⟩a arbitratu suo constituet. Nunc iterum Ma⟨iesta⟩tem V⟨estr⟩am Caes⟨are⟩am per legatos meos Mag⟨nificos⟩ Michaelem [1] Banum et Ztoika Vizter Consiliarios meos requirendam duxi, quos ut Sac⟨ra⟩ Ma⟨ies⟩tas V⟨est⟩ra non solum clementer admittat, verum etiam benigne audiat, quaecunq⟨ue⟩ nomine meo dicturi sunt humilime supplico. His me clementiae et benignae protectioni Sac⟨rae⟩ Ma⟨iesta⟩tis Vestrae humiliter commendo. Seruet Deus Ma⟨iesta⟩tem V⟨est⟩ram Sac⟨ram⟩ ad multos annos

feliciter imperantem. Datum Albae Juliae die 20 Nouembris Anno D⟨omi⟩ni 1599.

Ejusdem Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae Caes⟨are⟩ae, humilis servitor,

Michael Vaiuoda

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 235, c. 241—243; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 135, f. 501—502; Hurmuzaki, III, 1, p. 356—357, doc. CCLXXVII.

Preasfîntă Maiestate imperială și regească, domn, domn, preamilostiv,

Am trimis, mai zilele trecute, la sfînta voastră Maiestate imperială și regească un sol de-al meu de încredere prin care înștiințam pe Maiestatea voastră despre redobîndirea Transilvaniei. Cu voia Domnului, am readus toată ⟨această⟩ provincie sub stăpînirea Maiestății voastre. Ce va socoti sfînta voastră Maiestate că trebuie hotărît pe mai departe în legătură cu aceasta, va rîndui Maiestatea voastră după voia sa. Acum iară am socotit că trebuie înștiințată Maiestatea voastră imperială prim mijlocirea solilor mei, măriții Mihail[1] banul și Stoica vistiernicul, sfetnicii mei, pe care, cu plecăciune, mă rog ca sfînta voastră Maiestate nu numai să-i primească cu îndurare, dar să și asculte cu bunăvoință toate cele pe care ei le vor spune în numele meu. Cu acestea, plecat mă încredințez îndurării și binevoitoarei proteguiri a sfintei voastre Maiestăți imperiale. Dumnezeu să țină pe Maiestatea voastră cîrmuind norocit întru mulți ani. Dată la Alba Iulia, în ziua de 20 noiembrie, în anul Domnului 1599.

Al Maiestății voastre imperiale, plecat slujitor,

Mihai voievod

[1] Banul Mihalcea.

114 — 1599 noiembrie 21, Roma

Non mi rispose altro il Pontefice, ma poi entrò a parlarmi delle cose di Transilvania, dicendomi, che Michal Vaivoda di Valachia haveva fatto una gran rissolutione di venir a battaglia con il Cardinale, il quale se sarà affogato nel fiume, fugendo, come si scrisse, haverà l'Imperator fatto un grand'acquisto, et potrà nell'anno venturo o assalir qualched'una di quelle principal fortezze, o di Buda, Albaregale et Belgrado, che sono sopra il Danubio impedito dalla Transilvania d'esser a'Turchi con sicurtà navigato, o vero scorrer sino verso Constantinopoli, dal qual non si trovava hora più lontano, che di otto giornate.

Io dissi, che veramente fin'hora queste imprese mostravano qualche apparente segno di prosperità et che ogn'uno doveva pregar Dio, che così continuassero, acciò non fossero da qual si voglia altra causa impedite.

Di Roma, li 21 Novembre 1599.

Veress, *Documente*, V, p. 286, doc. 200; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci di Roma, vol. 44, fol. 159.

Pontiful nu mi-a spus nimic deosebit ⟨la început⟩, dar apoi a început să-mi vorbească despre treburile din Transilvania, zicîndu-mi că Mihai, voie-

vodul Țării Românești, dăduse dovadă de mare temeritate înfruntîndu-se în luptă cu cardinalul care, precum se scrie, s-ar fi înecat într-un rîu, pe cînd încerca să fugă. Împăratul va fi dobîndit ⟨în chipul acesta⟩ o mare izbîndă, putînd în anul ce vine fie să asedieze vreuna din acele cetăți însemnate, precum Buda, Alba Regală ori Belgrad, așezate pe malul Dunării, și spre care turcii, pierzînd Transilvania, vor fi împiedicați a mai porni fără primejdie, fie chiar să se îndrepte asupra Constantinopolului, de care acum îl desparte cale nu mai lungă de opt zile.

Eu socotesc că aceste isprăvi se arată în adevăr a fi semn de oarece noroc și că fiecare trebuie să se roage lui Dumnezeu ca ele să urmeze necurmat tot în chipul acesta, fără a fi stînjenite de cine știe ce altă pricină.

Din Roma, la 21 noiembrie 1599.

115 **1599 noiembrie 21, Praga**

Intorno al negotio di Transilvania s'aspetta domane o poidomane il Sig⟨no⟩r ambasciator del Valaccho, che di già s'è impadronito della provincia, e cacciato il Cardinale, stando hora a devotione di Sua Maestà, e Mons⟨igno⟩r Malaspina si dice esser col medesimo Valacco trattato molto honoratamente, ma se bene con qualche guardia secreta, sin tanto che Sua Maestà dia qualche ordine.

Quando il Valacco entrò in Transilvania col suo esercito, e che quello del Cardinale le fu messo a fronte, fu mandato al Valacco dal Cardinale Mons⟨igno⟩r Malaspina con lettere che il Cardinale stava e teneva quella provincia con consenso dell'Imperatore, e mentre detto Monsignore s'offerse mostrar le lettere di Sua Maestà, il Valacco rispose: „V⟨ost⟩ra Signoria vedrà che haverà le lettere di Sua Maestà" e voltato all'esercito comandò che dicesse tre volte Iesus, e detto, si diede mano all'assalto, e per essere l'esercito del Cardinale debole, e non numeroso, parte si messe in fuga, e parte fu tagliato a pezzi. Del Cardinale non si sa cosa di certo, chi dice che sià morto, e chi fuggito, e chi prigione; un di questi l'indovinerà. Molto meglio si saprà il tutto alla venuta di questo ambasciatore Valacco.

Al secretario Transilvano non ho parlato per non esser potuto entrare nella città; il mandarle la lettera ho guidicato non essere a proposito, per esser le cose nei termini scritti.

De Borghi [1], 21 Novembre 1599.

Veress, *Documente*, V, p. 285, doc. 199; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Broghese, serie III, 67 b., p. 337.

În ce privește treburile din Transilvania, mîine sau poimîine, este așteptat domnul ambasador al valahului, care a pus deja stăpînire pe acea provincie și l-a alungat pe cardinal, punîndu-se acum sub ascultarea Maiestății sale; despre monseniorul Malaspina se zice că a fost tratat de valah cu multă cuviință, măcar că vorbind cu el a arătat oarece fereală, de vreme ce nu avea încă vreo poruncă limpede din partea Maiestății sale în această pricină.

Cînd valahul a intrat în Transilvania cu oastea, iar cardinalul, la rîndul său, i-a ieșit dinainte cu ai lui, monseniorul Malaspina a fost trimis la el, din partea cardinalului, cu scrisori cum că el avea și stăpînea țara cu încuviințarea împăratului, iar atunci cînd sus-numitul monsenior s-a arătat gata

să-i înfăţişeze acele scrisori din partea Maiestăţii sale, valahul i-a răspuns: „Domnia Voastră o să vadă cine e îndreptăţit să aibă aceste scrisori"; apoi, întorcîndu-se către oaste, a poruncit să se strige de trei ori numele lui Iisus, şi zicînd acestea, a şi pornit asaltul, iar oastea cardinalului, fiind şi mai lipsită de vlagă şi mai puţină la număr, a fost parte pusă pe fugă, parte tăiată cu săbiile. De cardinal nu se ştie nimic sigur, unii zic că ar fi murit, alţii că ar fi fugit, iar alţii că ar fi fost luat prins. Careva va fi avînd sigur dreptate. Mai multe se vor afla cînd va sosi aici ambasadorul valahului.

Cu secretarul principelui Transilvaniei nu am vorbit, căci n-a fost chip să intru în oraş; să-i scriu o epistolă, am socotit că nu e lucru cu chibzuială, treburile înfăţişîndu-se aşa precum v-am scris.

Din mărginimea [1] cetăţii Praga, la 21 noiembrie 1599.

---

[1] Zona din afara zidurilor oraşului, unde ambasadorii străini se retrăseseră de teama ciumei.

116 — 1599 noiembrie 24, Niepolomice

Defertur ad nos Michaelem Transalpinae Valachae Palatinum, ducto nuper in Transyluaniam exercitu, prouinciaq⟨ue⟩ illa occupata, de Moldauia quoq⟨ue⟩, cui Hieremias praeest, inuadenda consilia agitare. Ostendimus aliquoties S⟨acrae⟩ Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae Moldauiam illam vetusti Regni nostri iuris esse homagiaq⟨ue⟩ continue multorum seculorum decursu ab eius Prouinciae Palatinis antecessoribus n⟨ost⟩ris praestita esse [a]; praeterea ditionibus n⟨ost⟩ris ita coniuncta ut non possit incommodo aliquo affici quin eodem ditiones n⟨ost⟩rae afficiantur. Quare non immerito, ut debetur illi et susceptum est a nobis eius patrocinium. Cum autem Michaelem autoritate M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae niti et ipsius imperatis parere intelligamus a M⟨aies⟩t⟨a⟩te V⟨est⟩ra amice pro iure vicinitatis et necessitudinis foederumq⟨ue⟩ communium postulamus ne quid turbarum Michaelem in Moldauia mouere aut molestiam Hieremiae inferre patiatur cum siquid ab eo contra Moldouos et Hieremiam tentatum fuerit n⟨ost⟩ra in eo et Regni nostri res ageretur neq⟨ue⟩ negligendum illud nobis esset. Non dubitamus M⟨aiesta⟩tem V⟨est⟩ram pro prudentia sua ac beneuolentia in nos studioq⟨ue⟩ aequitatis, si quae a Michaele aliena pace et Moldauiae tranquillitate consilia suscipiantur autoritate sua ea auersura⟨m⟩ ne⟨que⟩ passuram dari ab eo causam motuum et turbarum quae si excitentur non ita facile postea acquiescunt. Sacrae Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae fausta o⟨mn⟩ia ab omnipotenti Deo precamur officiaq⟨ue⟩ n⟨ost⟩ra deferimus. Datu⟨m⟩ Niepolomicijs XXIII Nouemb⟨ris⟩ 1599 [b].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. P. Polonă, r. 6, c. 592; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, XII, 1, p. 513—514, doc. DCCCXXIII.

---

[a] La Hurmuzaki *esse* lipseşte; după *praestita* urmează *Est praeterea*.
[b] La Hurmuzaki urmează: *die XXIIIJ mensis Novembris, anno Domini M.D.XCIX, regnorum nostrorum: Poloniae XIJ, Sueciae vero VJ* [c]*. Serenissimae M.V. b nus cognatus: Sigismundus Rex.*

Ni s-a adus la cunoştinţă că Mihai, voievodul Ţării Româneşti, după ce, nu de mult, şi-a dus oştirea asupra Transilvaniei şi după ce acea provincie

a fost ocupată, plănuieşte să năvălească şi în Moldova, pe care o cîrmuieşte Ieremia. Am arătat în repetate rînduri preasfintei voastre Maiestăţi imperiale că acea Moldovă, din vechime, este de drept a regatului nostru şi că de-a lungul multor veacuri, fără întrerupere, palatinii acelei provincii au prestat jurăminte de credinţă faţă de înaintaşii noştri. Apoi, este atît de legată de ţinuturile noastre, încît nu poate fi lovită de vreun neajuns fără ca ţinuturile noastre să nu fie lovite de acelaşi neajuns. De aceea, nu fără temei şi după cum i se cuvine, am luat asupră-ne ocrotirea ei. Cum însă ştim că Mihai se sprijină pe autoritatea Maiestăţii voastre şi se supune poruncilor voastre, cerem prieteneşte Maiestăţii voastre, în temeiul dreptului de vecinătate şi al obligaţiei ⟨impuse de⟩ făgăduielile comune, ca nu cumva să răbde ca Mihai să stîrnească tulburări împotriva Moldovei sau să aducă vreun neajuns lui Ieremia, deoarece, dacă el va încerca ceva împotriva moldovenilor şi a lui Ieremia, atunci ar fi în joc, împotriva lui, interesul nostru şi al regatului nostru şi nu trebuie să fie neluat în seamă de noi acest lucru. Nu ne îndoim că Maiestatea voastră, potrivit înţelepciunii şi bunăvoinţei sale faţă de noi şi potrivit grijii pentru dreptate, dacă ar fi puse la cale de către Mihai planuri străine de pacea şi liniştea Moldovei, în temeiul autorităţii sale le va îndepărta şi nici nu va răbda să fie oferit vreun prilej de mişcări şi tulburări care, dacă se vor porni, nu se vor domoli după aceea atît de uşor. Ne rugăm ca Dumnezeu atotputernicul ⟨să dea⟩ mult noroc Maiestăţii voastre şi îi aducem slujbele noastre. Dată la Niepolomice în 23 noiembrie 1599.

117 **1599 noiembrie 29, Plzeň**

Illustrissime Domine, Domine colendissime,

Literas Dominationis Vestrae Illustrissimae ad nos de insigni ista quam Sac⟨rae⟩ Caes⟨aheae⟩ ac Regiae Maiestati suae, Domino nostro clementissimo, ipsa peperit victoria scriptas, non sine singulari voluptate legimus, quod eximiam imprimis ipsius in Sac⟨ram⟩ Maiestatem suam fidem perspicimus. Gratulamur itaque Dominationi Vestrae Illustrissimae plurimum, de rebus adeo praeclare fortiterque ac feliciter gestis, unde cumulatissimam Sacrae Maiestatis suae gratiam et immortalem apud Christianos omnes laudem adepta est. Deus Optimus praeclaros Dominationis Vestrae Illustrissimae pro Republica Christiana conatus deinceps secundet, ipsamque diutissime ad Diuini sui nominis gloriam seruet. Nos vero Illustrissimae Dominationis Vestrae causa quantum possumus sincere cupimus, prompte offerimus. Pilsnae vigesima nona Nouembris, Anno Domini 1599.

Illustrissimae Dominationis Vestrae Studiosissimi Wolfgangus Rumph
Paulus Sixtus Trauthson, Comes in Falkenstein

⟨*Adresa*:⟩ Illustrissimo Domino Domino Michaeli, Vaiuodae Valachiae, Domino nostro colendissimo

Hurmuzaki, III, 1, p. 362, doc. CCLXXX; Abteilung Kriegsarchiv Wien (fără alte indicaţii de cotă).

Preailustre domn, domn preavrednic de cinstire,

Am citit cu neasemuită plăcere scrisoarea preailustrei voastre Domnii, scrisă nouă în legătură cu însemnata biruinţă pe care ai cîştigat-o pentru sfînta Maiestate imperială şi regească, domnul nostru preamilostiv, deoarece

desluşim mai întîi de toate osebita voastră credinţă faţă de Maiestatea sa. Prin urmare, felicităm foarte pe Domnia voastră pentru luptele purtate cu atîta vitejie şi într-atît de norocit, de pe urma cărora aţi dobîndit deplina bunăvoinţă a Maiestăţii sale şi nepieritoarea glorie în faţa tuturor creştinilor. Preabunul Dumnezeu să vă ajute şi pe mai departe în strălucitele strădanii ale Domniei voastre preailustre, întru folosul creştinătăţii, şi pe veci să vă aibă în pază spre slava dumnezeescului său nume. Iar noi, din inimă curată, dorim ⟨acestea⟩ pe cît putem şi ⟨le⟩ oferim fără zăbavă Domniei voastre preailustre. Plzeň, 29 noiembrie, în anul Domnului 1599.

Ai preailustrei voastre Domnii, mult sîrguincioşii,

Wolfgang Rumpff
Paul Sixt Trauthson, conte de Falkenstein

⟨*Adresa* :⟩ Preailustrului domn, domnului Mihai, voievodul Ţării Româneşti, domn nouă preavrednic de cinstire

118 **1599 noiembrie 29, Alba Iulia**

Sacratissima Caesarea Regiaq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩tas Domine
D⟨omi⟩ne clement⟨issi⟩me,

Meminit Sac⟨ratissima⟩ Caes⟨area⟩ Regiaq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩tas V⟨est⟩ra quinam Tractatus suscepti fuerint superioribus temporibus per Ma⟨iesta⟩tem V⟨est⟩ram Caes⟨are⟩am et per me cum Tartaris vt nimirum aut a Societate Turcarum auellantur, aut in patria maneant, aut vero in ipso actu et feruore belli a Turca deficiant, armaq⟨ue⟩ in illos conuertant. Tractatum hoc a me fuit diligenter et eo perductum, vt nisi pecuniae cuiusdam su⟨m⟩ma defuisset, spes erat optima de conficiendo toto negotio: confirmatum etiam fidei sacramento inter me, Sigismundum et Tartarum cuius de forma M⟨aies⟩tas V⟨estra⟩ Caes⟨area⟩ de suis commisarijs, qui tum in Transiluania erant, certior fieri dignabitur, cuius Juramenti forma per eosdem co⟨m⟩missarios Ma⟨iesta⟩ti V⟨est⟩rae transmissa fuit. Vnde quantum detrimenti incepti illius foederis omissio attulerit, ex tot rapinis et Depopulationibus M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra Caes⟨are⟩a facile intelliget. Id etsi ita acciderit, spes tamen est in posterum quoq⟨ue⟩ et tractari et commode negocium confici posse, ita vt etsi ad arma capienda communes Chr⟨isti⟩an⟨or⟩um contra sanguinem conspiratae bestiae adduci nequeant, satis tamen esse possit, si belli societatem detrectantes domi se contineant. Ad hanc rem tentandam et perficiendam nescio quo spiritu mirifice soliciter modo benigna liberalitas V⟨est⟩rae Ma⟨iesta⟩tis Caes⟨areae⟩ consensus et voluntas accesserit.

In quo si M⟨aies⟩tas V⟨estr⟩a Caes⟨are⟩a dispendium et iacturam spectet, poterit eam summa⟨m⟩ per Mag⟨nifi⟩cum D⟨ominum⟩ Bartholomaeum Pezzen vel per alium quempia⟨m⟩ transmittere qui tractandis his omnibus non solum intersit, verum etiam Consilium et authoritatem suam adhibeat. Si res ex voto conficietur maximu⟨m⟩ inde Reip⟨ublicae⟩ Chr⟨isti⟩anae accedet commodum, certissimamq⟨ue⟩ ea res de Turca victoriam et propediem extra Thraciam othomanicu⟨m⟩ Imperium expellendum pollicetur. His me gratiae Sac⟨ratissimae⟩ Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae humilime co⟨m⟩mendo. Seruet Deus V⟨est⟩ram Ma⟨iesta⟩tem Caes⟨are⟩ amad multos

annos feliciter imperantem. Datum Albae Juliae die XXIX Nouembris 1599.

Ejusdem Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae,
Humilimus Seruitor,

Michael Vaiuoda [a]

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 235, c. 202—204; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 135, f. 473—475; Hurmuzaki, III, 1, p. 363—364, doc. CCLXXXIII.

---

[a] Pe microfilm semnătura lipseşte. Apare numai la Hurmuzaki.

Preasfînta Maiestate imperială şi regească, domn preaîndurător

Sfînta voastră Maiestate imperială şi regească îşi aduce aminte ce înţelegeri fuseseră făcute, din vremurile mai dinainte, de Maiestatea voastră imperială şi de mine cu tătarii, astfel încît, de bună seamă să se desprindă din tovărăşia turcilor, fie să rămînă în ţara lor, fie să se despartă de turci chiar în timpul desfăşurării şi agitaţiei războiului şi să întoarcă armele împotriva lor. Pînă acolo s-a ajuns, cu grijă, în ce priveşte acest tratat, încît, dacă n-ar fi lipsit o anume sumă de bani, mare era nădejdea de a împlini întreaga afacere. A fost întărit ⟨acest tratat⟩ chiar prin jurămînt de credinţă, între mine, Sigismund şi tătar, despre forma căruia Maiestatea voastră imperială va binevoi să afle de la comisarii săi, care erau atunci în Transilvania şi forma acestui jurămînt a fost transmisă Maiestăţii voastre prin aceiaşi comisari. Drept urmare, Maiestatea voastră imperială va înţelege cu uşurinţă, din atîtea jafuri şi devastări, cît neajuns a pricinuit renunţarea la acest tratat început. Şi chiar dacă s-a întîmplat aşa, totuşi există nădejdea ca în viitor să se poată trata cu folos şi să se ducă la bun sfîrşit negocierea, astfel încît, chiar dacă nu pot fi făcuţi părtaşi ai creştinilor ca să ia armele împotriva sîngelui duşmanului comun, totuşi ar fi îndeajuns dacă i-ar ţine în frîu acasă pe cei care refuză tovărăşia ⟨în acest⟩ război. Ca să încerc şi să duc la bun sfîrşit acest lucru nu ştiu în ce chip, cu totul deosebit, ar putea fi atrasă bunăvoinţa deosebită a Maiestăţii voastre imperiale, încuviinţarea şi voia voastră.

Dacă Maiestatea voastră imperială ia în seamă cheltuiala şi sacrificiul pentru acest lucru, ar putea să trimită acea sumă prin măritul domn Bartholomeu Pezzen sau prin oricare altul, care să nu fie însă numai o prezenţă la tratarea tuturor acestora, ci chiar să aducă întru folos sfatul şi autoritatea sa. Dacă lucrurile se vor împlini după voie, de aici creştinătatea va trage cel mai mare folos şi acest fapt făgăduieşte o foarte sigură victorie asupra turcului şi, ⟨de asemenea⟩, că în curînd puterea otomană va fi izgonită în afara Traciei. Cu acestea mă supun preaplecat milostivirii Maiestăţii voastre imperiale. Dumnezeu să o ocrotească pe Maiestatea voastră imperială să domnească în chip fericit întru mulţi ani. Dată la Alba Iulia în ziua de 29 noiembrie 1599.

Al Maiestăţii voastre,
Preaplecat slujitor,

Mihai voievod

119 **1599 noiembrie 30, Viena**

Non dubitamus quin ad Ser⟨enitatem⟩ V⟨est⟩ram usq⟨ue⟩ percrebruit qualiter Transylvaniae illa provincia quae contra omnem fidem datam a Sac⟨ra⟩ Caes⟨area⟩ Regiaq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩te desciverat, nunc demum armata manu, Deo Opt⟨imo⟩ Max⟨imo⟩ auxiliante, subacta Suaeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩tis Caes⟨areae⟩ ditioni sit adiecta. Cum vero haud obscuri passim nunc rumores spargantur quod Regni Poloniae Cancellarius non exiguas exegerit copias ijsdemq⟨ue⟩ Michaëlem Vaivodam Valachiamq⟨ue⟩ non sine maximo Suae Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis totiusq⟨ue⟩ Christianitatis damno hostili animo invadere decreverit, id ipsum quin Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae significaremus intermittere non potuimus eandemq⟨ue⟩ amice requirentes quatenus Ser⟨enitas⟩ V⟨est⟩ra, pro eximio suo de Repub⟨lica⟩ Christiana benemerendi studio, dictum Regni Poloniae Cancellarium eiusq⟨ue⟩ adhaerentes ab eiusmodi violentis machinationibus dehortari et conatus eius modis omnibus impedire velit, ne forsan Suae Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis subditis vel similia vel graviora tentandi ad suos defendendos et ab ipsorum capitibus pericula depellenda, ansa praebeatur. Ac, licet minime dubitemus Sac⟨ram⟩ Caes⟨aream⟩ M⟨aiesta⟩tem de eodem negotio peculiares ad Ser⟨enitatem⟩ V⟨est⟩ram l⟨itte⟩ras daturam, haec tamen, quo celerius malis ex his insidijs et machinationibus emergentibus celeriori remedio occurratur, ad Ser⟨enitatem⟩ V⟨est⟩ram perscribere voluimus. Cui, quod reliquum est, longaevam valetudinem felicemq⟨ue⟩ rerum successum ex animo precamur. Datae Viennae 30 die mensis Novembris 1599.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Polonia, r. 6, c. 558; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, XII, 1, p. 524, doc. DCCCXXXVIII.

Nu ne îndoim că a ajuns pînă la Luminăția voastră ⟨știrea⟩ cum că acea provincie a Transilvaniei, care s-a îndepărtat de sfînta Maiestate regească și imperială, împotriva ⟨făgăduielii⟩ de credință date, acum, numai prin forța armelor și cu ajutorul preabunului și atotputernicului Dumnezeu, a fost supusă și readusă în stăpînirea Maiestății sale imperiale. Cum însă acuma se răspîndesc peste tot zvonuri destul de sigure, anume că ⟨domnul⟩ cancelar al Poloniei a strîns oști, și nu puține, și că a hotărît să se năpustească, cu suflet dușmănos, asupra voievodului Mihai și asupra Țării Românești, spre marele neajuns al Maiestății sale imperiale și al întregii creștinătăți, noi nu am putut trece peste aceasta fără a înștiința pe Luminăția voastră, cerîndu-i prietenește ca, potrivit cu osebita-i rîvnă față de creștinătate, să voiască a-l îndepărta pe cancelar și pe oamenii lui de la asemenea silnicie și să împiedice în toate chipurile încercările sale, ca nu cumva să se ivească ⟨vreun⟩ prilej pentru supușii Maiestății sale imperiale de a făptui ⟨lucruri⟩ asemenea sau și mai grave ca să-i apere pe ai lor și ca să îndepărteze de persoana lor primejdiile ⟨ce-i amenință⟩. Și chiar dacă nu ne îndoim că Maiestatea sa imperială va trimite Luminăției voastre o scrisoare anume despre acest lucru, totuși am voit să scriem acestea Luminăției voastre pentru ca, printr-o mai grabnică îndreptare a lucrurilor să se pună cît mai degrabă în calea relelor ce ies la iveală de pe urma acestor vicleșuguri și uneltiri. În sfîrșit, dorim din suflet ⟨Luminăției voastre⟩ îndelungă sănătate și izbîndă deplină în fapte. Dată la Viena, în ziua de 30 a lunii noiembrie 1599.

Illustrissime ac Magnifice domine nobis obseruandissime

Servitiorum nostrorum paratissimam oblationem,

Habemus in mandatis a Serenissimo Principe Matthia Archiduce Austriae, domino nostro clementissimo, vt si quae de vicinorum aduersus Transyl⟨ua⟩niam conatu cognouerimus, de ijs Illustrissimam ac Magnificam Dominationem Vestram certiorem faceremus.

Relatum itaque ad nos est Polonos ad bellum se parare, milites colligere, et iam ad viginti millia homimum sub signis habere, ad Zamborium omnes confluere atque inde per Huztium in Transylvaniam irrumpere velle. Quae cum ita se habeant, Illustrissima ac Magnifica Dominatio Vestra, ea quae salutem pertinere videbuntur, pro summa sua prudentia prouidere gratiose dignetur. Quam foelicissime valere desideramus. Cassouiae tertia die Mensis Decembris, Anno domini etc. Nonagesimo nono.

Illustrissimae ac Magnificae Dom⟨inationis⟩ Vestrae

Seruitores paratissimi,

N⟨ostrae⟩ Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ Regiaeque Maiestatis Camerae Scepus⟨iensis⟩ Praefectus et Consiliarii

⟨*Adresa:*⟩ Illustrissimo ac Magnifico domino Michaeli Wayuodae Valachiae Transalpinae, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliario et in Transyluania Locumtenenti, Nec non Exercitus Generali Capitaneo etc. Domino nobis obseruandissimo

Hurmuzaki, III, 1, p. 368, doc. CCLCCCVIII; Abteilung Kriegsarchiv Wien (fără alte indicații de cotă).

Preailustre și mărite domn, nouă preavrednic de cinstire, închinarea preaîndatorată a slujbelor noastre,

Avem împuternicire de la prealuminatul principe Matthias, arhiduce al Austriei, domnul nostru preamilostiv, că, dacă vom afla ceva despre vreo încercare a vecinilor împotriva Transilvaniei să înștiințăm despre aceasta pe preailustra și mărita voastră Domnie.

Astfel, ni s-a dat de știre că polonii se pregătesc de război, că adună oșteni și că au deja sub steaguri cam la 20 000 de oameni, că toți se adună la Sambor, iar de acolo, prin Hust, vor să năvălească în Transilvania. Pentru că așa stau lucrurile, preailustra și mărita voastră Domnie să binevoiască a se îngriji cu milostivire, în marea sa înțelepciune, de toate cele ce vor părea că au drept țintă salvarea. Vă dorim multă sănătate întru fericire. La Cașovia, în ziua a treia a lunii decembrie, în anul domnului etc. nouăzeci și nouă.

Slujitorii gata ⟨de slujbă⟩ ai preailustrei și măritei voastre Domnii,

Prefectul și consilierii Camerei de Zips, ai sfintei voastre Maiestăți imperiale și regești

⟨*Adresa:*⟩ Preailustrului și măritului domn Mihai, voievodul Țării Românești, consilier al preasfintei Maiestăți imperiale și regești și locțiitor în Transilvania, precum și căpitan general al oștirii, domn nouă preavrednic de cinstire

121 **1599 decembrie 3, Alba Iulia**

Sacratissima Caes⟨are⟩a Regiaq⟨ue⟩ Maiestas,
Domine Domine clementissime,

Transsyluania in potestatem Sacrae Caes⟨are⟩ae M⟨aiesta⟩tis redacta, in tanta hominum inconstantia, quibus mihi praesidijs opus sit, Sac⟨r⟩a M⟨aies⟩tas V⟨estr⟩a benigne intelligere potest, praesertim cum contra communes Christiani nominis hostes, sub auspicijs V⟨estr⟩ae M⟨aiesta⟩tis Caes⟨are⟩ae victoriam continuare, et ditiones S⟨acrae⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis V⟨estr⟩ae dilatare contendam. Hac de causa milites mihi in belli communis usum ex Hungaria adsciscendj fuerunt, ijsq⟨ue⟩ potissimum qui aliqua bellicae fortitudinis laude claruerunt. Inter quos magno mihi adiumento fore ad continuandum hunc victoriae cursum, Generosos Dominos Joannem Zelestey et Nicolaum Segniey, Sac⟨r⟩ae Caes⟨are⟩ae Regiaeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estrae⟩ fideles existimauj, quibus bona sua in Transsyluania habita restitui, atq⟨ue⟩ ad communes militiae labores euocauj.

Quapropter Sac⟨r⟩ae Caes⟨are⟩ae M⟨aiesta⟩ti V⟨estr⟩ae uti D⟨omi⟩no clementissimo humiliter supplico ut hoc meum propositum gratiose interpretari, eosq⟨ue⟩ qui ad me ad continuandum victoriae cursum ex Hungaria uenturi sunt, non solum benignis intueatur oculis, verum etiam bona omnia eorum, quae in Hungaria possederunt, integra et libere possidenda relinquere dignetur, ut hac gratiosa Sac⟨r⟩ae Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae benignitate prouocati, ad omnem occasionem eo promptius et maiori fidelitate S⟨acrae⟩ M⟨aiesta⟩ti V⟨estr⟩ae et Reipub⟨licae⟩ Christianae operam suam praestent.

His me meaq⟨ue⟩ omnia S⟨acrae⟩ C⟨aesareae⟩ M⟨aiestati⟩ V⟨estrae⟩ humiliter commendo. Deus optimus S⟨acram⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ ad multos annos seruet incolumen et feliciter imperantem. Datum Albae Juliae die 3 Decembris, Anno Domini 1599.

Ejusdem Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ ac Regiae M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae
Humilis seruitor,

Michael Vaiuoda

⟨*Adresa:*⟩ Ad Sac⟨ram⟩ Caes⟨are⟩am R⟨egi⟩amq⟨ue⟩ Ma⟨iesta⟩tem, Michael Vaiuoda. D⟨atum⟩ 3 ⟨Decem⟩bris A⟨nn⟩o ⟨15⟩99

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 236, c. 733—735; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 4—6; Hurmuzaki, III, 1, p. 369, doc. CCLXXXIX.

Preasfîntă Maiestate imperială şi regească, domn, domn preamilostiv,

Transilvania ⟨ o dată⟩ adusă în puterea sfintei voastre Maiestăţi imperiale, ⟨dată fiind⟩ atît de marea nestatornicie a oamenilor, sfînta voastră Maiestate poate prea bine să-şi dea seama de ce anume ajutoare am nevoie, mai cu seamă că eu mă silesc să duc mai departe sub autoritatea Maiestăţii voastre imperiale izbînda împotriva vrăjmaşilor comuni ai numelui de creştin şi să sporesc stăpînirile sfintei voastre Maiestăţi. Din această pricină, întru folosul războiului comun, am avut trebuinţă să chem oşteni din Ungaria, şi mai ales dintre aceia care s-au distins prin faima vitejiei în război. Între aceştia, am socotit că îmi vor fi de mare ajutor, ca să urmez calea izbînzii, nobilii domni Ioan Szelestey şi Nicolae Sennyei, credincioşi ai sfintei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti, cărora le-am înapoiat bunurile avute în Transilvania şi i-am chemat la strădaniile comune ale oştirii.

Între-aceea, plecat o rog pe sfînta voastră Maiestate imperială, ca pe un domn preamilostiv, să binevoiască a lua în seamă cu bunăvoinţă această

propunere a mea, iar pe cei care au de gînd să vină din Ungaria la mine spre a urma calea izbînzii, nu numai să-i privească cu ochi binevoitori, ci chiar să le îngăduie a stăpîni liber şi pe de-a-ntregul toate bunurile lor, pe care le-au stăpînit în Ungaria, aşa încît, atraşi de milostiva bunăvoinţă a sfintei voastre Maiestăţi, în orice împrejurare să-şi împlinească slujba faţă de sfînta voastră Maiestate şi faţă de creştinătate cu atît mai fără şovăială şi cu atît mai mare credinţă.

Cu acestea, plecat mă încredinţez, pe mine şi toate ale mele, sfintei voastre Maiestăţi imperiale. Preabunul Dumnezeu să o ţină pe Maiestatea voastră teafără şi cîrmuind în chip norocit, întru mulţi ani. Dată la Alba Iulia, în ziua de 3 decembrie, în anul Domnului 1599.

Al sfintei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti,

Plecat slujitor,

Mihai voievod

⟨*Adresa:*⟩ Sfintei Maiestăţi imperiale şi regeşti, Mihai voievod. Dată decembrie, în anul ⟨15⟩99

122 **1599 decembrie 6, Plseň**

Rudolphus,

Illu⟨stris⟩ fidelis dilecte. Mittimus ad uos Aulae nostrae familiarem Carolum Magnum, quem iam ante nouistis, ut benignissimam vobis animi nostri affectionem ostendat, vobisq⟨ue⟩ pluribus, quae a nobis in mandatis habet, explicet. Legatos autem, qui apud uos breui se sistent, designauimus, quos uobis acceptos fore confidimus. Vt itaq⟨ue⟩ Carolo Magno fidem habeatis ac de gratia nostra qua commoda atq⟨ue⟩ ornamenta uestra prout meremini quacunq⟨ue⟩ occasione amplificari uelimus, optime speretis, cupimus. Datum Pilsnae 6 Decembris ⟨15⟩99.

⟨*Adresa:*⟩ Vayuodae Valachiae pro Carolo Magno

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 236, c. 759—760; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 23—24; Hurmuzaki, III, 1, p. 372, doc. CCLXLIV.

Rudolf,

Ilustre ⟨şi⟩ iubit credincios. Trimitem la voi pe Carlo Magno, om de încredere al Curţii noastre, pe care l-aţi cunoscut încă de mai înainte, ca să vă arate afecţiunea preaplină de bunăvoinţă a sufletului nostru şi să vă deslușească mai pe larg ⟨treburile⟩ cu care a fost însărcinat de noi. Pe deasupra, am rînduit şi soli care se vor înfăţişa în scurtă vreme la voi ⟨şi⟩ pe care sîntem încredinţaţi că îi veţi primi. Aşadar, dorim să aveţi încredere în Carlo Magno şi să nădăjduiţi întru totul în bunăvoinţa noastră prin care voim să fie sporite în oricare împrejurare răsplăţile şi onorurile voastre, precum le meritaţi. Dată la Plzeň, 6 decembrie ⟨15⟩99.

⟨*Adresa:*⟩ Voievodului Ţării Româneşti pentru Carlo Magno.

123 **1599 decembrie 6, Plzeň**

Rudolphus,

Illu⟨stris⟩ fidelis dilecte. Gaudemus ex animo laetiora nos indies de integra Transiluania nostram in potestatem redacta audire. Quamobrem non una gratulatione contenti iterum vobis iterumq⟨ue⟩ gratulamur, et quod nos de fortitudine ac fide v⟨est⟩ra sperauimus et uos promisistis, feliciter praestitum. Vt enim id nostris et Christianorum rebus hoc tempore commodum et peropportunum est, sic uobis gloriosum perpetuo futurum, qui insignem illam Bathoreorum perfidiam diuino permissu uindicastis. Vt uero nostram vobis mentem commodius significemus, utq⟨ue⟩ de rebus istis certis quod requiratur statuamus, legatos nostros Nobiles fideles nobis dilectos Dauidem Vngnadium, liberum baronem in Sonneck, ac Michaelem Zackel a Keuendt, liberum Baronem in Fridaw, nostros Consiliarium et Generalem Sackmarien⟨sem⟩ ad uos, qui de omnibus uobiscum diligenter fideliterq⟨ue⟩ agant, ac uobis, quemadmodum per Petrum Armenum petijstis, consilio donec certa istius regiminis ratio statuat⟨ur⟩ assistent, mittimus, eos ut libenter videatis utq⟨ue⟩ plenam ijs coniunctim, vel separatim fidem habeatis, a fide v⟨est⟩ram amplificandam opportuna, existimauerimus inclinatissimae voluntatis affectione, quam erga uos gerimus, curae habituri sumus. Dat⟨um⟩ Pilsnae 6 Decembris A⟨nn⟩o ⟨15⟩99.

⟨*Adresa:*⟩ Vayuodae Valachiae pro Legatis Caesareis.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 236, c. 755–757; Haus-, Hof-und Staats-archiv, Wien, Fasz. 136, f. 20–22; Hurmuzaki, III, 1, p. 371, doc. CCLXLIII.

Rudolf,

Ilustre ⟨și⟩ iubit credincios. Ne bucurăm din inimă că în fiecare zi auzim vești tot mai bune despre trecerea întregii Transilvanii în puterea noastră. Într-aceea, nemărginindu-ne la o singură laudă, iar și iarăși vă felicităm; iar ceea ce noi am nădăjduit de la vitejia și credința voastră și ceea ce ați făgăduit a fost împlinit în chip norocit. Căci după cum acest lucru este în vremea de acum de folos și foarte prielnic pentru noi și pentru creștinătate, tot așa va fi în veci o faptă plină de glorie pentru voi care ați răzbunat, cu voia Domnului, perfidia fără seamă a lui Báthory. Iar ca să vă facem cunoscut mai lesne gîndul nostru și ca să deslușim ce este neîndoielnic în privința acestor lucruri, vă trimitem vouă pe solii noștri, pe nobilii credincioși dragi nouă, David Ungnad, baron de Sonnegg și Mihai Székely de Kövend, baron de Friedau, ⟨unul⟩ consilier al nostru ⟨și celălalt căpitan⟩ general de Sătmar, care, dimpreună cu voi, să trudească în toate cu sîrg și cu credință și să vă fie alături, după cum ați cerut prin Petre Armeanul, pînă cînd se va statornici temeiul sigur al acestei cîrmuiri; cerem cu bunăvoință credinței voastre să-i priviți cu ochi buni și să aveți deplină încredere în ei, fie laolaltă, fie în fiecare în parte. Ne vom îngriji, cu dragostea voinței ⟨noastre⟩ binevoitoare, pe care o avem pentru voi, de cele pe care le vom fi socotit potrivite spre a spori prestigiul vostru. Dată la Plzeň, 6 decembrie, în anul ⟨15⟩99.

⟨*Adresa:*⟩ Voievodului Țării Românești pentru solii imperiali

Ill⟨ustrissi⟩mo et r⟨everendissi⟩mo s⟨igno⟩re, s⟨igno⟩re et p⟨at⟩rone col⟨endissi⟩mo,

Non è senza fondamento il sospetto, che si è hauuto, et ha ch'il Vallaccho non uogli far qualche burla et dir adesso ego D⟨omi⟩nus, et accordarsi col Turcho perche non ha mai volsuto ammettere dentro l'Vgnad, com⟨missa⟩rio di S⟨ua⟩ M⟨aestà⟩, ne il S⟨igno⟩r Georgio Basti con la gente, che hà condotto à quei confini, del qual Vgnad u'è noua, che ritorni per questo in dietro. Ha però ordine il S⟨igno⟩r Carlo Magno, che partij per quella uolta la settimana passata di farlo uoltar et caminar innanti.

Vogliono molti, ch'esso Valaccho facci questo per il disgusto et mal'intelligenza passa tra lui et d⟨ett⟩o S⟨igno⟩r Basti. Altri dicono che prima si uogli intendere, se ben esso scriue, che'l tutto fà con arte per seru⟨iti⟩o di S⟨ua⟩ M⟨aestà⟩ et inganare et addormire Ebraino [1] et il Tartaro mentre stanno da quelle bande armati, dandogli ad intendere d'hauer il tutto fatto per se stesso et di uoler trattar con loro di pace et accordo. La onde se intromettesse d⟨ett⟩o Basti con la gente non hauerebbe quel che tratta et dice, del verisimile. Tuttauia egli scriue di uoler dar ostaggi et assicurar S⟨ua⟩ M⟨aestà⟩, accio non si dubiti di cosa alc⟨un⟩a, me⟨n⟩tre starà à quel gouerno, qual pare, che ambisca. Son poi uenute altre l⟨ette⟩re co⟨n⟩ auiso che le cose, Dio gratia, passano bene et non u'è da dubitare, che cosi Dio uoglia [. . .] [2].

Din Rochezano li 13 di Decembre 1599.

D⟨i⟩ V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma et R⟨everendissi⟩ma,

Hum⟨illi⟩mo S⟨ervito⟩r, Seb⟨astian⟩o Lamb⟨er⟩to de Fornani

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Vatican, r. 74, c. 93v; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, Serie III, 9 C, f. 256.

Preailustre şi preacucernice domn, domn şi stăpîn preabinevoitor,

Nu este lipsită de temei bănuiala care a existat şi dăinuie încă că valahul nu vrea să facă numai o glumă spunîndu-şi acum „eu domn", ca şi ⟨în ce priveşte⟩ intenţia de a se înţelege cu turcul, deoarece nu a îngăduit intrarea în Transilvania a lui Ungnad, comisarul Maiestăţii sale, şi nici a domnului Gheorghe Basta cu oamenii săi, pe care acesta îi condusese către acele hotare. De la acest Ungnad s-a primit ştire că din pricina asta s-a întors înapoi. Într-aceea, domnul Carlo Magno a avut poruncă să plece săptămîna trecută în acea parte, pentru a-l îndupleca să se întoarcă îndărăt şi să-şi continue drumul.

Mulţi gîndesc că Mihai a făcut aceasta din cauza pornirii ce o are şi a vrajbei dintre el şi zisul domn Basta. Alţii spun că întîi de toate vrea să dea de înţeles, aşa cum el însuşi scrie, că înfăptuieşte totul cu dibăcie pentru slujirea Maiestăţii sale şi spre a amăgi şi adormi pe Ibrahim [1] şi tătar în timp ce ei stau cu oştile pregătite, dîndu-le să înţeleagă că a întreprins aceste toate cu de la sine putere, vrînd să trateze pacea cu dînşii; căci dacă s-ar fi amestecat domnul Basta cu oamenii săi, în adevăr nu s-ar mai fi ales nimic din ceea ce tratează şi spune. În orice caz scrie că vrea să dea ostateci şi asigură pe Maiestatea sa de credinţă pentru ca nimeni să nu se îndoiască de gîndurile lui, atîta vreme cît va guverna această ţară pe care o rîvneşte. Au sosit

alte scrisori, cu ştirea că, mulţumită lui Dumnezeu, lucrurile merg bine şi nu este nici o îndoială că aceasta este voinţa divină [...] [2].

Din Rokycany, 13 decembrie 1599.

Al Domniei voastre preailustre şi preacucernice, preaplecat slujitor,
Sebastiano Lamberti din Fornani.

---

[1] Ibrahim Dâmad paşa, marele vizir.
[2] Ştiri din Spania şi Flandra.

125 **1599 decembrie 14, Košice**

Auss Caschaw vom 14 Decembris 1599

Der Herr Veldtobrister [1] hatt Somlio Hadad vnd andere darczugehörige, Dorffer, Flecken vnd Städt, eingenohmmen vnd zu Gross Wardein, dahin sie gehoren, verordenett. Ist auch heut abermall ein Curir von Herrn Basta vnd Herrn Vngnad alhie durch vnd nach Kayser. M. Hofflager postiert, welcher bemelte Herrn vmb Sackmayer verlassen.

Der Michaell Waida schickett eine ansehenliche Pottschafft zu I.K.Ma., die führen eczliche Phanen so der Cardinall Bathori, in der Schlacht gebraucht, wie auch ein Ross, vnd wehren die bei Ihm bekommen worden, sampt dessen Insiegell mit sich, solche Ihr. Maytt, zu praesentiren, vnd fernere Handlung mit deroselben pflegen; vnd wie man auss allerley Circumstantia bereinigt, so wirdt der Wayda, das Landt Siebenbürgen absolute für sich zubehalten nicht begehren, jedoch als Ihr Kay. Ma. Gubernator verwalten, vnd schwehrlich einem andern weichen wollen. Allein kompt menniglichen Erlassen für, das er vnser Kriegesvolck, an den Grencze⟨n⟩ nicht haben will, beneben auch Kundtschaft haben, das sich die Siebenbürger haimblich rüssten, desgleihen Polacken viell Tausendt stark in der Moldau in armis seindt, furgebende den Tartarn auff Dienst zuwarten.

Die Schlesische Reutter vnd Knecht seindt vom Herrn Basta in Eill hinenwarts abgefordert worden; daraus wirdt vermuthet solches auff Hust angestechen sey, solche Festung mit Teutschen zu beseczen, weill sich der darinnen gelegener Heubtman [2] sich noch spreissen thuet vnd zuuor Verczeichnung von Ihr Maytt haben woll das er wieder dieselbige gesindigt gleichwoll alhier bereitt aussgeben worden, das es schoen geschehen, vnd die Vestung durch Herrn Zaggel eingenohmmen und mit Teutschen beseczen sei.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Suedia, r. 6, c. 163—164; Riksarkivet, Extranea 216, XVII Ungern, a Handlinger och brev; Veress, V., p. 343—344, doc. 235.

Din Caşovia, la 14 decembrie 1599

Domnul comandant [1] a cucerit Şimleul, Hodod şi alte ⟨localităţi⟩ care ţin de acestea, sate, tîrguri şi oraşe şi a ordonat marşul spre Oradea. De asemenea, un curier de la domnul Basta şi domnul Ungnad a fost ajutat să treacă şi a fost dus în tabăra curţii imperiale, îndreptîndu-se spre Satu Mare, conform ordinelor numiţilor domni.

Mihai voievod trimite o solie de seamă la Maiestatea sa imperială, care aduce o parte din steagurile pe care cardinalul Báthory le-a purtat în bătălie, precum şi un cal şi altele care au fost găsite la el, şi peceţile acestuia, pe care să le prezinte Maiestăţii sale, ca să se decidă mai departe ce să se facă cu ele;

şi toate împrejurările arată că voievodul nu cere să păstreze în mod absolut pentru sine Transilvania, însă s-o administreze ca guvernator al Maiestăţii sale imperiale şi cu anevoie ar accepta s-o cedeze altuia. Aici soseşte şi ştirea că el, ⟨voievodul⟩, nu doreşte prezenţa armatei noastre la graniţă, precum şi ştirea că transilvănenii se înarmează în taină şi că polonii, ⟨în număr⟩ de cîteva mii, se află în Moldova bine înarmaţi, sub pretextul că îi aşteaptă pe tătari.

Cavaleria şi pedestrimea sileziană au fost trimise de domnul Basta, în grabă, spre interiorul ⟨ţării⟩; din aceasta s-a văzut că vrea să instaleze germani în cetatea Hust; căpitanul[2] de acolo însă s-a împotrivit, spunînd că doreşte confirmare scrisă din partea Maiestăţii sale, dar în cele din urmă a cedat, iar cetatea fost preluată de domnul Székely şi în ea au fost instalaţi germani.

---

[1] Generalul Gheorghe Basta.

[2] Căpitanul Blasiu Szabó.

126 **1599 decembrie 15, Alba Iulia**

Sacratissima Caesarea ac Regia Ma⟨ies⟩tas, Domine, Domine clementissime

Quantum ego victoriae Sac⟨rae⟩ Caesar⟨eae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae vindicatis per me tot iniurijs et contra rebelles Transyluanos successibus gratulor, tento maiorem animo voluptatem capio, quod operam, studium, fidem, constantiamq⟨ue⟩ meam M⟨aiesta⟩ti V⟨estr⟩ae Caes⟨are⟩ae probari et clementer accipi intelligo. Quam ego sicuti hactenus, ita in posterum quoq⟨ue⟩ non alio, quam ad Reipub⟨licae⟩ Christianae commodum, Augustiss⟨imae⟩ Domus Austriacae splendorem et gloriam dilatandosq⟨ue⟩ Imperij Christiani fines conferam, certus, clementiam Sac⟨r⟩ae Caes⟨are⟩ae M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae ad promouendos conatus meos nunquam mihi defuturam. Eoq⟨ue⟩ nomine M⟨aiesta⟩ti V⟨estr⟩ae Caes⟨are⟩ae ac Regiae humiliter supplico, ut de fide, integritate, et constantia mea tantum sibi gratiose polliceatur, quantum ab eo praestari potest, qui incolumitatem, fortunas, liberos, vitam deniq⟨ue⟩ ipsam pro Republ⟨ica⟩ Christiana, M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae et inclytae Domus Austriacae gloria, in discrimen adducere non dubitet. Legatos meos proximis diebus ad Sac⟨ram⟩ Ma⟨iesta⟩t⟨e⟩m V⟨estr⟩am expediui, pro gratiosa M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae resolutione cognoscenda, quid de me liberisq⟨ue⟩ meis, deq⟨ue⟩ rebus Transsyluanicis statuendum censuerit. Nuncium Sac⟨rae⟩ Caesar⟨e⟩ae M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae de ulteriori voluntate sua mihi exponenda libenter expecto, quem, ubi ad me peruenerit, mandata exponentem, debite cum animi submissione et reuerenter audiam. De meo autem cursore Petro Pörmeni [1], per quem gratulatorias ad Sac⟨ram⟩ Ma⟨iesta⟩t⟨e⟩m V⟨estra⟩m dederam, quid actum sit, nescio, nondum enim est reuersus: quem ut M⟨aies⟩tas V⟨estr⟩a expeditum cum benigna relatione, quam primum remittat, humiliter oro. Cuius gratiae me meaq⟨ue⟩ omnia submisse commendo. Seruet Deus Ma⟨iesta⟩tem V⟨estr⟩am Caes⟨area⟩m ad multos annos feliciter imperantem. Datae Albae Iuliae die XV Decembris MDXCIX.

Eiusdem Sac⟨rae⟩ Caesar⟨e⟩ae Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae

Humilis Seruitor [a]

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 236, c. 858—860; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, p. 98—100; Hurmuzaki, III, 1, p. 383—384, doc. CCCVII.

ª În copia noastră lipsește semnătura expeditorului. Pe spatele copiei se află însă o insemnare de arhivă: *Ad Sacram Caesarcam Regiamque Maiestatem, Michael Voiuoda, de 15ª decembris Anno 1599:* Către sfînta Maiestate imperială și regească, Mihail voievod, în 15 decembrie, anul 1599.

Preasfîntă Maiestate imperială și regească, domn, domn, preamilostiv.

Cu cît aduc mulțumiri pentru biruința sfintei voastre Maiestăți imperiale și regești, fiind răzbunate prin mine atîtea nedreptăți, și pentru izbînzile asupra transilvănenilor, cu atît simt în suflet o mai mare bucurie, deoarece îmi dau seama că sînt recunoscute și primite cu bunăvoință fapta, rîvna, credința, și statornicia mea față de Maiestatea voastră imperială. Tot așa le voi arăta, ca și pînă acum, și în viitor și nu în alt chip decît întru folosul creștinătății, întru strălucirea și gloria preaaugustei Case de Austria și întru mărirea hotarelor imperiului creștin, fiind sigur că nicicînd nu-mi va lipsi îndurarea sfintei voastre Maiestăți imperiale spre împlinirea sforțărilor mele. Pentru aceasta, mă rog cu plecăciune Maiestății voastre imperiale și regești să binevoiască a fi sigură de credința, cinstea și statornicia mea într-atît cît pot fi ele dovedite de un ⟨om⟩ care nu va șovăi să-și pună în primejdie siguranța, averea, copiii și chiar viața pentru creștinătate, pentru gloria Maiestății voastre și a slăvitei Case de Austria. Zilele trecute mi-am trimis solii la sfînta voastră Maiestate pentru a lua cunoștință de milostiva hotărîre a Maiestății voastre, ce a socotit că trebuie rînduit în privința mea, a copiilor mei și a treburilor Transilvaniei. Eu aștept bucuros solul sfintei voastre Maiestăți imperiale ca să-mi facă știută voința ⟨voastră⟩ pe mai departe; pe care sol, de îndată ce va veni la mine, înfățișîndu-și însărcinările ⟨pe care le are⟩, îl voi asculta cu supunerea sufletească și cu cinstirea ce se cuvin. Cît privește însă pe solul meu, Petru Pörmeni [1], prin care trimisesem scrisoare de felicitare sfintei voastre Maiestăți, nu știu ce s-a întîmplat, căci încă nu s-a întors. Cu plecăciune rog pe Maiestatea voastră să-l trimită înapoi cît mai degrabă, cu binevoitoare înștiințare. Mă încredințez pe mine și toate ale mele bunăvoinței voastre. Dumnezeu să țină pe Maiestatea voastră imperială cîrmuind întru mulți ani, în chip norocit. Dată la Alba Iulia în ziua de 15 decembrie 1599.

Al sfintei voastre Maiestăți imperiale și regești,
Plecat slujitor

[1] Petru Armeanul.

127 **1599 decembrie 16, Sebeș**

⟨Nos⟩ Joannes Türs Regius et Joannes Sarctor, sedis judices, caeteriq⟨ue⟩ jurati ciues civitatis Sabesien⟨sis⟩ Notum facimus tenore p⟨raese⟩ntium significantes quibus expedit uniuer⟨sis⟩: quod cum ex edicto Ill⟨ustrissi⟩mi Michaelis Valachiae Transsalpinen⟨sis⟩ Vaiuodae, Sacrae Cae⟨sareae⟩ Reg⟨iae⟩ q⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Consiliarij, per Trans⟨sylua⟩niam locumten⟨entis⟩ et eiusdem cis Trans⟨sylua⟩niam et partium ei subiectar⟨um⟩ fines exercitus generalis capitanei, in generalibus comitijs Albae Juliae,

Anno domini Mill⟨esi⟩mo Quingent⟨esi⟩mo Nonagesimo nono, ad diem uigesimum mensis Nouembris proxime praeteritum celebratis sancitum sit ut huius regia noua confaederatio cum Sacra Caes⟨area⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩te Rudolpho secundo Romanor⟨um⟩ Imperator⟨e⟩ et dicto Ill⟨ustrisi⟩mo Valachiae Transsalpinae Vayuoda de regnicolar⟨um⟩ etiam consensu approbaretur, acceptaretur et iuramento confirmaretur. Nos itaq⟨ue⟩ iuxta mandatum dicti Ill⟨ustrissi⟩mi Principis in hoc anno domini 1599, die 16 Decembr⟨is⟩ uniuersos conciues nostros et inhabitator⟨es⟩ quarumcunque Communit⟨a⟩t⟨u⟩m, Jurisdictioni n⟨ost⟩rae subiectar⟨um⟩ potior⟨um⟩ cunuocatos ad acceptationem et obseruationem dictae confoederationis iuramento singillatim astrinximus. Quor⟨um⟩q⟨ui⟩dem conciuium nostror⟨um⟩ et Inhabitator⟨um⟩ nomina et cognomina haec sunt [1]:

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 325, c. 376; Kriegsarchiv, Wien, Alte Feldakten 1599, 12, 1.

Noi Ioan Türz, jude regal, şi Ioan Sarctor, jude al scaunului, şi ceilalţi cetăţeni juraţi ai oraşului Sebeş, facem cunoscut prin cuprinsul scrisorii de faţă ⟨şi⟩ dăm de ştire tuturor celor cărora li se cuvine că, de vreme ce din porunca preailustrului Mihai, voievod al Ţării Româneşti, consilier al Sfintei Maiestăţi regale şi imperiale, locţiitor ⟨al acesteia⟩ în Transilvania şi căpitan general al armatei de dincoace de Transilvania şi de ţinuturile supuse acesteia, în Dieta ţinută la Alba Iulia, în anul Domnului 1599, într-a 20-a zi a lunii noiembrie care tocmai a trecut, s-a hotărît ca noul tratat dintre sfînta Maiestate imperială Rudolf al II-lea, împăratul romanilor, şi zisul preailustru voievod al Ţării Româneşti, să fie aprobat, încuviinţat şi întărit şi prin învoirea locuitorilor ţării; tot aşa şi noi, la porunca zisului preailustru principe, în acest an al Domnului 1599, în ziua de 16 decembrie, i-am chemat şi i-am obligat prin jurămînt, unul cîte unul, pe toţi concetăţenii noştri şi pe locuitorii tuturor obştilor supuse jurisdicţiei noastre să primească şi să respecte zisul tratat. Numele şi prenumele acestor concetăţeni şi locuitori ai noştri sînt următoarele [1]:

[1] La semnături documentul este rupt.

128 — 1599 decembrie 16, Alba Iulia

Serenissime Princeps et Domine Domine clementissime, Seruitior⟨um⟩ humilium commen⟨dationem⟩

Quanto Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae in me tot literis beneuolentiam et gratiam experior declaratam augeri, Suaeq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Caes⟨are⟩ae Domini mei clementissimi, post partam contra Transyluanos uictoriam animum gaudio perfundi, et in dies meam promtitudinem placere uideo, tanto ego etiam ad omnem industriam, fidem, fortitudinem, et ad quosuis labores etiam periculosissimos, pro Reipublicae Christianae salute, et Augustissimae Domus Austriacae gloria, amplitudine et maiestate suscipiendos, uehementius incendor. Atq⟨ue⟩ ut M⟨aies⟩tas Sua Caes⟨are⟩a V⟨est⟩raq⟨ue⟩ Ser⟨enit⟩as spe, quam sibi de fidelitate et laboribus meis conceperunt, non defraudentur, diligenter et accurate studeo. Dummodo Ma⟨ies⟩tas quoq⟨ue⟩ Caes⟨are⟩a conatus meos benigne in tempore promoueat, occassiones bene rei geren-

dae non negligat, me foueat et in ipso christiani operis feruore indigentem, totq⟨ue⟩ malis circumseptum, non deserat. Quae uero Ser⟨enit⟩as V⟨estr⟩a de clandestinis Cancelarij Polonici et Sigismundi Bathori contra me et prouincias M⟨aiesta⟩tis suae machinationibus ad me amanter perscripsit, ea ego, quamuis antea certo non acceperim, incertis tamen rumoribus iam intellexeram. Quae sint vera aut non, tamen Ser⟨enit⟩as V⟨est⟩ra Ill⟨ustrissimo⟩ d⟨omi⟩no Generali Cassouien⟨si⟩ serio demandare dignetur, ut copijs suae M⟨aiesta⟩tis quas Superior Hungaria sustinet, bene instructus et paratus ad primam occasionem praesto sit, ut ingruenti huic malo et Domus Austriacae pesti, coniunctis virib⟨us⟩ melius occurrere possimus. Certissimam ego spem in Deo habeo, qui superbos animos confundere solet, hunc senem Turcam et inueteratum dolo ac iniquitate hominem sempiternum nominis et gentis suae dedecus, una cum suis in Poloniam relaturum.

Scribit ad me Ser⟨eni⟩tas V⟨estr⟩a binis iam in literis quaedam mecum communicanda Mag⟨nifi⟩cis Dominis Georgio Bastae et Vngnadio demandasse, quae ad me hucusq⟨ue⟩ non peruenerunt. Quae ut primum intellexero, me ad Ser⟨enita⟩tis V⟨estr⟩ae uti Domini clemen⟨tissi⟩mi mentem et nutum facile accommodabo. Interim ego pro quibusdam peculiaribus non ita meis, quam suae M⟨aiesta⟩tis rebus necessarijs perficiendis, meos certos homines, dominos Georgium Racz et Joannem Zelestey ad V⟨estra⟩m Ser⟨enita⟩tem expediui, quibus ut in omnibus, quae nomine meo dixerint aut fecerint, benignam et indubiam adhibere fidem, illosque quam primum cum gratioso remittere responso dignetur, uehementer oro. Deus Ser⟨enita⟩tem V⟨estr⟩am seruet ad multos annos felicem et incolumem. Datae Albae Juliae die XVI Decembris Anno MDXCIX.

Eiusdem Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae
Humilis Seruitor

Io Mihail Vo⟨evod⟩

Arh. St Buc., Colecția microfilme Austr'a, r. 236, c.880—883; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica. Fasz. 136, f. 114—17; Hurmuzaki, III, 1, p. 386—387, doc. CCCXI.

Prealuminate principe și domn, domn preamilostiv, plecată închinare a slujbelor ⟨mele⟩,

Cu cît aflu, din atîtea scrisori, că bunăvoința și favoarea Luminăției voastre față de mine sporesc și că, după izbînda avută asupra transilvănenilor, sufletul Maiestății sale imperiale, domnul meu preamilostiv, se umple de bucurie, și cu cît văd că din zi în zi osîrdia mea aduce mulțumire, cu atît mai strașnic mă înflăcărez ca să iau asupră-mi întreaga rîvnă, credință putere și orice osteneală — fie chiar și cu mare primejdie ⟨pentru mine⟩ — întru salvarea creștinătății, întru gloria, preamărirea și măreția preaaugustei Case de Austria. Și mă strădui, cu zel și destoinicie, ca Maiestatea sa imperială și Luminăția voastră să nu fie înșelate în nădejdea pe care și-au pus-o în credința și strădaniile mele. Maiestatea imperială numai să sprijine la vreme și cu bunăvoință sforțările mele, să nu scape din vedere bunele prilejuri de război, să mă sprijine și să nu mă părăsească pe mine care, în înflăcărarea rîvnei creștinești, am nevoie ⟨de ajutor⟩ și sînt înconjurat de atîtea primejdii. Iar ceea ce Luminăția voastră mi-a scris cu bunăvoință despre uneltirile tainice ale cancelarului polon și ale lui Sigismund Báthory împotriva mea și împotriva provinciilor Maiestății sale, pe acestea, deși înainte nu le știusem în chip sigur, totuși le auzisem deja din zvonuri nesigure. Fie că sînt adevărate,

fie că nu, totuși Luminăția voastră să binevoiască a-i cere în chip serios preailustrului domn general de Cașovia ca, dimpreună cu trupele Maiestății sale, de care dispune Ungaria Superioară, bine rînduite și pregătite, să fie gata la primul prilej spre a putea, cu puteri unite, să înfruntăm mai bine acest rău, această nenorocire a Casei de Austria. Eu am nădejdea nestrămutată în Dumnezeu, care obișnuiește să tulbure sufletele trufașe, că acest turc bătrîn și înrăit în vicleșug și nedreptate, om de veșnică rușine a numelui și neamului său, se va întoarce cu oamenii săi împotriva Poloniei.

Îmi scrie Luminăția voastră că mi-a trimis deja în două scrisori ale sale ceea ce trebuie comunicat măriților domni Gheorghe Basta și Ungnad; acestea încă nu au ajuns la mine. De îndată ce voi lua cunoștință de ele, mă voi potrivi cu ușurință gîndului și voinței Luminăției voastre, domnul meu preabinevoitor. Între timp, eu am trimis la Luminăția voastră oamenii mei de încredere, pe domnii Gheorghe Rácz și Ioan Szelestey, nu atît pentru împlinirea unor treburi ale mele, cît mai ales pentru împlinirea unor lucruri de trebuință ale Maiestății sale și rog în chip deosebit pe Luminăția voastră ca, tuturor celor ce le vor spune sau face în numele meu, să binevoiască a le arăta neîndoielnică și binevoitoare încredere, iar pe soli să-i trimită înapoi cît mai degrabă cu un răspuns binevoitor. Dumnezeu să o țină pe Luminăția voastră întru mulți ani fericită și sănătoasă. Dată la Alba Iulia în ziua de 16 decembrie, anul 1599.

Al Luminăției voastre,
Plecat slujitor,

Io Mihail voievod

129 **1599 decembrie 20, Alba Iulia**

Ill⟨ustr⟩is et Mag⟨nifi⟩ce Domine, frater nobis honorande,

Literas Ill⟨ustr⟩is et Mag⟨nific⟩ae Do⟨minationis⟩ V⟨estr⟩ae de victoria nostra contra Transsyluanos gratulatorias, amanter uidimus, quod ex eis fraternam et synceram animj eius erga nos affectionem augeri intelleximus. Gaudemus autem uehementer, Sacrae Caes⟨areae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩ti nostram fidem et in fouendis Christianorum rebus constantiam industriamq⟨ue⟩ probari, qua Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis clementi affectione prouocati, in posterum eo alacrius studium Orbi christiano praestare conabimur. Nunc quia Legatum aliquem a Sacra M⟨aiesta⟩te sua expectamus, ex quo de ulteriori eius voluntate certiores fiamus, Do⟨mination⟩em V⟨est⟩ram Ill⟨ustr⟩em et Mag⟨nifi⟩cam fraterne regamus apud M⟨aiesta⟩tem suam Caes⟨are⟩am id efficere uelit, ne alius, praeter Ill⟨ustr⟩em et Mag⟨nific⟩am Do⟨mination⟩em V⟨est⟩ram, Legatus ad nos expediatur; multum id et Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti Caesar⟨eae⟩ et publico Christianorum bono conducet, nobis autem eius praesentia erit gratissima. Caeterum Sac⟨ra⟩ Caes⟨are⟩a Regiaq⟨ue⟩ M⟨aies⟩tas in subsidium communis huius belli promiserat certum sclopetorum numerum nobis administraturam, de quo non ita pridem per peculiarem hominem nostrum Gregorium Balogh egeramus, it nunc etiam Georgio Racz, nuncio nostro apud Seren⟨issim⟩um Archiducem Matthiam etc. id ipsu⟨m⟩ sollicitandum commisimus. In quo etsi nihil nobis defuturum speramus, plurimum tamen in celeritate momenti positum esse Ill⟨ustr⟩is et Mag⟨nifi⟩ca Do⟨mi⟩n⟨at⟩io V⟨est⟩ra intelligit.

Quapropter in administrandis etiam illis, ut Ill⟨ustr⟩is et Mag⟨nifi⟩ca Do⟨minatio⟩ V⟨est⟩ra operam suam sollicitando interponat, diligenter rogamus ut in tempore Siculos ijs instruere et armare possimus, cum quibus nullam deinde occasionem rei gerendae contra hostes pro Reipub⟨licae⟩ Christianae commodo intermittemus, Deoq⟨ue⟩ propitio dabimus operam ut et Maiest⟨as⟩ sua Caes⟨are⟩a nostram industriam benigne accipiat et Orbis Christianus intelligat, studium et labores nostros, constantiamq⟨ue⟩ in iuuandis et promouendis eius commodis non defuisse. Legatos nostros, Michaelem Banum et Ztoika Vizterium, ad Suam M⟨aiesta⟩tem Caes⟨are⟩am proximis diebus expediueramus, quos ut Sua M⟨aies⟩tas, quam primum cum benigno responso ad nos remittere dignetur. Ill⟨ustr⟩em et Mag⟨nifi⟩cam Do⟨minationem⟩ V⟨est⟩ram pro suo fraterno erga nos amore curaturam confidimus, Quam feliciter ualere cupimus. Datum Albae Juliae, die 20 Decembris ⟨Anno⟩ MDXCIX.

Frater et amicus,

Io Mihail Vo⟨evod⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 236, c. 894—896; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien. Hungarica, Fasz. 136, f. 124—126; Hurmuzaki, III, 1, p. 389—390, doc. CCCXV.

Ilustre şi mărite domn, frate nouă vrednic de cinstire,

Am văzut cu plăcere scrisoarea de felicitare a ilustrei şi măritei voastre Domnii privitoare la izbînda noastră împotriva transilvănenilor, deoarece am înţeles din ea că dragostea frăţească şi curată a sufletului vostru faţă de noi a sporit. Ne bucurăm cu înfocare că este dovedită credinţa noastră faţă de sfînta Maiestate imperială şi regească, precum şi strădania statornică în apărarea intereselor creştinilor; îndemnaţi de această binevoitoare afecţiune a Maiestăţii sale, ne vom strădui ca pe viitor să punem o rîvnă şi mai mare întru ⟨folosul⟩ lumii creştine. Acum, deoarece aşteptăm un sol de la sfînta sa Maiestate, prin mijlocirea căruia să fim înştiinţaţi despre voinţa mai din urmă a ⟨Maiestăţii sale⟩, rugăm frăţeşte pe ilustra şi mărita voastră Domnie să voiască a împlini acest lucru pe lîngă Maiestatea sa, ca nu cumva să fie trimis la noi alt sol decît ilustra şi mărita voastră Domnie; acest lucru va aduce mult folos şi Maiestăţii imperiale şi binelui obştesc al creştinilor, iar nouă prezenţa ⟨voastră⟩ ne va fi prea plăcută. De altfel, sfînta Maiestate imperială şi regească ne făgăduise drept ajutor pentru acest război comun că ne va da un anume număr de puşti, despre care lucru vorbisem nu de mult prim mijlocirea unui anume om al nostru, Grigore Balogh, iar acum i-am poruncit şi lui Gheorghe Rácz, solul nostru în faţa prealuminatului arhiduce Matthias, să ceară acelaşi ⟨lucru⟩. În care privinţă, deşi nădăjduim că nu ne va lipsi nimic, totuşi ilustra şi mărita voastră Domnie înţelege că acest lucru înseamnă foarte mult în zorul clipei de faţă.

De aceea, în săvîrşirea acelora, rugăm cu stăruinţă ca ilustra şi mărita voastră Domnie să intervină, dîndu-şi toată silinţa, ca să-i putem rîndui şi înarma pe secui, împreună cu care nu vom pierde apoi prilejul de a purta război împotriva vrăjmaşilor, întru folosul creştinătăţii. Cu ajutorul lui Dumnezeu, ne vom sili ca Maiestatea sa imperială să primească cu bunăvoinţă strădania noastră şi lumea creştină să vadă că nu au lipsit nici rîvna şi strădaniile noastre, nici statornicia în ajutorarea şi sporirea foloaselor ei. Pe solii noştri, banul Mihai şi vistiernicul Stoica, i-am trimis zilele trecute la Maiestatea imperială pentru ca Maiestatea sa să binevoiască a-i trimite cît mai

degrabă la noi, cu un răspuns binevoitor. Sîntem încredinţaţi că ilustra şi mărita voastră Domnie se va îngriji întru dragostea-i frăţească faţă de noi. Îi dorim sănătate întru fericire. Dată la Alba Iulia, în ziua de 20 decembrie, anul 1599.

Frate şi prieten,

Io Mihail voievod

130 **1599 decembrie 21, Alba Iulia**

Sacratissima Caesarea ac Regia Ma⟨ies⟩tas, Domine, Domine clementissime,

Quod Ma⟨ies⟩tas V⟨estr⟩a Caes⟨are⟩a Petrum Armenum, quem superioribus diebus ad Sac⟨ram⟩ M⟨aiesta⟩tem V⟨estr⟩am cum literis ablegaueram, gratiose admiserit, et benigno cum responso remiserit, ea, qua par e⟨st⟩, humilitate et submissione accipio: nondum is ad me redijt. Interim autem legatos meos ex proceribus ad Sac⟨ram⟩ Caes⟨aream⟩ M⟨aiesta⟩tem V⟨est⟩ram expediuj, quos ut Sac⟨ra⟩ M⟨aies⟩tas V⟨estr⟩a clementer admittat, et cum gratiosissimo responso remittat, humilime supplico. Ministrum Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae ad me mittendum auide expecto, reuerenter et propense eum, ubi appulerit, accepturus. Quicquid autem pro dignitate et amplitudine Sac⟨ratissimae⟩ Caes⟨areae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae efficere potero, in omnibus gratiae et clementi eius voluntatj me accommodabo, et omne studium, operam, fidem, conatus deniq⟨ue⟩ meos omnes ad protectionem et salutem Reipublicae Christianae promptissime conferam. Caeterum me gratiae Sacrae Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae humiliter commendo. Seruet Deus Ma⟨iesta⟩tem V⟨estr⟩am ad multos annos feliciter imperantem. Datum Albae Juliae die XXI Decembris MDXCIX.

Eiusdem Sacratis⟨si⟩mae Caes⟨are⟩ae Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨iesta⟩tis
V⟨estr⟩ae Humilis Servitor

Io Mihail Vo⟨evod⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 236, c. 901—903; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 129—130; Hurmuzaki, III, 1, p. 393, doc. CCCXVIII.

Preasfîntă Maiestate imperială şi regească, domn, domn preamilostiv,

Aflu cu plecăciunea şi supunerea ce se cuvin că Maiestatea voastră imperială l-a primit cu bunăvoinţă pe Petru Armeanul, pe care îl trimisesem zilele trecute cu scrisoare la sfînta voastră Maiestate, şi că l-aţi trimis înapoi cu un răspuns binevoitor; el încă nu s-a întors la mine; între timp însă, eu am trimis la sfînta voastră Maiestate imperială pe solii mei, ⟨aleşi⟩ dintre fruntaşi, pe care mă rog cu plecăciune ca sfînta voastră Maiestate să-i primească cu bunăvoinţă şi să-i trimită înapoi cu răspuns mult binevoitor. Aştept cu nerăbdare să fie trimis la mine slujitorul Maiestăţii voastre şi, de îndată ce va fi sosit, îl voi primi cu cinstire şi cu bucurie. Voi fi în stare să fac orice pentru prestigiul şi măreţia sfintei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti, mă voi potrivi în toate şi milostivirii şi voinţei ⟨voastre⟩ îndurătoare şi îmi voi da fără şovăială, toată silinţa, osteneala, credinţa şi, în sfîrşit, toate sforţările mele întru ocrotirea şi salvarea creştinătăţii. În rest, mă încredinţez cu plecăciune bunăvoinţei sfintei voastre Maiestăţi imperiale.

Dumnezeu să vă aibă în pază, cîrmuind în chip norocit întru mulți ani. Dată la Alba Iulia în ziua de 21 decembrie 1599.

Al preasfintei voastre Maiestăți imperiale și regești,

Plecat slujitor,

Io Mihail voievod

131 **1599 decembrie 22, Plzeň**

Quae nobis Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra de Moldauia scripsit, accepimus eiusq⟨ue⟩ desiderium de Mihaële Valachiae Transalpinae Vaiuoda autoritate n⟨ost⟩ra ne quid illic turbarum det aut Hieremiae molestiae inferat in officio continendo beneuole intelleximus. Quid uero etiam multo iam ante, inter nos ultro citroq⟨ue⟩ eiusdem Prouinciae nomine scriptum actumq⟨ue⟩ fuerit meminimus. Id quod eo spectauerit ut quod de iuribus in Moldauia antiquis tum Hungariae, tum Poloniae Regni moueri dubium possit in meliora tempora, quibus de eo utrinque amice transigi possit, reijciatur in praesente Michaelem Vaiuodam per literas ac legatos n⟨ost⟩ros ne quid in Moldauia innouet aut armis tentet, diligenter monemus. Erit autem Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae vicissim hoc solicite curare, ne quid siue a Hieremia, siue ab alijs ex Moldauia aut Polonia, siue clam siue palam quod hostile, vel ab amicitia alienum sit, in nos nobisq⟨ue⟩ clientelae iure coniunctos, in quibus ipse tenetur. Non enim ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram celare possumus diuersis nobis nuncijs Constantinopoli, de uarijs, quae non tantum Mihaëli Vaiuodae, sed et nobis n⟨ost⟩risq⟨ue⟩ ditionibus non lene damnum allaturae viderentur machinationibus, ibi a Hieremia et ab alijs susceptis significatum esse, quae res faciat ut solicitudo n⟨ost⟩ra sese longius extendat. Neq⟨ue⟩itaq⟨ ue⟩ ad offensionem mutuam ansa ansam trahat, Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra, quod ex parte n⟨ost⟩ra curamus, curet sibiq⟨ue⟩ de nobis promptum perpetuandae secu⟨m⟩ amicitiae studium promittat. Cui omnia euenire felicissima optamus. Datum Pilsnae die XXIJ Decemb⟨ris⟩ 1599.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Polonia, r. 6, c. 592—593; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metyka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27.

Am primit cele ce ne-a scris Luminăția voastră despre Moldova și am luat aminte, cu bunăvoință, la dorința voastră în ce-l privește pe Mihai, voievodul Țării Românești, ca nu cumva în împlinirea slujbei, sub a noastră autoritate, să iște acolo vreo tulburare sau să-i aducă lui Ieremia vreun neajuns. Căci ne aducem aminte ceea ce, cu mult timp înainte, s-a scris și împlinit între noi, pe de o parte, și în numele acelei provincii, pe de altă parte. Cu privire la ce s-a discutat, cum poate fi înlăturată orice îndoială în privința drepturilor străvechi atît ale Ungariei, cît și ale Regatului Poloniei asupra Moldovei și în vremuri mai bune se poate trata prietenește de ambele părți despre acestea, dar să revenim la vremea de acum: pentru moment îl sfătuim, cu grijă, pe Mihai voievod, și prin scrisori și prin soli de-ai noștri, să nu schimbe ceva în Moldova sau să încerce ceva pe calea armelor. Va fi însă de datorința Luminăției voastre ca la rîndul vostru să vă îngrijiți ca nu cumva din partea lui Ieremia, sau a altora din Moldova, sau din Polonia să se ivească, fie pe ascuns, fie pe față vreo dușmănie, ori ceva potrivnic prieteniei în contra noastră și a celor legați de noi prin dreptul de vasalitate, între care se află

și acesta. Căci nu putem ascunde Luminăției voastre că ni s-a dat de știre prin feluriți soli de la Constantinopol despre diferitele uneltiri plănuite acolo de Ieremia și de alții, care s-ar părea că vor aduce un mare neajuns nu numai lui Mihai voievod, dar chiar și nouă și stăpînirii noastre; acest lucru va face ca îngrijorarea noastră să crească mai mult. Și astfel, ca un cumva împrejurările să aducă prilej pentru dușmănie, și de o parte și de cealaltă, Luminăția voastră să se îngrijească și să ne asigure de rîvna sa neostoită în păstrarea prieteniei față de noi, fiindcă și noi ne îngrijim, dinspre partea noastră, ⟨de acest lucru⟩. Dorim ⟨Luminăției voastre⟩ să i se împlinească toate în chip fericit. Dată la Plzeň în ziua de 22 decembrie 1599.

132 **1599 decembrie 22, Plseň**

Vayuodae Valachiae de Moldauia
Rudolphus,

Illu⟨str⟩is fidelis dilecte. Ex apposito literarum, quas ad nos Ser⟨enissi⟩mus Poloniae Rex scribit exemplo, quid de Moldauia cupiat, intelligetis. Quae vero iam ante mens nostra fuerit, ne scilicet quicquam a vobis in ea ditione rerum nouarum tentaretur, meminisse haud dubie potestis. Postquam igitur hoc tempore hoc rerum statu nequaquam expedire censemus, vt ea occasione Poloni ad infesta in illas aut in alias ditiones n⟨ost⟩ras arma prouocentur, aut bonae vicinitatis studium interrumpatur, a vobis benigne postulamus, vt in alias potius expeditones, vbi pulchrae sese opportunitates ostendant, quam in illam animum intendatis. Vt vicissim Rex Jeremiam in officio contineat, et ne vel ab ipso vel ab alijs, siue ex Polonia siue ex Moldauia quicquam quod amicitiae contrarium sit, siue in nos siue in eos qui nobis clientelae Jure coniuncti sunt, tentari aut moueri sinat, serio monemus ac stipulamur. Alia si causa uel occasio praebebitur, aliud pro re pro necessitate capi consilium poterit. In hac voluntatis n⟨ost⟩rae declaratione, vt hoc tempore conquiescatis, clementer cupimus, vobisq⟨ue⟩ et auctoritatem et gratiam n⟨ost⟩ram in quascunq⟨ue⟩ occasiones offerimus. Dat⟨um⟩ [a] Pilsnae die 22 Decemb⟨ris⟩ ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 236, c. 918—919; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 141—142; Hurmuzaki, III, 1, p. 397, doc. CCCXX.

[a] Lipsește la Hurmuzaki.

Voievodului Țării Românești despre Moldova
Rudolf,

Ilustre ⟨și⟩ iubit credincios. Din cuprinsul alăturat al scrisorii pe care prealuminatul rege al Poloniei ne-o scrie, veți înțelege ce anume dorește în ce privește Moldova. Apoi, fără îndoială, puteți să vă amintiți care a fost, încă de mai înainte, gîndul nostru, adică să nu încercați vreo schimbare în acel ținut. Așadar, deoarece sîntem de părere ca în acest răstimp să nu se întreprindă nimic în această stare de lucruri, așa încît polonii să fie provocați la lupte vrăjmașe împotriva unora sau altora din ținuturile noastre, sau să fie tulburată dorința de bună vecinătate, vă cerem cu bunăvoință să vă îndreptați gîndul mai degrabă înspre alte expediții, ⟨acolo⟩ unde împrejurările se arată mai prielnice, decît înspre ⟨Moldova⟩. Noi, în chip serios,

îndemnăm și cerem temeiuri ca, la rîndul său, regele să-l păstreze pe Ieremia în domnie și să nu îngăduie să fie iscat sau pornit fie de acesta, fie de alții, ori dinspre Polonia, ori dinspre Moldova ceva care este contrar prieteniei, fie împotriva noastră, fie împotriva acelora care sînt legați de noi ca supuși ⟨ai noștri⟩. Dacă pricina sau împrejurarea vor isca altele, atunci se va putea lua o altă hotărîre, după faptă și nevoie. Prin această înfățișare a voinței noastre, dorim cu îndurare să vă liniștiți în acest răstimp și vă oferim autoritatea și bunăvoința noastră, în orice împrejurări. Dată la Plzeň, în ziua de 22 decembrie ⟨15⟩99.

133 **1599 decembrie 22, Alba Iulia**

Ill⟨ustrissi⟩mo Sig⟨no⟩r et P⟨adro⟩ne mio Col⟨lendissi⟩mo,

Dappoi che sono partitto di Corti et ariuatto in q⟨ues⟩to Regno no⟨n⟩ ho scritto a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma per no⟨n⟩ essere statto la occasione et ancho per alcuni rispetti et con questa non dico cossa di momento gia che lei sa quello che a'operatto l'Ill⟨ustrissi⟩mo Mihal Voiuoda con suo esercitto in seruitio di sua M⟨aes⟩ta Cess⟨are⟩a se no⟨n⟩ che l'Ill⟨ustrissi⟩mo V⟨oiuo⟩da arde di desiderio perche quanto prima siano qui l'Ill⟨ustrissi⟩mo V⟨oiuo⟩da e molto desideroso di consegnarlo quanto prima afine di poter lui fare altre impresse di magior importanza, perho prego V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma per quello ch⟨e⟩ lei po solicitare per sua parte operi perche li Sign⟨no⟩ri Comesarij siano qui quanto p⟨ri⟩ma perche sara seruitio di Sua M⟨aes⟩ta et honore di questo Principe il qualle no⟨n⟩ desidera altro se no⟨n⟩ di hauer occasione da spender la uitta in gloria di M⟨aes⟩ta Cess⟨are⟩a et in beneficio della Cristianitta et suo honore, pregandolli se in qualche cossa mi po cognoscer esser bono Comandarmi Come al Suo minimo servitore ch⟨e⟩ desidero con tutto il core seruirlo con qual fine le basio le mani et la prego del sig⟨no⟩r Idio Com⟨pitta⟩ felicita.

Di Alba Giullia adi 22 di Dezemb⟨re⟩ 1599.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma,

Humil⟨lissi⟩mo Seruitore,

Giovani di Marko

Feci Scriuere

⟨*Adresa:*⟩ Al Ill⟨ustrissi⟩mo Si⟨no⟩r il Sig⟨no⟩r Bartolomeo Pezzen Consiliario secreto di Sua M⟨aes⟩ta Ces⟨sare⟩a etc. Sig⟨no⟩r et P⟨adro⟩ne mio Col⟨lendissi⟩mo. In Viena.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 7—8; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 554—555; Hurmuzaki, III, 1, p. 397—398, doc. CCCXXI.

Preailustre domn și stăpîn al meu preabinevoitor,

După ce am plecat de la curte și am sosit în această țară, n-am scris Domniei voastre preailustre fiindcă n-am avut prilej și încă și din alte pricini: în ⟨epistola⟩ aceasta nu vă spun lucruri de mare însemnătate, căci Domnia voastră știe deja ce a săvîrșit preailustrul Mihai voievod cu oastea sa, în slujba Maiestății sale imperiale, afară doar că preailustrul voievod arde de dorința ca preailuștrii comisari să ajungă aici cît mai iute, spre a putea primi, în numele Maiestății sale, țara aceasta, căci preailustrul voievod do-

reşte cu străşnicie să le-o încredinţeze de îndată, spre a putea să săvîrşească alte fapte de mare vrednicie. Într-aceea rog pe Domnia voastră preailustră ca pe cît îi stă în putinţă să rînduiască într-astfel încît domnii comisari să ajungă aici cît mai iute, căci va fi întru folosul Maiestăţii sale şi întru slava acestui principe, care nimic altceva nu doreşte decît să aibă prilejul să-şi dea viaţa pentru gloria Maiestăţii sale imperiale şi spre folosul creştinătăţii şi spre slava sa. Vă rog doar ca în orice privinţă pot a mă arăta de folos să-mi daţi poruncă, precum unui slujitor care doreşte din tot sufletul să vă slujească. Într-aceea sărut dreapta şi mă rog Domnului să vă ocrotească.

Din Alba Iulia, la 22 decembrie 1599.

Al Domniei voastre preailustre,

Umil slujitor,

Giovani di Marko

Am pus să se scrie

⟨*Adresa :*⟩ Preailustrului domn, domnului Bartholomeu Pezzen, consilier secret al Maiestăţii Sale imperiale etc., domn şi stăpîn al meu preabinevoitor. La Viena.

134 **1599 decembrie 24, Plzeň**

Rudolphus,

Nobilis Mag⟨nifi⟩ce etc. Quid de Moldauia ad Ill⟨ustre⟩m Michaele⟨m⟩ Valachiae Vaiuoda⟨m⟩ scribamus, ex apposito literar⟨um⟩ nostrar⟨um⟩ exemplo intelligetis. Postq⟨uam⟩ igitur adeo multu⟨m⟩ refert, uti nihil hoc tempore in Moldauia innouetur, ab eiusmodi Consilijs, si quae forte meditent⟨ur⟩, Michaele⟨m⟩ Vaiuoda⟨m⟩ dimouebitis. Alia si inde occasio praebebit⟨ur⟩, aliud et nos statuere, prout opportunu⟨m⟩ fuerit, poterimus. De cetero, gratia nostra Vobis integra. D⟨atum⟩ Pilsnae, 24 Decemb⟨ris⟩ ⟨15⟩99.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 21; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 565; Hurmuzaki, III, 1, p. 403, doc. CCCXXVI.

Rudolf,

Mărite nobil etc. Din copia alăturată a scrisorii noastre veţi afla ce-i scriem ilustrului Mihai, voievodul Ţării Româneşti, în legătură cu Moldova. Aşadar, de vreme ce interesează într-atît de mult ca în clipa de faţă să nu se schimbe nimic în Moldova, îl veţi abate pe Mihai voievod de la asemenea planuri, dacă cumva le are în minte. Dacă, apoi, se va ivi vreun alt prilej, vom putea şi noi hotărî într-alt fel, după cum va fi nimerit. În rest, ⟨aveţi⟩ întreaga noastră bunăvoinţă. Dată la Plzeň, 24 decembrie 1599.

135 **1599 decembrie 29, Bratislava**

Illustrissime et Mag⟨nifi⟩ce Domine, d⟨omi⟩ne Fili in Chr⟨ist⟩o, et Amice obseruand⟨issi⟨me. Salute plurima et Seruitiorum deditissima commendatione praemissa,

Felicissimum noui anni auspicium, omniumq⟨ue ⟩ rerum prosperos euentus cum animae ac corporis salute Ill⟨ustr⟩is et Mag⟨nificae⟩ D⟨ominationis⟩ V⟨estr⟩ae a Deo praepotenti ex animo precor.

Vbi primum felicem, et faustum Ill⟨ustr⟩is et Mag⟨nificae⟩ D⟨ominationis⟩ V⟨estr⟩ae rerum praeclare gestarum successum intellexissem, ac de Victoria, summa cum laude perpetuaq⟨ue⟩ nominis sui gloria parta, certior factus fuissem, incredibili profecto perfusus sum laetitia, eoq⟨ue⟩ maiori, quod Prouinciam illam tam sapienter, tam prudenter, tamq⟨ue⟩ benigne ac clementer Ill⟨ustrissi⟩mam ac Mag⟨nificam⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨est⟩ram gubernare audirem: Praesertim uero, quod in pristina illa sua fidelitate, quam Sacratiss⟨imae⟩ Caes⟨areae⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩ti in manibus meis, summa cum animi promptitudine spopondit (quemadmodum ex legatis eiusdem, qui ad Suam Caes⟨aream⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩tem ascendunt, et ad me diuerterant, prout et alij omnes facere soliti sunt, intellexi), constanter et fideliter permaneat: Vnde uani maleuolorum sermones illudentur, et

Ill⟨ustrissi⟩mae ac Mag⟨nificae⟩ D⟨ominationis⟩ V⟨est⟩rae praeclara facinora, constansq⟨ue⟩ animi magnitudo magis magisq⟨ue⟩ innotescet,

Vt autem Ill⟨ustrissi⟩ma et Mag⟨nifica⟩ D⟨ominatio⟩ V⟨est⟩ra in ea ipsa fide ac fidelitate, prout coepit, constanter perseueret, ab eadem obnixe oro: Sic enim sempiternam sibi laudem apud omnes nationes conciliabit, et constantiae suae exemplum longa admirabitur posteritas.

Praesentium exhibitores, Pilsna uenientes, rogarunt me, ut eos apud Ill⟨ustrissimam⟩ et Mag⟨nificam⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨est⟩ram commendarem: Cum autem sciam quanta eiusdem sit in omnes benignitas, commendatione uti nequaquam opus uideretur: Eos tamen ut Ill⟨ustr⟩is et Mag⟨nifica⟩ D⟨ominatio⟩ V⟨est⟩ra commendatos habeat, oro: Quam Deus florentissimam diutissime conseruet. Posonij 29 Decembris, Anno 1599.

Illustrissi⟨mae⟩ et Mag⟨nificae⟩ D⟨ominationis⟩ V⟨est⟩rae.

S⟨erui⟩tor et Pater in Christo dedit⟨issi⟩mus Stephanus Szuhaj Ep⟨isco⟩pus Agrien⟨sis⟩ Comes Perpetuus Hevessien⟨sis⟩

⟨*Adresa:*⟩ Illustrissimo et Mag⟨nifi⟩co Domino, d⟨omi⟩no Michaeli Vaiuodae Transalpinae, Sacr⟨atissi⟩mae Caes⟨areae⟩ et Reg⟨iae⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩tis Consiliario et in Transyluania Locumtenenti, ⟨exercitus⟩ Generali Capitaneo etc. D⟨omi⟩no ⟨filio⟩ in Christo et Amico obser⟨uandissi⟩mo.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 30—31; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 572—573; rezumat în limba română la Hurmuzaki, XII, 1, p. 558, doc. CMIII.

Preailustre și mărite domn, fiu întru Hristos, și prieten preavrednic de cinstire. Multă sănătate și preadevotată închinare a slujbelor,

Mă rog din suflet la Dumnezeu atotputernicul pentru un preafericit început de an și împlinirea norocită a tuturor lucrurilor dimpreună cu sănătatea sufletului și trupului ilustrei și măritei voastre Domnii.

De îndată ce am aflat de fericita și de bun augur reușită a faptelor strălucit purtate de ilustra și mărita voastră Domnie și de îndată ce am fost încunoștiințat de izbînda dobîndită spre marea laudă și veșnica glorie a numelui său, de bună seamă am fost copleșit de o bucurie de neînchipuit, și ⟨aceasta⟩ cu atît mai mult cu cît am auzit că preailustra și mărita voastră Domnie cîrmuiește acea țară atît de înțelept, atît de cuminte, atît de binevoitor și cu atîta blîndețe. Dar mai ales să rămînă neclintită și statornică în acea credință a sa de altădată, pe care cu cea mai mare rîvnă a sufletului a făgăduit-o Maiestății sale imperiale, prin mijlocirea mea (după cum am și aflat de la solii săi, care se duc la sfînta Maiestate imperială și, așa cum toți ceilalți au obiceiul să facă, se întorc la mine); de unde vorbele neadevă-

rate ale răuvoitorilor vor fi luate în derîdere, iar faptele strălucite ale preailustrei şi măritei voastre Domnii şi măreţia statornică a sufletului vor ajunge vestite din ce în ce mai mult.

Cer însă cu stăruinţă ca preailustra şi mărita voastră Domnie să rămînă şi pe mai departe neclintită în aceeaşi credinţă şi fidelitate, precum a început, căci astfel îşi va atrage lauda nepieritoare a tuturor neamurilor şi îndepărtata viitorime va admira pilda statorniciei sale.

Înfăţişătorii celei de faţă, venind de la Plzeň, m-au rugat să-i recomand pe lîngă preailustra şi mărita voastră Domnie. Cum însă ştiu cît de mare este bunătatea ei faţă de toţi, s-ar părea că nu e de trebuinţă a se folosi de nici o recomandare. Mă rog totuşi ca ilustra şi mărita voastră Domnie să îi socotească recomandaţi; pe aceasta Dumnezeu să o ţină mereu în cea mai mare putere. La Pojon, 29 decembrie, în anul 1599.

Al preailustrei şi măritei voastre Domnii, slujitor şi părinte întru Hristos, preadevotatul Ştefan Szuhay, episcop de Agria, comite pe veci de Heves

⟨*Adresa:*⟩ Preailustrului şi măritului domn, domnului Mihai voievodul Ţării Româneşti, consilier al preasfintei Maiestăţi imperiale şi regeşti şi locţiitor în Transilvania, căpitan general al armatei etc. Domnului, fiu întru Hristos şi prietenului preavrednic de cinstire.

136 **1599 decembrie 29, Roma**

Roma il 29 dicembre 1599

[...]. Il Corriero scritto con le passate che venne dall'Imperatore oltre quelche fu scritto l'altra settimana si è inteso di più, che portò la conferma, come il Principe Sigismondo era stato fatto prigione dagl'Imperiali et vogliono sarà tenuto prigione in vita, et del Valacco alcuni dicono, che facesse un ordine al Nuntio Malaspina di partirsi fra due giorni dalla Transilvania et che egli pretendeva il Dominio per se proprio di quella Provincia, il che sarebbe esser peior priore, sendo egli sismatico, et di rito greco, ma gl'Imperiali qua dicono tutto il contrario, et Iddio voglia sia così [...].

Buta, *Diplomatarium* II, p. 120, doc. CXV; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat., vol. 1067, f. 776.

Roma 29 decembrie 1599

[...]. Epistola trimisă înainte vreme, care a venit de la împărat, înafară de cele scrise săptămîna trecută, a adeverit că principele Sigismund fusese făcut prizonier de către imperiali şi că va fi ţinut prizonier pe viaţă; despre valah unii spun că i-ar fi dat poruncă nunţiului Malaspina să plece în două zile din Transilvania şi că cere pentru sine stăpînirea acelei provincii, lucru care ar fi mai rău, el fiind schismatic şi de lege grecească. Despre acestea imperialii spun altminteri şi să dea Domnul să fie aşa [...].

137 1600 ianuarie 1, Constantinopol

1600 [1], Ianuary 1, Constantinople

[...]. Acordinge to my former advise Michaell resteth Prince of Transilvania and his sonn of Wallachia, havinge sent to the Grand Signor to confirme them therin, which thay desyer may be graunted freely, yf not thay will Keepe the same as longe as thay can perforce; wherto noe answere is given as yett, and the Viceroy Generall laboureth all he cann to effecte the same, supposinge it will be a means to bringe him in favor againe, beinge in disgrace with the Grand Signor for his negligence this yeare in performinge nothinge of that was expected and promised by him considering the small force the Emperor had in the feild this year [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme, Anglia, r. 467, c. 68; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 69; Tappe *Documents*, p. 130—131, doc. 193.

1600 [1] ianuarie 1,
Constantinopol

[...]. După cum am informat mai înainte, Mihai rămîne principele Transilvaniei şi fiul său al Ţării Româneşti, drept pentru care a trimis solie la sultan spre confirmarea lor, care doresc să le fie acordată de bunăvoie; în caz contrar, ei le vor păstra împotriva voinţei sultanului cît vor putea mai mult; la acestea nu s-a dat nici un răspuns pînă acum, iar vizirul face tot ce poate ca să le înfăptuiască dorinţa; presupunînd că acesta va fi un mijloc de a-şi recîştiga bunăvoinţa, fiind în disgraţia sultanului din pricina neglijenţei sale din anul acesta, căci nu împlinise nimic din ceea ce era de aşteptat de la el; între-aceea a promis să facă tot ce-i stă în putinţă, dată fiind puţina oaste pe care împăratul o avea anul acesta în luptă [...].

[1] În original datat 1 ianuarie 1599, după stilul veneţian.

138 1600 ianuarie 6, Niepolomice

Intelleximus ex literis Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae perlatum esse ad Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram Ill⟨ustrissimu⟩m et Magnificum Regni nostri Cancellarium instructum copijs ulteriorem Valachiam petere et eo tendere; quod unde profectum sit, vehementer miramur. Dedimus hoc tempore ad ipsum l⟨itte⟩ras ut ne quicquam ulterius agat quam ut Moldaviam et Hieremiam eius Palatinum qui est more maiorum in patrocinio et clientela nostra exercitu n⟨ost⟩ro defendat. Nec diffidimus illum pro officio suo ac fide erga nos mandatorum nostrorum fines minime transgresurum. Michael quidem Moldauiae Prouinciae finibus ac Hieremiae a Bistricia ex propinquo imminere copijs coactis dicitur. Credimus Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram habere in eum ius imperij. Postulamus igitur amanter ut Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra ipsi mandet ut nihil moueat, nec pacem inter Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis et n⟨ost⟩ras ditiones turbet. Qua in re quid futurum sit ut certo et quamprimum nos Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra faciat certiores cupimus. Quae vero amplius ad paccandas ditiones mutuaq⟨ue⟩ iura conseruanda et ad tranquillitatem tuendam vel nostro, vel iure gentium spectant, ea nos pro affinitatis et cognationis n⟨ost⟩rae vinculo proq⟨ue⟩ perpetuo pacis et concordiae studio amice cum

Caes<area> M<aiesta>te agemus et uniuersae Austriacae domus omnem felicitatem optamus ut et pace sit et belli con<tra> hostes fortunatissima. Ser<enita>te<m>q<ue> V<est>ram peculiariter optime diu valere[a] cupimus. Niepolomicijs 6 Ian<uarii> 1600.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 6, c. . 591; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, XII, 1, p. 587—588, doc. CMXL.

---

[a] La Hurmuzaki adăugat: *ex animo*.

Am aflat din scrisoarea Luminăţiei voastre că s-a vestit Luminăţiei voastre că preailustrul şi măritul cancelar al regatului nostru, însoţit de oaste, merge şi se îndreaptă spre Ţara Românească; de unde să fi pornit acest lucru, ne mirăm foarte. În acest răstimp i-am trimis o scrisoare să nu făptuiască nimic altceva decît să apere cu oştirea noastră Moldova şi pe Ieremia, palatinul acesteia, care, potrivit obiceiului din străbuni, se află sub ocrotirea noastră şi <ne este> supus. Şi nu ne îndoim că acela, în temeiul slujbei şi credinţei sale, nu va încălca cîtuşi de puţin litera poruncilor noastre. Se spune însă că Mihai, după ce şi-a adunat oştile, ameninţă din apropiere de Bistriţa hotarele provinciei Moldova şi pe Ieremia. Sîntem încredinţaţi că Luminăţia voastră are dreptul de a-i porunci acestuia. Aşadar cerem prieteneşte Luminăţiei voastre să-i poruncească să nu făptuiască ceva şi nici să nu tulbure pacea între ţinuturile noastre şi ale Maiestăţii imperiale. Ce va să fie într-aceasta, noi dorim ca Luminăţia voastră să ne dea de ştire în chip neîndoielnic şi cît mai grabnic. Iar cele ce privesc, potrivit dreptului nostru sau celui al neamurilor, ţinuturile ce trebuie pacificate, şi drepturile reciproce care trebuie păstrate, şi liniştea care trebuie ocrotită, le vom discuta prieteneşte cu Maiestatea imperială, potrivit legăturii noastre de neam şi de sînge şi potrivit rîvnei neostoite pentru pace şi înţelegere; şi dorim întregii Case de Austria multă fericire, să se afle în pace şi să fie cu mult noroc, în timp de război, împotriva vrăjmaşilor. Dorim cu osebire Luminăţiei voastre cît mai bună şi îndelungă sănătate. <Dată la> Niepolomice, 6 ianuarie 1600.

139 — 1600 ianuarie 13, Munkačevo

Edler, gestrenger, sonderes geliebter Herr unnd Freund,

Meines liben Herren Schreiben vom 27 Decembris hab ih denn 12 dits alhie zu Munckhätsch, bey dem Herren Ragotzi, — aber ich verhoff Ir Mtt. widerumb einen erspriesslichen Diennst zu den sibenbürgischenn Wesen allergehorsambist zu leissten unnd, wo nich gar, meines eillenten Verraisens halben, gleich jetzt zu erhalten, doch ein gueter Anfanng gemacht unnd nachrichtliche Anweisung gegeben zu haben, — recht empfanngen unnd Irer Khay. Mtt., unsers allergenedigisten Herrn und Khaiser, allergenedigistes Verlanngen der Hanndstain unnd Wässers-Golds halben, woll gehorsambist vernomen; will demselben, alles müglichistes Vleiss nach, erachten unnd auch diss fahls mich hochlich erfreyen, das ich Irer Khay. Mtt. zu derer allergenedigistenn Gefallen diennen möge allergehorsambist.

Ich hab sonnst von dem Herren Carlo Magno verstannden das er auch was solches im Bevelch hat; der wierd sich ohne Zweifel befleissen, weillen er mit dem Michael Waida gar woll bekhant ist, etwas von dergleichen Sachen für Ir Mtt. zu procuriern; dann der Michael hat vill schönnen Stuckh Wasser-Golds unter des Sigismundus Schatz, wie ih vernimb, auch anndere uberauss schönne Sachen, von Wöhren unnd Rosszeügen, gefunden unnd bekhomben, darvon er billich Irer Mtt. das Besste offeriern solte.

Das nun die Khayserliche Mtt. meine bisshero gepflogene sübenbürgerischen Hanndlungen zu allergenedigister Satisfaction gereicht sein, darumben dannckh ich meinem Gott düemüetiglich; der wölle mier weiter mit seiner Genad beystehen; unnd sich laider nunmer bey dem Michael, wie mier der Herr Dr. Pezz schreibt unnd bey seinen Gesanntenn das yenige erzeigen will, wess ich mich all Zeit besorgt: das nemblich ime die Cession unnd Resignation des Lanndes Siebenbürgen nie recht Ernnst, noch gemaint gewest seye. Ih dieselbig auch nie mit runten claren Worten aus ime verstehen, noch auss ime herauss hab bringen mögen; das wird nun mer auch, besorg ih, Irer Khay. Mtt. also, unnd nicht anders, fürkhomben werden [...] [1].

Datum Munckhätsch, denn 13 Janer, anno 600.

David Ungnad

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 232, c. 612—613; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 134—137; Hurmuzaki, XII, 1, p. 612—613, doc. CMLXXI.

Preanobil şi preaiubit stăpîn şi prieten,

Scrisoarea iubitului meu stăpîn, din 27 decembrie, am primit-o la 12 a acestei luni, aici la Muncaci, la domnul Rákoczi; eu sper că îi voi aduce Maiestăţii sale din nou un serviciu folositor în chestiunea Transilvaniei şi, chiar de nu voi rezolva imediat, din cauza grabei cu care călătoresc, sper că am făcut totuşi un început bun, despre care am şi trimis o scrisoare; am aflat deci cu supuşenie despre interesul Maiestăţii sale imperiale, stăpînul nostru preamilostiv şi împărat, pentru probe de minereu şi pentru aurul de rîu. Voi acorda deci toată atenţia <acestei chestiuni> şi îmi voi da toată silinţa ca să pot servi cu supuşenie şi să fac plăcere Maiestăţii sale imperiale.

De altfel, am înţeles de la domnul Carlo Magno că şi el a primit o asemenea dispoziţie. Fără îndoială, el îşi va da toată silinţa să procure astfel de lucruri pentru Maiestatea sa, căci el se cunoaşte bine cu Mihai voievod. După cum am aflat, Mihai are multe bucăţi frumoase de aur de rîu din tezaurul lui Sigismund; totodată, el a mai găsit sau primit şi alte lucruri foarte frumoase, ca arme şi harnaşamente, din care cu adevărat el ar trebui să ofere pe cele mai bune Maiestăţii sale.

Dacă prin acţiunile mele de pînă acum din Transilvania am reuşit să ofer satisfacţie Maiestăţii imperiale, pentru aceasta îi mulţumesc lui Dumnezeu şi-l rog să-mi fie şi în continuare de ajutor, mai ales că acum s-a văzut clar la Mihai şi la trimişii lui — după cum îmi scrie domnul doctor Pezzen — că, aşa cum m-am temut întotdeauna, el nu a luat în serios şi nici nu se gîndeşte să cedeze Transilvania. Nici eu însumi nu am auzit vreodată de la el cuvinte clare în acest sens şi nici nu am putut scoate de la el ceva semnifi-

cativ. Mă tem că același lucru i se va întîmpla acum și Maiestății sale imperiale. [...] [1].

Dat la Muncaci, la 13 ianuarie anul 1600.

David Ungnad

[1] Despre condițiile călatoriei in Transilvania și cheltuielile efectuate.

140 **1600 ianuarie 15, Veneția**

Venezia il 15 gennaio 1600

Le lettere di Vienna del primo stante gionte Sabbato sera n'accusano di Cassovia delli 25 passato con aviso [...] che il Reggimento dell'Austria assoldato per Transilvania non andarebbe altrimente in quella Provincia, intendendosi che doverà servire nella Stiria per il Serenissimo Ferdinando [...].

[...]. Di più di Constantinopoli s'hà che in quella Città [...] tutti stavano smariti dalli progressi del Valacco et d'Imperiali [...].

[...]. Con più freschi avisi d'Albaiulia avisano le grand'accoglienze fattevi à Giorgio Basti da Michiel Vaivoda, il quale passava con le sue forze nella Bulgaria și come a sua corrispondentia il suo figliolo era già passato con quella della Valacchia nella Moldavia contra Gieremia, del quale qui s'è scoperto un suo mandatario che insidiava la vita, ò col ferro o col veneno del S⟨igno⟩re Moldavo [1], che d'alcuni mesi si trattiene a Venetia [...].

Buta, *Diplomatarium* II, p. 123, doc. CXXII; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb Lat., vol. 1068, f. 37–38.

Veneția 15 ianuarie 1600

Scrisori de la Viena din 1 ale lunii de față, ajunse sîmbătă seara, ne dau de veste din Cașovia, din data de 25 a lunii trecute [...], că regimentul austriac pregătit pentru Transilvania nu va mai merge în acea provincie; se pare că va porni spre Stiria, spre a servi sub ordinele prealuminatului Ferdinand [...].

[...]. Pe deasupra, de la Constantinopol se află că în acel oraș [...], toți erau înspăimîntați de biruințele valahului și ale imperialilor [...].

[...]. Din știri noi de la Alba Iulia aflăm de primirea triumfală făcută lui Gheorghe Basta de Mihai voievod, care avea de gînd să treacă cu oștile sale în Bulgaria; la fel, fiul său aflăm că a și pornit din Țara Românească spre Moldova, împotriva lui Ieremia, despre care s-a aflat că a trimis un om de-al său spre a-i curma viața, prin sabie sau otravă, domnului moldovean [1] care de cîteva luni trăiește la Veneția [...].

[1] Petru Cazacul, fiul lui Alexandru Lăpușneanu.

141 — 1600 ianuarie 18, Seleuş

1600 ianuarie 18, Seleuş

Il⟨lustrissi⟩mo S⟨ign⟩or,

Vengo avisato da molte parti che il Vaivoda fà leva di gente a tutta furia, et in part⟨i⟩c⟨olare⟩ non sò se sia vero che in Tasnad vi siano gente sue che dano danari. V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ facci videre se così è, et che si piglino presi quei tali, non mi parendo questo che si cosenti questo senza espresso ordine di Sua Ma⟨es⟩tà. Et io tratanto stò scrivendo ai comittati, sotto pena dela disgr⟨atia⟩ di d⟨ett⟩a Sua Ma⟨es⟩tà che non consentino che niuno eschi per andar a quel servitio. Dall'altro canto intendo ch'esso Vallaco manda i suoi preti per tutti i villaggi nei confini habitati dalla sua natione; il che mi dà non poco sospetti di qualche novità — sì come anco me ne dà la venuta di quel gentilhuomo pollaco che lei mi scrisse; agionto poi altre circonstantie, che per hora non posso scrivere. Mi parto in questo ponto per Berksas, parendome necessario restringere le genti, acciò non venesse qualche inproviso et impensato caso, e di q⟨uan⟩to seguirà ne darò aviso a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ si come la priego far l'istesso. E le bascio le mani. Di Sölles, li 18 di genaro 1600.

Di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma ser⟨vi⟩tor,

G⟨iorgio⟩ Basta

La l⟨ete⟩ra, viene con q⟨ues⟩ta per il Vaivoda, priego V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ mandarla con la prima comodità.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 232, c. 218; Haus, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 167—168; Hurmuzaki, XII, 2, p. 625—626, doc. CMLXXXV;

Preacinstite domn,

Sînt înştiinţat din multe părţi că voievodul strînge oaste în mare grabă şi nu ştiu îndeosebi dacă e adevărat că la Tăşnad s-ar afla oameni de-ai săi care dau bani. Domnia voastră să binevoiască a cerceta dacă aşa stau lucrurile şi dacă s-au strîns oameni, căci nu mi se pare că se face treaba aceasta fără poruncă anume a Maiestăţii sale. Eu în vremea asta scriu comiţilor să nu îngăduie, sub aspră pedeapsă a Maiestăţii sale, ca cineva să pornească să dea ascultare acelei chemări. Aflu dealtminteri că valahul îşi trimite preoţii prin toate satele de la hotare pe unde locuieşte neamul său, care lucru îmi dă nu puţine bănuieli că pune ceva la cale, tot aşa cum îmi dă de gîndit venirea acelui gentilom polon de care mi-a scris Domnia voastră; mai sînt pe deasupra şi alte împrejurări de care nu pot acuma scrie. Plec de îndată la Beretău, căci mi se pare că trebuie să strîng oastea, ca să nu se întîmple vreun lucru pe negîndite; de ce se va întîmpla voi da ştire Domniei voastre, pe care o rog să facă aşijderi. Mă închin cu plecăciune. Din Seleuş, în 18 ianuarie 1600.

Slujitorul Domniei voastre preacinstite,

Gheorghe Basta

Mai soseşte o epistolă dimpreună cu aceasta, pentru voievod, şi rog pe Domnia voastră să i-o trimită cu cel dintîi prilej.

[...][1]. Accepimus hisce diebus l⟨itte⟩ras Sac⟨rae⟩ Caes⟨are⟩ae M⟨aiestatis⟩ quibus ad n⟨ost⟩ras quas ad eam de Michaelis Transalpinae Valachiae Palatini inuadendae Moldauiae, cui Hyeremias praefectus est, consilijs, aliquoties scripsimus respondet. Quoniam aut in illi Caes⟨are⟩ae M⟨aiestatis⟩ Regni quoq⟨ue⟩ Vngariae cuiusdam in illam prouinciam iuris mentionem facit, nequaquam praetermittendum nobis est quin iterum repetamus, quae de iure in eam regni n⟨ost⟩ri superioribus l⟨itte⟩ris Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩ti perscripsimus. Quod quidem cum plurimorum praeteritorum palatinorum homagijs et perpetuo multorum saeculorum vsu firmatum stabilitumq⟨ue⟩ sit, in dubium vocari non potest. Nam etsi infelicioribus Christianitati vniuersae temporibus inualescens Turcica potentia in illam quoq⟨ue⟩ prouinciam penetrasset, nunquam tamen antecessores n⟨ost⟩ri ius in illam prouinciam suum et regni sui asserere destiterunt saepeque et palatinis constituen⟨dis⟩ et alijs quibusuis modis et rationibus quid in eam iuris sibi competent demonstrare non praetermiserant. Neq⟨ue⟩ vel palatinor⟨um⟩ qui illi praeficiebantur, vel prouincialium fides ac officia in reges Poloniae defuerunt. Insignia etiam illius prouinciae in regni sigillis, in vexillis, in omnibus publicis monumentis inter reliquarum huius regni prouincior⟨um⟩ insignia poni semper solita sunt, ita ut nemini vnquam fuerit dubium prouinciam eam iuris esse regni n⟨ost⟩ri, quod ipsam quoq⟨ue⟩ M⟨aiestatem⟩ Caes⟨area⟩m iudicaturam non dubitamus. Quodq⟨ue⟩ in praesentia etiam Caes⟨area⟩ M⟨aiestas⟩ pollicetur prohibituram se ne Michael illam prouinciam infestet, grato animo accipimus ac petimus ut eius rei diligentem curam habeat, ne quid Michaelis temeritate turbar⟨um⟩, excitetur, utq⟨ue⟩ nos certi simus nihil illum hostile in Hyeremiam et in Moldauiam moliturum. Quam enim graue esset, praesidijs perpetuis illam prouinciam tenere perpetuoq⟨ue⟩ ab hoste cauere, ipsum aut⟨em⟩ non offendere facile pro sua prudentia Caes⟨area⟩ M⟨aiestas⟩, intelligit.

Quod ad nos attinet, quemadmodum id iam per l⟨itte⟩ras Caes⟨are⟩ae M⟨aiesta⟩ti significauimus, dabimus operam ut nulla in re n⟨ost⟩rae cum Caes⟨area⟩ M⟨aiestate⟩ amicitiae arctissimaeq⟨ue⟩ nostrae necessitudinis officijs desimus [...][1].

Sigismundus Rex

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 81, c. 250—251; Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk, Rękopisy, Sygn. r.k.p. 1400, nr. 6.

[...] [1]. Zilele acestea am primit scrisoarea sfintei Maiestăţi imperiale care ne dă răspuns la cele ce-am scris de mai multe ori, în legătură cu planurile lui Mihai, voievodul Ţării Româneşti, de a intra în Moldova, unde a fost ales Ieremia ⟨ca voievod⟩. Deoarece în acea scrisoare a Maiestăţii imperiale se aminteşte de un anume drept al Regatului Ungariei asupra acelei provincii, în nici un chip nu trebuie să scăpăm din vedere să amintim din nou cele ce am scris Maiestăţii imperiale în scrisoarea noastră de mai înainte în legătură cu dreptul regatului nostru asupra ⟨Moldovei⟩. Desigur nu poate fi pus la îndoială că acest lucru a fost întărit şi statornicit prin jurămintele de credinţă ale mai multor palatini din trecut, după străvechea lege, ⟨dăinuind⟩ de multe veacuri. Căci, chiar dacă în vremuri mai de restrişte pentru întreaga creşti-

nătate sporita putere turcească năvălise în acea provincie, totuşi nicicînd predecesorii noştri n-au renunţat să pretindă dreptul lor şi al regatului lor asupra acelei provincii şi adesea principilor ce urmau a fi numiţi, în felurite alte împrejurări şi pricini, nu au uitat să le arate ce drept le revine lor în acea provincie. Şi n-au lipsit nici dovezile de credinţă ale palatinilor ce erau numiţi acolo şi nici slujbele ⟨credincioase⟩ ale locuitorilor faţă de regii Poloniei. Chiar însemnele acelei provincii obişnuiau să fie puse în sigiliile regatului, pe steaguri, pe toate monumentele publice, între însemnele celorlalte provincii ale acestui regat, astfel încît nimeni să nu aibă vreo îndoială că acea provincie este de drept a regatului nostru; şi nu ne îndoim că şi Maiestatea imperială va judeca aşa. Deoarece în prezent şi Maiestatea imperială făgăduieşte că se va îngriji ca nu cumva Mihai să atace acea provincie, am primit ⟨aceasta⟩ cu sufletul împăcat şi dorim ca ⟨Maiestatea imperială⟩ să se îngrijească cu bunăvoinţă, ca nu cumva, din pricina vreunei nesocotinţe de-a lui Mihai, să se işte acolo tulburări şi dorim, ⟨de asemenea⟩, să fim asiguraţi că acela nu va pune la cale nimic duşmănos împotriva lui Ieremia şi împotriva Moldovei. Căci Maiestatea sa imperială, cu înţelepciunea ei, îşi dă seama cît de greu ar fi ca să ţină sub ascultare acea provincie cu o oştire permanentă şi veşnic să o apere de duşman şi nici pe acesta să nu-l lovească.

În ce ne priveşte, aşa cum i-am dat de ştire deja Maiestăţii imperiale în scrisoare, ne vom da silinţa ca în nici o împrejurare să nu lipsească dovezi ale prieteniei noastre cu Maiestatea imperială şi ale preastrînsei noastre legături [...][1].

Sigismund rege

---

[1] Instrucţiuni, date solului polon Adrian Rembowski, care nu se referă la ţările române.

143 — **1600 ianuarie 20, Satu Mare**

Allergnedigister Khaiser und Herr,

Eur Khaiserliche Majestätt werden vor dissen allergnedigist haben empfangen was ich Eurer Majestätt vom achzehnden dits der durch den von Hofkirchen an Tag gebrachten Schreiben [1] halben allergehorsambist hab angedeut.

Hab der vertrautten Person, die hie gewest ist, so hindter die Brief khumben, hab ich hundert Taller, niht allein umb der Brief Willen, auf Ratt des Herrn Zaggels, des Herrn von Herberstain, des Herrn von Hofkhirchen und des Herrn Carlo Magno, sondern furnemblich darumben vererth, das dieselbe Person auch mit des Michaels gehaimben mehrern Leutten, die täglich und stätts bey und umb den Waida sein, und Alles fasst anhören was er redt, vertraut ist und practicirt, die sollen auh allso zu unserer Devotion, zu unserem guetten Bericht und Nachrichtungen bewegt und allicirt werden. Darzue gehören nur Verehrungen: derwegen Eur Khayserliche Majestätt Ir niht wolten frembd furkhumben lassen das ich vasst inn mehrern meinen Schreiben auf ein notturfftige ergäbige Gelts-Fursehung allergehorsambist deutte, und instantius zöige; dann es khan offt mit hunder oder zwai hundert Ducatten was erhalten werden, darfur Eur Khayserliche Majestätt gern aines, zwai und mehr Tausend Ducatten spendiern lassen, und wurdens demnaht niht erlangen, wann man die uhrplitzlich und unversehen Occasion, alls baldt sie sich offerirt, aus den Handen liess.

Es ist ein vertrautte Person zu Weissenburg verhanden, die inn die zwantzig mal von den Bathorischen zu dem Turkhen ist verschickt worden; von der wirt man ire Practiken, und mit wem sy sonst ine Ober-Ungern colludirt, woll erfahren khinnen; doch nicht ohne Verehrung.

So ist auch noch ein Person, die täglich umb den Waida ist, verhanden. die vill gehäimber Sachen communicirn khan; ich solt ein Ziffer von Eur Mätt. hinnen haben, alle dergleichen gehaimbere Sachen und Nämben Ewer Mätt. inn der Ziffer hinaus zu schreiben; bitt Eur Mätt. gehorsambist, sy geruechen allergnedigist darauf bey der zu Prag anwesenden Hofkhriegs-Cantzlei gedenkhen zu lassen.

Der Balok Gergel, sonst Gregurzhia genenth, so mit einem Raguseer auch bey Eur Mätt. wallahischer Gesanter gewest ist, der soll an jetzo das gantz Thuen und Lassen bey dem Mihal sein: derselbig solte auh gewunnen werden. Wann Eur Mätt. auf in auch ein Present und sechs, siben hundert bis ein tausend Taller zu wagen verordnetten, ist er mit etwan so mir verantwortlich bey Eur Mätt. sein möcht, zu gewunnen und der Diennst den er Eur Mätt. thätte, darnach beschaffen, so soll ich khein Müglickheit darzue an mir erwinden lassen: dann zu einer Richtigkheit und Gewissheith mit Sibenbürgen zu khumben, ist des Uncosstens woll werth.

Vom achtzehenden diss, haben Eur Khay. Majestät vernumben das ein Wallach mit Namben Mila Poetor, der sonst des Waida Maller sein soll, herkhomben ist; der zeucht nach Venedig, wie Eur Mätt. aus dem Extract seiner Patent gnedigist zu vernemben. Der hatt ain Diener mit sich, der gar woll italianisch khan; er selbst aber redet nur wallachisch. Mit dem Diener hab ich vill conversirt; der hatt mir auch zu verstehen geben, der Michal begere nicht Landt: hab an ainem schlechten Haus genueg; er beger nur mehr Geldt und Leut Eurer Mätt. zu erobern und einzunemben, und hindter im inn der ganzen Christenhait ein unsterblichen guetten Rhuemb und Namben zu lassen; sein Gemüeth und Gedenkhen stehen jetzt nur auf die Moldau. Die khan er niht hindter im lassen, dann, wann er uber die Thönä gegen dem Turkhen zug, so möcht im der Moldauer, mit Hulf der Pollakhen, inn die Wallachei fallen, dieselbig einnemben, das er nicht wider zurukh uber die Thänä inn die Wallahei khundt. Das hatt nur gleichwoll ein vernunfftig Bedenkhen, wann er, Michal, durch Präkhtikhen oder aigne Ergebung, die Moldau erhallten khundt und Eur Mätt. darundter nicht ein neuen pollnischen Khrieg auf sich ziehen dirfft; das brächt Eurer Mätt. weniger Gefahr. [. . .] [2].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 232, c. 270—273; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 214—217; Hurmuzaki, XII, 2, p. 627—628, doc. CMLXXXVIII.

Preamilostive împărat şi stăpîn,

Cred că Maiestatea voastră a primit cele relatate de mine Maiestăţii voastre la 18 ale acestei luni, în legătură cu scrisorile [1] scoase la lumină de către von Hoffkirchen.

La sfatul domnului ⟨Mihai⟩ Székely, al domnului von Herberstein, al domnului von Hoffkirchen şi al domnului Carlo Magno, am dat persoanei de încredere care a fost aici şi care a descoperit scrisorile 100 taleri, însă nu numai pentru scrisori, ci mai mult pentru că acea persoană are strînse relaţii confidenţiale cu mai mulţi oameni intimi ai lui Mihai, care se află zilnic, permanent în jurul voievodului şi aud aproape tot ce spune el, iar pe aceştia trebuie să ni-i facem devotaţi, să-i folosim pentru a putea întocmi rapoarte

bune cu ştiri şi să-i atragem. În acest scop, darurile sînt cele mai potrivite. Sper că Maiestatea voastră a reţinut că eu în aproape toate scrisorile mele am arătat necesitatea aprovizionării cu bani şi insist şi acum asupra acestui fapt. Adeseori, cu o sută sau cu două sute de ducaţi se poate obţine acelaşi lucru pentru care Maiestatea voastră altfel ar cheltui o mie, două sau mai multe mii de ducaţi şi poate că în cele din urmă nu s-ar obţine nimic dacă ocazia ivită pe neaşteptate şi pe neprevăzute ar fi lăsată să scape din mînă.

La Alba Iulia se află o persoană de încredere, care a fost trimisă de către Báthoreşti la turci de douăzeci de ori; de la el s-a putut afla totul despre intrigile lor şi cu cine au complotat ei în Ungaria de Sus, însă nu fără daruri.

Mai este apoi o persoană care se află zilnic în preajma voievodului şi care ar putea să ne comunice multe lucruri secrete; ar trebui să am la dispoziţie un cifru al Maiestăţii voastre, ca să cifrez pentru Maiestatea voastră toate lucrurile secrete şi numele ⟨persoanelor respective⟩; rog deci preasupus pe Maiestatea voastră să dea dispoziţie în acest sens Cancelariei Aulice de Război din Praga.

Gheorghe Balogh numit şi Grigorcea, care împreună cu un raguzan a fost şi la Maiestatea voastră ca emisar valah, ar fi acum, se spune, un fel de factotum pe lîngă Mihai; şi el ar trebui cîştigat. Dacă Maiestatea voastră aţi dispune să-l încerc riscînd un dar şi şase, şapte sute pînă la o mie taleri, ar putea fi cîştigat, garantînd eu pentru el faţă de Maiestatea voastră, iar serviciile pe care el le-ar putea aduce Maiestăţii voastre ar compensa din plin cheltuielile, mai ales că eu nu văd nici o altă posibilitate de a aduce Transilvania pe calea dorită ⟨de noi⟩, în siguranţă.

Din ⟨scrisoarea mea⟩ din 18 a acestei luni Maiestatea voastră imperială a aflat că a sosit aici un valah, cu numele de Mila Petru, care este un sol al voievodului. El merge spre Veneţia, după cum Maiestatea voastră poate vedea din extrasul din scrisoarea lui de acreditare. Acesta are cu el un însoţitor care vorbeşte curent italiana. El însuşi vorbeşte însă numai în grai valah. Am conversat mult cu însoţitorul. Acesta mi-a dat de înţeles că Mihai nu rîvneşte la provincia ⟨Transilvania⟩; îi ajunge o ţară săracă; are nevoie doar de mai mulţi bani şi soldaţi ai Maiestăţii voastre ca să facă noi cuceriri şi să lase în urma lui în întreaga creştinătate o faimă şi un nume bune şi nemuritoare; inima şi gîndul lui sînt îndreptate acum numai spre Moldova; el nu o poate lăsa astfel în spatele lui, căci atunci cînd ar trece Dunărea împotriva turcului, ⟨voievodul⟩ moldovean, cu ajutorul polonilor, ar pătrunde în Ţara Românească şi ar cuceri-o, astfel că el nu s-ar mai putea întoarce peste Dunăre în Ţara Românească; totuşi, el are acum un gînd rezonabil, în sensul că el Mihai, ar putea aduce sub ascultare Moldova prin acţiuni ascunse sau prin supunere proprie, iar prin aceasta Maiestatea voastră nu ar cauza un nou război cu Polonia, ⟨deci⟩ acest fapt ar constitui un pericol prea mic pentru Maiestratea voastră. [...] [2].

---

[1] Scrisorile care aparţinuseră cancelariei lui Andrei Báthory.

[2] Informaţii despre raporturile austro-polone şi despre serbarea Bobotezei la Alba Iulia.

144 **1600 ianuarie 27, Roma**

Dilecto filio Nobili viro Michaeli Principi Valachiae
Clemens Papa VIII [a]

Dilecte fili Nobilis vir s⟨a⟩l⟨ute⟩m et A⟨postoli⟩cam benedict⟨ionem⟩. Reddet Nob⟨ilita⟩ti tuae has nostras litteras amoris indices Ven⟨erabi⟩lis

frater Bernardinus Episcopus Argensis qui per has dies Romam uenit ut haec sacra limina uisitaret beatoru⟨m⟩ Principum Apostolorum Petri et Pauli nunc autem cum benedictione nostra ad ecc⟨lesi⟩am suam redit ut oues fidei suae ab hac s⟨anc⟩ta Ap⟨ostoli⟩ca sede creditas in qua nos indignos spiritus sanctus praesidere uoluit pascat in Christo et regat nimirum fideles. Illos qui latino ritu utuntur; tibi igitur illum magnopere commendamus; ut tua ope et benignitate adiutus in tua Valachiae Prouintia suum episcopalis officij munus et facilius et fructuosius exerceat, per illius diuinam gratiam a quo solo est omnis n⟨ost⟩ra sufficientia. Multis argumentis adducimur ut credamus de te animo deuoto esse erga nos et erga hanc Sanctam Romanam Ecclesiam omnium ecc⟨lesi⟩ar⟨um⟩ caput, matrem et magistram, nec dubitamus te ultro propensum esse ad bene merendum de episcopis praesertim, sed si nostrae etiam commendationis intuitu hunc Argensem episcopu⟨m⟩ Nobilitas sua tanto libentius uidebit et impensius iuuabit, erit id nobis ualde gratum. Deus te fili sua coelesti gr⟨ati⟩a semper tueat⟨ur⟩. Datum Romae, 2o Ianuarij Anno jubilei MDC.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Vatican, r. 16, c. 83; Archivio Segreto Vaticano Arm. XLIV, 44; Hurmuzaki, VIII, p. 202—203, doc. CCXCVI.

Iubitului fiu, nobilului bărbat, lui Mihai, principele Țării Românești, papa Clement al VIII-lea

Iubite fiu, nobil bărbat, mîntuire și binecuvîntare apostolică. Îi va înmîna Domniei tale această scrisoare, ce îți arată ⟨cît te⟩ iubim, venerabilul frate Bernardinus, episcop de Argeș, care a venit la Roma zilele acestea ca să viziteze lăcașurile sfinte ale mai-marilor apostoli, Petru și Paul; acum însă, cu binecuvîntarea noastră, se înturnează la biserica sa ca să-și păstorească întru Hristos oile religiei sale, încredințate ⟨lui⟩ de acest Sfînt Scaun Apostolic — în care Sfîntul Duh a voit ca noi, nevrednicul, să cîrmuim — și să-și diriguiască credincioșii care practică ritul latin; așadar, ți-l încredințăm pentru ca el, cu ajutorul și bunăvoința ta, să-și împlinească, mai lesne și mai cu folos, în țara ta îndatorirea slujbei sale de episcop, în temeiul harului său dumnezeiesc din care se trage și toată fala noastră. Sîntem convinși prin multe dovezi să credem că ai un suflet devotat nouă și sfintei biserici romane, capul, maica și diriguitoarea tuturor bisericilor și nu ne îndoim că ești peste măsură de înclinat în a-ți cîștiga merite, mai cu seamă în fața episcopilor, dar dacă Domnia ta, la vederea acestei recomandări a noastre, îl va privi cu atît mai bucuros pe acest episcop și îl va ajuta cu atît mai stăruitor, aceasta ne va fi foarte pe plac. Domnul să te ocrotească, fiule, cu mila-i cerească. Dată la Roma, 27 ianuarie, în anul de grație 1600.

145 **1600 ianuarie 28, Constantinopol**

1600[1], Ianuary 28, Constantinople

[. . .]. Two dayes since a messenger was dispatched from hence with the Grand Signor his letters to Michaell to ascertaine him of his full consent and confirmation of him for Prince of Transilvania and his son of Wallachia. Yett this day il was muttered in Divan that the great Chancellor of Powland was comen downe with a great army, whoe togither with the Prince of Bugdannan entred into Transilvania to be revenged for the Cardinall his death

and that Michael was retired into his cheifest fortresse. But I being better advised will certifie your Honour of the truth. [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 72; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 123; Tappe, *Documents*, p. 131, doc. 194.

1600 [1] ianuarie 28, Constantinopol

[...]. Acum două zile un emisar a fost trimis de aici cu scrisorile sultanului către Mihai pentru a-l asigura de deplina sa încuviinţare şi confirmare a acestuia ca principe al Transilvaniei şi a fiului său ‹ca principe› al Ţării Româneşti. Şi, totuşi, astăzi s-a zvonit în Divan că marele cancelar al Poloniei a venit cu o oaste mare şi împreună cu domnul Moldovei au intrat în Transilvania ca să răzbune moartea cardinalului şi că Mihai s-a retras în cetatea sa cea mai de seamă. Iar eu, cînd voi fi mai bine informat, voi da de veste Excelenţei voastre dacă aceste lucruri sînt adevărate. [...].

[1] În original datat 28 ianuarie 1599, după stilul veneţian.

146 **1600 ianuarie 29, Veneţia**

Venezia il 29 gennaio 1600

[...]. Le lettere di Vienna delli 15 stante n'accusano di Cassovia dell 7 con aviso di Transilvania come sino all'hora non era seguito altro di momento tra il Valacco et il Moldavo su i confini di quella Provincia dove correva voce da pochi creduta stante le cose scritte che si trovasse il Prencipe Sigismondo Battori con le sue genti assoldate dal Gran cancelliero di Polonia, dal quale continuamente venisse sumministrato di nuove genti, aspettando anco in suo aiuto certo numero de Turchi; et che all'incontro il Valacco disposto d'affrontar il Moldavo s'andava anch'egli ogni giorno più ingrossando di buona gente, havendo lasciate con le sue forze il Basti nel contorni di Hust, la qual fortezza frontiera della Polonia era benissimo presidiata de soldati Imperiali con ferma opinione che ambe le due parti si fermeranno senza far altro sino a Primavera, che all'hora si comincierà un bel ballo con li Polacchi nella Moldavia, benchè altri tengono ch'esso Valacco non sia per perder tempo, anzi che di già si sia mosso contro la Bulgaria. Che il Carli Magno si trovava hora appresso il Valacco col quale si fermarebbe sino al ritorno dell' Ambasciatore mandato da esso all Imperatore; Ch'era gionto in Vienna dalla Corte Ces‹are›ea l'Ambasciatore del Valacco non sapendosi per anco quello habbi trattato con l'Imperatoare dicendosi che S‹ua› M‹aes›tà manderà nuovi Comisarri per trattare alcuni negotii con esso Michali, ne per ancora si sapeva chi saria mandato Gov‹ernato›re in Transilvania [...].

[...]. Qui è gionto à questo Prencipe della Moldavia uno Benesaib Turco partito da Constantinopoli alli 4 del passato con raguaglio particolare sopra li affari del suo Prencipato goduto da Geremia a sostentatione del quale contra il Valacco mettendo Turchi ogni lor sforzo d'ordine del Gran Sig‹no›re si mandavano a quella volta 1 500 Azomogliani, Gianizzari novelli con ordine d'assoldare genti nella Bulgaria et altre Provincie convicine a difesa del Moldavo riducendosi a questo principal obieto tutto il maneggio della guerra Ongarica [...].

Buta, *Diplomatarium*, II, p. 124—125, doc. CXXVI; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat., vol. 1068, f. 70.

Veneţia, 29 ianuarie 1600

[...]. Scrisori din Viena din 15 ale lunii prezente ne dau de veste că printr-o ştire sosită la Caşovia din Transilvania, din 7 prezent, s-a aflat că nu s-a petrecut încă nici o înfruntare între valah şi moldovean la hotarele acelei ţări, de unde se pornise zvonul nu prea vrednic de crezare, date fiind lucrurile ce s-au relatat pînă acum, cum că principele Sigismund Báthory se găsea cu trupele sale alături de cancelarul Poloniei, căruia mereu îi soseau oameni, ba mai mult, că în ajutorul lui ar fi aşteptat să vină şi oarece oaste turcească; dimpotrivă, se zice că valahul, pregătit să-l înfrunte pe moldovean, pornise cu trupe noi, la care se adăugau mereu alţi oameni, după ce Basta rămăsese cu oştile sale în preajma Hustului, fortăreaţă de la hotarul cu Polonia, bine apărată de oştenii imperiali; dar umblă veste sigură că şi valahul şi Basta nu vor întreprinde nimic pînă la primăvară, cînd va începe război mare cu polonii aflaţi în Moldova. Alţii însă afirmă că valahul n-ar vrea să piardă vremea, şi că între-aceea ar fi pornit spre Bulgaria. Carlo Magno s-ar afla acum în preajma valahului, lîngă care ar avea de gînd să stea pînă la sosirea ambasadorului trimis de acesta la împărat. Se zice că la Viena ar fi ajuns, plecînd de la Curtea imperială, ambasadorul valahului, fără a se şti însă ce a vorbit cu împăratul, măcar că Maiestatea sa ar fi trimis alţi comisari spre a trata cu numitul Mihai, deşi pînă acuma nu se ştie cine ar fi fost numit guvernator al Transilvaniei. [...].

[...]. A sosit aici, la principele moldovean, un anume Benesaib, un turc plecat de la Constantinopol în 4 ale lunii trecute, cu însărcinări speciale privind treburile din Moldova, unde stăpîneşte Ieremia, căruia turcii, din porunca sultanului, i-ar fi trimis, ca să-i aibă pavăză contra valahului, 1 500 de agemoglani, precum şi ieniceri, cu poruncă să se mai strîngă oşteni din Bulgaria şi din alte provincii învecinate pentru apărarea moldoveanului; cam acestea sînt veştile privitoare la războiul din părţile Ungariei [...].

147 **1600 februarie 1, Alba Iulia**

Ill⟨ustrissi⟩me et Mag⟨nifi⟩ce D⟨omi⟩ne et amice nobis obseruand⟨issi⟩me,

Quanto cum ardore septimum iam hinc annum studio iuuandae Reipub⟨licae⟩ Christianae contra immanissimos eiusdem no⟨min⟩is hostes arma tractauerimus, quousq⟨ue⟩ successus, Dei praepotentis auxilio, consecuti fuerimus, et Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominatio⟩ni V⟨estr⟩ae et toti orbi Chri⟨st⟩ano notum est. Siquidem, a quo primum tempore, abiecta barbarorum societate, ad fidelitate⟨m⟩ Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ R⟨egi⟩aeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩tis, D⟨omi⟩ni nostri Clemen⟨tissi⟩mi, animum adiecimus, ita semper fauimus prospeximusq⟨ue⟩ exoptatissimae, nec vnq⟨uam⟩ desperatae saluti libertatiq⟨ue⟩ Christianorum, tot jam annis barbarica seruitute pressorum, vt ejus commoda priuatis rebus, fortunis liberisq⟨ue⟩ semper anteposuerimus. Quo in studio cum ad extremum vitae spiritum p⟨er⟩seuerare o⟨mn⟩iaq⟨ue⟩ nostra in vnica Christianitatis salute secundum Deum posita esse cupiamus, sentimus nobis eas vires non esse, neq⟨ue⟩ et⟨iam⟩ a Sac⟨ra⟩ Caes⟨are⟩a M⟨aiesta⟩te

commode copias in auxilium suppeditari, quibus tanti hostis potentia infringi, et quam longissime a finibus Christianis arceri possit. Sed in hoc, quo maior rei bene gerendae accedat occasio, Christianorum Principum, inprimis autem Sac⟨rae⟩ M⟨aiesta⟩tis Caes⟨are⟩ae, benigno auxilio opus esse intelligimus; quos tam honestissimae, immo necessariae, causae minime defuturos confidimus. Itaq⟨ue⟩ Ill⟨ustrissi⟩mam et Mag⟨nifi⟩cam D⟨ominati⟩onem V⟨estram⟩, pro publico Reipub⟨licae⟩ Christianae bono, vehementer rogamus, immo obtestamur quod et sponte eam facturam non dubitamus, vt, q⟨u⟩anti salutem publicam facit, cum Sac⟨ra⟩ M⟨aiesta⟩te Sua et Principibus Christianis id consilij easq⟨ue⟩ rationes inire velit, vt in subsidium sacri hujus belli Sua M⟨aies⟩tas Caes⟨are⟩a tantam pecuniae vim nobis suppeditare dignetur, quanta, non modo ad ducendum, verum et⟨iam⟩ ad conficiendum gloriose bellum requiri debet. Pigeat iam taedeatq⟨ue⟩ aliquando Christianos tam insolenti et diuturnae barbarorum tyrannidi iugulum praebuisse. Quod si, vt sperare libet, ex benigna Suae Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis clementia, sacri istius belli gerendi cura auctoritasq⟨ue⟩ nobis commissa fuerit, non militum et copiarum, quae in tam longum terrarum tractum opportune mitti non possuant, sed sufficientis duntaxat pecuniae, quae a⟨n⟩i⟨m⟩a est rerum gerendarum, subsidium expetimus. Sentiet breui orbis Christianus, Deo vires largiente, quantum studio, opera et industria nostra Respub⟨lica⟩ Chr⟨ist⟩iana augmentum sit acceptura, pro cujus salute nos fortunas o⟨mn⟩es, vitam ipsam et car⟨issi⟩ma quaeq⟨ue⟩ in discrimen adducere non recusabimus. Sperare certe cum insigni laetitia et expectatione audemus Deum gloriosissimis his conatibus nunq⟨ua⟩m defuturum; cujus auxilio, et hostis immanissimus a finib⟨us⟩ Christianis q⟨ua⟩m longissime arceri, et salus atq⟨ue⟩ incolumitas rebus Christianis parari possit. De reliquo, nos p⟨ro⟩pense Ill⟨ustrissi⟩mae et Mag⟨nifi⟩cae D⟨ominati⟩onis V⟨estr⟩ae voluntati diligenter commendantes, eandem ad multos annos feliciter valere cupimus. Dat⟨u⟩m Albae Iuliae, 1 die Feb⟨ruar⟩ij A⟨nno⟩ 1600.

Ill⟨ustrissi⟩mae et Mag⟨nifice⟩ae D⟨ominati⟩onis V⟨estr⟩ae

Seruitor,
Michael Vaiuoda

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 232, c. 426—428; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 334—337; Hurmuzaki, XII, 2, p. 664—665, doc. MXXVIII.

Preailustre şi mărite domn şi prieten, nouă preavrednic de cinstire,

Îi este cunoscut şi preailustrei voastre Domnii şi întregii lumi creştine cu cită osîrdie am mînuit armele, de şapte ani încoace, în rîvna ⟨noastră⟩ de a fi de folos creştinătăţii împotriva cumpliţilor vrăjmaşi ai numelui ⟨de creştin⟩, şi ce izbînzi cu ajutorul lui Dumnezeu, am dobîndit. Dat fiind că, încă de la bun început, după ce alianţa barbarilor a fost doborîtă, ne-am întors gîndul spre credinţa faţă de sfînta Maiestate imperială şi regească, domnul nostru preamilostiv, în aşa chip mereu am slujit şi ne-am îngrijit de mult dorita — şi nicicînd nenădăjduita — salvare şi libertate a creştinilor apăsaţi de atîta vreme de jugul barbar, încît întotdeauna am pus foloasele sale înaintea propriilor noastre interese, a averilor şi copiilor noştri. În astă rîvnă, cum sîntem dornici a stărui pînă la cea de pe urmă suflare ca, după Dumnezeu, tot ceea ce este al nostru să fie aşezat întru mîntuirea creştinătăţii, noi ne dăm seama că nu avem acele forţe şi că nici sfînta Maiestate imperială nu ne poate trimite cu uşurinţă trupe într-ajutor, cu care să poată fi înfrîntă pu-

terea unui vrăjmaș atît de puternic și să poată fi ținută cît mai departe de hotarele creștine. Dar în această ⟨clipă⟩ în care se ivește un prilej mai osebit pentru a purta cu bine războiul, noi știm că este nevoie de ajutorul binevoitor al principilor creștini și mai cu seamă de cel al sfintei Maiestăți imperiale; și avem credința că nu se vor da în lături de la o cauză atît de vrednică de laudă, ba chiar și atît de trebuincioasă. De aceea, pentru binele creștinătății, cu tărie rugăm, ba chiar implorăm, pe preailustra și mărita voastră Domnie (și nu ne îndoim că va face de la sine acest lucru) să voiască a se gîndi dimpreună cu sfînta sa Maiestate și cu principii creștini, la acel plan și la acele socoteli, pe cît o cere salvarea obștească, ⟨așa⟩ încît Maiestatea sa imperială să binevoiască a ne pune la îndemînă, întru sprijinul acestui sfînt război, atîția bani cîți trebuie dați ca războiul să fie nu numai purtat, dar și isprăvit cu glorie. Într-o bună zi se vor rușina, ba chiar le va fi silă creștinilor că și-au oferit grumazul tiraniei atît de nerușinate și de îndelungate a barbarilor. Iar dacă, după cum nădăjduim, prin îndurarea binevoitoare a Maiestății sale imperiale, grija și cîrma acestui sfînt război ne vor fi încredințate nouă, nu cerem ajutor în oșteni și trupe, care nu pot fi trimiși la vreme pe un drum atît de lung, dar cerem cel puțin un ajutor îndestulător în bani, care sint sufletul războaielor. În scurtă vreme, lumea creștină va simți, Dumnezeu sporindu-ne forțele, cît ajutor va primi creștinătatea de pe urma rîvnei, silinței și strădaniei noastre; pentru mîntuirea ⟨creștinătății⟩ noi nu vom șovăi să ne primejduim toate averile, viața însăși și ⟨bunurile⟩ cele mai scumpe ⟨nouă⟩. Cutezăm a nădăjdui cu mare bucurie și nerăbdare că Dumnezeu nicicînd nu ne va părăsi în aceste planuri atît de înălțătoare; cu ajutorul lui, și cumplitul vrăjmaș poate fi ținut cît mai departe de hotarele creștine, și mîntuirea și siguranța pot fi rînduite creștinătății. În rest, încredințîndu-ne cu smerenie voinței binevoitoare a preailustrei și măritei voastre Domnii, vă dorim sănătate și fericire întru mulți ani. Dată la Alba Iulia, în ziua de 1 februarie, în anul *1600*.

Al preailustrei și măritei voastre Domnii slujitor,

Mihai voievod

148 **1600 februarie 4, Alba Iulia**

Io spero di hauer negotiato in modo tale que Sua M⟨aes⟩ta et Ill⟨ustrissimo⟩ Sig⟨n⟩or Waiuoda restarano d'acordio et a V⟨ostre⟩ S⟨ignorie⟩ Illustrissime con manco disturbo et trauaglio. E giuro a Dio che in Corte non [a] conoschcono li affari di queste parti ne manco sanno abraciar la grand' fortuna di questo Waiuoda; la quale resolutara ad ogni contento e grandezza e satisfatione di Sua M⟨aes⟩ta Caes⟨a⟩rea e dila Crist⟨i⟩a⟨ni⟩ta, man conuiene poner ogni ombra et diffidenza a parte, e no⟨n⟩ dar credenza a male lengue.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 232, c. *500–501*; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 389–390; Hurmuzaki, XII, 2, p. 673, doc. MXXXVIII.

[a] Pasajul cuprins între *non* și *ne manco* lipsește la Hurmuzaki.

Sper că am purtat tratative în așa fel încît Maiestatea sa și preailustrul domn voievod vor cădea la înțelegere, iar Domniile voastre preailustre ⟨veți avea⟩ mai puțin tulburare și osteneală. Și mă jur pe Dumnezeu că la Curte nu se cunosc treburile din aceste părți, nici cel puțin nu știu să vadă marele noroc al acestui voievod care va ajunge ⟨să fie⟩ spre mulțumirea și măreția și mîngîierea Maiestății sale imperiale și a creștinătății; ci se cade să se înlăture orice bănuială și îndoială și să nu se dea crezare vorbelor rele.

149 **1600 februarie 4, Alba Iulia**

Michael, Valachiae Transalpinae Wayuoda, Sacr⟨ae⟩ Caesar⟨eae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis consiliarius, per Transyluaniam locumtenens ac eiusdem cis Transyluaniam partiumq⟨ue⟩ ei subiectarum fines exercitus generalis capitaneus. Spectabiles ac Magnifici Domini amici, vicini nobis obseruan⟨dissimi⟩.

Salutem ac foelitium quorumcunq⟨ue⟩ prosperu⟨m⟩ successu⟨m⟩.

Literas M⟨agnificar⟩um D⟨ominatio⟩num Vestrarum accepimus, ex quibus intelligimus procinctum earundem ad nos. Gratissimu⟨m⟩ nobis est quod nobis praenunciaverint. Deus Opt⟨imus⟩ Max⟨imus⟩ ducat easdem bona in sanitate, nos quoq⟨ue⟩ syncero ex corde expectamus. Quod autem D⟨omi⟩num Michaelem Zekel Deus pristinae sanitati restituerit, illud quoq⟨ue⟩ magnam facit laeticiam. In reliquo Sp⟨ectabi⟩les Mag⟨nifi⟩c⟨enti⟩as Vestras fel⟨icite⟩r beneq⟨ue⟩ valer⟨e⟩ cupien⟨tes⟩. Datum Albae Iuliae, 4 februar⟨ii⟩, Anno Domini 1600.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 232, c. 503—505; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 391—392; Hurmuzaki, XII, 2, p. 672, doc. MXXXVII.

Mihai, voievod al Țării Românești, consilier al sfintei Maiestăți imperiale și regești, locțiitor în Transilvania, precum și dincoace de hotarele supuse ei, căpitan general al oștirii.

Cinstiți și măriți domni, prieteni, vecini nouă preavrednici de cinstire, sănătate și izbîndă norocită în toate, întru fericire.

Am primit scrisoarea măritelor voastre Domnii, din care am aflat de venirea voastră la noi. Ne-am bucurat foarte că ne-ați înștiințat de mai înainte. Preabunul și măritul Dumnezeu să vă aducă în bună sănătate; noi vă așteptăm cu inima curată. Și mare bucurie ne face faptul că Dumnezeu l-a întors la dreapta-i judecată de mai înainte pe domnul Mihail Székely. În rest, dorim cinstitelor Măriilor voastre sănătate bună întru fericire. Dată la Alba Iulia, 4 februarie, în anul Domnului 1600.

150 **1600 februarie 5, Roma**

Roma il 5 febbraio 1600

[. . .]. Di Ungheria non scrivono altro se non che il Valacco et il Moldavo andavano l'on l'altro ingrossando li loro esserciti, ma che si teneva con tutto

ciò non fossero per farci altro sino à Primavera, nel qual tempo il Papa potrebbe haver sopito quelle differenze aiutato dal Card⟨inal⟩ Farnese, al quale S⟨ua⟩ S⟨anti⟩tà gli lo promise il primo luogo che vacava come fu scritto quando S⟨ua⟩ B⟨eneditio⟩ne diede un luogo simile al Dottor Benino [...].

Buta, *Diplomatarium* II, p. 127, doc. CXXX; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat., vol. 1068, f. 83.

Roma 5 februarie 1600

[...]. Din Ungaria nu ni se scrie altceva decît că valahul și moldoveanul umblau să-și sporească oștile, măcar că pînă în primăvară nu se va întreprinde nimic; în vremea asta papa ar putea să aplaneze aceste neînțelegeri, cu ajutorul cardinalului Farnese, căruia Sanctitatea sa îi promisese o slujbă însemnată, de îndată ce s-ar ivi prilejul, lucru care s-a mai întîmplat cînd sfîntul părinte i-a dat o asemenea slujbă doctorului Benino [...].

151 **1600 februarie 7, Ambraș**

Allergnedigister Herr vndt Herr Vetter,

Eur Röm. Khay. Matt. allergnedigiste Communication, der von Michael Wayuoda aus der Wallachey wider den Cardinal Batori, erlangten herrlichen Uictori, von dato lezten Nouembris, des iüngst abgelaufnen 99-ten Jarss, ist mir erst vorgestern gelifert. Vnndt ob mir zwar dise fröliche Zeitung berait vor disem vorkhomen, so hab ich doch aus diser mereren vnndt aigentlichen Particularitet, die ienige Freudt vnndt Wonne geschepfft, die von mir vndt allen, Eur Röm. Khay. Matt. allergehorsamisten Dinnern billichen gefühlet vndt empfunden wirdett. Gegen Eur Röm. Khay. Matt. aber, thue ich mich, allervndterthenigist bedankhen, das sy meiner allergnedigist ingedenckh gewest, vnndt mich des ganczen Verlauffs diser fürtreflichen vndt ewig gedenkhwirdigen Victorj vmbstendiglich berichten zu lassen allergnedigist geruhet. Der Allmechtige wolle Eur Röm. Khay. Matt. mit vilen dergleichen Victorien zieren, vndt sy wider alle ire Feinde beschüczen. Ewr Röm. Khay. Matt. mich hiemit zu Khayserlichen Gnaden allervnterthenigist vnndt gehorsambist befehlende. Geben auf Ambrass den sibendten Februarry Anno 1600.

Allervndterthenigister vnd gancz gehorsamister Diener,

Karl

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 231, c. 197—198; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei I, Karton 83, f. 8—9; Hurmuzaki, IV, 1, p. 19, doc. XIII, Rev. Arh., 2, 1975, p. 180, doc. 2.

Preamilostive stăpîn și văr,

Comunicarea Maiestății voastre imperiale romane, datată la sfîrșitul lunii noiembrie a anului trecut 1599, despre strălucita victorie obținută de Mihai voievod din Țara Românească împotriva cardinalului Báthory, mi-a fost înmînată abia alaltăieri. Și, deși această veste fericită îmi parvenise deja mai înainte — căci despre acest fapt eu am primit în mai multe rînduri știri adevărate, care m-au bucurat mult —, cea de acum a fost primită de mine și de ceilalți preasupuși slujitori ai Maiestății voastre imperiale romane cu

un sentiment înălţător. Vreau să mulţumesc preasupus .Maiestăţii voastre imperiale romane pentru că v-aţi gîndit cu milostenie la mine şi aţi pus să mi se relateze pe larg şi în detaliu despre obţinerea acestei minunate victorii, demnă de a fi veşnic pomenită. Cel Atotputernic să împodobească ⟨fruntea⟩ Maiestăţii voastre cu multe asemenea victorii şi să o ferească de toţi duşmanii săi. Rămîn preasupus şi preaplecat al Maiestăţii voastre imperiale romane. Dat la Ambras, la 7 februarie anul 1600.

Preasupus şi preaplecat slujitor,

Carol

152 **1600 februarie 10, Alba Iulia**

Allergnedigister Khaiser und Herr,

Allss wir gesstern, den 9 diss, ungefehrlich umb aylf Uhr vor Mittag, auf ein Viertl Meil [1] hieher zur Statt Weissenburg gelangt, da hatt uns Ir Gnaden der Herr Michal Waida den Herrn Bischof Napragi, den Czaki Istwan, den Cornisch Gaspar, den Bornamissa Balthaser, den Zekel Moises, jetzigen im Land General-Obristen, neben mehr Sibenbirgern, auch seiner furnembern Wallachen etlih, bey 400 Pferden von Cossakhen, Moldauern und Sibenbirgern endgegen geschikht und uns durh den Herrn Napragi, mit einer zi⟨er⟩lichen lateinischen Oration, des ungefehrlichen Inhalts empfangen lassen: Ir Gnaden der Herr Waida, alls Eurer Mätt. getreuer, gehorsambister Diener, erfreyeten sich mit dem Höhsten unserer Ankunfft, darauf er nun ein guette Zeit mit grossem Verlangen gewart, und wundschte von Hertzen das dise unsere Legation und fernere mit Ir Gnaden vorstehende Tractation zuvorderist zu der Eher Gottes, zu algemainer Chrisstenhait Wolfart und zu Vermehrung Irer Khay. Mätt. Hoheith, Khönigreih und Land, zu Erhebung ires hochlöblishisten Hauss Össterreih, zu Trost und Erhellung dises mit so öfftern Veränderungen und Bedrangnuss euserist affligirten, opprimirten und ersägerten und erschöpfften Landes Sibenbirgen Trost und Erhebung, auh endtlih uns, Eurer Mätt. gehorsambisten Commissarien, bey Eur Mätt., dem Herrn Waivoda, der gantzen Christenheith, auch sonderlih bey den Stenden dises Landts zu khayserlichen, furstlihen und erkhändtlichen Rhuemb, Lob, Preis und Dankh gereichen und gedeyen möge; welches sie zu diser Empfahung verrer deute, auh fur ire Personen, Eur Mätt. allerundtherthenigist, Ir Gnaden gehorsambist, der gemeinen Christenheith, irem bekhumberten, betriebtem und beengstigtem Vatterland treulih, auch uns, niht allein freundtlih gönnen, sondern auh mit getreuem Gemieth wunschen, undt hött sich allso Ir Gnaden, alls der inn Eur Mätt. und der Christenheith Dienst sein Leben zu bringen beger, auh sich Eur Mätt. allertundterthänigist und gehorsambist bevelchen.

Darauf ich Ungnad dem Herrn Pischoff sovil inn Latein wider geantwort, wie Eur Khey. Mätt. von mehr Jahren her sider, sich Ir Gnaden undter Eur Mätt. khayserlichen Schutz-Protection, auh inn dero Dienst begeben, allergnedigist vermerkht mit wass Eifer, Dapfer- und Grossmiettigkheit Ir Gnaden, ungespartes Guets und Bluets, sich bey Eurer Khey. Mätt. woll verdient und im ein unstreblihen Namben inn der gantzen weiten algemainen Christenheit gemacht; also wurden auh Eur Mätt. inn dem sein treue gehorsambiste Devotion und undterthenigistes getreues Gemieth erkhenen, das Ir Gnaden uns, Eur Mätt. daher zu Ir Gnaden deputirte Commissarien, mit

solcher Ehrbietung gehorsambisster treuer Affection, auch sonderer Erfreyung empfangen und einhbeläitten lassen, — mit auh unsers Thaills Wider-Wundsch und Erhellung der guetten cristlichen imprecationum et votorum, wie es der Herr Napragi gegen uns proferirt; daneben wir Ir Gnaden und inen Eur Mätt. kheyserlihe Gnad angekhundt und mit unsern Diensten und bessten officiis gegen Irer Gnaden und inen anerbotten. Folgends haben Ir Gnaden uns ein sondern wolzirten Gutschi mit 6 Rossen verordent; darauf wir gesessen und den Herrn Carlo Magno zu uns genomben.

Es sein undter der Belaittung zu Ross von Sibenbürgern, Moldauern (welche Moldauer alles was sie inn der Moldau gehabt, verlassen und sich zu dem Herrn Waida begeben) und Khossakhen vill furnember Leut wollkhläid und, mit wollbutzten schönen Rossen herfarn im Fald gewest; die gar artlih gegen ein ander Scharmitzels Weiss sich provocirt, gescharmitzelt, — das zwar ein hubsches und bei etlihen das Ansehen gehabt, weill sy sein offt zu unsern Wägen, offt die umbrent begeben haben, alls wären sie so erfreuth gewest das wir inen Gelt mit brähten.

Alls wir nahend wor das hieig Staat-Thor khomben, so ist die Fues-Volkh zu baiden Seithen, das Mäiste wol khleidte Schutzen, die gleich an einander stehend angeordnet gewest, dartzwischen wir bis inn unsere Herbergen gefahrn, und von Herrn Bischof, auh den andern wallahischen und sibenbirgischen Herrn, bis gar inn mein Ungnaden Zimer und Losament, mit sonderer Ehrerbiettung, sein einbelaitet und, wie es sich eiserlih ansehen lassen, niht allein vom Herrn Waivoda, sondern auh von den sibenbirgischen Herrn gern gesehen worden. Welches alles, weill es Eurer Mätt. zu Ehern und zu Erzeigung des Herrn Waida gehorsambisten Devotion und Treu geschehen, wir billih bey Eurer Mätt. allergehorsambist rhuemben und erheben sollen. [...] [2].

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 232, c. 550—554; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 428—431; Hurmuzaki, XII, 2, p. 687—688. doc. MLIII.

Preamilostive împărat și stăpîn,

Ieri, ⟨adică⟩ 9 ale acestei luni, pe la orele 11 înainte de prînz, cînd ajunsesem la un sfert de milă[1] de orașul Alba Iulia, Domnia sa domnul Mihai voievod ne-a trimis în întîmpinarea pe domnul episcop Naprágyi, pe Ștefan Csáky Gáspár Kornis, Balthasar Bornemissa, Moise Székely — în prezent comandant general — împreună cu mai mulți transilvăneni, precum și cu cîțiva valahi de frunte ai săi, însoțiți de 400 călăreți cazaci, moldoveni și transilvăneni, primindu-ne cu un frumos discurs latinesc rostit de domnul Naprágyi, avînd aproximativ următorul cuprins: Domnia sa, domnul voievod, ca slujitor devotat și preasupus al Maiestății voastre, se bucură în cel mai înalt grad de sosirea noastră, pe care a așteptat-o cu multă nerăbdare, dorind din inimă ca această solie a noastră, precum și alte viitoare tratative ⟨ale noastre⟩ cu Domnia sa, să ducă la slăvirea lui Dumnezeu, la binele general al creștinătății, la lărgirea stăpînirilor Maiestății sale imperiale, la înălțarea preaonoratei Case de Austria, la mîngîierea și liniștea noastră, a preasupușilor comisari ai Maiestății voastre, a domnului voievod, a întregii creștinătăți, precum și a staturilor acestei țări, spre gloria, lauda, prețuirea și mulțumirea imperială și princiară; în continuare, a arătat că ei sînt credincioși și preasupuși față de persoana Maiestății voastre, față de Domnia sa ⟨voievodul⟩, față de întreaga creștinătate, față de patria lor aflată în grele clipe, la strîmtoare;

noi nu numai că sîntem primiţi cu prietenie, dar ni se doreşte numai binele, iar Domnia sa, aflîndu-se în slujba Maiestăţii voastre şi a creştinătăţii, vă este preasupus.

La aceasta, eu, Ungnad, i-am răspuns domnului episcop în latină, ⟨arătînd⟩ că Maiestatea voastră, de mai mulţi ani, de cînd Domnia sa s-a pus sub protecţia imperială a Maiestăţii voastre şi, totodată, în serviciul Maiestăţii voastre, a observat zelul, vitejia şi generozitatea Domniei sale, care a servit pe Maiestatea voastră imperială neprecupeţindu-şi bunurile şi sîngele şi care şi-a făcut un nume nemuritor în întreaga creştinătate; de asemenea, Maiestatea voastră, aflînd despre devotamentul preasupus şi credinţa arătată, va afla şi despre afecţiunea şi primirea deosebită pe care Domnia sa ne-a rînduit-o nouă, comisarilor trimişi de Maiestatea voastră la Domnia sa, precum şi despre rugăminţile şi dorinţele exprimate în faţa noastră de domnul Naprágyi; în continuare, am menţionat sentimentele bune ale Maiestăţii voastre imperiale faţă de Domnia sa şi faţă de cei prezenţi şi ne-am oferit serviciile noastre şi bunele oficii pe lîngă Domnia sa şi pe lîngă cei de faţă. Apoi ni s-a pus la dispoziţie, din partea Domniei sale, o caleaşcă împodobită special, cu şase cai, în care ne-am aşezat, luîndu-l cu noi şi pe domnul Carlo Magno.

Între călăreţii transilvăneni, moldoveni (care moldoveni şi-au abandonat tot ce au avut în Moldova şi au venit la domnul voievod) şi cazaci se aflau mulţi oameni de vază, cu cai frumos împodobiţi, care ne făceau frumoase demonstraţii cavalereşti şi aveau o înfăţişare foarte agreabilă, înconjurau în goana calului trăsurile noastre şi erau atît de veseli, ca şi cum le-am fi adus bani.

Cînd ne-am apropiat de poarta de intrare a oraşului, pe ambele părţi erau oşteni pedeştri, cei mai mulţi echipaţi de luptă, orînduiţi umăr lîngă umăr; am mers astfel printre ei pînă la reşedinţa noastră, însoţiţi cu multe onoruri de domnul episcop, precum şi de ceilalţi domni valahi şi transilvăneni, pînă în camera mea; după cum s-a putut vedea, noi am fost aşteptaţi cu plăcere nu numai de către domnul voievod, ci şi de domnii transilvăneni. Toate acestea vrînd să arate devotamentul şi fidelitatea domnului voievod, noi le-am socotit ca fiind de fapt în onoarea Maiestăţii voastre. [...] [2].

---

[1] O milă austriacă medievală = 7 586 m.

[2] Informaţii despre misiunea lui Carlo Magno.

153 — 1600 februarie 12, Csenger

La lettera di V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ di 17 Gennaro, mi capitò sino tre giorni in questi confini di Transilvania, dove tuttavia mi trovo volteggiando mentre che dalla Corte venghi qualche risolutione sopra le pretensioni del Valacco, il quale alla libera pretende restar con quella provisione; ma da qualche giorno in qua pare che si sia alquanto radolcito, lasciandosi intendere di volerne uscire, purchè venghi per successore in essa alcun principe del sangue. Ma io dubito che egli in questo non proceda sinceramente, et che tra tanto tratti col Turco o con altri nemici della Casa d'Austria; ma di questo in breve ci chiariremo: et io fra tanto ho ridotto all'obedienza di Sua Maestà il castello di Hust, piazza importante, con doi altri, che se bene non sono di tanta importanza, sono però necessarii per tenere in brida la Transilvania. Ma non ho potuto fuggire l'invidia et malignità d'alcuni, i quali

hanno sparso nove, che io havessi havuto corrispondenza col S⟨igno⟩r cardinale Bathori, et che con danari m'havesse corrotto, acciò dissuadessi l'imperatore a non muoversi contro di lui, et che anco per questo interesse non mi sia mosso più presto contra esso cardinale; et poichè V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ è informata dell'uno, et dell'altro di questi negotii, non starò a far altro discorso; solo dirò havere scritto a Sua Maestà, a Sua Altezza, et a tutti gli ambasciatori con offerta di volermi costituire insieme con tutti i miei seguaci per purgarmi d'una tanta calunnia, et ne sto aspettando risposta, et insieme che mi sia fatta giustitia, se io sarò truovato innocente, come in effetto sono. L'intentione si sa essere stata del Valacco, il quale si è servito per instrumento di alcuni heretici, che volentieri non mi veggono in queste parti; et questi sono stati quelli che han publicato questo. Ma io farò restare et essi et il Valacco per bugiardi et infami.

Quanto poi a quello che V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ dal S⟨ignor⟩ Don Alessandro [1], io non ne so cosa alcuna; starò alla mira, et mi risolverò secondo i partiti che mi saranno proposti, perchè insomma in queste parti non voglio più lungamente fermarmi, si per questo, come per le poche provisioni che mi vengono mandate; et dubito che se il Turco voltasse in qua, che io sarei forzato abbandonar la provincia, poichė, com'ella sa, non vi sono nė fortezze, nè genti, nė meno la volontà dei popoli.

La lettera che V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ scrive havermi mandata dal campo inferiore, si l'ho vista, et ė stato bene ch'in essa V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ non m'habbi scritto del disordine seguito, che per altra via poi ho inteso benissimo il tutto. Ma chi cosi vuole, cosi habbia. Iddio conservi V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ come desidera.

Al sicuro ho risoluto andarmene.

Di Chinger, li 12 Febraro 1600.

Veress, *Basta*, doc. 444, p. 349–350; Biblioteca Vallicelliana, Roma pachet. N. 16, p. 242.

Scrisoarea Domniei voastre din 17 ianuarie mi-a sosit acum trei zile, pe cînd mă aflam aici, la hotarele Transilvaniei, unde trebuie să tot adast, pînă ce va veni de la Curte vreo hotărîre în ce priveşte pretenţiile valahului, care fără să se mai ascundă pretinde să rămînă acolo cu trupele pe care le are; dar de cîteva zile încoace pare să se mai fi muiat, lăsînd să se înţeleagă cum că ar vrea să plece ⟨din Transilvania⟩, lăsînd drept succesor un principe de sînge. Eu însă mă tem că în chestiunea cu pricina acţionează cu prefăcătorie, iar în astă vreme umblă să se înţeleagă cu turcii sau cu alţi duşmani ai Casei de Austria; despre toate ne vom lămuri curînd; eu, în vremea asta, am adus sub ascultarea Maiestăţii sale cetatea Hust, fortăreaţă însemnată, împreună cu alte două care, chiar dacă nu sînt tot pe atît de însemnate, sînt totuşi de mare folos spre a ţine în frîu Transilvania. Dar n-am putut să scap de invidia şi răutatea unora, care au răspîndit zvonul că eu m-aş fi înţeles cu cardinalul Báthory, care m-ar fi cumpărat cu bani, ca să-l îndemn pe împărat să nu acţioneze contra lui, din care pricină eu n-aş fi pornit pe cît de repede se cuvenea împotriva cardinalului. Dar pentru că Domnia voastră este înştiinţată de aceste lucruri, de la unul şi de la altul, n-am să mai vorbesc despre asemenea lucruri; am să vă spun doar că i-am scris Maiestăţii sale, precum şi Alteţei sale, şi tuturor ambasadorilor, arătîndu-le că vreau să-mi adun tovarăşii de arme, spre a mă spăla de aşa ocară, şi că stau aşteptînd răspuns, nădăjduind să mi se facă dreptate şi să fiu socotit nevi-

novat, cum şi sînt de altminteri. Această defăimare a fost pusă la cale de valah, care s-a folosit drept unelte de nişte necredincioşi, care nu văd cu ochi buni prezenţa mea aici; ei sînt cei care au răspîndit asemenea zvonuri. Cît mă priveşte, eu îi socotesc şi pe ei şi pe valah drept nişte mincinoşi şi mişei.

Cît despre cele ce mi-a scris Domnia voastră ca venind din partea monseniorului Alessandro [1], eu nu am ştire de nimic; stau şi pîndesc, şi voi lua o hotărîre potrivită cu răspunsul ce mi se va da, fiindcă pînă la urmă nu vreau să mai zăbovesc prea mult pe aici, şi din dorinţa arătată mai sus, şi din pricină că proviziile ce mi-au fost trimise s-au împuţinat; mă tem dar că de se va întoarce turcul aici, voi fi silit să părăsesc provincia Transilvaniei, fiindcă, cum bine ştie Domnia voastră, aici nu sînt nici fortăreţe, nici oameni de credinţă, şi voia poporului e alta.

Epistola, despre care Domnia voastră scrie că mi-a fost trimisă din tabăra de jos, am văzut-o, şi e bine că Domnia voastră nu mi-a scris de tulburările care au avut loc, pentru că despre toate am aflat mai apoi pe alte căi. Dar fiecare are ceea ce-şi doreşte. Domnul să vă aibă în paza lui.

Am hotărît neclintit să plec de aici.

Din Csenger, la 12 februarie 1600.

[1] Alessandro Comuleo.

154 — 1600 februarie 12, Veneţia

Venezia il 12 febbraio 1600

[...]. Aggiongono alle lettere di Vienna tener di Transilvania che à Claudiopoli erano stati carcerati alcuni Polacchi che andavano spiando il paese, quali havevano deposto che il Principe Sigismondo si trovava con gran seguito di Cavalleria su i confini della Polonia. Che il Valacco con le sue genti, entrato nella Moldavia, andava destruggendo ogni cosa con voce che si trovassero appresso di lui alcuni mandati da· Geremia Moldavo per trattar seco d'amicitia et confederatione et impetrar per mezzo suo gratia appresso l'Imperatore, al quale esso Valacco dimandava in riccompenso dell'acquisto fatto della Transilvania la Città di Cassovia, havendo sopra ciò anco scritto al Ser⟨enissim⟩o Mattias che vogli intercedere per lui appresso S⟨ua⟩ M⟨aes⟩tà, la qual con tutta la Corte si doveva transferire a Vienna prima che ritorni a Praga [...].

Buta, *Diplomatarium* II, p. 129, doc. CXXXV; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat., vol. 1068, f. 100–101.

Veneţia 12 februarie 1600

[...]. La epistolele de la Viena se mai adăogesc ştiri din Transilvania cum că la Cluj fuseseră întemniţaţi nişte poloni care făceau pe iscoadele prin ţară şi care declaraseră că principele Sigismund se află cu oaste mare de cavalerie la hotarele Poloniei. Valahul, cu oştile sale, după ce pătrunsese în Moldova, făcea mari prădăciuni; se zvoneşte că în preajma lui s-ar afla nişte trimişi ai lui Ieremia moldoveanul, veniţi să trateze pace şi alianţă cu el, şi voind ca prin mijlocirea sa să se împace cu împăratul, căruia valahul îi ceruse, drept răsplată pentru dobîndirea Transilvaniei, cetatea Caşoviei;

pe deasupra se spune că acesta îi scrisese prealuminatului Matthias, ca să intervină în favoarea sa pe lîngă Maiestatea sa, care cu întreaga curte urma să vină la Viena înainte de a se întoarce la Praga [. . .].

155 **1600 februarie 13, Alba Iulia**

Audies propediem quid Illus⟨trissi⟩mus Vaiuoda cum Commisarijs caesar⟨eis⟩ in summum gratitudinis documentum concluserit, ita ut fidelitatis exemplum Michael omnibus futurus sit miraculo.

Regnum Transyluaniae, non istis legatis, sed Ill⟨ustrissi⟩mo Marchioni de Burgau tradet in proprias manus. Prudenter titubans, illud regnum manus principis dare constituit. Fungetur mox offitio militis peregrinantis, idq⟨ue⟩ ob victualium defectum. Vivet cum coniuge Fogerasini, ubi haec firmius cum Commissarijs agentur; palam tamen fiet omnia, cum aliquot ibi futuri sint summi viri. Vani hic rumores de dominorum interitu vel alijs infortunijs: dicebatur ipso a Vaiuoda in periculosa captiuitate detineri. Miror vanitates: omnia optime transigent⟨ur⟩ foedus praeterq⟨ue⟩ cum Rudolpho nullum. Bella futura cum Turcis et Tartaris cruenta admodum. Foedus cum Moldauo pro forma ad tempus ictum est. Vale. Albae Iuliae, 13 Febru⟨arii⟩, A⟨nno⟩o 1600.

Demetrio. Prima Martij plura audies.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 232, c. 620—622; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 488—489; Hurmuzaki, XII, 2, p. 702, doc. MLXIV.

Vei afla în curînd ce anume ⟨înţelegere⟩ va fi încheiat preailustrul voievod cu comisarii imperiali în actul de mare recunoştinţă, astfel încît Mihai va fi, spre uimirea tuturor, o pildă de credinţă.

Cîrmuirea Transilvaniei o va încredinţa în propriile mîini, nu acestor soli, ci preailustrului marchiz de Burgau. Şovăind, din prevedere, a hotărît să o dea în mîinile principelui. Îşi va împlini slujba cu oşteni străini şi aceasta din pricina lipsei de hrană. Va trăi cu soaţa-i la Făgăraş, unde aceste lucruri vor fi discutate mai lămurit cu comisarii, oricum, toate vor fi arătate pe faţă, de vreme ce acolo vor fi cîţiva bărbaţi atît de destoinici. Pe aici sînt zvonuri neîntemeiate despre uciderea domnilor, sau despre alte pedepse; despre voievodul însuşi se vorbea că este ţinut într-o primejdioasă prinsoare. Mă miră deşertăciunile: un tratat va încheia preabine totul, dar cu Rudolf nici unul. Războaiele ce vor veni, cu turcii şi tătarii, vor fi cît se poate de crîncene. De formă, a fost încheiat pentru o vreme un tratat ⟨de alianţă⟩ cu moldoveanul.

Sănătate. Alba Iulia 13 februarie, anul 1600.

Lui Dimitrie. Pe întîi martie vei auzi mai multe.

156 **1600 februarie 19, Roma**

Roma il 19 febbraio 1600

[. . .]. Di Ungheria le lettere di questa settimana dicono che il Basti era tornato in Cassovia, et che il Battori, che si era accompagnato col Mol-

davo, haveva preso qualche sospetto di detto Moldavo, et però d'improviso si era partito alla volta di Pollonia, et del Gran Cancelliero, et così le cose de Transilvania si tengono tanto maggiormente per accommodate, et la causa del sospetto del Battori dicono sia venuto perchè vide il Moldavo mandar à trattar col Valacco acciò vedesse di accordarlo con l'Imperatore, ma dall'altra parte s'intende tratti anco alla Porta et vorrà tener il piede in due scarpe, ma bisognerà si dichiari affatto perchè à tempo nuovo bisognerà venir all'armi, dubitandosi che Turchi faranno grosse provisioni [...].

Buta, *Diplomatarium* II, p. 132, doc. CXXXVIII; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat., vol. 1068, f. 111.

Roma, 19 februarie 1600

[...]. Epistolele sosite din Ungaria săptămîna aceasta anunţă că Basta s-a întors la Caşovia, şi că Báthory, care era însoţit de domnitorul moldovean, bănuindu-l din oarece pricină pe zisul domnitor, plecase pe neaşteptate în Polonia, în preajma marelui cancelar; în acest chip situaţia din Transilvania este întrucîtva liniştită, iar pricina bănuielilor lui Báthory se zice că vine de acolo că l-ar fi văzut pe moldovean încercînd să trateze cu valahul, spre a-l împăca cu împăratul. Pe altă parte se aude cum că principele ar voi să trateze şi cu Poarta, voind deci a se scălda în mai multe ape; trebuie însă a se arăta hotărît într-un fel sau altul, pentru că de la o vreme va fi nevoie să-şi recruteze oaste, întrucît turcii fac deja mari pregătiri de război [...].

157 **1600 februarie 21, Alba Iulia**

Illustris ac Magnifice domine Salutem et nostri fraternam commendationem,

Ex omnibus ijs quae ad nos nomine Maiestatis suae Caesareae domini nostri clementis domini Magnifici Vgnadius, Carolus Magnus, noster etiam Viszter Sztoica, Petrus Armenus, pertulerunt ita nihil certi de gratia Maiestatis suae colligere hactenus potuimus quod dubitare potius, quam benè sperare de domini nostri clementissimi pro tot meis servitijs clementia et liberalitate inceperimus, prout ex litteris quoque per nos ad Michaëlem Banum datis Magnifica dominatio Vestra intelliget. Verum ut ut sit, etiam si aliqui malevoli nostram fidem apud Maiestatem suam in dubium vocauerint, opera tamen et commendatione Magnificae dominationis Vestrae illam longe maiorem quam nos sperare possemus nobis promittimus. Interea Magnifica dominatio Vestra militibus Maiestatiss suae pecuniam a sua Maiestate mittendam, quam primum procuret, ne nos et Respublica Christiana ob dilatum tam diu stipendium, dilapsis copijs detrimentum irreparabile capiamus. Est etiam quidam Mercator Kiofful nomine, cum Michäele Bano, à quo cum in Transsyluaniam contenderemus octo millia (sic!) aureorum ducatorum mutuo acceperamus. Rogamus Dominationem Vestram Magnificam velit pro amicitia nostra illi, isthic ex pecunia Maiestatis suae satisfacere, et nostram causam apud Maiestatem suam amanter et syncere in omnibus promouere. Quod reliquum est aduentum Magnificae Dominationis Vestrae auide expectamus. erit gratus et expectatus hospes. Quem Deus ad multos

annos seruet feliciter et deducat incolumen. Datum Albae Juliae die 21 Februarij, Anno Domini 1600.

Eiusdem Illustris ac Magnificae
Dominationis Vestrae frater e Atmicus

Io Mihail voevod

⟨*Adresa*:⟩ Illu⟨strissi⟩mo ac Magnifico d⟨omi⟩no Bartholomaeo Pezen, Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ Regiae⟨que⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Imperialis consilij etc. Consiliario etc. D⟨omi⟩no fratri obseruan⟨dissim⟩o

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 232, c. 687—688; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 540—541.

Ilustre şi mărite domn, sănătate şi închinarea noastră frăţească,

Din tot ceea ce ne-au dat de ştire, în numele Maiestăţii sale imperiale, domnul nostru milostiv, măriţii domni Ungnad, Carlo Magno, precum şi Stoica, vistierul nostru, ⟨şi⟩ Petru Armeanul, nu am putut afla pînă acum nimic sigur în ce priveşte bunăvoinţa Maiestăţii sale, din care pricină am început mai de grabă să ne îndoim decît să avem nădejde întru îndurarea şi dărnicia preamilostivului nostru domn faţă de multele slujbe ⟨pe care i le-am adus⟩, după cum ⟨de altfel⟩ îşi va da seama mărita voastră Domnie şi din scrisoarea trimisă de noi banului Mihalcea. Însă, oricum ar fi, chiar dacă oarecari răuvoitori ar pune la îndoială credinţa noastră faţă de Maiestatea sa, totuşi, cu strădania şi recomandarea măritei voastre Domnii noi făgăduim că această ⟨credinţă⟩ va fi cu mult mai de durată decît putem nădăjdui noi înşine. Între timp, mărita voastră Domnie să se îngrijească a trimite de îndată oştenilor Maiestăţii sale banii ⟨daţi⟩ din partea Maiestăţii sale, pentru ca nu cumva noi şi creştinătatea să suferim o pierdere de neînlocuit prin împrăştierea trupelor din pricina amînării îndelungate a soldelor. Împreună cu banul Mihalcea se află un negustor, pe nume Kiofful, de la care, pe cînd ne îndreptam spre Transilvania, am luat cu împrumut opt mii de ducaţi de aur. Rugăm pe mărita voastră Domnie să binevoiască, în numele prieteniei noastre, a-i plăti acolo din banii Maiestăţii sale şi a ne sprijini, în toate privinţele, cu inimă curată şi prieteneşte pe lîngă Maiestatea sa. În rest, aşteptăm cu nerăbdare sosirea măritei voastre Domnii ⟨care⟩ ne va fi un oaspe plăcut şi aşteptat. Să vă ţină Domnul întru mulţi ani cu fericire şi să vă aducă ⟨la noi⟩ sănătos. Dată la Alba Iulia, în ziua de 21 februarie, în anul Domnului 1600.

Al ilustrei şi măritei voastre Domnii, frate şi prieten,

Io Mihai voievod

⟨*Adresa*:⟩ Preailustrului şi măritului domn Bartholomeu Pezzen, consilier al Consiliului imperial al sfintei Maiestăţi imperiale şi regeşti etc., domn frate preademn de cinstire

158 **1600 februarie 22, Viena**

Der Walach helt sich noch wol steuff. Die Sibenbirger noch verdienen. Ehrpeit sich noch ganz fir Ir Mätt., aber sicht im nit gleich das er Sibenbirgen auss Handen lass. Sin Weib und Son ziehen zu ime, gen Weissenbirg; aldo paut er ein Khirchen.

Ein polnischer Gesandter ist zu ime khumen; der Brieff aber vom Khonig nit underschriben, daher man es fir ein Cantzlerisch Pösser helt.

An der Porten practi⟨ci⟩ret der Canzler und Sigismundus, ob si wider khinden im Sibenbirgen khumen. Verspricht des Canzler Son zum Successoren zu machen.

Der Walach wil imerdar uber die Moldaw. Man hat genueg an im zu helten.

Der Walach wold den Napragi, den Cornisch und Badini zu dem ungerischen Landtag schickhen; das ist bedenkhlich und bedarff ains Sehens.

Das ist verdechtig das er alle lieb hat so vor an Ir Mätt. untreu worden.

Er sagt das er such obwe⟨r⟩tt⟨i⟩g Hust, Somblio und Kuwar verwandert sei, geschehen damit die Dirkhen ine nit fir verdechtig halten; das miess man im der Zeit glauben.

Der Herr Ungnadt schreibt die Casacken gross Schaden thun; danach leiden es die Siebenbürger liber alss von den Teutschen.

Hurmuzaki, XII, 2 p. 726, doc. MXC; Statthaltereiarchiv Innsbruck, Ambraser einkommene Scriften.

Valahul se ţine încă tare; îi ţine sub ascultare pe transilvăneni; se arată a fi cu totul devotat Maiestăţii sale, dar nu lasă din mînă Transilvania. Şi-a chemat soţia şi fiul la el, la Alba Iulia; acolo construieşte o biserică.

A venit la el un sol polon, însă scrisoarea nu este semnată de rege, de aceea se crede că ar fi o maşinaţie a cancelarului.

Cancelarul ⟨polon⟩ şi Sigismund umblă cu intrigi la Poartă, în speranţa că vor relua Transilvania. S-a promis că fiul cancelarului va fi făcut succesor.

Valahul vrea să ia imediat în stăpînire Moldova; s-a abţinut destul.

Valahul ar vrea să-i trimită la Dieta ungurească pe Naprágyi, Kornis şi Bodony; acest lucru trebuie să dea de gîndit.

Este suspect faptul că îi ţine în cinste pe toţi cei care mai înainte au fost infideli faţă de Maiestatea sa.

Spune că vrea să aibă cetăţile Hust, Şimleu şi Chioar, arătînd că astfel turcii nu ar mai fi suspicioşi; aceasta se va vedea cu timpul.

Domnul Ungnad scrie că fac mari pagube cazacii; mai mult suferă transilvănenii din cauza acestora decît din cauza nemţilor.

159 **1600 februarie 22, ⟨Alba Iulia⟩**

Relatio R⟨euerendissi⟩mi d⟨omini⟩ Demetrij Napragij, Ep⟨isco⟩pi et Cancellarij Transyluanien⟨sis⟩ per Egregium Ioannem Thoraconimum, Suae Caesar⟨eae⟩ ⟨Maiestatis⟩ secretarium, facta 22 Feb⟨ruarii⟩ A⟨nno⟩ 600.

Nr. 1. Turcarum Legatio cum duobus Vexillis alijsq⟨ue⟩ amplissimis muneribus Temeswarij existunt, in dies huc Albam Juliam expectantur.

Nr. 2. Dominum Tarnowsky, Regni Poloniae legatum, retulisse Poloniam habere rationem permansionis Transyluaniae.

Nr. 3. Propter certas rationes, Ioannem Marinum non esse plus ex Aula ad Ill⟨ustrissimu⟩m Waiuodam remittendum.

Nr. 4. Ibrahimum Vezerium nunciauisse Cardinali Michaelem Waiuodam habere mel in ore, fel in corde; caueat sibi.

N°. 5. Secretarius Waiuodae plurimis dixit: „Vae uobis Transyluanis, si Michael Waiuoda uobis dominabitur".

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 232, c. 710—711; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 137, f. 560—561; Hurmuzaki, XII, 2, p. 725, doc. MLXXXVIII.

Relatarea preacucernicului domn Dimitrie Naprágyi, episcop și cancelar transilvănean, făcută la 22 februarie, în anul 1600, prin mijlocirea alesului Ioan Thoraconimus, secretar al Maiestății sale imperiale

Nr. 1. Solia turcilor se află la Timișoara, împreună cu două steaguri și alte mari daruri; este așteptată din zi în zi aici la Alba Iulia.

Nr. 2. Că domnul Tarnowsky, sol al Regatului Poloniei, a arătat că Polonia are un ⟨anume⟩ motiv în stăruința pentru Transilvania.

Nr. 3. Că, din anume pricini, Giovanni Marini nu este prea potrivit ca să fie trimis de la Curte la preailustrul voievod.

Nr. 4. Că vizirul Ibrahim i-a spus cardinalului că Mihai voievod are miere pe buze și fiere în suflet; să se ferească de el.

Nr. 5. Secretarul voievodului a spus mai multora: „Vai de voi, transilvănenilor, dacă Mihai voievod vă va fi stăpîn".

160 **1600 februarie 26, Roma**

Roma il 26 febbraio 1600

[...]. Di Ungharia scrivono con lettere de 13 che il Valacco stava tuttavia in proposito di rinunciar la Transilvania à S⟨ua⟩ M⟨aes⟩tà Ces⟨ar⟩ea, dimandando solo qualche ricognitione come meritava, et haver pagati sempre un numero di soldati per guardia della sua persona, trovandosi haver acquistato da nemici in far questa impresa, nel chè havrà ogni sodisfattione da S⟨ua⟩ M⟨aes⟩tà, la quale non haveva voluto, che si facesse altro della Impresa della Moldavia per non alterar li Polacchi, che si metteriano à diffenderla, et che anco S⟨ua⟩ M⟨aes⟩tà pensava dar il sudetto governo di Transilvania, non lo volendo il Serenissimo Massimiliano per il medesimo rispetto di non insospettir li Polacchi, darlo dico ad un altro Massimiliano, frattelo dell' Arciduca Ferdinando di Gratz, et mandar il suo luogotenente il Palfi con buon nervo di genti [...].

Buta, *Diplomatarium*, II, p. 133, doc. CXLI; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat., vol. 1068, f. 126—127.

Roma 26 februarie 1600

[...]. Din Ungaria ni se scrie printr-o epistolă din data de 13 că valahul ar avea de gînd să renunțe la Transilvania în favoarea Maiestății sale imperiale, cerînd în schimb ceva ce i s-ar cuveni pe drept și pe deasupra să-i fie plătiți un anume număr de oșteni drept pază pentru sine; că s-ar vedea silit de vrăjmașii săi să facă această cerere, prin care să dobîndească oarece răsplată de la Maiestatea sa, lucru pe care în alte împrejurări nu l-ar fi cerut. A mai zis că n-ar întreprinde nimic împotriva Moldovei, spre a nu-i supăra pe poloni, care oricînd sînt pregătiți să o apere, și că, chiar de-ar voi Maies-

tatea sa să-i acorde guvernarea Transilvaniei, prealuminatul Maximilian nu se arată de acord, din aceeaşi pricină că nu vrea să-i supere pe poloni; într-aceea, mai bine să i-o acorde altui Maximilian, fratele arhiducelui Ferdinand de Graz, dar să i-l trimită pe locotenentul său Pálffy cu un număr potrivit de oşteni [...].

161 **1600 martie 5, Plzeň**

[...]. Quod de Moldauia innuitur, Hungariaene an Poloniae plus Iuris in eam prouinciam competat, rectius suo tempore explicatum ac decissum iri; quemadmodum et iam ante responsum. Ne vero quid interea rerum nouarum in Moldauia Valachiae Vaiuoda Michael tentet, licet iam ante Sacra M⟨aies⟩tas sua diuersis id literis et per Commissarios suos silicite cauit, idem tamen se de integro cauturam esse. Non posse autem Sacram M⟨aiesta⟨tem suam silentio praeterire varia de perniciosis Hieremiae Moldauiae Palatini machinationibus, quas in Sacrae M⟨aiesta⟩tis suae ditiones Constantinopoli atq⟨ue⟩ alibi struat, nunciari; quas Ser⟨enissi⟩mum Regem impedire atq⟨ue⟩ prohibere ne Michaeli Vaiuodae inde ad vindictam occasio praebeatur deceat [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 81, c. 256—257; Biblioteka Kornicka Polskiej Akademii Nauk, Rekopisy, Sygn. r.k.p. 1400, nr. 6; Hurmuzaki, XII, 2, p. 757, doc. MCXXI.

[...]. Ce anume se încuviinţează în privinţa Moldovei, dacă Ungaria sau Polonia are mai mare drept asupra acestei provincii, se va desluşi şi hotărî, cum se cuvine, la vremea potrivită; după cum ⟨a fost⟩ şi răspunsul mai dinainte. Apoi, chiar preasfînta sa Maiestate s-a îngrijit, în mod deosebit, prin mai multe scrisori şi prin comisarii săi, ca să se asigure pe de-a-ntregul în ce priveşte acest lucru, ca nu cumva Mihai, voievodul Ţării Româneşti, să încerce oarece schimbări în Moldova. Apoi, sfînta sa Maiestate nu poate să treacă sub tăcere cele multe despre uneltirile primejdioase ale palatinului Ieremia, pe care acesta le urzeşte şi sînt cunoscute în ţinuturile sfintei Maiestăţi, la Constantinopol şi în alte părţi; pe acestea s-ar cuveni ca prealuminatul rege să le împiedice şi să le dezmintă, ca nu cumva de aici să i se ofere voievodului Mihai prilej de răzbunare [...].

162 **1600 martie 13, Constantinopol**

1600 [1], March 13, Constantinople

[...]. Michaell, new Prince of Transilvania, continueth in shew very gladd of the peace accorded with the Grand Signor, promising to send his tribute and Ambassador to capittulate, which these dayly expect, butt the wiser sort give no creddit therunto because the Emperor denyeth to aggree to any peace, whoe is thought relyeth wholy uppon Michaell; whoe making peace with the Grand Signor the Emperor shall be enforced to doe the like By report the King of Poland prepared an army to ioyne with the Prince of Bugdania against Michall in revenge of Cardinall Bathory his death. Yett

now we heare there is like to succeed a peace betweene them, Michaell having sent allready his Ambassadors to the King of Poland [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 70; Public Record Office, London State Papers, S.P. 97 4, f. 75; Tappe, *Documents*, p. 131, doc. 195.

1600 [1] martie 13, Constantinopol

[...]. Mihai, noul principe al Transilvaniei, continuă să se arate foarte bucuros de pacea acordată de sultan, promiţînd să-şi trimită tributul şi ambasadorul să încheie pace, ceea ce se aşteaptă zilele acestea, dar cei mai informaţi nu dau nici o crezare acestor lucruri, pentru că împăratul refuză să fie de acord cu vreo pace, el bizuindu-se întru totul pe Mihai; căci dacă acesta va face pace cu sultanul, împăratul va fi nevoit să facă la fel. După cîte se aude, regele Poloniei a pregătit o oaste ca să se alăture domnului Moldovei împotriva lui Mihai pentru a răzbuna moartea cardinalului Báthory. Totuşi noi am auzit acum că este probabil să se încheie pace între ei, întrucît Mihai şi-a trimis deja ambasadori la regele Poloniei [...].

[1] În original datat 13 martie 1599, după stilul veneţian.

163 **1600 martie 13, Braşov**

Nah gehabter Audienz hatt Herr Waida den Petraschko auss einem andern Zimmer gefordert; den wir salutirt und im Glukh und Haill, das er dem Herrn Vattern gleich werde und Eur Mt. treuer Diener sey, gewundtscht; dess er sich höflich bedankht, gar fein ertzäigt; das dann dem Vatter woll gefallen.

Heut ist die Furstin mit dem Petraschko wider inn die Wallahei verräist.

Der Herr Waida soll gewis den 15 diss von hinn nah der Hermanstatt verraisen und dann auf Weissenburg.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 232, c. 867; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 87; Hurmuzaki, XII, 2, p. 775, doc. MCXLII.

După audienţă, domnul voievod l-a chemat pe Pătraşcu dintr-o altă cameră. Noi l-am salutat şi i-am urat noroc şi sănătate, i-am urat să-i semene întru totul tatălui său şi să fie un slujitor fidel Maiestăţii voastre. El ne-a mulţumit politicos, chiar cu isteţime, fapt care tatălui i-a plăcut foarte mult.

Astăzi, doamna şi Pătraşcu au plecat în Ţara Românească.

Domnul voievod va pleca de aici pe data de 15 a acestei luni spre Sibiu, apoi spre Alba Iulia.

164 **1600 martie 14, Košice**

La longa infirmità havuta, insieme con le occupationi di Transilvania, mi han detenuto sin'hora di non haver fatto riverenza all'Altezza V⟨ostra⟩ Ser⟨enissi⟩ma, sì come comporta il debito mio; sì che humilmente la supplico perdonarmi, et acettare questa mia buona voluntà per l'effetto.

Io, come ho detto, andai per assistere al Valacho, caso ne havesse havuto bisogno; ma ebbe egli la fortuna tanto prospera, che dopoi sprezzò i miei aiuti, e incominciò a trattar meco da fratello maggiore; et io sententendomi molto inferiore di forze, andai dissimulando il tutto, ma non lasciai d'apoderarmi di tre castelli, ciòè Belénös, Somlio, et Hust, sopra quei confini, dubitando sempre della fede sua; e piaccia a Dio ch'io resti ingannato; ma dubito dil contrario, e potrìa essere che Sua Maestà si ricordasse del mio parere, che da principio le diedi sopra questo particulare; perchè insumma costui ha preso troppo affettione al paese, e se gli è dato troppo tempo, et al sicuro non uscirà di esso, se non per forza; ma in breve si dovrà sapere la resolutione di Sua M⟨aestà⟩ Cesarea.

Ho poi con grandissimo mio contento inteso, che l'Altezza V⟨ostra⟩ Ser⟨enissi⟩ma habbi preso moglie; che Dio sia quello che le dia la felicità et contento, che io, come suo humilissimo servitore, le desidero; etc.

Di Cassovia, li 14 Marzo 1600.

Veress, *Basta*, doc. 455, p. 353—354; Archivio di Stato di Parma, Carte Farnesiane.

Boala îndelungată pe care am avut-o, ca şi treburile din Transilvania, m-au împiedicat pînă acum să prezint cuvenitele plecăciuni faţă de Alteţa voastră prealuminată, aşa cum îmi cere datoria; aşa încît cu umilinţă rog a mă ierta, primind urările mele de bine după cum se cuvine.

Eu, precum am mai spus, am fost să-i dau ajutor valahului, în cazul în care ar fi avut nevoie; dar norocul i-a surîs într-atît, încît după ce a respins ajutorul meu, a început a se purta cu mine de parcă mi-ar fi fost frate mai mare. Eu, dîndu-mi seama că forţele ce le aveam erau prea slabe faţă de ale sale, m-am prefăcut că împlinesc toate după cuviinţă, dar n-am lăsat să-mi scape din mînă trei cetăţi, anume Beiuş, Şimleu şi Hust, aflate la hotare, căci purtam mereu în suflet îndoiala cît ce priveşte credinţa lui; să dea Domnul ca eu să mă înşel, dar mă tem că îndoielile mele au un miez de adevăr, şi ar fi bine ca Maiestatea sa să-şi aducă aminte de părerile mele, pe care de la început le-am arătat în chestiunea cu pricina. Pentru că pînă la urmă valahul ţine prea mult ca această ţară ⟨a Transilvaniei⟩ să fie a lui, şi timpul a fost de partea lui, din care pricină nu o va părăsi lesne, ci doar silit. În scurtă vreme vom afla însă hotărîrea Maiestăţii sale imperiale.

Am mai aflat, spre marea mea bucurie, că Alteţa voastră prealuminată şi-a luat soaţă; dea Domnul ca fericirea şi mulţumirea să vă fie chezaşi, precum cu mare umilinţă doresc şi eu; etc.

Din Caşovia, la 14 martie 1600.

165 **1600 martie 20, Praga**

La relatione del Signor Carlo Magno tornato ultimamente di Transilvania si ristringe a infrascritti capi:

Che il Valacco si essibisca più prontamente che mai di restituire la provincia a chi comanderà Sua Maestà; ma che mostri che al interesse della Maestà Sua non compla, che la restitutione segua così hora per non metter in gelosia il Turco, a cui solo dice haver mostrato simulatamente di voler servire et da lui dependere, per adormentarlo.

Domanda 500/m fiorini l'anno per mantenimento di un essercito numerossissimo et sin di circa 100/m persone, promettendoli i Siculi per la libertà concessa loro 10/m lanze, et 12/m archibugieri, et da tutto il resto della Transilvania 50/m soldati, et haverne al presente in pronto circa 36/m fra Valachi, Ungari, Ratiani et Cosachi.

Con questo essercito promette il Valacco di scorrere il paese sin a Constantinopoli, et cose maggiori, et per mostrar maggior sincerità, dice di voler che il danaro s'habbia da distribuire da ministri imperiali, et che esso non vuole pur toccarsi un quattrino.

Che sia inclinato, o almeno che mostrisi tale di voler venire al grembo della Chiesa Cattolica, et che perciò forsi scriva a Nostro Signore in questa materia, oltre il domandarli danari, come fa anche a tutti i principi d'Impero, et ad ogni altro più interessato col Turco, contro il quale promette acquisti notabilissimi, et in sin quello di Constantinopoli per cavar benevolenza et cavar quattrini.

E'stato più volte presentato dal Turco, et particolarmente di una scimitarra di grandissimo prezzo. Ma David Ungnad che si trova al presente presso al Valacco, commissario Cesareo par che scriva diversamente della relatione del Magno circa la voluntà del medesimo Valacco nel restuire la provintia, nel qual dice de non trovar nè fermezza, nè sincerità alcuna; ben s'accordano in questo c'habbi un gran peculio.

Stanno di giorno in giorno di partenza per Transilvania il Pez con 30/m fiorini tra gioie et danari da presentarsi al Valacco et per venir seco, se sarà possibile alla capitulatione. Il conte Isolano va seco, dicesi, per provedere quelle frontiere et fortificarle dove sarà bisogno, et con essi torna anche il Magno.

Veress, *Documente*, VI, p. 70—71, doc. 66; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, III, 107 gh, fol. 176; Biblioteca Apostolica Vaticana, Cod. Urb. Lat. 1068.

Relatarea domnului Carlo Magno, întors deunăzi din Transilvania, se rezumă la mai jos scrisele puncte:

Că valahul se arată gata să dea provincia cui va porunci Maiestatea sa; dar spune că e spre folosul Maiestăţii sale ca acest fapt să nu se împlinească de îndată, spre a nu stîrni ciuda turcului, pe care, zice el, s-a prefăcut a voi să-l slujească şi a se afla sub ascultarea lui, ca să-l amăgească.

Cere 500 de mii de florini în fiece an spre a întreţine o oaste foarte mare, ca la 100 de mii de oameni, căci secuii i-au făgăduit ca preţ pentru slobozirile ce le-a dat, 10 mii de lăncieri şi 12 mii de archebuzieri, iar din celelalte ţinuturi ale Transilvaniei poate scoate 50 de mii de oşteni; mai spune că în clipa de faţă are pregătiţi ca la 36 de mii de oşteni valahi, unguri, sîrbi şi cazaci.

Cu oastea aceasta valahul făgăduieşte a da năvală în ţinuturile turceşti pînă la Constantinopol, dar şi alte fapte însemnate, şi spre a-şi dovedi cinstea, spune că banii să fie împărţiţi de sfetnici împărăteşti, căci el nu vrea pentru sine nici un bănuţ.

Că este dornic, sau măcar se arată într-astfel, a veni la sînul sfintei biserici catolice, şi într-aceea să se scrie sfîntului părinte despre această pricină, voind a-i cere bani, lucru pe care gîndeşte a-l face cu toţi principii, precum şi cu toţi aceia care voiesc a lupta contra turcului, împotriva căruia făgăduieşte a face isprăvi vrednice de luat în seamă, şi cu deosebire acea expediţie spre Constantinopol, pentru care trage nădejde a căpăta bună înţelegere şi bani.

A fost în mai multe rînduri miluit de turc, și între darurile mai însemnate s-a numărat o sabie de mare preț. Dar David Ungnad, care se află acum în preajma valahului, avînd cinul de comisar imperial, scrie în chip felurit decît spusele de mai sus ale lui Carlo Magno, spunînd că în vorbele valahului despre predarea provinciei el nu vede nici hotărîre, nici nefățărnicie; mai degrabă pare a fi gîndul de a căpăta bani.

Stă să plece într-o zi-două spre Transilvania domnul Pezzen, cu 30 de mii de florini, giuvaericale și bani peșin, ce urmează a-i fi dăruiți valahului spre a-l îndemna să predea provincia. Contele Isolano, precum se zice, va pleca și el, spre a se îngriji de hotarele țării și a le întări, de va fi trebuință. Dimpreună cu ei va pleca din nou și domnul Magno.

166 **1600 aprilie 3, Košice**

Quanto alle cose di qua, non saprei altro che dire a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma se non, che gli andamenti del Valacho sono diversi, et si va accomodando al tempo che corre; et dubito, che se Sua Maestà non si risolve di parlar seco con l'arme in mano, che perderemo quella provincia.

Veress, *Basta*, doc. 473, p. 364; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Dispacci, 30 K, p. 43.

Cît despre lucrurile de pe aici, nu aș avea altceva a spune Domniei voastre preailustre decît că intrigile valahului sînt de tot felul, și că și le rînduiește după cum se arată vremurile, și mă tem că dacă Maiestatea sa nu se hotărăște să trateze cu el cu forța, vom pierde provincia Transilvaniei.

167 **1600 aprilie 3, Gilău**

Ill⟨ustrissi⟩me ac M⟨a⟩g⟨nifi⟩ce d⟨omi⟩ne d⟨omine⟩ mihi obs⟨ervan⟩d⟨issi⟩me seruitior⟨um⟩ co⟨mme⟩nd⟨atione⟩m,

Habeatne aliquid certi de aduentu m⟨a⟩g⟨nifi⟩ci d⟨omi⟩ni Pezen et an sit spes aliqua retinendi hominem in officio Suae M⟨aiesta⟩tis, rogo Ill⟨ustrissim⟩am V⟨est⟩ram D⟨omination⟩em, si me dignu⟨m⟩ existimat, faciat me scire. Et quid Michael Ban attulerit. Ego sum in maximo periculo. Valeat Ill⟨ustrissi⟩ma V⟨estra⟩ D⟨ominati⟩o f⟨e⟩l⟨icite⟩r ad multos annos.

Datu⟨m⟩ in arce Ep⟨isco⟩pali Gialu, 3 Aprylis, A⟨nno⟩ D⟨omini⟩ 1600.

Ill⟨ustrissi⟩mae V⟨estrae⟩ D⟨ominatio⟩nis s⟨e⟩r⟨vi⟩tor,

Demetrius Napragi

El⟨ectus⟩ Ep⟨isco⟩p⟨u⟩s Trans⟨iluaniae⟩

⟨*Adresa*:⟩ Ill⟨ustrissi⟩mo ac Mag⟨nifi⟩co Domino d⟨omi⟩no Vgnadio Dauid, libero baronj in Sonech et Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Consiliario et in Trans⟨ilua⟩nia comissario etc., D⟨omi⟩no, d⟨omi⟩no obser⟨uandissi⟩mo. Albae ⟨Iuliae⟩.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 233, c. 67—68; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 224; Hurmuzaki, XII, 2, p. 819, doc. MCLXXXV (fragment).

Preailustre şi mărite domn, domn mie preavrednic de cinstire, închinarea slujbelor ⟨mele⟩,

Rog pe preailustra Domnia voastră, dacă mă socoteşte vrednic, să mă înştiinţeze dacă ştie ceva sigur despre sosirea măritului domn Pezzen şi dacă este vreo nădejde de a-l păstra pe ⟨voievod⟩ în slujba Maiestăţii sale. Şi ce ⟨veşti⟩ a adus banul Mihalcea. Eu mă aflu în foarte mare primejdie. Să fie sănătoasă preailustra voastră Domnie întru mulţi ani cu fericire.

Dată în cetatea noastră episcopală Gilău, 3 aprilie, în anul domnului 1600.

Al preailustrei voastre Domnii slujitor,

Dimitrie Naprágyi,
episcop ales al Transilvaniei

⟨*Adresa*:⟩ Preailustrului şi măritului domn, domnului Ungnad David, baron de Sonnegg, şi consilier al sfintei Maiestăţi imperiale şi regeşti şi comisar în Transilvania etc., domnului domn preavrednic de cinstire. Alba Iulia.

168 **1600 aprilie 6, Alba Iulia**

Sacratissima Imperatoria Ma⟨ies⟩tas, domine, do⟨mi⟩ne mihi clementissime, fidelium obsequentissimorumq⟨ue⟩ seruitior⟨um⟩ meorum humillimam oblationem,

Literas Sacr⟨atissi⟩mae Imperatoriae M⟨aiestatis⟩ V⟨est⟩rae summe cum humilit⟨a⟩te et obedie⟨n⟩tia accepi; ex quibus intellexi gratissimum aduentum Ill⟨ustrissimi⟩ D⟨omini⟩ Doctoris Pezzij. Cui beneuolentiae ut promptissimo semper seruitio meo erga S⟨acram⟩ I⟨mperatoriam⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨est⟩ram uniuersamq⟨ue⟩ Christianit⟨a⟩tem correspondeam, totis uiribus in id intendo, uehementer etiam atq⟨ue⟩ etiam orans S⟨acram⟩ I⟨mperatoriam⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ ut quanto citius Ill⟨ustrem⟩ D⟨ominum⟩ Doctorem Pezzium cum mandatis plenipotentialibus, aliisq⟨ue⟩ postulatis et instrumentis ad ea necessariis, ad nos transmittere clementer dignetur; qui de omnibus hic actis S⟨acram⟩ I⟨mperatoriam⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ certiorem reddere poterit. Mora siquidem in tanta rerum perturbatione, tantum periculi et desolationis afferet, metuo, et huic prouintiae Transsiluanicae, quantum et Valachiae attulerat, praesertim cum tantam multitudinem militum stipendiarior⟨um⟩ iam amplius sustinere nequeat. Sacr⟨atissi⟩ma I⟨mperatoria⟩ M⟨aiestas⟩ V⟨est⟩ra certissimo sibi persuasum habeat, me ex sincero cordis affectu S⟨acrae⟩ I⟨mperatoriae⟩ M⟨aiestati⟩ V⟨estrae⟩ Christianit⟨a⟩tiq⟨ue⟩ uniuersae semper seruiturum, neq⟨ue⟩ Turcarum uel aliorum quorumuis postulatis adhaesurum, licet aliquando imminentem uim eorum amouere uerbis blanditiosis cogar, sicut et antea, propter tantam multitudinem hostium undiquaq⟨ue⟩ circumiacentium. Quae omnia iam et per legatos et per l⟨ite⟩ras Sacr⟨atissi⟩mae I⟨mperatoriae⟩ M⟨aiestati⟩ V⟨est⟩rae aliquoties nota feci. Datum Albae Julie, sexta die mensis Apprillis, anno Domini 1600.

Eiusdem S⟨acrae⟩ I⟨mperatoriae⟩ M⟨aiestatis⟩ V⟨est⟩rae

Humillimus servitor,

Io Mihail Vo⟨evo⟩d

⟨*Adresa*:⟩ ⟨Sacratissi⟩mae Romanorum Impe⟨ratoriae⟩ ⟨a⟩c Germaniae, Hungariae, Bohemiae ete, regiae Maiestati etc., Domino, domino mihi clemen⟨tissimo⟩.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 233, c. 93—95; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 245—247; Hurmuzaki, XII, 2, p. 819—820, doc. MCLXXXVI.

Preasfîntă Maiestate împărătească, domn, domn mie preamilostiv, prinos smerit al slujbelor mele credincioase și preaîndatoritoare,

Am primit cu plecăciune și supușenie scrisoarea preasfintei voastre Maiestăți împărătești; din ea am aflat de preaplăcuta sosire a preailustrului domn doctor Pezzen. Mă strădui din răsputeri să fiu mereu pe măsura acestei bunăvoințe printr-o neostoită rîvnă față de preasfînta voastră Maiestate împărătească, precum și față de întreaga creștinătate, rugînd iar și iar pe preasfînta voastră Maiestate împărătească, cu îndurare să binevoiască a-l trimite la noi cît mai degrabă pe ilustrul domn, doctorul Pezzen, cu împuterniciri depline și cu alte înscrisuri ce se cad și sînt de trebuință; despre toate cele săvîrșite aici, el va putea da de știre sfintei voastre Maiestăți împărătești. Căci, într-o situație atît de tulbure, zăbava ar aduce — mă tem — tot atîta primejdie și pustiire și acestei provincii a Transilvaniei pe cîtă i-a pricinuit și Țării Românești, mai cu seamă că nu se poate întreține pe mai departe o mulțime atît de mare de oșteni plătiți. Preasfînta voastră Maiestate împărătească să fie încredințată pe de-a-ntregul că eu întotdeauna voi sluji din inimă curată sfintei voastre Maiestăți împărătești și întregii creștinătăți și nu mă voi potrivi cererilor nici ⟨celor⟩ ale turcilor, nici ⟨celor⟩ ale oricăror altora, chiar dacă vreodată voi fi silit să înlătur forța amenințătoare prin vorbe lingușitoare, așa cum ⟨am făcut⟩ și mai înainte din pricina atîtor vrăjmași ce mă împresoară. Acestea toate le-am făcut cunoscute de multe ori preasfintei voastre Maiestăți împărătești, atît prin soli, cît și prin scrisori. Dată la Alba Iulia în a șasea zi a lunii aprilie, în anul Domnului 1600.

Al preasfintei voastre Maiestăți împărătești,
Preaplecat slujitor,

Io Mihai voievod

⟨*Adresa*:⟩ Preasfintei Maiestăți împăratului romanilor și rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei etc., domnului domn mie preamilostiv.

169 **1600 aprilie 8, Roma**

Nella dieta di Varsovia in Polonia qui si è divulgato d'alcuni che fra le altre provisioni sono state determinate due cose: la prima, che sia licentiato il Noncio del Papa, et che non possi resiedere nell'avenire in quel Regno più ambasciatori ordinarii de Principi, perchè non habbino a far relationi, et a dar conto delle cose loro fuori del Regno; et la seconda, di dar il passo a quaranta mille Tartari, perchè abbruggino il paese del Turco principalissimo Unghero, per dove passino in Vallacchia, procurando di rovinarla, per far diversione al Vallacco et tentare per questa via che lasci la Transilvania.

Da persona, che viene in pochi giorni da quella parte, è stato detto a Sua Santità, che il Vallacco andava quindici giorni alla Chiesa de Latini, et quindeci a quella de Greci, et che ha donato sessanta villaggi, che erano de heretici a Catholici, cose che hanno molto spiaciuto alla Santità Sua. Riferisce oltre di ciò questo medesimo che fa il detto Vallacco, che si usi seco titolo di Altezza, et di Principe di Transilvania, che non mostrava nessuna inclinatione di voler cedere quella provincia all'Imperatore, ma più tosto

procurava di essere investito di essa da Turchi, et di riconoscere il Gran Signore mentre le ne lasciasse il possesso.

Che haveva voluto vedere la sepultura del Cardinal Bathori, la quale era due braccia solamente lontana da quella del fu Cardinale Sig⟨no⟩r Georgio [1], che fu già ammazzato dal Sig⟨no⟩r Palavicino.

Che a Michiele Bornamissa, che era la più ricca testa di Transilvania, haveva presa una buona somma di denari, et che in Albaiulia haveva tolto al Cornis [2], che fu quello che tradì il Cardinal Bathori, un bellissimo palazzo, et appropriatolo alla sua medesima persona per sua habitatione.

Di Roma, li 8 Aprile 1600.

Veress, *Documente*, VI, p. 76—77, doc. 71; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci di Roma, vol. 45, fol. 60.

S-a aflat din destăinuirile unora că în Dieta de la Varşovia, rînduindu-se unele treburi, s-au hotărît, între altele, două lucruri: dintîi, a fost trimis înapoi nunţiul apostolic, iar în viitor nu vor putea să mai rămînă în cuprinsul regatului ambasadori ai principilor, ca să nu-şi facă cunoştinţe şi să dezvăluie treburi de-ale regatului în afara hotarelor acestuia; mai apoi, s-a hotărît să se dea îngăduinţă la patruzeci de mii de tătari să treacă prin ţinuturile polone ca să ardă raiaua beilerbeiului din Ungaria, iar de aici să treacă în Ţara Românească, cu gînd să o prade, şi în acest chip să-l ademenească pe valah şi să-i abată gîndul de la ţara Transilvaniei.

Un om care a venit acum cîteva zile din părţile răsăritene i-a spus Sfîntului părinte că valahul se duce cincisprezece zile la biserica latinilor, şi alte cincisprezece în cea a grecilor şi că a dăruit şaizeci de sate de schismatici catolicilor, dar lucrurile acestea nu au fost pe placul Sanctităţii sale. Mai spune omul acela că valahul pune să i se zică Alteţă şi principe al Transilvaniei, şi că nu arată în nici un fel că ar voi să cedeze provincia aceasta împăratului, ci mai degrabă se străduieşte a primi investitură din partea turcilor, din care pricină vrea a recunoaşte oblăduirea sultanului, numai să-l facă stăpîn în Transilvania.

Aşijderi, că a voit să vadă mormîntul cardinalului Báthory, care se află numai la doi paşi de acela al cardinalului Giorgio [1], cel ce a fost omorît de seniorul Palavicino.

Că de la Mihai Bornemisza, care trece drept cel mai bogat om din Transilvania, a luat o sumă frumoasă, iar la Alba Iulia a pus stăpînire pe un preafrumos palat al lui Kornis [2], cel ce l-a trădat pe cardinalul Báthory, şi şi-a rînduit acolo loc de şedere.

Din Roma, la 8 aprilie 1600.

---

[1] Fratele Giorgio Martinuzzi, omorît în 1551.
[2] Senatorul Gáspár Kornis.

170 **1600 aprilie 9, Alba Iulia**

Sacratissima Imperatoria Ma⟨ies⟩tas, domine do⟨mi⟩ne mihi clementissime, obsequentissimorum et humillimoru⟨m⟩ seruitiorum meorum commen⟨dationem⟩,

Quandoquidem res ita postulat, Sacr⟨atissi⟩mam I⟨mperatoriam⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨est⟩ram oro ut Stephanum Vaiuodam, in ciuit⟨a⟩te Spruk,

ditione uidelicet Sa⟨cratissi⟩mae I⟨mperatoriae⟩ M⟨aiestatis⟩ V⟨est⟩rae, commoran⟨tem⟩, quam citissime ad nos transmittere dignetur: causam aduentus illius ex l⟨ite⟩ris Illu⟨strissi⟩mor⟨um⟩ dominorum commissarior⟨um⟩ Sa⟨cratissi⟩ma I⟨mperatoria⟩ M⟨aiestas⟩ V⟨est⟩ra intelliget. Datum Albae Juliae 9 die mensis Apprillis Anno Domini 1600.

Eiusdem Sacr⟨atissi⟩mae I⟨mperatoriae⟩ M⟨aiestatis⟩ V⟨est⟩rae

Humillimus s⟨ervi⟩tor,

Io Mihail Vo⟨evo⟩d

⟨*Adresa* :⟩ ⟨Sacrati⟩ssimae Romanorum Impe⟨rator⟩iae ac Germaniae, Hun⟨gariae⟩, Bohemiae, etc. Regiae ⟨Maiestati⟩ etc., domino, do⟨mi⟩no mihi clemen⟨tissimo⟩.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 136—137; Haus-, Hof-und Staats archiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 280—281; Hurmuzaki, XII, 2, p. 824—825, doc. MCXCIII.

Preasfîntă Maiestate împărătească, domn, domn mie preamilostiv, închinarea slujbelor mele preaîndatoritoare şi preasupuse,

De vreme ce aşa cere împrejurarea ⟨de faţă⟩, rog pe preasfînta voastră Maiestate împărătească să binevoiască a-l trimite cît mai grabnic la noi pe Ştefan voievod, care se află la Innsbruck, ţinut al preasfintei voastre Maiestăţi împărăteşti. Pricina venirii lui o va afla preasfînta voastră Maiestate împărătească din scrisoarea preailuştrilor domni comisari. Dată la Alba Iulia, în ziua a noua a lunii aprilie, în anul Domnului 1600.

Al preasfintei voastre Maiestăţi împărăteşti,

Preaplecat slujitor,

Io Mihai voievod

⟨*Adresa* :⟩ Preasfintei maiestăţi, împăratului romanilor şi rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei etc., domnului domn mie preamilostiv.

171 **1600 aprilie 10, Alba Iulia**

Aus Weissenburg in Sibenbürgen von 10 Appril, Anno 1600

Heuudt den 10 April, khomen den Herrn Wayda gewisse Zeitung, das Sigismund Báthori in der Moldau sich befindt, vnd in starckhem vnd gewisser Tractation mit dem selbigen ist als auch mit den Tartaren vnd Polackhen. So ihme der gross Cantzler auss Pollen zu schikhen gewisslich gehaisset, vnd albereit im Werkh sich wider dem Michael Waida zu setzen. Vnd erstlich Wallachen zuerobern willess, nach dem selben, der Waida auss dem Landt wieder zuuerjagen, vorhabens, darumb ehe so wol die Herren Comissarien in Gefahr stehen müssen, vnd seines Glukhs oder Vnglickhs erwartten. Der Herr Waida wil aber seinen in dissen Landt nit erwarten, sondern ime vorkhomen, vnd die Moldau, weil der Bathori sein Volkh noch nit beysamen, heimbsuchen vnd wofehern müglich, dasselbe Landt ime auch undterthenig machen.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 341; Deutsches Zentralarchiv, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 d, Türkei, Fasz. 1.

Din Alba Iulia, în Transilvania, la 10 aprilie, anul 1600

Astăzi, 10 aprilie, i-au sosit voievodului cîteva ştiri în legătură cu faptul că Sigismund Báthory s-ar afla în Moldova şi că este în tratative strînse cu acel ⟨voievod⟩, de asemenea, şi cu tătarii şi cu polonii şi, după cum se spune, el a fost trimis acolo de marele cancelar al Poloniei ca să acţioneze împotriva lui Mihai voievod. Că, în primul rînd, doresc să-i cucerească pe valahi şi după aceasta să-l alunge din nou, din ţară, pe voievodul ⟨Mihai⟩, şi din această cauză sînt puşi în pericol şi domnii comisari, care aşteaptă norocul sau nenorocul lui; domnul voievod însă nu îi va aştepta pe ai .săi în această ţară, ci le va ieşi înainte; iar în ce priveşte Moldova, din cauză că Báthory nu are oastea laolaltă, el vrea să intre acolo şi, de va fi posibil, să şi-o supună.

172 **1600 aprilie 11, Alba Iulia**

Auss beriertem Weissemburg von 11 Apprilis. Anno 1600

Neues soviell alss der Ban Michaltha von drausen herein aines Montag ankhumen, vnd hat kheinen gueten Beschaidt für den Wayda bracht das er alletiert, vnd sich heuudt gegenden Herrn Kay. Commisarien resblemirt das ehe das Landt ihr May nit cediren sondern auch noch die Exteriores partes, wass vor zu Sibenburgen gehört, alss Hust, Somlio, Hadad, Czihib, vnd auch Gross Wartein haben wölle, vnd entschlossen sein Volckh hinausszuschikhen, vnd das Landt zuuersicheren, verhofft auch der Waida, Ihre Mytt treuer Diener zu sein, wie aber wolten wünschen Doctor Petzkhener Baltheren, vnd wir hinauss; kombt er Herr Doctor Petz, ohne Gelt ohne Verehrung oder gueten Beschaidt, so wirdt ess vnss warlich vbelgehen, vnd darf vnss wol der Waida den Turgischen Kaiser zuschikhen, wie das Geschrey bereit alhier aussgangen Prücht Herr Petz aber gueten Beschaid vnd intentirt den Waida, so wil er, Wayda, die Turckhische Potschaftt Irer May hinausschikhen, die Herrn Commisarien erwarten, dess Herrn Petzen Ankhunft mit grossem Verlangen.

Also clagt auch der Wayda über den Georg Bast hefftig, wie das ihne Ihr May lieber alss den Wayda heltten, der Wayda melt auch der Basta habe hinauss hin undt wider geschriben, alss hette er Wayda mit den Turggkhen Fridt gemacht, Er Basta wäre wordt, das man ihme, dess Wayda Maimung nach, solche Brieff an die Stirne nageln thett, der Waida meltet, er habe jede Fahnen von den Turggen angenumen, aber nur zu einen Schein, vnd ist der Wayda auff den Bast gar vbel zufriden.

Alhie gehet schon das Geschray, der Waida wolle dise Tag in 3 000 mann gegen Husst, und Gross Wardtein schikhen, dem Basta nur zu trutz, da er sich wider der Waydaleudt stellen will, so möchte ess vbel zugehen, vnd einen neuer Krieg abgeben, dass Gott gnedig verhütte, ehe Wayda begert ein anderen veltobrissten in Ober Vngeren, ess kome nun herein worde welle, so sagt der Wayda, ehe say Herr im Sibenburgen, vnd habe dasselben Landt für sich eingenummen.

Er Waida erltet verer, da Ier Maytt. Ime bey Doctor Petzen, seinen Bergeren nach, contentirn, so wölle ehe frue das Iar noch thun, das in 100 Jaren vnd bey menschen Gedenkhen hero nit beschehen sein, meldet auch da er diss Jar herumb, seiten der Krieg wehet, dass Gelt gehabt hette, so auff dass draussige Kriegsvolkh gangen ist, wolte ehe von Schwartzen Meher

an biss auff Offen, Weissenburg vnd Solnockh, alles solches Landt Ierer May Handen zuubesten gebracht vnd bekriegt haben. Der D⟨octor⟩ Petz solle nur noch mit gueter Contentiren 'konnen vnd nicht mit Bradffen, sonsten darffs vbel zu gehen.

Dise Tag hatte man widerumb, etlich Brieftragen vom Sigismunto mit Potent an die Stet bekhunen, was man mit diesem vnd forigen Briefftragern thue wirdt, waiss ich noch nit.

Wie man sagt sollen die Turggen bej Jennu, dem Wayda in der Wallachei grosse Schaden gethan haben, daruber er Waida gar vbel zufriede, derohalben die Turggische Potschafft, für sich erfordert, vnd ihr starck zugesprochen ob diss der Fridt gesucht seie oder. nit, innen gemelten lassen.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 342; Deutsches Zentralarchiv, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI., 273 d, Türkei, Fasz. 1.

Din Alba Iulia, la 11 aprilie anul 1600

Noutăţi nu avem decît că, într-o luni, a venit banul Mihalcea şi nu a adus nici un răspuns favorabil pentru voievod, astfel că el, ⟨voievodul⟩, s-a alertat, spre satisfacţia comisarilor împăratului, pentru că mai înainte nu a vrut să cedeze Maiestăţii sale provincia, dorind să intre în posesia şi a părţilor exterioare care aparţinuseră mai înainte Transilvaniei, precum Hust, Şimleu, Hodod, Ciba şi Oradea şi fiind hotărît să trimită oaste într-acolo şi să asigure ţara; să sperăm că voievodul va fi credincios Maiestăţii sale, după cum ar fi dorit şi doctorul Bartholomeu Pezzen. Dacă domnul doctor Pezzen va veni fără bani, fără onoruri sau răspuns favorabil, noi am avea de întîmpinat multe dificultăţi; după cum se vorbeşte pe aici, într-un astfel de caz noi l-am arunca pe voievod în braţele împăratului turcilor. Dacă domnul Pezzen va aduce aici un răspuns bun, atunci voievodul va îndrepta solia turcă spre Maiestatea sa ⟨împăratul⟩ şi de aceea şi aşteaptă domnii comisari cu mare nerăbdare sosirea domnului Pezzen.

Voievodul se plînge aprig în privinţa lui Gheorghe Basta, că Maiestatea sa ţine mai mult la el decît la voievodul ⟨Mihai⟩; voievodul mai spune că Basta a scris din nou în afară, că el, voievodul ⟨Mihai⟩, ar fi încheiat pace cu turcii. El, Basta, a vrut să oprească scrisorile trimise de voievodul Mihai, care cuprindeau opiniile acestuia; şi că voievodul a scris că el a cucerit fiecare steag de la turci; deci voievodul nu este mulţumit de Basta.

Pe aici circulă zvonul că, în aceste zile, voievodul vrea să trimită spre cetăţile Hust şi Oradea 3 000 de oşteni împotriva lui Basta, deoarece Basta vrea să se opună din nou oştenilor voievodului ⟨Mihai⟩, astfel că se creează nemulţumiri şi poate să izbucnească un nou război, să ne apere Dumnezeu, căci voievodul vrea să ceară un alt comandant în Ungaria Superioară; voievodul spune că el este stăpîn în Transilvania şi că a cucerit această ţară pentru el.

El, voievodul, suportă ⟨şi situaţia⟩, dacă Maiestatea sa se mulţumeşte cu cele prezentate de doctor Pezzen, căci el ar fi vrut să realizeze încă în anul acesta fapte care nu s-au întîmplat într-o sută de ani şi la care oamenii nici nu s-au gîndit încă. Mai spune că el ar fi dorit în acest an să-şi pornească războiul, dacă ar fi avut bani; că ar fi dorit ca toată această ţară de la Marea Neagră pînă la Buda, Alba Iulia şi Solnoc, să o aducă în stăpînirea Maiestăţii sale ⟨împăratul⟩. Doctorul Pezzen poate să fie mulţumit şi să nu facă larmă, căci în caz contrar ar putea fi şi mai rău.

În aceste zile au sosit din nou cîțiva curieri de la Sigismund cu scrisoare ⟨de primire a corespondenței⟩ și nu știu ce să fac cu acești curieri.

După cum se spune, turcii i-au pricinuit voievodului din Țara Românească mari pagube, la Ineu, și drept urmare voievodul nu este deloc mulțumit și de aceea a cerut soliei turcești să-i comunice repede dacă a venit pentru pace sau nu.

173 **1600 aprilie 12, Constantinopol**

1600 April 12, Constantinople

[...]. I cannot write your Honour of any certainty as concerning Michaell the Prince of Transilvania and Wallachia whether his Ambassadors now on the hitherwards come to conclude the peace betweene him and the Grand Signor, as is reported, in verity, or to deceave the tyme, which I rather, beleeve, because wee are here certainly informed that Michaell hath taken Transilvania for, and in the behalf of, the Emperor; that the Emperor hath made him his liutenant therof, his generall in those parts and of his counsell; and by others reported that the King of Poland doth prepare an army for the recovery of Transilvania in the behalf of Sigismund, and in revenge of the death of Cardinall Bartry [...].

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Anglia, r. 467, c. 80; Public Record Office, London State Papers, S.P. 97/4, f. 81; Tappe, *Documents*, p. 131–132, doc. 196.

1600 aprilie 12, Constantinopol

[...]. Nu-i pot scrie Excelenței voastre despre nici un lucru sigur cu privire la Mihai, principele Transilvaniei și Țării Românești, afară doar că ambasadorii săi, care acum se îndreaptă încoace, vin să încheie pace între el și sultan, așa după cum s-a spus, ceea ce poate fi adevărat, sau să piardă vremea, ceea ce mai degrabă cred, pentru că avem știri temeinice că Mihai a luat Transilvania pentru și din partea împăratului, căci împăratul a făcut din el locotenentul și reprezentantul său în acele părți și consilierul său. De asemenea, după cele spuse de alții, regele Poloniei pregătește o oaste pentru redobîndirea Transilvaniei în folosul lui Sigismund și ca răzbunare pentru moartea cardinalului Báthory [...].

174 **1600 aprilie 26, Constantinopol**

1600 April 26, Constantinople

[...]. Yesterday a chouse arrived here from Bugdania, whoe referreth that 10,000 Poles were sent tither by the King of Poland under the leading of Zullwosky, the most vallorous captaine in all Powland, to ioyne with Jeremia and to enter into Transilvania, Jeremia having commanded the subiects within his province every how should to find 2 fighting menn; which they have denyed; wherof he writt to the King of Poland and before the message returned, the sayd Zulwosky was poisoned. Michaell is ready prepared uppon the confines of Transilvania, expecting their first attempt, nott making any

shew of resistance; and Maximillian hard by in Varsovia readye to ayd him if need require. What doth succeed herof, your Honour shalbe advised. Panhalisky, the King of Poland his Ambassador, who was here 2 years past, is now againe on the way hitherwards, supposed to intreat with the Grand Signor that yf the King of Poland shall recover Transilvania from Michaell, that he may putt therin whatt governours he will, paying the tribute; which sheweth that the Pope his intreaty betweene the Emperor and him taketh not effect [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 81; Public Record Office, London; State Papers, S.P. 97/4, f. 83; Tappe, *Documents*, p. 132, doc. 197.

1600 aprilie 26, Constantinopol

[...]. Ieri a venit aici, din Moldova, un ceauş care relatează că 10 000 polonezi au fost trimişi într-acolo de regele Poloniei, sub conducerea lui Zulwosky, cel mai viteaz căpitan din întreaga Polonie, să se alăture lui Ieremia şi să intre în Transilvania, Ieremia poruncind supuşilor din provincia lui ca fiecare să aducă cu sine cîte doi războinici, ceea ce ei au refuzat, pentru care el a scris regelui Poloniei, dar înainte ca mesajul să se înapoieze, numitul Zulwosky a fost otrăvit. Mihai este gata pregătit la hotarele Transilvaniei, aşteptînd primul lor atac dar nedînd nici un semn de împotrivire, iar Maximilian stă foarte aproape la Varşovia, gata să-l ajute dacă nevoia o cere. Despre tot ce se va întîmpla, Excelenţa voastră va fi informată. Pan Halisky, ambasadorul regelui Poloniei, care a fost aici cu doi ani în urmă, este din nou acum pe drum încoace, se presupune pentru a stărui pe lîngă sultan ca în cazul în care regele Poloniei va redobîndi Transilvania de la Mihai, el să poată pune acolo ce guvernatori va voi, care să plătească tributul: ceea ce arată că amestecul papei între împărat şi el nu are rezultatul dorit [...].

175 **1600 aprilie 27, Făgăraş**

Illu⟨strissi⟩mi et Mag⟨nifi⟩ci d⟨omi⟩ni et amici nobis honoran⟨dissimi⟩,

Misimus hunc Aulicum nostrum, Ioannem Zekelij, cum literis, ad solicitandum Mag⟨nifi⟩ci d⟨omi⟩ni Bartholomei Pezzen aduentum. Quapropter non alienum fuerit si Ill⟨ustrissi⟩mae et Mag⟨nifi⟩cae etiam Do⟨minatio⟩nes V⟨est⟩rae aliquem ex suis huic nostro hominem adiunxerint, qui, nomine Ill⟨ustrissi⟩marum et Mag⟨nifi⟩carum Do⟨minatio⟩num V⟨est⟩rarum, exposita summa rei necessitate, aduentum eius quam celerrime fieri potest, urgeat, idq⟨ue⟩ ita ut, relictis omnibus impedimentis, aliquam secum pecuniae summam adducat. Quod ut Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominationes⟩ V⟨est⟩rae diligenter faciant, pro communi bono eas hortamur. De cetero, easdem bene ualere cupien⟨tes⟩. Datum in arce Fogaras, di XXVII aprilis, anno Domini M.CCCCCC.

Ill⟨ustrissi⟩marum et Mag⟨nifi⟩carum Do⟨minatio⟩num V⟨est⟩rarum amicus,

Michael Vayvoda

⟨*Adresa:*⟩ Ill⟨ustrissi⟩mis et Mag⟨nifi⟩cis dominis Davidi Ungnadio, ibero baroni in Sonnegh, et Michaeli Zekelij de Keouend, arcis et praesidij

Zatthmariensis capit⟨ane⟩o, etc., etc.; Sac⟨ratissimae⟩ Caesar⟨eae⟩ Regiaeque Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis commissariis, etc.; amicis nobis honoran⟨dissimis⟩.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 289—290; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138; Hurmuzaki, XII, 2, p. 872, doc. MCCXXVI.

Preailuştri şi măriţi domni şi prieteni preavrednici nouă de cinstire

L-am trimis pe acest curtean al nostru, Ioan Székely, cu o scrisoare ca să ceară sosirea măritului domn Bartholomeu Pezzen. De aceea nu ar fi nepotrivit dacă preailustrele şi măritele voastre Domnii ar alătura acestui om al nostru pe cineva dintre ai lor, care ⟨om⟩, în numele preailustrelor şi măritelor voastre Domnii, fiind înfăţişată marea trebuinţă a acestui lucru, să poată face cît mai grabnică sosirea ⟨domnului Pezzen⟩, să ceară stăruitor acest lucru, astfel încît, lăsînd la o parte toate opreliştile, să aducă cu sine oarece sumă de bani. Noi vă sfătuim ca preailustrele voastre Domnii să facă cu luare aminte acest lucru pentru binele comun. În rest, vă dorim multă sănătate. Dată în cetatea Făgăraş, în ziua de 27 aprilie, anul Domnului 1600.

Al preailustrelor şi măritelor voastre Domnii prieten,

Mihai voievod

⟨*Adresa:*⟩ Preailuştrilor şi măriţilor domni, David Ungnad, baron de Sonnegg şi Mihai Székely de Kövend, căpitan al cetăţii şi garnizoanei din Sătmar etc., etc.; comisarilor preasfintei Maiestăţi imperiale şi regeşti etc.; prietenilor preavrednici nouă de cinstire.

176 **1600 aprilie 28, Făgăraş**

Ill⟨ustrissi⟩me et Mag⟨nifi⟩ce domine mihi obseruand⟨issi⟩me,

Meminisse Ill⟨ustrissi⟩mam Do⟨minationem⟩ V⟨estr⟩am arbitror, quos ego sermones et Pilsnae et Viennae de integerrima in Sac⟨ratissimam⟩ Cae⟨aream⟩ Regiamq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨at⟩em Ill⟨ustrissi⟩mi domini Michaelis Vaiuodae d⟨omi⟩ni mei clemen⟨tissi⟩mi fide et constantia fecerim quibus tamen Sua Ma⟨ies⟩tas et Ill⟨ustrissi⟩ma quoq⟨ue⟩ Do⟨minatio⟩ V⟨est⟩ra vix fidem habuit. Vera autem illa omnia fuisse quaecunq⟨ue⟩ dixi. Ill⟨ustrissi⟩ma Do⟨minatio⟩ V⟨estr⟩a ubi huc appulerit certo cognoscet. Etsi autem quanto desiderio sua Cels⟨itudo⟩ Ill⟨ustrissi⟩mae Do⟨minationis⟩ V⟨estr⟩ae aduentum expectet ex ipsius l⟨itte⟩ris intelliget, non alienum tamen fore sum arbitratus, si ipse etiam id l⟨itte⟩ras urgerem. Itaq⟨ue⟩ Do⟨minationem⟩ V⟨estr⟩am Ill⟨ustrissi⟩mam vehementer rogo, ut, quanta potest celeritate, veniat, ne in tantis rerum motibus, qui ex Moldauia impendent, periculum sit in mora. Sua Cels⟨itudo⟩ nihil eor⟨um⟩ reliqui faciet, quaecunq⟨ue⟩ opera et consilio cum Ill⟨ustrissi⟩ma D⟨ominatio⟩ne V⟨estr⟩a communicato ad inclytae domus Austriacae decus et gl⟨or⟩iam, atq⟨ue⟩ ad salutem incolumitatemq⟨ue⟩ Reip⟨ublicae⟩ Chr⟨ist⟩ianae pertinere intellexerit. Interim sua Cels⟨itudo⟩ Coronam transiens sextum hinc diem Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominatio⟩nis V⟨estr⟩ae aduentum expectabit, quo ut Ill⟨ustrissi⟩ma quoq⟨ue⟩ Do⟨minatio⟩ V⟨estr⟩a et incolumis perueniat, votis omnibus expeto. Datum in arce Fogaras die 28 April⟨is⟩, Anno Domini 1600.

Ill⟨ustrissi⟩mae et Mag⟨nifi⟩cae Do⟨minationis⟩ V⟨estr⟩ae, Seruitor,

Ban Mihalcha

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 292; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 411.

Preailustre şi mărite domn, preavrednic mie de cinstire,

Socotesc că preailustra Domnia voastră îşi aminteşte ce vorbe v-am spus la Plzeň şi Viena în legătură cu neîntinata credinţă şi statornicie a preailustrului domn Mihai voievod, domnul meu preaîndurător, faţă de preasfînta Maiestate imperială şi regească, ⟨vorbe⟩ cărora, totuşi, Maiestatea sa şi chiar preailustra Domnia voastră, abia le-aţi dat crezare. Însă preailustra Domnia voastră va recunoaşte cînd va sosi aici, că toate cele ce v-am spus au fost adevărate. Deşi se înţelege din scrisoare cu cîtă nerăbdare aşteaptă Înălţimea sa sosirea preailustrei voastre Domnii, totuşi am socotit că nu este de prisos dacă şi eu însumi stărui asupra acestui lucru. Astfel rog stăruitor pe preailustra Domnia voastră să vină cît poate de iute, ca nu cumva, în mijlocul acestor tulburări atît de mari, care ameninţă din Moldova, să fie vreo primejdie în zăbavă. Înălţimea sa nu va face nimic decît acele fapte care le va fi înţeles că sînt spre cinstea şi gloria slăvitei Case de Austria, spre salvarea şi siguranţa creştinătăţii şi numai după ce s-a sfătuit cu Domnia voastră preailustră. Între timp, Înălţimea sa, îndreptîndu-se spre Braşov, va aştepta aici în a şasea zi sosirea preailustrei voastre Domnii, şi doresc din tot sufletul ca preailustra voastră Domnie să ajungă sănătos. Dată în cetatea Făgăraş, în ziua de 28 aprilie, anul Domnului 1600.

Al preailustrei şi măritei voastre Domnii, slujitor,

Ban Mihalcea

177 **1600 aprilie 29, Roma**

Dilecto filio Nobili uiro Michaeli Princcipi Valachiae

Clemens p⟨a⟩p⟨a⟩ VIII [s],

Dilecte fili, nobilis vir salutem et Ap⟨ostoli⟩cam ben⟨edictionem⟩. Litterae quas Nobilitas Tua superiori februario Mense ineunte ad nos dedit et quibus praeclaru⟨m⟩ studium ostendis Christianae Reip⟨ublic⟩ae adiuuandae aduersus com⟨m⟩unes et immanissimos hostes Turcas sane gratae nobis fuerunt et eam quam prae te fers, animi magnitudinem et constanciam plurimam commendamus ac multo certe gratiores nobis aduenissent eaedem l⟨itte⟩rae tuae; si illud de te nobis nuntiassent, quod ex propensa erga te uoluntate iam pridem auide expetimus atque optamus nimirum quod optimo consilio statuisses quouis schismate et quibusvis erroribus reiectis uenire corde perfecto ad unitatem catholicae atque Ap⟨postolic⟩ae ecc⟨lesi⟩ae cui pater misericordiar⟨um⟩ Deus, humilitatem n⟨ost⟩ram praesidere uoluit, qui meritis licet imparibus locum et auctoritatem tenemus Beatissimi Apostolorum Principis Petri quem Christus D⟨omi⟩nus vniuersae ecc⟨lesi⟩ae suae caput et omnium ouium suaru⟨m⟩ pastorem et doctorem summum constituit et nos certe sperare hos iuuat et delectat fore ut Dei benignitate te ipse nobis adiungas in vinculo unitatis fidei et glutino caritatis, in una spe uocationis n⟨ost⟩rae ut sis membrum militantis ecc⟨lesi⟩ae et portio corporis n⟨ost⟩ri et filius n⟨oste⟩r uere in ⟨Christo⟩ dilectus, sicut ceteri sunt catholici Principes qui ecc⟨lesi⟩am Romanam, omnium ecclesiarum matrem et magistram agnoscunt et uenerantur qua una deliberatione nihil ad animae tuae salutem magis necessarium, nihil ad solidam gloriam illustrius, nihil ad omnem ueram utilitatem

praestantius dici potest nam quod a nobis postulas ut aliquo pecuniario subsidio tibi adiumento simus quae n⟨ost⟩ra semper fuerit alacritas ad rem christianam publicam subleuandam, neminem latere arbitramur sed tamen non tantae sunt huius sanctae sedis temporales uires ne solae tantum oneris sustinere et pluribus locis dispertitae queant sufficere, at ea propterea iam diu agimus et tractamus quae si Deo benedicente efficere, ut speramus licuerit tum multorum copulatis uiribus et partitis ac distributis oneribus non erit difficile et cetera sustinere et praeclara aggredi et tibi magna ut asseris molienti opportune suffragari. Tu interea ut uirum fortem decet, constantis animi robur contra infensissimos hostes conserua; tum praecipue sincerae amicitiae faedus quo cum filio nostro carissimo Rudolpho Imp⟨erato⟩re electo coniunctus es, omni studio interim retineas neue ullo pacto te ab ea amicitia dimouere patiaris, id enim te dignum et gloriae plenum et ad omnes utilitatis solidiores rationes quemadmodum pro tua prudentia intelligis, plane accommodatum. Deus autem omnis gratiae cor tuum diuinae lucis splendore ita efficaciter collustret ut nullae in eo tenebrae resideant, atque tua cum eius ecc⟨lesia⟩ extra quam salus non est, uera unione nos et Catholici Principes omnes perfecto gaudio gaudeamus. Dat⟨um⟩ Romae apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris [1] die 29 Aprilis, Anno Jubilei 1600, Pont⟨ificatu⟩s n⟨ost⟩ri Anno nono.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Vatican, r. 16, c. 88—90; Archivio Segreto Vaticano, Arm. XLIV, 44; Hurmuzaki, VIII, p. 204, doc. CCXCVIII.

Iubitului fiu, nobilului bărbat Mihai, principele Valahiei

Papa Clement al VIII-lea,

Iubite fiu ⟨şi⟩ nobil bărbat, mîntuire şi binecuvîntare apostolică. Scrisoarea pe care Domnia ta ne-ai trimis-o în trecuta lună februarie şi în care arăţi osebita rîvnă întru ajutorarea creştinătăţii împotriva turcilor, vrăjmaşi comuni şi atît de cruzi, ne-a fost foarte plăcută şi îţi lăudăm foarte mult acea nobleţe sufletească pe care tu o arăţi, precum şi statornicia⟨ta⟩; dar scrisoarea ta ne-ar fi fost, desigur, cu mult mai plăcută dacă ne-ar fi vestit despre tine acel lucru pe care, din voinţă proteguitoare către tine, îl aşteptam cu nerăbdare încă de multă vreme şi, fără îndoială, dorim să fi ascultat de sfatul cel bun ca, lepădînd orice schismă şi orice greşeli, să primeşti cu toată inima unirea cu biserica catolică şi apostolică pe care Dumnezeu, tatăl îndurării, a voit să o păstorim noi, nevrednicul, care, deşi nu-i stăm alături prin merite, avem locul şi puterea preafericitului Petru, întîiul între apostoli, pe care domnul Hristos l-a rînduit mai-marele întregii sale biserici şi păstor al tuturor oilor sale şi cel mai mare propăvăduitor ⟨al său⟩. Iar nouă ne este de ajutor şi ne face plăcere să nădăjduim că se va întîmpla aceasta: că, cu voia Domnului, te vei alătura nouă în legătura credinţei unite şi a iubirii ⟨de aproape şi⟩ că, întru nădejdea chemării noastre, vei fi vlăstar al bisericii propovăduitoare şi parte din trupul nostru, şi cu adevărat fiu al nostru iubit întru Hristos, aşa cum sînt şi ceilalţi principi catolici care recunosc şi cinstesc biserica romană drept maică şi povăţuitoare a tuturor bisericilor. Nu se poate spune că este ceva mai de trebuinţă pentru mîntuirea sufletului tău, ceva mai de seamă pentru o glorie trainică, ceva mai presus pentru un folos deplin, decît această singură hotărîre; de fapt, tu ne ceri să-ţi fim de ajutor printr-un sprijin bănesc; întotdeauna ne-am zorit să ajutăm creştinătatea ⟨şi⟩ n-am nesocotit pe nimeni, dar totuşi trecătoarele putinţe ale sfîntului Scaun nu sînt atît de mari ca singure să facă faţă unei asemenea poveri şi, împărţite în mai multe locuri,

să poată fi îndestulătoare; de aceea, încă de multă vreme ne străduim și ne ocupăm de acestea pe care, dacă Dumnezeu, cu binecuvîntarea sa, ne va îngădui, după cum nădăjduim, să le împlinim, atunci, unindu-se forțele mai multora și rînduindu-se și împărțindu-se poverile, nu va fi greu să le sprijinim pe celelalte și să purcedem ⟨la alte fapte⟩ strălucite, iar ție, care, după cum speri, pui la cale ⟨lucruri⟩ mari, să-ți venim la vreme într-ajutor. Între timp tu, așa cum stă bine unui viteaz, păstrează-ți tăria statorniciei sufletești împotriva înverșunaților vrăjmași și, mai ales, respectă cu toată rîvna tratatul de sinceră prietenie prin care te-ai legat de fiul nostru preaiubit, Rudolf, împărat ales, să nu cumva să îngădui ca prin vreo ⟨altă⟩ înțelegere să fii abătut de la acea prietenie, căci acest lucru este vrednic de tine și te umple de slavă, și, după cum înțelegi tu, în marea ta înțelepciune, este cel mai potrivit pentru mai trainicele temeiuri ale folosului ⟨comun⟩. Iar Dumnezeu să-ți lumineze din plin gîndul tău cu strălucirea întregii milostiviri și a luminării dumnezeiești, așa încît să nu-ți rămînă nici o umbră în cuget, iar noi și toți principii catolici să ne bucurăm pe deplin de adevărata unire a ⟨bisericii⟩ tale cu biserica ⟨romană⟩, fără de care nu există mîntuire. Dată la Roma, la Sfîntul Petru, ⟨întărită⟩ cu inelul Pescarului [1], în ziua de 29 aprilie, anul 1600, în al nouălea an al pontificatului nostru.

---

[1] Este vorba de sigiliul papal.

178 **1600 ⟨aprilie⟩, Alba Iulia**

Es ist bey Lipa und dasselbst herumb einer mit Nemben Baba-Novak genanth, so ein beruembter Freybeiter ist und ein grossen Zuelauf, auh jetzt bey 4 000 Freyheyduggen umb sich hatt und noh 4 000 in wenig Tagen zusamb bringen khan, mit dem Herrn Waida uneins und wass rebellisch wider in worden. Dem hatt der Herr Waida sovil guetter Wort geben und guete conditiones antragen lassen, das er sich mit im wider verglichen, in zu seiner vorigen. Devotion und Gehorsamb braht, im auh alle Gnaden, favores und Guetter versprohen hatt,— er soll nur herkhomben. Derwegen dann heut ein Posst von Lipa mit diser Zeitung hie ankhomben ist; daruber sich der Herr Waida zum Höhsten erfreith. Ob er Novak nun herkhomben und trauen wirt, das gibt die Zeith. Sonst hab dem Herrn Waida der Novak entbotten, er werde inn wenig Tagen Zeitungen von im vernemben, das er etwas versucht hab.

Hurmuzaki, XII, 2, p. 788, dc. MCLI; Statthaltereiarchiv, Innsbruck, Ambraser ausk mmene Schriften.

La Lipova și în împrejurimile acesteia se află unul, numit Baba Novac, vestit căpitan de haiduci, care are cu el circa 4 000 haiduci și mai poate aduna încă 4 000 în cîteva zile. El ajunsese la neînțelegeri cu domnul voievod, avînd chiar o atitudine rebelă. Domnul voievod i-a trimis multe vorbe bune și i-a oferit bune condiții, astfel că în cele din urmă s-au reîmpăcat, el revenind la devotamentul și ascultarea anterioare; ⟨voievodul⟩ i-a promis întreaga sa bunăvoință, favoruri și bunuri. El urmează să vină acum aici; un curier din Lipova a sosit astăzi aici cu această știre. Domnul voievod s-a bucurat nespus.

Dacă Novac va veni și va fi fidel, vom vedea cu timpul. De altfel, Novac i-a transmis domnului voievod că în curînd îi va da de știre asupra a ceea ce va face.

179 **⟨1600 aprilie/mai⟩**

Spectabilis et Mag⟨nifi⟩ce domine, domine mihi gratios⟨issi⟩me,

Vestrae Spect⟨abili⟩ Mag⟨nifi⟩centiae in scriptis haec significandum duxj, quod Polonus Wayuoda Kyowsky et filius Principis Makowiczensis, unum Kozakonem de Zaporozij, cognomine Brumenzky, precipuum virum cum Legatione ad Michaelem Wayuodam Transalpinar⟨um⟩ expediuit; Qui Kozak mihi bene est notus, nam iam aliquot uicibus frequentauit Aulam Michaelis Wayuodae; mecum in secreto haec communicauit: quod nunc Poloniae Generalis Congregatio celebrabitur, et quod iam expediuisset Cancellarius Sigismundum Bathorj in Moldauiam ut practicaret cum Turcis et Tartaris, eandem Practica⟨m⟩ bono modo perficiendo; tandem in Regnum Transyluaniae irrumpant. Is Sigismundus Báthorj pro prima uice est expeditus Moldauiam qui habet secum bene ornatos Polonos Equites cum hastis octingentes, et iter suum cepit ad Ieremiam Wayuodam eiusdem Prouinciae. Stephanus autem Bathorj de Somlio, modernum omnem statum Transyluaniae sua per scripta Polonos informauit; proditores autem Transyluanienses, si quam audierint mollitionem Sigismundi, extunc unanimiter, tam soli, uxores illorum et liberj, insurgent, contra Michaelem Wayuodam et suam Caesaream Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem, et pro iniuria illis ilata ultionem reddent. Imo praefatus Kozak Brumenzky, qui familiaritate non exigua est mihi coniunctus, dixit: quod Wayuoda Kyowsky et filius Principis Makouiczen⟨sis⟩ Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti cuncta bona precantes, praefatos rumores Michaeli Wayodae duxerunt significandum. Inter caetera praefato Kozako iniunxerunt ut Sua Ma⟨ies⟩tas Caesarea bonam habeat correspondentiam cum Michaele Wayuoda; ipse autem Michael Wayuoda firmiter subiungat se gratiae Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Caesareae et fidelitatem Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tj promissam praestet. Nam praefata practica non est cum consensu Regis Poloniae, nec eiusdem Regni, sed Cancellarius temeritate ductus, ficte suo ex cerebro haec satagit et omino conatur. Supranominati autem fautores Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Caesareae exercitu Kozakonum, pro nunc in Transyluania degentium, aperte nunciauerunt quod hac ex parte Cancellario nullam adhibeant fidem quamuis iam illos hac de practica informauit. Ultimo idem Kozak, vir praecipuus, pro certo dixit: quo Wayuoda Kyowzky et Paan Krakowsky iam iam habeant in promptu uiginti duo millia Kozakos, Michaeli Wayuodae pro auxilio. Vnus quidam Baro, Pan Krakowzki nomine, duo millia Equites tenet similiter pro auxilio Michaelis Wayuodae. Praefati omnes iter capient in auxilium Michaelis Wayuodae penes Danubium; quod si indigebit et quam primum nunciauerit illis, etiam si ante festum Paschatis necessitas postulauerit. Etc.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 298 I, c. 218—220; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 139, f. 163—164; Hurmuzaki, XII, 2, p. 931 doc. MCCCIII (în notă).

Cinstite și mărite domn, domn mie preamilostiv,

Am hotărît să aduc la cunoștință, în scris, Măriei voastre cinstite că voievodul polon de Kiev și fiul principelui de Makowicza au trimis pe un cazac

din Zaporojie cu numele de Brumenzky, bărbat de seaăm, cu o solie la Mihai, voievodul Ţării Româneşti; îl cunosc bine pe acest cazac, căci în repetate rînduri a fost la Curtea voievodului Mihai. Mi-a spus acestea în taină: anume că acum se va ţine în Polonia o adunare generală şi că deja cancelarul îl trimisese pe Sigismund Báthory în Moldova ca să trateze cu turcii şi tătarii, împlinind cu bine acea înţelegere; în sfîrşit, ca să năvălească în ţinutul Transilvaniei. Acest Sigismund Báthory a fost trimis în Moldova pentru prima dată; avea cu sine opt sute de călăreţi poloni înarmaţi cu lănci şi a pornit la drum spre Ieremia, voievodul acestei provincii. Apoi, Ştefan Báthory de Somlyo i-a înştiinţat pe poloni, prin scrisori, despre întreaga situaţie de acum a Transilvaniei; însă trădătorii transilvăneni dacă ar auzi de acea slăbiciune a lui Sigismund, atunci într-un gînd, ca unul singur, şi soţiile şi copiii acelora, se vor răscula împotriva lui Mihai voievod şi a sfintei Maiestăţi imperiale şi se vor răzbuna pentru nedreptăţile aduse lor. Ba chiar cazacul Brumenzky, pe care îl leagă de mine o mare prietenie, a spus că voievodul de Kiev şi fiul principelui de Makowicza, dorind Maiestăţii sale mult bine, au hotărît să-l înştiinţeze pe Mihai voievod de sus-pomenitele zvonuri. Între altele l-au înştiinţat şi pe zisul cazac, ca Maiestatea sa imperială să aibă o bună corespondenţă cu Mihai voievod; apoi însuşi voievodul Mihai se va supune bunăvoinţei Maiestăţii sale imperiale şi va depune cuvenitul jurămînt de credinţă faţă de Maiestatea sa. Căci sus-pomenita înţelegere nu este ⟨făcută⟩ cu încuviinţarea regelui Poloniei, nici cu cea a regatului acestuia, dar cancelarul mînat de nechibzuinţă, îşi frămîntă mintea cu acestea şi le pune la cale întru totul. Apoi sus-zişii sprijinitori ai Maiestăţii sale imperiale au dat de ştire oastei cazacilor, care acum se află în Transilvania, că în privinţa aceasta să nu aibă nici o încredere în cancelar, chiar dacă i-a înştiinţat despre această înţelegere. În sfîrşit, acelaşi cazac, bărbat de seamă, mi-a spus, drept ⟨lucru⟩ sigur, că voievodul de Kiev şi pan Krakowsky acum au la îndemînă douăzeci de mii de cazaci drept ajutor pentru voievodul Mihai. Un anume baron, pe nume pan Krakowski, are două mii de călăreţi, de asemenea, ca ajutor pentru voievodul Mihai. Toţi cei sus-pomeniţi vor porni în ajutorul voievodului Mihai, pînă la Dunăre; iar dacă va fi de trebuinţă, îi va înştiinţa cît de repede chiar înainte de Paşti, dacă nevoia o va cere. Etc.

180 **1600 începutul lui mai, Varşovia**

Ser⟨enissi⟩me Princeps amice et vicine char⟨issi⟩me et honorande. Hisce diebus Generosus Dziaffer Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae Czaussius ad aulam nost⟨ram⟩ peruenit et l⟨ite⟩ras quas ipsi Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra ad nos deferendas dederat nobis reddidit; quibus a peritis Arabicae linguae interpretibus n⟨ost⟩ris fideliter nobis expositis et explicatis, intelleximus ea omnia quae Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra ad nos copiose perscripsit de omnibus rebus quae vel superioribus temporibus, partim apud ill⟨ustre⟩m Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae Vesirum Imbrahimum exercitus in Hungaria supremum Praefectum, partim apud ipsam Ser⟨enitate⟩m V⟨est⟩ram tum ratione Transyluaniae, tum ratione Valachiae Transalpinae cui Mihal praeest acta fuissent, quid deinde inuadente Transyluaniam Michaele fuerit consequutum, et quo pacto idem ille Michael, quem iam ante a Ser⟨enita⟩te V⟨est⟩ra in fidem cum ipsius Prouincia Valachia receptum fuisse. Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra scribit nunc etiam ipsius gratiam recupera⟨ue⟩rit et in illius patrocinium data Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae fide, et

acceptis ab ea pro more vexillis, cum utraq⟨ue⟩ Prouincia nimirum et Transyluania et Valachia iterum se tradiderit. Haec erant, quae hoc tempore nobis amice Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra significauit. Caeterum non multo ante, dum hoc ipso loco Comitia Ordinu⟨m⟩ omnium Regni n⟨ost⟩ri celebraremus, binae ad nos a duobus Czaussijs ijsdem de rebus Transyluanicis allatae fuerunt Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae literae. Visum autem nobis fuit proprium n⟨ost⟩rum Nuncium ad Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram certis de causis mittere, qui plenius responsa n⟨ost⟩ra ad eam refferet, ac de ijs rebus ageret quae ipsi a nobis committerentur. Id vero iam ex n⟨ost⟩ris literis, quas illis Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae Czaussijs ad eam perferendas tradidimus, Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram intellexisse persuasum habemus. Quapropter cum iam hoc tempore nuncium hunc n⟨ost⟩rum ad Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram expedituri sumus, ad postremas etiam hasce literas non aliud in praesentia respondendum putauimus nisi breui Deo iuuante n⟨ost⟩rum hunc Nuncium ad Aulam Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae esse profecturum eandemq⟨ue⟩ de omnibus hisce negotijs iuxta praescriptum mandatumq⟨ue⟩ n⟨ost⟩rum apud Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram acturum; Hoc enim et ad mutuam n⟨ost⟩ram dignitatem et ad negotiorum statum explicandum accommodatius esse putamus. Interim quod nos a n⟨ost⟩ra parte diligenter curamus, idem Ser⟨enita⟩tem quoq⟨ue⟩ V⟨est⟩ram maiorum exemplo curaturam nobis pollicemur, ut faederis inter nos sanciti pacta inuiolata conseruentur. Cupimus autem Se⟨renita⟩tem V⟨est⟩ram feliciter valere Varsouiae die [...] [a] mensis Maij 1600.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Polonia, r. 6, c. 576–578; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna Libri Legationum, Sygn. jedn. 27.

[a] Ziua lipsește.

Prealuminate principe, prieten și vecin mult iubit și vrednic de cinstire. Zilele acestea nobilul Giafer, ceaușul Luminăției voastre, a venit la Curtea noastră și ne-a înmînat scrisoarea pe care Luminăția voastră i-o dăduse ca să ne-o aducă nouă; după ce aceasta ne-a fost înfățișată și lămurită întocmai de tălmacii noștri pricepuți în ale limbii arabe, am aflat de toate cele ce Luminăția voastră ne-a scris pe larg despre toate lucrurile care au fost făptuite în ultima vreme, pe de o parte de ilustrul vizir al Luminăției voastre Ibrahim, mai-marele armatei din Ungaria, pe de altă parte de însăși Luminăția voastră, atît în ce privește Transilvania, cît și Țara Românească, pe care o cîrmuiește Mihai, apoi despre ce a urmat, după ce Mihai a intrat în Transilvania, același Mihai care, conform înțelegerii, fusese primit în credință, laolaltă cu Țara Românească, provincia sa, de către Luminăția voastră. Luminăția voastră ne scrie că acum el chiar și-a redobîndit milostivirea voastră și după ce a jurat credință Luminăției voastre și a primit, după obicei, steagurile, a trecut din nou sub ocrotirea ⟨Luminăției voastre⟩, laolaltă cu cele două provincii Transilvania și Țara Românească. Acestea erau cele ce, cu prietenie, Luminăția voastră ni le-ați vestit atunci. Apoi, nu cu mult înainte, pe cînd, în același loc, țineam adunările tuturor stărilor regatului nostru, ne-au fost aduse de către doi ceauși două scrisori ale Luminăției voastre, tot în legătură cu treburile din Transilvania. Însă noi am găsit de cuviință, din anume pricini, să trimitem la Luminăția voastră propriul nostru sol, care să vă înfățișeze mai pe larg răspunsul nostru și să trateze despre acele treburi ce i-au fost încredințate de noi. Avem credința că Luminăția voastră a înțeles acest lucru din scrisorile pe care noi le-am dat acelor ceauși ai Luminăției

voastre ca să vi le aducă. Într-aceea, de vreme ce avem de gînd să trimitem acum pe acest sol al nostru la Luminăţia voastră, am socotit că acum nu avem altceva a răspunde la ultima scrisoare ⟨a voastră⟩, decît că în scurtă vreme, cu ajutorul lui Dumnezeu, acest sol al nostru va pleca la Curtea Luminăţiei voastre şi va trata cu Luminăţia voastră despre toate aceste treburi, potrivit recomandării şi poruncii noastre. Căci noi socotim că acest lucru este mai potrivit cu demnitatea noastră, ⟨anume⟩ să lămurim starea lucrurilor. Între timp, noi dinspre partea noastră ne îngrijim în mod deosebit de acest lucru şi sîntem convinşi că şi Luminăţia voastră, după pilda înaintaşilor, se va îngriji la fel, astfel încît să fie păstrate neştirbite prevederile tratatului dintre noi. Dorim ca Luminăţia voastră să fie sănătoasă în chip fericit. Varşovia, în ziua de ... mai, 1600.

181 **1600 mai 3, Košice**

S'intende per cosa certa, ch'il Valacco a' 24 del passato se sia mosso verso Moldavia (scrivono i commissarii con 40 mila huomini); et certo, se li succede quell'impresa, dubito grandemente debba farsi tremendo, perchè senza dubbio sarà accarezzato dal Turco, et a questa provincia sarìa di grandissimo danno per la mala indispositione in che si trova. Io mi sto tuttavia senza danari, e i soldati per i villaggi; e come altre volte le ho scritto, dubito non puoco di qualche sollevatione.

Hoggi a puonto mi vengono avisi, che da 5 000 Tartari siano comparsi verso Kálló, e c'habbino scorso tutto quel paese; se ben havranno potuto far poco danno, per esser quel contorno prima stato roinato dai proprii Tartari; etc.

Copia de due capitoli di lettera del Signor Giorgio Basta di Cassovia, di 3 di Maggio 1600.

Veress, *Basta*, doc. 487, p. 376; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, III, 87 d

Se dă drept lucru sigur că Valahul, in 24 a lunii trecute, a pornit spre Moldova (comisarii scriu că este în fruntea a 40 000 de oameni); şi dacă se va întimpla ceva osebit, am mari temeri că trebuie să urmeze ceva primejdios, fiindcă neîndoios va fi ocrotit de turc, iar provincia aceasta se va afla în mare primejdie, din pricina neorînduielii care domneşte acolo. Eu mă aflu în continuare fără bani, iar oştenii s-au împrăştiat din această pricină prin satele ⟨din Ungaria Superioară⟩; şi precum v-am scris şi alte dăţi, tare mă tem să nu pornească vreo răzmeriţă din partea lor.

Astăzi mi-au sosit veşti grabnice că 5 000 de tătari au năvălit asupra cetăţii Kálló şi au pustiit totul în cale în acele ţinuturi; ar fi bine să căpătăm oarece bani, mai înainte ca acea zonă să fie nimicită de tătari; etc.

Copie a două fragmente dintr-o epistolă a domnului Gheorghe Basta, dată la Caşovia, în 3 mai 1600.

Magnifice Do⟨mine⟩ amice obseruandiss⟨ime⟩,

Salutem et seruitiorum meorum paratam commendationem,

Reuersus est ad nos familiaris Mag⟨nificarum⟩ D⟨omi⟩n⟨ati⟩o⟨num⟩ V⟨est⟩rarum Johannes Darai a quo intelleximus dominum Pezzijum breui affuturum cuius nos incolumitate maximopere lactamur. Dominus meus Ill⟨ustrissi⟩mus V⟨est⟩ras Mag⟨nificas⟩ Do⟨m⟩i⟨nation⟩es destinauerat Albam, arbitrans se in praesenti incepto quod pro bono reipub⟨licae⟩ Christianae suscepit, praesentia earundem, modum meliore⟨m⟩ habiturum. Nunc autem ab eodem familiare Mag⟨nificarum⟩ V⟨est⟩rarum intelligimus Do⟨m⟩i⟨n⟩o Pezzio Claudiopolim usq⟨ue⟩ occurere uelle; faxit ergo Deus ut bona in sanitate uideant, nos quoque easdem omnes. Dominus quoq⟨ue⟩ Illustrissimus suum praemisit hominem, qui aduentum suae Mag⟨nifi⟩cae in Transyluaniam indicabit, et honorem hospitalitatemq⟨ue⟩ dignam in itinere procurare debebit.

Si Mag⟨nifi⟩cae Do⟨mination⟩es V⟨est⟩rae uenerint Coronam, amicissimum Ill⟨ustrissi⟩mo D⟨omi⟩no futuru⟨m⟩ esset, nam sua quoq⟨ue⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma do⟨m⟩i⟨nati⟩o Albae aut alicubi easdem libenter conuenisset; sed, quandoquidem, usq⟨ue⟩ ad breue tempus, quousq⟨ue⟩ inceptum praesens exitum sorcietur, tum in Moldauiam, tum etiam in Transalpina⟨m⟩ inuigilare maxime debeat neglexit. Rogo do⟨mination⟩em V⟨est⟩ram Mag⟨nificam⟩ tanquam Do⟨m⟩i⟨n⟩um et amicum quod si Do⟨m⟩i⟨n⟩us Deus in ditionem Christianorum dederit Moldauiam, quod nos speramus et confidim⟨us⟩, nam multi iam ex incolis se subdiderunt, uelit apud suam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem per amicos et beneuolos suos, omni esse auxilio, dignetur eadem sua Ma⟨ies⟩tas Vaivodatum Stephano Vaiuodae, qui nunc in Ispurg commoratur, filio Ill⟨ustrissi⟩mo quondam Petri Vaiuodae, conferre, eo etiam Ill⟨u⟩s⟨trissi⟩mi Do⟨min⟩i mei voluntas et beneplacitum. In reliquis eandem bene fe⟨licite⟩r valere cupio. Datum in sede Siculicali Kezdi ex oppido Vasarhelli die 7 Maij Anno 1600.

S⟨erui⟩tor et Amicus,

Poztelnik Stoica

Arh. St. Buc. Colecția microfilme Austria, r. 233, c. 406—407; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 497—498; Hurmuzaki, IV, 1, p. 48, doc. XXX.

Mărite domn, prieten preavrednic de cinstire,

Sănătate și închinăciune îndatorată a slujbelor mele,

S-a întors la noi slujitorul măritelor voastre Domnii, Ioan Darahi, de la care am aflat că domnul Pezzen, de a cărui sănătate ne bucurăm din tot sufletul, va lipsi pentru puțin timp. Domnul meu preailustru v-a trimis pe măritele voastre Domnii la Alba, socotind că, în planul de acum, pe care l-a făcut întru folosul creștinătății, el va avea o mai bună rînduială prin prezența voastră ⟨acolo⟩. Acum însă, de la același slujitor al Măriilor voastre am mai aflat că voiți a-i ieși în întîmpinare domnului Pezzen pînă spre Cluj; prin urmare, să dea Domnul să-l găsiți în bună sănătate și noi la fel pe ⟨Domniile⟩ voastre. Chiar domnul meu preailustru a trimis înainte un om al său care va face cunoscută sosirea Măriei sale în Transilvania și va trebui ca pe drum să se îngrijească de cuvenita cinstire și ospitalitate.

Dacă măritele voastre Domnii ar veni la Brașov ar fi foarte plăcut pentru preailustrul domn, căci preailustra sa Domnie v-ar fi întîlnit cu plăcere fie la Alba, fie în altă parte; dar, de vreme ce trebuie să vegheze cu strășnicie

atît în Moldova, cît şi în Transilvania pînă cînd lucrarea începută acum va fi dusă pînă la capăt, a neglijat ⟨acest lucru⟩ pentru cîtăva vreme. Rog pe mărita voastră Domnie, ca pe un domn şi prieten, ca, dacă domnul Dumnezeu ar da Moldova în stăpînirea creştinilor, lucru pe care noi îl nădăjduim şi în care ne încredem, căci deja mulţi dintre locuitori s-au supus, să binevoiţi a ne fi de tot ajutorul prin prietenii şi devotaţii voştri, în faţa Maiestăţii sale, ⟨iar⟩ Maiestatea sa să binevoiască a-i da domnia voievodului Ştefan. fiul preailustrului răposat domn Petru, şi care se află acum la Innsbruck, aceasta fiind voinţa şi bunul plac al preailustrului meu domn. În rest, îţi doresc multă sănătate întru fericire. Dată în scaunul secuiesc Tîrgul Secuiesc, în ziua de 7 mai, anul 1600.

Slujitor şi prieten,

Postelnicul Stoica

183 **1600 mai 7, Tîrgu Secuiesc**

Ill⟨ustris⟩ et Mag⟨nifi⟩ce D⟨omi⟩ne et amici nobis observan⟨di⟩,

Reddidit nobis literas Ill⟨ustrium⟩ et Mag⟨nifi⟩car⟨um⟩ D⟨ominatio⟩num V⟨estra⟩rum Ioannes Darahi, ex quibus eas D⟨omi⟩no Barth⟨olomaeo⟩ Pezzen obuiam proficisci intelleximus. Nos quidem liberum profectionis arbitrum penes Do⟨mination⟩es V⟨estr⟩as relinquimus neq⟨ue⟩ eas moramur, sed acceptius nobis esset, imo commodius, si conuerso itinere Coronam ad nos venirent. Interea certos homines ordinabimus qui d⟨omi⟩no Pezzen obuiam profecti ipsum liberaliter et honorificentissime exceptum Coronam deducant. Vt autem Do⟨mination⟩es V⟨estr⟩ae datis interum ad dominum Pezzen literis aduentum ipsius qua⟨m⟩ cellerrime sollicitent, diligenter rogamus, ne detrimentum amittendae occasionis ex tam longa et diuturna mora capiamus quae nunc quoq⟨ue⟩ aegre persuasis militibus praesentem occasionem pene subuertit; Vix enim multis promissis exercitum in Moldauiam propter stipendiorum defectum transmittere potuimus, transmisimus, tamen et expectamus propediem optatum de rebus prospere gestis nuncium. Sunt alia quoq⟨ue⟩ multa eaq⟨ue⟩ ardua negotia de quibus cum D⟨omi⟩no Pezzen et D⟨ominatio⟩n⟨ibus⟩ V⟨est⟩ris communicatis consilijs tractandum nobis est atq⟨ue⟩ in tempore praeuidendum, ne quis inopinatus casus ingruat. Nam Turcae, infensissimi Ch⟨risti⟩ani nominis hostes, pro suo ingenio ad dolos composito, minime sunt quieturi, quorum conatibus equidem Deo propitio ita resistemus vt praeclarum nostrum in iuuanda Rep⟨ublica⟩ Ch⟨risti⟩ana studium integerrimaq⟨ue⟩ in Sac⟨ram⟩ Caes⟨aream⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem fides clarior sit et illustrius elucescat. De cetero D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ bene valere cupientes. Datum in oppido nostro Kizdi Vasarhely, 7 Maij MCCCCCC.

Ill⟨ustrium⟩ et Mag⟨nifica⟩rum D⟨ominationum⟩ V⟨estrarum⟩ Amicus,

Michael Vaiuoda

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 409–410; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 499–500; Hurmuzaki, IV, 1, p. 47–48, doc. XXIX.

Ilustre şi mărite domn şi prieteni nouă vrednici de cinstire,

Ioan Darahi ne-a înfăţişat scrisoarea ilustrelor şi măritelor voastre Domnii, din care noi am aflat că voiţi să-i ieşiţi în cale domnului Pezzen. Noi

lăsăm în seama Domniilor voastre hotărîrea plecării şi nici nu vă reţinem, dar ar fi mai potrivit pentru noi, ba chiar mai cu folos, dacă, făcînd cale întoarsă, ⟨Domniile voastre⟩ ar veni la noi, la Braşov. În vremea asta, noi vom rîndui oameni anume care să-i iasă în cale domnului Pezzen şi, întîlnindu-l, să-l aducă la Braşov în chip ales şi cu toată cinstirea. Însă rugăm cu stăruinţă pe Domniile voastre ca, trimiţînd din nou scrisoare la domnul Pezzen, să-i cereţi să sosească cît mai degrabă, ca nu cumva să pierdem ⟨vreun⟩ prilej din cauza zăbavei atît de mari şi de îndelungate; după ce cu greu i-am înduplecat pe oşteni, ⟨această zăbavă⟩ aproape ne-a spulberat clipa prielnică de acum. Căci, deşi au fost făgăduite multe, din pricina neplăţii soldelor, abia am putut trece oastea în Moldova, ⟨dar⟩ am trecut-o; totuşi mai aşteptăm cît de curînd doritul sol ⟨cu veşti⟩ despre împlinirea cu bine a lucrurilor. Sînt şi alte multe şi grabnice treburi despre care trebuie să tratăm cu domnul Pezzen şi cu Domniile voastre, împărtăşindu-ne planurile şi trebuie să luăm aminte în timp ca nu cumva să se ivească vreo împrejurare neprevăzută. Căci turcii, vrăjmaşi înverşunaţi ai numelui de creştin, cu firea lor înclinată spre vicleşuguri, vor sta potoliţi doar pentru puţină vreme, ⟨dar⟩, cu ajutorul lui Dumnezeu, în aşa fel vom ţine piept atacurilor lor încît rîvna noastră întru ajutorarea creştinătăţii şi credinţa preacurată faţă de sfînta Maiestate imperială să fie cît mai desluşite şi să strălucească mai cu putere. În rest, dorim Domniilor voastre multă sănătate. Dată în tîrgul nostru, Tîrgu Secuiesc, 7 mai, 1600.

Al preailustrelor şi măritelor voastre Domnii, prieten,

Mihai voievod

184 **1600 mai 7, Tîrgu Secuiesc**

Illustris et Mag⟨nifi⟩ce D⟨omi⟩ne frater nobis observan⟨de⟩,

Diu iam expectatus, sed praeter spem hucusq⟨ue⟩ dilatus Ill⟨ust⟩ris et Magnificae Do⟨mination⟩is V⟨est⟩rae aduentus ualde sollicitus nos habuit, quem licet antea quoq⟨ue⟩ multis literis et nuncijs sollicitauerimus; iterum tamen atq⟨ue⟩ iterum Ill⟨ustrem⟩ ac Mag⟨nificam⟩ Do⟨minationem⟩ V⟨est⟩ram rogamus, ut iam tandem quam cellerime huic ⟨nostro⟩ et uniuersorum militum voto satisfaciat et ad nos aduolare pergat. ⟨In⟩ sola enim, celeritate maximum consistit rebus in Moldauia bene gerendis momentum; nam propter stipendiorum defectum uix milites multis promissis, et aduentus Ill⟨ustris⟩ Do⟨minationis⟩ V⟨est⟩rae expectatione persuaderi potuerunt, ut in prouinciam transirent, persuasi tamen sunt difficulter, exercitumq⟨ue⟩ optima spe rei bene gerendae transmissimus, ubi si quid segnius gestum fuerit, tarditas ista et cunctatio efficiet.

Sunt alia multa eaq⟨ue⟩ ardua negotia, quae praesentiam consiliumque Ill⟨ustris⟩ et Mag⟨nificae⟩ D⟨ominationis⟩ V⟨estrae⟩ requirunt, nam praeter motus istos Moldauicos, qui a perdito [1] illo homine imminent, non desunt barbari etiam hostes in omnem occasionem intenti, quibus equidem, Dei adiuti ope, ita resistere conabimur (quamuis maleuolorum quorundam futiles calumniae diuersorum nobis falso adscribant) ut et Sua Ma⟨ies⟩tas Caesar⟨ea⟩ fidem et constantiam nostram plenius cognoscat et Reipub⟨licae⟩ Christianae quietem et diuturnam tranquillitatem comparare possimus, in quo ita elaboramus ut nec dies nec noctes ullis laboribus parcamus, certi nimirum plurimum celeritate effici posse. Caeterum Do⟨minationem⟩ V⟨est⟩ram Ill⟨us-

trem⟩ et Mag⟨nificam⟩ feliciter ualere cupimus. Datum in oppido n⟨ost⟩ro Kizdi Wasarheli 7 Maij MCCCCCC.

Ill⟨ust⟩ris et Mag⟨nificae⟩ Do⟨minationis⟩ V⟨est⟩rae
Amicus et frater,

Michael Vaiuoda

Ad D⟨omin⟩um Pezzen[a]

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 404; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 496; Hurmuzaki, IV, 1, p. 46—47, doc. XXVIII.

---

[a] Lipseşte pe microfilm. Am completat după Hurmuzaki.

Ilustre şi mărite domn, frate nouă vrednic de cinstire,

Mult aşteptata, dar dincolo de orice speranţă amînata, pînă acum, venire a ilustrei şi măritei voastre Domnii pe care atît am cerut-o şi mai înainte prin multele scrisori şi prin soli, ne-a îngrijat foarte, totuşi rugăm şi iar rugăm pe ilustra şi mărita voastră Domnie să împlinească o dată, cît mai degrabă, dorinţa noastră şi a tuturor oştenilor şi să purceadă întins spre noi. Căci numai în iuţeală se ⟨poate⟩ afla clipa cea mai prielnică spre a rîndui cu bine lucrurile în Moldova; căci din pricina neplăţii soldelor, oştenii, după ce li s-au făgăduit multe, ⟨între care⟩ şi aşteptarea sosirii ilustrei voastre Domnii, abia au putut fi convinşi să treacă în ⟨acel⟩ ţinut, au fost totuşi cu greu convinşi şi am trimis oastea cu nădejdea că lucrul se va împlini ⟨cu bine⟩ şi că, dacă se va ivi un semn cît de cît, această încetineală şi şovăială se vor sfîrşi.

Sînt şi alte multe şi grele treburi, care cer prezenţa şi sfatul ilustrei şi măritei voastre Domnii căci, pe lîngă tulburările din Moldova, ce ameninţă din partea ticălosului[1] aceluia de om, nu lipsesc nici vrăjmaşii din afară, atenţi la orice prilej, şi cărora, cu ajutorul lui Dumnezeu, fără îndoială ne vom strădui să le ţinem piept în aşa fel încît (deşi ni se pun, pe nedrept, în seamă defăimările fără temei ale unor feluriţi răuvoitori) şi Maiestatea sa imperială să cunoască pe deplin credinţa şi statornicia noastră şi să şi putem rîndui creştinătăţii linişte şi tihnă îndelungată; pentru care ⟨lucru⟩ aşa ne trudim încît nu ne cruţăm, nici zi, nici noapte, nici o osteneală spre a putea îndeplini ⟨acestea⟩ de bună seamă, cu toată repeziciunea. În rest, dorim ca ilustra şi mărita voastră Domnie să fie sănătoasă întru fericire. Dată în tîrgul nostru, Tîrgu Secuiesc, 7 mai 1600.

Al ilustrei şi măritei voastre Domnii,
Prieten şi frate,

Mihai voievod

Către domnul Pezzen

---

[1] Ieremia Movilă.

185 — 1600 mai 8, Breţcu

Illustr⟨issime⟩ et Reue⟨ren⟩dissime etc.,

Non sine causa tam diu a literis abstinui, quia nec tutum nec etiam necessarium hoc tempore duxi. Spem meam de huius expeditionis exitu euentus fefellit, existimabam omnia simultate tantum geri, sed nunc diuersum experior; plane sumus Sigismundo hostes aperti. Exercitus ante quatriduum in Moldauiam missus est, exustum funditus oppidum Tatros, pagi plus quam

septuaginta igne absumti, vix tamen hoc Jeremias animaduertit, nescio quibus nuptijs in finibus Poloniae deditus, sentit quidem hostem in oculis esse, sed omni praesidio destitutus, nullas copias habere dicitur. Constitutum erat Vaiuodam in Transyluania mansurum, sed nescio quid de turbis et dissensionibus inter Siculos, Vngaros et Valachos hodie ad eum Kisd-Vasarhelini perlatum vehementer eum commouit, ita ut conscenso statim curru usque ad Alpes, deinde per iuga eques celerrime in Moldauiam exercitum sit secutus. Nos quoque hac nocte ipsum sequemur, cum militibus Illustr⟨issimae⟩ et Reuer⟨endissimae⟩ Domi⟨natio⟩nis V⟨est⟩rae, ea tamen spe, quod propediem reditum speremus, vrget enim alia ex parte Tartarus, et hostilia quaeque nunciatur.

Si Moldauia in potestatem fuerit redacta, dominum Cornis Locumtenentem ibi aget, quocunque tandem euentu. Ego cum Vaiuoda, si Valichicum *(sic)* Idioma scirem, optime conuenirem, si ista summa leuitas et in horas mutabile ingenium me sollicitum non redderet, spero equidem Deum res meas curae habiturum. Si quid noui interim acciderit, faciam diligenter, ut quam primum Ill⟨ustrissima⟩ et Reuer⟨endissi⟩ma Dom⟨ina⟩tio V⟨est⟩ra ex me cognoscat. Eandem feliciter valere cupiens. Datum in Bereczk in alpium faucibus die 8 May 1600.

⟨*Adresa:*⟩ Ad Reuer⟨endissimum⟩ Dom⟨inum⟩ Demetrium Napragi, Episcopum et Cancellarium Transylvaniae

Hurmuzaki, IV, 1, p. 49, doc. XXXI; Abteilung Kriegsarchiv Wien (fără alte indicații de cotă).

Preailustre și preacucernice etc.,

Nu fără pricină m-am ferit să scriu ⟨vreo⟩ scrisoare, ci pentru că am socotit că acum nu este nici sigur, nici de trebuință. Întîmplarea mi-a înșelat nădejdea în legătură cu sfîrșitul acestei expediții, ⟨căci⟩ socoteam că toate se fac numai din dușmănie, dar acum mi se adeverește dimpotrivă; fără înconjur, îi sîntem vrăjmași pe față lui Sigismund. Cu patru zile în urmă a fost trimisă oastea în Moldova, a fost ars din temelie tîrgul Trotușului, au fost nimicite de foc mai mult de 70 de sate; Ieremia totuși abia ia în seamă aceasta, aflîndu-se el la nu știu ce nuntă în hotarele Poloniei; de fapt, își dă seama că vrăjmașul i se află dinaintea ochilor, dar se zice că este lipsit de orice apărare, că nu are deloc oștire. Se hotărîse că voievodul va rămîne în Transilvania, dar nu știu ce veste ⟨care i-a fost adusă⟩ apoi la Tîrgu Secuiesc despre tulburări și învrăjbiri între secui, unguri și români l-a tulburat într-atît încît, urcîndu-se în caleașcă, pînă la munți și apoi călare, și-a urmat oastea cu mare zor, pe creasta munților, spre Moldova. Chiar noi îl vom urma în noaptea asta, dimpreună cu oștenii ilustrei și cucernicei voastre Domnii, cu acea nădejde totuși de a crede într-o întoarcere grabnică, căci tătarul ne amenință din altă parte și ni se vestesc oarece fapte vrăjmașe.

Dacă Moldova va fi readusă în puterea ⟨lui Mihai⟩, domnul îl va numi pe Kornis acolo ca locțiitor, indiferent de împrejurări. Eu m-aș înțelege prea bine cu voievodul, dacă aș ști limba românească ⟨și⟩ dacă această ușurătate nemăsurată și firea schimbătoare de la ceas la ceas nu m-ar neliniști. Nădăjduiesc totuși că Domnul se va îngriji de treburile mele. De se va ivi ceva nou, voi face ca ilustra și cucernica voastră Domnie să afle cît mai curînd.

Poftesc să fiţi cu sănătate întru fericire. Dată la Breţcu, în defileul munţilor, în ziua de 8 mai 1600.

⟨*Adresa* :⟩ Către cucernicul domn Dimitrie Naprágyi, episcop şi cancelar al Transilvaniei

186 **1600 mai 8, Tîrgu Secuiesc**

Sacratissima Caes⟨area⟩ Regiaq⟨ue⟩ M⟨aies⟩tas, d⟨omi⟩ne, d⟨omi⟩ne Clemen⟨tissi⟩me,

Propensam Sa⟨crae⟩ Caes⟨areae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae in me clementiam, cum benigna christianorum principum erga me voluntatis et gratiosae affectionis co⟨m⟩memoratione, ex l⟨itte⟩ris Dominor⟨um⟩ commissarior⟨um⟩ a M⟨aiestate⟩ V⟨estra⟩ acceptis, intellectam humiliter et sumisse accepi. Ex quo ita sum incensus ad studium Reip⟨ublicae⟩ Christianae, ut sponte currentem insignis ista M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae Caes⟨are⟩ae gratia magis incitauit. Sacra M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra et totus orbis Christianus ita plane de me sentiat, me ad extremum usq⟨ue⟩ vitae spiritum [a] eum fore, quem hactenus multis et clar⟨issi⟩mis argumentis cognouit, splendori Augustissimae Domus Austriacae deditissimu⟨m⟩ et christianor⟨um⟩ salutis studiosissimum. Mandatu⟨m⟩ quide⟨m⟩ a M⟨aiesta⟩te V⟨est⟩ra mihi fuerat, adiunctis paribus l⟨ite⟩rar⟨um⟩ Regis Poloniae, ut a Moldauiae inuasione abstinerem, abstinuiq⟨ue⟩ hactenus, sed tam intolerabiles iniurias ab ipso Ieremia, non ita mihi sicuti [b] Domui Austriacae illatas, diutius ferre non potui. Quid enim rerum christianar⟨um⟩ studioso et Sa⟨crae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae clienti intolerabilius, quam in vicinitate hostem et deceptorem Christianitatis intra priuatos parietes acceptum, imo in perniciem Christianor⟨um⟩ clanculum vim et arma molientem pati? Haec omnia Ieremias co⟨m⟩misit, qui Sigismundu⟨m⟩ Bathoreum, M⟨iesta⟩tis V⟨est⟩rae et Christianitatis inimicum et deceptorem, intra priuatos parietes aluerit, consilia cum eo [c] de armis M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae inferendis iniuerit, literasq⟨ue⟩ quibus Transiluanos ad defectionem sollicitaret, clam huc transmiserit; quarum ego paria M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae antea miseram. Haec praecipua et summe necessaria huius expeditionis meae causa est et fomes, quam, Deo iuuante, ita in efectu⟨m⟩ optatumq⟨ue⟩ exitum deducere conabor, ut tot nefandas [d] iniurias, si nondum satis vindicatas, nouo [e] vindictae genere ulciscar. Quamobre⟨m⟩ mirari satis quorundam calumniator⟨um⟩ impudentiam nequeo, qui, fictis quibusdam mendacijs, fidem et integritatem meam apud Sa⟨cram⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨est⟩ram suspectam reddere sunt conati; qui nunq⟨uam⟩ tamen eos labores et seruitia quae ego pro Repub⟨lica⟩ Christiana ne so⟨m⟩niantes quide⟨m⟩ p⟨rae⟩stiterunt. Quapropter Sa⟨crae⟩ Caes⟨areae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae, uti D⟨omi⟩no Clem⟨entissi⟩mo humilime supplico, ut promissam in me gratiam suam et Christianor⟨um⟩ Principum propensum animi affectum ipsa sententia comprobare et subsidium ad istam belli molem sufficientem in tempore administrare dignetur. Sentiet breui M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra, Deo propitio, res Christianor⟨um⟩ meis studiis, laboribus et sudoribus meliori loco futuras. Seruet Deus Sa⟨cram⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨estram⟩ ad multos

annos feliciter imperantem. Da⟨tum⟩ in oppido Kijsdi Wasarhelj, prope Alpes, die 8 Maij, A⟨nno⟩ ⟨1⟩600.

Sacr⟨ae⟩ 'Caes⟨areae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae,

Humilis seruitor,

Michael Vaiuoda

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 412—414; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 501—503; Hurmuzaki, XII, 1, p. 1279, doc. XXXIII.

---

[a] La Hurmuzaki: *spatium*.
[b] La Hurmuzaki: *quam*.
[c] La Hurmuzaki urmează: *et Polonis*.
[d] La Hurmuzaki urmează: *Maiestatis Vestris*.
[e] La Hurmuzaki: *nunc*.

Preasfîntă Maiestate imperială şi regească, domn, domn preamilostiv,

Cu plecăciune şi supuşenie am aflat din scrisoarea domnilor comisari, primită de la Maiestatea voastră, de proteguitoarea îndurare către mine a sfintei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti laolaltă cu binevoitoarea pornire a ⟨bunei⟩ voinţe şi a afecţiunii binevoitoare faţă de mine a principilor creştini. Din care ⟨pricină⟩ într-aşa m-am înflăcărat întru rîvna faţă de creştinătate încît această osebită bunăvoinţă a Maiestăţii voastre imperiale m-a îmboldit şi mai mult ⟨pe mine⟩ care pornisem deja, din propria voinţă. Sfînta voastră Maiestate şi întreaga lume creştină aşa să ştie despre mine, că voi rămîne pînă la cea din urmă suflare a vieţii cel pe care l-aţi cunoscut pînă acum, după multe şi alese dovezi, ca foarte devotat strălucirii preaaugustei Case de Austria şi zelos întru salvarea creştinilor. Avusesem poruncă de la Maiestatea voastră, la care se adăuga copia scrisorii regelui Poloniei, să mă abţin de la intrarea în Moldova, şi m-am abţinut pînă acum, dar nu am mai putut răbda nedreptăţile de neîndurat pricinuite de Ieremia nu atît mie, cît Casei de Austria. Căci ce poate fi mai de nerăbdat pentru un om cu rîvnă faţă de creştinătate şi supus al sfintei voastre Maiestăţi, decît să îndure în preajmă-i un vrăjmaş şi un înşelător al creştinătăţii care, primit în propria casă, îşi pregăteşte pe ascuns armele şi oastea spre primejduirea creştinilor? Acestea toate le-a făptuit Ieremia care l-a adăpostit în casa sa pe duşmanul şi înşelătorul creştinătăţii şi al Maiestăţii voastre, pe Sigismund Báthory, cu care a şi ticluit planuri de ridicare a armelor împotriva Maiestăţii voastre, a şi trimis de aici, pe ascuns, scrisori prin care le cerea transilvănenilor să treacă de partea lui; i-am trimis mai înainte Maiestăţii voastre o copie a acestei ⟨scrisori⟩. Aceasta este pricina anume şi de neînlăturat, şi imboldul acestei expediţii pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, mă voi strădui într-aşa a o duce la împlinire şi la doritul sfîrşit, încît atîtea nelegiuite nedreptăţi, dacă n-au fost încă îndeajuns pedepsite, le voi răzbuna printr-un nou fel de pedeapsă. Din această pricină nu pot să mă mir îndeajuns de nechibzuinţa unor defăimători care, plăsmuind oarece minciuni, se străduie să înfăţişeze drept îndoielnică credinţa şi cinstea mea faţă de sfînta voastră Maiestate; aceştia niciodată, nici măcar în vis n-au depus ostenelile şi slujbele pe care eu le-am ⟨adus⟩ creştinătăţii. Între-aceea, cu supuşenie, mă rog sfintei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti, ca unui domn preamilostiv, să binevoiască a-mi adeveri, prin hotărîrea sa, făgăduita bunăvoinţă a sa faţă de mine şi simţămintele de iubire ale principilor creştini, şi a-mi trimite la vreme ajutor îndestulător pentru această povară a războiului. În scurtă vreme va vedea Maiestatea voastră, cu ajutorul lui

Dumnezeu, că treburile creştinătăţii vor merge mai bine datorită ostenelilor, sforţărilor şi trudei mele. Dumnezeu să aibă-n pază pe sfînta voastră Maiestate să domnească întru mulţi ani cu fericire. Dată în Tîrgu Secuiesc, lîngă munţi, în ziua de 8 mai, în anul 1600.

Al sfintei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti,

Plecat slujitor,

Mihai voievod

187 **1600 mai 23, Suceava**

Sacratissima Caesarea Regiaq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩tas, Domine, Domine clementissime[a],

Quam multas, easq⟨ue⟩ grauissimas, hactenus[a] iniurias a Ieremia Vaiuoda passus fuerim, Sac⟨rae⟩ Ma⟨iesta⟩ti V⟨estr⟩ae pluribus literis et nuncijs demisse significaui; quas diutius ferre plane indignum mea innocentia existimaui. Is enim, ex quo hanc prouinciam in potestate habuit, nunquam destitit meum nomen honestamq⟨ue⟩ famae existimationem, cum in aula Turcica, tum apud Poloniae Regem, et literis et per legatos, indignissimis calumnijs proscindere, et iam palam id agere, vt arma contra Ma⟨iesta⟩tem V⟨estra⟩m, Rempub⟨licam⟩q⟨ue⟩ Chr⟨isti⟩anam, in primis autem contra me ipsum, concitaret. Vt igitur eius consilia anteuerterem, malui ipse communis quietis turbatorem, rerum Turcicarum fautorem et totius Christianitatis inimicum armis prius inuadere, quam ipsius vim domi meae experiri. Duxi exercitum in Moldauiam, vbi cum ex Sede Ieremiam fugisse intelexissem, non prius quieui, quam, ipsum fugientem in itinere consequutum, in ipsis prouinciae finibus, ad fluuium Nester, cum parte copiarum, auxilio diuino, felici praelio deuicerim, inq⟨ue⟩ fugam vnacum Sigismundo Báthori coniecerim. Fugato Ieremia[b], ad fortunam atq⟨ue⟩ auspicia Sac⟨rae⟩ Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae Sedem Vaiuodatus occupaui, totamq⟨ue⟩ hanc prouinciam in potestate iam habeo. In qua retinenda, vt securus et quietus in posterum esse possim, Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨iesta⟩ti V⟨estr⟩ae, ut domino clementissimo, demisse supplico, dignetur per legatos[c] apud Regem Poloniae id diligenter agere, ne sinistris de me ipsius Ieremiae accusationibus fidem habeat, neue ulla auxilia illi contra me ad recuperandam Moldauiam suppeditet, ne mihi etiam, qui nihil aliud quam Reip⟨ublicae⟩ Chr⟨isti⟩anae commoda quaero, ad asperiora tandem media sit recurrendum; vnde non exiguu⟨m⟩ rebus Chr⟨isti⟩anis detrimentum accedere, communibus autem hostibus magna opportunitatis fieri possit accessio; me potius eum agnoscat, qui, praeter detrimentum Reip⟨ublicae⟩ Chr⟨isti⟩anae, Coronae Poloniae libenter et studiose inseruiam. Caeterum me gratiae Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae humillime commendo. Seruet Deus Ma⟨iesta⟩tem V⟨estra⟩m ad multos annos feliciter imperantem. Datum Suchauiae in Moldauia, die 23 Maij, Anno Domini 1600 [1].

Eiusdem Sac⟨rae⟩ Ma⟨iesta⟩tis V⟨estr⟩ae,

Humilis seruitor,

Io Mihail Vo⟨evo⟩da

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 479—481; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 553—557; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1280, doc. XXXIV; III, 2, p. 468, doc. DXVII.

---

[a] Lipsă la Hurmuzaki.

[b] Pasajul de la *Ieremia* pînă la *Sedem* lipseşte la Hurmuzaki.

Lipsă la Hurmuzaki.

Preasfîntă Maiestate imperială şi regească, domn, domn preamilostiv,

Prin nenumărate scrisori şi solii, cu umilinţă am dat de ştire sfintei voastre Maiestăţi cîte nedreptăţi, multe şi grave, am îndurat pînă acum din partea lui Ieremia voievod; pe care am socotit ⟨a fi⟩ cu totul nedrept, faţă de nevinovăţia mea, a le mai îndura multă vreme. Căci el, de cînd are în stăpînire această provincie, nu a încetat nici o clipă să hulească, cu ruşinoase învinuiri, numele, cinstea şi bunul meu renume, pe de o parte la curtea sultanului, iar pe de alta în faţa regelui Poloniei, prin mijlocirea scrisorilor şi a solilor; şi a făcut aceasta deja pe faţă, ca să stîrnească război împotriva Maiestăţii voastre şi a creştinătăţii, dar mai cu seamă împotriva mea. Aşadar, ca să o iau înaintea planurilor sale, am preferat să ridic eu primul armele asupra ⟨acestui⟩ răscolnic al liniştii comune, sprijinitor al intereselor turcilor şi vrăjmaş al întregii creştinătăţi, decît să pun la încercare asupra casei mele silnicia lui. Mi-am dus oastea înspre Moldova unde, după ce am aflat că Ieremia a fugit din ⟨cetatea⟩ de scaun, nu mi-am aflat tihnă pînă ce, urmărindu-l pe fugar în drumul ⟨său⟩ chiar la hotarele ţării, lîngă rîul Nistru, cu ajutorul lui Dumnezeu l-am înfrînt într-o luptă norocită şi l-am pus pe fugă dimpreună cu Sigismund Báthory. După ce Ieremia a fugit, am ocupat, spre norocul şi autoritatea sfintei voastre Maiestăţi, ⟨cetatea de⟩ scaun a voievodatului şi am pus stăpînire deja pe întreaga provincie. Întru păstrarea acesteia, ca să pot fi, pe viitor, liniştit şi fără griji, cu plecăciune mă rog sfintei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti, ca domnului meu preaîndurător, să binevoiţi, prin soli, să interveniţi cu grijă pe lîngă regele Poloniei ca nu cumva, în ce mă priveşte, să dea crezare învinuirilor mîrşave ale lui Ieremia şi nici să nu-i ofere acestuia vreun ajutor împotriva mea spre a redobîndi Moldova, ba chiar nici eu, care nu doresc nimic altceva decît foloasele creştinătăţii, să nu fiu nevoit a mă sluji în cele de pe urmă de mijloace mai crude; ⟨căci⟩ de aici s-ar putea isca o mare pierdere pentru interesele creştinătăţii, în timp ce pentru vrăjmaşii ⟨ei⟩ comuni ar putea deveni un deosebit prilej; ⟨regele Poloniei⟩ să se încreadă mai degrabă în mine decît în el, căci eu voi sluji bucuros şi cu rîvnă coroana polonă, fără ⟨a aduce⟩ vreun neajuns creştinătăţii. În rest, mă încredinţez, cu plecăciune, bunăvoinţei sfintei voastre Maiestăţi împărăteşti. Dumnezeu să aibă-n pază pe Maiestatea voastră ca să domnească întru mulţi ani cu fericire. Dată la Suceava, în Moldova, în ziua de 23 mai, în anul Domnului 1600 [1].

Al sfintei voastre Maiestăţi,

Plecat slujitor,

Io Mihai voievod

---

[1] În Veress, *Documente*, VI, p. 105—107, doc. 101, este publicat un rezumat al acestei scrisori, în limba italiană.

Illustrissime,

Saluam et incolumem iam tandem Dominationem Vestram Illustrissimam Zatthmarium peruenisse gratulamur. Nos quoque rebus prouinciae hic compositis octauo abhinc die Coronae erimus. Dominatio Vestra Illustrissima iam non tardet, sed omni mora post habita Coronam ad nos veniat, ubi de omnibus negocijs uberius cum Illustrissima Dominatione Vestra agemus. His eandem bene valere cupientes. Datum Suchaviae die 26 Maij Anno 1600.

Michael Vaivoda

Ad Illustrissimum Dominum Bartholomeum Pezzen

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 73, c. 453; Kriegsarchiv Wien, Hauptreihe des Hofkriegsrates, May 1600, N° 54; Hurmuzaki, IV, 1, p. 60, doc. XLIV.

Preailustre,

Ne bucurăm că preailustra voastră Domnie a ajuns, în cele din urmă, teafără şi nevătămată la Satu Mare. Şi eu, odată rînduite aici treburile provinciei, peste opt zile mă voi afla la Braşov. Domnia voastră preailustră să nu mai zăbovească, ci, lăsînd deoparte orice amînare, să vină la noi, la Braşov, unde vom discuta mai pe larg cu preailustra voastră Domnie despre toate trebile. Dată la Suceava în ziua de 26 mai, în anul 1600.

Mihai voievod

Către preailustrul domn Bartholomeu Pezzen

189 **1600 mai 29, *Constantinopol***

1600 May 29, Constantinople

Right Honourable. For present occurreth to advise your Honour how Michaell the Prince hath enlarged his kingdome by taking Bugdania and adioyining the same to Transilvania and Wallachia, of which 3 provinces he now resteth sole Prince, having driven out Jeremia, whoe is fledd to the Chancelor of Powland. The cause (by report) that Michael entred Bugdania was that the great Chancelor of the King of Poland envying him for the death of Andrea Bártory and at the request of Sigismundus, whoe rendred Transilvania to Andrea his cosen, and hoping to place a Prince therin yf he should gaine itt by the Grand Signor his consent, prepared an army in Powland to come and recover the same in the behalf of Sigismundus. Wherof Michaell being advertized entred first Bugdania, where the Chancellor determined to fortifye him self, adioyning to Jeremia his forces with all the power of that Prince. The Chancellor resteth uppon the confynes, and Michaell within, being by report 70000 stronge, having great ayd from the Muscovite, and Maximilian hard by if need require to assist him: whoe hath advertized the Chancellor that Michaell is become one of the Imperiallests, and of the Emperor his counsell: therfore he should take heede that he did nott renewe his old mallice and grudge. Here itt is howerly expected what is succeded of the battaile; this maketh the Grand Signor to laughe, hoping itt will greatly advantage him, as noe doubt itt will, where yf noe disgrace happen to Michaell, these themselves expect him to be their ruyne. As truly great matters may be effected

against the Grand Signor, he himself being soe slenderly provided every way. First him self a man of as lytle iudgement as a childe, conversant with none but with women, dwarfs and enunchs; his officers ignorant and corrupt, his chests empty, his coyne base, and last of all his souldiers insolent and disobedient [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 83; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 87; Tappe, *Documents*, p. 132— 133, doc. 198.

1600 mai 29, Constantinopol

Excelenţă. Deocamdată pot să o informez pe Excelenţa voastră că principele Mihai şi-a mărit stăpînirea prin luarea Moldovei, adăugîndu-o la Transilvania şi Ţara Românească, el rămînînd acum singur domnitor al celor trei provincii, după înlăturarea lui Ieremia care a fugit la cancelarul Poloniei. Pricina, cum se aude, pentru care Mihai a intrat în Moldova a fost că marele cancelar al regelui Poloniei, duşmănindu-l pentru moartea lui Andrei Báthory, şi la cererea lui Sigismund care îi dăduse Transilvania vărului său Andrei, nădăjduia să pună un principe acolo dacă va căpăta consimţămîntul sultanului; între-aceea a pregătit o oaste în Polonia care să vină şi să redobîndească ⟨ţara Transilvaniei⟩ pentru Sigismund. Despre care Mihai, aflînd toate acestea, a intrat primul în Moldova, unde cancelarul s-a hotărît să se întărească, alăturîndu-se cu oastea sa lui Ieremia şi întregii puteri a acelui domn. Cancelarul stă la hotare şi Mihai înlăuntrul lor, avînd după cum se spune, o oaste de 70 000 ⟨de oameni⟩, căci a primit mare ajutor de la moscovit, deşi Maximilian abia dacă-l poate ajuta la caz de nevoie; acesta l-a anunţat pe cancelar că Mihai este de partea imperialilor, ba chiar consilier al împăratului, din această pricină el trebuie să fie cu băgare de seamă şi să nu-şi reînnoiască vechea sa pizmă şi ranchiună. Aici se aşteaptă totuşi rezultatul luptei; aceasta îl face pe sultan să rîdă, sperînd că lucrurile vor fi spre folosul său, deşi nu e nici o îndoială că dacă lui Mihai nu i se întîmplă vreun necaz, atunci e de aşteptat că totul va fi spre ruina ⟨turcilor⟩. Într-adevăr pot fi înfăptuite lucruri mari împotriva sultanului, el fiind slab pregătit în toate cele. Căci înainte de toate, el este un om cu judecată la fel de puţină ca şi un copil, nepriceput la nimic în afară de femei, pitici şi eunuci; slujitorii săi sînt ignoranţi şi corupţi, visteria sa e goală, moneda sa devalorizată şi oştenii săi, pînă la ultimul, trufaşi şi nesupuşi [...].

190 ⟨1600 mai⟩

Illustriss⟨i⟩mo Sig⟨n⟩or,

Qui se prepara grandissime copie di eserciti piu di quello si pensa. Il Bassa di Timesuar fu deputato al trattamento con Michael Vaivoda contra il quale dicono che li polachi et Moldaui si preparano far asprissime giornate.

Mustafa Cadi di Segiedino,
gia pregione dell nemico

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria r. 417, c. 187; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien. Staatskanzlei, Türkei, Karton 83, f. 205; Hurmuzaki, XII, 2, p. 922, doc. MCCLXXXVIII.

Preailustre domn,

Aici se pregătește o oștire foarte numeroasă, mai ⟨numeroasă⟩ decît se crede. Pașa de Timișoara a fost însărcinat să poarte tratative cu voievodul Mihai, împotriva căruia se zice că polonii și moldovenii se pregătesc de lupte crîncene.

Mustafa, cadiul Seghedinului,
Prizonier la vrăjmaș

191 **1600 iunie 2, Iași**

Illustrissimi et Magnifici etc.,

Cognouimus Illustrissimi Domini Pezzen et Dominationes Vestras Illustrissimas literis id urgeri ut Illustrissimae dominationes Vestrae una cum adiu⟨n⟩cto fido aliquo homine nostro Varadinu⟨m⟩ ipsi obuiam proficiscantur ut postmodum communi consilio capto itinere benignam suae Maiestatis Caesareae resolutionem simul nobis aperiant. Ne igitur ulla in nobis sit mora cum Illustrissimis dominationibus Vestris Michaelem Banum fidum hominem nostru⟨m⟩ expediuimus. Hoc saltem Illustrissimas Dominationes Vestras quam diligentissime rogamus, velint Domino Pezzio consulere ut ab hac inutili et periculosa cunctatione iam tandem se expediat, et quam primum una cum Dominationibus Vestris Illustrissimis in Transsyluaniam ueniat, quo nos quoque sine mora conuerso itinere die et nocte reuertemur, gratiosam Sacrae Caesareae Maiestatis resolutionem cum desiderio expectantes. Interim Dominationes Vestras Illustrissimas bene ualere cupimus. Datum Iasiae; die 2. Iunij 1600.

Illustrissimarum Dominationum Vestrarum,
Amicus,

Michal Vaivoda

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 73, c. 461; Kriegsarchiv, Wien, Hauptreihe des Hofkriegsrates, Juny 1600, N° 39, f. 39; Hurmuzaki, IV, 1, p. 67, doc. LII.

Preailuștri și măriți etc.,

Am aflat din scrisoarea preailustrului domn Pezzen și ⟨faptul⟩ că preailustrele voastre Domnii se zoresc să-i iasă înainte la Oradea, dimpreună cu un om al nostru de credință care li se va alătura, pentru ca după aceea, urmîndu-și drumul laolaltă și sfătuindu-se, să ne înfățișeze împreună binevoitoarea hotărîre a Maiestății sale imperiale. Așadar, ca să nu fie vreo zăbavă dinspre partea noastră, l-am trimis cu preailustrele voastre domnii pe banul Mihalcea, omul nostru de credință. În schimb, un lucru rugăm, cu mare stăruință, pe preailustrele voastre Domnii, ⟨anume⟩ să binevoiască a se îngriji de domnul Pezzen ca să se lepede în sfîrșit de această pregetare nefolositoare și primejdioasă și să vină cît mai grabnic, dimpreună cu preailustrele voastre Domnii în Transilvania, unde și noi ne vom întoarce fără zăbavă, pornindu-ne la drum zi și noapte. Așteptăm cu nerăbdare milostiva hotărîre a sfintei Maiestăți imperiale. În vremea asta, dorim ca preailustrele voastre Domnii să fie sănătoase. Dată la Iași, în ziua de 2 iunie 1600.

Al preailustrelor voastre Domnii,
Prieten,

Mihai voievod

Non posso assicurare V<ostra> S<ignoria> Ill<ustrissi>ma delle cose di Transilvania et Moldavia, a causa che molti giorni fa si tengono guardati i passi, e non lasciano uscire alcuno verso qua; e di 40 huomini ch' io ho mandato dentro, niun de' loro sin a quest' hora è comparso. Dicesi però che 'l Valacco se sia impadronito della Moldavia per la fuga di Jeremia; e della parte di Hust vengono avisi del contrario, cioè che la vanguardia del Valacco sia stata tagliata a pezzi dalle genti del cancelliere et de Sigismondo: e in questo stesso punto arriva un medico Francese, ch' ha servito il Valacco molti anni, e mi ha portato lettere di 12 del passato de i nostri commissarii, et assicura la fuga di Jeremia et la presa della Moldavia per il Valacco; il che se serà vero, presto lo sapremo. Questo è ben certissimo, che i nostri commissarii sono tenuti sotto buona custodia in Claudiopoli, non sapendosi a che fine; se ben è facile a indovinare.

Il D<otto>r Pez si trova tuttavia in Sachmar, aspettando i danari, che debbono arrivare da Vienna; et trattanto prima de porsi in potestà del Valacco, credo procurarà qualche sicurezza, che a mio parere non sarà se non bene.

Io sto quì con dubbio, che questa provincia debba andare tutta a fuoco et a ferro, già che in Agria si vanno massando e Turchi, e Tartari; et io mi trovo senza genti, e senza danari, et i popoli più ostinati che mai in non voler pigliar l' armi per propria difesa.

In questo istesso ponto arrivano doi Valacchi mandati dal vaivoda a Sua Maestà, con la certezza della presa della Moldavia con morte di 4 o 5 m. Moldavi, et che restava solo, una certa fortezza chiamata Hotin, quale esso Valacco teneva assediata. Promette di voler far gran cose; piaccia a Dio, che così segua; etc.

Di Cassovia, delli 4 di Giugno 1600.

Veress, *Basta*, doc. 501, p. 383—385; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, III, 87 d.

Nu pot da veşti Domniei voastre preailustre despre lucrurile din Transilvania şi Moldova, din pricină că de mai multe zile toate mişcările noastre sînt supravegheate şi nimeni nu mai poate trece încoace; iar din cei 40 de oameni pe care eu i-am trimis acolo, nici unul nu s-a întors pînă acuma. Se zice totuşi că valahul a pus stăpînire pe Moldova, în urma fugii lui Ieremia; din ţinutul Hust vin însă altfel de ştiri, cum că avangarda valahului ar fi fost măcelărită de oştenii cancelarului şi ai lui Sigismund; chiar în clipa de faţă a sosit un medic francez, care l-a slujit pe valah vreme de mulţi ani, şi mi-a adus scrisori din ziua de 12 ale lunii trecute de la comisarii imperiali, prin care se adevereşte fuga lui Ieremia şi luarea Moldovei de către valah; dacă toate acestea sînt adevărate, vom afla în curînd. Un lucru este absolut sigur: comisarii noştri sînt ţinuţi sub pază straşnică în Cluj, dar nu se ştie cu ce rost; lucrul acesta e însă lesne de ghicit.

Doctorul Pezzen se află tot la Sătmar, în aşteptarea banilor care trebuie să sosească de la Viena; şi oricum, înainte de a se pune sub oblăduirea valahului, socot că se va strădui să capete oarece încredinţări, lucru care nu poate fi decît foarte nimerit.

Eu sînt cuprins de asemenea temeri, ca nu cumva această provincie să fie trecută prin foc şi sabie, de vreme ce în Agria se înghesuie şi turci şi tătari;

eu însă mă aflu fără de oşteni şi lipsit de bani, iar neamurile acestea sînt mai hotărîte ca niciodată să-şi facă rost de arme pentru apărare.

Chiar în aceste clipe au sosit doi valahi, trimişi de voievod la Maiestatea sa, cu vestea luării Moldovei, cu care prilej au pierit ca la 4 sau 5 mii de moldoveni, rămînînd slobodă doar fortăreaţa Hotinului, asupra căreia valahul a pornit asediul. El făgăduieşte să săvîrşească isprăvi deosebite; să-l ajute Dumnezeu să fie aşa.

Din Caşovia, la 4 iunie 1600.

193 **1600 iunie 9, Praga**

Señor, Vuestra Magestad me manda en su real carta de 12 de Abril, que le havisse del estado de las cossas de Ungría y Transilvania. En lo primero, lo que puedo dezir es que los Turcos dexaron, en Velgrado, quando se retiraron, hasta cinco o seis mill geniçaros, qu'es argumento que este año querrán salir más temprano; y que el Emperador se va apercibiendo, y dizen que le verná a servir este año el duque de Mercurio por lugarteniente general, y que el Marqués de Burgao yrá a assistir en la Ungaría Superior. El dicho Marqués vendrá con el Emperador, y entonces ablaré yo a Su Magestad acerca de la merced que Vuestra Magestad a hecho al dicho Marqués. Y también dizen que verná el archiduque Matias, y se resolverán cossas, que de todas las que yo supiere havisaré a Vuestra Magestad; y también podrá ser que entonces se tome alguna luz de lo que se habrá de hazer en dieta imperial y en otras resoluciones que paresce que el Emperador habrá de tomar para su descanso, de las cuales yo avisaré a Vuestra Magestad, que por ser esta última materia de muchas circunstancias, no las escrivo a Vuestra Magestad hasta que tome luz de algunas cossas, que agora no la tengo bien clara.

En quanto a lo de Transilvania, lo que puedo dezir es que el Walaco, desde que se apoderó della, a hecho mucha instancia con el Emperador para que le embiase algunes personajes con quien tratar, y dineros para sustentar aquella y passar adelante la guerra; y por diversos medios se ha dexado entender que se agraviaría que el Emperador ne le hiziesse governador della, y ha tenido muchas pláticas con Turcos, queriendo siempre que se entendiese que las entretenía, para mejor poder ejecutar los designos que tenía en servicio del Emperador, que en sustancia heran apoderarse de la Moldavia y correr la Macedonia, y hasta las puertas de Constantinopla, y defender la Transilvania de Sigismundo que fué principe della, que siempre ha amenaçado el Walaco, que éste con spaldas del Canciller de Polonia su cuñado le havia de imbadir. Sobre esto ha havido muchas sospechas, y más dilación de lo que havia de haver por parte del Emperador en resolverse de ymbiar allá. Al último embié al dottor Petz con presentes y dineros, y ponderes para componer con el Walaco lo que fuesse necessario, el qual ántes que éste llegasse, a los 24 de Abril se partió, algunos dizen con 40 mill hombres, hazia Moldavia, dexando en la Transilvania a David Ahunganada, criado del Emperador que fué su ⟨Presidente del consejo de guerra⟩ por governador; y con la gente que digo se ha apoderado cassi de toda la Moldavia, hechando della a Hieremías Vayboda, que es un Polaco que yo conozco, y en mi tiempo con estandarte del Turco y con intervención de Polacos se entró en la provincia de Moldavia, que havía dado la obediencia a Sigismundo siendo Príncipe de Transilvania, y hechado della a Miguel Wayboda que entonces la tenía. No le a ssido diffi-

cultossa cossa al Walaco el aponderarse della, ni aun lo será correr la Podolia, como dizen que corre, que es provincia de la Polonia, mas ser le a muy difficultosso el conservarse, y al Emperador muy costosso el defenderle y amparalle, y aún quiça peligroso, porque el Turco en ninguna manera puede tolerar que acquella provincia dexe de star a su devoción, por ser la que mantiene de carnes a Constantinopla, y serle muy opportuna para el passo de los Tartaros, que si no es por allí, no pueden entrar en Ungría sino con grandíssimo rodeo; ni tampoco lo tolerarán los Polacos, porque pretenden que ⟨aquella provincia de⟩ Podolia es cassi como feudo de la Polonia, y no sé yo como al Emperador le converná romper con Polacos, los quales por esta otra parte confinan la Eslesia, que es pays abierto y sin fortaleza, y pueden correr hasta Praga. Assi que esto está agora en este estado; de lo que resultará dello, avisaré, a Vuestra Magestad. Los dias passados tube yo la carta que va aquí abierta del Walaco para Vuestra Magestad, y ótra para mi, de que será copia con ésta, y también será copia de la que yo le respondí; entrambas las imbié al Emperador, que por esso está abierta la de Vuestra Magestad, y yo respondí del thenor que el Emperador quiso, de que quedó muy agradecido, y imbiéle la carta de Vuestra Magestad abierta, porque presupuse que Vuestra Magestad lo terná por bien. Imbio también a Vuestra Magestad el titulo con que el Emperador le scrive, porque Vuestra Magestad lo vea, se acasso le quiere responder, que es todo lo que se me offresce que escribir sobre esta materia; lo mismo haré en lo que subcederá adelante. Y por no haver de trattar en otro lugar de cossas de estas naciones remotas, diré tambien en ésta como unos ⟨embaxadores que havia embiado el Moscovita y que⟩ hazían muchos offrecimientos de socorros, an ydo despachados del Emperador con mucho agradecimiento, y escriviendo con algunos títulos vanos al Moscovita, que hera lo que pretendía, y particularmente el de monarca de un lugar particular que él tiene. Guarde Dios la real persona de Vuestra Magestad come sus vassallos desseamos. De Praga 9 Junie 1600.

Don Guillén de San Clemente

Veress, *Documente*, VI, p. 123—124, doc. 116; Ciorănescu, *Documente*, p. 160-161, doc. CCCL. Archivo General de Simancas, Sección de Estado, legajo 706, Allemania.

Sire, Maiestatea voastră a binevoit să-mi înfăţişeze, în scrisoarea [illegible]lă din 12 aprilie, care este starea de lucruri din Ungaria şi Transilvania. Eu pot să spun Maiestăţii voastre, înainte de toate, că turcii au lăsat în Belgrad, atunci cînd s-au retras de acolo, pînă la cinci sau şase mii de ieniceri, lucru care dovedeşte că anul acesta vor să pornească în campanie din vreme: împăratul, la rîndul său, se pregăteşte de război şi, după cît se zice, îl va numi pe ducele de Mercoeur drept comandant al trupelor imperiale, iar marchizul de Burgau va merge să supravegheze desfăşurarea campaniei din Ungaria Superioară. Sus-zisul marchiz va veni împreună cu împăratul, aşa încît eu voi vorbi cu Maiestatea sa despre favoarea pe care Maiestatea voastră i-a acordat-o marchizului. Aşijderi se zice că va merge şi arhiducele Matthias; de tot ce se va întîmpla, de îndată ce voi avea ştire, voi da de veste Maiestăţii voastre. Se poate ca în vremea asta să aflăm şi ce hotărîri anume vor lua Dieta imperială şi împăratul deopotrivă, în ce priveşte liniştea sa de cuget, şi de toate voi da de ştire Maiestăţii voastre, dar cum ultima chestiune e legată de tot felul de pricini, nu voi scrie nimic Maiestăţii voastre pînă ce lucrurile nu vor fi cu totul limpezi, căci în clipa de faţă e destulă încîlceală.

Cît priveşte situaţia din Transilvania, pot să spun Maiestăţii voastre că valahul, de cînd a pus stăpînire pe această ţară, a stăruit îndelung pe lîngă împărat să-i trimită cîţiva demnitari cu care să trateze, precum şi bani spre a putea ţine ţara şi a porni la război contra turcului şi în felurite chipuri a lăsat să se înţeleagă că era jignit că împăratul nu îl numise guvernator al provinciei şi că dacă a tratat cu turcii, dorea să se înţeleagă pentru totdeauna că a făcut-o spre a putea împlini mai cu folos planurile ce le avea de a-l sluji pe împărat, care erau în fapt să ia în stăpînire Moldova, să pornească o expediţie prin Macedonia pînă la porţile Constantinopolului şi să apere Transilvania de Sigismund, cel ce fusese principele acelei ţări, fiindcă acesta l-a ameninţat mereu că, avînd alături oastea cancelarului Poloniei, cumnatul său, va cotropi acea provincie. Cît priveşte aceste din urmă chestiuni avea mari îndoieli, cu deosebire din pricina şovăielii împăratului de a se hotărî să-l trimită într-acolo. În cele din urmă, împăratul l-a trimis pe doctorul Pezzen cu daruri şi bani şi cu împuternicire să discute cu valahul cele ce erau de trebuinţă; dar înainte de a sosi domnul Pezzen, valahul a pornit la 24 aprilie asupra Moldovei, după cît zic unii cu 40 de mii de oameni, lăsîndu-l în Transilvania pe David Ungnad, dregător împărătesc, care fusese ⟨prezident al Consiliului de război⟩, drept guvernator; şi cu oastea de care zic a pus stăpînire pe aproape toată ţara Moldovei, alungîndu-l pe voievodul Ieremia, un polon pe care eu il cunosc şi care, după ştiinţa mea, cu hatişerif de la sultan şi cu sprijinul polonilor, luase domnia ţării, punîndu-se sub ascultarea lui Sigismund, pe cînd acesta era principe al Transilvaniei şi alungîndu-l de acolo pe Mihai, care la vremea aceea o stăpînea. Valahului nu i-a fost greu să ocupe ţara Moldovei, precum nu-i va fi greu să cotropească Podolia, ba se zice că ar fi şi făcut-o — este aceasta o provincie care aparţine Regatului Poloniei —, dar va fi mai anevoios să o păstreze. Împăratului însă îi va fi anevoios să-l apere pe valah şi să-l proteguiască, ba se pare că ar fi chiar primejdios, fiindcă turcul nu poate îngădui cu nici un chip ca acea provincie să iasă de sub ascultarea sa, căci de aici se obţine carne pentru Constantinopol; pe deasupra ţinutul Podoliei este un loc foarte potrivit pentru trecerea tătarilor, care dacă n-ar putea să vină pe aici, ar trebui să facă ocol mare spre a ajunge în Ungaria Nu mai puţin ar îngădui aşa ceva polonii, fiindcă ei susţin că această provincie este un fel de feudă a Poloniei, şi eu nu cred că împăratului i-ar conveni să se strice cu polonii, ale căror hotare merg pînă în Silezia, ţinut descoperit şi lipsit de fortăreţe, pe unde uşor se poate da năvală asupra Pragăi. Aşa că lucrurile stau în chipul acesta; de ce o să se mai întîmple, voi da de ştire Maiestăţii voastre. Zilele trecute am primit o scrisoare a valahului trimisă Maiestăţii voastre, precum şi o alta pentru mine, a cărei copie o trimit alăturat, dimpreună cu copia răspunsului ce i-l voi trimite. Pe amîndouă le-am trimis şi împăratului, şi din pricina asta scrisoarea pentru Maiestatea voastră este deschisă şi eu socot că împăratul a fost mulţumit de cuprinsul scrisorii către Maiestatea voastră, cea pe care o veţi primi deschisă, socotind şi el că Maiestatea voastră, la rîndul ei, se va arăta mulţumită de cele ce scrie valahul. Vă trimit, totodată, şi răspunsul Maiestăţii sale, pentru ca Maiestatea voastră să-l vadă şi de va găsi de cuviinţă, să-i scrie împăratului in această pricină. Asta e tot ce pot să vă spun în clipa de faţă despre toată chestiunea; voi face întocmai şi de acum înainte. Şi pentru că nu am alt prilej să vorbesc despre treburi ce privesc acele neamuri îndepărtate, vă mai spun că ambasadorii pe care îi trimisese moscovitul cu oferte de ajutor au fost primiţi cu multă încîntare de împărat, care i-a scris aceluia că va face tot ce i s-a cerut, anume să-i recunoască drepturile asupra unui ţinut pe care mosco-

vitul îl stăpînește. Dumnezeu să ocrotească pe Maiestatea voastră, întru binele supușilor săi. Din Praga, la 5 iunie 1600.

Don Guillén de San Clemente

194 **1600 iunie 17, Iași**

Ill⟨ustrissi⟩me et Magnifice domine amice et frater nobis obseruan-⟨dissime⟩,

Quia praesens rerum status requirere videbatur, expediuim⟨us⟩ ad Ill⟨ustrissi⟩ma⟨m⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨est⟩ra⟨m⟩ Generosos sincere nobis dilectos Franciscum Alard de Panit Consiliarium et Andream Barchai Banum nostrum per quos de omnibus rebus quae hoc tempore necessariae videbantur verbo Ill⟨ustrissi⟩ma⟨m⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨est⟩ram certiorem facere voluimus. Ut igitur eor⟨um⟩ verbis quae n⟨ost⟩ro nomine referent fidem habere Ill⟨ustrissi⟩ma D⟨ominatio⟩ V⟨est⟩ra velit diligenter rogamus. Quam bene valere cupimus. Datae ex Iasuasar die 17. Iunij 1600.

Ill⟨ustrissi⟩mae Do⟨minatio⟩nis V⟨est⟩rae
Amicus et frater,

Io Mihail voievod

⟨*Adresa*:⟩ Ill⟨ustrissi⟩mo et Magnifico d⟨omi⟩no D⟨omino⟩ Bartholomaeo Pezzen ab Ulrichskirchen Possessori dominij Troppa Sac⟨rae⟩ Caesar⟨e⟩ae Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨iesta⟩tis Consiliario bellico Amico et fratri nobis obser⟨uandissi⟩mo

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 417, c. 263v—264; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Staatskanzlei, Türkei, I, Karton 83, f. 19; Hurmuzaki, IV, 1, p. 76, doc. LXIII.

Preailustre și mărite domn, prieten și frate nouă preavrednic de cinstire,

Întrucît se părea că starea de față a lucrurilor o cere, am trimis la preailustra Domnia voastră pe aleșii, din inimă curată dragi nouă, Francisc Alárd de Panit, sfetnic și pe Andrei Barcsay, ban al nostru, prin care am voit să înștiințăm pe scurt pe preailustra voastră Domnie de toate lucrurile ce păreau ⟨a fi⟩ acum de trebuință.

Prin urmare rugăm stăruitor ca preailustra voastră Domnie să voiască a da crezare vorbelor pe care ei le vor înfățișa în numele nostru.

Dorim Domniei voastre sănătate.

Trimisă din Iași, în ziua de 17 iunie 1600.

Al preailustrei voastre Domnii,
Prieten și frate,

Io Mihai voievod

⟨*Adresa*:⟩ Preailustrului și măritului domn, domnului Bartholomeu Pezzen de Ulrichskirchen, stăpînul domeniului Troppa, consilier de război al sfintei Maiestăți imperiale și regești, prieten și frate nouă vrednic de cinstire

195 **1600 iulie 5, Constantinopol**

1600 July 5, Constantinople

[...]. Since my last to your Honour noe certaine advise is comme hither what hath succeeded betweene Michaell and the Pole, from whence we daily

expect newes of some battle. Michaell ever persuadeth the Grand Signor by his letters that all he doth is for him, and if he please may appoint a Govvernour for Bugdania, wherof he is partly persuaded through the great Vesier he hath to make peace with him [...]. One Gefferbasshaw and Mammebasshaw are sent with seaven gallies into the Black Sea to build a castle in the mouth of the Danubium for the feare of Michaell his making some invasion that way, and sendeth two or three deposed Basshaws sith some five thouwsand men to Andrionopolis, doubting Michaell his incursions that way, soe great is their feare of him [...].

Tappe, *Documents*, p. 134, doc. 200; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 93.

1600 iulie 5, Constantinopol

[...]. De la ultimul meu ⟨raport⟩ către Excelenţa voastră, nu a sosit aici nici o ştire despre ce s-a întîmplat între Mihai şi polon, într-aceea aşteptăm zilnic veste cu privire la vreo bătălie. Prin scrisorile sale Mihai tot ⟨încearcă⟩ să-l convingă pe sultan că tot ceea ce face este pentru el şi dacă voieşte, poate numi un guvernator pentru Moldova; aşadar, el este convins, căci şi marele vizir îl îndeamnă să facă într-astfel, că trebuie să facă pace cu sultanul [...]. Un anume Giafer paşa şi ⟨Mehmed⟩ paşa sînt trimişi cu şapte galere pe Marea Neagră să construiască o fortăreaţă la gurile Dunării, de teamă ca Mihai să nu facă vreo incursiune în acele părţi, pricină pentru care au trimis la Adrianopole două sau trei paşale mazilite cu vreo cinci mii de oameni, temîndu-se de năvălirea în acel loc a lui Mihai, atît de mare era frica lor de ei [...].

196 **1600 iulie 12, Alba Iulia**

Michael, Valachiae Transalpinae, Moldoviae Vaivoda, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius, per Transilvaniam locumtenens, et cetera, prudentibus et circumspectis magistro civium, regio et Sedis iudicibus, villicis ceterisque iuratis civitatis et Sedis cibiniensis. Salutem et favorem. Cum pro ratione praesentis temporis ea rerum momenta negotiaque nobis occurrerint, de quibus cum Ordinibus regni atque proceribus, mature inito consilio, deliberandum sit, necessarium fore duximus ut ea quae e republica fore videbuntur, in tempore expediantur, diem comitiis generalibus hic Albae Iuliae celebrandis ad vigesimum iulii proxime futurum indicere. Quamobrem committimus vobis ut, acceptis praesentibus, octo ex fratribus vestris, viros usu rerum atque auctoritate pollentes, cum iudicibus vestris, ad eadem comitis generalia huc Albam-Iuliam terminum ad praescriptum expedire atque transmittere debeatis, ut eorum reliquorumque regni procerum suffragiis de iis quae publicae nostrae saluti maxime conducere videbuntur, opportune decernamus. Secus non facturi. Datum Albae-Iuliae, die duodecima iulii, anno Domini millesimo sexcentesimo.

Io Mihai Voevod — Ioannes Iacobinus, secretarius

Hurmuzaki, vol. XII, 2, p. 964, doc. MCCCLVII; Arhiva oraşului Sibiu; Arhiva oraşului Bistriţa (fără alte indicaţii de cotă).

Mihai, voievod al Țării Românești, al Moldovei, consilier al sfintei Maiestăți imperiale și regești, locțiitor pentru Transilvania etc., înțelepților și chibzuiților judelui orașului, judelui regesc, juzilor scaunelor, juzilor și celorlalți jurați ai orașului și ai scaunului Sibiu, sănătate și bunăvoință. Deoarece, în temeiul vremii de acum, ni s-au ivit treburi și schimbări în starea lucrurilor, în legătură cu care trebuie să se hotărască dimpreună cu ordinele țării și cu cei mai de frunte, după o chibzuită judecată am hotărît că va fi de trebuință să stabilim ziua pentru convocarea adunării Dietei generale, aici la Alba Iulia, la 20 iulie, următor, ca să fie la vreme împlinite cele ce vor părea că țin de treburile țării. De aceea, vă poruncim ca, după primirea celei de față, să fiți datori să chemați și să trimiteți la zisa adunare generală aici la Alba Iulia, la data hotărîtă, dimpreună cu juzii voștri, pe opt dintre frații voștri, bărbați ce au putere atît prin autoritatea lor, cît și prin știința lucrurilor, ca, prin judecățile lor și ale celorlalți fruntași ai țării, să hotărîm cît mai bine asupra celor care vor părea că aduc cel mai mare folos salvării noastre publice. Altfel să nu faceți. Dată la Alba Iulia, în ziua de 12 iulie, anul Domnului 1600.

Io Mihai voievod | Ioannes Iacobinus, secretar

197 | **1600 iulie 15, Praga**

Rudolphus,

Intelligimus haud obscuris indicijs, haud vulgaribus nuncijs, Ser⟨enitatem⟩ V⟨est⟩ram non solum de nobis suspicari, quod forte leuius ferendum erat, sed etiam cum non infimi Ordinis principibus aperte conqueri, tanq⟨uam⟩ Valachiae Vaiuoda Michael in Moldauiam arma n⟨ost⟩ro iussu et auxilio intulerit. Quod, cum silentio dissimulari, neq⟨ue⟩ animi nostri, qua in actionibus omnibus vtimur, integritas, neq⟨ue⟩ ea quae inter nos est varijs nixa vinculis necessitudo patiatur; nobis omnino faciendum duximus, ut eam ex a⟨n⟩i⟨m⟩o Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae opinionem eximamus. Ad quod opportunae inprimis Michaelis ipsius l⟨ite⟩rae ad nos e Moldauia scriptae, quarum exemplum cum his coniungimus. Facile siquidem inde nunc quid eiusmodi iusserimus, et quae Michaelem ipsum causae mouerint, liquebit. Quid antehac Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae per legatos ad nos missos responderimus, quid l⟨ite⟩ris professi fuerimus, ipsa meminit. Vt re ipsa id praestaremus, nobis pro perpetua n⟨ost⟩ra in amicitiae Juribus sincere obseruandis constantia, adeoq⟨ue⟩ pro more et verbo n⟨ost⟩ro caesareo, vsq⟨ue⟩ adeo curae fuit, vt Consiliarium nostrum, doctorem Pezzium, per quem nuper Auxilia Michaeli contra Turcas, duobus ante annis promissa, mittebamus, simulatq⟨ue⟩ de Moldauica expeditione certiores facti fuimus, minime progredi, sed in Hungariae finibus subsistere voluerimus. Vt uero sinistra nos suspicio nulla veritate, sed aut leuibus rumusculis, aut maleuolor⟨um⟩ co⟨m⟩mentis nixa, calumniae implicet, id ut ea, quam a Praepotente Deo obtinemus, dignitate indignum, sic esse debebat a necessitudine n⟨ost⟩ra mutua plane alienum. Inquiratur per quoscunq⟨ue⟩ lubuerit, quibuscunq⟨ue⟩ placuerit modis, num aliquis, uel minimus noster consensus, num vllus noster miles aliudve auxilij genus ad moldauicam Michaelis Vaiuodae expeditionem accesserit: prout deinde res comperta fuerit. Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra iudicium moderetur suum, ne quid temere, cum existimationis n⟨ost⟩rae iniuria, statui, uel ad principes scribi, uel in vulgo dici permittatur. Dabit hoc nobis Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra, vt, quod sentimus, libere

dicamus; id eum, quem uterq⟨ue⟩ in Repub⟨lica⟩ Christiana obtinemus locum, id amicitiam n⟨ost⟩ram mutuam decere existimamus. De reliquo Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae, quae amicissimo coniunctissimoq⟨ue⟩ Regi debeamus, beneuole offerimus. Eidemq⟨ue⟩ prosperrimos rerum successus optamus.

Pragae, 15 Julij, A⟨nno⟩ ⟨1⟩600.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 233, c. 508—509; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 575—576; Hurmuzaki, XII, 2, p. 965, doc. MCCCLX; III, 2, p. 455, doc. DVIII.

Rudolf,

Am aflat, şi nu din surse nesigure şi nici de la soli de rînd, că Luminăția voastră nu numai că ne bănuieşte, ceea ce ar fi — poate — mai uşor de răbdat, ci chiar se plînge de faţă cu principii de rang cum că Mihai, voievodul Ţării Româneşti, ar fi pornit război împotriva Moldovei din porunca şi cu ajutorul nostru. Nici cinstea sufletului nostru, de care ne slujim în toate faptele, şi nici îndatorinţa, ce a fost rînduită între noi prin felurite legături, nu ⟨ne⟩ îngăduie să trecem sub tăcere acest lucru; am hotărît că trebuie să facem orişice ca să scoatem această părere din gîndul Luminăţiei voastre. Pentru aceasta stă mărturie chiar scrisoarea lui Mihai adresată mie, din Moldova, a cărei copie o alăturăm. Se va lămuri cu uşurinţă dacă într-adevăr noi am poruncit ceva de acest fel, precum şi pricinile anume care l-au mînat pe Mihai însuşi. Chiar ⟨Luminăţia voastră⟩ ţine minte ce răspuns i-am dat mai înainte prin solii trimişi ⟨de ea⟩ la noi şi ce i-am mărturisit în scrisoare. Ca să dovedim aceasta ⟨şi⟩ prin faptă, potrivit necurmatei noastre statornicii în respectarea drepturilor într-o prietenie şi, mai ales, potrivit obiceiului şi cuvîntului nostru crăiesc, pînă într-atît ne-am îngrijit încît, de îndată ce am fost înştiinţaţi de expediţia în Moldova, am dorit ca doctorul Pezzen, consilierul nostru, prin care, nu de mult, îi trimiteam lui Mihai ajutoarele împotriva turcilor, făgăduite în urmă cu doi ani, să înainteze foarte încet, dar să nu iasă din hotarele Ungariei. Ca să nu cadă asupră-ne bănuiala nefastă a vreunei învinuiri lipsite de adevăr ⟨şi⟩ întemeiate fie pe flecăreli neînsemnate, fie pe născocirile răuvoitorilor, se cuvenea ca acest lucru, nedemn de demnitatea pe care ne-a dat-o atotputernicul Dumnezeu, să fie cu totul străin de legătura noastră. Să se cerceteze prin oricine se va voi, prin orice mijloace se va găsi de cuviinţă dacă va fi dată în vileag o încuviinţare a noastră cît de mică, sau vreun oştean de-al nostru, sau orice alt fel de ajutor pentru expediţia lui Mihai voievod în Moldova; apoi, după cum se vor limpezi lucrurile, Luminăţia voastră îşi va stîmpăra părerea ca să nu îngăduie a se hotărî oarece fără de socoteală şi — după a noastră judecată — cu nedreptate, ori să se scrie principilor, sau să se spună ceva norodului. Luminăţia voastră ne va îngădui să-i spunem deschis ce anume simţim; socotim că locul pe care amîndoi îl avem în ⟨lumea⟩ creştină se potriveşte prieteniei noastre de ambele părţi. În rest, oferim Luminăţiei voastre ceea ce datorăm unui rege mult prieten şi preaapropiat ⟨nouă⟩. Şi îi dorim izbînzi norocite în toate.

La Praga, 15 iulie, în anul 1600.

198 **⟨1600⟩ iulie 15, Belgrad**

Ibraim bassa scrive a Sigismondo Battori,

Dopoi li infiniti saluti etc. Abiamo ricevuto la uostra amorevolissima dala quale abiamo inteso qualmente uoi dimandiate da noi buoni exerciti et

agiuto uostro. Voi avete di sapere che dalli uostri primi avisi noi abiamo espedito di comandamenti in ogni parte et fatto venire innumerabil quantita desserciti et per dirle meglio 5 beilerbegi sonno preparati a uenire per socorso uostro. Cosi ui sia notto.

Per le u⟨ostr⟩e litere gia a noi mandate vi abiamo risposto che quelli sig⟨no⟩ri del paese quali anno fatto che il Mical voivoda amazato il v⟨ostro⟩ Andrea Battorj et datto il paese al detto Mical voivoda, quali con il Consiglio del paese li dobiate far morire, si che noj non abiamo auto resposta di sorte alguna de dette litere adunque a ogni modo quelli li farete morire poi che sonno la causa del male.

Vi auemo auisato che dobiate mandar de qui il figliolo de Mical voivoda ouero mandar quello, in qualche luoco o centro et dispersso ma con tal modo che nisuno non sapi doue che sia mandato per che dopoi uoi sentirete il beneficio di questo fatto. Fate che nisuno non sapi doue che sia detto figliolo. Datta in Belgrado adi 15 della luna di Lugio.

Ibraim bassa ueser

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 417, c. 280—281; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Staatskanzlei Türkei, Karton 83, f. 39.

Ibrahim paşa scrie lui Sigismund Báthory,

După nenumărate urări etc. Am primit preabinevoitoarea voastră ⟨scrisoare⟩, din care am înţeles că cereţi de la noi oşti bune şi sprijinul nostru. Trebuie să ştiţi că de la primele ştiri primite de noi am dat porunci în toate părţile şi am cerut să vină un mare număr de oşti şi pentru a vă spune mai desluşit, 5 beilerbei sînt pregătiţi să vină în ajutorul vostru. Aşa să ştiţi.

La scrisoarea voastră deja trimisă nouă, am răspuns că acei domni ai ţării care au uneltit ca Mihai voievod să-l omoare pe al vostru Andrei Báthory şi au dat ţara numitului Mihai voievod, trebuie condamnaţi la moarte prin Consiliul ţării. Cum nu am primit nici un răspuns pînă acuma la numita scrisoare, atunci în orice chip trebuie să-i omorîţi pe aceia deoarece sînt cauza răului.

V-am înştiinţat că trebuie să-l trimiteţi aici pe fiul lui Mihai voievod sau să-l trimiteţi în vreun loc sau aşezare îndepărtată, dar în aşa fel ca nimeni să nu ştie unde va fi trimis, pentru că mai apoi ⟨şi⟩ voi veţi avea de cîştigat de pe urma acestui fapt. Să faceţi ca să nu ştie nimeni unde este numitul fiu. Dată din Belgrad, la 15 ale lunii iulie.

Ibrahim paşa, mare vizir

199 **1600 iulie 19, Constantinopol**

1600 July 19, Constantinople

Right Honnorable. The long expected peace between Michaell and the Grand Signor, as it should seeme, is out of hope by these. The Viceroy having found some double dealing in Michaell his promises, for reveng thercof hath cut of the leggs and arms of the messenger sent to him, as also they have put his Agent in prison with as many irons as he is able to beare, together with his whole houshold. Michaell hath left a Govvernour in Bugdania, himself retorning into Transilvania with 500 horse. Jeremia is removed with all his camp frcm the confines of Bugdania and gon into Polland, where they

have called a diett or counsell to conclude a peace or determin a warr with Michaell [...].

Tappe, *Documents*, p. 134, doc. 201; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 93.

1600 iulie 19, Constantinopol

Excelenţă. Pacea mult aşteptată între Mihai şi sultan, după cum se pare, nu mai nădăjduieşte nici unul dintre ei că se va înfăptui. Vizirul, care a descoperit un vicleşug în promisiunile lui Mihai, ca să se răzbune pentru aceasta, a tăiat picioarele şi braţele solului ce i-a fost trimis şi, de asemenea, l-a întemniţat pe agentul lui, punîndu-l în lanţuri împreună cu întreaga suită. Mihai a lăsat un guvernator în Moldova, el însuşi întorcîndu-se în Transilvania cu 500 călăreţi. Ieremia a plecat cu întreaga sa tabără de la hotarele Moldovei şi s-a dus în Polonia, unde a fost convocată o dietă sau consiliu ca să încheie pace sau să înceapă război cu Mihai [...].

200 **1600 iulie 25, Praga**

Rudolphus,

Oratori Romano ratione Moldauiae. Mag⟨nifice⟩. Molestum nobis auditu fuit eas e Polonia calumnias de rebus Moldavicis tanq⟨uam⟩ nostro illae iussu auxillioq⟨ue⟩ a Michaele, Valachiae Vaivoda, turbatae fuerint, quae ad diuersos his in partibus principes peruenerunt, etiam istuc ad Pontifice⟨m⟩ penetrasse. Ut itaq⟨ue⟩ rem ipsam intelligas, et calumnias illas ipsa ueritate refutes, diversarum tibi l⟨itte⟩rar⟨um⟩ eo pertinentium exempla mittimus, quibus dextre uti noueris.

De reliquo gratia nostra tibi integra. Dat⟨um⟩ in arce n⟨ost⟩ra Regia Pragae, XXV Iulij, anno 1600.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 233, c. 528; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 138, f. 588; Hurmuzaki, XII, 2, p. 972, doc. MCCCLXXIII.

Rudolf,

Solului de la Roma, în privinţa Moldovei. Mărite!

Ne-a mîhnit foarte vestea despre acele false învinuiri din Polonia, în legătură cu treburile din Moldova, că ele cu ajutorul şi din porunca noastră ar fi fost tulburate de Mihai, voievodul Ţării Româneşti, ⟨învinuiri⟩ care au ajuns ⟨şi⟩ prin aceste părţi, la diverşi principi, ba au pătruns chiar şi la papă. Astfel, ca să înţelegi situaţia şi ca să respingi, în temeiul adevărului, falsele învinuiri, îţi trimitem copiile diferitelor scrisori ce se referă la acest lucru, de care tu vei şti să te foloseşti cu dibăcie.

În rest, întreaga noastră milostivire. Dată în cetatea noastră regească, Praga, 25 iulie, anul 1600.

201 **1600 iulie 28, Alba Iulia**

Ser⟨enissi⟩me Princeps D⟨omi⟩ne D⟨omi⟩ne Clemen⟨tissi⟩me,

Cum Nuncij mei a Sacra M⟨aiesta⟩te V⟨est⟩ra cum literis salui, aditus et recessus, ad me revertissent atque propensam S⟨acrae⟩ M⟨aiestatis⟩ V⟨es⟩-

trae erga me affectionem exposuissent[a], nihil antiquius habui quam praecipuos legatos meos ex Ordine Senatorio ad S⟨acram⟩ M⟨aiestatem⟩ V⟨est⟩ram expedirem. Iam itaq⟨ue⟩, eos praemisi plena et sufficienti cum Instructione expeditos; qui, priusquam ad M⟨aiesta⟩tem V⟨est⟩ram peruenerint, de eo M⟨aiestatem⟩ V⟨est⟩ram certiorem redendam esse duxi[b]. Etsi autem speremi nihil in hac M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae benignitate requiri posse, nihilominus tamen ut eos S⟨acra⟩ M⟨aiestas⟩ V⟨est⟩ra non minus benigne admittat, quam etiam clementer audiat meo nomine referentes et gratiosus iterum recessum ipsis concedat humiliter supplico. Spero quidem, Deo propitio, rem omnem ad dignitatem nominis Polonici atq⟨ue⟩ ad emolumentum Reipub⟨licae⟩ Christianae expediri atque in finem posse deduci. Caeterum me gratiae Sac⟨rae⟩ M⟨aiestatis⟩ V⟨est⟩rae comendo[c] eandemq⟨ue⟩ felicissime valere opto[d]. Datum Albae Juliae die 28 Julii 1600[e].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 6, c. 568; Archiwum Głowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, XII, 2, p. 976—977, doc. MCCCLXXXII; Veress, *Documente*, VI, p. 138— 139, doc. 132.

---

[a] La Veress lipseşte fragmentul: *atque propensam... exposuissent.*
[b] La Veress lipseşte fragmentul: *qui priusquam... duxi.*
[c] La Hurmuzaki şi Veress: *diligenter commendo.*
[d] La Hurmuzaki şi Veress: *cupio.*
[e] La copia folosită de Veress documentul apare cu data de 3 iulie 1600.

Prealuminate principe, domn, domn preamilostiv,

După ce solii mei s-au întors de la sfînta voastră Maiestate cu scrisoare de liberă trecere, de ducere şi de întoarcere, şi după ce mi-au înfăţişat ocrotitoarea pornire a sfintei voastre Maiestăţi faţă de mine, nu am avut ⟨altă dorinţă⟩ mai mare decît să-mi trimit la sfînta voastră Maiestate soli aleşi din rîndul dregătorilor. Şi aşa i-am şi trimis, cu lămuriri depline şi îndestulătoare; înainte ca ei să ajungă la Maiestatea voastră, am hotărît că trebuie să o înştiinţăm despre acest lucru pe Maiestatea voastră. Însă, deşi nădăjduiesc că, ⟨ştiută fiind⟩ bunătatea Maiestăţii voastre, ⟨vi⟩ se poate cere orice, totuşi nu mai puţin plecat mă rog ca sfînta voastră Maiestate să-i primească nu numai cu bunăvoinţă, ci chiar să-i asculte cu îndurare pe ei care vorbesc în numele meu şi să le îngăduie cu îndurare a se întoarce iară ⟨la noi⟩. Şi mai nădăjduiesc că, cu ajutorul lui Dumnezeu, toate treburile se vor desluşi, întru măreţia numelui polon şi întru folosul creştinătăţii şi vor putea fi duse pînă la sfîrşit. În rest, mă încredinţez milostivirii sfintei voastre Maiestăţi şi îi doresc să fie sănătoasă întru norocire. Dată la Alba Iulia, în ziua de 28 iulie 1600.

202 — 1600 iulie, Varşovia

Magnifice D⟨omi⟩ne syncere nobis dilecte. Non incertis ex indicijs cognouimus Sync⟨eritatem⟩ V⟨est⟩ram de invadenda prouincia Moldauia Principeq⟨ue⟩ eius Mag⟨nifi⟩co Hieremia Mohila, qui sub n⟨ost⟩ro patrocinio est, turbando consilia agitare; satis praeter nos Regnumq⟨ue⟩ hoc, quibuscum bellum gerat, hostium habet; monemus illam serio ne quid tale moueat nam inultum id non feret: quod quidem dicit se ea prouincia occupata ad nos legatos et filium pro obside missurum deditionemq⟨ue⟩ facturum,

id nos non curamus, magis n⟨ost⟩ra Regniq⟨ue⟩ nostri atque adeo totius Reipub⟨licae⟩ Chri⟨sti⟩anae interest, ut ea Prouincia in eo statu in quo nunc est quieta et tranquilla seruetur. Rescribat nobis quamprimum ad has n⟨ost⟩ras literas Sync⟨eritas⟩ V⟨est⟩ra. Atque interim bene ualeat. Varsouiae die[a] .. , mensis Julij 1600.

Schedula

Queruntur etiam Moldaui de diversis iniurijs quorum supplic⟨ati⟩onem nobis porrectam Sync⟨eritati⟩ V⟨est⟩rae transmittimus hortantes ut illis satisfaciat et nullis amplius eosdem iniurijs Moldauos officiat, sed bonam vicinitatem cum illis colat.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 6, c. 586—587; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27.

---

[a] Ziua lipseşte.

Mărite domn, din inimă curată iubit nouă. Am aflat, din mărturii sigure, că Domnia voastră plăsnuieşte să calce ţara Moldovei şi să-l tulbure pe principele acesteia, pe Ieremia Movilă, care se află sub oblăduirea noastră; aveţi destui vrăjmaşi, afară de noi şi de acest regat ⟨al nostru⟩, cu care să purtaţi război; vă povăţuim în chip serios să nu porniţi la asemenea ⟨faptă⟩, căci aceasta nu ar rămîne nepedepsită; iar ceea ce ne spuneţi că, odată ocupată această ţară, ne veţi trimite soli şi pe fiul ⟨vostru⟩ zălog şi că vă veţi închina ⟨nouă⟩ nu luăm în seamă, căci noi şi regatul nostru, ba chiar şi întreaga creştinătate, avem mai mare interes ca acea ţară să rămînă în starea în care se află acum, ⟨adică⟩ liniştită şi netulburată. Să răspundă cît de curînd Domnia voastră la această scrisoare a noastră. Şi între timp să fiţi sănătos. La Varşovia, în ziua de..., luna, iulie 1600.

Însemnare

Ni se plîng moldovenii de felurite nedreptăţi. Trimitem Domniei voastre ruga pe care ei ne-au înfăţişat-o, îndemnîndu-vă să-i împăcaţi şi să nu-i mai vătămaţi pe acei moldoveni cu nici un fel de nedreptate, ci să vă îngrijiţi de bună vecinătate cu ei.

203 **1600 august 2, Constantinopol**

1600 August 2, Constantinople

[...]. Michael not knowing of the imprisoning of his Agent sent hether on other messenger, in company of the Tartar his Ambassador who was likwise put in prison. After arrived the Viceroy his letters hether might be discharged, fynding Michaell very willing to conclude the peace, that he doubted noe less with the Emperour who had sent him a reasonable answeare with a present, desiring the Gran Signior that as he had given him permission to make peace or warres at his departure, therfor nowe he would not revoke that nor harken to the perswasions of those about him. Which letters have much encoradged the Gran Signor, although the most part geve noe credite therto; yet some iudg the Emperour wilbe very willing, yf thes two great peaces nowe handled doe not take effect to far, betwene England & Spayne,

the Pole & Michaell, the pope having latly sent his legate into Powland to further that. The successe of both is greatly expected by thes [...].

Tappe, *Documents*, p. 134–135, doc. 202; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 95.

1600 august 2, Constantinopol

[...]. Mihai, neştiind despre întemniţarea solului său, a trimis un alt emisar dimpreună cu ambasadorul tătarului care a fost şi el întemniţat. După ce au sosit aici scrisorile vizirului, ⟨solul⟩ ar fi putut fi slobozit, Mihai arătîndu-se foarte bucuros să încheie pacea, deşi el este la fel de neîncrezător ca şi împăratul, care-i trimisese un răspuns chibzuit împreună cu un dar; şi măcar că sultanul se arăta doritor să-i dea încuviinţarea de a face pace sau război dacă ar fi avut asta în gînd, acum nu mai este atît de încrezător în ce-l priveşte ⟨pe Mihai⟩. Scrisorile mai sus pomenite l-au încurajat mult pe sultan, deşi cei mai mulţi nu le-au dat crezare; cred totuşi că împăratul va fi foarte bucuros dacă aceste două însemnate păci puse la cale nu vor conta prea mult spre a strînge relaţiile dintre Anglia şi Spania, Polonia şi Mihai; de curînd papa şi-a trimis un legat în Polonia ca să înlesnească acest lucru. Succesul ambilor se aşteaptă foarte mult aici de către aceştia [...].

204 **⟨1600 după august 2, Satu Mare⟩**

Articulus ex literis D⟨omi⟩ni Mi⟨chaelis⟩ Vaiuodae, 2 Augusti, ad Do⟨min⟩um Vngnadium et D⟨omi⟩num Zekell scriptis

Intellexeramus antea Turcam velle denuo Varadinu⟨m⟩ obsidere quem ut eo magis inde auertere possimus ipsi nosmet ipsos habere in animo idem Varadinu⟨m⟩ obsidere, limitesq⟨ue⟩ omnes ad Transyluaniam pertinentes denuo recuperare; ab eo tempore quid moliatur scire non possumus, nullum enim ad nostras ab eodem accepimus responsu⟨m⟩ l⟨ite⟩ras.

Hic latet anguis in herba[1]

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 73, c. 46; Kriegsarchiv Wien, Hauptreihe des Hofkriegsrates, August 1600, N° 62, f. 57; Hurmuzaki, XII, 2, p. 986, doc. MCCCC.

Articol din scrisoarea domnului Mihai voievod, 2 august, adresată domnului Ungnad şi domnului Székely

Înţelesesem mai înainte că turcul voieşte din nou să asedieze Oradea şi că noi înşine avem de gînd să asediem Oradea ca să putem să-l îndepărtăm ⟨pe turc⟩ de acolo şi să redobîndim toate cele de la hotare ce ţin de Transilvania; ce s-a mai întîmplat de atunci nu putem şti, căci n-am primit de acolo nici un răspuns la scrisoarea noastră.

Şarpele pîndeşte aici în iarbă [1]

---

[1] Vers din Vergilius, *Bucolica*, III, 93.

205 **1600 august 5, Alba Iulia**

Illustr⟨issi⟩mi domini,

Proficiscitur ad Ill⟨ustrissimas⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨est⟩ras D⟨omi⟩n⟨us⟩ Alovisius Radibrad qui sine dubio gravissimos, partim veros, partim per D⟨ominum⟩ Vaivodam fictos, de hostium conatibus rumores afferet, fortasse propterea ut restan⟨tem⟩ summa⟨m⟩ pecuniam elicere possit. D⟨ominus⟩ Vaivoda enim omni fere momento a militibus summopere vexatur: pecunia ista iam erogata est.

Quantum edoctus sum, legatio ad suam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem destinata denuo mutata est; revocatur iterum Kornisius: de commissione illorum nil certi expiscari possum; video tamen instructionem illoru⟨m⟩ in dies mutari. Norunt optime Ill⟨ustrissimae⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨est⟩rae ventositatem istorum hominu⟨m⟩.

Obsides iamiam cum 60 000 fl⟨orenis⟩, argenteis vasis et alijs muneribus Constantinopolim expedientur. Milites quoq⟨ue⟩, propter insolutionem a Vaivoda, alieni conspiciuntur. Mirabilia saepe in aula percipio.

Pecuniam hodie numeran⟨tem⟩ ad fine⟨m⟩ deduximus. Hodie statuimus iter suscipere. Dabo op⟨er⟩am ut iter mature Deus conseruet. Albae Iuliae, 5 Augusti 1600.

Ill⟨ustrissimarum⟩ D⟨ominationum⟩ V⟨estrarum⟩,

Humilis S⟨ervi⟩tor,

Ioannes Thoraconimus

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 73, c. 76; Kriegsarchiv Wien, Hauptreihe des Hofkriegsrates, August 1600, Nº 62, f. 37; Hurmuzaki, XII, 2, p. 990, doc. MCCCCXI.

Preailuştri domni,

La preailustrele voastre Domnii vine Aloisiu Radibrat, care vă va aduce la cunoştinţă zvonurile, fără îndoială foarte grave, despre intenţiile duşmanilor, zvonuri în parte adevărate, în parte plăsmuite de domnul voievod, poate de aceea ca să poată pretinde suma de bani rămasă. Căci domnul voievod aproape în orice clipă este asaltat cu îndîrjire de oşteni; aceşti bani au fost deja ceruţi.

După cît ştiu eu, solia hărăzită ⟨a fi trimisă⟩ la Maiestatea sa a fost din nou schimbată; este chemat din nou Korniş; în legătură cu porunca ce o au ei, nu pot afla nimic sigur; văd totuşi că de la o zi la alta ⟨cuprinsul⟩ soliei lor este schimbat. Preailustrele voastre Domnii n-au cunoscut foarte bine firea schimbătoare a acestor oameni.

Ostaticii vor fi trimişi îndată la Constantinopol cu 60 000 florini, cu vase de argint şi alte daruri. Oştenii, din pricina neplătirii din partea voievodului, cată înspre altul. La Curtea ⟨aceasta⟩ mă uit adesea ca la un lucru de mirare.

Astăzi am terminat de numărat banii şi am hotărît să pornim la drum. Mă voi strădui ca drumul să fie degrabă împlinit. Dumnezeu ne aibă-n pază! Alba Iulia, 5 august 1600.

Al preailustrelor voastre Domnii,

Plecat slujitor,

Ioan Thoraconimus

Franzen Barilouitsch Relation so er von Weissenburg mit sich gebracht vnd dem Herrn Vungnad vund Herrn Zoggl vber geben zu Saggmar den 6. Augusti anno 1600

Fur dass Erst bitt der Mihal Waida dass man dass Verhekhoh das die Polln zu Schässmarkht so sie auf den hohen Alben so gegen Polln werts, gemaht haben, offnen vnd abreissen solle, aber vor allen Dingen am Ersten dass Khonigreich Polln vnd den Khonig durh ein ansehlichen Gesanten ersuehen vnd in zur Einigkheit, Frid vnd Still vndernehnen.

Zum Andern, so wöllen Ir Kheÿ. Mats genuegsamb Gelth zum Khriegen verordnen sover man wider den Turkhen ein offnen Khrieg furen will; wofer aber Ir Mats nit wollen ein offnen Khrieg furen, so wollen sie zeitlich Frid mahen, wie woll heut möht man mit wenigen Vncosten auskhumben vund mehrers ausrihten, alls bis dato alle Jar mit grossem Vncosten geschehen vnd doh nihts verriht worden.

Zum Dritten, da Mihal Waida auf die Moldau geczogen ist, sofer Ir Khaÿ. Math. damals noh ime 100 000 fl. hett geschikht zu einer Hulf, so wär er albereith zu Khrakhau im Stuel vnd, allss oftt Ir Khay. Math nur ein Zigeiner Pueben zu im schikheten derwegen, so hett er solhes Khonigreih Irer Khay. Mats. aufgeben.

Zum Vierten, der Turkhisch Khayser hatt dem Tatter Han vmb den Jheremia Waida hundert tausend Ducaten geschikht ⟨zu⟩ [1] einer Hulf, das sie Moldau sollen vberziehen vnd wider zurukh nemben. Der Jheremia Weida hatt dem Tatter Han 20/m Ducaten geschikht, nur das er im bei solt stehen.

Zum Funfften, den Gesanten so Mihal Waida zum Tatter Han geschikht hatt gehabt, Fridens halben, den haben die Pollakhen am Zurukhziehen vom Tatter Han aufgefangen vnd dem Turkhischen Khayser zuegeschikht. Derwegen ist vnnoth Ir Mats. Gesanten mit der Verehrung auf diss Mall hinein zuschiken, denn er möht aufgefangen werden mit sambt der Verehrung, wie dann die Verehrung auh niht der massen geschaffen ist, das sie hin tauget. Alls dann der Herr Pezz des woll hett khinen erahten, die weill er vnter den Turkhen lange Zeit practicirt hatt.

Zum Sehsten, bitt Er Mihal Waida sehr, man solle albereith anncziehen vnd niht so langsamb vnd nahlässig mit dem Veldzug vmbgehen, wie denn das alle Jar geschiht.

Zum Siebenden, wass die Vettung Graan belangt, es sey gewiss das es inn der Vesstung etlich Verrether hab die albereit mit dem Turkhen practicirn, die Vesstung inen zu vbergeben, wie denn ein Turkh, des Mihal Waida guetter Freund, jme solhes zuegeschriben.

Zum Ahten, vermeld er, Mihal Waida, das er inn der ganczen weiten weld verfeindt ist worden, von wegen Ir Mats, denn jeczunder auf einer Seiten die Turkhen, auf der andern Seiten die Tarttern, auf der dritten Seiten die Pollakhen sich wider in rusten, in zu vberzihen; derwegen er nit wais was er anfangen soll. Khanss denn nit anderst sein, das er Moldau mues verloren haben, so mues er Noth halben dass Geburg, damit Siebenburgen vmbgeben ist, verhieten vnd verwahten; khumbt dort hin auch ein Gewalt vber in, so will er ein Wiederstand thuen, so lang er das Leben hatt; khumbt er aber vmb sein Leben, so werde es der ganczen Christenheith ein augenscheinlichen grossen Schaden bringen.

Zum Neundten, so hab er Mihal Waida seher auf den Gelth Aufzug geant, damit Ir Math soll mit dem Geltgeben nit so langsambsein, vnd imerdar mehr Gelt zu geben; denn dass man im geben hat, sey zu wenig.

Wie er die Turkhisch Pottschaft abgefertigt, so hatt sich der Mihal, vnter den Gethön der wallachischen, zigeinerischen vnd türkhischen Musikhen, der massen mit ir vber weinth, das man in hat wekhfuren miessen; mit solhen freuntlichen Erczaigungen vnd vill stettlihern Verehrnungen alls dem Hernn Peczczen beschehen. Daraus grosse Vermuettung vnd Verdaht geschopff ist worden, sein Gemueth seÿ mehr noh zum Turkhen alls zu Ir Math. genaigt; dass wirt sich aber, was daran ist, niht lang verhalten khinen.

Mir hatt der Herr W⟨aida⟩ ein absonderlich ⟨Schreiben⟩ [1] an Herrn Dr. Peczczen zue stöllen lassen, nur der Inhaltss, weill der Herr Waida endschlossen ist den Ban Mihaltschi mit dem Logofet wider zu Ir Math. zu schikhen, das jnen der Herr Peczczen, wover inen am Gelth was manglt, dasselbig draus inn Abschlag des was Ir Mat. noh dem Herrn Waida herein verordnen sollen, procurirn wolte; ob es nun bej dem beharren, oder ändern wirt, das wirt man hernah erfahren.

Diss alles hatt er mir, Franz Barilovitsch, von Wort zu Wort angezeigt, vnd mir bevolhen solhes den Herrn Commissarien anzumelden.

Franczen Barilovitsch Relation, so er den Herrn Vngnad vnd Herrn Zaggl auss Weissenburg, den 6. Augusti, braht hatt, anno 1600

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 73, c. 56—59; Kriegsarchiv Wien, Hauptreihe Des Hofkriegsrates, August 1600, No. 62, f. 45—46; Hurmuzaki, XII, 2, p. 990—991, doc. MCCCCXII.

Relatarea lui Francisc Barilovici, adusă de el de la Alba Iulia și predată domnului ⟨David⟩ Ungnad și domnului ⟨Mihai⟩ Székely la Satu Mare, la 6 august 1600

În primul rînd, Mihai voievod roagă ca fortăreața ridicată de poloni la Schössmarkt, în zona muntoasă dinspre Polonia, să fie părăsită și dărîmată, dar mai întîi să fie trimis un sol de vază care să încerce să aducă Regatul Poloniei și pe rege la unire, pace și liniște.

În al doilea rînd, Maiestatea sa imperială să dea poruncă să se trimită banii necesari purtării războiului, dacă vrea să ducă un război deschis împotriva turcului, iar dacă Maiestatea sa nu dorește să poarte un război deschis, atunci să binevoiască să încheie o pace vremelnică, deși acum se poate obține mult cu cheltuieli puține, nu cum s-a făcut pînă acum, cînd deși s-a cheltuit mult, nu s-a obținut nimic.

În al treilea rînd, dacă atunci cînd Mihai voievod intrase în Moldova, Maiestatea sa imperială i-ar fi trimis 100 000 florini drept ajutor, el s-ar fi și înscăunat la Cracovia și de îndată ce Maiestatea sa imperială i-ar fi trimis chiar și un fiu de țigan, el ar fi cedat acest regat Maiestății sale imperiale.

În al patrulea rînd, împăratul turcilor i-a trimis hanului tătarilor 100 000 ducați ca [1] să-i dea ajutor lui Ieremia-Vodă, pentru ca ei să năvălească în Moldova și s-o ia din nou, Ieremia-Vodă i-a trimis hanului tătarilor 20 000 ducați, numai ca să-i fie aliat.

În al cincilea rînd, solul trimis de Mihai voievod la hanul tătarilor pentru a menține pacea ⟨cu ei⟩ a fost prins de poloni cînd se întorcea de la hanul tătarilor și a fost trimis la împăratul turcilor. De aceea nu este necesar ca solul Maiestății sale să fie trimis acum acolo, căci el poate fi prins cu toate darurile, mai ales avînd în vedere că darurile nici nu sînt folositoare acum.

Domnul Pezzen, care cunoaște atît de bine obiceiurile turcilor, ar fi trebuit să prevadă această situație.

În al șaselea rînd, Mihai voievod roagă foarte stăruitor să se arate mai mult interes și dorință față de purtarea războiului decît pînă acum.

În al șaptelea rînd, în ce privește cetatea Esztergom, este sigur că în interiorul cetății se află cîțiva trădători care au intrat deja în legătură cu turcul ca să le predea lor cetatea, așa cum i-a scris lui Mihai voievod un turc, bun prieten de-al lui.

În al optulea rînd, Mihai voievod arată că el și-a făcut mulți vrăjmași din cauza Maiestății sale, căci pe de o parte turcii, pe de altă parte tătarii și din a treia parte polonii se pregătesc să-l atace, iar el nu știe cu care să lupte mai întîi. Dacă nu va putea fi altfel, dacă el va trebui să piardă Moldova, atunci va fi nevoit să se adăpostească și să se apere în munți, deoarece Transilvania este înconjurată ⟨de dușmani⟩. Dacă și acolo l-ar ataca vreo oaste, va opune rezistență cît timp va fi în viață, iar dacă își va pierde viața, atunci, după cum se arată lucrurile, întreaga creștinătate va avea mult de suferit.

În al nouălea rînd, el, Mihai voievod, insistă pentru banii necesari purtării războiului, ca Maiestatea sa să nu zăbovească cu trimiterea banilor și să-i trimită mai mulți, căci ceea ce i s-a dat a fost prea puțin.

Cînd a expediat solia turcă, i-a condus în sunetele muzicii valahe, țigănești și turcești; le-a arătat atîta prietenie și onoruri, cum nu i-a arătat domnului Pezzen. De aceea, există multe bănuieli că el înclină mai mult către turc decît către Maiestatea sa, astfel că acest fapt nu va putea fi ascuns pentru mult timp.

Domnul voievod mi-a arătat o scrisoare [1] cu un conținut ciudat, către domnul dr. Pezzen, în sensul că, deoarece domnul voievod este hotărît să-i trimită din nou la Maiestatea sa pe banul Mihalcea și pe logofăt, domnul Pezzen să le procure lor banii necesari, în contul pe care Maiestatea sa va porunci să fie constituit pentru domnul voievod; de va insista sau își va schimba ⟨cererea⟩, acestea le vom afla după aceea.

Toate acestea mi le-a arătat el mie, Francisc Barilovici, cuvînt cu cuvînt, și mi-a poruncit să le transmit domnilor comisari.

Relatarea lui Francisc Barilovici, adusă domnului ⟨David⟩ Ungnad și domnului ⟨Mihai⟩ Székely, din Alba Iulia, la 6 august 1600.

---

[1] Cuvinte presupuse, suportul original fiind rupt în locul respectiv; Hurmuzaki marchează prin puncte de suspensie.

207 **1600 august 10, Gönc**

Io non dubito che a quest' hora V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma non habbi inteso l'accordo seguito fra il S⟨igno⟩r Pezzen, et il Valacco, con puoca sodisfattione delli altri due commissarii [1]; sopra di che non dirò altro, restando tuttavia nell' opinione de sempre: e quì s'aspettano per momento il Kornis, et altri deputati del Valacco che vengono da Sua Maestà per la confermatione de detto trattato. Di modo che l'andata di M⟨onsegno⟩r Quirini in quelle parti serà di poco frutto, perchè oltre ad essere fatta la conclusione, intendo il Valacco esser alquanto resentito, che Sua Santità l'habbi essortato a farsi cattolico, tenendosi egli per cattolicissimo.

Io intendo che'l Polacco, o sia cancelliere, sia armato con circa 30 mila Polacchi et 15 mila Tartari, et che con essi si trovi anco Sigismondo; se ben

altri vogliono, che il cancelliere habbi intentione metter in Transilvania un altro Transilvano, detto il Bekes. Sia come si voglia, io vo dubitando che'l Valacco in tal caso non sia bastante a diffendersi, et che vogli haver soccorso da me, et di già ne ho sentito qualche odore; et io, se ben conosco il mal animo suo verso di me, sarò forzato andare per servitio del padrone, et segua ciò che piacerà a Dio. E perchè mi trovo quì otioso, penso fra tre o quattro giorni movermi con le genti, che mi trovo, verso Agria, per pigliare alcuni castelli, che travagliano questi confini; se pur da questi popoli mi saranno somministrate vettovaglie et altre cose necessarie, che per malignità d'alcuni principali mi vengono impedite; ma spero de superare queste difficultà o per una via, o per un'altra, et se tra tanto sarò chiamato dal Valacco, mi voltarò a quella parte; etc.

Di Ghintz, li 10 Agosto 1600.

Veress, *Basta*, doc. 535, p. 401—402; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese III 87 d.

Nu mă îndoiesc că pînă în clipa de faţă Domnia voastră preailustră va fi aflat de înţelegerea încheiată între domnul Pezzen şi valah, spre nemulţumirea celorlalţi doi comisari [1]; despre chestiunea cu pricina n-am altceva a vă spune, decît că rămîn la părerea pe care am avut-o întotdeauna. Aici este aşteptat dintr-o clipă în alta domnul Kornis, precum şi alţi soli ai valahului, care au mers la Maiestatea sa pentru ratificarea tratatului sus-zis. Se pare că misiunea monseniorului Quirini în ţara valahului nu va avea prea mulţi sorţi de izbîndă, întrucît, în afară de înţelegerea obţinută, cred că valahul a priceput în oarece măsură că Sanctitatea sa l-ar fi îndemnat să treacă la catolicism, lucru la care papa ţinea foarte mult.

Am aflat că polonul, vreau să zic cancelarul, vine cu oaste ca la 30 de mii de oşteni poloni şi 15 mii de tătari, şi că alături de ei se află şi Sigismund, măcar că alţii doresc ca în scaunul Transilvaniei cancelarul să-l pună nu pe principe, ci pe un anume Bekes. Oricum ar sta lucrurile, eu socot că valahul nu va fi în stare, dacă asta e misiunea cancelarului, să se apere singur, şi că va voi să-mi ceară ajutor, şi întrucîtva am şi simţit aceasta; iar eu, măcar că-i cunosc reaua pornire ce-o are faţă de mine, voi fi nevoit din supunere faţă de stăpînul meu împăratul, să-i dau acest ajutor şi atunci întîmplă-se cum va voi Dumnezeu. Şi fiindcă stau aici fără nici un rost, gîndesc că în trei sau patru zile să mă îndrept, cu trupele pe care le am, spre Agria, spre a pune stăpînire pe nişte cetăţi care se află la hotare; de s-ar putea, ar fi bine ca locuitorii de acolo să-mi dea oarece provizii şi alte lucruri trebuincioase, care din pricina relei-voinţe a unor din fruntaşii lor, mi-au fost refuzate pînă acum. Nădăjduiesc însă ca pe o cale sau alta să birui aceste piedici, şi dacă întracest timp voi fi chemat de valah, mă voi îndrepta spre ţinuturile lui.

Din Gönc, la 10 august 1600.

---

[1] David Ungnad şi Mihai Székely.

208 — 1600 august 14, Varşovia

Cum non modo ad dignitatem n⟨ost⟩ram magnopere pertineret Moldauiae, quae pro vetusto Regni istius iure sub patrocinio nostro est, statum

et rationes neutiq⟨uam⟩ perturbari, verumetiam in Prouinciae illius, Regno n⟨ost⟩ro pene coniunctae, tranquillitate eiusdem Regni tranquillitas securitasq⟨ue⟩ verteretur, non potuit quicquam nobis grauius euenire, repentino illo Michaelis Valachiae Vaiuodae in eam impetu. Quem quidem S⟨acrae⟩ Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae autoritate intercedente, ab ea vi temperaturum nobis pollicebamur; cum et ipsa Sac⟨ra⟩ Caes⟨area⟩ M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra eum clientis loco haberet et ipse se Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩ti V⟨es⟩trae addictum esse profiteretur. Itaque mirum et inexpectatum nobis accidit cum qui in potestate Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae se esse praeseferet mandatis illius non ottemperauisse ac insperata arma Moldauiae Palatino intulisse; a quo siquid vel accepisse se existimabat, vel metuebat iniuriae, iure de ea ad nos, qui auctoritatem n⟨ost⟩ram ad componendas inter eos amicitias adhibere voluimus idq⟨ue⟩ ipsi significaveramus, referre debuerat, non autem ad vim repentinam, etiam ea pecunia, quam ad bellum Turcis faciendum Caes⟨area⟩ M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra se illi suppeditauisse ostendit abuti. Hoc est quod grauiter nos permouet, hoc dolorem expressit. Quem si cum aliquibus Principibus communicauimus, non alio id animo esse factum, M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra sibi persuadeat quam ut ostenderemus quam indigna iniuria affecti simus ab homine, qui clientis, qui Consiliarij M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae nomine censeretur; pro certo autem habeat nihil a nobis ad dignitatem aut existimationem M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae offendendam esse profectum. Quod autem Caes⟨area⟩ M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra proprijs etia⟨m⟩ literis testificari voluerit, neq⟨ue⟩ consensum autoritatemq⟨ue⟩ suam neq⟨ue⟩ ullum auxilij genus Michaeli praebitum esse ad ea arma quibus Moldauiam occupauit gratissimo id accepimus animo. Ita necessitudinis n⟨ost⟩rae, ita rationes communes pactorumq⟨ue⟩ leges, ita ipsa aequitas ac dignitatis M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae splendor requirunt. Quid autem homo ille, qui ita se M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae, ita Christianae Reipub⟨licae⟩ venditat, in perniciem Regni n⟨ost⟩ri in aula Turcia moliatur, intelliget M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra ex literarum ipsius ad Sendziakum Tehinen⟨sem⟩ exemplo quod his n⟨ost⟩ris ad M⟨aiesta⟩tem V⟨est⟩ram adiungimus. Scripsit etiam ad Praefectum n⟨os⟩trum Camenecen⟨sem⟩ non ignorasse se Turcici iuris esse Moldauiam, itaq⟨ue⟩ eam a Turca impetrauisse vexillum etiam de more accepisse, sub Turcica tutella se eandem possidere. Quid ab isto qui in omnes partes ita se versat, qui ita barbaros, contra quos operam M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae addixit, captat, expectandum sit M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra pro sua prudentia iudicabit. Nos quidem in eum qui, occupata ea quae in patrocinio est n⟨ost⟩ro Prouincia, ipsi etiam Regno n⟨ost⟩ro totus immineat, in perniciem eius cum Christiani nominis hostibus consilia communicet nostroq⟨ue⟩ imperio et incolumitati, libertatiq⟨ue⟩ subditorum n⟨ost⟩rorum insidietur ac eo audaciae processerit ut mandata Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae contemnat, quo animo esse oporteat, quid faciendum nobis sit ut tuti et securi cum n⟨ost⟩ris Prouincijs ab ipsius machinationibus esse possimus, quomodo exitium nobis[a] ac Regno n⟨ost⟩ro moliente⟨m⟩ et in n⟨ost⟩ris finibus caedes ac incendia facere, praedas agere uti hisce diebus significatum nobis est, incipientem ferre debeamus, ipsa M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra facile intelligit. Non dubitamus autem M⟨aiesta⟩tem V⟨est⟩ram amicitiam[b] multis vetustissimis et recentibus necessitudinibus cum Augustissima ipsius Domo confirmatam, pluris semper[c] aestimaturam quam hominis istius nouam et fucatam fidem. Quod reliquum est Sac⟨rae⟩ Caes⟨areae⟩ M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae promptissima studia nostra deferimus eiq⟨ue⟩ felicissimos rerum omnium successus[d] diuturnamq⟨ue⟩ valetudinem ex animo precamur. Varsouiae, 14 Augusti 1600.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 6, c. 615–616; Archiwum Głowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1000–1001, doc. MCCCCXXX.

---

[a] La Hurmuzaki lipseşte.
[b] Hurmuzaki adaugă *nostram*.
[c] La Hurmuzaki: *esse*.
[d] La Hurmuzaki se întrerupe aici textul, urmînd data şi semnătura.

Cum nu ţine deloc de demnitatea noastră să tulburăm în vreun fel starea şi treburile Moldovei care, potrivit străvechiului drept al acestui regat, se află sub oblăduirea noastră, ba chiar fiindcă liniştea şi siguranţa acestui regat se răsfrînge asupra liniştei acestei provincii, aproape lipită de regatul nostru, nu ni se putea întîmpla nimic mai grav decît acel atac neaşteptat al lui Mihai, voievodul Ţării Româneşti, asupra ⟨Moldovei⟩. Apoi deoarece era la mijloc autoritatea sfintei voastre Maiestăţi imperiale, noi credeam că va fi călăuzit de acea forţă pentru că şi sfînta voastră Maiestate imperială îl socotea drept un supus al ei şi pentru că el însuşi mărturisea deschis că este supus al Maiestăţii voastre imperiale. De aceea, mi s-a părut ⟨un lucru⟩ de mirare şi neaşteptat că el, care spunea că este în puterea Maiestăţii voastre, nu s-a supus poruncilor voastre şi a pornit un război neaşteptat asupra palatinului Moldovei; dacă el socotea că a primit vreo ofensă din partea acestuia, sau se temea de vreo nedreptate, se cuvenea, după lege, să ne dea despre aceasta de ştire nouă, care am voit să ne folosim de autoritatea noastră ca să fie rînduite între ei legături de prietenie şi chiar l-am înştiinţat de acest lucru; dar nu să se folosească de acei bani, pe care Maiestatea voastră imperială a arătat că i-a pus la îndemînă pentru a purta război cu turcii, ca să-l atace pe neaşteptate ⟨pe Ieremia⟩. Aceasta este pricina care ne-a mîhnit foarte, care ne-a umplut de durere. Dacă am împărtăşit-o şi cu alţi principi, nu am făcut-o cu alt gînd, Maiestatea voastră să fie convinsă de acest lucru, decît să arătăm cît de loviţi am fost de nedemna nedreptate, din partea unui om care era socotit supus şi drept consilier al Maiestăţii voastre; să ştie ⟨Maiestatea voastră⟩, în chip neîndoielnic, că din partea noastră nu s-a făcut nimic care să lovească în demnitatea şi bunul renume al Maiestăţii voastre. Am primit cu mare bucurie în suflet ⟨ştirea⟩ că Maiestatea voastră imperială va binevoi să arate printr-o scrisoare că niciodată nu şi-a dat încuviinţarea, nici împuternicirea şi nici un fel de ajutor lui Mihai pentru acel război prin care ⟨acesta⟩ a ocupat Moldova. Aşa o cer legăturile noastre de prietenie, interesele comune şi legile tratatelor, aşa o cer ⟨spiritul⟩ de dreptate şi nobleţea demnităţii Maiestăţii voastre. Însă ce anume pune la cale la Curtea Otomană, întru primejduirea regatului nostru, acel om care caută să se pună bine cu Maiestatea voastră şi tot aşa cu creştinătatea, va afla Maiestatea voastră din copia scrisorii acestuia către sangiacul de Tighina, pe care o alăturam scrisorii noastre către Maiestatea voastră. I-a scris chiar şi căpeteniei noastre din Cameniţa că el ştie că Moldova este sub autoritatea turcească şi el a dobîndit-o de la sultan, că a primit steagul ⟨de domnie⟩ după datină şi că el o stăpîneşte ⟨aflîndu-se⟩ sub ocrotire turcească. Maiestatea voastră, potrivit înţelepciunii sale, va chibzui la ce trebuie să se aştepte de la omul acesta, care se întoarce în toate părţile, astfel că îi atrage pe barbarii împotriva cărora a dat ajutor Maiestăţii sale. Maiestatea voastră va înţelege lesne ce trebuie şi ce avem de gînd să facem noi, ca să fim în siguranţă şi liniştiţi, laolaltă cu provinciile noastre, faţă de uneltirile acestuia, care, după ce a fost ocupată acea provincie, ce se află sub oblăduirea noastră, ameninţă chiar

regatul nostru, unelteşte cu duşmanii numelui de creştini, spre pieirea lui, intinde curse domniei noastre, siguranţei şi libertăţii supuşilor noştri şi continuă cu atîta îndrăzneală să nesocotească poruncile Maiestăţii voastre; ⟨Maiestatea voastră va înţelege⟩ în ce chip trebuie să-l pierdem pe el care unelteşte împotriva noastră şi a regatului nostru şi care a început să ucidă, să pîrjolească şi să prade în ţinuturile noastre, după cum ni s-a dat de ştire zilele acestea. Nu ne îndoim însă că Maiestatea voastră va preţui întotdeauna mai mult prietenia ⟨noastră⟩ cu preaaugusta-vă Casă, ⟨prietenie⟩ întărită cu multe şi străvechi dar şi noi tratate, decît credinţa nouă şi făţarnică a acestui om. În rest, îi oferim sfintei voastre Maiestăţi imperiale strădaniile noastre pline de rîvnă şi ne rugăm din suflet pentru izbînda norocită în toate şi pentru sănătate îndelungată. În Varşovia, 14 august 1600.

209 **1600 august 18, Turda**

Sp⟨ectabi⟩les et Mag⟨nifi⟩ci, etc.,

Dominus meus Ill⟨ustrissi⟩mus Vaiuoda de clandestina egressione Zekely Moises aliorumq⟨ue⟩ plurimor⟨um⟩ certo edoctus, ad insequendum me expediuerat; is si in Poloniam peruenerit et Suae M⟨aies⟩t⟨a⟩ti et Domino meo in summum cedet detrimentum. Sigismundus in Moldauia habuit plurimas practicas, Zekel Moises quoque emerita militum stipendia una abripuit. Ob eam rem Sp⟨ectabi⟩les Mag⟨nifi⟩cas Dom⟨inationes⟩ V⟨est⟩ras summopere rogo, ut in illis locis ubiq⟨ue⟩ vigilare cure⟨n⟩t, rem Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti et d⟨omi⟩no meo, Ill⟨ustrissim⟩o Vaiuodae perutilem facturae. Datum in Torda, die 18 August Anno 1600.

Petrus Armin

⟨*Adresa*:⟩ Ad Ill⟨ustrissi⟩mos d⟨omi⟩nos Commissarios D⟨ominum⟩ Dauidem Vngnad etc. et D⟨ominum⟩ Michaele⟨m⟩ Zekel etc. datae.

P.S. Si in persona captiuari non possunt, solummodo vxores illor⟨um⟩ detineant⟨ur⟩.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 318—319; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 797—798; Hurmuzaki, IV, 1, p. 107, doc. XCVI.

Cinstiţi şi măriţi etc.,

Domnul meu, preailustrul voievod, ştiind în chip sigur de plecarea, pe furiş, a lui Moise Székely şi a mai multor altora, m-a trimis pe mine să-i urmăresc; ⟨căci⟩ dacă el ar ajunge în Polonia, ⟨acest lucru⟩ va aduce mare pagubă şi Maiestăţii sale şi domnului meu. Sigismund a făcut mai multe înşelătorii în Moldova, iar Moise Székely a furat chiar şi soldele oştenilor. Într-aceea rog din răsputeri pe cinstitele ⟨şi⟩ măritele voastre Domnii să se îngrijească a veghea în acele locuri şi peste tot, spre a fi cît mai de folos Maiestăţii sale şi domnului meu, preailustrul voievod. Dată la Turda, în ziua de 18 august, în anul 1600.

Petru Armeanul

⟨*Adresa*:⟩ Către preailuştrii domni comisari, domnul David Ungnad şi domnul Mihai Székely etc.

P.S. Dacă nu pot fi prinşi în propria persoană, măcar soţiile lor să fie luate ostatece.

210 — 1600 august 19, Varşovia

Ill⟨ust⟩ris et Mag⟨nifi⟩ce Princeps,

Literas Ill⟨ustritatis⟩ V⟨est⟩rae quibus legatos se ad nos mittere significat accepimus, ipsos etiam legatos cum ad nos peruenerint pro consuetudine nostra admissuri et audituri sumus. Praeterire tamen illud non possumus, cum proximis[a] superioribus literis n⟨ost⟩ris per ipsius nunciu⟨m⟩, datis ostensum a nobis Ill⟨ustritati⟩ V⟨estr⟩rae fuisset, si n⟨ost⟩ram amicitiam expeteret et quae turbata sunt pacare vellet debere[b] eam ex Moldauia exercitum deducere, arces et munitiones praesidijs liberare prouinciamq⟨ue⟩ totam relinquere. De damnis autem datis et sanguine nobilitatis Regni nostro fuso, quonam modo satisfacere vellet, demonstrare deq⟨ue⟩ ijs rebus praefectos exercituum n⟨ost⟩rorum quamprimum certiores reddere, nihil tamen horum illam fecisse cognouimus[c]. Quare legatos quidem, quod iam superius dictum est, ipsius admittimus, rebus tamen n⟨ost⟩ris et Regni n⟨ost⟩ri nequaquam deesse poterimus. De caetero, Ill⟨ustritatem⟩ V⟨est⟩ram bene valere cupimus Varsouiae die 19[d] Augusti 1600[e].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 6, c. 568–569; Archiwum Głowne Akt Dawnych w Warszawie Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1 004, doc. MCCCCXXXIX.

---

[a] La Hurmuzaki lipseşte.
[b] La Hurmuzaki lipseşte.
[c] La Hurmuzaki lipseşte.
[d] La Hurmuzaki se adaugă *mensis*.
[e] La Hurmuzaki apare: *anno Domini millesimo sexcentesimo sexto* (sic).

Ilustre şi mărite principe,

Am primit scrisoarea Ilustrităţii voastre prin care ne daţi de veste că aţi trimis la noi soli; pe aceşti ⟨soli⟩, de cum vor fi ajuns la noi, îi vom primi şi îi vom asculta după obiceiul nostru. Totuşi nu putem trece sub tăcere acest ⟨lucru⟩, de vreme ce l-am înfăţişat Ilustrităţii voastre în ultima scrisoare trimisă prin solul vostru, ⟨anume că⟩, dacă cereţi prietenia noastră (şi voiţi a împăca ceea ce a fost tulburat, ⟨atunci⟩ trebuie să vă retrageţi oastea din Moldova, să scoateţi din fortăreţe şi întărituri garnizoanele şi să părăsiţi întreaga ţară. Cît despre pagubele aduse şi sîngele vărsat de noblimea regatului nostru, în ce chip voieşti a le despăgubi, să arăţi şi să înştiinţezi cît mai grabnic despre aceste lucruri pe căpeteniile oştirilor noastre; nu am aflat totuşi că ai făcut ceva în această privinţă. De aceea, după cum am spus şi mai înainte, îi primim pe solii voştri, totuşi nu vom putea deloc să nu ne ocupăm de interesele noastre şi ale regatului nostru. În rest, dorim ca Ilustritatea voastră să fie sănătoasă. Din Varşovia, în ziua de 19 august 1600.

211 — 1600 august 19, Satu Mare

Illustrissime ac Excellentiss⟨ime⟩ Domine, domine nobis colen⟨dissi⟩me
Seruitiorum n⟨ost⟩rorum paratiss⟨imam⟩ commen⟨datio⟩nem

Redditae sunt nobis denuo literae Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨estr⟩rae 14 praesentis Mensis emanatae, vna cum adiunctis ad proprias Suae Caesar⟨eae⟩ M⟨aies⟨t⟨a⟩tis manus tum Ibrahimi Bassae et ad Illus-

tr⟨issimum⟩ Dom⟨inum⟩ Bastam spectantibus literis; cumq⟨ue⟩ ex ijs quas ad nos Illustr⟨issi⟩ma Dom⟨inatio⟩ V⟨est⟩ra dare dignata est, periculosissimos apparatus Polonicos, Turcicos et Tartaricos contra Moldauiam, Valachiam et Transyluaniam, tum etiam, quae sibi auxilia nulla interposita mora ab Illustr⟨issi⟩mo Domino Basta mitti cupiat, remq⟨ue⟩ tanti momenti Suae Caesar⟨eae⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩ti protinus apperiendam esse, intellexissemus, consultissimum iudicauimus, Generosum Aluisium Radibrad, Dalmatam, per dispositos equos veredarios pro voto Illustr⟨issim⟩ae Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae ad Suam Caesar⟨eam⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩tem Pragam usq⟨ue⟩ illico expedire, quod hoc vespere hora sexta factum est, interpositis sane ijs nostris officijs, quae nobis pro fide, qua Suae Caesar⟨eae⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩ti et Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae astringimur, incumbunt. Hortamur itidem Illustr⟨em⟩ Dom⟨inum⟩ Vice Generalem ut, quantum et hostibus equidem ipse impeditus, facere poterit, Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae et communi Patriae conseruationi non desit. Vt autem memoratum negocium iuxta postulationem Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae maturetur, ego Michael Zekel crastina die summo mane ad Dom⟨inum⟩ Bastam iter suscipiam.

Quantum ad petitam pecuniam attinet, per Illustr⟨issimum⟩ Dom⟨inum⟩ Peczium nobis relatum est, ita in posteriori Tractatione cum Illustr⟨issima⟩ Dom⟨inatione⟩ V⟨est⟩ra conuentum esse, ut absoluta et per suam M⟨aies⟩t⟨a⟩tem confirmata Tractatione, tandem de certa summa pecuniae Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationi⟩ V⟨est⟩rae certo et definito tempore praestandae, Suae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis matura et benigna resolutio expectetur, cui nos modis omnibus accommodabimus, remq⟨ue⟩ ocyus pro voto Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨estrae⟩ promouebimus, prouti id ipsum Legatis Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae, idem a nobis postulantibus, bona fide promisimus. Hanc itaq⟨ue⟩ exiguam moram, vt Illustr⟨issima⟩ Dom⟨inatio⟩ V⟨est⟩ra aequo animo ferre dignetur, etiam atq⟨ue⟩ etiam rogamus, eidem n⟨ost⟩ra promptissima seruitia deferen⟨tes⟩. Deus conseruet I⟨llustrissimam⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨estram⟩ quam diutissime saluam ac felicem. Datum Zatthmar die 19 Augusti A⟨nno⟩ 1600.

Illustr⟨issimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae
Seruitores paratissimi
Dauid Vngnad Michael Zekelly

Arh. St.Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 324—326; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 801—803; Hurmuzaki, IV, 1, p. 168, doc. XCVII.

Preailustre şi preaînălţate domn, domn nouă preavrednic de cinstire
Preaplecată închinăciune a slujbelor noastre

Ne-a fost din nou adusă scrisoarea preailustrei voastre Domnii, scrisă în 14 a lunii prezente, fiind alăturate şi cele ce trebuie înmînate Maiestăţii sale imperiale, lui Ibrahim paşa şi preailustrului domn Basta; şi după ce am aflat din această scrisoare, pe care preailustra Domnia voastră a binevoit să ne-o trimită, de mult primejdioasele pregătiri ale polonilor, turcilor şi tătarilor împotriva Moldovei, Ţării Româneşti şi Transilvaniei, apoi ce ajutoare doreşte să-i fie trimise, fără zăbavă, de către preailustrul domn Basta, precum-şi că această situaţie atît de deosebită trebuie numaidecît să-i fie dezvăluită Maiestăţii sale imperiale, am socotit că este foarte înţelept să-l trimitem pe dată la Praga la Maiestatea sa imperială, pe nobilul Aloisiu Radibrat, dalmatul, cu cai de poştă, rînduiţi după voia preailustrei voastre Domnii; acest lucru s-a împlinit în seara aceasta la ora şase, punîndu-se

în joc, cu totul, slujbele noastre care ni se cad în temeiul credinței care ne leagă de Maiestatea sa imperială și de preailustra Domnia voastră. Tot așa îndemnăm pe ilustrul domn vicecomandant ca, oricît ar fi el împiedicat de vrăjmași, să facă ce-o putea să nu lipsească de lîngă preailustra Domnia voastră și nici de la salvarea comună a patriei. Apoi ca amintita treabă să fie împlinită potrivit dorinței preailustrei voastre Domnii, eu, Mihai Székely, voi pleca la domnul Basta mîine dis-de-dimineață. Cît privește banii ceruți, ni s-a spus de către preailustrul domn Pezzen că așa a căzut la învoială cu preailustra voastră Domnie la înțelegerea din urmă ca, chiar dacă înțelegerea a fost încheiată și întărită de Maiestatea sa, totuși în ce privește acea sumă de bani, ce trebuie dată Domniei voastre la vremea anume statornicită, să se aștepte hotărîrea deplină și binevoitoare a Maiestății sale, cărei ⟨hotărîri⟩ noi ne vom potrivi în toate felurile și această treabă o vom porni cît mai degrabă după dorința Domniei voastre preailustre, așa cum am făgăduit acest lucru, cu bună credință, solilor preailustrei voastre Domnii care ne-au cerut același lucru. Prin urmare, ne rugăm iar și iar ca preailustra voastră Domnie să binevoiască să îngăduie, cu sufletul liniștit, această neînsemnată zăbavă și-i aducem preaplecatele noastre slujbe. Dumnezeu să o țină pe preailustra Domnia voastră cît mai îndelung sănătoasă și fericită. Dată la Sătmar, în ziua de 19 august, anul 1600.

Ai preailustrei voastre Domnii,
Slujitori gata de slujbă,

David Ungnad, Mihai Székely

212 **1600 august 19, Alba Iulia**

Die Sachen zaigen sich, ye lenger, ye gefahrliher, und gleich zu geschlossner Expedition khumbt wider ein Currir vom Herrn Waida, mit einem Schreiben an E.M. zu dero selbstaignen Henden, sambt einem Schreiben vom Ibrahim-Bassa gleihen Falls an E. Kay M. lautend, und noh mit einem Schreiben an Cornisch Gaspar und Logofet. Und zeiht er, Herr Waida, die Gefaher so gross an, dass er kheiner Widerantwort von E.M., sondern strakhs E.M. Gelts- und Volks-Hulf, wie E.M. Wus denen Schreiben, so er dem Herrn Basta und uns thuet, allergnedigist hiebei zu vernemben, unverzieglihen gewarten wölle. Daruber wir beide uns endschlossen, jnn aller Eyll den Alvisi auf der Post zu E.M., selbander, da Einer unterwegs erläge, abzufertigen. Der sich vorher bei dem Herrn Basta, wo er schon gegen den Casstellen umb Erlau numeher anzogen wäre, anmelden und auh sein, Herrn Basta, guetaht, und was er zu thuen vermag und vermainth, E.M. hinaus bringen solle. Inn dissem mistrausamben Procedirn mit unterschidlihen Feinden, auh ungewissen Frieden stehet Sibenbirgen inn eiserisster Gefaher. Auh, endzwischen der Herr Pezz oder die wallahischen Gesanten hinaus khumben, ehe sich auh E.M. uber dieselbig Tractation allergnedigist resolvirn, bei uns und dem Herrn Basta die Resolution inn höhst gevehrliher Suspension.

Wir vermeinen, der Herr Basta thette am Bessten, er begäbe sich auf Rakamas, uber die Teissa; nicht wissen wir wess er sich resolvirn wirt. Ich, Zäggel, zeuh morgen selbs eillendist zu jme, Herrn Basta, mih Beschaidts bej jme zu erhollen, wo ich mit disen vier Spanschafthen herenhalb der Teissa mih hin begeben solle. Des Herrn Waida so stättigs Anhalten sihet einem Ernst gleih; darbei er sich selbst extreme geengstigt befindet.

Der waidisch Currir confirmirt der Khossakhen und Wallahen Raufhandl vor der Purkh zu Weissenburg; den der Stoica erstlih, hernah der Herr Waida selbst khaumb gestillt, und baide ohne Gehar sich khaumb inn die Purkh retiriren mugen; und sei grosse Schwirikheit zwischen dem Khrigsvolkh, alls nemblih: den Khossakhen, Wallahen und Sibenbirgern, verhanden.

Der Currir zeigt auh an, der Zekel Moises sey da herauswerts geraist; er wisse aber niht wohin und worumb.

Inn Sibenbirgen gehe die Red starkh, der Ibrahim-Bassa werde baldt fur Wardein ankhumben.

Hurmuzaki, XII, 2, p. 1 005, doc. MCCCCXL; Abteilung Kriegsaechiv Wien (fără alte indicații de cotă).

Pe măsura trecerii timpului, lucrurile se precipită tot mai mult. Chiar la închiderea expediției a mai sosit un curier de la domnul voievod cu o scrisoare către Maiestatea voastră, ca să fie predată direct în mîna Maiestății voastre, împreună cu o scrisoare de la Ibrahim pașa, tot către Maiestatea voastră și cu încă o scrisoare către Gáspár Kornis și către logofăt. Domnul voievod consideră că pericolul este atît de mare încît el nu mai așteaptă vreun răspuns din partea Maiestății voastre, ci așteaptă direct și fără întîrziere ajutorul în bani și în trupe din partea Maiestății voastre, așa cum Maiestatea voastră a putut afla din scrisorile trimise de el domnului Basta. și nouă. Drept urmare, noi doi am hotărît să trimitem de îndată corespondența prin poștă către Maiestatea voastră. Maiestatea voastră va afla deci și cele comunicate anterior domnului Basta, care se găsește acum în apropierea castelului Erlau, precum și opinia domnului Basta, referitoare la ceea ce trebuie făcut. În aceste acțiuni care nu prezintă încredere, cu diferiți dușmani, cu o pace nesigură, Transilvania se află în mare pericol. Totodată, dacă domnul Pezzen sau solii valahi vor sosi aici între timp, mai înainte ca Maiestatea voastră să vă hotărîți în privința acestor tratative, noi și domnul Basta ne vom afla în cea mai periculoasă așteptare.

Noi considerăm că domnul Basta ar face cel mai bine dacă s-ar îndrepta spre Rakamaz, peste Tisa. Nu știm în ce sens se va hotărî el. Eu, ⟨Mihai⟩ Székely, voi pleca mîine în cea mai mare grabă la domnul Basta, spre a-i da răspunsul în legătură cu comitatul spre care mă voi îndrepta eu, dintre cele patru aflate dincoace de Tisa. Tabăra permanentă a domnului voievod se aseamănă cu o fortăreață; el este extrem de strîmtorat.

Curierul valah confirmă încăierarea dintre cazaci și valahi din fața orașului Alba Iulia, pe care mai întîi Stoica, apoi însuși domnul voievod abia au potolit-o, iar amîndoi abia au reușit să se retragă după aceea în oraș și au apărut mari complicații în rîndul trupelor, adică între cazaci, valahi și transilvăneni.

Curierul mai arată că Moise Székely a pornit la drum dar nu știe încotro și de ce.

În Transilvania circulă mult vestea că Ibrahim pașa va sosi în curînd în fața Oradei.

213 **1600 august 22, Satu Mare**

Di Sahen wöllen von Ublem, in Sibenburgen, nur erger werden, sih der Waida selbst stürtzen und Ir M. umb das Land Siebenburgen bringen;

daruber auh Oberhungern inn eiseriste Gefahr, da Gott nit wörth, gerathen wierdt.

Hurmuzaki, XII, 2, p. 1 008, doc. MCCCCXLVI; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica (fără alte indicații de cotă).

Situația din Transilvania continuă să se înrăutățească, ceea ce va duce la căderea voievodului și la pierderea Transilvaniei pentru Maiestatea sa; și Ungaria de Sus va ajunge apoi în mare pericol, dacă nu ne va ajuta Dumnezeu.

214 **1600 august 29, Tokaj**

Aus Toggei, vom 29. Augusti 〈1600〉

Vnser Leger nahet sich gegen der Sübenbürgischen Gränicz weyl der Wallachisch Weida, vnser Hilf starkh solicitiere wiewol man denselben schier nit allerdings vertraut noch sich wol hinein wagen darf sondern halten sich von ferner. Er Waida wiert durch mehrlay scharpfe Wint angewähet, hat nit allain den Vberzug von Türkhen vnd Tartarn, sondern auch von den Polläkhen so in grosser anczal in der Moldau wider Ine zu Khriegen beisamben zugewarten, vnd sich gleichs fals von den Sübenbürgen und seinen aignen Khossäkehen, nichts guets zuuersehen, dan dem Herren zweifels ohn Bewusst sein wiert, was die seinigen die reheumenden selbs, khurcz hieuor in Weissenburg ainen Scharmuzl gehalten, darÿber in die 40 Thot gebliben, vnd was er Weida auch darauf vnd den Sübenbürghischen Herren, mit einer bluetigen Musterung fürgenomben die noch vbrig, sein maisthails aussgerissen vnd, dem aber einigen, Sigismundo Bathori vnd dem Pollnischen hauffen zuegezogen. Darunder auch der Zäggl Moises mit 300 Sübenbürgischen vom Adl, der des Wallachen Veltobrister gewesen, sich befundten, ist also zubesorgen, das Regiment werde im hart Stoss erdulden müessen weyl gleichsfals fast das gancz Landt Sübenbürgen erbitert vnd diser irer Begierer auf seczig ist, sonsten gehet noch starkh die Sorg, das der Feindt vnder Wardein zuerulehen willenss.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 345–346; Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 d, Türkei, Fasz. 1.

Din Tokaj, la 29 august 〈1600〉

Tabăra noastră s-a apropiat de hotarele transilvănene, pentru că voievodul valah solicită urgent ajutorul nostru, deși nu avem încredere în el și nici nu cutezăm să ne apropiem de el, ci ne ținem cît mai departe de el. Asupra lui, a voievodului, se năpustesc multe furtuni. Trebuie să facă față atacurilor din partea nu numai a turcilor și tătarilor, dar și a polonilor, care se așteaptă să pornească cu război asupra Moldovei. De asemenea, nu se prevede nimic bun nici din partea transilvănenilor și nici din partea propriilor lui cazaci. Și, apoi, este sigur că Domniile voastre nu știți că oamenii lui au produs de curînd o încăierare la Alba Iulia, în care au pierit 40 de oameni și cum i-a recrutat el, voievodul, cu forța pe nobilii transilvăneni care au mai rămas,

căci cea mai mare parte au fugit, iar unii s-au dus la oastea lui Sigismund Báthory şi a polonilor. Printre aceştia se află şi Moise Székely, care fusese comandant al valahului, cu 300 de nobili transilvăneni. Este cazul să ne temem că regimentul va trebui să facă faţă unui puternic atac, deoarece aproape toată Transilvania este revoltată, iar din această cauză dorinţa lui nestăpînită ‹de a-i aduce la ascultare› este de 60 de ori mai mare; de altfel, o foarte mare îngrijorare există şi din cauză că duşmanul vrea să cucerească Oradea.

215 **1600 septembrie 1, Constantinopol**

1600 September 1, Constantinople

[...]. Yesterday here arrived 2 cappiagies with the Viceroy his letters to the Gran Signor advising that Michaell had sent him 90,000 ducketts tribut for the 3 provinces of Transilvania, Wallachia and Bugdania, and then he was departed towards Buda, where he expected his Ambassadors to conclude a peace with him [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 85; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 97; Tappe, *Documents*, p. 135, doc. 203.

1600 septembrie 1, Constantinopol

[...]. Ieri au sosit aici doi capugii cu scrisorile vizirului către sultan care informează că Mihai i-a trimis 90 000 ducaţi tribut pentru cele trei provincii Transilvania, Ţara Românească şi Moldova; apoi vizirul a plecat spre Buda unde îşi aştepta ambasadorii ca să încheie o pace cu el [...].

216 **1600 septembrie 4, Moftinul Mare**

Copia della lettera del Signor Giorgio Basta al Signor Don Guglielmo San Clemente dal campo a Mautin adi 4 di settembre 1600

Prima ch'io passasse il Tibisco per venirmene alla volta di questi confini, scrisso a V‹ostra› S‹ignoria› Ill‹ustrissi›ma et le diedi particolar canto della instabilità del Valacco; il quale per virtù dell' ordine ch'io tenevo di soccorerlo, mi diverti dalla impresa de i castelli, ch'io scrissi haver deliberato di tentare; e subito, passato ch'io hebbi il fiume, mi accorsi non esser altra la sua intentione, se non di smembrarmi le forze ch'io havevo, hora col ricercarmi li mandassi 4 mila huomini, e hora 6 mila; ma io non volsi mai consentire, dubitando sempre di qualche fraude: la quale all'ultimo si è scoperta in questo modo, che servendosi dell'occasione, voleva egli far morire tutta la nobilità di Transilvania, et assicurarsi per questa via tanto inhumana; e di già n'ha fatto morir molti, et altri fuggiti qui et là. E come che io non havevo altr'ordine, che di conservarlo servitore di Sua Maestà, e dargli ogni sodisfattione, sono andato dissimulando il tutto; già che egli voleva che questa fusse una congiura contro la persona sua. Questa mattina poi m'è capitato in tutta diligenza un cavaliero Transilvano con lettere di tutta la nobilità; la quale si ritrova armata nel luogo di Torda, risoluta più tosto morire che soffrire una tirania tanto grande. Mi recercano aiuto volendo essi essere fide-

lissimi a Sua Maestà; il qual negotio essendo stato proposto in Consiglio, vi è stato molto che disputare; e perchè la cosa non patisce dilatione alcuna, ho resoluto non perdere questa occasione, ma soccorrere questi populi, e procurare di discacciare il Tiranno, sendo questa la vera via d'assicurarsi di quella provincia, e niun altra. E cosi mercore, 6 di questo, con l'aiuto di Dio m'incaminarò con la gente verso i confederatti; e se farà bisogno verrò anco al fatto d'arme, perchè come V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma può considerare, niuna cosa ne può apportare maggior danno che la dilatione, già che il Turco è uscito in campagna armato. E questa resolutione l'ho presa io come quella che mi par più espediente alle cose di Sua Maestà che niun'altra: visto per la resolutione de'congiurati, i quali quando anco non gli havesse soccorso, volevano tentar la fortuna, e riuscendoli il disegno, chiara cosa, è ch'essi creavano per lor prencipe il Chiaki, che tempo fa ha aspirato a questo; dove che, prestandoli io gli aiuti che mi ricercano, sariamo quasi come sicuri della vittoria et della provincia. Queste sono dunque le principali ragioni, che mi hanno mosso ad abbracciare questa occasione, e spero che Sua Maestà debba restarne sodisfattissima.

Ho visto poi la relatione del successo di Fiandra, che V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma mi ha mandato; a che non so dir altro, se non che sono casi spesso occorsi a noi, che non vogliamo mai contentarci del dovere, e vogliamo per tutti modi fare, che i rebelli di Sua Maestà siano soldati; etc.

Dal campo a Maitin, a di 4 di Settembre 1600.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Vatican, r. 77, c. 688—689; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, III, 87 d, f. 311 r-v și III, 87 e, f. 87 r-v (în r. 77, c. 713—714, altă copie cu mici modificări); o copie spaniolă în Archivo General de Simancas, Secretaria de Estado, legajo 706, Alemania); Veress, *Basta*, I, p. 408—410.

Copie a scrisorii domnului Gheorghe Basta către domnul Don Guillèn de San Clemente, din tabăra de la Moftinul Mare, la 4 septembrie 1600

Înainte să trec Timișul spre a veni la hotarele țării acesteia, am scris Domniei voastre preailustre, și-am dat seamă cu amănunțime despre nestatornicia valahului, care, dat fiind planul ce aveam să-l ajut, mă abătu de la luarea cetăților, pe care, cum v-am scris, hotărîsem să o încerc. De cum am trecut rîul, mi-am dat seama pe dată că nu altul era gîndul său, decît să-mi destrame forțele ce le aveam, cerîndu-mi cînd 4 mii de oameni, cînd 6 mii, dar eu nu mai vrui să mă învoiesc la așa ceva, temîndu-mă tot timpul de vreo înșelăciune; care la urmă s-a dovedit a fi în acest chip: el voia, folosindu-se de prilejul acesta, să omoare toată nobilimea din Transilvania, spre a fi, pe această cale neomenoasă, ferit de primejdii; și chiar pe unii a pus să-i omoare, alții fugind care încotro. Dar cum eu nu aveam alt gînd, decît să rămîn slujitor credincios al Maiestății sale și să-l mulțumesc în orice chip, m-am pre făcut a încuviința totul, măcar că valahul voia ca totul să se urzească pînă la urmă într-o conspirație contra Maiestății sale. Azi-dimineață a sosit în mare grabă un cavaler transilvănean cu scrisori de la toată nobilimea, care se află înarmată în cetatea Turda și e hotărîtă mai curînd a muri decît a îndura atîta tiranie. Mi-au cerut ajutor, voind să rămînă credincioși Maiestății sale; treaba aceasta a fost discutată în consiliu, și s-au înfruntat multe păreri. Dar cum chestiunea nu suferă amînare, am hotărît să nu pierd prilejul de a ajuta aceste neamuri încercînd să-l răstorn pe tiran, căci aceasta e singura cale de a pune la adăpost acea țară, iar într-alt fel nu se poate nicicum. Și așa miercuri, în 6 ale lunii acesteia, cu ajutorul lui Dumnezeu voi porni cu oastea

către confederați, iar de o fi nevoie, voi pune mîna și pe sabie, căci precum Domnia voastră pricepe, nimic nu poate aduce mai mare pagubă decît tărăgăneala, acuma cînd și turcul a pornit în campanie. Hotărîrea aceasta am luat-o socotind eu că este mai potrivită pentru interesele Maiestății sale decît oricare alta: căci văzînd pe deasupra și hotărîrea conjuraților, care și atunci cînd nu aveau sprijinul meu voiau să-și încerce norocul, iar de le reușea planul e lucru limpede că l-ar fi ales principe pe Csáky, care dinainte rîvnea să obțină demnitatea asta, am priceput că dîndu-le ajutorul ce mi-l cereau, am putea să fim siguri de izbîndă și de stăpînirea provinciei. Acestea sînt doar cele mai însemnate pricini care m-au îndemnat să acționez într-astfel, și nădăjduiesc că Maiestatea sa va fi întru totul mulțumită.

Am aflat apoi și de izbînzile din Flandra, pe care mi le-a adus la cunoștință Domnia voastră, și nu pot zice altceva decît că sînt lucruri care și la noi s-au petrecut adesea și care ne îndeamnă să nu ne mulțumim a ne face doar datoria, ci să încercăm în toate felurile a-i supune pe cei ce se răzvrătesc împotriva Maiestății sale; etc.

Din tabără de la Moftinul Mare, în ziua de 4 a lunii septembrie 1600.

217 — 1600 septembrie 4, Turda

Summa litterarum Magnifici Stephani Chaky ad Generosum Gabrielem Haller, die 4 septembris anno 1600, ex castris tordensibus, data

1. Totus equitatus hungaricus qui stipendia apud Michaelem Vaivodam merebatur, unanimi suffragio totaliter, cum viginti vexillis, ad castra tordensia pervenerunt.

2. Districtus Araniaszek hesterna die, una cum equitatu et peditatu, similiter ad castra tordensia appulerunt.

3. Ioannes Tamasfalusi, supremus capitaneus districtus Maaros, cum 400 equitibus ad memorata castra appulit.

4. Albae Iuliae aulici pedites, numero 600, tum capitanei, tum primarii decuriones, ad castra tordensia iuramenta praestiterunt.

5. Duabus vicibus ad Kozakos nuncij sunt expediti; bona spes habetur quod et illi haud recusaturi sunt.

6. Deosienses, Tordenses et Enniedienses similiter in castris praesentes existent.

7. Omnes consiliarii transylvanici, excepto domino Segney, in castris conspiciuntur; is autem remansit ut praefectos castrorum de conatibus Vajvodae certiores redderet: in dies tamen expectatur.

8. Saxonicarum civitatum iudices, a Vaivoda vocati, comparere recusarunt, nunciantes Cibinij conventum servari; illinc quidquid potuerint, Vaivodam certiorem reddent, animumque illorum declarabunt.

9. Obsecrant proceres et nobiles dominum generalem ut, postpositis omnibus procrastinationibus, quantocyus in auxilium eorum properet; quod si vero moram aliquam interponeret, et interim validiores aliqui in regnum irrumperent, ipsos fore excusatos habebunt, si S.M. aliquid damnum hinc eveniret; de quo solemniter protestantur.

⟨Pe margine:⟩ Bey diesem Punct hat der Haller vermelt, was inn der Relation von dem gemain Popl gemelt wirdt, so dem Sigismundo so sehr anhängig ist, wan die Siebenburger den Mihal ohne E.M. Hulff uberwinden, das gemein Landtvolkh die Khaiserlihen oberstimen sollen.

Hurmuzaki, XII, 2, p. 1021–1022, doc. MCCCCLXVIII; Abteilung Kriegsarchiv Wien (fără alte indicații de cotă).

Rezumat al scrisorii măritului Ștefan Csáky trimise nobilului Gabriel Haller, în ziua de 4 septembrie, anul 1600, din tabăra de la Turda

1. Întreaga cavalerie ungară, care era în slujba lui Mihai voievod, în înțelegere deplină, a sosit, cu douăzeci de steaguri, în tabăra turdeană.

2. Districtul Arieș, ieri, dimpreună cu cavaleria și pedestrimea, de asemenea, s-au îndreptat spre tabăra turdeană.

3. Ioan Tamasfalusi, căpitan suprem al districtului Mureș, împreună cu 400 de cavaleri, s-a îndreptat spre sus-numita tabără.

4. Pedestrașii aulici din Alba Iulia, în număr de 600, fie căpitani, fie decurioni de prim-rang, au depus jurăminte de credință în tabăra turdeană.

5. Au fost trimiși, în două rînduri, soli la cazaci; se nădăjduiește că nici ei nu se vor opune.

6. Totodată mai sînt de față în tabără ⟨unii⟩ din Dej, Turda, Aiud.

7. Toți consilierii transilvăneni, în afară de domnul Sennyey, pot fi văzuți în tabără; el însă a rămas ca să-i poată înștiința pe comandanții taberei de intențiile voievodului.

8. Juzii orașelor săsești, chemați de voievod, au refuzat să se înfățișeze, dînd de veste că ei sînt ținuți de înțelegerea de la Sibiu; acolo, pe cît vor putea, îl vor întîlni mai cu siguranță pe voievod și-i vor înfățișa gîndul lor.

9. Fruntașii și nobilii îl roagă stăruitor pe domnul general ca, fiind lăsate la o parte orice fel de amînări, să le vină cît mai repede în ajutor; căci dacă s-ar ivi vreo zăbavă și între timp alții mai puternici ar năvăli în ținut, ei socotesc că nu vor fi răspunzători dacă Maiestatea sa ar avea de aici vreun neajuns; în legătură cu acest lucru fac întîmpinare în chip solemn.

⟨Pe margine:⟩ Referitor la acest punct, Haller a arătat că, avînd în vedere ceea ce se spune în raport despre oastea ⟨transilvăneană⟩, anume că este devotată lui Sigismund, aceasta înseamnă că după ce transilvănenii îl vor învinge pe Mihai, fără ajutorul Maiestății sale, această oaste îi va învinge și pe imperiali.

218 **1600 septembrie 8, Zalău**

Io non dubito che a quest'hora presente non habbia V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma recevuto gli avisi, che li mandai tre giorni sono con la resolutione, che havevo fatto di dar soccorso alla nobilità Transilvanica, già posta in arme per levarsi dalla tirannide del Valacco; nella quale deliberatione mi vo tanto più confermando, quanto che essi Transilvani mi danno ogni dì speranza della fedeltà loro verso la Maestà Cesarea; se però si ha da prestar fede a segnature et sugelli. Con tutto ciò io attendo a caminar con ogni diligenza; et dominica, con l'aiuto di Dio, passarò la montagna et non tardarò a congiongermi con detti confederati. Et veramente, per quanto comprendo, non dubito punto che la provincia non resti questa volta del tutto sotto Sua Maestà, purchè mi siano alquanto acresciute le forze ch'io tengo, perchè non mi trovo tra cavalleria et fanteria più di 6 mila huomini in tuto; et ne ho scritto a Sua Maestà, et rimostratole che perdendosi quest' occasione, non so quando mai se ne presentarà un'altra simile; et credo fermamente che i suoi nemici non dormano.

Quanto al Valacco intendo, che stia imbagagliando per andarsene, già che si vede abbandonato da tutti i suoi; del che in breve sapremo la certezza. Et finalmente, quando il Valacco si fosse opposto alla sua risolutione, non havria mancato di combattere, conforme pure alle prime lettere.

Dal campo a Zilla, li 8 de Settembre 1600.

Veress, *Basta*, doc. 552, p. 411—412; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, Serie III, 87 d.

Nu mă îndoiesc că pînă în clipa de faţă Domnia voastră preailustră va fi primit ştirile pe care le-am trimis acum trei zile, anunţînd hotărîrea ce am luat-o de a da ajutor nobilimii transilvănene, deja pregătită de luptă pentru a se ridica împotriva tiraniei valahului; luarea acestei hotărîri mi-a întărit-o cu atît mai mult faptul că transilvănenii îmi dau în fiece zi dovezi ale credinţei lor faţă de Maiestatea sa imperială; au mers pînă acolo încît mi-au jurat credinţă, întărind-o cu semnături şi peceţi. Aşa stînd lucrurile, eu mă pregătesc a porni la drum cu cea mai mare grabă; duminică, cu ajutorul lui Dumnezeu, voi trece munţii şi nu voi pregeta să-mi alătur oştile cu sus-zişii confederaţi. Şi în adevăr, pe cît îmi dau eu seama, nu există nici o îndoială că provincia va rămîne de astă dată pe de-a-ntregul în stăpînirea Maiestăţii sale, fiindcă forţele pe care le am au sporit, avînd acum sub ascultarea mea mai mult de 6 mii de oameni, călăreţi şi pedestrime. I-am scris şi Maiestăţii sale, arătîndu-i că dacă pierdem şi acest prilej nu ştiu cînd se va ivi un altul aidoma; şi mai cred cu tărie că nici vrăjmaşii nu stau degeaba.

Cît despre valah, am aflat că îşi strînge bagajele ca să plece acum că se vede părăsit de toţi ai săi, de care lucru în scurtă vreme vom afla veşti sigure. Iar dacă, în cele din urmă, valahul s-ar împotrivi acestor hotărîri, socot că nu va pregeta să intre în luptă, aşa precum am arătat şi în scrisorile de mai înainte.

Din tabăra de la Zalău, la 8 septembrie 1600.

219 — 1600 septembrie 16, Tabăra de lîngă Sibiu

Noi siamo mandati, Invitissimo capitano, dal vaivoda Michele a supplicarvi di pace, dopo il fiero cimento, mai sempre a noi memorabile della guerra; acciò se gl'humani conflitti servono di vivo essempio a gl'infelici de gl'altrui errori, servin ancora in tanta vostra prosperità a risvegliar l'innata clemenza, ch'alberga nel vostro petto, amando più tosto l'inimico racconciliato, che morto: la giustificatione è propria de gl'innocenti, sì come a delinquenti appartienesi il chieder perdono; nel che la misericordia di quelli, che son dalla fortuna constituiti in somma felicità, dev'essere altrettanto, e facile, e pieghevole, quanto che, contemplando le cose humane per gli subiti e repentini accidenti, vedrà che Michele, il qual hora per noi supplichevolmente vi dimanda la pace, fu poco fa potente, formidabile, e prosperoso, et hora abbattuto nel fondo delle miserie, dell'infelicità, e pericoli. Queste istesse miserie ⟨ed⟩ angustie, o Basta vittorioso, soprastanno a tutti gl'huomini, e similmente a gli stati tutti; essendo che l'insana fortuna, con le sue vicende scambievoli gli può concentrare ne gl'infortunii, ne'quali ha già locato Michele. E però essaminando voi con prudenza l'incostante sdegno di quella, usar devete la presente felicità con modestia, e con temperanza, le miserie nostre

guardando e li passati vostri disgusti con occhio più tosto d'humanità, e di commendata clemenza, che d'aborrevole rigidezza; acciò che l'opere nostre siano alla presenza del sommo Iddio del tutto accettabili, irreprensibili, et alla veduta del Mondo si rendan lodevoli, et essemplari. Noi siamo qui per ricever da voi la pace con quelle conditioni, che per noi migliori vi saranno somministrate dalla vostra ordinaria clemenza; offerendovi per ostaggi in sicurtà della nostra fede, Petrasco, carissimo figlio del Signor nostro, insieme con sua madre, e sua moglie; e noi all'incontro non chiedem'altro, che la gratia di Cesare, et un poco di munitione di guerra, per resistere e combattere contro li vostri, e nostri nemici, che di là da'monti accampati con oste numerosa ci attendono. Servirà Michele, serviremo ancora noi tutti per l'avvenire con irreprensibile fedeltà la Maestà dell'imperadore, riconoscendo voi per ciaschedun tempo sollevatore delle presenti nostre miserie, e clementissimo largitore della da noi desiata pace.

Veress, *Basta*, p. 417—418 doc. 560; Ciro Spontoni; *Historia della Transilvania*, p. 124.

Am fost trimiși, nebiruit căpitan, de voievodul Mihai să vă rugăm de pace, după amarnicele încercări ale războiului ce nicicînd nu-l vom uita; într-aceea, dacă înfruntările dintre oameni folosesc altora drept pildă vie de nenorocirile ce-i năpădesc pe cei ce cad în greșeală, ele mai folosesc încă spre a trezi, în pacea de care vă bucurați, acea înnăscută milostivire ce-și are sălaș în sufletul vostru, făcîndu-vă să prețuiți mai degrabă împăcarea cu vrăjmașul decît moartea lui; a-și dovedi nevinovăția e lucru potrivit celor neprihăniți, după cum răufăcătorii se cuvine a-și cere iertarea; astfel încît milostivirea celor pe care soarta i-a rînduit să fie cu totul norociți trebuie să fie pe cît de nemăsurată și mlădie precum vederea năprasnicelor și neașteptatelor nenorociri ce se abat peste cele omenești va da la iveală că Mihai, care acuma cearcă prin mijlocirea noastră a vă cere pace, a fost pînă mai de curînd puternic, vrednic de laudă și ocrotit de soartă, iar în clipa de acum s-a frînt sub povara nenorocirilor, a nenorocului și a primejdiilor. Asemenea nenorociri și impasuri, o biruitorule Basta, se abat asupra oricărui om, așijderea și asupra oricărui stat, căci soarta vrăjmașă îi prinde în vîrtejurile ei pe cei lipsiți de noroc și așa s-a întîmplat și cu Mihai. Într-aceea dar, cercetînd cu chibzuință mînia nestatornică a sorții, se cuvine să vă bucurați de norocul de acum cu smerenie și cumpătare și să priviți nenorocirile noastre, cum și supărările noastre vechi mai degrabă cu omenie și cu vrednică bunătate, decît cu asprime necugetată, astfel încît faptele noastre să apară înaintea celui preaînalt fără pată și prihană, iar înaintea lumii să se înfățișeze vrednice de laudă și întru-totul pilduitoare. Noi ne aflăm aici spre a cere de la Domnia voastră pace, în acele condiții ce pentru noi se vor dovedi cu atît mai nimerite cu cît vor fi încuviințate cu firească mărinimie de Domnia voastră, dîndu-vă drept chezășie a credinței noastre ca ostatec pe Pătrașcu, preaiubitul fiu al stăpînului nostru, dimpreună cu mama și soața lui; iar noi alt nimic nu cerem decît bunăvoința împăratului și oarece muniție de război spre a ține piept și a lupta cu vrăjmașii voștri și ai noștri, care ne așteaptă cu oaste pregătită, așezată în tabără dinspre munte. Mihai va sluji și noi toți vom sluji și de acum înainte cu neclintită credință pe Maiestatea sa împăratul și vom cinsti în Domnia voastră, în orice vreme, pe izbăvitorul nostru de nenorociri și preamilostivul dătător al păcii ce o dorim.

Magnifice domine amice mihi semper obseruand⟨issi⟩me, post seruitior⟨um⟩ meor⟨um⟩ paratam commen⟨dationem⟩, fausta atq⟨ue⟩ felicia quaeuis a Deo Mag⟨nificen⟩ciae V⟨estrae⟩ precor, felicemq⟨ue⟩ progressum rerum inchoatar⟨um⟩!

Notum facere Mag⟨nificen⟩ciae V⟨est⟩rae volui, quanta cum iniuria, et temerario quoda⟨m⟩ ausu Michael Vaiuoda Moldauiam superior⟨ibus⟩ mensib⟨us⟩ inuaserat atq⟨ue⟩ occupauerat, ad quam quide⟨m⟩ prouinciam Sac⟨ra⟩ Regia Ma⟨ies⟩tas Poloniae in his disturbior⟨um⟩ temporib⟨us⟩ in protectione⟨m⟩ sua⟨m⟩ recipien⟨dam⟩ Jeremia⟨m⟩ Vaivuoda⟨m⟩ ipsi praefecerat. Verum Michael, eo non contentus quod prouincia⟨m⟩ occupauit, ditionib⟨us⟩ etia⟨m⟩ Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Regiae multa damna intulit, Districtum Pakocha diripuit, pagos incendijs deleuit, infinita atq⟨ue⟩ intolerabilia damna cedibus et rapinis intulit. Sua vero Ma⟨ies⟩tas Regia, tantas iniurias impijssimi hominis ferre nolens, Cancellariu⟨m⟩ Polonie cum valido exercitu eo fine expediuit, vt ubicunq⟨ue⟩ Michaelem Vaiuoda⟨m⟩ nactus fuerit, paenas ab eo exposcat. Quem cum in Moldauia non inuenerit, intelligens eum hic in Transyluania esse, hic etia⟨m⟩ ipsum persequendu⟨m⟩ duxit, statuitq⟨ue⟩ vindictam sumere de patrato facinore et scelere. Cum aute⟨m⟩ d⟨omi⟩nus Cancellarius intellexisset, Do⟨mination⟩es quoq⟨ue⟩ Vestras iugu⟨m⟩ eius intolerabile, quod ceruicib⟨us⟩ Vestris imposuerat, diutius ferre non potuisse, ob idq⟨ue⟩ contra eum rebellasse, me cum domino Moise Zekelij festinantissime hac via Bistriciana iusto cum exercitu in auxilium p⟨rae⟩misit, ipse etiam cum omni exercitu diuerso itinere continuatis itinerib⟨us⟩ subsequitur. Quapropter a Mag⟨nificen⟩tia V⟨est⟩ra certior fieri volui, quid amplius nobis sit faciendu⟨m⟩, cupimus aute⟨m⟩ eum a Mag⟨nificen⟩tia V⟨est⟩ra nobis modu⟨m⟩ p⟨rae⟩scribi, vt ita communib⟨us⟩ virib⟨us⟩ res ista geri possit, ne impune atrocia atq⟨ue⟩ inaudita facta sua ferat. Eande⟨m⟩ Mag⟨nificen⟩tia⟨m⟩ V⟨est⟩ram quam felicissime valere ad annos quam plurimos desidero. Datum ex castris ad Nyrmezeo positis, A⟨nno⟩ D⟨omini⟩ 1600, die 21 September⟨is⟩.

V⟨estrae⟩ M⟨agnificentiae⟩
Seruitor et amicus
Pothoczky Jakob de Pothok

⟨*Adresa:*⟩ Ad D⟨omi⟩num Mag⟨nifi⟩cu⟨m⟩ Stephanum Chaky

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 364—365; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica Fasz. 136, f. 832—833; Hurmuzaki, IV, 1, p. 135, doc. CXXIII.

Mărite domn, prieten mie în veci prearespectat, după închinarea slujbelor mele, mă rog la Dumnezeu ⟨să dea⟩ Măriei tale tot norocul şi fericirea, şi reuşită în tot ce începi ⟨a face⟩!

Am voit să dau de ştire Măriei voastre cu cîtă strîmbătate şi cutezanţă sumeţită a năvălit, lunile trecute, şi a luat în stăpînire Mihai voievod Moldova; de fapt, sfînta Maiestate, regele Poloniei, în aceste vremuri tulburi pusese în fruntea acestei provincii, primind-o sub ocrotirea sa, pe voievodul Ieremia. Dar Mihai, nemulţumindu-se cu ocuparea acestei provincii, a adus multe pagube şi stăpînirilor Maiestăţii sale regeşti, a prădat ţinutul Pocuţiei, a pîrjolit satele, a adus nenumărate şi de nesuportat pagube, ucigînd şi jefuind. Dar Maiestatea sa, nevoind a răbda atîtea strîmbătăţi ale ⟨acestui⟩ om nelegiuit, l-a trimis pe cancelarul Poloniei ⟨însoţit⟩ de o oştire puternică avînd

drept țintă ca, oriunde l-ar afla pe Mihai voievod, să-l pedepsească. Cum nu l-a aflat în Moldova, dîndu-și seama că el se află în Transilvania, a hotărît să-l urmărească și acolo și-a rînduit să-l pedepsească pentru crima și nelegiuirea săvîrșită. Cum însă domnul cancelar a înțeles că nici Domniile voastre nu au putut răbda prea mult timp jugul de nerăbdat pe care vi l-a pus pe grumaz, și că de aceea v-ați răzvrătit împotrivă-i, m-a trimis într-ajutor mai înainte, împreună cu domnul Moise Székely, pe mine, în mare grabă, pe la Bistrița ⟨însoțit⟩ de oastea cuvenită, iar el însuși, dimpreună cu întreaga oștire, a mers pe urmele lui pe altă cale. Într-aceea voiesc să fiu înștiințat de Măria voastră ce trebuie să facem pe mai departe; dorim însă ca Măria voastră să ne scrie mai înainte în așa chip încît să putem lupta, unindu-ne forțele, așa fel ca ⟨el⟩ să nu ⟨mai⟩ facă nepedepsit faptele-i năprasnice și nemaiauzite. Poftesc ca Măria voastră să fie sănătoasă întru ani mulți și cu multă fericire. Dată din tabăra așezată la Poiana Aiudului, în anul Domnului 1600, în ziua de 21 septembrie.

Al Măriei voastre
Slujitor și prieten,

Potocki Jacob de Potok

⟨*Adresa*:⟩ Măritului domn Ștefan Csáky

221 **1600 septembrie 23, Mercurea**

Illustrissime domine d⟨omi⟩ne nobis obseruan⟨dissi⟩me
Seruitiorum n⟨ost⟩rorum parata⟨m⟩ commen⟨dationem⟩

Qualiter Michael Vaiuoda superiori tempore praeter a expraessam Sacrae Caesarea et Regiae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis domini n⟨ost⟩ri clemen⟨tissi⟩mi, voluntatem ac sedulas d⟨omi⟩norum Commissariorum admonitiones et protestationes Moldauiam ceperit et sibi subiugauerit Ill⟨ustrissi⟩mae d⟨ominati⟩omi v⟨est⟩rae sat superq⟨ue⟩ constare non ambigimus.

Is non ita pridem cum sub auspitijs Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae Caesar⟨ae⟩ hanc prouinciam Transsyluaniae occupasset, quamuis eam saepius Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti suae se resignare uelle pollicitus fuerit praesertim quia status et ordines Transsyluaniae antea quoq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti suae firma fide obstricti fuerant nunquam tamen uel minimo facto id supplere voluit quin potius ditionem hanc suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis, Locumtenens existens, miris modis hostiliter oppressit, diripuit, uastauit et fideles Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae huius prouintiae primarios viros insontes quidem, trucidauit. Qua tijranide animaduersa uolentes Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae fidelibus incolis subuenire eosq⟨ue⟩ a tam dira crudelitate et persecutione eripere, cum copijs Sacrae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Caes⟨areae⟩ nuper ad pagum Mirislo vsq⟨ue⟩ perueneramus, vbi Vaiuoda ipse cum suis se nobis opposuerat quidem ac per biduum fortiter restitit sed tandem auxilio diuino per nos caesus et profligatus extitit, adeptis omnibus tormentis ac rebus Castrensibus suis atq⟨ue⟩ hac uia Transsyluania⟨m⟩ ipsam iterum sub protestatem Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae Caes⟨areae⟩ redegimus. Iamq⟨ue⟩ pacatis ac in ordinem redactis rebus Transsyluanicis, status et ordines Vniuersi huius prouinciae sponte ac ultronea eoru⟨m⟩ uoluntate secundario iterum iureiurando Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti suae sese dediderunt. Refertur autem ad nos fama, Ill⟨ustrissi⟩mam d⟨ominati⟩onem V⟨est⟩ram certum colligere exercitu⟨m⟩ eumq⟨ue⟩ contra Transsyluaniam expedire statuisse. Cum vero Sacra Ma⟨ies⟩tas Caesarea atq⟨ue⟩ inclyta domus Austriaca, cum Regno Poloniae certa pacta ac faederis iura iam longo annorum spatio

stabilita habeat, Ill⟨ustrissi⟩mam d⟨ominati⟩onem v⟨est⟩ram nomine Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae hisce amice requirendam esse duximus, postquam haec prouincia Transsyluaniae iam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae regimini subiacet, velit intentum suum (si tamen quod non credimus aliquod foret) immutare et ab eo supersedere quampotius iura et facta Regnorum sarta tectaq⟨ue⟩ conseruare et vincula bonae vicinitatis in emolumentum communis Reipub⟨licae⟩ fouere. Ill⟨ustrissi⟩mae d⟨ominati⟩oni V⟨est⟩rae in reliquo paratiss⟨ima⟩ studia n⟨ost⟩ra offerentes Eandem saluam et incolumem diu foel⟨icite⟩r valere optamus. Datum in Castris ad oppidum Zerdahel metatis, 23 die Septembr⟨is⟩ 1600.

Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominati⟩onis V⟨est⟩rae

Amici et Seruitores paratissimj

G⟨eorgius⟩ Basta David Ungnad

⟨*Adresa:*⟩ Illustrissimo d⟨omi⟩no Ioanni Zamoiskij Regni Poloniae Cancellario etc. d⟨omi⟩no et amico nobis obser⟨uandissi⟩mo.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 2, c. 49 | 51; Archiwum Głowne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Zamoyskich Korespondencja 129 7.

Preailustre domn, domn nouă preavrednic de cinstire,
plecată închinăciune a slujbelor noastre,

Nu ne îndoim că preailustrei voastre Domnii îi este bine şi preabine cunoscut în ce fel Mihai voievod a cucerit şi şi-a supus Moldova, acum cîtăva vreme, contrar voinţei deslușite a Maiestăţii sale imperiale şi regeşti, domnul nostru preaîndurător, contrar neostoitelor dojeniri şi întîmpinări ale domnilor comisari.

Acesta, cu mult timp înainte, după ce a ocupat această provincie a Transilvaniei, ⟨aflată⟩ sub autoritatea Maiestăţii sale imperiale, deşi prea adeseori făgăduise că voieşte să o înapoieze Maiestăţii sale pentru că stările şi ordinele Transilvaniei chiar mai înainte se legaseră de Maiestatea sa printr-o trainică credinţă, totuşi nicicînd nu a voit, fie şi printr-o neînsemnată faptă, să împlinească acest lucru, ba dimpotrivă, fiind locţiitor, a urgisit cu vrăjmăşie, în neînchipuite feluri, acest ţinut ⟨din stăpînirea⟩ Maiestăţii sale, l-a prădat, pustiit şi chiar a ucis credincioşi de-ai Maiestăţii sale, oameni nevinovaţi, bărbaţi de frunte ai acestei ţări. Văzînd această tiranie şi voind să venim în ajutorul locuitorilor, credincioşi ai Maiestăţii sale, şi să-i smulgem de sub o atît de cumplită cruzime şi urgisire, am ajuns nu de mult, dimpreună cu oştile sfintei Maiestăţi imperiale, lîngă satul Mirăslău, unde voievodul însuşi cu oamenii săi ne-a înfruntat şi chiar ne-a ţinut piept timp de două zile, dar pînă la urmă, cu ajutorul lui Dumnezeu, a fost doborît şi nimicit de noi, fiindu-i luate toate maşinile de război şi lucrurile din tabăra lui şi în felul acesta am readus Transilvania sub puterea Maiestăţii sale imperiale. După ce treburile Transilvaniei au fost potolite şi puse în orînduială, toate stările şi ordinele acestei ţări de bună voie şi din propria lor voinţă, jurînd credinţă din nou, pentru a doua oară, s-au supus Maiestăţii sale. A ajuns însă la noi zvonul că preailustra Domnia voastră a hotărît să strîngă mare oştire şi să o trimită împotriva Transilvaniei. Apoi, deoarece sfînta Maiestate imperială şi slăvita Casă austriacă au încheiate de mai mulţi ani anume înţelegeri şi tratate cu Regatul Poloniei, am crezut de cuviinţă că trebuie să cerem, prieteneşte, preailustrei voastre Domnii, în numele Maiestăţii sale,

că, de vreme ce această provincie a Transilvaniei se supune deja cîrmuirii Maiestăţii sale, să binevoiască a-şi schimba gîndul (dacă totuşi, ceea ce nu credem, ar avea vreunul) şi a se lipsi de el, ba mai de grabă să păstreze drepturile şi înţelegerile refăcute şi reînnoite dintre regate şi să se îngrijească de legăturile de bună vecinătate întru folosul întregii creştinătăţi. În rest, închinîndu-ne preailustrei voastre Domnii strădaniile noastre, îi dorim să fie nevătămată şi sănătoasă întru îndelungată fericire. Data în tabără de lîngă tîrgul Mercurea în ziua de 23 septembrie, 1600.

Ai preailustrei voastre Domnii,
Prieteni şi zeloşi slujitori,
Gheorghe Basta — David Ungnad

⟨*Adresa*:⟩ Preailustrului domn, domnului Jan Zamoyski, cancelar al Regatului Poloniei etc., domn şi prieten nouă preavrednic de cinstire.

222 — 1600 septembrie 25, Sibiu

Illustrissime Domine mihi Colendissime,

Legi literas Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominationis⟩ V⟨estr⟩rae, ex quib⟨us⟩ quantopere se a culpa purgare nitatur, quod rebus istis, quae gestae s⟨un⟩t, nullam ansam praebuerit, recte intellexi. Ego uero, si praeterita in memoriam reuoco, comperio Ill⟨ustrissi⟩mam Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ram uix in paucis off⟨ici⟩o suo et Sac⟨rae⟩ Caesar⟨eae⟩ Maiestatis benignae uoluntati satisfecisse. Nam postquam Ill⟨ustrissi⟩ma D⟨ominatio⟩ Vestra Transsyluania⟨m⟩ sub auspicijs Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis armis coepisset, meminisse p⟨otes⟩t ipsam saepius per nuncios, postmodum per Commissarios, tandem uero per Ill⟨ustrissi⟩mum D⟨omi⟩num Pezzium de reddenda Transyluania requisitam fuisse, cui tamen Ill⟨ustrissi⟩ma V⟨estra⟩ Dom⟨inatio⟩ morem nunq⟨uam⟩ gessit, libertatem regni et nobilitatis oppressit, plaerosq⟨ue⟩ Nobiles viros primarios in dicta causa ad suplicium trahi iussit, iura legesq⟨ue⟩ uiolauit et hanc Suae Maiestatis prouinciam intolerandis exactionib⟨us⟩, militum rapinis, caedib⟨us⟩, incendijs, miserandum in modum afflixit. Ex quib⟨us⟩ manifeste constat ca⟨usa⟩m ad ista o⟨mn⟩ia ab unica et sola Ill⟨ustrissi⟩ma Do⟨minatione⟩ V⟨est⟩ra p⟨ro⟩manasse. Quae etsi per se ita se habeant, ne tamen uel sua Maiestas, vel ego Christianitatis o⟨ffici⟩o defuisse uideamur, id quod Ill⟨ustrissi⟩ma D⟨ominatio⟩ V⟨est⟩ra per Johanne⟨m⟩ Zelestey reliquosq⟨ue⟩ Boeros proponit, cum regni ordinib⟨us⟩ ita acceptaui⟨mus⟩ ut pacem mutuam et concordiam intestinis discordijs anteferenda⟨m⟩ statuamus. Ut ig⟨itu⟩r ea firma et stabilis constitui possit, postulamus ut Ill⟨ustrissi⟩ma D⟨ominatio⟩ V⟨est⟩ra coniugem, filium Petrasco et Ploncam filiam, una cum Magnifica Domina, matre sua, thesaurum item o⟨mn⟩em resq⟨ue⟩ preciosiores huc Cibinium obsidum loco transmittat, idq⟨ue⟩ ad p⟨ro⟩ximum et immediate sequentem diem Sabbathi; fide dabim⟨us⟩, cum meo, tum omnium regni ordinu⟨m⟩ nomine nihil in eos acerbi⟨us⟩ tentatum iri neq⟨ue⟩ q⟨ui⟩cquam mali aut detrimenti vel eorum p⟨er⟩sonas vel res Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominationis⟩ V⟨est⟩rae accepturas. Id v⟨er⟩o plurimum ad stabilienda⟨m⟩ concordia⟨m⟩ facere videt⟨ur⟩ quod ab Ill⟨ustrissi⟩ma Dom⟨inatione⟩ V⟨est⟩ra postulam⟨us⟩, ut Transsyluaniae penitus et in tot renu⟨n⟩ciet, neq⟨ue⟩ quicq⟨uam⟩ iuris in ea sibi praesumat, quin continuo exercitum eo ducat, quo Sacra Caesar⟨ea⟩ Maiestas ducendum mandauerit, vel ego Ill⟨ustrissi⟩mae Do⟨minationi⟩ suae Maiestatis nomine praescrip-

sero. Id si fecerit, nihil est, quod de gratia et clementia Sacr⟨ae⟩ Caes⟨areae⟩ Maiestatis Ill⟨ustrissi⟩ma V⟨est⟩ra Dominatio dubitet; p⟨ro⟩mitto me promte apud Suam Maiestate⟨m⟩ p⟨ro⟩ ipsa intercessur⟨um⟩, ut eade⟨m⟩ qua hacten⟨us⟩ erga Ill⟨ustrissi⟩mam Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ram clementia utat⟨ur⟩, atq⟨ue⟩ ipsi in superiorib⟨us⟩ et⟨iam⟩ partib⟨us⟩, iuxta priore⟨m⟩ clementissima⟨m⟩ Suae Maiestatis p⟨ro⟩missione⟨m⟩ de bonis et tutae residentiae loco p⟨ro⟩spicere Sua Maiestas Caesarea velit efficere contenda⟨m⟩. In reliquo me beneuolentiae Ill⟨ustrissi⟩mae Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae commendo, eamde⟨m⟩ bene ualere cupio. Ex castris ad Cibinium positis, die 25 Septemb⟨ris⟩ A⟨nno⟩ D⟨omini⟩ 1600.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 367—368; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 834—835; Hurmuzaki, IV, 1, p. 140, doc. CXXVI,

Preailustre domn, mie preavrednic de cinstire,

Am citit scrisoarea preailustrei voastre Domnii, din care am înţeles cum se cuvine cu cîtă osteneală se sileşte a se dezvinovăţi că nu a oferit nici un prilej pentru ceea ce s-a petrecut. Iar eu, dacă îmi chem în amintire trecutul, descopăr că preailustra voastră Domnie cu greu şi-a împlinit, ⟨numai⟩ în cîteva privinţe, datoria şi ⟨a adus mulţumită⟩ bunăvoinţei sfintei Maiestăţi imperiale. Căci, după ce preailustra voastră Domnie a cucerit cu armele Transilvania, ⟨aflată⟩ sub autoritatea Maiestăţii sale, îşi poate aminti că i s-a cerut adeseori prin soli, apoi prin comisari şi, în sfîrşit, prin preailustrul domn Pezzen să înapoieze Transilvania, căreia nicicînd Luminăţia voastră nu i-a respectat datinile, a încălcat libertatea regatului şi a nobilimii, a poruncit ca mai mulţi nobili fruntaşi să fie schingiuiţi, a violat drepturile şi legile şi a asuprit într-un chip de plîns această provincie a Maiestăţii sale, prin dări de neîndurat, prin jafurile oştenilor, prin omoruri şi pîrjoluri. Din care lucruri reiese limpede că prilejul pentru toate acestea a fost oferit numai şi numai de preailustra voastră Domnie. Deşi lucrurile se prezintă aşa, prin ele însele, totuşi, ca nu cumva fie Maiestatea sa, fie eu să părem că am lipsit de la datoria faţă de creştinătate, am acceptat, dimpreună cu ordinele regatului, ceea ce preailustra voastră Domnie ne-a propus prin Ioan Szelestey şi ceilalţi boieri, în aşa fel încît să rînduim pacea şi înţelegerea reciprocă, preferîndu-le învrăjbirii lăuntrice. Aşadar, pentru ca ea să poată fi întărită şi de neclintit, cerem ca preailustra voastră Domnie să îşi trimită aici la Sibiu, în chip de zălog, soaţa, şi pe fiul său, Pătraşcu, şi pe fiica sa Ilinca, dimpreună cu mărita doamnă, mama sa, la fel şi toată vistieria şi lucrurile mai de preţ, şi ⟨să facă⟩ acest lucru în prima şi imediat următoarea zi de sîmbătă; şi ne vom da atît cuvîntul nostru, cît şi pe cel al tuturor ordinelor regatului că nu se va încerca nici o silnicie împotriva lor şi că nu li se va face nici un rău şi nici o vătămare persoanelor lor ori lucrurilor preailustrei voastre Domnii. Se pare că trebuie neapărat să se împlinească pentru întărirea înţelegerii ⟨dintre noi⟩ ceea ce noi cerem de la preailustra voastră Domnie, ⟨anume⟩ să renunţe întru totul şi pe deplin la Transilvania şi să nu-şi ia vreun drept asupra ei, să-şi ducă oastea fără zăbavă acolo unde îi va fi poruncit s-o ducă sfînta Maiestate imperială sau ⟨unde⟩ îi voi porunci eu preailustrei ⟨voastre⟩ Domnii, în numele Maiestăţii sale. Iar de va face astfel, nu rămîne nimic care ⟨s-o facă pe⟩ preailustra voastră Domnie a se îndoi de bunăvoinţa şi îndurarea sfintei Maiestăţi imperiale. Făgăduiesc că eu mă voi pune chezaş pentru voi pe lîngă Maiestatea sa ca să arate aceeaşi îndurare ca pînă acum faţă de preailustra voastră Domnie şi mă voi strădui

a face ca Maiestatea sa să vrea a vă purta de grijă, potrivit mult îndurătoarei făgăduieli făcute mai înainte de Maiestatea sa, în ce priveşte bunurile ⟨voastre⟩ şi un loc sigur de reşedinţă. În rest, mă încredinţez bunăvoinţei preailustrei voastre Domnii şi-i doresc să fie în bună sănătate. Din tabăra de la Sibiu, în ziua de 25 septembrie, în anul Domnului 1600.

223 ⟨1600 septembrie 27, Tabăra de lîngă Făgăraş⟩

Antwort des Voivoden Michael (ohne Datum) auf ein Schreiben des K. K. Komand. Generals G. Basta, aus dem ungrischen Originale ins deutsche übersetzt

(Anm. Gehört in jene Epoche wo Basta und die 7 bürger Stände in den Voivoden ernstgemäsz drangen sich in die Wallachey zurückzuziehen etc.) [1]

Spectabilis et Magnifice domine, Salutem et Amiciciae Nostrae. Comendationem,

Euer Schreiben habe ich durchaus gelesen und verstanden. Zuerst zählt ihr einige Ursachen auf, dass nur ich an den gegenwärtigen Vorfällen schuld wäre. Obschon ich rücksichtswerthe Entschuldigungen vorbringen könnte, unterlasse ich es doch, weil ich hoffe, ihr würdet nach und nach sie selbst auffinden. Ich beantworte nur was den dermaligen Tractat betrift.

Den Wunsch, wegen mehrerer Sicherheit meine Familie und Schätze in eure Hände zu geben, belangend, überlasse ich die Entscheidung dem Ermessen S.M. des Kaysers.

Wahr ist meine Versicherung, die ich S.M. dem Kayser gab über meine Treue, denn in der Welt ist kein grösseres Pfand, aber den Ort den ihr deliberirt und in Berathung gezogen habt, wie z.B. Herrmannstadt, überlasse ich eurem Urtheile; ich wollte die Türkische Gefangenschaft vermeiden und mich der guten Befreyung freuen, und sollte dagegen sammt meiner Familie in die Gefangenschaft der Sachsen gerathen, ohne dass sie frey wären, was sollte mich dazu bewegen?

Da ihr auch eine so kurze Zeit bestimmt habt als der nächste Samstag ist. Vielleicht wisst ihr nicht, dass ich schon jenseits der Schneegeberige bin, denn selbat in Fogaras will ich nicht eingesperrt seyn, welches ihr nicht begreifen oder auffassen wollt, oder glaubet ihr, ich verstehe eure Absicht nicht?

Doch habe ich sogleich meinen Ober-Bojarn Kulchar Radul zu euch expedirt, durch welchen ihr wörtlich meine Wünsche und Willensmeinung vernehmen werdet, wie sie euch mein Brief sagt. Keiner meiner Wünsche ist unwürdig; Unwürdiges begehre ich nicht, Vieles begehre ich ebensowenig, und überlasse alle meine Wünsche der Gnade S.M. des Kaisers. Euerm Wunsche zufolge, ich möge meine Hände aus Siebenbürgens Angelegenheiten heraus ziehen und in toto auf 7 bürgen renunciren, habe ich auch diessfalls einen guten Leitfaden an meiner Seite, da Doktor Petz von S.M. plenam authoritatem hat, als ihn S.M. zu uns mittels gesiegelten Patentbriefes hersandte, welchen Brief ich aufbewahrt halte. Auch sind meine Abgesandten oben bey S.M. — Dass aber über all dies, während ich meine Hände aus 7 bürgens Sachen ziehe, die Türken nicht die ihrigen hineinstecken! Meine vielen Mühen, Kosten, Verluste verdienen, dass ich und die Meinen in 7 bürgen einen sichern Wohnort haben, woraus ich in die Wallachey gelangen und wo ich meinen Hofstaat unterbringen kann.

Mich und mein Heer belangend, kann ich — wie es gewünscht wird — mich überall sicher hinwenden um der Christenheit zu dienen. Mein Wunsch ist, von S.M. Fogaras, Görgeny und Vecsied zu erhalten. Ausserdem halte ich mich an S.M. des Kaysers Gnade; wenn S.M. befiehlt dass ich mit Allem hinauf reise, werde ich gehorchen. Doch soll Ersi, bis ich zu S.M. komme, einen Treubrief in Namen S.M. und die Stände ebenfalls einen Treubrief geben, und befehlen den Rukurer Weg zu folgen, und meine Familie und Hofstaat nach Fogaras zurückzuführen, wo sie sich aufhalten kann, ich aber rücke mit meinem Heere in die Wallachey ein, denn die Türken stehen bey Rustschuk und wollen Giurgevo befestigen, worüber ich gestern Briefe erhielt, dass sie uns gerne zu Hülfe bey sich hätten, aber ich brauche sie nicht, sie stehen mir nicht an; denn wenn wir auch Alles Gut verlieren, wollen wir unsere Seele, durch Verrath der Christenheit nicht verlieren.

Dass wir aber Fogaras als Wohnsitz für unsere Familie ansprechen, geschieht, weil es nahe an der Wallachey liegt und von dort sich leichter zu versehen ist. Ich will es auch nicht in perpetuum, sondern bis wir S.M. dem Kaiser unsern Zustand vorstellen, und erwarten was S.M. darüber beschliessen. Ich hoffe dass S.M., maine guten Dienste erkennend, mich in Seiner Gnade erhalten und Gutes mir wollen wird, dies ist und bleibt main Ziel.

(Ohne Datum und Unterschrift) [1].

(Auf dem Rüken des ungarischen Originals steht von Mihael's Hand die Bemerkung geschrieben: паша чѣ тримес ла вацѣ) [1].

Hurmuzaki, IV, 1, p. 21—22, doc. XV; Abteilung Kriegsarchiv Wien (fără alte indicații de cotă).

Răspunsul voievodului Mihai (fără dată) la o scrisoare a generalului comandant imperial și regal Gheorghe Basta, tradus în germană de pe originalul maghiar

(Observație: Aparține perioadei în care Basta și staturile Transilvaniei exercitau presiuni puternice asupra voievodului ca să se retragă în Țara Românească etc.) [1].

Respectabile și mărite domn, salutul nostru și încredințarea prieteniei noastre,

Scrisoarea dumneavoastră am citit-o și am înțeles-o pe deplin. La început înșirați cîteva motive în sensul că numai eu aș fi vinovat pentru împrejurările actuale. Deși aș putea prezenta dezvinovățiri întemeiate, renunț totuși la ele, pentru că sper că dumneavoastră înșivă le veți afla încetul cu încetul. Răspund numai în ceea ce privește tratatul actual.

În legătură cu dorința ca, pentru mai multă siguranță, să-mi predau în mîinile dumneavoastră familia și tezaurul, las hotărîrea la aprecierea Maiestății sale împăratul.

Asigurarea pe care am dat-o Maiestății sale împăratul în privința fidelității mele este reală, căci pe lume nu există o garanție mai mare, însă locul la care v-ați gîndit dumneavoastră și pe care l-ați adus în discuție, adică Sibiul, îl supun judecății dumneavoastră. Eu vreau să evit captivitatea la turci și să mă bucur de libertate; nu vreau însă ca familia mea să ajungă captivă la sași, să nu mai fie liberă; ce m-ar îndemna deci să fac acest lucru?

În plus, dumneavoastră ați stabilit un termen prea scurt, adică următoarea sîmbătă. Poate că nu știți că eu sînt de partea cealaltă ⟨a cetății⟩, spre munții înzăpeziți, căci nu vreau ca eu însumi să fiu închis la Făgăraș,

fapt pe care dumneavoastră nu vreţi să-l concepeţi şi să-l înţelegeţi; sau credeţi că nu vă înţeleg intenţia?

Totuşi, eu l-am trimis imediat la dumneavoastră pe boierul meu Radu Clucerul, prin care puteţi afla cuvînt cu cuvînt dorinţa şi voinţa mea, aşa cum v-o spune şi scrisoarea mea. Nici una dintre dorinţele mele nu este nedemnă. Nu cer nimic nedemn. Nici nu cer prea mult. Toate dorinţele mele le las la latitudinea Maiestăţii sale împăratul. Potrivit dorinţei dumneavoastră, eu ar trebui să mă retrag din treburile Transilvaniei şi să renunţ în întregime la Transilvania. Dar şi în această privinţă am o bună îndrumare, căci doctorul Pezzen a avut din partea Maiestăţii sale deplină autoritate atunci cînd Maiestatea sa l-a trimis la noi cu scrisoarea patentă sigilată, scrisoare pe care eu am păstrat-o. De asemenea, solii mei au fost la Maiestatea sa. Dar, mai presus de orice, nu cumva, luîndu-mi eu mîna de pe Transilvania, să şi-o pună turcii pe a lor! Multele mele osteneli, cheltuieli şi sacrificii mă îndreptăţesc ca eu şi ai mei să avem o locuinţă sigură în Transilvania, din care să pot ajunge în Ţara Românească şi unde să-mi pot adăposti curtea domnească.

În privinţa mea şi a oastei mele, sigur că — aşa cum se doreşte — mă pot îndrepta oriîncotro ⟨va fi nevoie⟩, spre a servi creştinătatea. Dorinţa mea este să obţin de la Maiestatea sa ⟨cetăţile⟩ Făgăraş, Gurghiu şi Ieciu. În rest, sînt la dispoziţia Maiestăţii sale împăratul. Dacă Maiestatea sa va dispune ca eu să pornesc în sus cu toată oastea mea, aşa voi face. Totuşi, înainte ca eu să pornesc încotro va dispune Maiestatea sa, să-mi dea Erösi o scrisoare de garanţie în numele Maiestăţii sale, iar staturile să-mi dea şi ele o scrisoare de garanţie, dispunînd trecerea prin pasul Rucăr, iar familia mea şi curtea domnească să mi le duc la Făgăraş, unde să poată rămîne; eu însă voi trece cu oastea mea în Ţara Românească, căci turcii sînt la Rusciuk şi vor să întărească Giurgiul, fapt despre care eu am primit ieri scrisoare, în sensul că ei ar vrea ajutorul meu; dar eu nu am nevoie de ei, nu mă potrivesc cu ei. Chiar dacă ar fi să pierd totul, nu vreau să-mi pierd sufletul prin trădarea creştinătăţii.

Dacă vreau Făgăraşul ca reşedinţă pentru familia mea, vreau aceasta pentru că este aproape de Ţara Românească şi mă pot aproviziona lesne de acolo. Însă aceasta nu o cer pe vecie, ci pînă cînd eu voi prezenta situaţia mea Maiestăţii sale împăratul şi apoi voi aştepta hotărîrea Maiestăţii sale. Sper că Maiestatea sa, recunoscînd bunele mele servicii, mă va ţine în graţia sa şi-mi va voi binele; acesta este şi rămîne ţelul meu.

(Fără dată şi semnătură) [1].

(Pe verso-ul originalului maghiar se află următoarea însemnare, scrisă de mîna lui Mihai ⟨cu chirilice⟩: „Paşa ce-a trimes la Baştea") [1].

---

[1] Observaţii aparţinînd editorului colecţiei Hurmuzaki. Datarea marginală din Hurmuzaki, adică februarie 1600, nu poate fi corectă. Am optat pentru datarea aparţinînd lui Andrei Veress, care a publicat un regest al documentului în *Epistolae et acta generalis Georgii Basta*, vol. I, Budapesta, 1909. Am avut în vedere data scrisorii anterioare a lui Basta (25 septembrie 1600) şi cea a scrisorii de garanţie din partea staturilor Transilvaniei (30 septembrie 1600), aceasta din urmă publicată tot în Hurmuzaki, IV, 1, p. 145, text maghiar cu traducere în limba română.

224 **1600 octombrie 1, Lunca Mare**

Ioannes Zamoyski de Zamosczie Regni Poloniae supremus Cancellarius etc. exercit⟨us⟩ G⟨ene⟩ralis Belsen⟨sis⟩ Mariae⟨n⟩burgen⟨sis⟩ Dorpaten⟨sis⟩

Knyssynen⟨sis⟩ Miedzyrecen⟨sis⟩ Grodecen⟨sis⟩ Iauorouien⟨sis⟩ etc. Cap⟨ita⟩neus

Uniuersis et singulis proceribus et nobilibus Valachiae Multanensis salutem et beneuolentiam. Cum Ser⟨enissi⟩mus Rex Poloniae dominus meus clementissimus offensus a Michaele esset, quod is non solum prouinciam, tutelae ipsius M⟨aiesta⟩tis, Moldauiam inuasisset uerum etiam milite suo per confinia Russiae et Podoliae ferro igniq⟨ue⟩ grassatus esset, mensae Regiae bona nobiliumque uastauisset, misit me cum exercitu suo ad paenas ab eo repetendas et ad eam prouinciam ab eo in pristinum statum uindicandam. Et perueni ego quidem in Moldauia⟨m⟩ sed Michaelem non reperi, copiae, etiam eius ad Moldauiam tuendam relictae, post aduentum exercitus Regiae M⟨aiesta⟩tis, Moldauia sublatis signis excesserunt. Scio Mag⟨nifi⟩cas et G⟨e⟩n⟨er⟩osas D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ grauissimas compluribus annis calamitates uiolento eius dominatu perpessas. Sed et est quod gratias Deo agant immortali qui pro misericordia sua erga D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ eandem Regiam M⟨aiesta⟩tem dominum meum clementissimum, tanta potentia praeditum Regem ad animaduertendum in istum uestrum iniustum dominum excitauit. Eo sublato uos liberi eritis, pace tranquilitate frui poteritis. Quare faciant sincere me certiorem D⟨ominationes⟩ V⟨estrae⟩ quidnam hac in re habeant animi, quid salutare, quid fructuosum, quid utile sibi fore ad stabiliendum suae patriae statum arbitrentur. Conueniant aliquo et inde ad me nuncios suos mittant. Hoc quoq⟨ue⟩ D⟨ominationibus⟩ V⟨estris⟩ scribendum esse putaui me institutum iter habere cum exercitu in Transyluaniam ad peruestigandum Michaelem. Eo itinere necesse est ut Multaniae fines Sac⟨rae⟩ Regiae M⟨aiestatis⟩ exercitus attingat. Praecepi omnino seuere ut ab omni damno iniuriaq⟨ue⟩ sibi temperent sed tanto in exercitu quantum duco difficile est, quin aliqui delinquant. Quapropter commode facient D⟨ominationes⟩ V⟨estrae⟩ ut chariora et preciosiora quaeq⟨ue⟩ in ulteriora a uia militari asportanda curent. Redeo iterum ad D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ easq⟨ue⟩ hortor ut quid maxime in rem et leges libertatemq⟨ue⟩ suam fore censeant mihi significent. Optare debetis ut non ad breue tempus aliquod huic patriae uestrae, tot conquassatae bellis quietem obtineatis sed firmam et solidam qua D⟨ominationes⟩ V⟨estrae⟩ tuto posteriq⟨ue⟩ fruantur, et qua⟨m⟩ per manus ad consequentes aetates transmittant. Opto D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ bene ualere. Dat⟨um⟩ ex castris in Lakemairi die 1 Octobris 1600.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 2, c. 258—261; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Zamoyskich Korespondencja, 281, f. 27—29; Corfus, *Mihai Viteazul*, p. 334—335, doc. XCIX.

Jan Zamoyski de Zamość, mare cancelar al Regatului Poloniei etc., comandant suprem al armatei, căpitan de Belz, Marienburg, Dorpat, Knyszyn, Miedzyrzec, Gródek, Jaworów etc.

Fruntaşilor şi nobililor Ţării Româneşti, tuturor şi fiecăruia în parte, sănătate şi bunăvoinţă. Întrucît prealuminatul rege al Poloniei, domnul meu preamilostiv, a fost jignit de Mihai căci acesta nu numai că s-a năpustit asupra ţinutului Moldovei, aflat sub ocrotirea Maiestăţii sale, ci, cu oastea sa, a trecut prin foc şi sabie chiar şi ⟨ţinuturi⟩ de dincolo de hotarele Rusiei şi Podoliei şi a pustiit avutul regesc şi bunurile nobililor, ⟨regele⟩ m-a trimis cu oastea sa spre a-l pedepsi şi spre a readuce acel ţinut în starea de odinioară. Şi am ajuns eu pînă în Moldova, dar pe Mihai nu l-am aflat ⟨acolo⟩; chiar

oştile lui, lăsate spre a păzi Moldova, după sosirea oştirii Maiestăţii regale, ridicîndu-şi steagurile, s-au retras din Moldova. Ştiu că măritele şi alesele voastre Domnii îndură de mai mulţi ani nenorociri cumplite din pricina asprei lui cîrmuiri. Dar acum trebuie să aduceţi mulţumiri lui Dumnezeu, nemuritorul, care în îndurarea sa faţă de Domniile voastre ⟨şi⟩ faţă de Maiestatea regească, domnul meu preamilostiv, l-a îndemnat pe regele dăruit cu atîta putere să ia măsuri împotriva acestui domn al vostru atît de nedrept. Căci numai după ce el va fi înlăturat, voi veţi fi liberi şi veţi putea să vă bucuraţi de linişte şi pace. Din această pricină Domniile voastre să-mi dea de ştire în chip deschis ce aveţi de gînd în privinţa acestui fapt, ce socotiţi că v-ar fi binefăcător, ce folositor şi ce binevenit întru statornicirea stării ţării voastre; să vă adunaţi undeva şi de acolo să-mi trimiteţi soli. Am socotit că şi acest lucru trebuie scris Domniilor voastre, ⟨anume⟩ că eu am hotărît să pornesc la drum cu oaste spre Transilvania pentru a da de urmă lui Mihai. Pe această cale trebuie ca oastea sfintei Maiestăţi regeşti să ajungă la hotarele Ţării Româneşti. Eu am poruncit dinainte, cu toată străşnicia, să se abţină de la orice daună ori nedreptate, dar într-o oştire atît de numeroasă, pe cît cred eu, este greu să nu se facă unii vinovaţi. Între-aceea vor face bine Domniile voastre să se îngrijească ca acele lucruri mai scumpe şi mai de preţ să fie luate din calea oştirii. Mă întorc iar la Domniile voastre şi le sfătuiesc să-mi dea de ştire ce socotesc a fi mai însemnat pentru situaţia, legile şi libertatea lor. Trebuie să doriţi a dobîndi întru folosul patriei voastre, atît de zdruncinată de războaie, o pace nu pentru scurtă vreme, ci una mai trainică şi de neclintit, de care să se bucure în siguranţă Domniile voastre şi urmaşii ⟨lor⟩, şi pe care să o încredinţaţi generaţiilor ce vor veni. Doresc sănătate Domniilor voastre. Dată în tabăra de la Lunca Mare, în ziua de 1 octombrie 1600.

225 **1600 octombrie 3, Făgăraş**

Alla partita che fece il conte Tomaso Cavrioli verso Praga con la nuova della vittoria, non hebbi tempo di scrivere a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma, se ben gli diede ordine, dovesse venir, da lei a salutarla in mio nome et darle conto del seguito; e voglio credere lo haverà fatto. Hora per ritrovarmi ridotto a malissimo termine a causa de dolori colici, che già fa un anno mi tormentano, sarò breve, facendoli sapere, che seguitando il corso della vittoria, arrivati che fussimo qua a Cibino, havessimo nuova da più parte, che Sigismondo, insieme con il cancellier di Polonia erano armati per volere entrare în questa provintia; di modo che fussimo forzati soprasedere in questo posto, sin tanto che si sapesse la certezza di questo evento; dove si è scritto et mandato deputati a rimostrar loro il stato di questa provincia di già ridutta all'obedienza di Sua Maestà; ma per dir il vero, io credo fermamente che non vi sia tanta cosa. Tuttavia questi Transilvani si mantengono in fede verso Sua Maestà.

Il Valacco, dopo haver abbandonato il castello di Fogaras et cavatone il meglio, s'è retirato verso le montagne di Valachia per di là della città de Corona; de dove ha mandato qua tre ambasciatori con le propositioni che seguono, cioè che egli vole esser obsequente a Sua Maestà, et che se li dia una habitatione in queste parti per la moglie et filioli, sin tanto che da Sua Maestà gli verrà ordinato altro. A che gli fu resposto, che se voleva ottener la pace,

era necessario che renonciasse tutte le pretensione, che egli puotesse haver sopra la Transilvania, et che con il suo essercito facesse quel tanto, che da me in nome di Sua Maestà gli fusse imposto; et hoggi a ponto ha mandato un suo con la ratificatione delli sudetti articoli, e che senza dimora alcuna darà per ostaggi la moglie et figlioli; et pare che egli stesso vogli venire a piedi di Sua Maestà. Può essere che egli habbia altra intentione, ma al sicuro non m'inganarà, perchè non mi fido de'fatti suoi. Ma di questo fra tre o quattro giorni si chiariremo, perchè ho già volto l'essercito verso di lui, e necessariamente conviene che si risolvi. Et perchè fra doi giorni si debbe spedire un' altro corriero a Sua Maestà, non sarò per hora più longo; solo che la supplico creder fermamente che io ho molto bone conosciuto il risico, che ho corso in questa risolutione d'haver preso l'armi contro al Valaccho; e così Dio benedetto ha voluto favorire la giusta causa di Sua Maestà, et la mia buona intentione, perchè come già scrissi, o con questa occasione Sua Maestà era padrone di questa provincia, o con niun altra; etc.

Dal campo oltre a Fogaras doi leghe, li 3 Ottobre 1600.

Veress, *Basta*, doc. 572, p. 424—425; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, III 87 e.

Cînd a plecat contele Tomaso Cavrioli spre Praga, cu vestea biruinței, n-am avut vreme să-i scriu Domniei voastre preailustre, dar i-am dat poruncă să vă salute în numele meu și să vă înfățișeze cele ce s-au petrecut; vreau să cred că a făcut cele poruncite. Acum, aflîndu-mă pradă bolii pricinuite de o colică ce mă chinuie de mai bine de un an, vă voi înfățișa pe scurt cum că, după ce am dobîndit izbînda, tocmai pe cînd ajunseserăm la Sibiu, am primit veste că Sigismund, dimpreună cu cancelarul Poloniei, își pregătiseră oștile spre a intra în țara Transilvaniei. Din această pricină am fost nevoiți să rămînem în locul unde ne găseam, pînă ce vom fi avut încredințare de cele întîmplate, într-aceea am scris și am trimis soli la sus-zisele căpetenii, spre a le arăta care este starea acestei provincii adusă din nou sub ascultarea Maiestății Sale; dar ca să spun adevărul, eu cred cu tărie că lucrurile nu stau atît de rău, fiindcă transilvănenii își păstrează credința față de Maiestatea sa.

Valahul, după ce a părăsit cetatea Făgărașului, luînd de acolo tot ce era mai de preț, s-a retras spre ținuturile muntoase dinspre Țara Românească, apucînd pe drumul Brașovului; de acolo a trimis trei soli cu propunerile ce urmează, anume că el voiește să rămînă în slujba Maiestății sale, să i se dea găzduire în ținuturile de aici soației și fiilor săi măcar pînă cînd Maiestatea sa va porunci altcum. I s-a dat răspuns cum că dacă vrea să încheie pace, trebuie să renunțe la orice pretenție ce ar putea-o avea asupra Transilvaniei, iar cu oastea să facă tot ceea ce îi cerusem eu, în numele Maiestății sale. Astăzi chiar a trimis un om de-al său să ne spună că se învoiește cu cererile noastre și că fără zăbavă îi va trimite ostatici pe soața și pe fiii săi. Se pare chiar că voiește să vină în persoană să se închine la picioarele Maiestății sale. S-ar putea ca el să aibă alt gînd, dar pe mine sigur n-o să mă înșele, fiindcă eu nu mă încred în vorbele sale. Dar în trei sau patru zile lucrurile se vor limpezi, căci eu deja mi-am îndreptat oastea asupra lui și va fi nevoit să accepte lucrurile așa cum sînt. Și fiindcă peste două zile am să trimit un alt curier la Maiestatea sa, nu voi mai lungi acum vorba; rog numai pe Domnia voastră să creadă cu tărie că eu cunosc bine primejdia care există atunci cînd am luat această hotărîre de a porni cu oastea asupra valahului. În acest chip e limpede că Dumnezeu cel binecuvîntat a voit să ocrotească cauza dreaptă a

Maiestăţii sale, precum şi gîndul meu bun, fiindcă, precum am scris, numai astfel e chip ca Maiestatea sa să devină stăpîn al provinciei şi nu altminteri.

Din tabăra aflată la două leghe de Făgăraş, la 3 octombrie 1600.

226 **1600 octombrie 4, Constantinopol**

1600 October 4, Constantinople

Right Honourable, since my last, resteth to advise your Honour that the great Chancellor of Powland hath sent hither a messenger to advise the Grand Signor of his entrance into Bugdania with an army of 30,000 men, where he findeth the contrie bare without any kind of victuals, the cheife villages and fortresses burnt and destroyed, and that Michaell his Generall left there had retired himself to his master in Transilvania, whether he determined to lead his whole forces and drive him out after he had placed Jeremia againe in his old seat and that he should have a good answere of the King of Poland his letter sent him by his Nuntio. This newes was ioyfull to these, that he had undertaken that which they themselves for theis 5 yeeres durst not attempt. Wheruppon all requests were granted that the King of Poland desired in his said letters, being such as my formers advised your Honour, viz, he might be aided by Machmut Bassa his Generall in Urschick [1], and chiefly that having recovered the 3 provinces from Michaell that ever after the King of Poland may place and displace therin such governors as he shall appoint without his consent, paying him th'accustomed tribute. On th'other side Michaell prepareth himself in Transilvania for his defence, being very strong and sufficient enoughe to repulse the Chancellor, by reason of the many strong fortresses therin, yf the people doe not betray him (as it doubted) being ever rebellious in such a time, he himself too severe and somwhat tirannicall amongst them, and who the King of Poland his Nuntio here informeth to be the greatest tirant that is in this age, seeking what he may the death of his ministers here resident, which is not yet harkned unto untill they heare what successe the Chancellor shall have [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 91; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 101; Tappe, *Documents*, p. 136– 137, doc. 205.

1600 octombrie 4, Constantinopol

Excelenţă, după trimiterea ultimului meu ⟨raport⟩ am aflat şi o informez pe Excelenţa voastră că marele cancelar al Poloniei a trimis aici un emisar să-l informeze pe sultan de intrarea sa în Moldova cu o oaste de 30 000 de oameni; el a găsit ţara pustiită şi fără nici un fel de provizii, iar satele şi cetăţile mai de seamă arse şi distruse; comandantul oştilor lui Mihai, lăsat acolo, se retrăsese la stăpînul său în Transilvania. Din această pricină cancelarul s-a hotărît să-şi ia întreaga oaste şi să o ducă îndărăt, după ce îl va fi aşezat din nou pe Ieremia în vechiul lui scaun, lucru cu putinţă după ce va fi primit răspuns nimerit de la regele Poloniei la scrisoarea pe care i-o trimisese printr-un sol al său. Ştirea aceasta i-a mulţumit pe toţi pentru că săvîrşise în sfîrşit ceea ce ei înşişi vreme de 5 ani nu îndrăzniseră să încerce. În acest chip au fost împlinite toate dorinţele pe care regele Poloniei le-a exprimat în amintitele sale scrisori, lucrurile stînd aşa cum înaintaşii mei au informat-o pe Exce-

lenţa voastră, anume că ar putea fi ajutat de Mahmud paşa comandantul său din Urschick [1] şi mai ales că a redobîndit cele trei provincii de la Mihai şi că de atunci regele Poloniei poate aşeza şi înlocui acolo guvernatori pe care-i poate numi fără încuviinţarea nimănui, plătindu-i ⟨sultanului⟩ tributul obişnuit. Pe de altă parte, Mihai se pregăteşte şi el, în Transilvania, pentru apărarea sa, fiind foarte puternic şi îndeajuns de vrednic să-l respingă pe cancelar, căci are acolo multe cetăţi întărite numai să nu-l trădeze norodul (lucru demn de temut), căci acesta se răzvrăteşte mereu, el purtîndu-se destul de aspru şi întrucîtva tiranic, iar trimisul regelui Poloniei de aici spune despre el că este cel mai mare tiran din acest timp, căutînd cum ar putea să-i omore pe dregătorii săi de aici, lucru care nu este însă cu putinţă atîta vreme cît nu se va vedea ce va face cancelarul [...].

---

[1] Probabil Uśicze.

227 **1600 octombrie 6, Braşov**

Allergnedigister Khaiser vnd Herr etc.,

Es will auch dass gemain sibenbirgerisch Khriegsvolkh ob der Tractation, darinn man mit dem Wallachen steth, gar vbel zufriden sein, vnd lesst sich vernemben, sý wöllen durchaus nicht neben dem Michal vnd seinem Volkh khriegen, noch sein Hulf zuelassen, deren Er Michal sich erbeuth; dass hatt nicht wenig verdachts auf sich, alss wolten sie gleichsamb gern sehen, dass wir mit des wallachen Hulf dem Canzler nicht zu starkh wurden, vnd der Sigismundus desto leichter herein gebracht werden möchte. Daraus Eur Mayestätt nun zu schliessen, in was Khluften vnd Gefahr vns die malintentionirten Sibenbirger vnd Eur Mayestätt Khriegsvolkh zu stekhen vermainen; daruber nun gesstern der Herr Basta starkh mit den sibenbirgischen Heren tractirt, vnd sich mit ihen chiariren wöllen; die Herrn erbieten sich treu vnd beständig bey Eur Mayestät zuhalten, für den gemeinen Adol wöllen sie nicht versprechen. Mit iren Personen allein vnd iren Dienern wider des Canzlers Gewalt ist vns gar wehnig, jha gar nichts geholffen, vnd dass haben sie sich nicht, wie sie Eur Mayestät Hulf begerth, vernemben lassen, sondern im Namben des ganzen Landes die Hulf begerth, die inen dann warlih zue Verhiettung ires eiserissten Verderbens gleich zue rechter Zeith zuekhumben ist, die sie nit mit neuer Wankhelmietigkheit vergelten sollen; derwegen der Herr Veldobrisst jezt mit vns inn starkher Deliberation steht, wie man sich dennecht auf alle vnuersehne Fäll versichern khunne.

Wir haben dem pollnischen Canzler nun andermal geschriben vnd dasselb Schreiben dem Zekel Moises zuegeschikht, welcher nur ein Meill oder anderthalbe von dem Mihal mit seinem Volkh ligt, wir aber ein halbe Meill von der Chronstatt, vnd ein halbe Meill von ime Mihal vnser Leger gestern geschlagen haben, vnd gewarten von dem Zekel Moises wider der Andtwort auf die Assecuratorias, so wir ime Moisi in heruber zu bringen, doch dass er dass Pollnisch Volkh wider zurukh lass, vbersendt. Es will aber der Huzar Peter, den der Herr Tekeli vom Michal erledigt vnd jezt da ist, nicht ratten dem Moisi zuuil zu vertrauen, denn es procedir nicht aufrecht; dass wirt inner zwayer Tagen auch ausbrechen. Vergangner Täg ist der Herr Tekeli neben andern Sibenbirgen zum Waida abgefertigt worden; wass er zurukh geschri-

ben, dass vernemben Eur Mayestät aus Einschlus allergenedigist. Gester hab ich in khrankher zur Chronstatt gefunden, da er mir erzelt, wie sehr diemitig er Michal sich erzaigt, in aus dem Leger beleith, vnd ein weill gar inn Gutschi zu im sich gesezt, vnd vil vertreulich, darunter auch dass mit im geredt, Eur Mayestätt werden befinden, dass die Sibenbirger nit werden Farb halten; er wölle gern aus dem Land ziehen; er sorg nur, wir werden den Polakhen zu schwach sein? Er sey ehrbietig selbst mit allem Volkh zu bleiben, oder ein Thaills, souil wir begern, vns zuezugeben; er hab auch mit 4 000 Man den Pasz, darvber die Pollakhen sollen, verhauen vnd verwahren lassen. Da es allso geschehen wär, wie es gleichwoll der Herr Tekeli darfur helt, damit hett er vns vnd sich vor den Pollakhen versichert.

Was er auch dem Herrn Basta vnndt den siebenburgerischen Herrn zuegeschrieben, das vernemben Eur Mayestätt aus der Abschrifft.

Also schleüss ich Eur Mayestätt ein Formulas Juramenti, so der Mihal vnnd seine Leuth praestirt.

Es ligt nunmehr nur an dem, dass sich die Ständt Resoluirn mit dem, Herrn Basta, mier vnndt dem Herrn Zaggll vnnd vnnss vergwissen, ob sy, wo die Pollagkhen vnns angriffen, bey vnnss halten, vnndt des wallachen Hulff zuelassen wolten.

Mit Verphändtung seines Weibs, Sohns, Tochter, vnnd sines Schazes, da tergiuersirt er gleichwol noch, dass ich meines Thails fasst daran zweiffl; vnserem Schluss nach soll er morgen aus dem Landt ziehen vnnd inn 6 Tagen den Sohn herein schickhen sampt dem Weib vnnd der Tochter; des mag sich gar leicht bey ihm verändern.

Seine postulata, die er bey dem Radul Kutschar vnndt dem Zåwa Armasch vnnsz geschickht, sampt der Beandtwortung, deren sich der Herr Basta vnnd wier mit den sibenburgerischen Herrn endtschlossen, darauf auch allein dieser Currir wart, schleuss ich hiemit ein, vnnd darauf soll der Mihal als morgen aus dem Landt ziehen, 2000 gueter besoldter Schüzen, auf den Pass, wo die Pollagkhen herein wollen, schickhen, vnnd alle Zaggl, die er bey sich hatt, von sich lassen; Nicht waiss ich, ob es geschehen ist.

Zue Fogarasch hab ich den Hieronimus Schlateritsch, der Eur Mayestätt bey dem Cardinall Bathori verrahten hat, gefunden, den noch der Mihal Waida eben derselben Verrahterey halben gefangen dort gehalten; den hab ich bis auf Eur Mayestät weitere Resolution, denn er ist schon frey vmbgangen, wieder in die Eisen schlagen lassen; er hat je ein böses Stuckh begangen, daruon der Herr Pezz Eur Mayestätt mehrers berichten khan.

Hiemit thue ich mich Eur Kayserlichen Mayestätt allervnterthanigisst vnnd gehorsambisst Befehlen, Datum Chronstadt, den 6. Oktobris Ao. 1600.

Allervnterthanigisster Gehorsambisster

D. Vngnad frhr

⟨Pe un bilet separat:⟩ Die 2 000 von vns begerten Schizen auf den Pass Oitos wider die Pollakhen zulegen hett er gern verordent, aber er hab sie schon seinem Sohn zu Hulf geschikht.

Die Zakhel hab er alle von sich gelassen, dieselben werden wir nun zu behandlen wissen.

Er fur sein Person wölle gern auf den Pass Bozauaschar rukhen, die Pollakhen am herein ziehen zuuerhindern, vnd dergleichen Ehrbietungen sein vnzelich, halb desperirt, vnd halb male intentionirt.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 392—395; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 855—860; Hurmuzaki, IV, 1, p. 153—155, doc. CXXXVII.

Preamilostive împărat şi stăpîn etc.,

Din cauza tratativelor care se duc cu valahul, oştenii transilvăneni sînt foarte nemulţumiţi şi se afirmă că în nici un caz nu vor lupta alături de Mihai şi de oştenii lui şi că nici nu vor permite să se dea curs ofertelor lui de ajutor. Aceasta ne face să avem mult temei spre a bănui că ei de fapt doresc să se întîmple astfel încît noi să nu avem sprijinul valahului spre a opune o puternică rezistenţă cancelarului ⟨polon⟩, iar Sigismund să poată fi adus deci cu uşurinţă aici. Din aceasta Maiestatea voastră poate vedea acum în ce pericol vor să ne împingă rău-intenţionaţii transilvăneni, pe noi şi pe oştenii Maiestăţii voastre. În legătură cu aceasta domnul Basta a discutat ieri ferm cu nobilii transilvăneni şi a vrut să clarifice cu ei lucrurile. Nobilii ⟨respectivi⟩ s-au oferit să fie statornic credincioşi Maiestăţii voastre, dar nu au vrut să se angajeze în numele întregii nobilimi. Numai ei personal şi supuşii lor constituie pentru noi un ajutor prea mic, chiar neînsemnat, împotriva forţei cancelarului ⟨polon⟩. Dar prin felul în care au cerut ajutorul Maiestăţii voastre, ei au lăsat să se înţeleagă că îl cer în numele întregii provincii, care ajutor le-a venit la timp spre a împiedica pieirea lor prin sabie şi care nu trebuie răsplătit de ei prin noi manifestări de nestatornicie. De aceea, domnul general ⟨Basta⟩ deliberează acum cu noi asupra modului în care să ne asigurăm pentru orice eveniment neprevăzut.

Noi am scris din nou cancelarului polon şi am trimis aceeaşi scrisoare şi lui Moise Székely, care se află împreună cu oastea lui numai la o milă sau o milă şi jumătate de Mihai, pe cînd noi ne-am instalat ieri tabăra la o jumătate de milă de Braşov şi la o jumătate de milă de Mihai şi aşteptăm de la Moise Székely răspunsul la asigurările pe care i le-am dat, dacă îi părăseşte pe poloni şi vine la noi. Însă Petru Huszár, pe care domnul Thököly l-a trimis de la Mihai şi acum este aici, ne sfătuieşte să nu avem prea multă încredere în Moise, căci acesta nu procedează cinstit; acest fapt va ieşi la iveală în două zile. Zilele trecute domnul Thököly împreună cu alţi transilvăneni au fost trimişi la voievod. Ceea ce ne-a scris el de acolo, Maiestatea voastră va afla din anexă. Ieri l-am găsit bolnav la Braşov şi el mi-a povestit cît de atent s-a purtat Mihai faţă de el, cum l-a condus la plecarea din tabără luînd loc alături de el în trăsură o parte din drum şi cum i-a spus confidenţial că Maiestatea voastră îşi va da seama că ⟨nobilii⟩ transilvăneni nu îşi vor ţine cuvîntul; el ar fi gata să plece din această provincie, dar se teme ca noi să nu rămînem prea slabi în faţa polonilor; este gata să rămînă cu întreaga lui oaste sau să ne pună la dispoziţie o parte din ea, cît dorim noi; mai lasă 4 000 de oameni să închidă şi să apere trecătoarea pe unde trebuie să vină polonii. Dacă s-ar întîmpla aşa cum consideră domnul Thököly, cu aceştia el ne-ar asigura pe noi şi pe el însuşi împotriva polonilor.

Ceea ce a scris el domnului Basta şi nobililor transilvăneni, Maiestatea voastră va afla din copie.

Totodată, trimit Maiestăţii voastre o formulă de jurămînt, prestat de Mihai şi de oamenii lui.

Va fi interesant de văzut acum dacă hotărîrea luată de staturile ⟨Transilvaniei⟩ faţă de domnul Basta va fi convingătoare şi pentru domnul Székely şi pentru noi, deci dacă ei, ⟨nobilii transilvăneni⟩, vor fi alături de noi în caz de atac din partea polonilor şi dacă vor accepta ajutorul valahului.

În legătură cu trimiterea soţiei, fiului şi fiicei sale, ca şi a tezaurului său, el tergiversează mereu, încît eu am ajuns să mă îndoiesc de aceasta. Potrivit înţelegerii noastre, el trebuie să iasă din această provincie mîine, şi

în șase zile să-și trimită aici fiul, împreună cu soția și fiica. Dar această hotărîre poate fi lesne schimbată de el.

Cererile sale, pe care ni le-a trimis prin Radu Clucerul și prin Sava Armașul, ca și răspunsul la care ne-am hotărît domnul Basta și noi, împreună cu nobilii transilvăneni, răspuns pe care îl așteaptă acest curier, le trimit tot acum. Apoi Mihai va trebui să plece din această provincie mîine, să trimită 2 000 oșteni bine înarmați la trecătoarea prin care vor să pătrundă polonii și să dea drumul tuturor secuilor pe care îi are cu el. Dar nu știu dacă se va întîmpla astfel.

La Făgăraș l-am găsit pe Hieronimus Slatarici, care a trădat pe Maiestatea voastră trecînd de partea cardinalului Báthory; pentru aceeași trădare l-a ținut închis acolo și Mihai. Întrucît circula liber, am pus să fie iarăși pus în fiare, pînă la sosirea unei hotărîri a Maiestății voastre. El a avut un rol nefast, despre care domnul Pezzen va raporta mai amănunțit Maiestății voastre.

Cu aceasta, rămîn preasupus al Maiestății voastre imperiale. Dat la Brașov, la 6 octombrie 1600.

Preasupus și preaplecat,

David Ungnad baron

‹Pe un bilet separat›: Pe cei 2 000 soldați ceruți de noi, el ni i-ar fi pus cu plăcere la dispoziție împotriva polonilor la Pasul Oituz, însă i-a trimis deja în ajutor fiului său.

Pe secui i-a concediat pe toți și va trebui ca noi să știm cum să-i tratăm.

În ceea ce îl privește, el ar porni spre pasul Buzău, pentru a-i împiedica pe poloni să pătrundă pe acolo. Alte propuneri ale lui sînt fie disperate, fie rău intenționate.

228 **1600 octombrie 7, Pasul Buzăului**

7 Octobris. Nach Mittag

Allergnedigister Khaiser vnd Herr etc.,

Die vergangene Nacht haben wier den Radul Kutschar mit Eur Majestät Vngrischen Hauptman Kereky Janos wiederumb zum Mihal abgefärtigt; die sein heüt früe zue ihm khomben, vnndt ihn schon im Abzug inns Geburg gegen der Wallachey gefunden; der hat sich mit grosser Submission sich willig inn alles, was man ihn auf sein Postulata geandtwort, ergeben, lamentirt gleichwol, er habs vmb die Chrisstenheit nicht verdient, also tractirt zu werden, er wöll aber drumb Eur Majestät vnnd der Christenheit nicht vntrey sein, ob ihm wol die Hendt nicht noch gar auf den Ruckhen gebunden sein, dass er sich nicht andersst erzaigen khönte.

Er zeuch inn die Wallachey, darinnen schon die Turckhen anheben Vösstungen zu bauen, das Landtuolkh sey alles vnters Gebürg geflohen; dem wölle er zu Hilff ziehen; wird er geschlagen, vnnd bekompt der Turckh das Landt gar ein, welches ein Vormauer vnndt Schildt vor Siebenburgen ist, so khan diess Landt gar baldt auch verlohren werden; Er wil gern, da man ihm nur hillfft, allen mueglichsten Wiederstandt thuen. Dieser punct ist wol inn Acht zu haben.

Nach sein Sohn hab er als baldt den Radul Kutschar geschickht, vnnd gedenckht denselben den Deli Marco zuezugeben, vnnd zu Eurer Majestät

ihn hinnaus zueschickhen; Er wisse aber nicht, wo der Sohn bey diesem Turckhen Geschrey sich hinn retirirt, wnnd wo man ihn finden werden, darauss zueschliessen, dass er den Sohn gewies nicht schickhen wirdt.

Er beklagt sich gar sehr, dass man seinen Boiarn ihr Guet nimpt, so sy hie vnnd zue Hermanstadt Behalts Weisz gehabt haben, vnnd will schier drölich sein, es möchte noch nicht guets darauss eruolgen, sondern noch das Landt desselbigen endtgelten müsseen, wie dann der Freybeiter Hauptman Baba Nowak sich truzig genueg der Rach vernemben lassen, so er doch vor wenig Tagen sich dermassen gesteldt, als solt er zu vnnss heruebs fallen.

Der Waida steht in desperatis terminis, darausz er mocht mit dem Volckh, wass er noch bey sich hat, ein Raub, Straiff vnnd Verhörung inn diess Landt furnemben, oder aber, do er sich zum Turckhen schlug, wieder Ober Vngern sich brauchen lassen, das dann nicht vnglaublich; dann des Künig Hansen Sohn Waida inn Siebenburgen auch mit dem Turckhen vnter Erdöd im 64-isten Jahr gelegen, derowegen ich nicht rieht, dass man ihm gar ad Desperationem gerahten liess, vndt doch mues man sich fur ihm auch fursehen, vnnd nicht zu viell Trauen.

Wier liegen heut ein guete Meil wegs von dem Ort, wo er Mihal heut ist aufzogen. Der Zekely Moises soll diesen Abendt auch ankhomben mit 2 000 Mann Vngrischen Volckh; das Pollnisch Volckh hat er wieder zueruckh inn Polln geschickht; der warnt, man soll wachtsamb sein, auss Vrsachen, die er zu seiner Gegenwart endtdeckhen will, vnndt eben darumb halt ich dem Curir, darauf dann der Herr Basta vnndt Herr Zaggll sehr gehen, noch heut auf, darmit Eur Mayestät des Mihals aus dem Landt auszug, vnndt was der Moises bringt, aigendtlich vand allergnedigisst wisen. Der Canzler sol auch, des Moises Anzeugen nach, nicht vber 20 000 starckh sein.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 398—401; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136; Hurmuzaki IV, 1, p. 157, doc. CXXXIX.

7 octombrie, după-amiaza

Preamilostive împărat şi stăpîn etc.,

Noaptea trecută i-am trimis din nou la Mihai pe Radu Clucerul şi pe căpitanul ungur al Maiestăţii voastre, Ioan Kereky. Ei au sosit la el astăzi în zori şi l-au găsit deja mărşăluind prin munţi spre Ţara Românească. El s-a arătat înclinat să accepte tot ceea ce i s-a răspuns la cererile lui, plîngîndu-se însă că, în interesul creştinătăţii, nu ar fi trebuit să fie tratat astfel; el nu vrea însă să fie nefidel Maiestăţii voastre şi creştinătăţii, bineînţeles dacă nu-i vor mai fi legate mîinile, căci astfel nu ar putea acţiona.

El trece în Ţara Românească, unde turcii au început deja să construiască fortificaţii, iar populaţia s-ar fi retras toată în munţi; acesteia vrea să-i fie de ajutor; dacă el va fi învins, iar turcul va deveni stăpîn peste ţară, care constituie un zid de apărare şi un scut pentru Transilvania, atunci şi această ţară ⟨a Transilvaniei⟩ va fi în curînd pierdută; el doreşte mult — dacă este ajutat — să opună toată rezistenţa posibilă. Acest punct trebuie reţinut cu mare atenţie.

Pe Radu Clucerul l-a trimis de îndată după fiul său şi intenţionează ca pe acesta să-l încredinţeze lui Deli Marcu şi să-l trimită peste graniţă la Maiestatea voastră. El nu ştie însă încotro s-a retras fiul său în această învălmăşeală cauzată de turci şi unde îl va putea găsi şi ca atare putem înţelege că trimiterea fiului nu este certă.

El s-a plîns foarte tare că boierilor lui li s-au luat avuţiile, că aceştia aveau grîu depozitat aici şi la Sibiu şi că, oricît ar fi de absurd, din aceasta nu va rezulta nimic bun, ba tot ţara va trebui să ispăşească, cum s-a întîmplat acum cîteva zile, cînd căpitanul de haiduci Baba Novac, din dorinţa de a se răzbuna, s-a comportat ca şi cînd ar fi trebuit să pornească lupta împotriva noastră.

Voievodul este într-o situaţie disperată, de aceea el ar dori ca, cu oastea pe care o mai are, să întreprindă în această ţară ⟨a Transilvaniei⟩ o expediţie de prădare şi de pedepsire a vinovaţilor, ori, dacă se va alătura turcilor, să acţioneze împotriva Ungariei de Sus, ceea ce nu este de necrezut. Ştim că şi ⟨Ioan Sigismund⟩, voievod al Transilvaniei, fiul regelui Ioan ⟨Zápolya⟩, a fost în tabără alături de turci sub zidurile Ardudului în 1564; ca atare, eu nu sînt de părere ca el ⟨Mihai⟩ să fie lăsat să ajungă pur şi simplu la disperare, totuşi trebuie să fim prevăzători şi să nu avem prea multă încredere în el.

Noi ne aflăm acum la mai bine de o milă depărtare de locul unde Mihai a ocupat astăzi poziţie. Moise Székely trebuie să sosească şi el în această seară, cu 2 000 de oşteni unguri; pe oştenii poloni el i-a trimis înapoi în Polonia. Acesta ne avertizează că trebuie să fim vigilenţi, din motive pe care el mi le va dezvălui cînd va sosi; tocmai de aceea îl mai reţin pe curier, avînd în vedere că domnul Basta şi domnul Székely vor sosi foarte curînd, astfel încît ⟨oamenii desemnaţi de⟩ Maiestatea voastră să-i poată scoate din ţară pe ⟨membrii familiei⟩ lui Mihai, iar ceea ce ne va spune Moise, să pot aduce exact la cunoştinţa ⟨Maiestăţii voastre⟩.

Cancelarul ⟨Zamoyski⟩ nu ar avea — potrivit celor spuse de Moise — mai mult de 20 000 oameni.

229 **1600 octombrie 9, Praga**

Di Transilvania si ha havuta la confermatione della rotta data al Vallaccò, per un Gentil'huomo mandato da Giorgio Basta, et anco per una Relatione de commissarii Cesarei che sono in quella provincia, et questi confermano anco insieme che del Vallaco non sieno morte più di quattro mila persone, mai aggiungnono però, ch'egli non habbia combattuto con meno di 20 mila dalla sua banda, et che nostri non fossero più de 18 mila, et il Gentil' huomo del Basta, conformandosi quanto al numero, con li commissarii sí per una parte, come per l'altra; dice poi, quanto a'morti, che non ce ne sieno restati del Vallacco meno di x in XI mila et de nostri non più di quaranta in cinquanta, et con quest'ultimo numero s'accordano pur'anco licommissarii, si come ogni riscontro è poi conforme in questo, che li Stati mostrassero unanime risolutione di voler mantenersi in fede verso di Sua Maestà et che si andassero radunando in Alba Giulia per dar quegli ordini giuntamente col Basta, che ricerca lo stato presente della provincia.

Nel restante si conformano pur anco tutti gli avvisi, che il Vallacco si fosse salvato con la fuga, ma che difficilmente però si potesse ridurre in sicuro, per haverlo il Basta fatto seguitare da varie troppe di cavalleria, et per essersi anco mossi i villani a tagliarli i passi, come già seguì, quando ammazzarono il Cardinale Bathori; et fra questo mezo poi ancora ci è qualche nuova che il figlio parimente di esso Vallaco sia stato rotto in Moldavia da Hieremia, il quale fu ultimamente scacciato di quella provincia.

Di Praga, li 9 di Ottobre 1600.

Veress, *Documente*, VI, p. 224—225, doc 207. Archivio di Stato di Modena, Carteggio Germania, bust 57.

Din Transilvania s-a adeverit înfrîngerea pricinuită valahului; ştirea a adus-o un gentilom trimis de Gheorghe Basta, şi a fost întărită printr-o relatare a comisarilor imperiali care se află în acea provincie. Aceştia spun că din tabăra valahului n-au pierit mai mult de patru mii de oameni, dar arată, totodată, că acesta a luptat cu cel mult 20 de mii de oşteni, în vreme ce ai noştri au fost ca la 18 mii. Spusele gentilomului lui Basta se potrivesc în oarece chip cu cele ale comisarilor, măcar că mai tîrziu acesta ar fi spus că din oastea valahului au pierit 10 sau 11 mii de oameni, iar dintre ai noştri nu mai mult de patruzeci—cincizeci. Numărul acesta din urmă este întărit şi de spusele comisarilor; se potrivesc aşijderi şi mărturiile cum că stările din Transilvania au hotărît într-un glas să rămînă sub ascultarea Maiestăţii sale şi s-au adunat la Alba Iulia spre a rîndui dimpreună cu Basta toate treburile privitoare la starea provinciei.

Altminteri, s-au adeverit şi celelalte ştiri, cum că valahul s-ar fi salvat prin fugă, dar anevoie a ajuns la loc sigur, căci Basta a poruncit să fie urmărit de cavalerie, iar nişte ţărani au încercat să-i taie calea, lucru ce s-a petrecut şi cînd a fost omorît cardinalul Báthory. S-a mai dat de ştire că fiul valahului ar fi fost înfrînt de Ieremia, care l-ar fi alungat apoi din Moldova.

Din Praga, la 9 octombrie 1600.

230 **1600 octombrie 10, Reci**

Allergnedigister Khayser vnd Herr etc.,

Nach verraisen des Mallikh [1] Curriers, den ich nicht fursezigkhlich, sondern auf Guetachten des Herrn Bassta vnd dess Herrn Zokhels so lang aufgehalten, ist ein Schreiben [2] vom Michal einkhumben, dess Innhalts, wie Eur Mayestät aus Einschluss allergnedigist zuernemben; dass hatt nicht wenig Considerationen auf im; der Andtwort haben wir vns noch nicht endschlossen. Der vntreu vermessene Michal ist an der Gefahr, darinnen die Moldau vnd Wallachei jezt steth, nur selbst am allermaisten schuldig. Da er recht seinen Schreiben, Worten vnd Zuesagen nach gegen Eur Mayestätt von Anfang alls er den Cardinal Geschlag procedirt, vnd Eur Mayestät 7-birgen alspaldt cedirt hett, so wäre man diser inn Sibenbirgen, Moldau vnd Wallachei vor Augen sehenden Gefahr woll vbrig, vnd er hett in der ganzen Christenhaith ein grossen vnsterblichen Nomben, Ehr, Nuz vnd Guett, vnd von der babstlichen Hayligkheit, von Eur Mayestät, von dem Khönig von Hispanien, dem heyligen Römischen Reich, auch andern Christlichen Potentaten so stattliche Hülffen erlangen khunnen, dass er nicht allein ein grosser Herr inn der Walachey wer gebliben, sondern auch Seruien vnd Bulgarien vndter sich bringen, vnd allso erst der allgemeinen Christenhaith erheblich wider den Turkhen dienen mögen; die Moldau wer hernach woll selbst herzuekhumben. Aber sein gotloses vnbeständiges Gemieth, vnd dass er jederman betriegen wöllen, auch Libido inn Siebenbirgen zu tiranisiren, dass Gott nit lenger leiden wollen, auch die vnzeitig Impressa wider die Moldau haben in also gesturzt, dass er sich selbst nicht allein vmb all sein Wolfarth gebracht, er sich selbst am maissten betrogen, vnd dise drei Lender inn die eiserisste Gefahr gesezt hatt.

vnd jez selbst nit wäis wo er sich hinlenkhen, kheren, oder wenden soll. Gott wölle alles weiters Vnglukh gnedigklich remedyren.

Heut den 10. haben wir auf des Zekel Moises Guetbedunkhen widerumb zwen Vngrische vom Adel mit Schreiben an den pollnischen Kanzler abgefertigt, mit denen Schreiben, so den Zekel Moises vor 8 Tagen herein furdern sollen, aber seinem Furgeben nach nicht fort bringen khinnen. Wass der Herr Basta, ich vnd der Herr Zakhel dem Canzler schreiben, dauon empfahen Eur Mayestät von dem Mallikh [1] die Abschrifften; darzue ist nicht anders alls das gesezt: weill der Michal nunmehr aus dem Land gewichen, vnd inn der Wallachei bleiben wöll, dass der Canzler die Wallachej vnmolestirt vnd vnuberzogen bleiben lassen wöll. Die siebenbirgerischen Herrn schreiben dem Canzler vnd dem Sigismundo absonderich, wie Eur Mayestätt aus den Abschrifften allergnedigist zu sehen. Der allmechtig verleih den siebenbirgerischen Steenden einesmalls ein einhöllige immerwerende standhaffte Treu gegen Eur Mayestät die aber albereith malignis et seditiosis Spiritibus et clandestinis Artibus will impugniert werden. Gott sturz ire böse Gedankhen.

Wir gehen heut dormit umb, dass der Zekel Moises, so vngefehrlich mit 1 000 Pferten khumben ist (ir vill haltens nur fur 600), die seinigen vnd auch die jhenigen vngrischen Hussarn Haubtleuth so von dem Michal abgefallen, Eur Mayestätt vnd nicht allein den sibenbirgerischen Herrn schweren; dass will sich noch etwas spreizen; der herr Czaki erbeut sich darzue aller guetten Officien; vnd praetendirt jezt nit mehr [...] [3] sondern [...] [3] erblich. Heut zeuht vngrisch Khrigsvolkh zu Ross und Fues den Pass, daruber der Canzler sollen, zuuersichern.

Datum Regi im Zäkhler Land, den 10. Oktobris Anno 1600.
Allervnterthanigister Gehorsambisster,
D. Vngnad frhr.

⟨P.S.:⟩ Wie ich jezt vormittag aus dem Ratt khumb, so hab ich vernumben, dass sich die Sibernbirger noch sehr vor dem Mihal furchten, vnd wöllen durchaus dass der Pass Vtasch, durch den der Mihal wider zurukh gezogen, verhaut vnd verwacht sey, vnd ob er schon wider zurukh vor Turkhen, Tarttern oder Pollakhen fliehen miesste, dass er doch nit mit mehrern heraus khundt khumben alls wieuil man im zuelassen wolt. Ich bin der Mainung, man soll in nit gar ad extremam Desperationem bringen. Sondern so lang nur muglich inn der Wallachey erhalten, auch sonst im helffen, dass er wider die Tarttern vnd Turkhen noch khriegen vnd inen widerstehen möge; sonst hat man sich iezt noch nicht endschlossen, was man im antworten woll auf sein Schreiben vom 7. diss.

Die siebenbirgerischen Herrn vnd Steend wöllen inn wenig Tagen aus iren Mittln Gesante zu Eur Mayestät hinaus schikhen und ire Begeren bei Eur Mayestät anbringen; khan ich erfahrn was dieselben sein, so will ich diesen Eur Mayestät gehorsambist vorher vnd villeicht bej aignem Kurrir berichten.

Die Sibenbirger dringen sehr dass die Donationes, die der Sigismundus reductus vnd der Kardinal gethan, ratificirt werden sollen; des Mihals Donationes wöllen sie eines Thaills ratificirt, eines Thaills cassirt haben.

Der Zekel Moises mit den seinen vnd die jhenigen vngrischen Haubtleuth, so vom Mihal abgefallen, wöllen erst articulos proponirn, da man inen dieselbigen zue lässt, allererst schwern, welches mir khein guets Nachgedenkhen gibt.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 402—405; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 864—867; Hurmuzaki, IV, 1, p. 158—159, doc. CXL.

Preamilostive împărat și stăpîn,

După plecarea curierului Malich [1], pe care eu, cu avizul domnului Basta și al domnului ⟨Moise⟩ Székely, l-am reținut peste timpul cuvenit, a sosit o scrisoare [2] de la Mihai, al cărei conținut — după cum Maiestatea voastră va afla din scrisoarea alăturată — merită citit cu atenție. Ea cuprinde o serie de considerații. Noi nu am decis încă răspunsul. Infidelul și semețul Mihai este în cea mai mare măsură vinovat pentru pericolul în care se află acum Moldova și Țara Românească. Dacă el, conform scrisorilor, vorbelor și promisiunilor sale, ar fi cedat chiar de la început Maiestății voastre Transilvania, îndată după ce l-a învins pe cardinal, pericolul de acum din Transilvania, Moldova și Țara Românească nu ar fi existat, iar el ar fi dobîndit un mare și nemuritor renume din partea întregii creștinătăți, onoare, foloase și averi, ar fi primit ajutoare considerabile din partea Sanctității sale papa, a Maiestății voastre, a regelui Spaniei, a Sfîntului Imperiu Roman, ca și a altor potentați creștini, astfel încît el nu numai că ar fi rămas un mare stăpînitor în Țara Românească, ci ar fi adus sub ascultarea lui Serbia și Bulgaria și ar fi adus deci mari servicii întregii creștinătăți împotriva turcilor, iar Moldova i s-ar fi alăturat apoi de la sine. Dar firea lui fără frică de Dumnezeu și nestatornică, faptul că a vrut să-i amăgească pe toți, ca și patima cu care i-a adus sub ascultarea lui pe ⟨nobilii⟩ din Transilvania — ceea ce Dumnezeu nu a vrut să îngăduie mai mult — de asemenea, momentul nepotrivit al campaniei din Moldova, toate acestea au făcut ca el să cadă, astfel încît, deci, el singur s-a privat de tot ceea ce avea, s-a înșelat pe sine însuși în cea mai mare parte și a adus aceste trei țări într-un mare pericol, iar acum nici el nu mai știe încotro să se îndrepte. Dumnezeu să ne ferească de alte nenorociri!

Astăzi 10 ⟨octombrie⟩, prin bunăvoința lui Moise Székely, am trimis din nou doi nobili unguri cu scrisori la cancelarul polon, împreună cu acele scrisori pe care Moise Székely trebuia să le trimită aici în urmă cu 8 zile, dar care, după cum motivează el, nu au mai putut fi trimise. Ceea ce am scris cancelarului atît eu, cît și domnul Basta și domnul ⟨Moise⟩ Székely, Maiestatea voastră va primi în copie de la Malich [1]. În acestea nu se află scris altceva decît că, întrucît de acum Mihai s-a retras din provincia ⟨Transilvania⟩ și vrea să rămînă în Țara Românească, cancelarul să nu invadeze Țara Românească și să nu o tulbure. Nobilii transilvăneni au scris și ei separat cancelarului și lui Sigismund, așa cum Maiestatea voastră poate vedea din copiile anexate. De le-ar insufla odată Domnul atotputernic și staturilor Transilvaniei o credință unanimă și statornică față de Maiestatea voastră, care însă mai curînd le-ar trebui impusă acestor spirite rele și nesupuse și pornite pe tot felul de vicleșuguri. Domnul să le alunge gîndurile lor rele.

Acum urmărim ca Moise Székely — care a venit cu circa 1 000 călăreți (deși mulți spun că ar fi numai 600) ai săi, precum și oamenii săi și acei căpitani de husari unguri care l-au trădat pe Mihai — să depună jurămînt Maiestății voastre și nu numai nobililor transilvăneni. Și mai este ceva: domnul Csáky și-a oferit în acest sens bunele sale oficii și acum nu mai pretinde [. . .] [3], ci [. . .] [3] drept moștenire. Astăzi, oștenii unguri călări și pedeștri ocupă pasul pe unde ar urma să treacă cancelarul ⟨polon⟩, pentru a-l ține în siguranță.

Dat la Reci, în ţinutul secuilor, la 10 octombrie 1600.
Preasupus şi preaplecat,

D. Ungnad baron

⟨P.S.:⟩ Sosind acum, înainte de prînz, de la consiliu, am aflat că ⟨nobilii⟩ transilvăneni se tem în continuare foarte mult de Mihai şi vor cu orice preţ ca trecătoarea Oituz — prin care Mihai ar reveni dacă ar fi nevoit să se retragă din faţa turcilor, tătarilor sau polonilor — să fie barată şi apărată, iar el să nu poată reveni cu mai mulţi oameni decît i s-ar permite. Părerea mea este că el nu trebuie adus în stare de disperare extremă, ci trebuie cît mai mult timp posibil susţinut şi ajutat în Ţara Românească, dar şi altfel, ca să poată lupta în continuare cu tătarii şi cu turcii şi să le ţină piept. De altfel, pînă în prezent nu s-a hotărit încă răspunsul care să i se dea la scrisoarea lui din 7 ale acestei luni.

Nobilii transilvăneni şi staturile vor ca în cîteva zile să trimită din mijlocul lor mesageri la Maiestatea voastră şi să înfăţişeze Maiestăţii voastre cererile lor. Dacă aflu cine sînt, voi raporta cu anticipaţie Maiestăţii voastre, probabil prin curier propriu.

Transilvănenii fac mari presiuni pentru ca donaţiile făcute de Sigismund reîntors [4] şi de cardinal să fie ratificate. Referitor la donaţiile făcute de Mihai, în parte vor să fie ratificate, iar în parte să fie anulate.

Moise Székely cu căpitanii săi şi cu acei căpitani care l-au trădat pe Mihai vor ca în prealabil să pună condiţii; numai după ce acestea vor fi aprobate, vor jura, ceea ce mie nu-mi inspiră nici un gînd bun.

---

[1] Gáspár Malich, curier al împaratului Rudolf II.
[2] Scrisoarea este publicată in *Mihai Viteazul în conştiinţa europeană*, I, p. 569—572.
[3] Text cifrat.
[4] Se referă la perioada 20 august 1598 (reîntoarcerea neaşteptată a lui Sigismund Báthory în Transilvania) — 29 martie 1599 (părăsirea din nou a Transilvaniei, în favoarea lui Andrei Báthory).

231 **1600 octombrie 12, Ilieni**

Allerdurchleuchtigister, Grossmöchtigister Khayser,

Den 10. diss hab ich Eur Mayestätt gehorsambisst abschrifftlich eingeschlossen, wass der Mihal fur ein Schreiben [1] von 7. diss kläglich aus dem wallachischen Geburg an uns alle hatt gelangen lassen; darauf khan ich die Antworth noch nicht erhalten, denn die sibenbirgerischen Herrn sollen die Antwort berathschlagen, vns furbringen vnd wir sie vno Consensu an in abfertigen. Ich binn der Mainung noch, man solle in nicht gar verlassen, noch ad extremam Desperationem bringen, sondern so lang nur immer mugglich in inn der Wallachej des Turckhen Feind mit Ratt, Hulff vnd Beistand erhalten, dass adprobiren die sibenbirgerischen Herrn alle, aber sie richtens nicht inns Werkh in confortirn vnd consoliren in mit Nichtem, vnd ohne sie wolte sich der Herr Bassta auch nicht gern mit im einlassen; er Michal ist dem ganzen Land exosissimus.

Der Michal soll noch an der wallachischen vnd 7-birgerischen Granicz sich aufhalten, zwischen dem Gebirg; da sorgen sich die Sibenbirger er werde wider heraus fallen mit Turkhen vnd Tarttern, da er die haben khönt; andere aber halten darfur, er darf vor dem Turkhen vnd Tarttrn nicht aus den

Geburg inn das eben Land, dann die Turkhen schon darinn sein, vnd etlich Orth befestigen sollen. Occupirt der Turkh die Wallachej fur sich und sezt ein Bass darein, so steht Sibenbirgen inn höchster Gefahr, vnd mag woll fur halb verlohrn gehalten werden. Die Moldau wird der Turkh auch mit einem Bassa besezen, so dann wirt Polln zugleich mit Ober Vngern ad extrema reducirt werden. Gott verhiets alles gnedigkhlich.

Der Zekel Moises, seine Leuth, wie auch die jhenigen Hussarn, so vom Michal abgefallen, sein noch nicht zum Jurament gebracht; sie tergiuersiren vom einen Tag zum andern, wollen vorher conditioniren, vnd allsdann erst schweren, non sine maxima nouae ad Sigismundum defectionis et proditionis suspitione; dann der Zekel Moises vnd die andern widerspänigen Hussarn noch inn der Moldau dem Sigismundo geschworen haben, darumben spreizen sie sich noch, vnd hoffen noch allezeith des Sigismundj zuerwartten; daher auch dem Zekel Moises wenig zutrauen. Eben dieselben vom Michael abgefallnen 15 oder 1 600 Hussärn machen vnd erwekhen vill Vnraths, vnd lassen sich noch inn der gemain hören, dass sie hoffen den Sigismundum herein zu bringen, auch die Teutschen aus dem Land zu treiben. Die haben vnter den Herrnen auch ire Fautores vnd Stimulatores, die sichs aber nicht merkhen lassen, wie dann den 10. diss dieselben mit dem Vice Comitibus vnd andern gemainen Edlleuthen bej des Herrn Chaki Zellth zusamb geloffen, vnd ein grossen Rumor erwekht, sich einer sondern Diffidenz gegen dem Herrn Chaki, nur darumb dass er allein mit dem Herrn Obristen zu Saggmar in Zellt geredt, vnd so weit vermerkhen lassen, er soll ohne sonderer Rätt gegenwurth nicht mit vns tractirn. Darunter soll nun Gizi Peter [2] so böse Offitia praestirt vnd den Adel concitirt haben, dass der Herr Chaki zum Herrn Bassta vermeldt, da ers mehr thuet, in gebundener dem Herrn Veld Obrissten zu antwortten. Er Herr Chaki ist nicht inn wenigen engsten gewest, der biss her sich, wie ich nicht anderst merkh deuotissimum gegen Eur Mayestätt erzaigt. Er praetendirt noch fasst Saduar vnd Scharosk, auf sein Verschreibung, wass er dargegen Eur Mayestät fur ein grossen Dienst inn Sibenbirgen laisten wöll. Der Herr Bassta vnd Herr Zakhel vermainen, da er sein Erbietten voll zeuht, so hab ers mehrfeltig verdient, vnd wir sollen ims also conditionaliter zuesagen, daran ich ohne asudrücklichen Eur Mayestät gemessnen Beuelch ye nicht gern khomb; aber Herr Bassta verminth, wir sollens vnd mögens thuen, es sey vns auch bey Eur Mayestät woll verantwortlich; helt er nun nicht was er verspricht, so darf man im auch nichts geben.

Den 11 weill nichts gefährlichs so gähling sich von Wallachen vnd Polln zu besorgen, dann gleich gesstriges Morgens dem Herrn Chaki die Zeitung khumben der Kanzler ziehe von Tatros auss der Moldau gegen der Wallachej, dort den Michal zusuehen, anzugreiffen, vnd dass Land einzunemben, haben wir vns endschlossen dass Volkh zu Ross vnd Fues inn etliche Dörffer zu quartiren auf ain vnd 2 Meill vmb die Khronstatt herumb.

Hiemit thue ich mich Eurer Römischen Khayserlichen Mayestätt allervndterthanigist vnd gehorsambist zu dero Khayserlichen Gnaden Beuelhen. Datum Illiafalu anderthalbe Meill von Chronstatt den 12. Octobris Anno 1600.

Allervnterthanigisster Gehorsambisster

D. Vngnad frh.

<P.S. vom 13. dits:> Allergnedigister Khayser vnd Herr,

Inn dem Sibenbirgerischen Leger werden selzame Reden inn der gemain vnd nicht von schlechten Leuthen gehörth, Gott hab Inen von einem Teufel geholfen, vnd 10 wider auf den Halls geschikht.

Nicht 24 Stund nach der Schlacht hat ein Furnember vermeldt, wann die Sibenbirger erleben, dass sie wider werden einen Fursten aus Irer Nation bekhomben, weill sie vnter dass Teutsch Regiment miessen.

Sy wöllen noch den Sigismundum herein bringen, vnd souil zusamb suechen, dass sie den Teutschen fur die Hülf, so sie inen gethan, ein Vererung geben, vnd sie darmit aus dem Land ziehen lassen; wo sie sich sezeten, sie hinaus schlagen.

Inn Warheith, sie gehen abermall mit bösen Intentionen schwanger, vnd virt gewis Partes zwischen Inen abgeben vnd die wenigissten fur Eur Mayestätt.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 411—414; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 870—874; Hurmuzaki, vol. IV, 1, p. 162—164, doc. CXLIII.

Prealuminate, preaputernice împărat,

În data de 10 ale acestei luni am trimis Maiestăţii voastre copia scrisorii [1] lui Mihai, din data de 7, cuprinzînd cererile sale către noi toţi şi trimisă din munţii Ţării Româneşti. La aceasta eu nu am putut da încă răspunsul, deoarece domnii transilvăneni trebuie să chibzuiască în privinţa răspunsului, să ni-l prezinte, iar noi să i-l dăm de comun acord. Eu sînt de părere că nu trebuie părăsit complet, nici adus la disperare extremă, ci ajutat să se menţină cît mai mult timp posibil în Ţara Românească, ca duşman al turcilor, dîndu-i-se sfaturi, ajutoare şi sprijin. Acest lucru îl aprobă toţi domnii transilvăneni, dar nu trec la fapte, nu îl consolează cu nimic, iar fără ei nici domnul Basta nu doreşte să intre în relaţii cu el. Mihai este duşmănit în întreaga provincie.

Mihai trebuie să se afle încă la graniţa dintre Ţara Românească şi Transilvania, între munţi. De aceea, transilvănenii se tem că el s-ar putea întoarce cu turcii şi tătarii, dacă i-ar putea avea cu el. Alţii însă consideră că nu va părăsi munţii şi nu va da ochii cu turcii şi tătarii care se află deja la şes, unde şi-au făcut fortificaţii în unele locuri. Dacă turcul ocupă Ţara Românească şi instalează un paşă acolo, atunci Transilvania va fi expusă celui mai mare pericol şi va putea fi considerată deja pe jumătate pierdută. Dacă şi Moldova va fi ocupată de un paşă, atunci şi Polonia, ca şi Ungaria de Sus, vor ajunge într-un pericol extrem. Domnul să ne ferească!

Moise Székely, oamenii lui, ca şi acei husari care l-au trădat pe Mihai, nu au prestat încă jurămîntul. Ei amînă de pe o zi pe alta, vor să pună mai întîi condiţii şi numai după aceea să jure, nu <însă> fără o mare bănuială <a mea> de o nouă părăsire şi trădare <a noastră de către ei>, în favoarea lui Sigismund; căci Moise Székely şi ceilalţi husari rebeli au jurat <credinţă> lui Sigismund încă în Moldova, ei vorbesc mereu despre aceasta şi speră mereu în venirea lui Sigismund; de aceea nici în Moise Székely nu trebuie să ne încredem prea mult. Cei 1 500—1 600 husari care l-au trădat pe Mihai se agită mult, scornesc multe murdării şi spun că ei speră să-l readucă pe Sigismund în ţară şi să-i alunge pe nemţi. Ei au şi printre nobili partizanii şi instigatorii lor, care însă nu se arată pe faţă. La data de 10 ale acestei luni, aceştia, împreună cu vicecomiţii şi alţi nobili de rînd, s-au adunat la cortul domnului

Csáky și au făcut multă zarvă, au manifestat o deosebită neîncredere față de domnul Csáky, doar pentru că la Satu Mare acesta a avut singur o convorbire în cort cu domnul general ⟨Basta⟩ și i-au dat bine de înțeles să nu trateze acum nimic cu noi, fără încuviințare specială. Domnul Petru Géczy [2] se pare că a întreprins bunele oficii atît de păgubitor și a incitat nobilimea, încît domnul Csáky l-a informat pe domnul Basta că dacă va mai continua astfel i-l va duce legat. Domnul Csáky s-a aflat la mare strîmtoare, însă pînă acum, după cum mi-am dat seama, el s-a arătat foarte devotat față de Maiestatea voastră. El pretinde să i se confere Șirioara și Șaroș, în schimbul cărora se angajează să aducă Maiestății voastre mari servicii în Transilvania. Domnul Basta și domnul ⟨Mihai⟩ Székely sînt de părere că dacă el își va ține în întregime promisiunea, atunci el le merită din plin, iar noi trebuie să-i promitem condiționat ⟨satisfacerea cererii⟩, însă eu consider că numai în urma unei porunci exprese a Maiestății voastre. Totuși, domnul Basta consideră că noi trebuie și putem să o facem, cu deplină răspundere față de Maiestatea voastră, iar dacă el, ⟨Csáky⟩, nu se va ține de promisiune, atunci nu i se va da nimic.

Pe data de 11 nu se întrevedea nimic periculos din partea valahilor și a polonilor, care să ne facă griji, dar apoi, ieri dimineață, domnului Csáky i-a sosit știrea că cancelarul pătrunde pe Trotuș venind din Moldova și îndreptîndu-se spre Țara Românească pentru a-l găsi și a-l ataca pe Mihai și a ocupa țara; de aceea ne-am hotărît să încartiruim oastea pedestră și cea călare în satele aflate la una-două mile de Brașov. Cu aceasta, aștept cu supușenie ordinele Maiestății voastre imperiale romane. Dat la Ilieni, la o milă și jumătate de Brașov, la 12 octombrie 1600.

Preasupus și preaplecat,

D. Ungnad baron

⟨P.S. din 13 octombrie:⟩ Preamilostive împărat și stăpîn,

În tabăra transilvănenilor se spun vorbe stranii și nu de către oamenii de rînd, anume că Dumnezeu le-a ajutat să scape de un diavol, dar le-a agățat de gît alți 10.

La nici 24 ore după bătălie, un om de vază a adus vestea că ⟨nobilii⟩ transilvăneni vor să aibă iarăși un principe din rîndul națiunii lor, căci sub stăpînirea germană le merge rău.

Ei vor în continuare să-l readucă pe Sigismund și atît de mult doresc aceasta, încît ei i-ar onora cum se cuvine pe germani pentru ajutorul acordat, lăsîndu-i apoi să plece liniștiți din provincie, dar dacă s-ar opune, i-ar alunga prin luptă.

Într-adevăr, ei au din nou intenții rele, iar în rîndul lor se vor naște cu siguranță partide, dintre care puțini vor fi de partea Maiestății voastre

---

[1] Vezi *supra*, nota 2 de la doc. 230.

[2] În textul raportului, numele lui Petru Géczy apare cifrat; descifrarea aparține Cancelariei din Praga.

232 **1600 octombrie 12**

Illustrissime Domine etc.,

Literas Illust⟨rissimae⟩ Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae 7 huius ad nos datas in omni sui parte sat luculenter intelleximus. Nos nihil sane eor⟨um⟩ quae antea in scriptis dedimus et obtulimus in nobis desiderari patiemur neq⟨ue⟩

vllam in rem communis Reipub⟨licae⟩ Christianae vergentem occassionem praetermittemus, dummodo Illustr⟨issima⟩ Dom⟨inatio⟩ V⟨est⟩ra oblationi suae nuper Iuramento confirmatae satisfaciat.

Caeterum cum pernecessum sit, nos intenta hostium scire, de quo Illustr⟨issima⟩ Dom⟨inatio⟩ V⟨est⟩ra continuo certitudinem habere potest, Illustr⟨issimam⟩ Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ram amice petimus velit nos saepius pro ea qua M⟨aies⟩t⟨a⟩ti suae fidelit⟨a⟩te se obligauit, de statu cum Turcar⟨um⟩ et Tartaror⟨um⟩, tum vero Polonor⟨um⟩, quo commodius et tempestiuius imminenti hosti obuiare conatusq⟨ue⟩ aduersarior⟨um⟩ retundere queamus. Quos ipsum nos quoq⟨ue⟩ libenter praestituri sumus. Illustr⟨issimam⟩ Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ram in reliquo feliciter valere cupien⟨tes⟩. Datum etc. ex. castris 12 Octobr⟨is⟩ A⟨nn⟩o 1600.

Georgius Basta
David Vngnad
Michael Zekely

Ad Michaelem Vaivodam

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 418, c. 51; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 84, f. 108—109; Hurmuzaki, IV, 1, p. 160, doc. CXLI.

Preailustre domn etc.,

Am înţeles prea bine, în toate privinţele, scrisoarea pe care preailustra voastră Domnie ne-a trimis-o în ⟨ziua⟩ de 7 a acestei ⟨luni⟩. De bună seamă, noi nu vom răbda să ni se ceară nimic din ceea ce am dat şi am făgăduit mai înainte în scris şi nu vom lăsa să ne scape nici un prilej care priveşte interesul creştinătăţii, numai preailustra voastră Domnie să-şi împlinească făgăduiala, întărită de curînd prin jurămînt.

De altminteri, pentru că este de mare trebuinţă ca noi să cunoaştem intenţiile vrăjmaşilor, despre care ⟨lucru⟩ preailustra voastră Domnie poate avea pe dată ştire sigură, rugăm prieteneşte pe preailustra voastră Domnie să voiască, potrivit ⟨jurămîntului⟩ de credinţă prin care s-a legat faţă de Maiestatea sa, să ne înştiinţeze, pe de o parte, despre starea turcilor şi a tătarilor, iar pe de alta despre cea a polonilor, ca să putem mai cu folos şi mai din vreme să aţinem calea vrăjmaşilor care ne ameninţă şi să stăvilim planurile potrivnicilor. Lucru pe care sîntem gata a-l împlini cu bucurie. În rest, dorim preailustrei voastre Domnii multă sănătate întru fericire. Dată în tabără, 12 octombrie, în anul 1600.

Gheorghe Basta
David Ungnad
Mihai Székely

Către voievodul Mihai

233 **1600 octombrie 13, Bedzin**

Posterioribus Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae Literis a Mehmet Cziaussio nobis redditis breuiter erit nobis respondendum: eadem enim fere quae et superiores continent. Scribit Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra cum Michael, simulata obedientia, pro perfidia sibi innata, praeter Transyluaniam etiam Moldauiam occupasset, auditum esse exercitum n⟨ost⟩rum, Ducibus Campestris militiae

Praefecto et Magno Cancellario, ad perdendum illum a nobis missum esse. Itaq⟨ue⟩ a Ser⟨enita⟩te quoq⟨ue⟩ V⟨est⟩ra data esse mandata ad Gasikieraium[a] Chanum et Mehmetem Bassam in Vidinoris exercitus Ducem Cancellarium chanum Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae ut ille cum ducentis millibus Tartarorum, hic cum numerosissimo Turcarum exercitu contra Michaelem eant. A nobis autem Ser⟨enita⟩s V⟨est⟩ra postulat ut, datis denuo ad Regni Cancellarium, exercitus nostri Ducem, mandatis, quo is exercitum n⟨ost⟩rum instructissimum contra Michaelem ducendum curet paenasq⟨ue⟩ de eo summat, illi commitamus. Addit praeterea Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra Hieremiam Palatinum[b] superioribus diebus literas ad Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram misisse orauisseq⟨ue⟩ ut Sigismundo Battoreo, qui antea Transyluaniae Palatinus fuit, praeteritorum veniam concedat et, postquam Transyluania de manibus Michaelis liberata fuerit, Palatinum illum denuo Transyluaniae esse velit assentiturq⟨ue⟩ Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra ut si constantem eum nos in posterum futurum existimemus de eo quod[c] aequum nobis visum fuerit statuamus. De exercitu nostro iam alteris l⟨itte⟩ris n⟨ost⟩ris Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae significamus, ob offensas graues Michaelis contra nos turbatamq⟨ue⟩ Moldauiam et damna data in finibus n⟨ost⟩ris missum illum a nobis esse, cum summo Regni n⟨ost⟩ri militiae Duce et Cancellario Ioanne Zamoscio, ut acceptas ab hoste iniurias ulciscatur eumq⟨ue⟩ iustissimis armis prosequatur. Quae hactemus gesta ab eo sint et quomodo hostilibus copijs Moldauia sit vindicata et nos prioribus l⟨itte⟩ris n⟨ost⟩ris ostendimus et M⟨aiestas⟩ V⟨est⟩ra aliunde etiam cognoscere potuit; speramus reliqua etiam, volente et adiuuante Deo, ex voto successura. Quod attinet Sigismundum Batoreum quae de eo a Hieremia ad Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram scripta sunt, non voluntate neque scitu n⟨ost⟩ro sunt scripta; sponte sua Hiereniam id fecisse existimamus. Res Transyluanicas, utq⟨ue⟩ pacatus sit et tranquillus illius Prouinciae status, ad nos etiam et ditiones n⟨ost⟩ras pertinere Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae aliquoties ostendimus, coniunctos enim illa habet Prouincia fines cum Regni nostri finibus neq⟨ue⟩ incommodi quicquam accidere illi potest, quod ditiones quoq⟨ue⟩ n⟨ost⟩rae ob vicinitatem et commercia non afficiantur. De praesenti autem ipsius statu ita accepimus: Nobilitatem eius uniuersam et populi maximam partem resumptis ex propinquitate exercitus n⟨ost⟩ri et ex Michaelis ob aduentantem contra se exercitum, metu, animis et fiducia, arma contra ipsum sumpsisse plerasq⟨ue⟩ eius copias ad se pertraxisse alias in arctum redegisse; quid futurum ibi deinceps sit, breue ostensurum tempus. Nobis curae est quos alteris literis Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae ostendimus ut in Prouincijs istis, n⟨ost⟩ras ac Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae ditiones interiacentibus Praefecti viri sint boni, conseruandae inter nos amicitiae et tuendi faederis antiquissimi studiosi. Non dubitamus Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae eandem esse voluntatem et sententiam, neq⟨ue⟩ passuram ut secus aliquid fiat, vel ut eiusmodi quidpiam quod mutuam n⟨ost⟩ram amicitiam perturbare et impedimentum aliquod illi afferre possit, introducatur. Legatum quoq⟨ue⟩ n⟨ost⟩rum ita a Ser⟨enita⟩te V⟨est⟩ra dignissimum iri speramus ut, quam de voluntate et amicitia Ser⟨enita⟩tis V⟨est⟩rae spem habemus conceptam, ea re quoq⟨ue⟩ ipsa confirmetur. De nostra vicissim in tuendis amicitiae ac faederis iuribus constantissima voluntate omnia sibi M⟨aiestas⟩ V⟨est⟩ra polliceatur. Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae prosperam ac diuturnam valetudinem precamur. Datum in oppido Bodzentino die decimatertia Mensis Octobris 1600.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Polonia, r. 6, c. 628—630; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1063—1064, doc. MDXXXIV.

---

[a] La Hurmuzaki: *Kasigereum*.

[b] La Hurmuzaki: lipsește.

[c] La Hurmuzaki: *quam*.

La ultima scrisoare a Luminăției voastre, dată nouă de Mehmed ceaușul, va trebui să răspundem în scurtă vreme, căci aceasta cuprinde aproape aceleași lucruri ca și precedenta. Luminăția voastră ne scrie că, după ce Mihai, prefăcîndu-se a fi supus, potrivit cu viclenia-i înnăscută, a ocupat pe lîngă Transilvania chiar și Moldova, s-a auzit că a fost trimisă de către noi oastea noastră, comandanți de cîmp fiind hatmanul oștirii și marele cancelar, ca să-l nimicească pe ⟨Mihai⟩. Și astfel au fost date chiar de Luminăția voastră porunci hanului Ghazi Ghirai și lui Mehmed pașa, comandantul oștirii, în numele Luminăției voastre, în ținuturile Vidinului, ca acela, cu două sute de mii de tătari, iar acesta cu o foarte numeroasă oaste de turci să pornească împotriva lui Mihai. Apoi Luminăția voastră ne cere nouă ca, fiind date porunci cancelarului regatului, comandant al oștirii noastre, să-i cerem să se îngrijească a duce oștirea noastră bine rînduită împotriva lui Mihai și să-l pedepsească pe acesta. Mai adaugă apoi Luminăția voastră că zilele trecute palatinul Ieremia a trimis o scrisoare Luminăției voastre și i-a cerut să-i acorde lui Sigismund Báthory, care a fost mai înainte principe al Transilvaniei, iertare pentru cele din trecut și după ce Transilvania va fi eliberată din mîinile lui Mihai să îngăduie ca acela să fie din nou principe al Transilvaniei; și Luminăția voastră este de acord ca noi, dacă socotim că el va fi statornic în viitor față de noi, să hotărîm, în ce-l privește, ce vom crede noi de cuviință. Despre oastea noastră, am dat de știre Luminăției voastre într-o altă scrisoare a noastră, anume că, din pricina gravelor jigniri aduse nouă de Mihai și din pricina tulburării Moldovei și a pagubei pricinuite în ținuturile noastre, am trimis-o împreună cu căpetenia supremă a oștirii regatului nostru, cancelarul Jan Zamoyski, ca să răzbune nedreptățile făcute de acest vrăjmaș și să-l urmărească cu armele făcătoare de dreptate. Cele ce au fost făptuite de ⟨oaste⟩ și în ce fel, cum a fost scăpată Moldova, fiind nimicite oștile dușmane, noi am arătat în scrisorile noastre de mai înainte și Maiestatea voastră a putut afla ⟨acestea⟩ și din altă parte; nădăjduim că celelalte se vor împlini după dorința voastră, cu voia și ajutorul lui Dumnezeu. În ce-l privește pe Sigismund Báthory, cele pe care le-a scris despre el Ieremia Luminăției voastre nu au fost scrise nici cu voia, nici cu știrea noastră; socotim că Ieremia a făcut aceasta cu de la sine putere. I-am arătat în cîteva rînduri Luminăției voastre că treburile Transilvaniei ne privesc pe noi și chiar ținuturile din stăpînirea noastră, astfel încît starea acelei provincii să fie liniștită și potolită: căci acea provincie are hotarele comune cu ale regatului nostru și nu i se poate întîmpla nici un neajuns care să nu lovească și ținuturile noastre, datorită vecinătății și a legăturilor ⟨dintre ele⟩. Însă, în ce privește starea ei de acum am auzit așa: că toată nobilimea și cea mai mare parte a populației, recăpătîndu-și curajul și încrederea datorită apropierii oștirii noastre și datorită spaimei lui Mihai, pricinuită de apropierea oștirii ce se pornise împotrivă-i, au ridicat armele contra lui și au tras de partea lor majoritatea oștilor sale, iar pe cealaltă ⟨parte⟩ au trimis-o înspre nord; ce va fi acolo de aici înainte, se va vedea în scurtă vreme. Grija noastră este, ceea ce v-am arătat într-o

altă scrisoare, ca în aceste provincii, care se află între ţinuturile noastre şi cele ale Luminăţiei voastre, mai-marii lor să fie bărbaţi destoinici, preocupaţi ca să păstreze prietenia dintre noi şi să vegheze asupra vechiului tratat. Nu ne îndoim că deopotrivă este şi voia şi gîndul Luminăţiei voastre şi că nu va răbda să se facă altfel sau să se strecoare ceva ce ar putea să tulbure prietenia noastră ori să-i aducă vreun neajuns. Nădăjduim că solul nostru va fi atît de învrednicit de Luminăţia voastră, încît chiar prin acest fapt să ne fie întărită nădejdea ce ne-am pus-o în voia şi prietenia Luminăţiei voastre. La rîndu-ne, în ce priveşte statornica noastră voinţă în a veghea asupra legilor prieteniei şi ale tratatului, Maiestatea voastră să fie asigurată. Dorim Luminăţiei voastre sănătate înfloritoare şi îndelungată. Dată în tîrgul Bedzin în ziua de 13 a lunii octombrie, 1600.

234 **1600 octombrie 13, Escorial**

A Don Guillén de San Clemente

Por vuestra carta de 9 de Junio quedo advertido del estado en que quedavan las cosas de Ungría y Transilvania; será muy bien que siempre me vayas avisando de lo que allí y en otras partes se offresciere de consideración.

He visto la carta que embiastes del Vayboda de Walachia, y fué muy acertado el officio que sobr' ella hizistes con el Emperador y lo que respondistes a la que aquí'os escrivió el dicho Vayboda, a quien yo satisfago en la que aquí os embío, juntamente con la copia, para que podays ver lo que contiene, y la mostrays si os paresciere al Emperador; y porque al fin della me remito a vos, podreys darle a entender, quanto al socorro de dinero que me pide, que yo he proveydo al Emperador mi tió una gruessa suma para la guerra contra el Turco, de que espero le tocará parte, pues se emplea tan en veneficio del Emperador, al qual si os paresciere le podreys dezir esto, pues quiça le obbligará a poner más cuydado en repartir bien el socorro que se le diere de mi parte para la guerra contra el Turco. Vos le embiareys la carta al Vayboda, juntamente con una espada que va agora para él, que es de valor de hasta 6 mill ducados, y la señal que allí digo de la buena voluntad que le tengo, de la qual le assegurareys mucho, animándole y prendándole todo lo posible en que contiene en sus buenos intentos y efectos en favor de nuestra santa fee y de la casa de Austria, y assimismo en la buena correspondencia con el Emperador mi tio, y desviándole de otros propósitos y designios, pues serán consejos de mal intencionados y enemigos de su bien y reputación; y avisareys de la respuesta que os embiare, y de todo lo que se offresciere al propósito.

A Don Guillén de San Clemente, de San Lorenzo a 13 de Ottubre 1600.

Ciorănescu, *Documente*, p. 169—170, doc. CCCLXX; Archivo General de Simancas Sección de Estado, legajo 2451, Alemania.

Lui Don Guillén de San Clemente

Prin scrisoarea voastră din 9 iunie am fost înştiinţat despre starea în care se află treburile din Ungaria şi Transilvania; e foarte bine să-mi daţi de ştire mereu de ceea ce acolo, ori în alte părţi, este mai demn de luat în seamă.

Am văzut scrisoarea pe care aţi primit-o de la voievodul Ţării Româneşti şi socotim că a fost foarte nimerit ce aţi discutat cu împăratul şi ce

aţi răspuns la scrisoarea zisului voievod, ale cărui rugăminţi le împlinesc în clipa de faţă, printr-o epistolă la care alătur o copie, spre a putea vedea şi Domnia voastră cuprinsul ei şi a o arăta, dacă găsiţi de cuviinţă, şi împăratului; şi cum la sfîrşitul celor scrise îi spun că încredinţez Domniei voastre lămurirea tuturor treburilor, puteţi să-i daţi a înţelege, cît priveşte ajutorul de bani pe care mi-l cere, că eu am trimis împăratului, unchiul meu, o sumă mare de bani pentru războiul contra turcului, din care sper că va avea şi voievodul o parte de care să se folosească întru cîştigul împăratului, căruia, dacă socotiţi de cuviinţă, puteţi să-i spuneţi acestea toate, spre a se sili să pună multă grijă în chivernisirea acestui ajutor ce i l-am dat pentru războiul contra turcului. Voi să trimiteţi scrisoarea voievodului, dimpreună cu o spadă ce am poruncit să fie pregătită pentru el; spada este în valoare de aproape şase mii de ducaţi şi e un semn de bunăvoinţa ce o am pentru el, de care lucru să-i daţi încredinţări anume, însufleţindu-l şi făcînd tot ce e cu putinţă ca să nu pregete de la bunele gînduri şi fapte ce le săvîrşeşte întru creşterea sfintei noastre credinţe şi a Casei de Austria, cum şi în buna înţelegere cu împăratul, unchiul meu. Aşijderea să-l abateţi de la alte gînduri şi planuri, ce ar putea fi izvodite de sfaturile proaste ale unor răuvoitori, vrăjmaşi ai binelui şi renumelui său; şi daţi-i de veste despre răspunsul ce i l-am trimis, ca şi de tot ce credeţi de cuviinţă în pricina aceasta.

Lui Don Guillén de San Clemente. Din San Lorenzo, la 13 octombrie 1600.

235 — 1600 octombrie 13, ‹Tabăra din Munţii Buzăului›

Illustres, Spectabiles et Magnifici domini, etc.,

Diess hab Eur Gestrengen zuwissen than wöllen, dass man bisshero täglich auf den Tschaten gescharmuzelt hatte, aber heute ist der ganz Hauffen auf vnnss zukhommen, vnnd haben von frue an bis auf den Abendt mit einander gestritten. Zum Abend haben sie sich zuruckh, wier vnnss auch inn vnser Läger begeben. Wollen mier Eur Gestrangen Hulf schickhen, so ist es Zeit, es seyen gleich nur ein 3 000 mit Kopien, vnd ein 2 000 Deutsche; wo mier aber Eur Gestrengen mehr schickehn khönnten, schadete es nicht. Ich bitte dieselben gar höchlich, die wollen sy nicht saumben; ich will schon nicht mehr desswegen Eur Gestrengen schreiben; wo mier Eur Gestrengen Hülff schicken, will ich noch morgen verziehen; wo nicht, so will ich auch mit meinem Weib vnd Kindt inn Siebenburgen ziehen. Datum 13 Obtombris Anno 1600.

Mihael Vaiuoda

‹P.S.› Ich verhoffe Eur Gestrengen werden mier ia schon Glauben geben, dass ich es mit dem Chrisstenheith treylich meinen thue; darumb hab ich auch meinen Sohn geschickht, damit Eur Gestrengen an mier desto weniger zweifln sollen. Eur Gestrengen wollen mir nicht nur die Hulff allein schickhen, sondern dieselben, wo es sein khan, auch selbst mit dem ganzen Hauffen khomben, dann iezt ists Zeit. Wo wier diese schlagen khonnen, so khönnen sy hernachmals der Chrisstenheit dienen.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 461; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 10; Hurmuzaki, IV, 1, p. 164— 165, CXLIV.

Iluştri, respectabili şi măriţi domni etc.,

Trebuie să vă aduc la cunoştinţă că pînă acum s-au dat zilnic lupte între cete, dar astăzi a sosit grosul trupelor ⟨polone⟩ asupra noastră şi ne-am luptat de dimineaţa pînă seara. Seara ei s-au retras, iar noi ne-am întors în tabără. Vă rog deci să-mi trimiteţi ajutor, acum este timpul, căci mai am doar 3 000 ⟨pedestraşi⟩ cu suliţe şi 2 000 de germani. Dacă însă aţi putea trimite mai mult, nu ar strica. Vă rog să nu zăboviţi; în această chestiune eu nu am să vă mai scriu; dacă îmi veţi trimite ajutor mă voi îndrepta chiar mîine într-acolo; dacă nu, atunci am să mă retrag cu soţia şi copiii în Transilvania. Dat la 13 octombrie anul 1600.

Mihai voievod

⟨P.S.⟩ Sper că Domniile voastre îmi veţi da crezare că eu rămîn credincios creştinătăţii. De aceea l-am trimis şi pe fiul meu, pentru ca Domniile voastre să nu vă mai îndoiţi în privinţa mea. Vă rog nu doar să-mi trimiteţi ajutor, ci, dacă se poate, să veniţi personal cu întreaga oaste, căci acum este momentul. Dacă îi vom putea bate acum, vom putea sluji creştinătatea şi după aceea.

236 **1600 octombrie 14, Ilieni**

Allergnedigister Khayser vnd Herr etc.,

Wass heut fur ein Schreiben vom Mihail Waida, vom 12 dies datirt, einkhomben, dass haben Eur Mayestätt allergnedigist auss Abschrift zuuernemben.

Ob nun sein Sohn khomben wirt, oder an den Sibenbirgerischen Granizen angelangt sey, dass haben wir heit den 14 zum Abend noch nicht gewisst.

Die Sibenbirger alle sein mit dem höchsten Zuwider, dass man im Michal Hulf schikhen soll, iha in der gemain sein wir inn dem Verdacht, allss forderten wir den Mihal herein inns Land, damit wir mit seiner Hulff sie, die Sibenbirger, desto besser zu Eur Mayestät gehorsamb zwingen möchten; dann dem Herrn Chaki, vnd den andern Sibenbirgerischen Herrn ist furkhumben, der Michal hab den Zeggeln geschriben, er wöll wider herein, vnd sie sollen sich zusamb versamblen; dass hatt einer vermeldt, der dass Schreiben gesehen, vnd ablösen hören. Dem Schreiben tracht der Herr Chaki alles fleiss nach; Wir vermuetten es sein böse Leuth, die solches schreiben, wo was daran erdicht zwischen vns vnd den Sibenbirgern ein Diffidenz anzurichten, vnd vns inn ein ander zu hezen.

Der Herr Bassta, ich und Herr Zakhel khönnen im khein Hulff schiknen von Eur Maystätt Volkh, denn wir haben nicht 1 000 Copien. Die Schlesinger zugen nicht, vnd die Oberungrischen Archibusier haben khein Gelth, wurden ohne Gelth nicht fort zu bringen sein. Zu dem es auch bedenkhlich mit den Pollakhen wass hostiliter anzufasen, sonderlich wann der Turkh, wie der Mihal schreibt, wider zur Thönä geruckht sein soll. Eur Mayestätt haben Ursach jez mit der Wallachej zu dissimuliren, vnd khonnen sich derselben nicht mit Gewalth wider Polln und Turkhen annemben. Da aber Mihal baldt anfangs nach der kardinalischen Niderlage Eur Mayestätt hett cedirt vnd wär inn die Wallachej zogen, so hett Eur Mayestät mit dss Michaels Gewalt Sibenbürgen ad strictam obedientiam gar leicht bezwingen, vnd

vnter das Joch viel leichter alss iezt bringen, und der Michaël in Valachia sich stark und also die Wallachey für Eur Mayestät erhallten khönnen. Jezt greifen die Sibenbürger von Tag zu Tag mehr nach dem Zigl vnd irer vollkomménen freyhait, darumb Eur Mayestät mit inen viel noch zu thuen haben würdt. Inn diesr Vnrichtigkeit, Gefahr vnd Confusion bringen baide Lender dess Michals gegen Eur Mayestät erwisne Vntreu und falsche Dilusion.

Ein vnuermeidliche Notturfft ist es dass Eur Mayestätt die Schlesischen Reuter und Knecht lenger im Landt erhalten, biss andere herein kommen; denn da dass nicht geschieht, so wurden die Sibenbürger, weil sy keine Eur Mayestät Macht im Landt sehen wurden, ye lenger ye schwerere Conditiones praetendiern, oder wider auf ein ander Haupt ire Sinn vnd Gedancken anstöllen; sy sein gleichwoll inn mehr Partes schon diuisi, vnter ainander misstrausamb.

Eur Mayestätt wissen wie Bochkay und Cornis ainander infamiren, ob nun woll Bochkay im Landt schlechten Credit, so hatt er doch mit des Sigismundi Partey sein haimbliche Intelligenz, vnd kan viel von aussen hin ingarbugliren.

Chaky sicht auf den Cornis, und gibt im für ain turbatorem patriae aus. Bornamissa Balthasar, Senei Pangraz, Haller Gabor, Olard Ferenz, wöllen gueth fur Eur Mayestätt Thails sein, und sein dem Chaky, vnd den mehrern Sibenbürgern eo nomine suspecti.

Gizi Peter fouirt inter gregarios Sigismundi partes gar sehr, dahe nun zu spüren, wie ein verwirtes Wesen es ist, und allerlei Vngelegenhaith daraus zu befahren noch sein.

Des Zekel Moises vnd seiner Leuth, so er mitgebracht, auch der andern Hussarn, so zuuor von dem Michal abgefallen sein, Jurament will noch nicht fort; die haben vor ire Conditiones absonderlich einraichen, iezt wöllen sÿ mit der Stendt Conditionibus übergeben; darauf nun grosse Gfar und Conspiration beruen, der Zigl würdt inen zu lang gelassen, vnd entlich werden sÿ Eur Mayestät vnzuelassliche Partiti, alles zu irem Vortel vnd Licenz angesehen, fürschlagen, vnd da sÿ khein Eur Mayestät Macht im Landt merkheten (der Eur Mayestätt ein Jar über ein Million kosten wurde) mit Gewallt erzwingen wöllen. Der Michal Waida hatt Eur Mayestätt allen Vortel verderbet, und Praerogatiuam verwahrlosst nunmehr [1]. Datum Illia falu den 14. Octobris 1600.

Allervnterthanigisster Gehorsambister

D. Vngnad frhr.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 419—424; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 877—883; Hurmuzaki, IV, 1, p. 168—169, doc. CXLVII.

Preamilostive împărat şi stăpîn etc.,

Despre ce este vorba în scrisoarea lui Mihai voievod din data de 12 ale acestei luni, sosită astăzi, Maiestatea voastră va afla din copie.

Pînă astăzi, în 14, seara, nu ştim încă dacă fiul lui a sosit sau dacă se află la graniţa Transilvaniei.

Transilvănenii sînt toţi împotrivă să se trimită ajutor lui Mihai şi în general ne suspectează că am urmări să îl readucem pe Mihai aici în provincie, pentru ca, avînd sprijinul lui, să-i constrîngem şi mai mult pe ei, pe transilvăneni, să dea ascultare Maiestăţii voastre. În plus, domnul Csáky şi ceilalţi nobili transilvăneni au aflat că Mihai ar fi scris secuilor că el vrea să se reîn-

toarcă aici și de aceea ei trebuie să se adune iarăși la un loc. Acest fapt l-a spus unul care ar fi văzut scrisoarea și ar fi ascultat cînd era citită. Din cauza acestei scrisori, domnul Csáky își dă acum toată osteneala ⟨să calmeze lucrurile⟩. Noi bănuim că această scrisoare a fost ticluită de oameni răi, care au gîndit că astfel vor crea neîncredere între noi și transilvăneni și ne vor ațîța pe unii contra altora.

Domnul Basta, eu și domnul ⟨Mihai⟩ Székely nu îi putem trimite nici un sprijin din partea oștenilor Maiestății voastre, deoarece noi nu dispunem nici de 1 000 sulițași. Silezienii nu se deplasează, iar archebuzierii din Ungaria de Sus nu au nici un ban și deci neavînd bani nu pot fi urniți din loc. În plus, ar fi îngrijorător să ajungem la ostilități cu polonii, îndeosebi acum cînd turcii — după cum scrie Mihai —s-ar îndrepta iarăși spre Dunăre. Maiestatea voastră are acum motiv de a ascunde lucrurile în privința Țării Românești, nefolosind forța împotriva polonilor și a turcilor. Dacă Mihai ar fi cedat Maiestății voastre ⟨Transilvania⟩ chiar de la început, după înfrîngerea cardinalului, și s-ar fi retras în Țara Românească, Maiestatea voastră ar fi constrîns deci foarte ușor Transilvania, prin forța lui Mihai, la ascultare strictă și ați fi adus-o mult mai ușor decît acum sub jug, iar Mihai s-ar fi întărit în Țara Românească și ar fi putut să o mențină pentru Maiestatea voastră. Acum, ⟨nobilii⟩ transilvăneni tind de la o zi la alta tot mai mult spre ⟨Moise⟩ Székely și spre libertatea lor deplină ⟨față de imperiali⟩, de aceea Maiestatea voastră va mai avea multe dificultăți cu ei. În această situație periculoasă și confuză au fost aduse cele două țări din cauza infidelității dovedite de Mihai față de Maiestatea voastră și din cauza falselor ⟨lui⟩ iluzii.

O necesitate inevitabilă este ca Maiestatea voastră să-i mențină cît mai mult timp în ⟨această⟩ provincie pe cavalerii silezieni și pedestrimea, pînă cînd vor veni alții; căci dacă nu procedați astfel, atunci transilvănenii — nemaivăzînd vreo forță a Maiestății voastre în țară — pe măsura trecerii timpului vor pretinde condiții din ce în ce mai dificil de acceptat, sau își vor îndrepta gîndul spre un alt cap încoronat. Oricum, ei sînt deja împărțiți în mai multe tabere care nu se încred între ele.

Maiestatea voastră știe cum se vorbesc de rău reciproc Bocskay și Kornis. Deși acum Bocskay nu se bucură de credit în ⟨această⟩ provincie, el are totuși o înțelegere secretă cu partida lui Sigismund și poate crea multe dificultăți din afară.

Csáky are atenția îndreptată asupra lui Kornis și îl consideră ca fiind un tulburător al țării. Balthasar Bornemissa, Pancratie Sennyey, Gabriel Haller, Francisc Alárd vor să fie sincer de partea Maiestății voastre și astfel sînt suspectați de Csáky și de majoritatea transilvănenilor.

Petru Géczy înclină foarte mult spre partida lui Sigismund, de unde putem să ne dăm seama ce ființă complicată este și cîte neplăceri ne mai așteaptă.

În privința jurămîntului lui Moise Székely și al oamenilor aduși de el, ca și al celorlalți husari care anterior l-au trădat pe Mihai, nu s-a făcut încă nimic. Ei au de gînd să pună condiții speciale, pe care să le prezinte împreună cu condițiile staturilor. De aici reiese că există un mare pericol și o conspirație; Székely le-a permis să meargă prea departe, ei devenind pentru Maiestatea voastră o partidă inacceptabilă prin propunerile pe care le fac urmărindu-și numai avantajele lor; întrucît nu mai observă în provincie nici o forță a Maiestății voastre (care ar costa-o pe Maiestatea voastră într-un an peste un milion), vor să se impună cu forța. Mihai voievod a distrus toate avanta-

jele ⟨pe care le dobîndise⟩ pentru Maiestatea voastră, iar prerogativele puterii sînt în decădere [1]. Dat la Ilieni, la 14 octombrie 1600.

Preasupus şi preaplecat,

D. Ungnad baron

---

[1] Multe nume proprii sau propoziţii intregi din scrisoare apar cifrate; descifrarea aparţine Cancelariei din Praga.

237 — 1600 octombrie 16, Ilieni

Allergnedigister Khayser vnnd Herr,

Wass ich Eurer Khayserlichen Mayestätt vom 12., vnd mit dem P.S. vom 13., auch vom 14, und mit dem P.S. vom 15. diss geschriben, dass haben Eur Mayestätt neben der Auction der Ziffer, so hiemit Duplicate khombt, allergnedigist zuempfahen, und dabei zuuermerkhen, dass es an mir (ohne Rhuemb zu schreiben) zwar gar nicht vnd noch nicht erwunden, Eur Khayserlichen Mayestätt zum öfftisten von hinnigen Furlauffenhaithen zuberichten.

Wass abermall heut fur ein Schreiben vom Michal Waida einkhomben, dass vernemben Eur Mayestätt allergnedigist aus der innligenden Vertulmatschung. Die Sibenbirger wölle nim durchaus nicht helffen, vnd wir vermögen im nicht mit Volk bei zusprengen. Dass Schlesingisch Volkh trachtet schon hinauss, dass warlich zu Ross vnd Fues bis auf Weinachten, wo nicht lenger erhalten hinnen werden solte. Die Obervngrischen Archibusier sein vnbezahlt. Dass halb Pezzisch Regiment ist sehr abkhomben, vnd nur drej Fändl verhanden.

So ists bedenklich, dem Michal wider den Pollnischen Kanzler Hulff zugeben, vnd ime Michal selbst auch misslich zutrauen.

Auf das nägst Schreiben vom 12. diss ist er noch vnbeantwort; die Sibenbirger saumbens. Vass wir im auf dass heutig antworten; vnd dem Pollnischen Canzler abermall schreiben, dass khombt hiemit.

Ich hab nie gern gesehen noch gerathen, dass man in gar desperirn möcht; khombt die Wallachej inn der Turkhen oder Polakhen Hend, so hatt Sibenbirgen nie khein Rhue noch Sicherhaith.

Heut hatt der Herr Chaki des Michals Sohns gewarth. Ob er khomben, dass wirt man morgen wissen, vnd ich schreibs Eur Mayestätt mit erstem gehorsambist.

Der Chaki dringt harrt auf die Conferirung der Heuser Saduar und Sarosch, begert ain Lon vor vollbrachten Arbeit, hatt dem Herrn Bassta, mir und dem Herrn Zaggl ein Concept der Donation geschikht, wie Eur Mayestätt hiebej allergnedigist zusehen. Der Herr Bassta hatt auf mein Verwaigerung, auch der Herr Zaggel vermainth, wir könnens vnd sollens thuen; es sey vns auch vor Eur Mayestätt verantwortlich und woll wo der Herr Chaki dass was er zuesagt angelegt, da ers nicht hellt, noch vollzeucht, so darf man im nichts geben. Ich bin nur auf Eur Mayestätt Ratification gangen, bitt, Eur Mayestätt geruehen darob khein missfallen Tragen, dass ich mit eingewilligt. Sein Concept mues corrigirt vnd Eur Mayestätt auch der Correctur Abschrift eingeschlossen werden.

Mich befrembdt nicht wenig, dass sich Chaki sumum Consiliarium Regni nennet, Es sichet micht fur ein Aspiration ad regnandum an. Unter

den Sibenbirgern verlauten selzame Discurs, da Eur Mayestätt Kheöwar, Hust vnd Schomosch-Vinar nicht wider restituiren, mich, den Herrn Zagl vnd den Peter Lasslo aufzuhaltten. Die bösen Intentiones wollen von denen Leutten nicht setzen, vnd sie sich die Straf Gottes noch nicht wizigen lassen.

Datum Illia Varos den 16. Octobris Anno 1600.

Allervnterthanigister Gehorsambister

D. Vngnad frhr.

〈P.S.〉 Heut ist gar zur Nacht der Stoica mit des Michals Sohn zum Herrn Chaki khomben. Morgen wirt er zum Herrn Bassta vnd vns gefurt werden.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 432—435; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 888—891; Hurmuzaki, IV, 1, p. 170—171, doc. CXLVIII.

Preamilostive împărat și stăpîn,

Din ceea ce am scris Maiestății voastre imperiale la 12 ale acestei luni, cu P.S. din 13, precum și la 14, cu P.S. din 15, Maiestatea voastră a putut vedea, în afara numărului sporit de scrisori, din care aci se află copiile, că (fără a mă lăuda) nu mi-a scăpat nimic din ceea ce trebuia să înfățișez permanent Maiestății voastre imperiale despre evenimentele de aici.

Doar despre scrisoarea de astăzi a lui Mihai voievod Maiestatea voastră va lua cunoștință din traducerea alăturată. Transilvănenii nu vor deloc să-l ajute, iar noi nu-i putem sări în ajutor cu oșteni. Silezienii vor să plece de aici, dar pe călăreți și pe pedestrași va trebui să-i menținem pînă la Crăciun, dacă nu și mai mult. Archebuzierii din Ungaria de Sus sînt neplătiți. Jumătate din regimentul Pezzen este plecat și numai trei companii sînt disponibile.

Astfel, este îndoielnic dacă vom putea da ajutor lui Mihai împotriva cancelarului polon și, pe de altă parte, este periculos să avem încredere în Mihai.

La scrisoarea lui recentă din 12 ale acestei luni încă nu s-a trimis răspunsul. Transilvănenii ezită. Odată cu prezenta vă trimitem și 〈copia〉 a ceea ce îi răspundem la scrisoarea lui sosită astăzi și a ceea ce îi scriem cancelarului polon.

Eu nu am privit niciodată cu plăcere și nici nu am sfătuit ca să se procedeze astfel încît el să fie adus la disperare. Dacă Țara Românească cade în mîna turcilor sau a polonilor, atunci Transilvania nu va mai avea niciodată liniște și nici siguranță.

Astăzi, domnul Csáky îl așteaptă pe fiul lui Mihai. Dacă va veni, vom ști abia mîine, iar eu voi scrie Maiestății voastre cu prima ocazie.

Domnul Csáky insistă mult să i se confere cetățile Șirioara și Șaroș, dorește să i se plătească pentru ceea ce a făcut; a trimis domnului Basta, mie și domnului 〈Mihai〉 Székely un concept al donației, pe care Maiestatea voastră îl poate vedea aici. Față de refuzul meu, domnul Basta, precum și domnul 〈Mihai〉 Székely consideră 〈totuși〉 că noi putem și trebuie să-i dăm curs. Însă noi sîntem răspunzători și în fața Maiestății voastre și trebuie să-i îndeplinim dorința lui Csáky numai în cazul în care el își îndeplinește promisiunea, iar dacă nu, atunci nu-i dăm nimic. Eu voi proceda numai în conformitate cu hotărîrea Maiestății voastre; de aceea rog pe Maiestatea voastră să decidă, iar eu voi executa, oricît de neplăcută ar fi sarcina. Conceptul său, 〈al lui Csáky〉, trebuie corectat, iar pentru Maiestatea voastră anexez aici și copia corecturii.

Nu în mică măsură mă surprinde faptul că Csáky se autointitulează înalt consilier regal. Aceasta înseamnă că aspiră spre guvernare. Printre transilvăneni se aud afirmaţii ciudate, că, întrucît Maiestatea voastră nu restituie ⟨cetăţile⟩ Chioar, Hust şi Gherla, ne vor reţine pe mine, pe domnul ⟨Mihai⟩ Székely şi pe Petru László. Intenţiile rele ale acestor oameni nu încetează şi încă nu se lasă impresionaţi de pedeapsa lui Dumnezeu.

Dat la Ilieni, la 16 octombrie, anul 1600.

Preasupus şi preaplecat,

D. Ungnad, baron

⟨P.S.⟩ Astă-noapte au sosit la domnul Csáky Stoica cu fiul lui Mihai. Mîine va fi condus la domnul Basta şi la noi.

238 1600 octombrie 17, ⟨Tabăra de la Sfîntu Gheorghe⟩

Non scrissi a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma nè della mossa, ch'io feci verso Transilvania, nè meno della vittoria da Dio concessa contro il Valacco, a causa di questa mia continua infirmità, che non cessa di trattarmi molto male. La disgratia volse che il mio servitore, solito a scrivere, cadesse egli ancora infermo; et poichè dal conte Tomaso Cavriolo V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma havrà inteso particolarmente il successo, non starò a replicar' altro, se non che habbiamo finito di discacciar il Tiranno totalmente dalla provincia, con le conditioni che forse V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma havrà inteso. Quì s'intende ch' egli sia tuttavia con il suo esercito nei monti, et che non habbi osato entrare nella Valachia, a causa che da una parte siano in essa entrati i Polacchi, et dall' altra il Turco; et sendo così, credo fermament ech' egli sia ridotto in ultima ruina.

Io mi trovo tuttavia qui alle radici di questi monti, per vedere in che si risolve il cancelliere, insieme con Sigismondo; da i quali habbiamo mandato deputati per sapere, qual sia l'animo loro, et in breve dovranno essere di ritorno, e può esser che anco in questa V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma debba esser avisata della resolutione.

Quanto poi al vescovo Quirini, io non posso dir altro a V⟨ostra⟩ S⟨ignoria⟩ Ill⟨ustrissi⟩ma se non chè, prima ch' io mi movessi di Cassovia, egli passo per detta città ben accompagnato di servitù, e mi mostrò, una patente che gli haveva fatto l'arcivescovo di Strigonia, nella qual diceva ch' esso R⟨everendissi⟩mo Quirini passava dal Valacco in nome di Sua S⟨anti⟩tà, per indurlo a restituir la provincia a Sua Maestà: et due igiorni dopo la vittoria ch' io intrai in Albagiulia, lo trovai in detta città, dove mi disse, che dalla prima visita in poi non potè mai più parlar con esso Valacco; e credo fermamente ch'egli tuttavia se ne stia in Alba Giulia, perchè lo lasciai alquanto infermo.

In questo istesso punto arriva il figliolo del Valacco, che secondo la capitulatione dovrà restare per ostaggio; nè sin hora i nostri deputati mandati al cancelliere non sono comparsi; et secondo me, non habbiamo da dubitar d'altro, che della leggerezza di questi popoli, i quali veramente hanno scolpito nel core in nome di Sigismondo. Tuttavia sin' hora non si scopre segno alcuno, che egli sia per venire; et tra tanto ho scritto a Sua Meastà, che incamini alcune genti verso queste parti, acciò che quando costoro voles-

sero far alcuna mutatione, si potessero reprimere, già che habbiamo in poter nostro alcuni castelli, che risguardano verso L'Ungheria; etc.

Dal campo, li 17 di Ottobre 1600.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Vatican, r. 77, c. 725—726; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, Serie III, vol. 87 E, f. 149; Veress, *Basta*, p. 438—439, doc. 588.

Nu am scris Domniei voastre preailustre nici despre marşul pe care l-am întreprins asupra Transilvaniei, şi nici despre biruinţa pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, am dobîndit-o asupra valahului, din pricina bolii care nu mă slăbeşte deloc. Nenorocirea face ca slujitorul meu care îndeobşte îmi scrie scrisorile să fi căzut şi el bolnav; şi fiindcă Domnia voastră preailustră va fi aflat de la contele Tomaso Cavriolo cu amănunţime despre izbînda noastră, nu am să mă apuc a vă înştiinţa altceva decît că l-am alungat cu totul pe tiran din ţară, în acel chip de care Domnia voastră preailustră poate are ştire. Aici se aude că el s-ar aţine încă cu oastea prin munţi, şi că nu s-ar fi încumetat să intre în Ţara Românească, din pricină că dintr-o parte ar fi intrat polonii, iar dintr-alta turcii; aşa stînd lucrurile, cred fără şovăire că e cu totul nevolnic.

Eu mă aflu încă la poalele munţilor, aşteptînd să văd încotro o să apuce cancelarul dimpreună cu Sigismund; am trimis la ei soli spre a cerceta care le sînt gîndurile şi, în scurtă vreme, trebuie să se întoarcă, aşa încît e cu putinţă ca Domniei voastre să-i dăm ştire şi despre această chestiune.

În ce-l priveşte pe episcopul Quirini, nu pot spune altceva Domniei voastre preailustre decît că, înainte de plecarea mea din Caşovia, el a trecut prin oraşul cu pricina însoţit de o suită de servitori, şi mi-a arătat o scrisoare de liberă trecere pe care i-o dăduse arhiepiscopul de Strigoniu, şi în care se spunea că reverendul Quirini merge la valah în numele Sanctităţii sale, spre a-l îndupleca să înapoieze provincia <Transilvania> Maiestăţii sale; două zile după izbîndă, cînd am intrat în Alba Iulia, l-am găsit în zisa cetate, şi mi-a spus că de cînd ne văzusem prima oară nu mai izbutise să vorbească cu valahul. Sînt sigur că mai e şi acum în Alba Iulia, căci l-am lăsat cam bolnav.

Tot atunci a sosit şi fiul valahului, care potrivit înţelegerii va trebui să rămînă ca ostatec. Solii noştri trimişi la cardinal n-au sosit nici pînă acum; şi după socotinţa mea, nu avem a ne teme de altceva decît de nestatornicia acestor neamuri, care au întipărit în suflet numele lui Sigismund. Cu toate acestea, pînă acum nu există nici un semn că el ar avea de gînd să vină; într-aceea, am scris Maiestăţii sale, să trimită ceva trupe în ţinuturile acestea, pentru ca, dacă aici s-ar petrece oarece tulburări, să le poată potoli, <lucru cu putinţă> fiindcă avem în mîinile noastre cîteva cetăţi aflate spre hotarul cu Ungaria; etc.

Din tabăra <de la Sfîntu Gheorghe>, la 17 octombrie 1600.

239 **1600 octombrie 17, Ilieni**

P.S. vom 17. Octobris Nach Mittag

Allergnedigister Khayser vnnd Herr,

Heut ist der Petraschko mit dem Stoika durch den Herrn Chakj her beleithet werden. Der iung Khnab hatt selbst geredt, vnd souil vermeldt,

sers ey von seinem Vatetrn begerth worden, der hat im beuolchen hie zuerscheinen; da sey er nun khomben vnd beuelche sich Eur Mayestätt, will Eur Mayestätt dienen. Die Augen sein dem Khnaben, der bei 14 Jharen sein mag, voller Zäher gewest; sonst ist er wohl, frölich, sagt er hab khein Feindt, furchte sich vor niemandt; hat sein Vatter was gesindigt, so hab er kein Schuld daran; er beger nur zu Eur Mayestätt.

Der Stoika ist khlein, lauth, hengt der Khopf, will auch endschuldigt sein; er hab seinem Herrn offt gerathen, dass was er furgenumben, nicht zuthun; er hab nicht volgen wöllen; jez geb er im selbst die Schuld. Hatt mich angesprochen dem Khnaben vnd im nicht am Leben was zuthuen, denn sie hetten gehörth, man wurde sie vmbringen. So haben der Herr Bassta vnd ich inn aller Sicherhait vergwisset.

Die Weiber und der Schaz sollen auch noch khomben. Mann hatt den Sohn heut gen Chronstatt gefierth, vnd erzaigt im der Herr Chaki alle Eher, alls wenn sein Vatter noch im esse wär hinnen; wann die Weiber auch khumben, so wirt man sie alle mit einander auf Ialu furen.

Der Erzbischof von Trnoua ist auch mit im khomben, der begerth zu Eur Mayestätt hinaus, wirt sein Armueth bei Eurer Mayestät vnd was er verlohren, hoch anziehen. Treu ist er allzeith woll Eur Mayestät gewest, vnd des Michal Procedirn wider Eur Mayestätt hatt im nie gefallen.

Dass Iurament will noch nicht fortgehen, vnd morgen wöllen die Sibenbirger erst ein Landtag halten, darinnen die Postulata vnd die Gesanten an Eur Mayestätt, auch dass Iurament sollen resoluirt werden. Dass sich das Iuramentum des Zekel Moises vnd der andern so spreizt, dass macht mir grossen Verdacht, Sigismundus werde alle noch weill von Zekel vnd seinem Anhang herein sollicitirt. Mich dunkht Basta conniuir den Sibenbirgern gar zuuil, vnd heng inen zuuil nach, dass doch ohne Nachtheill ime gemeldet sey.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 437—438; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 892—894; Hurmuzaki, IV, 1, p. 171—172, doc. CXLVIII.

P.S. din 17 octombrie după-amiaza

Preamilostive împărat şi stăpîn,

Pătraşcu şi Stoica au fost conduşi astăzi aici de domnul Csáky. Tînărul a vorbit personal şi a spus doar atît: că tatăl lui i-a poruncit să se înfăţişeze aici: prin urmare a venit şi se încredinţează Maiestăţii voastre şi vrea să servească Maiestăţii voastre. Privirea tînărului, care are cam 14 ani, era foarte pătrunzătoare. Altfel, este bine dispus, vesel, spune că nu are nici un duşman şi că nu se teme de nimeni; dacă tatăl lui a păcătuit cu ceva, el nu are nici o vină; gîndul lui este numai la Maiestatea voastră.

Stoica este mic de statură, gălăgios, îşi ţine capul plecat, vrea şi el să se dezvinovăţească; afirmă că el l-a sfătuit deseori pe stăpînul lui să nu facă ceea ce a făcut, dar acesta nu l-a ascultat; acum el însuşi se consideră vinovat. Mi-a cerut să nu se întîmple ceva cu viaţa băiatului şi a lui, căci ei ar fi auzit că vor fi omorîţi. De aceea, domnul Basta şi cu mine i-am dat toate asigurările.

Femeile şi tezaurul urmează să sosească. Fiul a fost dus astăzi spre Braşov, iar domnul Csáky i-a acordat toate onorurile, ca şi cum ar fi fost tatăl lui în persoană; cînd vor sosi şi femeile, vor fi duşi cu toţii la Gilău.

Cu el a venit şi arhiepiscopul de Tîrnovo, care vrea să ajungă la Maiestatea voastră, să arate Maiestăţii voastre sărăcia lui şi tot ce a pierdut; tot

timpul a fost fidel Maiestății voastre, iar procedeele lui Mihai împotriva Maiestății voastre nu i-au plăcut niciodată.

Cu jurămîntul, lucrurile încă nu progresează; transilvănenii vor ca mîine să țină o dietă, în cadrul căreia să fie hotărîte cererile și trimișii la Maiestatea voastră, precum și jurămîntul. Dacă jurămîntul lui Moise Székely și al celorlalți va întîmpina opoziția, aceasta va trezi în mine o mare bănuială, în sensul că Sigismund va fi solicitat de toți, inclusiv de ⟨Moise⟩ Székely și de oamenii lui. Am impresia că Basta le trece prea multe cu vederea transilvănenilor și le face prea mult pe voie, dar fără să i se fi înfățișat vreun prejudiciu.

240 **1600 ⟨octombrie 17⟩, Rătești**

Illustres Spectabiles et Magnifici etc.,

Ich hab nochmaln die Herrn mit diesem Schreiben ersuchen wöllen. Es haben Ir Mayestätt vormaln immer zu gesagt, mann solle die Pollackhen nicht vberziehen, sondern mit Ruhe lassen, dann sy seyen auch Chrissten, vnd thuen wider die Christenhait nichts böses. Ja man sicht wol iezund, was sy vor Ckrissten sindt; nur allein diss fält ihnen dass sy nit beschnitten; aber es ist gleich so viel, als wenn sy mit im consentirten. Weillen denn der Pollniche Kanzler vnnd der Jeremia Vaida, so wol zuuor als irzundt immer zu der ganzen Chrisstenheith zu wider gewesen, vnnd all ihr Wolfart vnnd Vornemben verhindert, vnnd solches noch thuen. Sy beyde auch die furnembsten Vrsacher sein dessen, dass sich auch Polln mit der Chrisstenheit nit haben khönnen vergleichen, welche vnnss Gott schon inn die Hende geben hätte; so derhalben die Herrn sich nicht saumben mit der Hülff, wollen wier nicht allein sy. sondern auch die Länder inn der Chrissten Hende vnd vnter Ir Mayestät Gewalt bringen. Inn welcher Sachen .nie khein solche guete Gelegenheit gewesen, auch nit sein wird. Econtra aber werden sich die Herrn saumben, vnnd sy die Pollagkhen sich darnach zum Turckhen schlagen vnnd vergleichen werden, so wird Ir Mayestätt nit wenig auf einmal verliehren; dann erstlich die Wallachey, hernacher die Moldau, nach diesem baldt auch Sibenburgen dahin sein khan, darnach von dannen die Feundt weiter einreissen können, welches aber Gott verhueten, vnnd von diesem Landt solch Übl, welches jezund vor Augen, gnediglich abwenden wolle.

Derowegen wollen die Herrn bey Tag vnd Nacht eilen, wofern dieselben der Chrisstenheit nuzlich dienen wöllen; jezt ist die Zeit, die Herrn khomben nur, nicht wie ich zuuor geschrieben; wenn die Herrn aber alle sampt khomben, desto besser ists, denn wier khönnen grössere Sachen verrichten; wo es nicht sein khan, so wollen die Herrn mir nur die Hülff (der ich inn den vorigen meiner Schreiben [1] gedacht) auf des ehist schickhen vnndt bey Tag vnndt Nacht fortfürdern. Easdem bene valere cupiens. Datum in Castris in Regno Transalpinae ad possessionen Retest positis, hodie Martis [2] Anno 1600.

Michael Vaiuoda

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 459—460; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 908—909; Hurmuzaki, IV, 1, p. 194—195, doc. CLXVII.

Iluştri, respectabili şi măriţi ⟨domni⟩,

Cu această scrisoare fac încă o încercare pe lîngă Domniile voastre. Mai înainte Maiestatea sa spunea mereu că nu trebuie să pornim război contra polonilor, ci să fie lăsaţi în pace, că şi ei sînt tot creştini şi nu fac nimic rău împotriva creştinătăţii. Numai că acum se vede clar ce fel de creştini sînt ei. Singurul lucru care le-a mai rămas de făcut este să se circumcidă; dar este ca şi cum ar face-o. Căci cancelarul polon şi Ieremia Vodă, atît înainte, cît şi acum, sînt împotriva întregii creştinătăţi şi a binelui creştinătăţii şi a tot ceea ce face creştinătatea şi cîte altele. Tot ei doi sînt principalii vinovaţi pentru că Polonia nu se poate împăca cu creştinătatea, fapt pentru care Domnul ni i-a dat în mînă. Iar dacă Domniile voastre nu veţi zăbovi cu ajutorul, îi vom putea da în mîna creştinătăţii nu numai pe ei, ci şi ţările ⟨lor⟩ şi le vom aduce sub ascultarea Maiestăţii sale. Niciodată nu a existat o astfel de ocazie favorabilă pentru aceasta şi nici nu va mai exista. Dacă însă, dimpotrivă, Domniile voastre veţi zăbovi, iar polonii se vor uni şi se vor înţelege cu turcii, ceea ce va pierde Maiestatea sa nu va fi puţin; în primul rînd Ţara Românească, apoi Moldova, curînd după aceasta şi Transilvania, iar de acolo duşmanul va putea înainta mai departe, de care lucru Domnul să ne ferească şi să îndepărteze răul care acum pîndeşte această ţară.

De aceea, vă rog pe Domniile voastre să vă grăbiţi zi şi noapte, dacă vreţi să fiţi de folos creştinătăţii. Acum este momentul, numai să veniţi Domniile voastre, ⟨deci⟩ nu cum v-am scris eu anterior. Dacă veţi veni toţi, va fi cu atît mai bine, căci vom putea săvîrşi fapte mai mari. Dacă nu puteţi ⟨veni⟩, rog pe Domniile voastre să-mi trimiteţi cel puţin ajutorul (pe care l-am cerut în scrisoarea [1] mea anterioară) cît mai grabnic, mergînd zi şi noapte. Vă doresc multă sănătate. Dată în tabăra din Ţara Românească, aşezată lîngă moşia Răteşti, astăzi, marţi [2], anul 1600.

Mihai voievod

---

[1] Vezi doc. 216 din *Mihai Viteazul în conştiinţa europeană*, vol. I.

[2] Conţinutul acestei scrisori denotă că a fost redactată în timpul luptelor de hărţuire cu oastea polonă, înaintea bătăliei de la Bucov, din 20 octombrie (într-o vineri, *ibidem*, doc. 218). Prin urmare scrisoarea poate fi datată marţi, 17 octombrie 1600.

241 [⟨1600, înainte de octombrie 19, Tabăra din Munţii Buzăului⟩

Spectabiles et Magnifici domini,

Vor disem hatte ich die Herrn auch berichtet vnd certificirt, dass die Turkhen vnd Pollakhen inn diss Land eingefallen sein; darumb bitte ich die Herrn vnd vermahne sie, damit sie mir auf dass eheist so es sein khan, bey Tag vnd Nacht Hulf schikhen, wofern es müglich nicht nur souil alls ich geschriben, sonder alle mit einander wol khomben khönnet; dann jezund ist die Zeith verhanden, da wir Ir Mayestätt vnd der Christenhaith dienen sollen, damit diss Land nicht auch inn der Feund Hende falle; dann da zuuor dass Pollnisch Leger gewesen, ist jezund aufbrochen vnd vmb ein Meil weegs weit nähner zu mir gerukht. Derhalben khan ich nicht zugleich mit den Turkhen vnd Pollakhen inn einem Land wohnen; so die Hulff inn drej Tagen nicht khombt, so khan ich lenger nicht bestehen, sondern muess mich zurukh begeben. Die Herrn wöllen mich allspaldt, ob mir dieselben irgend ein Hulf schikhen oder nicht, durch meinen Diener certificirn, damit ich wisse worzue ich mich halten soll. Ich meinem gethanen Ayd nach hab alspaldt meinen

Sohn hinaus, die Herrn mir aber khein Hulff geschikht, werde wich gezwungen sein mich auch hinaus zubegeben, denn ich den Feinden zu wider stehen nicht starkh genueg bin. Die Herrn wöllen diser Sachen Anfang vnd End, wie es zuegehen wirt, gar voll perpendirn vnd considerirn; denn ich wills mit Gott bezeugen, dass ich an dem nicht schuldig bin, auch nicht sein werde; der Vrsacher wirt vor Gott Rechenschaft geben miessen. Da mir aber die Herrn Hulf schikhen, so wölle das Volkh mit meinem Diener auf sein; den Weeg aber auf Bereczk wöllen die Herrn saubern vnd puzen lassen, vnd inn irem Leger aus breiten lassen, alls wenn die Herrn-dasselbsten hinnein vnd hiderwerts auf sie ziehen wolten; wen gleich die Herrn nicht ziehen, so wöllen sie es doch ausbreitten lassen [1]. Gott befolhen. Datum etc.

Michal Waida

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 458; Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 194; Hurmuzaki, IV, 1, p. 195—196, doc. CLXVIII.

Respectabili și măriți domni,

Înainte de această ⟨scrisoare⟩ am relatat Domniilor voastre că turcii și polonii au pătruns în această țară. De aceea, rog pe Domniile voastre și vă atenționez să-mi trimiteți ajutor cît mai grabnic cu putință, mergînd zi și noapte și, pe cît posibil, nu numai cît v-am cerut eu în scrisoare, ci ați putea veni chiar toți. Acum este momentul să servim pe Maiestatea sa și creștinătatea, pentru ca această țară să nu cadă și ea în mîna dușmanului. Polonii, care pînă acum au stat în tabără, s-au pus în mișcare și s-au apropiat cu încă o milă de mine; eu nu pot rămîne în țară, unde se află turcii și polonii; deci dacă ajutorul nu sosește în trei zile, eu nu mai pot ține piept și va trebui să mă retrag. Rog pe Domniile voastre să-mi arătați clar, prin omul meu, dacă îmi trimiteți sau nu ajutor, ca să știu pe ce mă bizui. Conform jurămîntului meu, mi-am trimis imediat fiul, dar Domniile voastre nu mi-ați trimis nici un ajutor ⟨și deci⟩ voi fi nevoit să vin și eu acolo, pentru că nu sînt suficient de întărit ca să țin piept dușmanului. După cum văd că se întîmplă, pe Domniile voastre vă interesează doar începutul și sfîrșitul lucrurilor. Domnul îmi este martor că eu nu am nici o vină pentru această ⟨situație⟩ și nici nu voi avea. Vinovatul va trebui să dea socoteală în fața Domnului. Dar dacă Domniile voastre îmi trimiteți ajutor, atunci oastea să vină cu omul meu. De asemenea, vă rog să puneți să se curețe drumul spre Brețcu și să fie lărgit pînă la taberele Domniilor voastre, ca și cum Domniile voastre înșivă ați voi să circulați pe acele drumuri. Chiar dacă Domniile voastre nu veți circula pe ele, să fie totuși lărgite [1]. Domnul să ne ajute!

Mihai Voievod

---

[1] Probabil o stratagemă imaginată de Mihai Viteazul pentru a crea cancelarului Zamoyski impresia pericolului unei tăieri a retragerii oastei polone prin pătrunderea imperialilor în Moldova.

242 **1600 octombrie 21, Ilieni**

Allergnedigister Khayser vnnd Herr etc.,

Ich wolte zwar vber den andern oder dritten Tag gern Eur Mayestätt der taglichen hinnigen Fürlauffenhaith vnd gefehrlichen verdächtlichen vnuersehnen Veränderung allergehorsambist erindern; so ligt von hinn aus bis

gen Saggmar vber 36 vnd nahend 40 Meill khein ordinari Posst, und von hie aus ists vber den Zeitner oder Chronstetter Wald mit wenig Personen bej disen leiffen vor den Zaggeln zuraisen gefehrlich; dass ich also mich undterthenigist enschuldigen mues, da Eur Mayestät wider derselben Verlangen venigere vnd nit öfftere Bericht von mir zuckhomben; doch haltte ich mich allzeith fertig, wo nur ein Gelegenhaith furfiel, dieselb nich zuuersaumben, wie es Eur Mayestätt an den gefertigten Expeditionen gnedigist vernemben.

Wass vnss heut der Chakj geschrieben, dass gibt die Vertulmatschung; wäiss gleich nicht was man mit des Wallachen Sohn vnd Weib lezlich anfahlen werde. Wär Michal wider inn die Wallachej baldt anfangs zogen, hett die Moldau vnangefohten gelassen, so säss er jez inn der Wallachej mit Rhue noch, vnd khöndte Eur Mayestätt, der Christenhaith vnd im selbst vill besser nuzen und dienen.

Vom Schaz hör ich noch nichts, sorg er werde (da er khombt) vnter dem gemainen Sibenbirgerischen Khriegsvolkh (da man nicht grosse Fursehung thuet) ein gewalt Angryffen vnd Einfall nicht ohne Lebensgefahr der jhenigen so dabej sein werden.

Dass vill Schissen inn dem wallachischen Gebirg, darfon der Chaki meldet, verursacht, dass wir morgen auf ziehen vnd vnss zu Feld gleich fur die enge des Geburgs ein Meill von der Chronstatt, wo man ein vnd aus der Wallachej zeucht, legen werden, da der Michal geschlagen wurd, vnd die Pollakhen im nachvolgen wolten, iha in, den Wallachen selbst, nicht vber drej vier oder funf Hundert starkh, durch zu lassen; die vbrigen flichtigen Wallachen, sonderlich zufues, sollen andere Weeg vnd steg haben, wie es die Sibenbirger furgeben, sich zu saluirn. Es wirth morgen ausbrechen, wass dass vill Schiessen bedeut hatt.

Der Chakj hatt Bornamissa Baltasar vnd Olárd Ferenz zu vnss geschickht, die vnss vermeldt, dass die Congregation oder ir Landtag noch nicht angegangen, sondern des Legers Veränderung halben aufgeschoben sey. In dem negsten Leger wöllen sie sich mit einander vndterreden, vns vnss auf unser anbringen, dass wir dennecht vmb Eur Mayestätt Reputation willen vnsere Leuth bej dem Landtag haben solten, beantworten.

Vndter andern iren Postulatis soll dass erste sein, Erzherzog Mathias oder Erzherzog Maximilian ut absolutum Principem zu begern, vnd der von daussen nit dependire; im Fall aber der kheiner khämb, so wöllen sie liberam Electionem haben, einen vnter inen zuerwellen. Item dass von iren Landtsrechten khein Appelation hinaus gehe inn die Khron Vngern. Die Ratification der Donation vnd sonst mehr Begern, die nachdenklich sein werden, nicht mangln.

Ire Gesanten sein noch nicht benennt, die werden nicht ohne Difficulteten und schwöre Conditiones hinaus khomben.

Die Juramenta wöllen noch nicht praestirt werden, sondern sein auf den Landtag oder Congregation verschoben. Mich sihet dass Wesen von Tag zu Tag ye schiehen an, vnd wirt noch vill schwörer Tractatus abegeben, vnd des Chakj Donation stekht noch, daran ich wider allen meinen Willen khomben, vnd noch hoff sie soll sich selbst zerstossen, injustis Postulatis. Da Sibenbürger khein Gewaldt noch Eur Mayestätt Militiam merkhen, so werden sie nie recht zum Gehorsamb sich bringen lassen. Aus dem Quartir Illia Varosch, den 21. Octobris Anno 1600.

Allerunterthanigisten Gehorsambissten

D. Vngnad frhr.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 465—467; Haus-, Hof und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 913—915; Hurmuzaki, IV, 1, p. 179—180, doc. CLV.

Preamilostive împărat şi stăpîn etc.,

Încă de ieri sau chiar de alaltăieri am intenţionat să înfăţişez cu supuşenie Maiestăţii voastre evenimentele zilnice de aici şi schimbarea neprevăzută, periculoasă şi suspectă <a situaţiei>. Însă de aici pînă la Satu Mare, <pe o distanţă de> peste 36, poate chiar 40 mile, nu există nici o staţie de poştă ordinară, iar a călători prin pădurile din zona Braşovului, în grup mic, în apropierea secuilor, este periculos. Deci eu trebuie să-mi cer cu supuşenie iertăciune pentru că, faţă de aşteptările Maiestăţii voastre, aţi primit de la mine rapoarte mai rar, nu mai des. Totuşi, sînt gata oricînd — numai să am ocazie — să nu zăbovesc, după cum Maiestatea voastră poate vedea din prezenta expediţie.

Ceea ce ne-a scris astăzi Csáky, aceasta se află în traducere. Nu ştiu însă ce s-a întîmplat cu fiul şi cu soţia valahului. Dacă Mihai s-ar fi întors în Ţara Românească imediat <după victoria de la Şelimbăr> şi ar fi lăsat şi Moldova neatinsă, ar fi stat şi acum liniştit în Ţara Românească şi ar fi putut sluji şi mai bine Maiestăţii voastre, creştinătăţii şi lui însuşi.

Despre <sosirea> tezaurului nu am auzit încă nimic, dar mă îngrijorează faptul că acesta (dacă va sosi) va crea în rîndul oştirii transilvănene (dacă nu se vor lua măsuri deosebite de prevedere) ocazia unor puternice încăierări, cu pierderea vieţilor celor implicaţi.

Datorită multelor împuşcături din Munţii Ţării Româneşti, despre care ne-a înştiinţat Csáky, mîine ne vom deplasa de aici şi ne vom aşeza la loc de şes, chiar la gura trecătorii, la o milă de Braşov, acolo pe unde se intră şi se iese din Ţara Românească. Dacă Mihai va fi înfrînt, iar polonii ar voi să-l urmărească pe el, pe valah, el să poată trece aici, <dar> însoţit de nu mai mult decît trei, patru sau cinci sute de oameni; ceilalţi valahi fugari, îndeosebi cei pedeştri, vor trebui să o apuce pe alte drumuri şi poteci pentru a se salva, aşa cum cer transilvănenii. Mîine va ieşi la iveală ce a fost cu acele multe împuşcături.

Csáky i-a trimis la noi pe Balthasar Bornemissza şi pe Francisc Alárd, care ne-au anunţat că Dieta lor nu a început încă, ci a fost amînată din cauza schimbării taberei. Vor ca la următorul popas să se sfătuiască între ei şi să ne comunice răspunsul în <tabăra> noastră, dar noi, avînd în vedere necesitatea menţinerii reputaţiei Maiestăţii voastre, am răspuns că trebuie să trimitem oameni de-ai noştri la Dietă.

Între alte postulate ale lor, primul ar fi ca arhiducele Matthias sau arhiducele Maximilian să fie solicitat ca principe absolut, care să nu depindă de nimeni din afară. Însă în cazul în care nici unul nu va veni, atunci ei vor să facă o alegere liberă şi să fie ales unul dintre ei. De asemenea, conform dreptului provinciei, să nu plece nici un apel către Coroana Ungariei. Ratificarea donaţiilor şi multe alte <postulate> de acest fel, care trebuie să ne dea de gîndit, nu lipsesc.

Trimişii lor încă nu au fost numiţi; ei vor veni aici nu fără dificultăţi şi nu fără condiţii grele.

Jurămîntul încă nu a fost prestat, ci a fost amînat pentru Dietă. Lucrurile mi se limpezesc de la o zi la alta, iar tratativele vor fi şi mai dificile, pe lîngă faptul că donaţia pentru Csáky este încă neclară, contrar voinţei mele. De aceea, eu tot sper că aceste postulate injuste vor dispărea de la sine. Întru-

cît transilvănenii nu observă nici o forță și nici cel puțin pe ostașii Maiestății voastre, desigur că nu se vor lăsa cu ușurință aduși la ascultare. Dat la tabăra din Ilieni, la 21 octombrie anul 1600.

Preasupus și preaplecat,

D. Ungnad baron

243 1600 octombrie 21, Leț*

Illustrissimi ac Magnifici Domini,

Diss hab ich Euer Gestrengen zuwissen thuen wollen, dass mir von dem Zekel Moises und dem Peressit Mathe, so zwischen dem Gebirg ligen, zu disen Stund solche Zeitungen khumben, dass die Michal Vaidin vergangnen Abend zu inen angelangt sey; heut soll sie auf Lezfalua khomben, von hinnen will ich sie (dem Beschlus nach) ihrem Son nachschikhen, vnd wofern Ir Gestrengen mit ir reden wöllen, so khan Eur Gestrengen zu Illiafolu mit ir sich vndterreden, denn ich schickhe sie daselbst zue.

Es haben auch der Zekel Moises und Perefit Janos solches endpoten, dass sie den vergangnen Tag von Frue an ganzen 4 Stunden nach mittag vill haben hören Schiessen, allso das man nur auf einmal aus stukhen in die 40 Schuss gezelth hatt; wie es aber dem Waida gehe, khan man nicht wissen. Dises hab ich Eur Gestrengen inn Eill zuwissen thuen wöllen. Nach diesem was ich fur Zeitung haben werde, will ich alspald Eur Gestrengen certificirn. Aus den Rattsherrnen will ich noch heut etlich zu Ewr Gestrengen schikhen, damit Eur Gestrengen mit denselben von den fur vns augenscheinlichen Sachen sich beratschlagen. Ich aber (sollen Eur Gestrengen gewis glauben) auf das eheist, so es sein khan, nach all mein Vermögen binn darob, damit ich Irer Khayserlichen Mayestät mit Eur Gestrengen zugleich dienen khönne, dass es Ir Mayestätt Zuerweiterung vnd Wolfarth vnd diesem Land zu Nuz vnd Frumben cedirn, vnd geraichen möchte. Deus conseruet Illustrissimas Dominationes Vestras quám diutissimé saluas ac felices. Ex possessione Leczfalua die 21. Octobris Anno 1600.

Stephanus Chakj

* Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 470; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 917; Hurmuzaki, IV, 1, p. 178, doc. CLIV.

Preailuștri și măriți domni,

Vreau să aduc la cunoștința Domniilor voastre că în acest moment mi-au venit știri de la Moise Székely și de la Matei Perezschitt, care se află în munți, că noaptea trecută a sosit la ei soția voievodului Mihai. Astăzi ea urmează să sosească la Leț, iar de aici ⟨conform hotărîrii⟩, vreau să o trimit după fiul ei; în cazul că Domniile voastre doriți să vorbiți cu ea, atunci o puteți face la Ilieni, deoarece eu o trimit într-acolo.

Totodată, Moise Székely și Ioan Perefit mi-au mai adus la cunoștință că în ziua precedentă, de dimineață și pînă la ora 4 după-amiază, au auzit tot timpul împușcături și că numai la un moment dat au numărat 40 de împușcături. Despre cum îi merge voievodului nu se poate ști nimic. Or, acest lucru, eu aș fi vrut să-l aduc în primul rînd la cunoștința Domniilor voastre. De îndată ce voi avea vreo veste vă voi comunica-o. Chiar astăzi vreau să

trimit la Domniile voastre pe cîţiva dintre consilieri, pentru ca Domniile voastre să vă puteţi sfătui cu ei în privinţa lucrurilor pe care le vedem aici. În ceea ce mă priveşte (şi rog pe Domniile voastre s-o creadă), voi face tot posibilul pentru ca împreună cu Domniile voastre să servesc cît mai curînd şi din toate puterile mele, astfel încît preamărirea şi prosperitatea Maiestăţii sale să fie şi în folosul acestei ţări. Domnul să ţină pe Domniile voastre cît mai mult timp în sănătate şi fericire. De la moşia Leţ, la 21 octombrie 1600.

Ştefan Csáky

244 **1600 octombrie 21, Leţ**

Illustrissime Domine etc.,

De metandis castris hac hora cum dominis consiliarijs et reliquis magnatibus contulimus et communicatis consilijs visum nobis est vt cras in loco adhuc nos contineamus, de rebus omnibus nouis certius aliquid per crastinum intellecturi. Scripsimus etiam ad Moisem Zekely vt cras ad nos veniat cum reliquis primarijs viris, cum quibus inito consilio quicquid de die itineris et loco castror⟨um⟩ constituerimus, Illustr⟨iisimam⟩ Dom⟨inationem⟩ statim certiorum faciam: poterit itaq⟨ue⟩ Ill⟨ustrissima⟩ D⟨ominatio⟩ V⟨estra⟩ per crastinum se suorumq⟨ue⟩ continere. Cum autem de Vaivoda profligato iam certi simus, Valachia autem, Suae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis Caesar⟨eae⟩ Prouincia, Polonis teneatur, si ita Ill⟨ustrissi⟩mae Dom⟨inatio⟩ni V⟨est⟩rae placuerit, nobis valde probaretur, vt datis ad Cancellarium literis ipsum diligenter admoneret, ut statim prouincia Suae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis Caes⟨areae⟩ decederet, neue semina futuror⟨um⟩ dissidior⟨um⟩ inter Suam M⟨aies⟩t⟨a⟩tem Caes⟨aream⟩ et Poloniae Regem sereret; iam enim tam ipsis Polonis quam nobis caeso vtrobiq⟨ue⟩ Vaiuoda de iniurijs et damnis illatis afunde esse satisfactum. De quo cum hactenus etiam literis et nuncijs admonitus sit, mirum plane videri, quod nullam hactenus animi sui resolutionem fecerit, neq⟨ue⟩ nos scire literae n⟨ost⟩rae quonam pacto vna cum nuncijs periclitentur. De peditibus in alpium angustijis mittendis antea Illustr⟨issimam⟩Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩r⟨am⟩ requisiueram, quos vt iam statim eo expediat, eisq⟨ue⟩ viros primarios praeficiat, rogo; ego statim certos homines meos destinabo, qui ipsos in locum necessar⟨ium⟩ recta (sic) et sine detrimento ducant. In reliquo Ill⟨ustrissimam⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨estram⟩ bene valere cupio. Ex Leczfalua die 21 Octobris A⟨nn⟩o 1600.

Stephanus Chiakj

⟨P.S.⟩ Vxor Michaelis Vaivodae iam aduenit, cras Ill⟨ustrissimae⟩ D⟨ominationi⟩ V⟨estrae⟩ transmittam.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 450—451; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 901—902; Hurmuzaki, IV, 1, p. 177—178, doc. CLIII.

Preailustre domn etc.,

Am chibzuit, chiar acum, dimpreună cu domnii consilieri şi cu ceilalţi magnaţi cu privire la aşezarea taberelor şi, după ce ne-am împărtăşit părerile, ni s-a părut potrivit ca mîine să rămînem în acelaşi loc ca pînă acum; despre celelalte lucruri vom afla ceva sigur mîine. I-am scris şi lui Moise Székely

să vină mîine la noi cu ceilalţi bărbaţi de seamă; odată făcut planul dimpreună cu aceştia, de îndată ce vom hotărî ceva asupra zilei ⟨în care vom porni la⟩ drum şi asupra locului ⟨unde vom aşeza⟩ tabără, pe dată o voi înştiinţa pe preailustra ⟨voastră⟩ Domnie. Prin urmare preailustra voastră Domnie va putea mîine să stea pe loc ⟨împreună cu oamenii⟩ săi. Cum însă am fost înştiinţat în chip neîndoielnic că voievodul a fost înfrînt, iar Ţara Românească, provincie a Maiestăţii sale imperiale, este în stăpînirea polonilor, dacă aşa va socoti preailustra voastră Domnie, nouă ne-ar fi foarte pe plac ca, trimiţîndu-i cancelarului o scrisoare, Domnia voastră preailustră să-l îndemne cu grijă să părăsească pe dată ⟨această⟩ provincie a Maiestăţii sale imperiale şi să nu semene sămînţa unor discordii viitoare între Maiestatea sa imperială şi regele Poloniei. Căci învins fiind, de ambele părţi, şi de poloni şi de noi, voievodul a plătit deja îndeajuns pentru nedreptăţile şi pagubele aduse. Despre care lucru, deşi a fost îndemnat pînă acum prin scrisori şi soli, este foarte de mirare că nu a luat în inima lui nici o hotărîre, şi nici nu ştim ⟨dacă nu cumva⟩ scrisoarea noastră, dimpreună cu solii, nu sînt primejduite în vreun oarecare fel. Îi cerusem mai înainte preailustrei voastre Domnii să-i trimită pe pedestraşi în defileurile munţilor; vă rog să-i trimiteţi pe dată acolo punîndu-le în frunte bărbaţi de seamă; eu le voi trimite pe dată anume oameni ai mei care să-i ducă la locul potrivit aşa cum trebuie şi fără pierderi. În rest, doresc ca preailustra voastră Domnie să fie în bună sănătate. Din Leţ, în ziua de 21 octombrie, în anul 1600.

Ştefan Csáky

⟨P.S.⟩ Soţia voievodului Mihai a sosit deja; mîine o voi trimite preailustrei voastre Domnii.

245 **1600 octombrie 22, Ilieni**

Ill⟨ustrissi⟩me domine et amice nobis obseruan⟨dissi⟩me,

Iam binas proximis diebus ad Ill⟨ustrissi⟩mam do⟨minatio⟩nem V⟨est⟩ram de statu huius Sacr⟨ae⟩ Caes⟨areae⟩ et Regiae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis prouintiae rebusq⟨ue⟩ eiusdem Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae hic gestis l⟨itte⟩ras dedim⟨us⟩, quas Ill⟨ustrissi⟩mae do⟨minatio⟩ni V⟨est⟩rae per legatos n⟨ost⟩ros recte exhibitas esse minime dubitamus. Quod uero nihil hactenus Ill⟨ustrissi⟩ma do⟨minatio⟩ v⟨est⟩ra ad eas responderit, aut nuncios n⟨ost⟩ros ad eam cum li⟨tte⟩ris expeditos remiserit, admirari satis nequimus. Intelligimus autem Ill⟨ustrissi⟩mam do⟨minationem⟩ V⟨est⟩ram citra priores n⟨ost⟩ras nomine Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae factas requisitiones, cum ualido exercitu prouintiam Valachiae, quae aeque eo iure, quo et haec Transs⟨iluan⟩ia suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti dedita est, inuasisse atq⟨ue⟩ Michaelem Vaiuodam, cum quo no⟨m⟩i⟨n⟩e suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis iam plane conclusum et de tuendis suae Mai⟨ies⟩t⟨a⟩tis partibus omnino transactum fuerat, profligasse; quo Ill⟨ustrissi⟩mae do⟨minationis⟩ v⟨est⟩rae facto Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem suam Caes⟨aream⟩, nunc alioqui rebus Christianae Reipub⟨licae⟩ contra communem Christiani nominis hostem sat intentam et occupatam, grauiter offensam atq⟨ue⟩ compactata Regnoru⟨m⟩ et iura faederis inter Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem suam Caes⟨aream⟩ et Regnum Poloniae iam olim subsecuta et hactenus sancte conseruata laesa, fracta violataq⟨ue⟩ esse, nihil dubij est. Cum uero Vaiuoda ipse hic atq⟨ue⟩ ibi caesus, iamq⟨ue⟩ de iniurijs et damnis per ipsu⟨m⟩ illatis abunde satis-

factum sit, Ill⟨ustrissi⟩mam do⟨minatio⟩nem V⟨est⟩ram amice petimus uelit statim ex ista Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis suae prouintia exercitum suu⟨m⟩ reducere eamq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti suae absq⟨ue⟩ quauis difficultate relinquere, cuius nos nomine suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis curam suscipiemus; neq⟨ue⟩ contendat Ill⟨ustrissi⟩ma do⟨minatio⟩ V⟨est⟩ra ansam futuri dissidij inter suam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem et Regnum Poloniae fiendi hac r⟨ati⟩one praebere uinculaq⟨ue⟩ pacis et bonae uicinitatis rumpere, quin potius ea fouere et omni conatu sarta tectaq⟨ue⟩ conseruare studeat. Faciet Ill⟨ustrissi⟩ma do⟨minatio⟩ V⟨est⟩ra ea in parte rem Christinae Reipub⟨licae⟩ utilem, aequitati congruam ac compactis Regnorum dignam. Ill⟨ustrissi⟩mam do⟨minatio⟩nem v⟨est⟩ram in reliquo ad uota feliciss⟨ime⟩ ualere optamus. Datum in Castris ad Oppidum Illieffalua metatis 22 die Octobris A⟨nn⟩o 1600.

Ill⟨ustrissi⟩mae do⟨minati⟩onis v⟨est⟩rae,
Amici et ser⟨ui⟩t⟨o⟩res,

G. Basta, Dauid Vngnad, Michael Zekelly

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 2, c. 55—57; Archiwum Paristwowe Miasta Krakowa, Wojewódszta Krokowskiego, Zbiór Rusieckich, 129/9; Hurmuzaki, I, supl. II, p. 648, doc. CCCXLIV.

Preailustre domn şi prieten nouă preavrednic de cinstire,

Mai zilele trecute am trimis preailustrei voastre Domnii două scriso i despre situaţia acestei provincii a sfintei Maiestăţi imperiale şi regeşti şi despre faptele săvîrşite aici de Maiestatea sa, fapte care nu ne îndoim că au fost înfăţişate cum se cuvine preailustrei voastre Domnii de către solii noştri. Apoi, ne mirăm foarte că preailustra voastră Domnie nu ne-a răspuns pînă acum şi nici pe solii noştri trimişi la ea nu i-a trimis înapoi cu vreo scrisoare. Am aflat însă că preailustra voastră Domnie, nesocotind cererile noastre, făcute în numele Maiestăţii sale, cu o mare oaste a cotropit Ţara Românească, care ţine de drept, ca şi această Transilvanie, de Maiestatea sa şi că l-aţi alungat pe Mihai voievod, cu care, în numele Maiestăţii sale, s-a hotărît şi rînduit, întru totul, despre apărarea ţinuturilor Maiestăţii sale. Nu încape îndoială că, prin această faptă a preailustrei voastre Domnii, Maiestatea sa imperială a fost mult jignită, de altminteri acum atît de prinsă şi preocupată de treburile creştinătăţii contra duşmanului comun al numelui de creştin, şi astfel înţelegerile ⟨celor două⟩ puteri şi legiuirile tratatului stabilite odinioară între Maiestatea sa imperială şi Regatul Poloniei, păstrate cu sfinţenie pînă acum, au fost nesocotite, încălcate şi violate. Apoi, deoarece voievodul însuşi a fost doborît şi aici, şi acolo, şi deoarece pentru jignirile şi pagubele aduse de acesta s-a plătit deja din plin, rugăm prietenos pe preailustra voastră Domnie să binevoiască să-şi retragă pe dată oştirea din această provincie a Maiestăţii sale şi să o lase, fără vreun neajuns ,⟨în seama⟩ Maiestăţii sale şi noi vom lua asupra noastră grija ei, în numele Maiestăţii sale; nici să nu încerce preailustra voastră Domnie să ofere, în temeiul acesta, prilej pentru o viitoare neînţelegere ce s-ar ivi între Maiestatea sa şi Regatul Poloniei, şi să rupă legăturile de pace şi bună vecinătate, ba mai degrabă să-şi dea toată silinţa să le menţină şi să le păstreze întocmai. ⟨În felul acesta⟩ preailustra voastră Domnie va face, în acea parte, un lucru folositor pentru creştinătate, potrivit cu dreptatea şi demn de înţelegerile ⟨celor două⟩ domnii. În rest, dorim preailustrei voastre Domnii sănătate întru fericire, după ⟨a

voastră⟩ voie. Dată în tabăra aşezată lîngă tîrgul Ilieni, în ziua de 22 octombrie, anul 1600.

Ai preailustrei voastre Domnii,

Prieteni şi slujitori,

G. Basta, David Ungnad, Mihai Székely

246 **1600 octombrie 22, Ilieni**

Post Scriptum. Vom 22. Octobris Anno 1600

Allergnedigister Khayser vnd Herr,

Wass inn vergangener Nacht fur zwaj Schreiben vom Herrn Chaki khomben, dass der Michal vom Kanzler geschlagen sey, dass geben die Vertulmaschungen; wass heut abermal der Herr Chaki schreibt, dass vernemben Eur Mayestät einligend.

Der Herr Zekhel vnd Herr Pete Lasslo werden morgen an dem Pass mit dem Chaki sein; wir sorgen vns des Canzlers, dass er nachdem er den Mihal geschlagen, nicht mit dem Sigismundo inn diss Landt fall.

Dess Wallachen Weib khombt morgen mit 19 Wägen inn die Khronstatt, vnd gibt doch fur die Mueter hab ir nur 200 Taller zur Zehrung gelassen, den Schaz vnd dass Besste wekhgefurth; dass ist mir vnglaublich; sy wirt gen Falu zu irem Sohn belaitet.

Die Mueter soll durch den Pass bei der Hermanstatt bey dem Rothen Thurn genanth inn dass Landt khombn. Der Landtag wirt wider verschoben auf ein 3 Tag.

Dass Schweren der Sibenbirgerischen Kriegsleuth will noch nit fort. Sibenbirger sein spaltig auf drei Partheien, vnd sehn Ir vill des Kornis Ankunfft nicht gern, von welchem seine Leuth heut herkhomben; Kornis vnd Csaki werden fort competiren vnd dass Zerritwesen noch mehr verwirren [1].

Beözkrek solle die Freyheyduggen gar ausbrent haben [a].

Dess Michal Weib khlagt jammerlich vnd erschreckhlich vber ires Manss gottlosserliches Leben, dass nit ein Wunder wer, die Erd hett in lengst verschlungen, vnd sie hab im den Vntergang diss ganz Iar herumb prophezeith.

Dauid Vngnad

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 476; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 921; Hurmuzaki, IV, 1, p. 181, doc. CLVII.

---

[a] Pasajul: *Dass Schweren... ausbrent haben* lipseşte în Hurmuzaki.

Post-scriptum din 22 octombrie 1600

Preamilostive împărat şi stăpîn,

Cele două scrisori sosite noaptea trecută de la domnul Csáky, ⟨anunţînd⟩ că Mihai a fost bătut de cancelar, le aveţi în traducere. Însă ceea ce ne scrie astăzi domnul Csáky, Maiestatea voastră află din anexă.

Domnul ⟨Mihai⟩ Székely şi domnul Petru László vor fi mîine la trecătoare, împreună cu Csáky. Ne temem ca nu cumva cancelarul, după ce l-a bătut pe Mihai, să năvălească în această provincie ⟨a Transilvaniei⟩ împreună cu Sigismund.

Soția valahului sosește mîine la Brașov, cu 19 care. Pentru cheltuielile de drum ale mamei a lăsat însă numai 200 taleri. Tezaurul și cele mai bune lucruri le-a luat cu ea. Nu-mi vine să cred! Va fi condusă spre Ilieni, la fiul ei.

Mama trebuie să intre în provincia ⟨Transilvaniei⟩ prin trecătoarea spre Sibiu, numită Turnu Roșu. Dieta va fi iarăși amînată cu trei zile.

Jurămîntul armatei transilvănene nu a sosit încă. Transilvănenii sînt divizați în trei partide și mulți dintre ei nu văd cu plăcere sosirea lui Kornis, unii dintre oamenii acestuia venind astăzi aici. Kornis și Csáky se află în continuare în competiție, iar dezmembrarea se agravează [1].

Se spune că Becicherecul ⟨?⟩ ar fi fost cu totul ars de haiduci.

Soția lui Mihai se jeluiește amarnic și înspăimîntător pentru viața fără frică de Dumnezeu dusă de soțul ei, că este o minune că pămîntul nu l-a înghițit pînă acum și că ea i-a prezis tot anul acesta pieirea.

David Ungnad

---

[1] În textul german al acestui paragraf, unele nume au fost substituite cu: *Virus* pentru Kornis, *Orion* pentru Csáky, *Pleyades* pentru nobilii transilvăneni, numele reale fiind scrise deasupra rîndului. Cuvintele *spaltig* (divizați) și *competiren* (a fi în competiție) apar criptografiate. Descifrările aflate deasupra cuvintelor respective aparțin, probabil, Cancelariei imperiale.

247 **1600 octombrie 22, Leț**

Illustrissime Domine etc.,

Wir sehen fur güeth an, damit Eur Gestrengen den Herrn Michael Zaggel allsspaldt morgen frue vor Tags an das Ort, da Eur Gestrengen die 500 Fuesskhnecht den Pass zuuerhieten hin verordent, schikhen wöllen. Wir gleichsfalls wollen mit dem Segnei Pongraz vnd den andern furnembisten Herrn sehen dass wir zeitlich dahin gelangen vnd alss dann dasselbst das Fuesvolkh mit guetter Verordnung bestöllen mögen, denn die Reutter, vnserem Guetachten nach, sind schon alda nichtsnuz; weillen daselbst ein enges vnd wiestes Ort ist, mues man es jezund mit guetten Schuzen befesstigen. Worumb wir aber die Reuter dort bisshero gehalten haben, das weiss Eur Gestrengen woll; dieselben wöllen wir nach disem aufs Ebne quartirn, denn sie dort khein Fueter fur die Ross nicht bekhumben khönnen. Allsspald wir dort die Sachen woll bestöllen vnd guete Verordnung werden gethan haben, wöllen alspald wider zurukh khomben vnd vnser Volkh hie nahend zusamb inn die Dörffer legen, vnd wenn vns irgend gewisse Zeitung wegen der Pollakhen einkhomben werden, vnd die Notturfft erfordern wirt, wöllen wir alspald zugleich mit Eur Gestrengen ziehen. Eur Gestrengen verrukhe auch von dannen nicht ehe, bis der Herr Zaggel wieder zurukh khombe, wir wöllen Eur Gestrengen woll berichten.

Wass vns der Barbelij Georg geschriben, vnd was er fur Zeitungen hab wegen des Vezir Bassa, schikhen wir hiemit Eur Gestrengen die Abschrifft aus welcher dieselbe alles grundtlich vernemben wirt. Der Allerhöchste gebe dass es dem allso sey.

Wir haben Eur Gestrengen auch wegen der Vaidin schreiben wöllen; weillen sie vber dass Gebirg zogen, ist sie sehr mied; derohalben lassen wir sie heut rhuen, morgen aber alspaldt fort fürden wöllen etc. Ex possessione Leczfalua die 22. Octobris Anno 1600.

Stephanus Csakj

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 473: Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 919; Hurmuzaki, IV, 1, p. 180—181, doc. CLVI.

Preailustre domn etc.,

Credem că este bine ca Domnia voastră să îl trimiteţi pe domnul Mihai Székely chiar mîine în zorii zilei, la locul ordonat de Domnia voastră pentru cei 500 oşteni pedeştri spre a apăra trecătoarea. Totodată vrem să ne vedem cu Pancratie Sennyey şi cu ceilalţi domni nobili, spre a ajunge acolo la timp şi a putea aşeza pedestrimea în bună ordine, călăreţii nefiind, după părerea noastră, de vreun ajutor; pentru că este un loc strîmt şi pustiu, trebuie întărit cu ţintaşi buni. Pentru ce i-am ţinut însă pe călăreţi pînă acum acolo, aceasta o ştie Domnia voastră. Deoarece acolo nu pot primi nici un fel de nutreţ pentru cai, îi vom încartirui la loc de şes. De îndată ce vom pune lucrurile la punct şi în ordine acolo, vom veni înapoi şi ne vom încartirui oastea aici în satele din apropiere, iar dacă vom primi vreo ştire despre poloni şi dacă se va da alarmă, ne vom pune în mişcare îndată, concomitent cu Domnia voastră. Domnia voastră să nu plece de acolo mai înainte de revenirea domnului ⟨Mihai⟩ Székely, iar noi vom da de ştire Domniei voastre.

Alăturat trimitem Domniei voastre copia scrisorii lui Gheorghe Borbély, cu ştirea despre vizir, din care Domnia voastră va afla totul exact. Să dea Domnul să fie aşa.

Noi am vrut să scriem Domniei voastre şi despre soţia voievodului ⟨Mihai⟩. Deoarece a trecut munţii, este foarte obosită; de aceea, o lăsăm astăzi să se liniştească, însă mîine o pornim la drum în continuare. De la moşia Leţ, la 22 octombrie anul 1600.

Ştefan Csáky

248 **1600 octombrie 23, Ilieni**

Allergnedigister Khayser vnd Herr etc.,

Ich will verhoffen, meine Schreiben vom 18. vnd 21. mit den Post Scriptis werden vor, mit oder gar boldt nach diser Expedition Eur Majestät zuekhomben sein, doraus Eur Majestät die täglichen Furlauffenhaithen diser Enden allergnedigist zuernemben haben.

Die Direction von hie aus biss zu den gelegten ordinari Possten inn Ober Vngern nahend bey 40 Meillen ist lamgsamb, miss vnd geferlich, darumb geruehen Eur Majestät den Verzug, bitt ich allergehorsambist, mir nit mit Vngnaden zuuermerkhen.

Heut sein der Herr Zakhel vnd Pete Lasslo mit dem Herrn Chaki zu dem Pass vnd Eng, so inn die Wallachei gehet, denselben mit Teutschen vnd Vngern, so Eur Majestät Vndterhanen sein, auch mit Geschiz wider den Kanzler zuuersichern. Ob er (Nach dem er den Michal den 21.diss geschlagen haben soll, welches doch nicht recht sider des 21. continuirt) herein dringen mit dem Sigismundo wolte. Die Sibenbirger haben des Pass Verwahrung dem Zekel Moises, der sich sehr verdächtig macht, vnd mit dem Sigismundo colludirt, vertraut, dass vnss nicht gefallen, derwegen die Veränderung vnd die Verwahrung auch mit Teutschen furgenomben heut worden.

Der Michal hatt 12 Stuckhl nahend am Pass gelassen; dass gibt Vermuetung, er hab nit mit dem Kanzler geschlagen, sonder sich besser inn das Gebierg retirirt, vnd sich versichert, vnss aber lieber alls den Pollackhen das

Geschiz vergönnen wöllen. Man gibt auch für, dass der Michal inn der Flucht (da er anderst vom Kanzler geschlagen worden, dass ich noch anderst nicht alls was der Chaki den 22. diss dem Herrn Basta geschriben, vergwisse) auf jez gemelten Pass zue fliehen wöllen; allss er aber vernomben, dass der Zekel Moises den Pass verwarth, hatt er vermelt, er sähe er sey jezt verraten, weill man seinen grossen Feindt, den Moises, den Pass vertraut vnd im alle Hulf abgeschlagen hatt, derwegen er sich gegen Caransebesch vnd Lugasch gegen Lippa begeben. Ist er nun flichtig, so möcht er auf Gross Wordein khomben.

Mit vnser Willen ist dem Zekel, weill er vnd die andern vom Mihal abgefallne Hussarn Eur Majestät zu schweren bis her tergiversirn, der Pass nicht vertraut worden. Aber die Sibenbirgerischen Herrn schlissen vnd exequirn zu weillen dass sie vnss erst hernach proponirn, vnd sein doch unter einander nicht einhöllig; dass gibt schwöre verdechtliche Handlungen ab, vnd die Pleyades [1] nemben inen den Zigl yhe mehr vnd mehr yhe lenger.

Heut ist die Michael Waidin nahend mit 9 Khobl vnd sonst vill Wägen bei disem Quartir furgefahren, vnd sich gegen denen, die sie zusehen hinaus geriten, diemuetig vnd beschaiden erzaigt. Ist allein inn einem rott damaschkhenem Zöblen Pelz, vnd ein alte Frau gegen ir vber gesessen, inn drey Wägen furtrefliche schenne Rossz 18 gehabt. Welches ich von heutiger Furlauffenhaith Eur Majestät vnterthenigist nicht verhalten sollen. Mich vnterthanigist beuelhend. Datum Illia Varosch den 23. Octobris Anno 1600.

Allervnterthanigister Gehorsambister

David Vngnad

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 487—488; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 929—930; Hurmuzaki, IV, 1, p. 182—183, doc. CLVIII.

Preamilostive împărat și stăpîn,

Sper că scrisorile mele din 18 și 21, cu post-scriptum-ul vor parveni Maiestății voastre concomitent sau imediat după această expediție, din care Maiestatea voastră va afla evenimentele zilnice din ultimul timp.

De aici pînă la ⟨prima⟩ stație de poștă, în Ungaria de Sus, pe o distanță de aproape 40 mile, ⟨drumul⟩ este anevoios și periculos, de aceea rog cu supușenie pe Maiestatea voastră să binevoiască a ierta întîrzierea și să nu gîndească aspru despre mine.

Astăzi domnii ⟨Mihai⟩ Székely și Petru László, împreună cu domnul Csáky, vor merge la trecătoarea spre Țara Românească, pentru a o întări împotriva cancelarului ⟨polon⟩ cu germani și cu unguri, care sînt supuși ai Maiestății voastre, precum și cu tunuri. Aceasta în eventualitatea că el (după ce, așa cum se spune, l-a învins pe Mihai la 21 a acestei luni, iar în continuare, după 21, nu mai procedează cinstit) ar voi să pătrundă încoace cu Sigismund. Transilvănenii au încredințat apărarea trecătorii lui Moise Székely, care a devenit foarte suspect și care este complice cu Sigismund, iar ca nu cumva să ne atace pe noi, astăzi întărim apărarea și cu germani.

Mihai a lăsat 12 piese ⟨de artilerie⟩ în apropierea trecătorii. Aceasta ne face să bănuim că el nu s-a luptat cu cancelarul, ci s-a retras în munți și s-a asigurat, preferînd să ne lase tunurile nouă, decît polonilor. Se mai spune că Mihai în retragere (în cazul că totuși a fost învins de cancelar, ceea ce nu eu cunosc însă nimic în plus față de ce a scris Csáky domnului Basta la 22 a acestei luni) ar intenționa să vină prin menționata trecătoare. Cînd însă a aflat că trecătoarea este apărată de Moise Székely, a spus că-și dă seama

că a fost trădat, deoarece trecătoarea a fost încredințată marelui lui dușman, Moise, tăindu-i-se orice ajutor; de aceea va porni spre Caransebeș și Lugoj, apoi spre Lipova; că, deci, dacă este fugărit va pleca spre Oradea.

Trecătoarea nu a fost încredințată cu aprobarea noastră lui ⟨Moise⟩ Székely, deoarece el și ceilalți husari care l-au trădat pe Mihai tergiversează încă să depună jurămîntul ⟨față de Maiestatea voastră⟩. Însă domnii transilvăneni hotărăsc și pun în practică hotărîrile lor și numai după aceea ne aduc și nouă la cunoștință și nici nu sînt unanimi între ei. Aceasta duce la negocieri dificile și suspicioase, iar transilvănenii [1] răpesc astfel mult timp lui ⟨Mihai⟩ Székely.

Astăzi a sosit la tabăra noastră soția lui Mihai, cu nouă calești și mai multe care. Celor care au mers la ea să o vadă le-a părut obosită și modestă. Era îmbrăcată doar într-o blană de samur cu damaschin roșu, iar în fața ei era așezată o femeie bătrînă. La trei care avea 18 cai minunați, fapt pe care eu nu mă pot abține să-l menționez Excelenței voastre în cadrul știrilor de astăzi. Rămîn același preasupus. Dat la Ilieni, la 23 octombrie anul 1600.

Preasupus și preaplecat,

David Ungnad

---

[1] Vez supra, nota 1 de la doc. 246.

249 **1600 octombrie 23, Bucov**

Ill⟨ustres⟩, Magnifici, Generosi Domini amici car⟨issimi⟩ et obser⟨uanndisti⟩mi,

Binis Mag⟨nificarum⟩ et Gen⟨erosarum⟩ D⟨ominationum⟩ V⟨estrarum⟩ l⟨ite⟩ris respondeo. Primum eo potissimum consilio me cum exercitu a Regia Ma⟨ies⟩t⟨a⟩te domino meo clemen⟨tissi⟩mo esse missum, ut eas a Michaele paenas exigerem, quae a facinoroso homine iure optimo erant exigendae, quod is non solum prouinciam tutelae ipsius Ma⟨iesta⟩tis Moldauiae per uim occupasset, uerum etiam milite suo confinia Regni Russiae et Podoliae depopulata essent, bonis Regiae mensae atq⟨ue⟩ nobilium ferro igniq⟨ue⟩ uastatis.

Facio itaq⟨ue⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ certiores exercitum Sac⟨rae⟩ Regiae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis cum ipso prospere pugnauisse, Dominico die Idibus Octobris [1], cum insedisset cales deiectus inde est, et miles eius concisus idem uno illo eodemque tempore cum post montem castris positis in monte copias collocasset consimili modo inde pulsae praecipiti fuga repetiuerunt castra. Die Lunae cum fossarum margines quas hyberni torrentes imbresq⟨ue⟩ effecerant occuparet exercitumq⟨ue⟩ Regiae M⟨aiesta⟩tis, morarentur fortiter reiectus in montes sese recepit, cum deinde castra die ueneris undecimo Calendas Nouembris [2] ad flumen telesinum quod superandum erat loco nomine Bukobyl matura difficili et impedito possuisset aciemq⟨ue⟩ instruxisset spe omni collocata in peditatu et tormentis in sylua qua exercitui Sac⟨rae⟩ Regiae M⟨aiesta⟩tis progrediendum erat ocultatis et cum peditatus Regius ac Cosaci Hirenien⟨ses⟩ in eandem syluam ingressi eos pepulisset ac equitatus in reliquum exercitum eius impetum fecisset superatus dispersis in tres diuersas partes, in fugam copijs ipse quoq⟨ue⟩ se fugae dedit. Est dominationum V⟨estra⟩ rum hostem Sac⟨rae⟩ Regiae M⟨aiesta⟩tis si se ad D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ recipiat capere et uinctum Sacrae Reg⟨iae⟩ Maiestati

tradere. Praemisit Michael ad D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ vxorem et filium. Perspicuum est maritum et patrem ibidem apud D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ fore. Rogo ut cum Regia M⟨aiesta⟩te hac in re sincere uelint agere, breuius scribo quod G⟨ene⟩rosus D⟨omi⟩nus Ioannes Wozuczinski caetera exponet cui ut fidem in ijs rebus ad D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ perferet adiungat et ad me quam primum cum responso remittat peto. Quod superest opto D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ bene ualere. Datum ex Castris ad Bukobyl die 23 mensis Octobris A⟨nn⟩o 1600.

Mag⟨nifica⟩rum D⟨ominationum⟩ V⟨est⟩rarum
Amicus deseruire paratus

Ioan⟨nes⟩ Zamoiskj
Regni Poloniae Cancelar⟨ius⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 484—485; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 927—928; Hurmuzaki, IV, 1, p. 184—185, doc. CLX.

Iluştri, măriţi, nobili domni, prieteni preaiubiţi şi preavrednici de cinstire,

Răspund celor două scrisori ale măritelor şi nobilelor voastre Domnii, mai întîi de toate că eu am fost dinadins trimis cu oastea de către Maiestatea regească, domnul meu preamilostiv, ca să-l pedepsesc pe Mihai aşa cum trebuie pedepsit, după dreapta rînduială, un om nelegiuit; pentru că el nu numai că a ocupat cu silnicie ţara Moldovei, ⟨aflată⟩ sub oblăduirea Maiestăţii sale, ci chiar, cu oastea sa, a pustiit hotarele ţinuturilor Rusiei şi Podoliei, trecînd prin sabie şi foc bunurile Coroanei şi ale nobililor.

Aşadar, fac cunoscut Domniilor voastre că oastea sfintei Maiestăţi regeşti s-a luptat, în chip norocit, cu el în ziua de duminică, la idele lui octombrie [1]; după ce a ocupat potecile muntelui, a fost alungat de acolo, iar oştenii săi au fost ucişi; în acelaşi timp, după ce şi-a instalat tabăra în spatele muntelui, iar trupele şi le-a aşezat pe munte, respinşi fiind în acelaşi chip ⟨şi⟩ de acolo, luînd-o la fugă, s-au reîntors în tabără. Luni, deşi ocupase marginile rîpelor pe care le săpaseră şuvoaiele iernii şi ploile şi care ţinuseră în loc oastea Maiestăţii regeşti, fiind respins cu tărie, s-a retras în munţi; apoi, după ce vineri, în ziua a unsprezecea înaintea calendelor lui noiembrie [2] şi-a aşezat tabăra lîngă rîul Teleajen, care trecea printr-un loc anevoios şi greu accesibil, numit Bucovel, şi după ce şi-a dispus oastea în linie de bătaie, punîndu-şi toată nădejdea în pedestrime şi pitindu-şi maşinile de luptă în pădurea prin care trebuia să înainteze oştirea sfintei Maiestăţi regeşti, după ce pedestrimea regelui şi cazacii nizovi, pătrunzînd în acea pădure, l-au respins, iar cavaleria a dat năvală asupra restului oştirii lui, împrăştiindu-i trupele, în goană, în trei părţi diferite, el însuşi a luat-o la fugă. Este de datoria Domniilor voastre să-l prindeţi şi să-l predaţi sfintei Maiestăţi regeşti pe acest vrăjmaş al ei, dacă s-ar refugia la Domniile voastre. Mihai şi-a trimis la Domniile voastre soaţa şi fiul; este neîndoios că ⟨el ca⟩ soţ şi tată se va afla tot acolo, la Domniile voastre. Vă rog să voiţi cu inimă curată a purcede în această privinţă, într-un ⟨gînd⟩ cu Maiestatea regească. Vă scriu mai pe scurt că nobilul domn Ioan Wozuczyński vă va înfăţişa celelalte lucruri, căruia vă rog să-i daţi crezare în ce priveşte lucrurile pe care le va spune Domniilor voastre şi să-l trimiteţi cît mai grabnic cu răspuns către mine. În rest, doresc bună sănătate Domniilor

voastre. Dată în tabăra de la Bucovel, în ziua a 23-a a lunii octombrie, în anul Domnului 1600.

Al măritelor voastre Domnii,
Prieten gata de slujbă,

Jan Zamoyski,
cancelar al Regatului Poloniei

---

[1] 15 octombrie.
[2] 21 octombrie.

250 **1600 octombrie 24, Ilieni**

Post Scriptum vom 24. Octobris Anno 1600.

Allergnedigister Khaiser und Herr,

Die furgeben Schlacht mit dem Kanzler vnd dem Mihal will vill mehr etlichen vnterschidlichen Scharmizln vnd endlich einem Abzug gleich alls einer Schlacht sehen, darfon wir mehrerer Gewisshaith erwarten.

Die Siculi haben heut an uns bringen lassen, wenn Eur Mayestät inen ir Freyhait lassen, bej derselben zulebn vnd zu beharren; dem sein die Landleuth gar zu wider, vnd warnen vns den Pleyadibus [1] nicht zu vertrauen. Daraus nun Eur Mayestät allergnedigist erwegen khönnen, wie gefährlich das Wesen noch hinn vnd misslich stehet.

Die Schlesichen Reuter vnd Khnecht dringen starkh auf iren Abzug, doch sonst willig, wann nur die Fursten vnd Stend inen derwegen zueschreiben, Eurer Mayestät lenger treulich zu dienen. Es wär vonnötten dass sie den ganzen Winnter hinnen blieben; den ziehen sie jezt baldt zu halbem Nouember aus dem Land, so ist Herr Basta gar bloss, vnd khan sich vor kheinem widerwertigem Zuestand im Land widersezen, auch khein Ernst sonst brauchen.

Der Cornisch hatt seiner zwen Diener zu vns vnd den Stwnden geschickht fragt ob man seiner Beger, so wölle er khomben, vnd das was er von Eur Mayestät im Beuelh hatt, anbringen; die Stend oder Siebenbirgerischen Herrn begern seiner gar starkh, vnd sein seiner zum lengsten auf den 28 oder 29 diss gewärtig. Der Landtag ist auch so lang verschoben, sorg sy werden in ad suas partes pertrahirn wollen, vnd dass lang gesuecht vnd getriben Jurament des Zekel Moises vnd den andern bleibt noch stekhen. Ich khan nichts guets draus vermueten. Niger [2] gehet zu Landt, hofft darmit mehr alls mit etwas Ernst zu richten; dass Gott geb; der Landtags Schlus wirt vill inn wenig Tagen erclären vnd ire Gesanten wann die hinaus khumben, wir reden darfon dass unser einer auch darauf sein solle, wie ichs vor disem Eur Mayestät gehorsambist angedeut.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 491; Haus-, Hof-und Staats. archiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 932; Hurmuzaki, IV, 1, p. 186, doc. CLXII

Post-scriptum din 24 octombrie anul 1600

Preamilostive împărat și stăpîn,

Așa-zisa bătălie dintre cancelar și Mihai trebuie văzută mai degrabă ca un șir de hărțuieli separate terminate cu o retragere; în legătură cu acestea noi sîntem în așteptarea unor știri.

Secuii ne-au trimis astăzi de ştire că dacă Maiestatea voastră le lasă lor libertatea, pentru ca ei să trăiască nestingheriţi în această ⟨libertate⟩, ceilalţi transilvăneni vor fi împotriva acestui fapt; ei ne previn şi pe noi să nu avem încredere în nobilii transilvăneni [1]. De aici şi Maiestatea voastră poate aprecia cît de periculoasă este încă situaţia şi cît de rău stăm.

Cavalerii şi pedestraşii silezieni insistă mult să plece, totuşi vor arăta bunăvoinţă dacă vor primi în scris de la stăpînii lor şi de la staturi să servească mai departe cu credinţă pe Maiestatea voastră. Ar fi necesar ca ei să rămînă aici toată iarna. Dacă pleacă din provincie în curînd, la jumătatea lui noiembrie, atunci domnul Basta rămîne absolut descoperit şi nu se va mai putea opune nici unei revolte în provincie şi nu se va mai putea folosi de nici o forţă armată.

Kornis a trimis doi dintre oamenii lui la noi şi la stări. A întrebat dacă — în caz că va veni — va trebui să-şi expună cererile şi să aducă ceea ce are în păstrare din partea Maiestăţii sale. Staturile sau nobilii transilvăneni aşteaptă cu nerăbdare sosirea lui, care va fi cel mai tîrziu la 28 sau 29 ale acestei luni. Şi Dieta a fost amînată tot pentru atunci şi mă tem că îl vor atrage de partea lor, iar mult aşteptatul şi discutatul jurămînt al lui Moise Székely şi al celorlalţi va rămîne tot împotmolit. Eu nu presimt nimic bun din aceasta. Basta [2] pleacă prin provincie şi speră să ridice ceva oaste — să dea Domnul! Hotărîrea Dietei se va lua probabil în cîteva zile, iar noi vom discuta cu trimişii ei, cînd vor veni aici, în sensul ca unul dintre ai noştri să fie prezent acolo, după cum eu am arătat Maiestăţii voastre într-un raport anterior.

---

[1] Vezi supra, nota 1 de la doc. 246.

[2] „Niger" era apelativul cifrat pentru Gheorghe Basta.

251 — 1600 octombrie 25, Praga

Iniunxeramus Magnifico fide⟨li⟩ nobis dilecto Abraamo Burgrauio a Donaw, libero Baroni in Wartembergh et Kreschow, nostro Consiliario et Marchionatus superioris Lusatiae Prouinciali Praefecto [a], ut Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae syncerum et amicum, quem in omnibus erga ipsam geramus, affectum testaretur diligenterq⟨ue⟩ cum ipsa de Moldauicis iuxta mentem et perpetuam animi n⟨ost⟩ri integritatem ageret. Interea vero, dum varia ipsum impedimenta, et quidem pergrassantis in Polonia pestis contagia, quominus progrederetur, impediunt, Nuncius nobis ex Transyluania adfertur Michaelem Valachiae Vaiuodam inde profligatum, Prouinciamque totam n⟨ost⟩ram in potestatem, praestito ab Ordinibus omnibus fidelitatis sacramento redijisse ipsumq⟨ue⟩ Vaiuodam iureiurando interposito nobis esse de integro, ne quid amplius aduersi moliatur, subiecisse. Atq⟨ue⟩ id quidem ut Ser⟨enita⟩ti V⟨est⟩rae quamprimum significaremus ideo nobis faciendum duximus ut voluntatem n⟨ost⟩ram optimam qua necessitudinis bonaeq⟨ue⟩ vicinitatis iura quae nobis cum Ser⟨enita⟩ te V⟨est⟩ra Poloniaeq⟨ue⟩ Regno intercedunt, iterum atq⟨ue⟩ iterum profiteremur ne quid in animo nos, quod ab amicitia syncera alienum sit, habere aut unquam habuisse Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra Regniq⟨ue⟩ Ordines existiment, neue quid in Transyluaniam aut Valachiam sua ex parte quod hostile vel inimicum sit, suscipi siue aperte siue dissimulanter sinant sed arma potius quae Transyluaniae finibus inten-

tari audimus in Turcas conuertant. Nostrae Ser⟨eni⟩tas V⟨est⟩ra constantiae secura esse poterit, nequaquam nos passuros esse, ut ijs ex partibus vis Regno Poloniae, vel iniuria inferatur. De reliquo Ser⟨enita⟩tem V⟨est⟩ram prosperis frui successibus optamus. Datum in arce n⟨ost⟩ra Pragae, 25 Octobris 1600.

⟨P.S. Addimus his literis ut a Consiliarijs n⟨ost⟩ris e Transyluania in lingua⟨m⟩ germanicam translatam accepimus quid Sigismundus Batoreus ad illius Prouinciae Ordines scripserit. Unde cum deprehendatur ope illum Polonorum niti, a Ser⟨enita⟩te V⟨est⟩ra necessitudinis fiducia niti possimus ut in officio suo, ne violandis bonae vicinitatis iuribus occasio praebeatur, contineat.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Polonia, r. 6, c. 630—631; Archiwum Głowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, IV, 1, p. 185—186, doc. CLXI; XII, 2, p. 1 072, doc. MDXLVII.

---

[a] La Hurmuzaki titulatura lipseşte.

I-am pomenit măritului şi credinciosului, iubit nouă, Abraham burgraf de Dunăre, baron de Wartemberg şi Kreschow, consilier al nostru şi margraf al Lusaţiei Superioare să-i mărturisească Luminăţiei voastre simţămîntul curat de prietenie pe care i-l purtăm în toate împrejurările şi să trateze atent cu ea despre situaţia Moldovei, potrivit gîndului şi cinstei desăvîrşite a sufletului nostru. În vremea asta însă, în timp ce lui îi stau în cale felurite piedici, şi în plus nenorocirile de pe urma molimei care se întinde în Polonia, un sol ne aduce ştiri din Transilvania că Mihai, voievodul Ţării Româneşti, a fost doborît acolo şi întreaga provincie a trecut din nou în puterea noastră, fiind depus jurămîntul de credinţă de către toate ordinele, iar voievodul, depunînd jurămîntul să nu mai uneltească împotrivă-ne, ni s-a supus din nou. Şi de aceea am socotit că este de datorinţa noastră să-i facem cunoscut cît mai degrabă acest lucru Luminăţiei voastre, ca să mărturisim iar şi iar buna noastră voinţă prin care ⟨recunoaştem⟩ drepturile legăturilor de prietenie şi ale bunei vecinătăţi care ne unesc cu Luminăţia voastră şi cu Regatul Poloniei, ca nu cumva Luminăţia voastră şi ordinele regatului să creadă că noi avem sau am avut vreodată în gînd ceva care să fie străin de prietenia curată şi aici să nu îngăduie să se pornească, fie pe faţă, fie în ascuns, vreo faptă care să fie vrăjmaşă sau duşmănoasă, ci mai degrabă să întoarcă armele, care am auzit că sînt îndreptate asupra hotarelor Transilvaniei, împotriva turcilor. Luminăţia voastră poate să fie sigură de statornicia noastră, ⟨căci⟩ noi nicicînd nu vom răbda ca dinspre acele părţi să se facă vreo silnicie şi nedreptate Regatului Poloniei. În rest, dorim ca Luminăţia voastră să se bucure de bună reuşită. Dată în oraşul nostru, Praga, 25 octombrie 1600.

⟨P.S.⟩ Adăugăm în această scrisoare că am primit de la consilierii noştri din Transilvania o traducere în limba germană a ceea ce a scris Sigismund Báthory ordinelor acelei provincii. Întrucît din acea scrisoare se vede că el se bizuie pe ajutorul polonilor, ⟨şi⟩ noi putem nădăjdui din partea Luminăţiei voastre, în temeiul legăturii noastre de prietenie, ca ⟨Luminăţia voastră⟩ să îl ţină în slujba sa, pentru a nu se ivi un prilej de încălcare a legilor bunei vecinătăţi.

Ill⟨ust⟩res Mag⟨nifi⟩ci et Gen⟨ero⟩si D⟨omi⟩ni amici char⟨issi⟩mi et obseruan⟨dissi⟩mi

In Valachiam cum exercitu S⟨acrae⟩ R⟨egiae⟩ M⟨aiestatis⟩ idcirco venimus, ut Michaelem armis ulcisceremur, quod is multa damna Sac⟨rae⟩ R⟨egiae⟩ M⟨aiestạ⟩ti Nobilitatiq⟨ue⟩ intulisset, Moldauiam Prouinciam turbasset, causamq⟨ue⟩ magnorum sumptuum ad exercitum conficiendum praebuisset; quae repetimus, hominem ut luat poenas poscimus. De ingressu in Valachiam quid attinet, quare, quid de ipsa Valachia cum haec occulta aut dubia non sint, cuius haec sint et esse debeant, nec nostrum hoc, sed Principum nostrorum et Ordinum negotiu⟨m⟩ est. Haec quidem non pereat, nos curare debemus. Rem igitur ipsam Ill⟨ustres⟩ et M⟨agnificae⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨estrae⟩ agant, et Michaelem nobis reddant. Caetera ex literis nostris, et ex G⟨e⟩n⟨er⟩oso Ioanne Werucinski quem ad Ill⟨ustres⟩ et M⟨agnificas⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ misimus cognouerunt. Eum ut suo ad nos responso, sine mora remittant Ill⟨ustres⟩ et M⟨agnificas⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨est⟩ras amice hortamur. Optamus Ill⟨ustres⟩ et M⟨agnificas⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨estras⟩ bene valere. Datum ex Castris ad Bukobyl XXV Octobris, Anno Domini 1600[a].

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Polonia, r. 6, c. 541—542; Archiwum Glowne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, Libri Legationum, Sygn. jedn. 27; Hurmuzaki, III, 2, p. 458—459, doc. DXI.

---

[a] La Hurmuzaki apar semnăturile și un post-scriptum.

Iluștri, măriți și aleși domni, prieteni preaiubiți și preavrednici de cinstire,

Într-aceea am venit în Țara Românească cu oștirea sfintei Maiestăți regești ca să ne răzbunăm pe Mihai cu ajutorul armelor, deoarece acesta a adus multe pagube sfintei Maiestăți regești și nobilimii, a tulburat Țara Moldovei și a dat prilej de mari cheltuieli spre a se aduna oștirea. Repetăm acestea și îl cerem pe ⟨acest⟩ om ca să-și ispășească vina. De aceea, în ce privește năvălirea în Țara Românească, în ce privește Țara Românească însăși, cu toate că aceste lucruri nu sînt nici tăinuite, nici îndoielnice, pe cine privesc și pe cine se cuvine să privească nu este treaba noastră, ci a principilor noștri și a ordinelor ⟨noastre⟩. Noi sîntem datori a ne îngriji ca aceasta să nu piară. Așadar, ilustrele și măritele voastre Domnii să facă acest lucru și să ni-l dea pe Mihai. Celelalte le-ați aflat din scrisoarea noastră și de la nobilul domn Ioan Wozuczyński, pe care l-am trimis la ilustrele și măritele voastre Domnii. Pe ilustrele și măritele voastre Domnii vă sfătuim prietenește ca, fără zăbavă, să-l trimiteți pe acesta, înapoi la noi, cu răspunsul ⟨vostru⟩. Ilustrelor și măritelor voastre Domnii le dorim sănătate. Dată în tabăra de la Bucovel, în 25 octombrie, anul Domnului 1600.

253 1600 octombrie 25, Ilieni

⟨P.S.⟩ Vom 25. Octobris Anno 1600:

Heut ist Herr Zäggel wider von der Besichtigung des wallachischen Pass khomben, der ist woll verwacht auf dissmal, da der Kanzler sich nicht was anders wider diss Land vnterstehet.

Herr Zäkhel zeigt auch an, er hab gar vill Feur vom Gebirg in der Wallachej gesehen, dass also dasselb Land auch von Polln vnd theills von den flichtigen Räzen verhört vnd verbrent, vnd Eur Mayestät gar endzogen wirdt, ohn welches diss Land Eur Mayestät nicht leicht zuerhalten.

Die sag dass der Wallach etlichs Geschuz bej unser Schanz gelassen, dass continuirt nicht. Er der Wallach soll sich mit seiner Tochter vnd Mutter zu einem Closster Arges genanth nicht weith von dem Pass so gegen der Hermanstatt gehet retirirt vnd, wie man mainth, gegen Lugasch vnd Caransebesch begeben haben.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 492; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 933; Hurmuzaki, IV, 1, p. 187, doc. CLXII.

⟨P.S.⟩ din 25 octombrie anul 1600:

Domnul ⟨Mihai⟩ Székely s-a întors astăzi din nou de la vizitarea trecătorii spre Ţara Românească; de data aceasta ⟨a constatat⟩ că este complet păzită, deci nu este exclus ca împotriva acestei provincii ⟨a Transilvaniei⟩ cancelarul să mai întreprindă ceva.

Domnul Székely mai arată că a văzut de pe munţi multe focuri arzînd, în Ţara Românească prin urmare acea ţară este pîrjolită atît de către poloni, cît şi în parte, de fugarii sîrbi, fiind deci sustrasă Maiestăţii voastre, astfel că nu va fi uşor să o recîştigăm pentru Maiestatea voastră.

Unii spun că valahul a lăsat cîteva tunuri în faţa şanţurilor noastre, dar aceasta nu se confirmă. Se mai spune că el, valahul, s-ar fi retras cu fiica şi cu mama lui la o mănăstire numită Argeş, nu departe de trecătoarea spre Sibiu; după cum se crede, s-ar fi îndreptat spre Lugoj şi Caransebeş.

254 — 1600 octombrie 26, Ilieni

⟨P.S.⟩ Vom 26. Octobris 1600:

Heut khumbt ein Gesandter vom Pollnischen Kanzler mit Schreiben an vns vnd an die Sibenbirgerischen Herrn, auch einer Instruction, die er vnss hatt furgelesen, vnd die Abschreiben lassen, wie Eur Mayestät allergnedigist aus den Abschriften zuuernemben.

Er ist rhuembrättig, so er doch nur ein von vns getrenten, geschlagnen vnd erschrokhen Feind erlegt, darauf wirt im nichts geantwort.

Von seinem Begern, im den Mihal, da er zu vns khämb, in zulifern, wirt er abgewisen, zu Eur Mayestät werden er Mihal geschikht werden, dort mag er sein Notturfft wider in furbringen, vor Eur Mayestät. Es wär zu windschen, der Mihal wär inn dem ersten Treffen, so wir mit im gethan, bliben!

Wegen eines neuen Waida, wie er andeut, wird im geantwort Eur Mayestät sein Herr im Land, die werden Ir Land woll zubeschuzen wissen, dieser Punkht gibt den Sibenbirgern grosse Tentation zu wankhen.

Er wirt wider vermanth der Wallachej abzustehen, dass wirt harrt geschehen. Dass richten alles des Michal gebrauchter Hochmueth, Betrug vnd Perfidia an.

Die Schlesischen Reuter vnd Knecht dringen wider harrt auf iren Abzug, wir handlen noch starkh mit inen, aber bej den Stenden mues es mehr erhalten werden.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 492—493; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 934—935; Hurmuzaki, IV, 1, p. 187, doc. CLXII.

⟨P.S.⟩ din 26 octombrie 1600:

Astăzi a sosit un trimis al cancelarului polon cu scrisori către noi și către domnii transilvăneni, precum și cu o instrucțiune pe care ne-a citit-o și ne-a lăsat copia, așa cum Maiestatea voastră preamilostivă poate vedea din copiile alăturate.

⟨A spus că⟩ el, ⟨cancelarul⟩, este nerăbdător să-l răpună doar pe un dușman despărțit de noi, învins și speriat; la aceasta nu i s-a dat nici un răspuns.

Cererea lui de a i-l preda pe Mihai, în cazul că va veni la noi, a fost respinsă ⟨de noi, precizîndu-i⟩ că Mihai va fi trimis la Maiestatea voastră, că acolo, în fața Maiestății voastre, poate el să-și prezinte reclamația împotriva lui ⟨Mihai⟩. Era mai bine dacă Mihai ar fi murit în prima bătălie pe care am avut-o noi cu el!

În chestiunea noului voievod, la care s-a referit el, i s-a răspuns că Maiestatea voastră este stăpînă în provincie, că știe cum trebuie să și-o ocrotească și că această chestiune oferă transilvănenilor mari tentații de a șovăi.

El a mai arătat că se va retrage din Țara Românească, că aceasta se va întîmpla foarte curînd. Iată deci unde ne-a adus trufia, înșelăciunea și perfidia lui Mihai!

Cavalerii și pedestrașii silezieni insistă iarăși cu tărie să plece; noi tratăm statornic cu ei, dar trebuie să se obțină mai mult de la staturi.

255 **1600 octombrie 26, Ilieni**

Illustrissime etc.,

Quae nobis Illustr⟨issima⟩ D⟨omina⟩tio V⟨est⟩ra literis suis 23 huius ad nos datis perscripsit, simulq⟨ue⟩ per nuncium suum significavit, ea sat abunde intelleximus. Praetermissis nunc alijs quae responso non indigent, intermittere noluimus, quin denuo Illustr⟨issimam⟩ Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ram de resignatione prouinciae suae M⟨aies⟩t⟨a⟩tis Caesar⟨eae⟩ Valachia moneremus seduloq⟨ue⟩ hortaremur (de qua re licet et antea aliquot literis Illus⟨trissimam⟩ Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ram requisiuimus, sed nullum superinde hactenus ab eadem responsum accepimus) quo Ill⟨ustrissima⟩ Dom⟨inatio⟩ V⟨es⟩tra, habita digna ratione compactati inter M⟨aiesta⟩tem Suam Caesar⟨eam⟩ atq⟨ue⟩ Regnum Poloniae iam ab olim habiti Jurisq⟨ue⟩ bonae vicinitatis, velit efficere, ne quoquomodo ius M⟨aiesta⟩tis Suae Caesar⟨eae⟩, quod erga ipsam prouinciam habet, per creationem noui Vaiuodae uel vsurpationem eius prouinciae offendat⟨ur⟩, ue videlicet aliquod dissidium inter Ma⟨iest⟩a⟨tes⟩ Suas exinde suboriri quin potius vincula confoederationis et iura pacis uti hactenus sic deinceps quoq⟨ue⟩ conservari queant. Quod uero Vaiuoda ipse coniugem et filium ad nos transmiserit, id ex transactione secum habita factum extitit, ac si forte ipsemet etiam in persona aduenerit, illum quoq⟨ue⟩ ad Suam M⟨aiesta⟩tem expediemus, ubi si quid Ser⟨enissi⟩mus

Rex Poloniae etc. contra Vaiuodam ipsum instituere voluerit, eum requirere poterit, non dubitantes, quin M⟨aies⟩tas Caesar⟨ea⟩ requisitionis M⟨aiesta⟩tis Suae Regiae iustam rationem habitura sit. Quod ad futurum huius prouinciae statum attinet, existimamus Status et ordines Transyluaniae ea de re M⟨aies⟩t⟨a⟩tem Suam Caesar⟨eam⟩ requisitur⟨os⟩, Suamq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem huius quoq⟨ue⟩ Prouinciae vti reliquor⟨um⟩ Regnor⟨um⟩ suor⟨um⟩ eam cura⟨m⟩ clementer habituram quam cum futurae permansioni prioris status huius ditionis Transyluani tum etiam adiacentium Regnor⟨um⟩ conseruandae et propagandae bonae vicinitatis futuram esse credimus. Quae omnia Ill⟨ustrissimam⟩ D⟨ominationem⟩ V⟨est⟩ram pro fouenda et conseruanda Christianae Reipub⟨licae⟩ vnione Regnor⟨um⟩q⟨ue⟩ confederator⟨um⟩ pace optime consideraturam atq⟨ue⟩ id quod Reipub⟨licae⟩ vtilius esse censebitur, effecturam esse confidimus. Quam in reliquis etc. Datum Illiawaros die 26 Octobris Anno 1600.

Ad Cancellarium Poloniae

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 237, c. 500—501; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 940—941; Hurmuzaki, IV, 1, p. 188, doc. CLXIII

Preailustre etc.,

Am înțeles pe deplin ceea ce mi-a scris preailustra voastră Domnie în scrisoarea adresată nouă în 23 a ⟨lunii în curs⟩, precum și ceea ce mi-a dat de știre prin solul său. Fiindu-ne trimisă acum altă ⟨scrisoare⟩ care nu are nevoie de răspuns, nu am voit să lăsăm să treacă timp fără să sfătuim din nou pe preailustra voastră Domnie și să o îndemnăm cu toată grija în ceea ce privește renunțarea la provincia Maiestății sale imperiale, la Țara Românească (lucru pe care, deși l-am cerut preailustrei voastre Domnii și mai înainte, în cîteva scrisori, nu am primit pînă acum, în această privință, nici un răspuns de la voi) ⟨și⟩ să voiască preailustra voastră Domnie, cumpănind cu dreapta judecată la învoiala dintre Maiestatea sa imperială și Regatul Poloniei, care există încă de odinioară, și la dreptul bunei vecinătăți, să facă ⟨așa fel⟩ ca nu cumva să fie lovit în vreun chip, prin alegerea unui nou voievod sau prin cotropirea acestei provincii, dreptul pe care Maiestatea sa imperială îl are față de aceasta, sau, din această pricină, să nu se iște vreo altă neînțelegere între Maiestățile lor încît să nu mai poată fi respectate, ca pînă acum, și în viitor legămintele și drepturile păcii. Desigur, faptul că voievodul și-a trimis la noi soața și fiul este prevăzut în înțelegerea încheiată de noi ⟨cu el⟩ și, dacă, din întîmplare, ar veni și el, în propria-i persoană, îl vom trimite la Maiestatea sa de unde, dacă preaaluminatul rege al Poloniei etc. ar voi să facă ceva împotriva voievodului, va putea să-l ceară ⟨și⟩ nu ne îndoim că Maiestatea imperială va lua dreaptă hotărîre în privința cererii Maiestății sale regești. Cît privește viitoarea stare a acestei provincii, socotim să staturile și ordinele Transilvaniei o vor cerceta pe Maiestatea sa imperială, iar Maiestatea sa va purta de grijă și acestei provincii așa cum ⟨le poartă⟩ celorlalte ținuturi ale sale. Care ⟨grijă⟩ credem că o va purta atît pentru menținerea, și în viitor, a vechii stări a acestei stăpîniri a Transilvaniei, cît și pentru păstrarea și perpetuarea bunei vecinătăți a ținuturilor dimprejur. Avem credința că preailustra voastră Domnie va lua bine seama la toate acestea întru sprijinirea și păstrarea uniunii creștinătății și a păcii dintre regii legați ⟨între ei⟩ prin alianțe și se va făptui ceea ce va socoti a fi mai de trebuință creștinătății. În rest etc. Dată la Ilieni, în ziua de 26 octombrie, în anul 1600.

Către cancelarul Poloniei

Illustres, Magni⟨fi⟩ci et Generosi, etc.,

Expeditis paulo ante adiacentibus alijs literis n⟨ost⟩ris superuenerunt aliae Dom⟨inationum⟩ V⟨est⟩rar⟨um⟩ Ill⟨ustrium⟩ et Mag⟨nifi⟩car⟨um⟩ et Generos⟨arum⟩ literae 25 curren⟨tis⟩ Mensis ad nos datae, ex quibus praetensionem earunde⟨m⟩ quam in retinenda M⟨aiesta⟩tis Suae prouincia vtpote, nempe Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem Suam Caesar⟨eam⟩ ac Ser⟨enissimum⟩ Regem inclytamq⟨ue⟩ Coronam Regni Poloniae concernat; nihilominus officij n⟨ost⟩ri erat, Ill⟨ustres⟩ Mag⟨nificas⟩ et Gen⟨erossas⟩ Dom⟨inationes⟩ V⟨est⟩ras ea de re per l⟨ite⟩ras et nuncios n⟨ost⟩ros requirere, ac futurum rerum statum qui ex vsurpatione ipsius Provinciae inter Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tes suas subsequi potest, ob oculos ear⟨um⟩ ponere. Quod vero cum expostulatione quadam Ill⟨ustres⟩ M⟨agnificae⟩ et Gen⟨erosae⟩ D⟨ominationes⟩ V⟨est⟩rae personam Michaelis Vaiuodae a nobis tantopere expetant, rem sane admiratione dignam censemus, tum quod is non sit sub potestate n⟨ost⟩ra tum vero etiam si esset, salua transactione nuper secum inita permanente, eum consignare minime possemus, quod ipsum prudenti Dom⟨inationum⟩ V⟨estrarum⟩ Ill⟨ustrium⟩ M⟨agnificarum⟩ et Gen⟨erosarum⟩ iuditio submittimus. Quare easdem amice petimus, ut dum quippiam a nobis deinceps habere, volueri⟨n⟩t, id suis malis et terminis procedendo cupiant, qui mutuae amicitiae et confoederationi inter M⟨aiesta⟩tem Caes⟨aream⟩ et Regnum Poloniae habitae correspondeant, iuraq⟨ue⟩ bonae vicinit⟨a⟩tis foueant potius quam ad iurgia alliciant. Experientur in nobis ubiq⟨ue⟩ studia et singularia amicitiae officia. Quibus fausta et felicia quaeq⟨ue⟩ precamur etc. Datum ex Castris ad Illiafalu 28 die Octobr⟨is⟩ 1600.

Georgius Basta, David Vngnad et Michael Zekelj

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 507—508; Haus-, Hof-und Staats-archiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 945—946; Hurmuzaki IV, 1, p. 190, doc. CLXV.

Ilustri, măriţi şi aleşi etc.,

⟨Tocmai⟩ trimisesem o scrisoare, cu puţin înaintea celei alăturate, ⟨cînd⟩ a sosit pe neaşteptate o altă ⟨scrisoare⟩ a ilustrelor, măritelor şi aleselor voastre Domnii, adresată nouă în 25 ale lunii în curs, din care ⟨am aflat⟩ motivul pe care ni-l înfăţişaţi pentru menţinerea ⟨acestei⟩ provincii, adică a Ţării Româneşti în ⟨puterea⟩ Maiestăţii sale. Deşi hotărîrea ⟨luată⟩ în această problemă îi privea pe acei principi, pe Maiestatea sa imperială şi pe prealuminatul rege şi vestita coroană a Poloniei, cu toate acestea era de datoria noastră să întrebăm despre aceasta, prin scrisori şi soli pe ilustrele, măritele şi alesele voastre Domnii şi să vă punem dinaintea ochilor viitoarea stare a lucrurilor care ar putea urma între Maiestăţile lor din pricina uzurpării acelei provincii. Însă, deoarece, cu anume stăruiţă ilustrele, măritele şi alesele voastre Domnii aşteaptă de la noi, atît de mult, persoana voievodului Mihai, noi cumpănim acest lucru cu mare uimire, întîi pentru că el nu se află în puterea noastră şi apoi pentru că, chiar dacă ar fi, ca să păstrăm neştirbită înţelegerea încheiată de curînd cu el, nu am putea cîtuşi de puţin să-l predăm, de vreme ce îl lăsăm judecăţii înţelepte a Domniilor voastre ilustre, mărite şi alese. De aceea, vă cerem prieteneşte ca atunci cînd cineva ⟨dintre voi⟩ ar voi să ne mai ceară ⟨ceva⟩ de acum înainte, să facă aceasta respectînd limitele şi îngăduinţele care să corespundă prieteniei reciproce care există

între Maiestatea imperială şi Regatul Poloniei şi care mai degrabă să sprijine drepturile bunei vecinătăţi decît să provoace certuri. Veţi afla în noi oricînd zelul şi slujbele osebite ale prieteniei. Ne rugăm să aveţi toate cele norocite şi fericite etc. Dată în tabăra de lîngă Ilieni, în ziua de 28 octombrie 1600.

Gheorghe Basta, David Ungnad şi Mihai Székely

257 **1600 octombrie 28, Ilieni**

Allergnedigister Khayser vnd Herr etc.,

Wass ich an Eur Khayserliche Majestät noch vom 23. mit den P.S. vom 24., 25. vnd 26. diss expedirt vnd nur auf Gelegenhaith gewarth, die mir offt zu schreiben sehr mangelt, dasselb fort zu schikhen, dass vernemben Eur Majestät aus den gefertigten Beylagen.

Gesstern sein vnsere zum Pollnischen Kanzler, der nur 8 Meill von vns ligt, deren zwen er woll sechzehn Tag, den driten nit so lang aufgehalten, wider khomben mit einem vbrigen Schreiben, von im vnd andern bey im anwesenden Senatorn gefertigt, wie Eur Majestät aus der Abschrifft zusehen.

Inn der gesstrigen Expedition vom 26. ligt auch eines; wass wir nun auf baide antworten, dauon sein Abschrifften hiebej. Daraus nun Eur Majestät allergnedigist zu sehen, wie der Canzler nicht allein die Wallachej vnd die Moldau vnter sein Gubernation vnd Protection zeucht, sonder clandestine auch ganz Sibenbirgen von Eur Majestät zu alienyren, die Sibenbirger höfftig tentirt, vnd vnter inen ir vill hatt, die sein Guetachten inn der seinen Gesanten gegebnen Instruction pro vere paternis consilys halten vnd feindtlich schon dorthin incliniren vnd selzam Reden vnserthalben von vns vnd Eur Majestät hinigen Volkh hin vnd wider schon gehörth werden, alls wollte man dasselb wider cum gratiarum actione hinaus abweisen. Der Herr Chaki lesst der seinigen zu grosse Licenciam, die ziehen durch den Pass inn dass Pollnisch Leger, vnd aus denselbn wider zu vns aignes gefallens; redt man darumb, so will mans auch nicht gestehen. Der Zekel Moises mit den seinen vnd die ihenigen Hussärn, so vom Mihael abgefallen, wöllen noch nicht schweren, vnd aus dem Pollnischen Leger khomben auch bey 300, die noch nicht geschworn sein.

Es stehen die Sachen warlich gefährlich.

Vor gesstern ist der Pass verlassen worden von Vngern, denen die Teutschen nachgefolft. Hetts der Kanzler nur 4 Meill darfon gewist, so hett er den Pass einnemben khönnen, heut wirt er wider besezt.

Der Cornisch ist noch nicht khomben, sein Ankhunft wirt auch ein Änderung bringen.

Der Chaki dringt sehr auf die Donation der zwei Heuser, darfor ich mich zum höchsten Endsez, vnd mit grossen Endsezen daran khumb. Aber mir wirt nur noch persuadirt, Eur Majestät werden allergnedigist gegen dem Erbiethen woll damit zu friden sein; ich werde hart druber angestrengt. Dess Chaki Reuters haben Eur Majestät hiebei zuuernemben.

Wass der Herr Basta, ich vnd Herr Zaggel dem Canzler vnd den Senatorn auf ir Schreiben wider antwortten, daruon ligen hiebej Abschrifften. Gott wöll dass ich Eur Majestät baldt bessers mög hienach schreiben. Es erheben sich Spaltungen an mehr Orten vnter Inen, vnd Niger [1] will mich auch nicht recht verstehen, noch wölle annemben was treuherzig gemaint

ist zu Eur Majestät dienst Befurderung, vnd wirt dass negst, sein, das wir separirt seyen.

Mich vnterthenigist beuelhend, aus dem Quartir Illie Varosch den 28.Oct. A. 1600.

Allervnterthanigister Gehorsambister

Dauid Vngnad

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 503—504; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 942—943; Hurmuzaki, IV, 1, p. 189—190, doc. CLXIV.

Preamilostive împărat şi stăpîn etc.,

Ceea ce am scris Maiestăţii voastre imperiale încă din data de 23 a acestei luni, ca şi post-scriptum-urile din 24, 25 şi 26 — am aşteptat doar prilejul de a le trimite, ocaziile de a vă scrie mai des lipsindu-mi foarte mult — Maiestatea voastră poate vedea din anexele la prezenta.

Ieri s-au întors oamenii noştri trimişi la cancelarul polon, aflat la numai 8 mile de noi — el i-a reţinut pe doi dintre ei timp de 16 zile, iar pe cel de-al treilea nu atît de mult — cu o altă scrisoare semnată de el şi de senatorii aflaţi la el, după cum Maiestatea voastră poate vedea din copie.

În scrisoarea de ieri, din 26, se mai află una. În anexă se găsesc copiile a ceea ce am răspuns noi la ambele. Din aceasta, Maiestatea voastră are acum posibilitatea de a vedea cum cancelarul ⟨polon⟩ trage sub guvernarea şi protecţia lui nu numai Ţara Românească şi Moldova, şi în chip făţarnic îndepărtează şi întreaga Transilvanie de Maiestatea voastră, tentîndu-i puternic pe transilvăneni şi avîndu-i de partea lui pe mulţi dintre aceştia, care iau părerile lui cuprinse în instrucţiunea dată trimişilor lui drept adevărate sfaturi părinteşti şi înclină deja spre el, iar la adresa noastră şi a oştenilor de aici ai Maiestăţii voastre se aud din cînd în cînd vorbe ciudate, ca şi cum s-ar vrea ca noi să fim scoşi de aici, dar într-un fel care să nu ne lezeze. Domnul Csáky lasă oamenilor lui o mare libertate de acţiune; aceştia ajung prin trecătoare la tabăra polonă şi de acolo cad apoi asupra noastră. Se vorbeşte despre acest fapt, dar nu se vrea a se recunoaşte. Moise Székely cu ⟨husarii⟩ lui, precum şi cu acei husari care l-au trădat pe Mihai nu vor încă să depună jurămîntul, iar din tabăra polonă au mai venit aproape 300, care încă nu au depus jurămîntul.

Situaţia este într-adevăr periculoasă.

Alaltăieri trecătoarea a fost părăsită de unguri, cărora le-au urmat germanii. Dacă cancelarul s-ar fi aflat la numai 4 mile, el ar fi putut să ocupe trecătoarea, care astăzi s-ar fi aflat deci sub stăpînirea lui.

Kornis nu a sosit încă. Sosirea lui va aduce şi ea o schimbare.

Csáky insistă tare pentru donarea celor două castele, ceea ce pe mine mă îngrozeşte în cel mai înalt grad. Sînt însă convins că Maiestatea voastră va fi pe deplin mulţumită în legătură cu oferta. Eu îmi voi da toată silinţa. Despre călăreţii lui Csáky Maiestatea voastră va mai auzi.

Ceea ce domnul Basta, eu şi domnul ⟨Mihai⟩ Székely am scris cancelarului ⟨polon⟩ şi senatorilor, ca răspuns la scrisoarea lor, se află anexat aici în copie. Să dea domnul ca în curînd eu să pot scrie Maiestăţii voastre numai de bine. Se măresc divergenţele întrei ei, iar Basta [1] nu vrea să mă înţeleagă corect, nici nu este de acord în privinţa a ceea ce înseamnă să fii credincios în serviciul Maiestăţii voastre; în curînd vom fi separaţi.

Rămîn acelaşi preasupus. Dat în tabăra din Ilieni, la 28 octombrie anul 1600.

Preasupus şi preaplecat,
David Ungnad

---

[1] Vezi supra, nota 2 la doc. 250.

258 — 1600 octombrie 29, Ilieni

Allergnedigister Khaiser vnd Herr,

Mitt des Mailligg Expedition ist dise die acte, so ich von 9 dis an raithen thue, hoff sy sollen alle woll hinaus gelangt sein, vnnd nach vnnd nach (ob woll langsamb, wegen Mangl der ordinari Posst) von hinnen bis inn Oberhungern gelangen. Darauss Eur Majestät von Zeit zu Zeit den misslichen Standt dises Landts, vnnd was zwischen vnnser vnd dem Polnischen Canzler, der nun die Wallachey auf dismall von 7-bürgen separirt, laider sich hatt verloffen, allergenedigist vernemen.

Die Pleyades [1] nemen inen den Zigl lang, vnd es khumbt alles ehe zum Chaki als zu vnd an vns, also dass Gubernatio mehr bej dem Chiaki, als bej dem Nigro, id est Basta stehet, vnd wir den wenigern seguito haben. Darauss ich besorg, wenn das Schlessich Volkh zu Ros vnd Fues, das zu Ros nun vber 16 Tag, Fues Volkh vber 10 Tag mit zu dienen vnd von Abzug schon häfftig sich vernemen lassen, aus dem Landt khomben, so werde des Herrn Basta, mein vnd Herrn Zäggels Praesenz oder Commissariat wenig oder gar nichts villeicht respectirt, das maist biss Eur Majestät mit denn Ständen abkhomen vnd sich vergleichen, sonderlich in Politicis vom Chaki geregiert vnd administirt vnnd der vorigen Freyhait nach getracht, auch Eur Majestät iniquissimis conditionibus gedrukht, wo nicht gar tandem (das Gott verhiet) aussgeschlossen werden.

So haben der Herr Basta, ich vnd Herr Zäggl, auf die 7-burger wider den Mihal erfolgte Rebbelion vnd des Mihals gänzlichen von im selbst gesuechten vnd geursachten Vndtergang, noch von Eur Majestät khein neue Instruction noch Credenz an die Ständt im Landt, darumben der Herr Basta vnd wir vmb souil mehr Glumpfens vnd Conniuenz gebrauchen muessen, auch nicht wissen, was wir noch handlen sollen.

Morgen soll erst der 7-burger Congregations Proposition furgenumen werden; die macht des Cornis Ankhunfft, so er sich guet auf Eur Majestät Thaill erzaigt, villeicht was prolongirn; so wöllen erst beratschlagen, ob von vns ein Gesandte dabey sein soll, so doch es billich wär, dass wir den Landthag oder Zusamenkhunfft hetten sollen neben inen publicirn vnd vorher consultirn.

Wer die Sybenburgischen Gesanten zu Eur Majestät hinaus sein sollen, ist noch nit aigentlich geschlossen. Wir sein der Mainung ein aignen Currir mit iren Postulatis hinaus zu furdern, vnnd Eur Majestät zetilich dessen vnd der Gesandten zuerindern. Es wiert ein Notturfft sein, dass vnnser ainer auch draust sey, die wir mit inen tractirt, wie ichs von meiner Person vor disem Eur Majestät allergehorsamist hab angedeut. Vnd ist bösser, ich sey draust, weill dem Basta nichts von mir guetherzig will vnd verthreulich annehmen, vnd ich neben im mir dergestalt zu dienen nicht gethrau, auch nicht gedenckh mich von ime verclienern zu lassen, ich geduldt ohne das

genueg von im. Der Herr Zäggl wirdt, weill er Köuar vnd Samosch Vyuar regirt, nit woll hoc rerum incerto statu hinaus khomben.

Das der Polnisch Canzler gar wider inn Pollen abziehe, das bestät der Chaki noch heut.

Der Her Basta, ich vnnd Herr Zäggl haben etliche furnembliche Siculorum heubter fur vnser gehabt, vnd tentirt, ob wir sy alle khundten zu Eur Majestät Deuotion bringen. Sy schäzen sich auf vier vnd zweinzig Tausent starkh. Warhafftig aber wir befinden, dass sy schon von den Stendten vndter ein ander vngleich formiges Sines gemacht worden sein, vnd wir auch dis dissimulirn muessen. Interim sumunt sibi Pleyades [1] magnos Spiritus et Cornua, darauss pro Marte nichts Guets zu hoffen, vnd ist sich vmb souil mer schwärer vnzuelasslicher Conditionen, als gleichsamb bej einer freyen Wall zu besorgen.

Wo noch der Mihal Waida, als in der Kanzler zuruckh getriben, hin geflohen sey, vnd wo er sich auff Datto befindt, das ist noch vngewiss. Er hat sich vnd Eur Majestät ganzes hiniges vnd walachisches Wesen muetwillig, mit grosser Eur Majestät Entgeltnus, verderbt vnd verwirdth, dass ganz beschwörlichen wirdt wider zu recht zu bringen sein.

Hiemit thue ich mich Eur Khaiserlichen Majestät vndterthenigist beuelhendt. Datum Illia Waros den 29. Octobris, Anno 1600.

Allervnterthenigister Gehorsamister,

Dauid Vngnad

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 510—512; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 947—950; Hurmuzaki, IV, 1, p. 191—192, doc. CLXVI.

Preamilostive împărat şi stăpîn,

Împreună cu scrisoarea prin Malich, aceasta este cea de-a opta pe care eu, începînd din data de 9 a acestei luni, o trimit prin curieri călări şi sper că au sosit toate, treptat (deşi rar, din cauza lipsei poştei obişnuite) în Ungaria de Sus. Din acestea Maiestatea voastră a putut afla din timp în timp reaua situaţie din această provincie, precum şi ceea ce din păcate a intervenit între noi şi cancelarul polon, care acum a separat Ţara Românească de Transilvania.

Transilvănenii [1] îl au de mult timp pe ⟨Moise⟩ Székely şi se îndreaptă cu toţii mai degrabă spre Csáky decît spre noi, deci guvernarea se află mai mult în mîna lui Csáky decît în a lui Nigro, adică Basta, şi cu atît mai puţin în mîna noastră. De aceea eu sînt îngrijorat că după plecarea din provincie a cavalerilor şi pedestraşilor silezieni — cavalerii peste 16 zile, iar pedestraşii peste 10 zile, după cum afirmă ei tot mai hotărît — prezenţa domnului Basta, ca şi prezenţa mea şi a domnului ⟨Mihai⟩ Székely, adică a comisarilor, va fi respectată mai puţin sau poate chiar deloc; aceasta pînă cînd Maiestatea voastră va cădea de acord şi se va înţelege cu staturile ⟨Transilvaniei⟩, îndeosebi în domeniul politic, în sensul ca guvernarea şi administrarea să revină lui Csáky, tinzîndu-se spre libertatea de odinioară, dacă nu chiar (ferească Domnul!) să fim excluşi.

Apoi domnul Basta, eu şi domnul ⟨Mihai⟩ Székely, acum, după rebeliunea ⟨nobililor⟩ transilvăneni împotriva lui Mihai şi după căderea lui Mihai, căutată şi cauzată pe de-a-ntregul de el însuşi, nu dispunem încă de nici o instrucţiune nouă din partea Maiestăţii voastre şi nici de o acreditare pe lîngă

staturile provinciei, de aceea domnul Basta și cu noi cu atît mai mult avem nevoie de indulgență, cu cît nici nu mai știm cum să tratăm.

Mîine va fi luată hotărîrea Dietei transilvănene. Aceasta va face ca sosirea lui Kornis — dacă va dovedi că este de partea Maiestății voastre — să se amîne probabil cu cîtva timp. Ei vor ca mai întîi să se consfătuiască dacă la aceasta să participe și un trimis al nostru, deși drept ar fi ca noi să fim prezenți alături de ei la Dietă și să ne consultăm în prealabil.

În fapt, încă nu este hotărît care dintre trimișii transilvăneni va veni la Maiestatea voastră. Noi sîntem de părere să trimitem un curier propriu cu hotărîrile lor și să informăm la timp pe Maiestatea voastră despre aceasta și despre trimisul ⟨lor⟩. Va fi necesar ca unul dintre noi să fie prezent acolo ⟨la Dietă⟩, acest aspect tratîndu-l cu ei, așa cum eu personal am informat pe Maiestatea voastră anterior. Ar fi bine ca eu să merg acolo, deoarece pe Basta nu îl am deloc la inimă și nu am încredere în el și nu mă încumet să particip alături de el la o astfel de misiune; de altfel nici nu mă gîndesc să mă las discreditat de el; și așa i-am răbdat destule. Domnul ⟨Mihai⟩ Székely, deoarece guvernează cetățile Chioar și Gherla, nu vrea să meargă acolo în această situație incertă.

Chiar astăzi Csáky ne confirmă că cancelarul polon se retrage în Polonia.

Tot astăzi, domnul Basta, eu și domnul ⟨Mihai⟩ Székely ne-am întîlnit cu cîțiva conducători ai secuilor și am încercat să-i facem a fi devotați Maiestății voastre. Ei apreciază că ar fi cam douăzeci și patru de mii. În realitate însă noi am observat că gîndurile lor au fost deja schimbate de către staturi, dar la rîndul nostru și noi a trebuit să ascundem ⟨că am fi observat acest fapt⟩. În acest timp, transilvănenii [1] au prins mare îndrăzneală și curaj, de aceea în chestiuni de război nu ne putem aștepta la nimic bun și trebuie să ne pregătim pentru o situație mult mai dificilă și inacceptabilă decît o alegere liberă.

Încotro a pornit Mihai voievod după ce cancelarul l-a silit să se retragă și unde se află el acum, aceasta încă nu se știe. Din prea multă îndrăzneală, el a stricat întreaga situație avută de el și de Maiestatea voastră aici și în Țara Românească, avînd mare răspundere față de Maiestatea voastră; de aceea, va fi foarte greu să readucem lucrurile în ordine.

Cu aceasta, rămîn al Maiestății voastre imperiale preasupus. Dat la Ilieni, la 24 octombrie 1600.

Preasupus și preaplecat,

David Ungnad

---

[1] Termen rămas în text în forma cifrată.

259 **1600 octombrie 30, Ilieni**

P.S. Vom 30. Octobris Anno 1600:

Allergenedigister Khaiser vnd Herr etc.,

[...] [1]. Aus der Cronstadt ist heut gewisse Zeitung khumen, dass der Mihal Waida von dem Kloster Arges, nachdem er von dem Landt Walachej Vrlaub genumen, mit 500 Man auf Lugas zu vnd gegen der Thuenau zogen sey. Alda soll ein Schlos sein, darinnen Räzen, die sich nur mit Rauben vnd Straiffen erhalten, wohnen; die wöllen in biss auf die Teutsche Gräniz belaithen. Mann warth im bej Lugas schon vberall fur. Es will vnd wierdt noch

ein selzamen Aussgang mit ime gewinnen; khumbt er zu Eur Majestät, so wirdt er dort mit schlechten Ehren vnd Gewissen, vnd nur als in Gratiam von vns Receptus erscheinen. Er hątt das ganz 7-burgisch Wesen verderbt Eur Majestät, vnd die Walachej darzue verloren.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 516; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 952; Hurmuzaki, IV, 1, p. 192— 193, doc. CLXVII.

P.S. din 30 octombrie 1600:

Preamilostive împărat şi stăpîn,

[...] [1]. De la Braşov a sosit astăzi o ştire sigură anume că de la Mănăstirea Argeş, Mihai voievod, părăsind Ţara Românească cu 500 oameni, a plecat spre Lugoj, spre Dunăre. Într-acolo ar fi o fortăreaţă în care se află sîrbi ce se îndeletnicesc numai cu jafurile; aceştia vor să-l însoţească pînă la graniţa germană. La Lugoj, el este deja aşteptat peste tot.

Rezultatul este rău şi pentru noi. Dacă va veni la Maiestatea voastră, să nu fie primit cu bunăvoinţă şi onoruri, ci cu mustrări. El a înrăutăţit situaţia Maiestăţii voastre în Transilvania şi a pierdut şi Ţara Românească.

---

[1] Critici la adresa atitudinii lui Gheorghe Basta în raporturile cu nobilii transilvăneni.

260 1600 noiembrie 3, Constantinopol

1600 November 3, Constantinople

...]. Within one houre after ⟨the arrival of a secretary of the Viceroy reporting the taking of Canisia⟩ came a currier from Machmut Bassa [1] of Michaell Voyvoda his disgrace and overthrowe [...].

I went to visitt the Janizary Aga his Agent, being my freind, whome I iudged did understand the truth. At my comming he showed me the letter inclosed sent him from the camp, to which I referre your Honour, having translated the same into English as it was written him in Turkish. Touching Michaell his evill successe, being as my formers advised your Honour retired into Transilvania, leaving governors in th'other two provinces. The Chancellor [2] entered into Bugdania where there was noe resistance by reason Michaell had spoiled the country and therfor left smale guarde there.

By agreement at the same time Machmut Bassa entered into Wallachia, where he was valliantly resisted of Michaell his brother [3] at his first entrance, but in fine obtained the victory, spoiled, and burned the country and made above 30,000 slaves. After this the Chancellor [2] with his power matched towards Transilvania, whereof Michael being advised, seing noe ayde to come from the Emperor which was promised him, and doubting the fidellity of the Saxons in Transilvania, required them to ayde and stand by him in that extremity (whome he doubted did carry but hollow harts towards him) for the people of Transilvania consists of 3 nations, viz. Hungars, and Seculi, which Seculi are half Hungars and half Poles [4]. They answered that yf he would give them his sonne as hostage to be by him well used, yf they acknowledge him their prince they would assist him. Wheruppon he sent them his sonne and wife for pledges which they accepted. Not withstanding, the Chancellor [2] approaching neere with his army, they trait-

erously forgott their promise abandoninge Michaell and rendering themselves to the Chancellor, detayninge his wife and sonne; which all the rest perceiving forsooke him likewise, so that in all there rested not with him six hundred horse, whoe few dayes before had thowsands attending upon him and at his command. Seing himself thus abandoned, wished those few about him to shifte for them selves, he himself bewayling his estate, and with greif cursing the Emperor whoe had seduced him to rebell and in th'end betrayed him — he by report is fled into Muscovia. This overthrow (Right Honorable) of Michaell is of great importance. He was greatly feared of them and he hath bine cause of the Emperor his late good successes, which will now every day declyne, for by report there is noe fortresse or lett for the Turke to goe directly to Vienna. Your Honour may judge what danger those parts of Christendome runneth into. In Hungarie resteth nothing of import in the Emperor his posseession but Strigonia, Agria and Yamicke; and now the Turks being animated with this yeere's victory [5] will contynue the warres, especially their greatest feare being taken away, which was Michaell, and whome they alwaies doubted would doe them most mischeife neere home while the Grand Signor his forces were in Hungary, and therefore maintayned a great armie countynually in those parts in defending their country from him, which now by this occasion shalbe taken away, the Poles taking that charge upon them [...].

For ioy of this victory the Grand Signor hath commanded all within the citty, as well Christians as Turkes, to keepe 3 daies of feasting and reioy-cing for his happy victory, causing all his artillery to be shott off, he himself comming into the cittie on horseback in most triumphant mannor with all his court in their royallty, causing one of the messengers sent from Michaell to him (being a Greeke) to be carried throughe the city uppon a horse with candells tyed upon his shoulders to droppe upoon his backe, and after caused him to be put alive upon the hooke or ganche [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 94; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 111; Tappe, *Documents*, p. 137—138, doc. 207.

1600 noiembrie 3, Constantinopol

[...]. În răstimp de o oră <de la sosirea unui secretar al vizirului care a raportat luarea Kanizsei>, a venit o ştafetă de la Mahmud paşa [1] ca să anunţe mazilirea şi căderea lui Mihai voievod [...].

M-am dus să-l văd pe trimisul agăi ienicerilor, care este prietenul meu şi despre care socoteam că ştie adevărul. La venirea mea, el mi-a arătat scri-soarea alăturată, trimisă din tabără, pe care o supun atenţiei Excelenţei voastre, fiind tălmăcită în engleză deoarece lui i-a fost scrisă în turcă. Se referă la înfrîngerea lui Mihai, care, aşa cum au informat-o pe Excelenţa voastră alţii înaintea mea, s-a retras în Transilvania, lăsînd guvernatori în celelalte două provincii. Cancelarul [2] a intrat în Moldova, unde nu a întîm-pinat nici o împotrivire, din pricină că Mihai ruinase ţara şi lăsase acolo pază neînsemnată.

În acelaşi timp, în temeiul poruncii primite, Mahmud paşa a intrat în Ţara Românească, unde la început i s-a împotrivit vitejeşte fratele [3] lui Mihai, dar în cele din urmă a obţinut victoria, a prădat şi ars ţara şi a luat peste 30 000 robi. După aceasta, cancelarul [2] cu oastea sa s-a îndreptat spre Transilvania, despre care <fapt> Mihai fiind înştiinţat, şi văzînd că nici un

ajutor din cele promise nu-i vine de la împărat și neîncrezător în fidelitatea sașilor din Transilvania, le-a cerut să-l ajute și să fie alături de el în acea nevoie (măcar că se îndoia că au față de el și altfel de simțăminte decît de fățărnicie), pentru că poporul din Transilvania este format din trei nații anume: unguri și secui, care secui sînt jumătate unguri și jumătate poloni [4]. Ei au răspuns că dacă le-ar da pe fiul lui ca ostatec, ca prin el să le fie mai de folos, și dacă acesta este confirmat ca principele lor, ei îl vor ajuta. La care el le-a trimis pe fiul și pe soția lui ca zălog, pe care ei i-au acceptat. Cu toate acestea, deoarece cancelarul [2] se apropia tot mai mult cu oastea sa, ei și-au uitat în chip mișelnic făgăduiala, părăsindu-l pe Mihai și trecînd de partea cancelarului, dar poprindu-i soața și fiul, fapt pentru care toți ceilalți, luînd aminte la cele întîmplate, l-au părăsit în același chip, astfel încît nu i-au mai rămas cu totul decît 600 călăreți, măcar că cu cîteva zile înainte avusese cîteva mii care îl slujeau, aflîndu-se sub porunca lui. Văzîndu-se astfel părăsit, le-a spus celor puțini care mai erau cu el să fugă să se salveze, el rămînînd să-și jelească țara pierdută și blestemîndu-l amarnic pe împărat care-l făcuse să ridice armele și care în cele din urmă îl trădase; acum, după cum se aude, ar fi fugit la moscoviți. Această înfrîngere, Excelență, a lui Mihai este o mare nenorocire. El le-a pricinuit mare spaimă ‹turcilor› și datorită lui împăratul a dobîndit ultimele lui izbînzi, care acum pălesc pe zi ce trece, pentru că, după cum se aude, nu există nici o cetate sau stavilă în calea turcului ca să meargă drept asupra Vienei. Excelența voastră poate judeca ce primejdie apasă asupra acelor părți ale creștinătății. În Ungaria n-a mai rămas nimic de seamă din posesiunile împăratului în afară de Strigoniu, Agria și Giavarino, și acum turcii fiind însuflețiți de această din urmă victorie [5], vor continua războaiele, mai ales că spaima lor cea mare, care era Mihai, a fost înlăturată, de el temîndu-se întotdeauna că le va pricinui cele mai mari necazuri chiar la ei acasă, în vremea în care oastea sultanului se afla în Ungaria; din pricina asta sultanul a păstrat tot timpul o oaste mare în acele părți pentru a-și apăra țara de el, oaste care acum, după cum stau lucrurile, poate fi îndepărtată, polonii luîndu-și această sarcină [...].

Pentru sărbătorirea acestei victorii, sultanul a poruncit ca toți din oraș, creștini și turci deopotrivă, să petreacă trei zile în ospăț și veselie pentru această norocită victorie; a mai poruncit ca toată artileria sa să fie înlăturată, iar el a intrat în oraș călare în chipul cel mai triumfal cu întreaga sa curte și în toată strălucirea ei; așijderi a mai poruncit ca unul din emisarii trimiși de Mihai (fiind grec) să fie purtat călare prin oraș, cu lumînări prinse pe umeri, ca să-i picure pe spate, iar la urmă a poruncit să fie agățat viu de un cîrlig sau de furci [...].

---

[1] Güzelce Mahmud pașa, pașa de Vidin.

[2] Jan Zamovski, venit să-l instaleze ca domn în Țara Românească pe Simion Movilă.

[3] Este vorba de fapt de banul Craiovei, Calotă Bozianul, rudă cu doamna Stanca a lui Mihai Viteazul (cf. Stoicescu, *Dicționarul*, p. 40). Lupta a avut loc la Tîrgoviște și s-a soldat cu infringerea lui Calotă, căruia i s-a tăiat capul.

[4] Explicație motivată prin perpetuarea vechii inechități istorice instituite prin așa-numita Unio Trium Nationum, act încheiat de nobilii unguri, sași și secui în 1437 și îndreptat împotriva populației majoritare românești.

[5] Cucerirea Kanizsei.

261 **1600 noiembrie 17, Alba Iulia**

Sacratissima Imperatoria atq⟨ue⟩ Regia Maiestas, domine, domine nobis clementissime,

Fidelium ac perpetuorum obsequiorum nostrorum in gratiam Maiestatis Vestrae Caesarea humillimam subiectione⟨m⟩. Civitatem Colusuar, clementissime Imperator, haud vulgaria suae erga Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem V⟨est⟩ram fidelitatis specimina et erga nos obseruantiae exempla praestitisse cum diffiteri nequeamus, ad requisitione⟨m⟩ Judicum, Senatorum ac communitatis Ciuium ipsius Ciuitatis hoc illis testimonium perhibere voluimus: Illos tum in alijs fidelitatis ipsorum obsequijs declarandis, tum exercitum Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae Caesar⟨eae⟩ contra Michaelem Transalpinae Vaiuoda⟨m⟩ in hoc expeditione, pro possibilitate ipsoru⟨m⟩, milite, armis, commeatu et pecunijs strenue promouisse atq⟨ue⟩ huic prouinciae non minus vtilem quam laude digna⟨m⟩ operam impendisse. Cum itaq⟨ue⟩ ciues ipsos gratia Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae Caes⟨areae⟩ dignos existimemus, Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti V⟨est⟩rae demisse supplicamus dignetur muncios ipsoru⟨m⟩ ad Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem V⟨est⟩ram expeditos clementer exaudire atq⟨ue⟩ ciues praescriptae Ciuitatis gratia sua Caesarea benigne prosequi. Quam gratiam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti V⟨est⟩rae ciues ipsi una nobiscum demisse promerituri sunt. Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem V⟨est⟩ram felicissime ac diutissime Imperante⟨m⟩ florere optantes. Datum Albae Iuliae 17 die Nouembris Anno D⟨omi⟩ni 1600.

Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae Sacrat⟨issi⟩mae
Humillimi Seruitores

G. Basta, D. Vngnad, M. Székelly

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 298 I, c. 51—53; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 139, f. 39—40.

Preasfintă Maiestate împărătească şi regească, domn, domn preamilostiv,

Milostivirii Maiestăţii voastre imperiale preaplecată închinăciune a veşnicelor noastre slujbe de credinţă. Preamilostive împărat, cum nu putem tăgădui că cetatea Clujului a oferit dovezi, şi nu din cele de rînd, ale credinţei sale faţă de Maiestatea voastră şi dovezi de preţuire faţă de noi, am voit, cu privire la ruga juzilor, senatorilor şi comunităţii cetăţenilor acestei cetăţi, să depunem această mărturie că ei, pe lîngă alte slujbe de credinţă, dovedite şi acum în această expediţie, au sprijinit cu rîvnă oastea Maiestăţii voastre imperiale împotriva lui Mihai, voievodul Ţării Româneşti, după a lor putinţă, cu oşteni, arme, provizii şi bani şi pentru această provincie şi-au dat o osteneală vrednică de laudă şi nu mai puţin folositoare. Astfel, cum îi socotim pe aceşti cetăţeni demni de milostivirea Maiestăţii voastre imperiale, cu plecăciune ne rugăm Maiestăţii voastre să binevoiască a-i asculta cu îndurare pe solii acestora trimişi la Maiestatea voastră şi astfel cetăţenii sus-zisei cetăţi să aibă parte de milostivirea voastră imperială. Aceşti cetăţeni, dimpreună cu noi, vor dovedi, cu plecăciune, că merită această milostivire a Maiestăţii voastre. Dorim Maiestăţii voastre să cîrmuiască mult timp în

chip fericit şi înfloritor. Dată la Alba Iulia în ziua de 17 noiembrie, anul Domnului 1600.

Ai preasfintei voastre Maiestăţi,
Preaplecaţi slujitori,

G. Basta, D. Ungnad, M. Székelly

262 **1600 noiembrie 26, Praga**

An die Sibenburgischen Commissarj

Rudolf etc.,

Nach Hinwekhfertigung des Kelesti sein vns dein, Vngnaden, weitter Relationen, von drey, vier, fünf, sechs vnd 28 Octobris negsthin datirt, auch einkhumen vnd deren Inhalt Vns gehorsamblich furbracht worden.

Wie wir nun nit zweifeln, euch werde inmitls das jenig, was wir an sy vom 6. vnd 10. diss ferttigen lassen, zu recht gleichfals geantbort worden sein, als werdet Ir auch des dinigen, wessenshalber vnsern genediger Willen daraus verstanden vnd versechentlich in ain vnd dem andern euch darauf zurichten haben.

Das sich der Polnische Canzler mit seinem Anhang der Wallachey impatronirt, darzue hat er weder für sich selbst noch seines Kenigs wegen Fueg vnd Recht, vnd khundten wir es bey demselben, sintemal solche Provinz antiquo Jure [1] zu vnserer Cron Hungern gehörig, billich nit bleiben lassen; allein finden wir aus allen Vmbstenden vnd bey jeziger Beschaffenheit mit Sibenbirgen, das solch vnser Ius sogleich Armis nit zu tentirn vnd zu suechen, sonder noch zur Zeit hierunder etwas zu dissimulirn, vnd jezo zueuorderist auf die Beschüz vnd Erholttung von Sibenburgen zusehen, das vbrig aber auf bessere Occasion, vnd wenn auch die Mitl mehres an der Handt sein werden, zu differirn sein wirdt. Wir haben aber auch nit vnderlassen, des Khenigs in Polen liebden desshalber zuezuschreiben, vnd sye zuuermahnen, wie Ir ob beygefuegter Abschrifft zuuernehmen habt, vnd werdet Ir disem nach Gelegenheit gegen gedachten Canzler, vnd wo es sonst vonnötten, ebnermassen zu inhaerirn, sowoll auch in dem Suechen vnd Begern wegen Liferung des Michaël Weyda Person bej voriger Antbort genzlichen zuuerharren, vnd vns dissfals nichts zuuergeben wissen.

Was dan vnser Mainung insoderheit Sibenburgen vnd derselben Ständt halber auf die vnder inen vermerkhende Widerwerttigkheiten sey, das ist euch in obberürten vnserm zuegeferttigten Schreiben zur Notturfft angedeut, vnd sehen wir nit, warumben ir sowol der Basta bey dannach habenden Khrigsvolkh, vnd weill gleichwol auch vnder den Ständten gegen vns ainsstheils wol affectionirt sein, von vnsertwegen so gar khein Ernst vnd Demonstration gebrauchen khünet oder sollet. Vermahnen vnd beuelhen euch derhalben nochmalen genedig, Ir wöllet doch dem mehren Vbel, welches entlich nur durch zuvieles Auertirn vnd Conniuenz eruolgen thuet, zeitlich vnd mit müglichsten Ernst begegnen, wodurch etbos Furcht vnd Gehorsamb (wie wir solches dem Basta auch insonderheit auferlegen) machen lassen, dabey Ir auch Vleis fürwenden khünet, wie die Siculer mit guetter Vertröstung khunfftiger Gnaden auf vnsere Seitten zu gewinnen sein möchten.

Des Schlesischen Kriegsvölckhs halber habt Ir berait hieuor von vns genedigst Bescheidt vnd Nachrichtung, vnd wessen sich entlich dieselben Ständt deren lengeren Erhaltung willen erclären möchten, das soll euch

hinach geschikht werden. Hientzwischen aber vermahnen wir iene Beuehlshaber durch nebengelegt Schreiben selbsten genedig, euer vnd des Basta Verordnung nach, der Eng im Diensten vnd Bestallung, so lang als man inen bedürfttig sein würdet, auf der Ständt oder vnser selbst Bezallung zuverharren, nit zweifelnt, sy werden sich gehorsamblich darauf erzaigen vnd finden lassen.

Sollten wir euch zu den vorigen gleichfals vermelden vnd thuet Ir an obstehen, den vnsern genedigen Willen vnd Mainung. Denen wir benebes mit Gnaden wol gewogen sein. Gegeben Prag, den 26 Novembris 1600.

An Vngnadt vnd Zaggl, Sibenburgische Commissarj.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 523—527; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 957—962; Hurmuzaki, IV, 1, p. 197—198, doc. CLXX.

Către comisarii din Transilvania

Rudolf etc.,

După plecarea de aici a curierului Kelesti ne-au parvenit şi celelalte rapoarte ale tale, Ungnad, datate 3, 4, 5, 6 şi 28 octombrie, iar conţinutul lor ne-a fost adus la cunoştinţă.

Nu ne îndoim că ceea ce v-am scris noi între timp, la 6 şi 10 ale acestei luni, constituie, totodată, un răspuns ⟨la chestiunile ridicate de tine⟩, din care voi aţi înţeles care este voinţa noastră, ca să ştiţi cum să procedaţi într-un caz sau altul.

Întrucît cancelarul polon, prin oamenii lui, s-a făcut stăpîn peste Ţara Românească, pentru care nici el personal şi nici regele lui nu au nici un drept, noi i-am adus la cunoştinţă că, deoarece această provincie, conform dreptului străvechi [1], aparţine Coroanei noastre ungare, situaţia nu poate rămîne aşa cum este acum. Totuşi, avînd în vedere toate evenimentele, precum şi împrejurările din Transilvania, noi considerăm că nu este cazul să ne folosim acum de acest drept al nostru şi nici să facem uz de arme, ci deocamdată trebuie să ne ascundem gîndurile şi să ne preocupăm în primul rînd de păstrarea Transilvaniei şi de restabilirea situaţiei în această provincie, în aşteptarea unei ocazii mai bune, cînd vom avea mai multe mijloace la îndemînă. Pe de altă parte, noi nu am neglijat să scriem regelui Poloniei în această chestiune şi să îl avertizăm, după cum puteţi vedea din copia anexată; de cîte ori veţi avea ocazia şi veţi considera necesar, veţi reafirma cele scrise în copie în legătură cu cancelarul polon; totodată, veţi reconfirma ferm primul nostru răspuns dat în legătură cu cererea de a-l preda pe Mihai voievod, arătînd că noi nu putem ceda cu nimic de această dată.

Care este părerea noastră în legătură cu Transilvania şi cu staturile ei, cu neînţelegerile care se observă acolo, aceasta reiese suficient din scrisoarea noastră menţionată mai sus, adresată vouă; ca atare, nu vedem de ce voi, cît şi Basta, cu oastea pe care o are acolo, nu aţi putea sau nu ar trebui să folosiţi deloc forţa, cu atît mai mult cu cît o parte din staturi ne este binevoitoare. De aceea, vă atragem din nou atenţia şi vă poruncim să preîntîmpinaţi la timp şi cu toată seriozitatea un rău mai mare care s-ar produce în cele din urmă din cauza prea multelor simple avertismente şi a îngăduinţei ⟨arătate⟩ şi să faceţi astfel încît să-i înfricoşaţi şi să-i aduceţi la ascultare (lucru pe care îl poruncesc cu deosebire şi lui Basta); în plus, voi să vă străduiţi să vedeţi cum i-am putea cîştiga de partea noastră pe secui, promiţîndu-le pentru viitor milostivirea noastră.

În legătură cu trupele sileziene, aveţi deja lămuriri din partea noastră, în baza cărora veţi explica staturilor că trebuie să le asigure întreţinerea în continuare. Între timp, noi le atragem atenţia acelor comandanţi, prin scrisoarea alăturată, să se supună cu stricteţe ordinelor voastre şi ale lui Basta, să nu se îndoiască de faptul că, atît timp cît vor fi în serviciu, vor fi plătiţi de către staturi sau de noi înşine şi să se arate ascultători.

Dacă va mai fi necesar, vă vom mai da instrucţiuni; dar pînă atunci, din cele scrise mai sus, vedeţi voinţa şi părerea noastră. Pînă atunci, exprim aici sentimentele noastre de afecţiune pentru voi. Dat la Praga, la 26 noiembrie 1600.

Către Ungnad şi ⟨Mihai⟩ Székely, comisari în Transilvania.

---

[1] Rudolf se referea probabil la faptul că domnitorul Ţării Româneşti, Vlaicu-Vladislav (1364— circa 1377, acceptase suzeranitatea regelui ungar Ludovic I, primind ca feu de Amlaşul, Făgaraşul şi Severinul, stăpînite apoi în continuare şi de urmaşii lui Vlaicu. Fusese însa — după cum aprecia N. Iorga — „o vasalitate specială", care nu limita cu nimic jocul liber al politicii domnitorului român faţă de interesele regelui ungar, acestuia rămînîndu-i doar dreptul de a-l declara infidel şi de a porni — dacă putea — o campanie de pedepsire, începută, desigur, cu confiscarea celor trei feude. Fusese — după cum aprecia tot N. Iorga — „întru totul situaţia regelui Angliei, duce al Normandiei şi senior al atîtor teritorii în Franţa, faţă de Capeţienii din Paris". Concepţia împaratului Rudolf II, la 1600, ne apare deci cel puţin bizară, dacă se referea la situaţia amintită mai sus şi încă după atîta timp.

263 — 1600 ⟨sfîrşitul lui noiembrie⟩, Constantinopol

1600 ⟨late November⟩ Constantinople

Right Honourable. After the Cancellor his departure a principall Captaine belonging to Michaell being sent to espie what was become of Machmut Bassa was betraied, taken, and sent hither, and in hope of his life discovered what was become of Michaell, of his proceeding and designes, as also of the Emperor, saying Michaell resteth upon the confines of Transilvania with above 10 000 horse and foote, wayting an oportunity to enter againe into Wallachia upon Symon placed there by the Cancellor. That Maximillian is sent from the Emperor to be Prince and Governor of Transilvania, where he is arrived; that the Emperor maketh great preparation this winter to recover Canisia which they make sure accompt of, if any great frost happen, wherby they may passe the lake on th'one side therof; likewise the Emperor layeth guarde on every side Buda that it may not be victualed, being in great want and scarsity. After he had discovered all he found this favour: that where before they thought to ganche him, they cut off his heade and his bodie throwne to the doggs. Further he did assure the Grand Signor that unles he made peace with the Emperor, Michaell would never be quiett, nor should find any truth in him, all his intreaties with the Viceroy Generall being stratagems, and that he was from time to time counselled and aided by the Emperor, allthoughe the Grand Signor might be otherwise perswaded and informed [...].

Tappe, *Documents*, p. 139— 140, doc. 209; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 113.

1600 ⟨sfîrşitul lui noiembrie⟩, Constantinopol

Excelenţă. După plecarea cancelarului, un căpitan de frunte al lui Mihai, trimis să iscodească ce s-a petrecut cu Mahmud paşa, a fost dat în vileag, prins şi trimis încoace şi, sperînd că scapă cu viaţă, a dezvăluit ce se petrece cu Mihai, faptele şi planurile sale şi tot la fel şi despre împărat, spunînd că Mihai stă la hotarele Transilvaniei cu peste 10 000 de călăreţi şi pedestraşi, aşteptînd un prilej să intre din nou în Ţara Românească peste Simion, pus acolo de cancelar. ⟨A mai spus⟩ că Maximilian este trimis de împărat ca să fie principe şi guvernator al Transilvaniei, unde a şi sosit; că împăratul face mari pregătiri în iarna aceasta, că dacă se întîmplă să vină vreun îngheţ mare, în ce chip să poată fi trecut lacul pe acolo pe unde ar fi cu putinţă spre a redobîndi Kanizsa care pentru ei are atîta însemnătate. De asemenea, împăratul trimite oşti împrejurul Budei cu gînd ca aceasta, aflîndu-se în mare nevoie şi lipsă, să nu mai poată fi aprovizionată cu merinde. După ce dădu totul la iveală, iscoadei i se hărăzi această soartă: de unde înainte turcii gîndeau să-l atîrne în furci, acum i-au tăiat capul şi i-au aruncat trupul la cîini. Înainte vreme, el îl asigurase pe sultan că pînă cînd nu va face pace cu împăratul, Mihai nu se va potoli deloc şi nici nu se va putea avea încredere în el, toate stăruinţele sale pe lîngă marele vizir fiind doar vicleşuguri, ba mai mult, din timp în timp a fost sfătuit şi ajutat de împărat. Cu toate acestea, se poate ca sultanul să aibă şi altminteri de gînduri şi ştiri. [...].

264 **1600 decembrie 10, Tokaj**

Edler Gestrenger grossgunstiger Herr Mussternmeister,

Eur Gestrengen sein meine vnuerdrossne willige Dienst inn allweeg zuuor. Hab Eur Gestrengen Schreiben empfangen, vnd Inhalts vernumben, erinere dieselben hierauf dass Mihal Waida heut zwischen 9 vnd 10 Vhr vormitag vnuersehens ex improuiso hieher gelangt; dessen Geleitsman, Herr Segnei Miklosch, hette woll vermeint zu notturfftiger Praeparation hieruber zuuor Andeutung hiehero geschehen sein solle; weillen aber diss nit beschehen, vnd gleichwol der Durchpass von inen begert, hab ich wolgedachten Herrn Segnei erfordert bej ime Erkhundigung, wie starkh er Waida verhanden, auch ob etwan wegen des Durchzugs von Ir Mayestätt Beuelh oder Patent furzuweisen, er aber vermeldt sej vber 300 starkh alhier nicht, denn er dass vbrig Volkh alles bej Gross Wardej zuruckh gelassen; hierauf ich mich expresse erclärt, er Waida möge mit 50 Pferten passirt werden, aber das vbrige Volkh miesse bis auf weitern der hohen Obrikheit vorwissen vnd Bewilligung Anstand haben; hierauf Herr Segnei zum öffternmal intercedendo hierinen angehalten, vber vnd heruber uersirt vnd zu mehrem mundlich versprochen, das er Segnei fur allen Schaden so des Waida Volkh thuen oder veben mochte, selbst guet sein wölle; hierauf ich endtlich consentirt, vnd ist dass Volkh von 12 Vhrn an biss inn die Nacht vber gefurth, vnd noch fast der dritte Theill ihenseit des Wassers verblieben miessen. Daraus erscheint das mehr Volkh alls Segnei gemelt Waida bej sich hatt, welche mehren Thaills Khosakhen sein; Sonsten ist gedachtem Volkh aller glimph widerfahren, will dass Vbrig innerhald 2 Tagen, wills Gott, Eur Gestrengen mündlich erinern

vnd berichten. Denselben vnd vns allen göttlicher Bewahrung beuelhend. Datum Tokhaj den 10 Xbris 1600.

Eur Gestrengen dienstwilliger,

Hannss Spayser
Frendrich zu Tokhaj

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 535—536; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 966—967; Hurmuzaki, IV, 1, p. 201—202, doc. CLXXIII.

Nobil şi binevoitor domn comandant,

Sînt al Domniei voastre veşnic slujitor, oriunde şi în orice moment. Am primit scrisoarea Domniei voastre şi am aflat conţinutul. Astăzi, între orele 9 şi 10 dimineaţa, Mihai voievod a sosit aici pe neprevăzute şi pe neaşteptate. Însoţitorul său, domnul Nicolae Sennyey, crezuse că noi am fi primit anterior o înştiinţare privind preparativele necesare. Întrucît nu sosise o astfel de înştiinţare şi, cu toate acestea, el a cerut permis de trecere, eu i-am cerut numitului domn Sennyey să-mi spună de ce oşteni este însoţit voievodul şi dacă îmi poate prezenta, pentru trecere, vreun ordin sau vreun permis de trecere din partea Maiestăţii sale. El mi-a răspuns că trupa însoţitoare nu depăşeşte 300 oameni, deoarece pe ceilalţi i-a lăsat la Oradea. La aceasta, eu i-am spus desluşit că voievodul poate trece cu 50 călăreţi; pentru rest trebuie înştiinţată magistratura locală şi obţinută permisiunea acesteia. Dar domnul Sennyey a insistat de mai multe ori, revenind mereu verbal şi dînd promisiuni că el, Sennyey, se pune chezăşie pentru orice pagubă pe care ar face-o oastea voievodului. În cele din urmă, eu mi-am dat consimţămîntul, iar oastea a trecut prin oraş începînd de la ora 12 pînă noaptea şi totuşi o treime din ea a trebuit să rămînă de cealaltă parte a apei. A reieşit că voievodul are cu el mai multă oaste decît a anunţat Sennyey, între care mai multe cete de cazaci. De altfel, întreaga oaste care a trecut s-a comportat bine. Alte amănunte le voi înfăţişa verbal Domniei voastre peste două zile. Să ne ajute Domnul, şi Domniei voastre şi mie. Dat la Tokaj, la 10 decembrie 1600.

Al Domniei voastre slujitor,

Hans Spayser,
Sublocotenent la Tokaj

265 **1600 decembrie 11, Praga**

Di Transilvania ci sono nuovi avvisi, che il Vallacco habbia dato al coda a'Polacchi, e con loro danno, quando si ritiravano di Vallacchia, della quale sia però di nuovo restato padrone esso Vallacco. Ma bene aggiugnono che ciò sia seguito particolarmente per essere stato aiutato dal Basta, il quale, considerato lo stato delle cose, sia passato da se stesso a questo, con parergli sì come egli medesimo ne è mediatore, che Sua Maestà debba dichiararsi protettrice dell'istesso Vallacco, massimamente offerendosi egli di lasciarne ostaggi appresso di Sua Maestà, quando così voglia, la moglie et il figliuolo, i quali fra tanto sono appresso del Basta.

Veress, *Documente*, VI, p. 278, doc. 258; Archivio di Stato di Modena, Carteggio Germania, busta 57.

Din Transilvania s-au primit ştiri noi, cum că valahul i-ar fi bătut pe poloni, pricinuindu-le pierderi serioase, pe cînd se retrăgeau din Ţara Românească, asupra căreia valahul ar fi ajuns din nou stăpîn. Se spune însă că lucrurile s-au petrecut aşa pentru că s-ar fi primit ajutor din partea lui Basta, care, luînd aminte cum stau treburile, a socotit, ca şi cum el însuşi ar fi mijlocitor în aceste pricini, că Maiestatea sa trebuie să-i dea oblăduire valahului. Drept chezăşie, acesta s-a arătat gata a trimite ca ostateci la Maiestatea sa, oricînd se va găsi cu cale, pe soaţa şi fiul său, care între-aceea se află acum în preajma lui Basta.

266 **1600 decembrie 11, Košice**

Allergenedigister Khaiser und Herr,

Derer Khayserlichen Majestät allergenedigistes Schreiben vom 18. Tag Nouembris hab ich alhie zu Caschau den 10. dits mit undterthenigister Reuerenz recht empfangen und allergehorsambist Eur Majestät genedigist Willen darauss vernuem.

Des Mihal Waida Beschaffenhait, vnd warunben in wider den Polnischen Kanzler vnnd Moldauer nit hat khunnen geholffen werden, das haben Eur Mayestätt aus anndern volgenden des Herrn Basta vnd meiner Expeditionen allergnedigist vernumen, vnd der Herr Obrisst zu Sakhmär wierdets Eur Mayestät gehorsamist auch mündlich referirn. Die 7 benburger haben durchhaus an die Pollaggen, weder dem Mihal zu helffen, nit gewölt. [...] [1]. Datum Caschau, den 11. Decembris Anno 1600.

Allervnterthanigisster Gehorsambister.

D. Vngnad frhr.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 530—532; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 963—965; Hurmuzaki, IV, 1, p. 202, doc. CLXXIV.

Preamilostive împărat şi stăpîn,

Scrisoarea Maiestăţii voastre din 18 noiembrie am primit-o cu adîncă plecăciune aici la Caşovia, la data de 10 a acestei luni, şi din ea am aflat preaplecat voinţa Maiestăţii voastre.

Despre felul de a acţiona al lui Mihai voievod şi de ce nu a putut fi el ajutat împotriva cancelarului polon şi a moldovenilor, Maiestatea voastră a aflat din alte scrisori ce au urmat, ale domnului Basta şi ale mele, iar domnul căpitan de la Satu Mare va relata Maiestăţii voastre şi verbal. Transilvănenii nu au vrut cu nici un chip să-l ajute pe Mihai împotriva polonilor. [...] [1]. Dat la Caşovia, la 11 decembrie anul 1600.

Preasupus şi preaplecat,

D. Ungnad baron

---

[1] Reia aspecte tratate şi în rapoartele anterioare: atitudinea nobililor transilvăneni faţă de imperiali, atitudinea lui Gheorghe Basta faţă de nobilii transilvăneni etc.

Reverendiss⟨ime⟩ domine patrone et frater observandiss⟨ime⟩, post servitiorum meoru⟨m⟩ paratissima⟨m⟩ deditissimamq⟨ue⟩ co⟨m⟩men⟨dationem⟩,

Nolui celare R⟨everendissi⟩mam Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ram: Michael Vaivoda Transalpina exiens partemq⟨ue⟩ Transilvaniae traijciens, heri huc ad me pervenit, quem hodie dimisi, ad Sua⟨m⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem Caesar⟨eam⟩ contendit. Licet Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti Scripseri⟨m⟩ me illum detinuisse usq⟨ue⟩ ad benigna⟨m⟩ resolutione⟨m⟩ Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis, quid cum illo mihi faciendum foret: verum modernu⟨m⟩ illius statu⟨m⟩ expendens, quod uxore⟨m⟩, filiu⟨m⟩ pignori reliquerit Transylvanis, D⟨omi⟩nusq⟨ue⟩ Teókeóly eundem una cum militib⟨us⟩ in fidelit⟨a⟩tem Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis Sacramento obstrinxerit, D⟨omi⟩nus Generalis etia⟨m⟩ denuo nomine Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis ratas fidei literas eidem dederit: Michael Vaivoda deinde mihi proposuerit apud se habere eiusmodi literas, quae ad co⟨m⟩modum totius Christianitatis spectarent, expediret celer ipsius ad Sua⟨m⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem abitus, alioquin remora tam Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti quam toti Christianit⟨a⟩ti insigni accideret detrimento: aliud est quod habuerit secu⟨m⟩ tria millia hominu⟨m⟩, novitq⟨ue⟩ R⟨everendissi⟩ma Do⟨minatio⟩ V⟨est⟩ra hic in quo statu versemur, quam pauci simus, si alique⟨m⟩ movissem tumultu⟨m⟩, quis scit quid inauspicati evenisset, siquidem illius milites partim ex Turcis, partim ex Tartaris alijsq⟨ue⟩ plagiarijs constent, occurit et id, si fama insurectionis in Michaele⟨m⟩ Vaiovodam ad hostes Turcas pervenisset, quam cogitatione⟨m⟩ et quale judiciu⟨m⟩ injissent. Has ob causas detinere illu⟨m⟩ no⟨n⟩ est visum mihi integrum, nunc alacri et prompto animo pergit ad Suam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem; iam co⟨n⟩sistit in voluntate R⟨everendissi⟩mae Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae non deerit modus illi in superioribus partibus occurere, sive versus Filekum, Puttnok, vel ad montes Jazouien⟨ses⟩ contenderit, sed Tibiscu⟨m⟩ transmittet ad Tokoy, illic etia⟨m⟩ obviari poterit. Hodie agitur dies quintus, quod d⟨omi⟩no Generali l⟨ite⟩ras miseri⟨m⟩, nihil rescribit; qua⟨m⟩uis septimana praeterijt, quod Michael Vaivoda ad Devam p⟨rae⟩tergressus est; tamen D⟨omi⟩nus Generalis nihil in commissis dedit, ut excubias agerem, et adversus illu⟨m⟩ aliquid milirer. Ideo R⟨everendissi⟩ma D⟨ominatio⟩ V⟨est⟩ra judicabit, certis rationibus inductus dimisi illu⟨m⟩. Varadini 12 ⟨decem⟩bris A⟨nn⟩o 1600. R⟨everendissi⟩mae Dom⟨inationis⟩ V⟨est⟩rae.

S⟨ervi⟩tor et f⟨rate⟩r addictissi⟨mus⟩

Paulus Niary

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 538—539; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 968—969; Hurmuzaki, IV, 1, p. 204, doc. CLXXVI.

Preacucernice domn, ocrotitor şi frate preavrednic de cinstire, după închinarea preadevotată a slujbelor mele

N-am voit să ţiu ascuns ⟨acest lucru⟩ de Domnia voastră preacucernică: Mihai voievod, plecînd din Ţara Românească şi trecînd în părţile Transilvaniei, a venit ieri aici, la mine. Astăzi l-am lăsat să plece. El se sileşte ⟨să ajungă⟩ la Maiestatea sa imperială. Chiar dacă i-am scris Maiestăţii sale că l-am oprit pînă cînd Maiestatea sa va binevoi să hotărască cum trebuie să procedez cu el, totuşi am cumpănit asupra stării lui de acum, anume că a lăsat zălog transilvănenilor pe soaţa şi pe fiul său şi că domnul Thököly l-a

legat prin jurămînt de credință, dimpreună cu oștenii săi, de Maiestatea sa, ba chiar domnul general i-a dat din nou, consfințind-o, numele Maiestății sale, scrisoare de încredințare; apoi voievodul Mihai mi-a propus să aibă la el o asemenea scrisoare care să privească folosul întregii creștinătăți; plecarea lui grabnică la Maiestatea sa ar aduce salvarea, în timp ce zăbava ar aduce o mare pagubă atît Maiestății sale, cît și întregii creștinătăți; alt motiv este ⟨acela⟩ că el avea cu sine trei mii de oameni și știe preacucernica voastră Domnie în ce stare ne aflăm aici, cît de puțini sîntem, ⟨iar⟩ dacă am stîrni vreo tulburare cine știe ce nenorocire s-ar putea întîmpla, dat fiind că oștenii lui o parte sînt turci, o parte tătari și alți oameni prădalnici; se poate întîmpla și aceasta, dacă zvonul unui atac împotriva voievodului Mihai ar ajunge la ⟨urechile⟩ turcilor, ce plan și ce părere și-ar face ⟨ei⟩? Din aceste pricini am crezut că nu este corect să-l țin în loc; acum se îndreaptă cu hotărîre în suflet și cu iuțeală spre Maiestatea sa; ține numai de voia preacucernicei voastre Domnii ce va fi de făcut cu el; va fi ținut în loc sau nu, i se va stăvili sau nu zorul? Pe oștenii lui i-am oprit, în cea mai mare parte, ⟨iar el⟩ și-a urmat drumul cu cîțiva, cam la o sută; preacucernica voastră Domnie va găsi mijlocul de a-i ieși în cale, în părțile de sus ⟨ale Ungariei⟩, fie că se îndreaptă spre Fülek, Putnok ori spre munții Jászó, dar va trece Tisa la Tokaj; chiar acolo i-ați putea ieși înainte. Astăzi este a cincea zi de cînd i-am trimis domnului general o scrisoare, ⟨dar el încă⟩ nu-mi răspunde nimic; deși a trecut săptămîna de cînd voievodul Mihai a pornit spre Deva, totuși domnul general nu mi-a dat nici o însărcinare să fac de strajă și să pornesc ceva împotriva lui. De aceea, preacucernica voastră Domnie va judeca ce pricini anume m-au făcut să-l las să plece. Din Oradea, 12 decembrie în anul 1600.

Al preacucernicei voastre Domnii,
Slujitor și frate preaapropiat,

Paul Nyáry

268 **1600 decembrie 14, Debrecen**

Reveren⟨dissi⟩me D⟨omi⟩ne et amice nobis honoran⟨dissi⟩me.
Salutam et nostri benevola⟨m⟩comme⟨n⟩d⟨ationem⟩

Quia Ill⟨ustrissi⟩mus D⟨omi⟩nus Generalis nunc est in Transiluania et in loco ejus R⟨everendissi⟩ma⟨m⟩ Dom⟨inationem⟩ V⟨est⟩ra⟨m⟩ esse agnovimus, voluimus significare quod Sumus nunc in itinere et ad Sac⟨ram⟩ Caes⟨aream⟩ Regiamq⟨ue⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩tem, d⟨omi⟩num clementissimum ire statuimus. Sed anteq⟨uam⟩ personaliter eo pertingere possemus, expedivimus ad eandem Sac⟨ram⟩ Caes⟨aream⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩tem certum homine⟨m⟩ et internuncium n⟨ost⟩rum, praesentium nimiru⟨m⟩ exhibitorem. Licet vero ante etiam certu⟨m⟩ munciu⟨m⟩ nostrum, medio cujus jam in itinere nos esse Suae M⟨aies⟩t⟨a⟩ti denunciavimus, expediverimus" tamen nunc etia⟨m⟩ per hunc, ubina⟨m⟩ simus et hucusq⟨ue⟩ Deo ita volente in pace appulisse, significare voluimus. V⟨est⟩ram itaq⟨ue⟩ R⟨everendissima⟩m D⟨ominatione⟩m amice ac benevole rogamus quod quia internuncius hic noster ad eas partes Cassovianas transire ex mandato nostro statuerit, ideoq⟨ue⟩ D⟨omi⟩na⟨ti⟩o V⟨est⟩ra Reverend⟨issi⟩ma eum pacifice transire p⟨er⟩mittat, imo in quacu⟨n⟩q⟨ue⟩ re necessitas postulabit ei adesse velit

Quo facto et studio Reverend⟨issi⟩ma Dom⟨inatio⟩ V⟨est⟩ra, rem grata⟨m⟩ nobis faciet et eo ad Sac⟨ram⟩ Caes⟨aream⟩ M⟨aies⟩t⟨a⟩tem venientes, apus ea⟨n⟩de⟨m⟩ q⟨u⟩oq⟨ue⟩ amicabiliter recordabimur. In reliq⟨u⟩o ea⟨u⟩-de⟨m⟩ bene valere cupimus. Datu⟨m⟩ in Debreczen 14 die Mensis Decemb⟨ris⟩ Anno 1600

Michael Vaivoda Transalpin⟨ensis⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 541—542; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 970—971; Hurmuzaki, IV, 1, p. 207, doc. CLXXVIII.

Preavrednic de respect domn şi prieten preavrednic de cinstire!

Sănătate şi binevoitoare a noastră închinare!

Pentru că preailustrul domn general se află acum în Transilvania şi ⟨pentru că⟩ am aflat că în locul lui se află Domnia voastră preavrednică de respect, am voit să vă dăm de ştire că ne aflăm pe drum şi am hotărît să mergem la sfînta Maiestate imperială şi regească, domnul ⟨nostru⟩ preamilostiv. Dar înainte de a putea să ajungem acolo în propria persoană, am trimis la sfînta Maiestate imperială un anume om şi sol al nostru, fireşte ca să înfăţişeze această scrisoare. Chiar dacă am trimis şi mai înainte un anume sol al nostru, prin care am dat de ştire Maiestăţii sale că ne aflăm pe drum, totuşi am voit şi acum să vestim prin aceasta în ce loc ne aflăm şi că pînă aici, cu voia lui Dumnezeu, am mers în ⟨bună⟩ pace. Aşadar, rugăm prieteneşte şi cu bunăvoinţă pe Domnia voastră preavrednică de respect să îngăduiţi, pentru că acest trimis al nostru a hotărît, din porunca noastră, să treacă prin părţile Caşoviei, ca el să treacă nestingherit, ba chiar să voiţi a-i sta alături în orice împrejurare va fi de trebuinţă. Făcînd cu rîvnă ⟨ce v-am cerut⟩, Domnia voastră preavrednică de respect ne va face pe plac, şi, venind ⟨noi⟩ la sfînta Maiestate imperială, vom aminti aceasta şi în faţa ⟨Maiestăţii sale⟩. În rest, dorim să fiţi în bună sănătate. Dată la Debreţin, în ziua a paisprezecea a lunii decembrie, în anul 1600.

Mihai, voievodul Ţării Româneşti

269 **1600 decembrie 14, Košice**

Allergnedigister Khayser vnd Herr etc.,

Was gesstern fur ein Schreiben von Obristen zu Wardein Niari Paullen des Mihals halben, den hieigen Herrn Camer Presydenten zuekhomen ist, welliches mir auch comunicirt worden, das vernemen Eur Mayestätt auss eingeschlossner Abschrift allergenedigist. Daruber wir allerlei consultirt, vnd eben aus den Vrsachen die der Niari anzeucht, befunden, dass rathsamer sey, man las in Mihal zu Eur Mayestät hinaus ziehen, als dass er sich lang in hoc suo desperatissimo statu nahent bej der Turggischen Granizen befinde, vnd desperata conzilia, wann er inn wenigissten merkhet, dass man in nit thraut, amplectire, vnd etwan gar zum Turggen werde, wie wol ich darfur halte, dass er auch auf denselben Faal schlechten Credit bei denn Turggen finden wurde.

Wie mir des Niari Curir referirt hat, so ist der Mihal gar missthrausamb, hat durchaus inns Schlos Wardein, ia inn Flekhen nit khomen wöllen, vnd

hat in der Ban Mihaltschi khaum darzue beredet, dass er in Flekhen sich begeben.

Er Mihal soll 5 Meill von Weissenburg fur das Schlos Deua, daraus man auch Khreüdenschus gethan, vnd auch nur drey Meill bei Weisenburg inn Geburg furvbergezogen sein; nit wais ich, ob der Herr Basta dessen ein Wissen gehabt, vnd do ers auch gewüsst, so ist er inn der Eill so starkh nit gewesst in aufzuhalten, oder do ers schon thuen khunnen vermug vnnsers in gegebnen glaits, in ziehen habe lassen, weill er Mihal zu Eur Mayestätt hinaus zu zihen alzeit begert hatt.

Noch wais man hie nit, ob er sein Weeg won Toggej auss auf Sendri vnd Fillegg oder hieher werts will nemen; zu besorgen, er werde her vnd auf die Zipserischen Stödt nit gern khomen, aus Forcht er möcht aufgehalten werden; dessen geworth mann stündlich bericht. Bin ich noch hie, so erinder ichs Eur Mayestätt allergehorsamist.

Khumbt nun Mihal zu Eur Mayestätt hinaus vnd will sich purgirn vnd iustificirn, so haben Euer Mayestätt immer vberflüssig alle satte vnd genuegsame Information zu nemen aus meinem vnd des Herrn Zäggls schriftlichen Relationen, die yezt Herr Zäggl auch mündlich thuen vnd bestaten khan, also auch aus ddm, was Herr Pezz seiner mit ime Mihal allein gehabten, aber von im Mihal nit zuegehaltenen Tractation halben, Eur Mayestät gehorsamist referirt hatt, vnd dann aus denen unzellichen Beschwärungen, so die drausen anwesenden 7benburgischen Gesandten wider ime vnd sein Tironej pleno ore vnd deplorandissimis uestigys crudelitatis suae et Tyrannidis einbringen vnd statlich bezeugen werden, dardurch sein gegen Eur Mayestätt simulirte vnd mit blossen Worthen bescheinte Threu, darauf er sich allein fundirn wierdet, harrt meines Erachtens bestehen, vnd er sich Eur Mayestät Gnad vnd Ergezligkhait schwörlich wierdig oder fähig machen khunnen [1]. Nach Gelegenheit, wie er solliche Inculpationes vnd Opositiones ablainen wierdet oder nit, so werden sich Eur Mayestätt mit khaiserlichen Gnaden, oder des widrigen, gegen im zu resoluirn haben.

Wierdet er nun die 7benburger auch inn einem vnd dem andern, als weren sy Eur Mayestätt nicht gethreu gewest, vnd noch nit sein, corgirn wöllen, daruber werden sy auch gehört werden, vnd solliches ordentlich ersehen werden muessen.

Was er sunsten fur gehaime Sachen Eur Mayestätt furzubringen hatt, khan ich bei mir anderst nicht vermuethen, alein ob er hinter etwas khomen wär, dass die 7benburger mit den Turggen, syder der Mihal veriagt ist, practicirn möchten; inn welchem woll darauf Acht zu geben, dass er nit mit falschen Turgischen Brieffen, damit er ein Maister ist, furkhome, vnd den Arglist, wie mit Euer Mayestätt Khaiserlichen Briefen, treibe, wie der Herr Zaggl woll wais, dass Armin Petter Eur Mayestätt Handschrift nachgemacht, vnd von ein andern khaiserlichen Schreiben das Sigl genumen vnd auf ein Beuelch an die Zaggl, als wär er von Eur Mayestätt an sy expedirt, vnd Eur Mayestät inen ire alte Freyhaiten zuesagte, gefertigt, vnd sy mit demselben zu seinen Gehorsamb gebracht hat. Dergleichen Schreiben soll er mer inn Eur Mayestät Namen adulterirt vnd sonderlich die Klausenburger geschrekht als hette er ein Schreiben von Eur Mayestätt die Stadt Klaussenburg inn Grundt zuuerhören, vnd die Khirchen zu zerstören; das melde ich allein zum Nachgedenkhen, vnd dass Eur Mayestätt auf den rechten Grundt khunnen khomen (dann der Botschkai vnd der Napragi werden ire Anclagen auch weidlich cupirn vnd also ainer vber den anndern khräen), wellche Eur Mayestätt vndter den 7benburgern bej des Sigismundi Reuocation, bej des Car-

dinals Einschleichung vnd des Mihals Regierung threu gewesen sein oder nit. Es hat auch gleichsamb ein Ansehen, als schikhete es Gott sonderwarlich, dass vndter ainisten die jenigen vor Eur Mayestätt sich befinden vnd erschainen muessen, die den Grundt vnd die Warheit am Tag bringen sollen; darauss dann eruolgen wirdt, dass Eur Mayestätt aines jeden Schult oder Vnschult recto iure allergenedigist ersehen werden was sy khunnen.

Ich bin nun vber acht Tag alhie, selbst mit maisten Gesindt nicht woll auf, vnd erkhrankhen die andern ainer nach dem andern auch; der Weeg ist vngleublich böss, vnd mit fueren mir vber die massen schwör fortzukhomen, bejnebens auch ein vnsegliche Theuerung, sonderlich an hinaus raisen, dass ich gleich nit waiss, wenn oder wie ich noch fortkhommen werde.

Mich Eur Khaiserlichen Mayestät allervndterthenigist beuelhend. Datum Caschau den 14. Decembris Anno 1600.

Allervndterthenigister Gehorsamister

D. Vngnad frhr.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 544—547; Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 972—974; Hurmuzaki, IV, 1, p. 205—206, doc. CLXXVII.

Preamilostive împărat şi stăpîn etc.,

În anexă Maiestatea voastră poate vedea scrisoarea lui Mihai, trimisă ieri de căpitanul Paul Nyáry din Oradea domnului preşedinte cameral de aici, care mi-a comunicat-o şi mie. Noi ne-am sfătuit în toate felurile şi, pornind chiar de la motivele arătate de Nyáry, am ajuns la concluzia că este preferabil ca Mihai să fie lăsat să vină la Maiestatea voastră, decît să rămînă în continuare în apropierea graniţei turceşti, în starea lui disperată, căci atunci cînd în foarte scurt timp ar fi văzut că nu mai avem încredere în el, ar fi luat hotărîri la fel de disperate, poate chiar ar fi trecut complet de partea turcilor, cum consider eu că ar fi făcut-o, deşi el chiar într-un astfel de caz nu s-ar fi bucurat de credit din partea turcilor.

După cum mi-a relatat curierul lui Nyáry, Mihai este absolut neîncrezător, nu voia deloc să intre în cetatea Oradea, nici chiar în tîrg şi de-abia l-a convins banul Mihalcea să intre în tîrg.

Se spune că aflîndu-se la 5 mile de Alba Iulia, în faţa cetăţii Deva, s-a tras cu tunurile asupra lui, după care s-a ascuns între coline, la numai 3 mile de Alba Iulia. Nu ştiu dacă domnul Basta a avut cunoştinţă de acest fapt, iar dacă a avut, atunci nu s-a grăbit să-l reţină, şi chiar de-ar fi putut s-o facă, l-a lăsat totuşi să plece, deoarece el, Mihai, spunea tot timpul că vrea să vină la Maiestatea voastră.

Aici încă nu se ştie dacă de la Tokaj o va lua prin Szendrö şi Fülek sau prin altă parte. În orice caz, nu o va lua prin Szepes, de teamă. Mişcările lui îi sînt supravegheate permanent. Cît timp voi mai fi aici, voi raporta totul Maiestăţii voastre.

Pentru atunci cînd Mihai va veni la Maiestatea voastră şi va voi să se dezvinovăţească şi să se justifice, Maiestatea voastră are la dispoziţie toate informaţiile cuprinse în rapoartele mele şi ale domnului ⟨Mihai⟩ Székely, pe care acum domnul ⟨Mihai⟩ Székely le poate confirma şi verbal, precum şi ceea ce a raportat Maiestăţii voastre domnul Pezzen referitor la înţelegerea stabilită cu Mihai însuşi, dar nerespectată de el, de Mihai; de asemenea, numeroasele plîngeri ale trimişilor transilvăneni de aici făcute în gura mare împotriva lui şi a tiraniei lui, ca şi deplorabilele urme ale cruzimii şi tiraniei

lui, care se adeveresc. Astfel, se confirmă clar părerea mea că fidelitatea lui față de Maiestatea voastră este simulată și afirmată numai prin cuvinte, deci el numai cu greu s-ar putea dovedi demn de grația și aprecierea Maiestății voastre [1]. În funcție de felul în care el va reuși să se disculpe de aceste acuzații, Maiestatea voastră va decide dacă să-i acorde sau nu grația imperială.

Dacă se va disculpa prin aceea că ⟨nobilii⟩ transilvăneni în unele situații nu ar fi fost fideli față de Maiestatea voastră și încă nu sînt fideli, acest fapt este cunoscut și trebuie luat ca atare.

Dacă va prezenta Maiestății voastre vreo chestiune secretă — eu mă aștept la așa ceva — de exemplu, că ar fi descoperit că transilvănenii, după alungarea lui, ar vrea să se dea de partea turcilor, în acest caz trebuie să se aibă în vedere ca nu cumva el să vină cu scrisori turcești false, căci în această privință este un maestru. Să nu cumva să recurgă deci la vreun șiretlic, cum a procedat cu o scrisoare imperială a Maiestății voastre, despre care știe și domnul ⟨Mihai⟩ Székely, în sensul că Petru Armeanul a imitat scrisul Maiestății voastre, a luat sigiliul de la o altă scrisoare imperială și l-a pus la un ordin către secui, ca și cum acesta ar fi fost expediat lor de către Maiestatea voastră și în care Maiestatea voastră le promitea vechile lor libertăți, în felul acesta aducîndu-i sub ascultarea lui. Se spune că el ar mai fi falsificat astfel de scrisori, în numele Maiestății voastre, îndeosebi că i-ar fi înfricoșat pe clujeni în sensul că ar fi avut de la Maiestatea voastră o scrisoare pentru a devasta orașul Cluj și a-i distruge bisericile. Aceasta o spun doar pentru ca Maiestatea voastră să chibzuiască și să poată ajunge la o concluzie justă și, (avînd în vedere că Bocskay și Naprágyi își aruncă acuzații grave și se încondeiază reciproc), pentru ca Maiestatea voastră să poată vedea care dintre transilvăneni v-au fost credincioși și care nu, cu prilejul revocării lui Sigismund, al venirii cardinalului și al guvernării lui Mihai. Lucrurile au decurs ca și cum Domnul ar fi hotărît ca în fața Maiestății voastre să se prezinte cei care trebuie să scoată adevărul la lumina zilei. Rămîne deci numai ca Maiestatea voastră să conchidă pe drept cine este vinovat și cine nu este.

Eu mă aflu aici de opt zile; atît eu, cît și cei mai mulți dintre însoțitorii mei, nu sîntem într-o stare bună; se îmbolnăvesc unul după altul. Drumul este incredibil de rău, astfel că numai cu greu îl vom putea continua. Avînd în vedere și marea scumpete de aici, nici eu nu mai știu cînd și cum voi porni mai departe.

Rămîn al Maiestății voastre imperiale preasupus. Dat la Cașovia, la 14 decembrie anul 1600.

Preasupus și preaplecat,

D. Ungnad, baron

---

[1] După cum reiese și din alte documente, incepînd din octombrie 1600, David Ungnad folosea orice prilej pentru a-l denigra pe Mihai Viteazul. De altfel, pentru Ungnad era ceva obișnuit să strecoare în rapoartele lui o serie de malițiozități la adresa celor în care împăratul avea încredere, inclusiv la adresa lui Gheorghe Basta. Evoluția evenimentelor atestă că denigrările lui au rămas însă fără efectul scontat (vezi primirea și onorurile acordate voievodului român la Viena și Praga).

P.S. vom 16. Decembris 1600:

Allergenedigister Khayser vnd Herr,

Die Posst mit meinem vorgestrigen abent Schreiben ist darum desto lenger aufgehalten worden, dass wir merere Gewisshait, wellichen Weeg der Mihal Waida hinaus nemen will, haben khundten; also khumbt heut frue sein, Mihals, Curir mit Schreiben an Eur Mayestätt, an Ir Durchlaucht vnd dero Herrn gehaimen Räth, vnd hat in der Curir zu Toggej verlassen. Was Mihal den hieigen Herrn Came Presydenten schreibt, vnd was der Landtsknecht Fendrich zu Toggej, der jezt das Wesen dort im Schlos versicht, dem Musstermaister alhie zu wissen thuet, dass vernemen Eur Mayestätt aus den Einschlissen. Meines Erachtens wers genueg gewest, mann hett in nut mit 25 oder 30 Pferten durchgelassen; dann sein Curir clagt schon, er Mihal hab khein Gelt, sorg er werde ime gedankhen machen, mann soll im mit all dem seinigen Costfrej halten, vnd des wirt er sich drausen auch versehen, da er doch nichts Eur Mayestätt angenembs, sondern nur verdrisslichs vnd widerwertigs mit sich hinaus bringt, vnd den verluest Canischa woll hett verhietten khunnen, wann er sein Volkh vnd Eur Mayestätt Gelt nicht wider die Moldau, sondern wider denn Turggen gebraucht hett. Eur Mayestätt werden allergnedigist wissen, weill sy schrifftliche vnd der 7burgerischen Gesandten, des Herrn Zaggels vnd des Herrn Pezzens, des Aluisi vnd Carlo Magno mündliche Relation zur stöll haben, wie sie auf sein Ablainung des was obgemelte Herrn vnd Personen, im vndter die Augen sagen werden, die meines Erachtens schlecht sein wirdt, gegen ime Mihal procediren sollen. Thue mich Eur Mayestätt aller vnterthenigist beuelhen.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 548—549; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Hungarica, Fasz. 136, f. 975—976; Hurmuzaki, IV, 1, p. 206—207, doc. CLXXVII.

P.S. din 16 decembrie 1600:

Preamilostive împărat şi stăpîn,

Poşta cu scrisoarea mea de alaltăieri seară a fost reţinută aici tocmai spre a putea da mai multe informaţii în privinţa drumului pe care intenţionează să-l parcurgă Mihai voievod. Astăzi, în zori, a sosit curierul lui Mihai cu scrisorile către Maiestatea voastră, către Alteţa sa şi către domnii din Consiliul imperial secret. Pe el <pe Mihai>, curierul l-a lăsat la Tokaj. Ceea ce Mihai scrie preşedintelui cameral de aici, precum şi ceea ce sublocotenentul de infanterie din Tokaj, care acum supraveghează situaţia de acolo din cetate, aduce la cunoştinţa comandantului său de aici, Maiestatea voastră poate afla din anexe. După părerea mea ar fi fost suficient dacă ar fi fost lăsat să treacă cu numai 25 sau 30 călăreţi. Curierul său mai arată că el, Mihai, nu are nici un ban şi că probabil îşi închipuie că va fi întreţinut gratis, împreună cu toţi ai lui. Probabil că se mai înşală şi în alte privinţe, avînd în vedere că el nu aduce nimic plăcut Maiestăţii voastre, ci aduce numai neplăceri; pierderea Kanizsei ar fi putut fi complet prevenită dacă el ar fi folosit oştenii lui şi banii Maiestăţii voastre nu împotriva Moldovei, ci împotriva turcilor. În baza relatărilor scrise pe care le are la dispoziţie, ca şi a relatărilor verbale făcute de trimişii transilvăneni, de domnul <Mihai> Székely şi de domnul Pezzen, de Aloisiu <Radibrat> şi de Carlo Magno, Maiestatea voastră îşi va da seama — aflînd de la domnii şi persoanele menţionate mai sus faptele

pe care aceştia i le vor spune între patru ochi, şi care, după părerea mea, vor fi neplăcute — va şti cum să procedeze cu Mihai. Rămîn al Maiestăţii voastre preasupus.

271 **1600 decembrie 16, Praga**

Rudolphus Secundus diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator semper August⟨us⟩, etc.,

Reuerendi, Spectabiles, Magnifici, Egregij, Nobiles fideles dilecti. Res Valachicas ita in praesenti fluctuare audimus metuendum vt sit ne sese ijs Turcae immisceant eamq⟨ue⟩ prouinciam plane in potestatem redigant suam. Cum itaq⟨ue⟩ solicite nobiscum perpendimus, quae inde vicinis prouincijs et quidem inprimis Transiluaniae patriae v⟨est⟩rae pericula immineant, nobis omnino faciendum duximus, vos vt benigne hortemur eorum periculorum grauitatem pro eo atque v⟨est⟩ra interest quam diligenter consideretis et non solum v⟨est⟩ra cum Commissarijs n⟨ost⟩ris consilia communicetis et conuenientem in omnibus ad eos respectum, donec de certo vobis Capite prospiciamus, habeatis, sed quascunq⟨ue⟩ etiam rationes, quibus Valachia contra Turcam, vt nobis et Christianitati firmiter haereat, defendi possit, ineundas ducatis. Neq⟨ue⟩enim dubitare nobis in mentem uenire potest quin ipsi vos sponte v⟨est⟩ra necessitatem in qua verseminj, satis perspecturi, omniaq⟨ue⟩ pro aris et focis, pro coniugibus et liberis v⟨est⟩ris, quae vobis in potestate sint fideliter alacriterq⟨ue⟩ praestituri nihilq⟨ue⟩ in vobis desiderari passuri sitis. Nos quaecunq⟨ue⟩ ad vos, ditionemq⟨ue⟩ istam v⟨est⟩ram protegendam necessaria atq⟨ue⟩ opportuna fore iudicamus, ita vrgemus ac maturamus vt curam n⟨ost⟩ram paternam et affectionem benignam qua vos complectimur abunde sitis experturi. Datum in arce n⟨ost⟩ra Regia Pragae, die decima sexta mensis Decembris Anno D⟨omi⟩ni Millesimo Sexcentesimo, Regnorum n⟨ost⟩rorum, Romani vigesimo sexto, Hungarici vigesimo nono et Bohemici itidem vigesimo sexto.

Rudolphus

Ad Mandatu⟨m⟩ Sa⟨crae⟩ Caes⟨are⟩ae M⟨aiesta⟩tis proprium

Rud⟨olphus⟩ Coraducius, I⟨oannes⟩ Baruitius

⟨*Adresa:*⟩ Reuerendis, Spectabilibus, Magnificis, Egregijs et Nobilibus caeterisq⟨ue⟩ Statibus et Ordinibus partium Regni nostri Transiluanarum, fidelibus nobis dilectis.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 418, c. 146—147; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Staatskanzlei, Türkei, Karton 84, f. 158—159; Hurmuzaki, IV, 1, p. 208, doc. CLXXIX.

Rudolf al doilea, prin graţia divină împărat ales al romanilor, veşnic slăvit etc.,

Cucernici, cinstiţi, măriţi, aleşi, nobili credincioşi iubiţi. Auzim că în clipa de faţă treburile Ţării Româneşti sînt atît de răscolite încît este de temut ca nu cumva turcii să se bage peste ei şi să readucă acea provincie cu totul în puterea lor. De aceea, ori de cîte ori ne-am gîndit cu îngrijorare la ce primejdii ameninţă dintr-acolo ţinuturile vecine şi mai cu seamă Transilvania, ţara noastră, am socotit că trebuie să facem totul spre a vă îndemna cu bună-

voință să cumpăniți cu cît mai mare grijă acele primejdii, ⟨aceasta fiind⟩ spre folosul vostru, și nu numai, să împărtășiți planurile voastre comisarilor noștri și să aveți respectul cuvenit față de ei, în toate, cîtă vreme veghem asupra capului vostru, dar chiar să socotiți că trebuie cumpănite orice temeiuri prin care Țara Românească ar putea fi apărată împotriva turcului ca să rămînă de neclintit, alături de noi și de creștinătate.

Căci nici nu ne poate trece prin minte să punem la îndoială faptul că voi singuri veți lua aminte îndeajuns la strîmtoarea în care vă aflați și că veți face cu credință și cu sîrg tot ce vă stă în putință pentru altarele și vetrele voastre, pentru soțiile și copiii voștri și nu veți răbda să se ceară nimic de la voi. Noi cugetăm la cele ce vor fi de trebuință și potrivite în ce vă privește și pentru proteguirea acestui ținut al vostru ⟨și⟩ în așa fel stăruim și ne pornim încît voi veți avea din plin dovada grijii noastre părintești și a iubirii noastre binevoitoare cu care vă înconjurăm. Dată în cetatea noastră regească Praga, în ziua a șaisprezecea a lui decembrie, în anul Domnului 1600, în al 26-lea an de domnie ⟨ca împărat⟩ al romanilor, în al 29-lea ⟨ca rege⟩ al Ungariei și al Boemiei tot al 26-lea.

Rudolf

La însăși porunca sfintei Maiestăți imperiale,

Rudolf Coraducci, Ioan Barvitius

⟨*Adresa:*⟩ Cucernicilor, cinstiților, măriților, aleșilor și nobililor și celorlalte staturi și ordine din părțile transilvane ale regatului nostru, credincioși iubiți nouă.

272 **1600 decembrie 16, Praga**

Rudolphus Secundus diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus etc.,

Reuerendi, Spectabiles, Magnifici, Egregij, Nobiles fideles dilecti. Postquam vos ipsi pro prudentia V⟨est⟩ra videtis quam exitiosum vobis patriaeq⟨ue⟩ v⟨est⟩rae, si Valachiam sibi Turcae subiugent, futurum sit, existimamus vobis nequaquam iniqum visum iri ut quae Michael Vaivoda contra Turcam petit auxilia, ipsi haud grauatim conferantur.

Nos hoc potissimum cupimus vosq⟨ue⟩ hortamur vt hac in re non tam Michaelem ipsum, aut eam quam vobis dederit offensam, quam vestram vestrorumque de qua agitur salutem spectetis, eoque vos ad suppeditanda quae contra impium hostem petuntur auxilia promptiores ostendatis. Nos vero, ne vobis id fraudi sit, curabimus nihilq⟨ue⟩ eorum quae ad stabiliendam firmandamque vestram vestrorumque securitatem opportuna sint praetermittemus. Caeterum benigne vobis cupimus. Datum in Arce nostra Regia Pragae, die decima sexta mensis Decembris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo, Regnorum nostrorum Romani vigesimo sexto, Hungarici vigesimo nono et Bohemici itidem vigesimo sexto.

Rudolphus

Ad Mandatu⟨m⟩ Sa⟨crae⟩ Caes⟨are⟩ae M⟨aiesta⟩tis proprium[a]

Rud⟨olphus⟩ Coraducius, I⟨oannes⟩ Baruitius

⟨*Adresa:*⟩ Reuerendis, Spectabilibus, Magnificis, Egregijs et Nobilibus caeterisque statibus et Ordinibus partium Regni nostri Transiluanarum, fidelibus nobis dilectis

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 418, c. 148—149; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 84, f. 160; Hurmuzaki, IV, 1, p. 209, doc. CLXXX.

---

[a] La Hurmuzaki *proprium* lipsește.

Rudolf al doilea, prin grația divină, împărat ales al romanilor, veșnic slăvit etc.

[Cucernici], cinstiți, măriți, aleși, nobili, credincioși iubiți. De vreme ce voi înșivă, prin chibzuința voastră, vedeți cît de vătămător ar fi pentru voi și țara voastră dacă turcii ar supune Țara Românească, socotim că nu trebuie în nici un chip să vi se pară nedrept că i se vor da lui Mihai voievod, fără nici o opreliște, ajutoarele pe care ⟨el⟩ le cere împotriva Turcului.

Noi dorim acest lucru mai presus de orice și vă îndemnăm ca în această împrejurare să vă gîndiți nu atît la Mihai însuși ori la jignirea ce v-a adus-o, cît ⟨mai ales⟩ la mîntuirea voastră și a alor voștri, căci ea este în joc, și să vă arătați a fi gata să-i puneți la îndemînă ajutoarele de care are nevoie împotriva nelegiuitului vrăjmaș. Iară noi ne vom îngriji ca nu cumva acest lucru să fie spre păgubirea voastră și nu vom lăsa la o parte nimic din cele ce sînt potrivite pentru statornicirea și întărirea siguranței voastre și a alor voștri. În rest, vă dorim de bine. Dată în cetatea noastră regală Praga, în a 16-a zi a lunii decembrie, în anul Domnului 1600, în al 27-lea an de domnie ⟨ca împărat⟩ al romanilor, al 29-lea ⟨ca rege⟩ al Ungariei, iar ⟨ca rege⟩ al Boemiei tot al 26-lea.

Rudolf

La însăși porunca sfintei Maiestăți imperiale

Rud⟨olf⟩ Coraducci, I⟨oan⟩ Barvitius

⟨*Adresa:*⟩ Cucernicilor, cinstiților, măriților, aleșilor și nobililor și celorlalte staturi și ordine din părțile transilvane ale regatului nostru, credincioși iubiți nouă

273 **1600 decembrie 27, Bratislava**

Aus Presburg den 27. December 1600

Die Infection hat sich ein Weib alhie erczaigen, vnd an vnderschiedlichen Orten einreissen wöllen, Got lob, es hat sich von 14 Tag hero, so weit gemildert, das des Tags vber 2 Personen nit sterben.

Heut khumbt die Sübenbürgische Potschaft wie ich hör statlich alhero, also wiert auch des Michael Weida verwartet. Der soll bei 200 wallachen zue Leibs quardia bei sich haben vil gern sehen, ob man inn also durch passiern lassen wirdet.

Herr Michael Zäkhl wiert heraus vorher Prag gelangt sein, der soll vom Herrn Basta, vnd der Siebenbürgischen Landschafft, abgeordnt sein. Es will sich aber selczam in Sübenbürgen anlassen, die naigungische Zimmer bey innen mehrers zu den inn als ausslendischen wegen sein, wie dan der

Tshiakhi Istuan und Corniss Caspar vill bei inen gelten, vnd angesehen sein sollen, denen seien auch ansehenliche güete von inen berait eingethan worden.

Vom 20 dits haben wir Schreiben alhier gehabt, das 2 000 Frejheidukhen ausßgestraifft, ir hay̆l zuversuechen, Got geb inen Glükh, das sie was guets richten. Gleich yeczo khomen Schreiben von Caschaw dieses Inhalts das sie Khundschafft haten das die Wallachen starckh bej Irer Kais. Mt. anhalten vnd begeren sollen lassen, das sie dieselbe verner schüczen, in iren Protection nemen vnd aintweder den Michael Weida, oder ainen anderen Irer Mt. Gefelligen, inen zue Gubernator, in die Wallachej einseczen wöllen, damit sie nun von denen Polläghen entledigt werden.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 357; Deutsches Zentralarchiv Historische Abteilung, II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI 273 d, Türkei, Fasz. 1.

Din Pressburg, la 27 decembrie 1600

Molima pe care a adus-o aici o femeie s-a răspîndit în diferite locuri, dar Domnul fie lăudat că de 14 zile încoace s-a mai restrîns şi nu mor zilnic mai mult de două persoane.

După cum am auzit, astăzi soseşte aici solia transilvăneană şi este aşteptat şi Mihai voievod. El are cu sine o gardă personală de 200 de valahi. Vom vedea dacă va fi lăsat să treacă.

Despre domnul Mihai Székely se zice că ar fi ajuns de mai mult timp la Praga, el fiind delegat de domnul Basta şi de staturile Transilvaniei. Nu poate fi însă demn de crezut că Dieta ar fi înclinat mai mult spre el ca străin, căci Ştefan Csáky şi Gáspár Kornis sînt mai bine văzuţi de ei <de nobilii transilvăneni>; lor li s-ar fi pus la dispoziţie importante bunuri.

Aici am primit, la 20 ale acestei <luni>, scrisori, din care aflăm despre 200 de haiduci care umblau de colo-colo, căutîndu-şi scăparea; Domnul să le dea noroc să se îndrepte spre un drum bun. Chiar acum au sosit scrisori de la Caşovia, în care ni se comunică faptul că valahii insistă mult pe lîngă Maiestatea sa imperială şi cer ca împăratul să-i sprijine în continuare şi să-i ia sub protecţia lui şi să aibă bunăvoinţa de a le statornici conducător în Ţara Românească ori pe Mihai voievod ori pe un altul care-i va plăcea Maiestăţii sale, pentru ca ei să se descotorosească de poloni.

274 — 1600 decembrie 30, Viena

Wienn, den 30 December 1600

Die Wallohnen zu Fuess, so gehn Khörment [1], gegen den Canischischen Gränicz gelegt worden, haben sich auch mautisch erczaigen wöllen, dieweil man Inen, nit alsbaldt, nit den Vertrösten zwaiyer monathalb nit entgegen khomben. Nun sein sie gestilt. Ihr halte in haillose gefundt, sonst ists auf den hanger<ischen> Gräniczen, der Zeit aller Orthen gewis eille, inner 8 Tagen, irer den 2000 Freiheidukhen gemustert, vnd von Irer Mth. den Winter vnderhallten vnd in die Wäldersland Päass aussgethailt werden. Gott gebe diese was guets richten.

Des Michael Weida, ist man morgen alhero verwartendt, der hat alberait, Irer Frh. Drl. 6 schöne Reoss alhero geschikht vnd verhert auf welchen

dann auch die Costfreithaltung, allhie schon angeornd ist, der solle hernach, vhnieczlich seinen Weg nacher Praag, zu Irer Mth. zunemben Vorhabens sein.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 358; Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung, II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 d, Türkei, Fasz. 1.

Viena, 30 decembrie 1600

Pedestraşii valoni care mergeau spre Körmend [1] şi-au aşezat tabăra spre graniţele dinspre Kanizsa. Ei au vrut să se răzvrătească deoarece timp de două luni şi jumătate tot au fost amînaţi şi nu li s-a ieşit în întîmpinare. Acum s-au liniştit. Au fost găsiţi într-o stare dezastruoasă şi, de altfel, la graniţele dinspre Ungaria a avut loc recrutarea, într-un timp extrem de scurt, de opt zile, a două mii de haiduci în toate localităţile; ei urmează să fie întreţinuţi pe timp de iarnă de Maiestatea sa şi au fost repartizaţi la posturi în regiunea păduroasă. Să dea Domnul să meargă bine lucrurile.

Mihai voievod este aşteptat mîine aici; el a trimis deja Alteţei sale princiare, 〈arhiducele Matthias〉, şase cai aleşi, fapt care l-a onorat pe acesta, oferindu-i în schimb întreţinerea gratuită aici, pentru ca apoi să ia drumul său spre Praga pentru a-şi expune planurile Maiestăţii sale.

---

[1] Localitate in comitatul Vas, in vestul Ungariei.

275 — 1601 ianuarie 9, Viena

Aus Wienn vom 9, January 1601

Ir werdet aus jungstem meinem Schreiben verstandt haben, das Herr Dauidt Vngnadt Freyherr so an der heraus Raiss auss Sübenbürgen zu Caschaw mit Tot abgangen sey; etliche wöllen sagen an der Pessta vnd nit am Schlag; negste brief, werden es mit Sach bringen, Nun haben wir im abgelofnen 600 Jar.

Vast alle fürnembste Irer Kai. Mt. vnd des Hauss Österreichs Diener, Heübter vnd Seülen daran derselben, ausserdem Lanndtsfürsten vnd frombem Herren von Osterreich vill gelegen gewest diser Landen verlohren, als nemblichen Herrn von Stoczingen gewesten Stathalter alhie, Herren Ludwigen von Hoies, N.Ö. Camer Presidenten, Herrn Palfi Craissobrist in Niderhungern, vnd Haubtman der Stanschaft Presspurg, Herrn Grafen von Schwarczenberg Obrist Leutenandt, vber alles Khriegsvolkh zu Ros vnd Fuess in ieczigem offnen Khriegsvesten, vnd Obristen zu Raab, Herren Steieharten Strein Irer Kai. Mt. fürnemben, vnd Irer Drtl. Ercz. Mathiasen zu Osterreichs etc. zuegegebnen gehaimben Rath vnd Obristen Hofmaister Herren Melchior von Redern so den fürtrefflichen weitberüembten Khriegsfellden Herren Maraxi, Irer Mt. auch gewesten furnemen Khriegs vnd Herren Tonrädl, gewesten Hof Camer Rath vnd also 9 fürnember Leit verlohren, yecż ligt der Duca di Mercurio auch in extremis alhie, also das man seines Aufkhombens schlechte Hofnungen tregt.

Got der Almechtig wölle vnnss andere verstendigen vnd der Cristenhait wolmainende Treue geholfen schikhen.

An heut ist man des Wallachischen Michael Weida alhero gewertig, welcher beim Gulden Hirrschen losiert, vnd von Irer Kay. Mt. wegen costfreÿ gehalten werden solle. [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 359—361; Deutsches Zentralarchiv, Königliches Geheimes Staatsaechiv, Rep. XI, 273 d, Türkei, Fasz. 1.

Din Viena, la 9 ianuarie 1601

Aţi înţeles, desigur, din ultima mea scrisoare că domnul baron David Ungnad ar fi murit în timpul călătoriei de întoarcere din Transilvania, în drum spre Caşovia; alţii spun că s-a întîmplat pe drumul spre Pesta şi nu de apoplexie. Scrisorile următoare vor aduce lămuriri. Aceasta s-a întîmplat în anul încheiat 1600.

Aproape toţi slujitorii de seamă ai Maiestăţii sale imperiale şi ai Casei de Austria, căpitani şi oameni de bază, precum şi nobili şi domni din Austria, care au slujit mult această ţară, au pierit, şi anume: domnul Stozingen, fost guvernator aici, domnul Ludwig von Hoyos, preşedintele Camerei din Austria de Jos; domnul Pálffy, comandant în Ungaria de Jos şi şeful senatului oraşului Pressburg; domnul conte von Schwarzenberg, locţiitorul comandantului suprem, comandantul întregii oaste de pedestraşi şi călăraşi din cetăţile deschise acum şi comandant în Györ; domnul Steieharten Strein, consilier intim al Maiestăţii sale imperiale şi al Alteţei sale arhiducele Matthias de Austria, adăugînd şi pe Melchior von Redern, consilier intim, comandant şi intendent al Curţii, pe domnul Maraxi, om minunat şi războinic de renume, domnul Tonrădl, fost consilier cameral şi alţi 9 oameni de seamă, iar acum şi ducele de Mercoeur se află într-o stare gravă şi deci nici în privinţa însănătoşirii lui nu sînt speranţe bune.

Atotputernicul să ne arate înţelegere şi să ne dea ajutor prin buna credinţă a creştinătăţii.

Începînd de astăzi este aşteptat aici voievodul valah Mihai, care va fi găzduit la hanul „Cerbul de aur" şi i se va asigura şederea gratuită de către Maiestatea sa imperială. [...].

276 — 1601 ianuarie 12, Viena

Sacratiss⟨i⟩ma Caesarea ac Regia M⟨iaes⟩t⟨a⟩s, Domine, domine mihi semper clementiss⟨i⟩me,

Fidelitatis et fidelium perpetuorumq⟨ue⟩ seruitiorum meorum, in gratiam s⟨acratissimae⟩ C⟨aesareae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae humill⟨ima⟩m subiectionem!

In itinere ad Sacratiss⟨ima⟩m M⟨aiesta⟩t⟨e⟩m V⟨est⟩ra⟨m⟩ Dominum et Dominum meum clementissimum contendens, constitutus, dum proxime Tirnauiae essem, duo Sacratiss⟨i⟩mae M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae mandata simul et semel accepi. Alterum quo mihi clementer S⟨acra⟩ M⟨aeis⟩t⟨a⟩s V⟨estr⟩a praecipit, ut fasciculum literarum ad Principem Persarum datarum fideliter transmittam. Quod quidem clemens mandatum S⟨acratissimae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae in effectum deducere extra prouinciam meam et in itinere constitutus, non potui. Atq⟨ue⟩ idcirco Sac⟨ratissi⟩mae M⟨aiesta⟩ti V⟨estr⟩rae, et Domino meo clementiss⟨i⟩mo fideliter atq⟨ue⟩ humillime remitto persuasum habens, Sacr⟨atiss⟩mae M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae aliam longe commodio-

rem opportunitatem, eundem fasciculum transmitendi nunc non deesse. Alterum vero quo Sacr⟨atissi⟩ma M⟨aies⟩t⟨a⟩s V⟨estr⟩ra pro sua inexhausta erga omnes probos bonitate et clementia benignissime mei, et sortis meae aduersae miserta, ex me quoq⟨ue⟩ scrire non dedignatur seriem omnium actorum Translapinorum. Id ego mature praesentiens prouincia mea per hostes meos exturbatus, personaliter ad Sac⟨ram⟩ M⟨aiesta⟩tem V⟨estra⟩m uti omnium afflictorum et fideliter seruientium asylum coram Sacr⟨atissi⟩ma M⟨aiesta⟩te V⟨est⟩ra Domino meo clementiss⟨i⟩mo me sistere et acta omnia quemadmodum patrata fuerunt, viua voce etiam fideliter et humilime enarrare, iam antea statueram. Quod et facturus sum sponte et libere, et coram justissimo tribunali S⟨acratissimae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae comparebo, et cui omni fidelitate et obedientia deuinctus sum, eidem caput meum submittam, ut, si reus fuero debitam poenam luam, sin autem insons fuero Sacr⟨atissimae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩ae gratiam et clementiam promerear, et efficiam ne istae tres prouinciae ab obedientia et fidelitate Sac⟨ratissimae⟩ M⟨aiesta⟩tis V⟨estr⟩rae atqu⟨e⟩ fratrum Sac⟨ratissimae⟩ M⟨aiesta⟩tis Vestrae ulla ratione auellantur, vel uero Turcico furore sese contaminent — cum autem ego coniugem, filium et filiam Transiluanis obsides pro mea constanti fidelitate dederim, et quantum inaudio, periculum et discrimen vitae illis inter Transiluanos immineat, supplico humillime dignetur Sacr⟨atissi⟩ma M⟨aies⟩t⟨a⟩s V⟨estr⟩ra, Dominus meus clementissimus, ipsis de salute et permansione benignissime prospicere, ac Domino Georgio Bastae stricte mandare, ut eosdem ex manibus Transiluanorum liberatos, cum bona securitate Cassouiam aut quemcunq⟨ue⟩ alium in locum in ditionem Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiestatis⟩ V⟨estr⟩rae pro ut eidem M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae melius visum fuerit transmittat. Et quidem ibi tamdiu et ita seruentur, prout Sacr⟨atissimae⟩ M⟨aiesta⟩ti V⟨estr⟩rae bene placitum erit. Quo de Sacr⟨atissi⟩ma M⟨aiesta⟩te V⟨est⟩ra humillimis et perpetuis seruitiis meis promereri perpetuo enitar. Seruet Deus Sac⟨ratissimam⟩ M⟨aiesta⟩tem V⟨est⟩ram florentissime et felicissime imperantem diutissime. Datum Viennae Austriae, quo hodie perueni, 12 Januarij 1601.

Sacratissimae M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae
Humilis et perpetuus seruitor,
Subditus et fidelis,

Io Michaël Voiuoda

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 231, c. 467—469 și c. 481—484; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien Türkei, Karton 84, f. 32—35; Hurmuzaki, IV, 1, p. 226—227, doc. CXCII.

Preasfîntă Maiestate imperială și regească, domn al meu preaîndurător,
Față de preasfînta voastră Maiestate imperială preaplecată închinare de credință și a slujbelor mele credincioase!

Pornit la drum, îndreptîndu-mă spre Maiestatea voastră preasfîntă, domn al meu preaîndurător, pe cînd eram aproape de Tyrnavia am primit în același timp, două porunci ale preasfintei voastre Maiestăți. Una, prin care, cu îngăduință, preasfînta voastră Maiestate îmi cere să transmit pachetul de scrisori trimis principelui Persiei. Însă această îndurătoare poruncă a preasfintei voastre Maiestăți nu am putut-o împlini, pornit fiind la drum în afara provinciei mele. Astfel, pentru această pricină, cu credință și supunere o trimit îndărăt preasfintei voastre Maiestăți și domn al meu preaîndurător, convins fiind că preasfînta voastră Maiestate are acum și altă posibilitate,

mult mai cu folos, de a trimite acel pachet ⟨de scrisori⟩. Apoi cealaltă poruncă prin care preasfînta voastră Maiestate, potrivit bunătăţii fără seamăn față de toţi cei buni şi potrivit îndurării preabinevoitoare față de potrivnica mea soartă, doreşte să afle de la mine şirul tuturor faptelor din ŢaraRomânească, Presimţind la vreme acest lucru, alungat fiind de duşmani din ţara mea, hotărîsem deja mai înainte să mă înfăţişez în persoană la preasfînta voastră Maiestate, ca la un ocrotitor al tuturor celor obidiţi şi al slujitorilor cu credinţă, şi în faţa preasfintei voastre Maiestăţi, ca domn al meu preaîndurător, să înfăţişez prin viu grai, cu credinţă şi plecăciune, toate faptele aşa cum s-au petrecut. Acest lucru am de gînd să-l fac după a mea voie şi în mod liber şi mă voi înfăţişa în faţa preadreptului scaun de judecată al preasfintei voastre Maiestăţi, de care m-am ţinut legat cu toată credinţa şi supunerea şi în ⟨faţa căruia⟩ îmi voi pune capul că, dacă mă voi dovedi vinovat, să ispăşesc cuvenita pedeapsă. Dacă însă voi fi ⟨dovedit⟩ nevinovat, să am parte de milostivirea şi îndurarea preasfintei voastre Maiestăţi şi voi face ⟨în aşa fel⟩ ca aceste trei provincii, în nici un chip, să nu fie îndepărtate de sub supunerea şi credinţa preasfintei voastre Maiestăţi şi a fraţilor preasfintei voastre Maiestăţi, sau, mai apoi, să cadă cumva pradă furiei turceşti. După ce eu le-am dat transilvănenilor fiul, fiica şi soţia, drept zălog pentru statornica-mi credinţă, aflînd ce primejdie şi pericol ameninţă asupra vieţii lor ⟨acolo⟩ între transilvăneni, mă rog preaplecat să binevoiască preasfinta voastră Maiestate, domn al meu preaîndurător, să se îngrijească preabinevoitor de salvarea şi mîntuirea lor şi să poruncească degrabă domnului Gheorghe Basta ca pe aceştia, odată eliberaţi din mîinile transilvănenilor, să-i ducă în bună siguranţă la Caşovia, sau în orice alt loc ⟨aflat⟩ în stăpînirea preasfintei voastre Maiestăţi, după cum va crede mai bine de cuviinţă preasfinta voastră Maiestate. Apoi, vor fi ţinuţi acolo după cum va fi bunul plac al preasfintei voastre Maiestăţi. În ce priveşte pe preasfînta voastră Maiestate, mă voi strădui să-i rămîn îndatorat prin preaplecate şi veşnice slujbe ale mele. Dumnezeu să ocrotească pe preasfînta voastră Maiestate ca să domnească multă vreme în chip fericit şi înfloritor. Dată la Viena, Austria, unde am ajuns azi 12 ianuarie 1601.

Al preasfintei voastre Maiestăţi,
Preaplecat şi veşnic slujitor,
Supus şi credincios,

Mihai voievod

277 **1601 ianuarie 12, Viena**

Ill⟨ustrissi⟩me D⟨omi⟩ne Amico obseruandissime, seruitij mei paratissima commendatione praemissa,

Singularis beneuolentia, et multis modis antehac tum coram, tum per literas contestata D⟨ominatio⟩nis Vestrae Ill⟨ustrissi⟩mae humanitas, causam mihi praebuit in tantis meis angustijs, in quibus undiquaq⟨ue⟩ afflictor ad D⟨ominatio⟩nem Vestram Ill⟨ustrissi⟩mam scribendi et saepius oblatum mihi ipsius fauorem et patrocinium hoc breui meo scripto solicitandi. Non enim praeterit V⟨estr⟩am D⟨ominatio⟩nem Ill⟨ustrissim⟩am, quam dolose ac perfide hostes mei pro sua assueta et fidem mutandi leuitate praeter omne ius et aequum, mecum egerunt, qualiter item ex patrio meo solo penes fidelitatem suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis exire debuerim. Nunc comparui, et hodie primum, fretus benignitate Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis meaq⟨ue⟩ innocentia hodie

primum huc appuli, ubi confectis rebus et negotijs meis recta hinc Pragam, consequenterq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem suam Caesaream contendam. Rogo itaq⟨ue⟩ D⟨ominatio⟩nem Vestram Ill⟨ustrissim⟩am ut cum isthuc uenero uelit pro sua aequitate, et saepius oblato suo studio non tantum se mihi beneuolum fautorem atq⟨ue⟩ patronum exhibere, aditumq⟨ue⟩ ad suam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem faciliorem praeparare, sed etiam authoritate sua efficere, ne ipsi Transijluani ante aduentum meum qualicunq⟨ue⟩ responso potiantur, aut dimitantur ut hoc pacto mea innocentia eorum uero perfidia Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti Suae Caesareae, totiq⟨ue⟩ mundo innotescant palamq⟨ue⟩ fiant. Confido ergo Ill⟨ustrissim⟨am D⟨ominatio⟩nem Vestram huic aequissimae meae peticioni locum daturam et se facilem paratamq⟨ue⟩ in o⟨m⟩nibus tum maxime inconcilianda benignitate Suae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis exhibituram. Quod ego meis seruitijs quauis occasione de Vestra Ill⟨ustrissi⟩ma Dominatione promereri studebo. Quam de reliquo bene et foeliciter ualere desidero. Viennae, 12 Januarij 1601.

Ill⟨ustrissi⟩mae D⟨ominatio⟩nis Vestrae,
Seruitor et Amicus,

⟨Michael Waiuoda⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 477; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei, Karton 84, f. 30; Hurmuzaki, IV, 1 p. 225—226, doc. CXCI.

Preailustre domn, prieten preavrednic de cinstire, cu cuvenita închinăciune a slujbei mele,

Deosebita bunăvoinţă dovedită şi pînă acum în multe rînduri, precum şi omenia din scrisoarea Domniei voastre preailustre, m-au îndreptăţit ca în strîmtorările mele atît de mari în care mă zbat să scriu Domniei voastre preailustre şi să vă cer, în această scurtă scrisoare a mea, bunăvoinţa, adesea dovedită mie, şi proteguirea. Căci Domnia voastră preailustră ştie bine cu cîtă viclenie şi perfidie s-au purtat duşmanii mei cu mine, potrivit cu obişnuita lor nestatornicie în a-şi schimba credinţa, dincolo de orice lege şi drept, şi cum a trebuit să plec din chiar locul meu de baştină, cu toată credinţa mea faţă de Maiestate sa. Iată-mă acum, şi astăzi mai ales, încrezător în bunăvoinţa Maiestăţii sale şi în nevinovăţia mea, am ajuns astăzi mai întîi aici, de unde, după ce treburile şi interesele mele vor fi împlinite, de aici mă voi îndrepta spre Praga, la Maiestatea sa imperială. De aceea, o rog pe Domnia voastră preailustră ca, pînă voi ajunge şi eu acolo, potrivit spiritului său de dreptate şi potrivit rîvnei dovedite adesea, să binevoiască atît a se dovedi apărător binevoitor mie şi proteguitor şi a-mi pregăti intrarea la Maiestatea sa, dar chiar, potrivit autorităţii sale, să facă în aşa fel ca transilvănenii să nu primească vreun răspuns înainte de sosirea mea, nici să fie lăsaţi să plece, ca, în acest fel, să fie date pe faţă şi aduse la cunoştinţa Maiestăţii sale imperiale şi a întregii lumi nevinovăţia mea şi perfidia acelora. Nădăjduiesc, aşadar, că preailustra Domnia voastră va da atenţia cuvenită preaîndreptăţitei mele cereri şi că se va înfăţişa, cu bunăvoinţă şi pregătită în toate, spre a cîştiga apoi cît mai mult bunăvoinţa Maiestăţii sale. În ce mă priveşte mă voi strădui, în orice împrejurare, prin slujbele mele, să-mi cîştig merite faţă de preailustra Domnia voastră. În rest, vă doresc bine şi să trăiţi în chip fericit. Viena, 12 ianuarie 1601.

Al Domniei voastre preailustre
Slujitor şi prieten,

⟨Mihai voievod⟩

278 1601 ianuarie 12, Viena

Magnifice domine amice[a] observandissime, salutem et officij commendationem

Iam tandem diuino adiutus auxilio perueni Viennam, ad Serenissimum Principem et Dominum dominum meum clementissimum Archiducem Mathiam, a quo ut primum dimissus fuero, ad Sa⟨cratissimam⟩ Caesaream et Regiam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem, Dominum et dominum itidem meum clementissimum celerrime properabo, ut suae Sac⟨ratissimae⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti omnes iniurias meas contra criminatores et calumniatores meos quoscunq⟨ue⟩ fideliter et humilime exponam.

Rogo autem Mag⟨nifi⟩cam D⟨ominatio⟩nem Vestram efficiat apud dictam Sac⟨ratissim⟩am Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem Caesaream, ne Transijluani nuncij, ante responsum habeant, quam ego istuc aduenero. Et simul Ill⟨ustrissi⟩mis D⟨omi⟩nis intimis consiliarijs mea seruitia et obsequia deuote commendet. Atq⟨ue⟩ felicissime ualeat. Datum Viennae Austriae 12 Januari 1601.

Seruitor et Amicus,

⟨Michael Waiuoda⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c 475; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei, Karton 84, f. 29; Hurmuzaki, IV, 1, p. 225, doc. CXC.

---

[a] La Hurmuzaki: *domine*.

Mărite domn, prieten preavrednic de cinstire, sănătate şi închinarea slujbei ⟨mele⟩,

Am ajuns, în sfîrşit, cu ajutorul lui Dumnezeu, la Viena, la preaslăvitul principe şi domn, domn al meu preaîndurător, arhiducele Matthias, de la care, de îndată ce voi fi lăsat să plec, mă voi grăbi la preasfînta sa Maiestate imperială şi regească, la fel domnul meu preaîndurător, ca să mă plîng preasfintei sale Maiestăţi, cu credinţă şi cu supuşenie, împotriva acuzatorilor şi calomniatorilor mei, pentru toate nedreptăţile făcute mie.

Apoi rog pe mărita Domnia voastră să intervină la zisa Maiestate preasfîntă imperială ca solii transilvăneni să nu primească răspuns înainte ca eu să fi ajuns acolo. Şi, totodată, ⟨Domnia voastră⟩ să-i încredinţeze pe preailuştrii domni consilieri apropiaţi de slujbele mele cu credinţă şi de supuşenia mea. Să fie ⟨Domnia voastră⟩ sănătoasă întru fericire. Dată în Viena, Austria, 12 ianuarie 1601.

Slujitor şi prieten,

⟨Mihai voievod⟩

279 ⟨1601 ianuarie 17, Viena⟩

Sacr⟨atissi⟩ma Caes⟨area⟩ et Regia Ma⟨ies⟩tas D⟨omi⟩ne D⟨omi⟩ne mihi semper Clem⟨entissi⟩me,

Fidelitatis et fideliu⟨m⟩ perpetuorumq⟨ue⟩ Seruitior⟨um⟩ meor⟨um⟩ in gratia⟨m⟩ sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae humilima⟨m⟩ Subiectione⟨m⟩,

Ex declaratione mea humili M⟨aiestati⟩ V⟨est⟩rae porrecta sapienti suo judicio casum deturbationis meae damnaq⟨ue⟩ et infortunia eoru⟨m⟩q⟨ue⟩

originem et fundamentu⟨m⟩ benigne trutinare potuit. Quo lamentando meo statu tristissimisq⟨ue⟩ meis querelis cognitis, non eo inficias, meoru⟨m⟩ dolorum et vulnerum cicatrices, iterato circumferre esse superfluu⟨m⟩ eo quod M⟨aiesta⟩tem V⟨est⟩ram summa ingenij dexteritate et sapient⟨issi⟩mo judicio excellere bene sciam. Nihilominus quonia⟨m⟩ tantus est dolor internus qui animum meum duris plagis excruciat ut eum occultare uelle summae sit dementiae. Idcirco q⟨uam⟩ possum humilime supplico Sacr⟨atissi⟩mae M⟨aiesta⟩ti V⟨estr⟩rae dignetur solita sua clem⟨en⟩tia preces meas quae Deo auspicae non mihi soli, sed cum plurimis usuj futurae sunt, admittere et perponderare. Nam licet uidear priuatam causam agere, eo quo domnibus bonis amplissimis et Prouincia non infima exutus sim, in qua Prouincia etiam nunc pacifice et secure degerem si Turcar⟨um⟩ partes magis quam Christianor⟨um⟩ fouissem. Sed tantu⟨m⟩ abfuit ut ego sequerer partes hostiles ut cognita M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae benignitate et mansuetudine et contra Turcas bello proposito, me eidem subieci omnemq⟨ue⟩ fortunae aleam, quae me in hunc lugubrem statum deturbauit experiri et extrema quaeq⟨ue⟩ tentare volui, adeo ut propter hanc meam in M⟨aiesta⟩tem V⟨estr⟩ram fidelitatem et Christianos zelum ne tantillu⟨m⟩ territorij habeam quod pede tegam; Uxor quoque mea liberiq⟨ue⟩, quos naturae lex charissimos efficit, eo inopiae deuenerunt, ut vix solo pane saturare famen queant has calamitates mea mihi peperit ilibata fidelitas.

Et licet in his Orbitatis fugae spoliationis et miseriar⟨um⟩ verser procellis nunq⟨uam⟩ tamen de benignitate M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae dubitaui. Quonia⟨m⟩ autem Prouinicia mea pulsus sum, tantas vires M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae agnosco, quod me non solum restituere sed eti⟨am⟩ ad maiora culmina honorum euehere potest. Si uero ego restitutus fuero, dubio procul de ijs qui huius mutationis authores et patroni fuerunt, ex benigna M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae voluntate poenas sumere non erit difficile.

Cum autem quod Ma⟨ies⟩tas V⟨est⟩ra de Transiluania statuerit quemq⟨ue⟩ Principem et quomodo pronunciauerit mihi ignotum sit humilime censeo ne subdolis Transiluanor⟨um⟩ Ser⟨enissi⟩mum Arhiducem Maximilianu⟨m⟩ versute desiderantiu⟨m⟩ petitioni⟨bus⟩ consensu⟨m⟩ suum praebeat. Nam si illi cupiuerint ut Ser⟨enissi⟩mus Maximilianus exigua manu Transiluania⟨m⟩ petat et ei rei Ma⟨ies⟩tas V⟨est⟩ra consenserit, non secus ageretur ac si dono Turcar⟨um⟩ Tiranno Ser⟨enissi⟩mus traderetur. Quin imo meu⟨m⟩ suffragiu⟨m⟩ est ut propter Turcar⟨um⟩ et Polonor⟨um⟩ uicinitatem qui nunq⟨am⟩ Ser⟨enissi⟩mae Max⟨imilia⟩ni promotioni gauisi sunt, Ser⟨enissi⟩mus quo maiori poterit exercitu, tanquam, tanti Monarchi potentiss⟨i⟩mi frater ut utrisq⟨ue⟩ hostibus terrori sit, ne iterum ludificetur expediatur. Nullam spem in mutabili Exercitu Transiluanico esse collocandam imo si nulli alij extarent hostes ad compescendam eorum audacia⟨m⟩, non exiguum militem interteneri debere, meo exemplo manifeste liquet. Sunt enim mutationibus ex auiditate rerum obnoxij. Iraq⟨ue⟩ si M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra Ser⟨enissi⟩mu⟨m⟩ Max⟨imilia⟩nu⟨m⟩ Transiluaniae p⟨rae⟩ fecerit modo p⟨rae⟩scripto ad fidelissima eiusdem obsequia et iussa facienda me vita durante paratissimu⟨m⟩ fore offero. Quo in Transiluaniam constituto, ego etia⟨m⟩ secura⟨m⟩ mihi in Valachia et Moldauia spero mansionem. In hac autem re nihil im⟨m⟩orandu⟨m⟩, sed sum⟨m⟩a celeritate agendum est. Nam et tempus commodum elabetur, si mora diuturna interponetur et Transiluani suis rebus consulent, quo facto nec Transiluania nec Valachia in potestate Mai⟨esta⟩tis V⟨est⟩rae permanebunt.

Basis autem et fundamentu⟨m⟩ meae supplicationis haec est ut nimiru⟨m⟩ M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra mihi fideli eiusdem pecuniariu⟨m⟩ auxiliu⟨m⟩ quo milites conscribere et conducere quam benigne suppeditet simulq⟨ue⟩ suas Copias adiungere dignetur. Deinde hoc Octen⟨n⟩io multa tormenta pulueres tormentarios et globos, proprijs sumptibus conquisita et ab hoste parta, praeparaueram, quae omnia partim per Transiluanos partim per Polonos erepta sunt quae apud Transiluanos existentia seuero mandato M⟨aiesta⟩tis V⟨est⟩rae mihi restitui humilime supplico.

Ut autem M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra de mea fidelitate nihil dubitet, filium meum Unicum pro pignore M⟨aiesta⟩ti V⟨est⟩rae relinquo.

Praeterea supplico ut M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra mea fidelia obsequia p⟨rae⟩stita benigne ob oculos ponendo, bona quaedam in Ditione eiusde⟨m⟩ ubi iam antea mihi deputata fuisse intellexi, et ibi mea⟨m⟩ familia⟨m⟩ alere queam, similiter in Transiluania portione⟨m⟩ aliquam gratiose conferre dignetur. Me vero M⟨aies⟩tas V⟨est⟩ra in illis Prouincijs, ubi huc usq⟨ue⟩ auspicijs Ma⟨iesta⟩tis V⟨est⟩rae furorem Turcicu⟨m⟩ pro virilis repressi ad sua Seruitia quam humilime offero usurpet. Non dubito me in primis Mai⟨esta⟩ti V⟨est⟩rae postmodu⟨m⟩ toti Christianitati utilem seruu⟨m⟩ futurum, si longa mora commoditatem optimam non destruxerit.

Item supplico ut omnes meos homines in Transiluania et Hungaria diuersis in locis captos et detentos manu mitti iubeat.

Item ut Boieri mei qui sub hac mutatione et prius ex Valachiae mouetant in Transiluania liberum passu⟨m⟩, sine aliqua molestatione habeant et bona eor⟨um⟩ adempta restituantur.

Item in ingressu Transiluanico equos Currules Uxoris meae et filij sellatos equos praestantissimos, et alios equos sellatos et Currules in diuersis Castris existentes iam diuisos reddi cupio.

Item Uxor mea cum omni sua familia quam penes se habet libera reddatur et si in Hungariam venire voluerit, non molestatur.

Item ut Scriba meus Turcicus e Captiuitate eripiatur.

Postremo ut Mercatores qui a tempore Christophori Bathori in Transiluania quaestum exercuerunt manu mittantur, et eorum merces, ac aliae res ademptae restituantur.

⟨Michael Waiuoda⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 518—521; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei, Karton 87, f. 26—29; Hurmuzaki, IV, 1, p. 228—229, doc. CXCIV.

Preasfîntă Maiestate imperială şi regească, domn al meu preaîndurător, Faţă de milostivirea preasfintei voastre Maiestăţi, preaplecată închinăciune a credinţei şi a veşnicelor mele slujbe credincioase,

Din declaraţia mea, înfăţişată cu plecăciune Maiestăţii voastre, cu înţeleapta sa judecată ⟨Maiestatea sa⟩ a putut cu bunăvoinţă cîntări pricina alungării mele, pagubele şi nenorocirile mele, obîrşia şi temeiul acestora. Situaţia mea fiind deplînsă, preaîndureratele mele plîngeri fiind cunoscute, nu mă îndoiesc că este de prisos să înşir din nou urmele durerilor şi rănilor mele, mai cu seamă că ştiu preabine că Maiestatea voastră se distinge prin iscusinţa minţii şi printr-o preaînţeleaptă judecată, şi nu mai puţin pentru că durerea mea lăuntrică, ce-mi chinuie sufletul cu necruţătoare răni, este atît de mare încît ar fi o mare nesăbuinţă a voi să o ascund. De aceea, pe cît îmi stă în putinţă, cu supuşenie, mă rog preasfintei voastre Maiestăţi

să binevoiească a-mi primi şi cumpăni, cu obişnuita sa îndurare, rugăminţile mele, care, cu voia lui Dumnezeu, nu vor fi numai spre folosul meu, ci şi spre folosul multor altora, deşi ar putea părea că-mi apăr o cauză personală, pentru faptul că am fost lipsit de toate marile mele averi şi am fost izgonit dintr-o ţară nu prea mică, ţară în care aş putea cîrmui şi acum dacă aş fi înclinat mai mult înspre partea turcilor decît a creştinilor. Dar a fost atît de departe de mine ⟨gîndul⟩ ca eu să trec de partea vrăjmaşului încît, cunoscută fiind bunăvoinţa şi bunătatea Maiestăţii voastre şi fiind plănuit războiul împotriva turcilor, eu m-am supus ⟨Maiestăţii voastre⟩, pe mine şi întregul noroc al sorţii mele, care m-a aruncat în această stare jalnică, şi am voit să caut şi să încerc cele mai de pe urmă căi, pînă într-atît încît, din pricina acestei credinţe a mea faţă de Maiestatea voastră şi a rîvnei faţă de creştini, să nu am nici atîta pămînt cît să pun un picior. Apoi soţia mea şi copiii, pe care legea naturii ţi i-a hărăzit a-ţi fi cei mai dragi, au ajuns la o asemenea sărăcie încît abia mai pot să-şi potolească foamea numai cu pîine; aceste nenorociri mi le-a adus nepătata mea credinţă.

Şi chiar dacă în aceste vremuri de restrişte sînt chinuit de pierderea celor dragi, de fugă, de prădare şi nenorociri, totuşi nu m-am îndoit de bunăvoinţa Maiestăţii voastre. Eu cunosc puterile Maiestăţii voastre, anume că ea poate nu numai să mă readucă, deoarece eu am fost izgonit din ţara mea, dar chiar mă poate ridica la cele mai înalte culmi ale onorurilor. Dacă voi fi readus într-adevăr la ⟨cîrmuire⟩, fără îndoială nu va fi greu, potrivit cu bunăvoinţa Maiestăţii voastre, ca în ceea ce-i priveşte pe cei ce-au fost autorii şi proteguitorii acestei schimbări să-şi primească pedeapsa.

Apoi cum eu nu ştiu ce anume a hotărît Maiestatea voastră în privinţa Transilvaniei şi ce principe şi în ce fel a fost ales, cu plecăciune sînt de părere ca Maiestatea voastră să nu dea ascultare cererilor viclene ale transilvănenilor, care-l doresc cu vicleşug pe prealuminatul arhiduce Maximilian. Căci dacă ei ar dori ca prealuminatul Maximilian să ia în stăpînire Transilvania şi dacă Maiestatea voastră ar încuviinţa acest lucru, nu s-ar petrece altceva decît că prealuminatul ar oferi-o ca dar tiranului turcilor. Aceasta este aşadar părerea mea: ca prealuminatul, din pricina vecinătăţii cu turcii şi polonii, care niciodată n-au fost bucuroşi de înălţarea prealuminatului Maximilian şi ca nu cumva să fie zădărnicit planul, să fie trimis cu o oaste cît se poate de mare, ca frate al preaputernicului monarh, aşa încît să-i înspăimînte pe duşmani. Avîndu-mă pe mine drept pildă, se vede desluşit că nu trebuie să ne punem nici o nădejde în nestatornica oaste transilvăneană şi nu trebuie întreţinută nici măcar o mică trupă, chiar dacă ar exista nişte vrăjmaşi care să îi potolească zelul, căci ⟨transilvănenii⟩ sînt, din lăcomie, doritori de schimbări ale situaţiilor. Astfel, dacă Maiestatea voastră îl va fi pus la cîrmuirea Transilvaniei pe prealuminatul Maximilian, în felul arătat mai sus, mă leg că voi fi gata de slujbe credincioase şi de împlinirea poruncilor sale, cîte zile voi avea. O dată hotărît acest lucru în ce priveşte Transilvania, nădăjduiesc chiar să pot rămîne în siguranţă în Ţara Românească şi Moldova. În această situaţie însă nu trebuie nimic întîrziat, ci trebuie acţionat cu cea mai mare repeziciune. Nici momentul prielnic nu trebuie scăpat, căci dacă va interveni o întîrziere de lungă durată şi transilvănenii chibzuiesc asupra situaţiilor lor, prin aceasta nici Transilvania, nici Ţara Românească nu vor rămîne în stăpînirea Maiestăţii voastre.

Temelia şi cuprinsul rugării mele este acesta: ca Maiestatea voastră să binevoiască preabinevoitor a-mi pune la dispoziţie, ca unui credincios al său, ajutorul de bani ⟨cerut⟩ ca să pot recruta şi aduna oşteni şi să bine-

voiască să-şi alăture şi oştile sale. Apoi, de opt ani ⟨încoace⟩ am procurat multe maşini de război, praf de puşcă, ghiulele, adunate pe cheltuiala mea, sau capturate de la vrăjmaş, acestea toate mi-au fost luate în parte de transilvăneni, în parte de poloni, şi pentru cele ce se află la transilvăneni mă rog cu plecăciune ca prin straşnică poruncă a Maiestăţii voastre să-mi fie date înapoi.

Apoi, ca Maiestatea voastră să nu se îndoiască în nici un fel de credinţa mea, îl las Maiestăţii voastre, drept zălog, pe unicul meu fiu.

Apoi, mă rog ca Maiestatea voastră, cu bunăvoinţă, punînd în faţa ochilor slujbele mele credincioase împlinite, să binevoiască a-mi oferi, cu bunăvoinţă, unele foloase în ⟨ţinutul⟩ de sub stăpînirea voastră, unde am înţeles că mi-au fost hărăzite mai dinainte, precum şi o moşie oarecare în Transilvania, unde să pot să-mi întreţin familia, apoi Maiestatea voastră să se folosească de mine, şi eu mă leg ⟨să-i împlinesc⟩ slujbele, în acele provincii unde pînă acum, sub auspiciile Maiestăţii voastre, am stăvilit cu bărbăţie furia turcească. Nu mă îndoiesc că voi fi un slujitor folositor atît pentru Maiestatea voastră, cît şi pentru întreaga creştinătate, dacă o zăbovire îndelungată nu va zădărnici acest moment priincios.

Apoi, rog pe ⟨Maiestatea voastră⟩ să dispună ca toţi oamenii mei prinşi şi ţinuţi în Transilvania şi Ungaria, în diferite locuri, să fie eliberaţi.

Apoi, ca boierii mei, care şi acum, în timpul acestei schimbări de situaţie, şi mai înainte plecaseră din Ţara Românească, să aibă liberă trecere în Transilvania, fără nici o oprelişte şi să le fie înapoiate bunurile luate.

Apoi, doresc ca toţi caii de car ai soţiei mele, caii înşeuaţi ai fiului meu, primiţi la intrarea mea în Transilvania, precum şi ceilalţi cai înşeuaţi sau de care, ce se află împrăştiaţi în felurite tabere, să-mi fie înapoiaţi.

Apoi, ca soţia mea dimpreună cu tot alaiul ce-l are pe lîngă ea să fie lăsată să se întoarcă nestingherită, iar dacă ar voi să vină în Ungaria, să nu fie stînjenită.

Apoi, scribul meu turc să fie eliberat din captivitate.

Apoi, în sfîrşit, ca negustorii care încă de pe vremea lui Cristophor Báthory au făcut comerţ în Transilvania, să fie eliberaţi şi toate bunurile luate să le fie înapoiate.

⟨Mihai voievod⟩

280 **1601 ianuarie 25, Praga**

Prag, den 25 January 1601

Vor 2 Tagen, hat die Persianische Potschafft irer Abschied von Irer Kai. Mt. bekhomben. Die werden an hetet von allerlay Silber Vergulten Tringgeschier vnd andere Sachen verehrt. Nachmals irer weeg wider von hinenemen selbigen Tags hat die Sübenburghische, auch bei Ir Mt. Audienz gehabt. Dieselben starck wider den Michael Weida khlagen. Dargegen Er Michal Weida wider sich gegen inen beschweren.

Ir Fr. Drl. Erczhercz⟨og⟩ Maximilian, sein noch alhier vnbewusst war sie noch verraisen werden.

Heut solle die Proposition das Landtags beschehen. Vnd zu Pressburg, sol mit Endt diss Monats auch, sein Anfang erraichen, demselben werden Ir Frl. Drlh. Ercz. Maximilian verwehnen.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme R. D. Germană, r. 170, c. 364—365; Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg, Königliches Geheimes Staatsarchiv, Rep. XI, 273 d. Türkei, Fasz. 1.

Praga, 25 ianuarie 1601

Acum două zile, solia persiană şi-a luat rămas bun de la Maiestatea sa imperială. Aceştia au făcut daruri ⟨constînd⟩ din fel de fel de vase aurite şi argintate ⟨de băut⟩ şi alte lucruri ⟨asemănătoare⟩. În aceeaşi zi şi transilvănenii au făcut din nou drumul pentru audienţă la Maiestatea sa. Aceştia s-au plîns foarte tare împotriva lui Mihai voievod. Dar şi Mihai voievod s-a plîns foarte tare împotriva lor.

Alteţa sa princiară, arhiducele Maximilian, încă nu a aflat de cele de aici, el este încă în călătorie prin ţară.

Astăzi urmează să aibă loc convocarea Dietei care urmează să-şi înceapă lucrările la Pressburg, la sfîrşitul acestei luni, la care va participa şi Alteţa sa princiară, arhiducele Maximilian.

281 **1601 ianuarie 29, Praga**

Questi Transilvani hanno avuto nova audienza de Sua Maestà et adesso trattano col Ser⟨enissi⟩mo Massimiliano. Intanto per lettere di 7 di Albagiulia s'andavan sempre più confermando li pensieri di Sigismondo essere d'invadere quella provincia, et la parte Cesareana, che prima non credeva, intesa la confirmatione dell'avviso, andava molto fluttuando, in modo che il Sig⟨no⟩r Basti di assai di loro cominciava a fidarsi poco.

Un capitano, il più principale et più confidente del Vallaco, il quale aveva lasciato a dietro con le sue genti, quando s'incamminò verso Vienna, se n'è passato da Varadino con molta cavalleria et fanteria ad Albagiulia a trovare il Sig⟨no⟩r Basti, et si è posto al servitio di Sua Maestà parte delli genti, ch'ha condotto da esso Signore, mandato verso li passi stretti di Fogaras, per dove potrebbe entrare Sigismondo, et le altre nelli contorni di Varadino, per tenerle fuori della Transilvania, nè dar occasione a quei popoli di tumultuare; etc.

A Vienna il Valacco nell'audienza avuta dal Ser⟨enissi⟩mo Matthias ha presentato a Sua Altezza molte scritture contro li Transilvani, volendo per questo verso giustificare le sue operationi, et mi viene detto, che siano anco stato mandate a Sua Maestà, se ben ogn'uno creda che adesso non si metterà le mani qui dentro, per non aggionger maggior confusione alle cose di quel paese.

Veress, *Documente*, VI, p. 303—304, doc. 285; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci di Germania.

Transilvănenii au avut o nouă audienţă la Maiestatea sa, iar acum sînt în tratative cu prealuminatul Maximilian. În vremea asta, dintr-o scrisoare din ziua de 7, venită de la Alba Iulia, aflăm că se adevereşte tot mai mult intenţia lui Sigismund de a intra din nou în Transilvania; pe de altă parte, partida imperială, care la început nu dădea crezare acestui lucru, văzînd

că zvonul se adeverește, devine tot mai șovăielnică, în așa chip că domnul Basta a început a se încrede tot mai mult într-o mulțime din ei.

Un căpitan de-al valahului, cel mai de frunte și în care voievodul se încredea cel mai mult, din care pricină îl și lăsase de pază cu oștile atunci cînd pornise spre Viena, a plecat de la Oradea cu multă călărime și pedestrime spre Alba-Iulia, spre a-l întîlni pe domnul Basta, și s-a pus în serviciul Maiestății sale; parte din oaste, aflată sub porunca acestui căpitan, a pornit spre trecătorile din Făgăraș, pe unde ar fi putut veni Sigismud, iar altă parte s-a îndreptat spre ținuturile din preajma Oradiei, spre a ține sub ascultare pe locuitorii acelor locuri și a nu le da prilej să se răzvrătească.

La Viena, în audiența pe care i-a acordat-o prealuminatului Matthias, valahul i-a înfățișat Alteței sale multe înscrisuri împotriva transilvănenilor, voind în acest chip să-și îndreptățească acțiunile; mi s-a spus că acestea au fost trimise și Maiestății sale, măcar că toți cred că acum împăratul nu se va amesteca în treburile acelei țări, ca să nu sporească neorînduiala care domnește acolo.

282 **1601 februarie 3, Viena**

Sacratis⟨im⟩a Ces⟨are⟩a Imperial M⟨aes⟩tà,

Credo che la M⟨aestà⟩ V⟨ostra⟩ S⟨acratissim⟩a haura benignamente inteso quello che sotto li 21 del passato humilis⟨simen⟩te le scrisse circha le cose dell' Ill⟨ustrissi⟩mo Vaiuoda Mihagl de Valachia. Hora di nouo à sua instantia non posso tacerle che lui con ogni studio et diligenza suppliche-uolmente prega V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ come suo Clement⟨issi⟩mo patrone, che con la tardanza et contattione non uogli perder la bona fortuna ch'jddio gl'ha dato in mano circha il dominio di Transyluania: Pero essendo à V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨acratissim⟩a et à tut'il Mondo molto ben nota la perfidia, et inconstanza de Transiluani, dalla qual sin qui è causata gran ruina della Christianità, et quodamodo l'interito d'Ongaria, et se sin qui, et per il passato mentre che gl' animi de transiluani non eran cossi essacerbati contr' à thedeschi; meno quelli di polakhy, li quali han fauorito et hauuto dependenza da Ferdinando Imperatore (pia memoria), hora essi non solo per se sono contraryssimi ad Alemani, ma anchora persuadon et commouono li populi di Moldauia, et Valachia (che da tirranide turcika desiderauano esser liberi) che piu tosto in quella seruitu perseuerino che redursi in libertà sot' Allemani: A questo gli gonfia et commoue il Cancilier Samoiski di Pollonia, con altri correspondenti ch' hanno in Transiluania, di quali non sono minimi il Bockay con altri soi compagni; pero che V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨acratissima⟩ con ogni prestezza senza tardare ne perder tempo, mandi il Seren⟨issi⟩mo Arciduca Massimiliano con quelo maggior numero di gente ch' hora si puo hauere, et si poi li bisognia piu gente, piglia una parte della sua gente, che sono alquanti milla, et per far tanto piu presso il seruitio, sene uaghi d' essi sinche uengia altri soi: perche el si dubita se sin qui non è intrato (sicome già si senton sotto l'orechie le uoce che sia) in Transiluania Sigismondo, ch' al securo lo fara, essendo li Transiluani da tutti le parte infestati oltra l'affectione et amore che portan ad esso Sigismondo, et desiderano d'hauerlo per patrone, da polakhi per mezo del Cancillere, cossi da Turchi come da Moldaui, et nouo Vaiuoda di Valachia, li qual tutti non cessano di mandar lor giorno, e notte noui essortamenti, lettere, et Ambasciarie, che accettino Sigismondo et ridu-

con li termini et stato loro in pace, et questo tanto piu accellerarano di fare, quanto sentono esser assente esso Vaiuoda Mihagl. Pero se caso non puo cossi presto esser al' ordine il Seren⟨issi⟩ma Arciduca Massimilliano, che V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨erenissima⟩ commandasse ad esso Vaiuoda che per la posta andasse à quelli confini sin' à Tokai et lui radunar quella militia che lui sapia, et potra et aspetar iui il Seren⟨issi⟩mo Maximiliano; à questo modo lui redura, la Matre, Moglie et figlioli soi in loro sicuro nel stato di V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨erenissima⟩, ot metere paura, et freno alli nemici di V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ et soi et li astrengera di star in ceruello, et con maggior desiderio, et osseruanza aspettar et riceuer l'Altezza del Seren⟨issi⟩me Arciduca, il qual egli vorebbe indur nel Dominio, et porlo nella sedia, dipoi far qualche botta in Valachia prima ch'il turcho uengi in campagnia: Et fatto questo et che redutto hauesse la sua fameglia sotto l'alle di V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ în locho sicuro uenirsene per le poste dalla M⟨aestà⟩ V⟨ostra⟩ per aspettar noui ordini et commandamenti da quella, com'anchò per consolarsi del gratioso aspetto di V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ suo Clement⟨issi⟩mo patrone.

Et se la V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨erenissima⟩ non pare di mandarlo alli confini di far tal effetto: supplica humilmente quella per Sua Ces⟨are⟩a clemenza lo facci venire alla sua presenza, se non si puol altrimente per hora, almen che per la posta con un 2 seruitori incognito uengi da quella, accio possi ueder la benigna faccia di V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ come suo patrone, che hà seruito, col quale haurebbe à raggionar cose graui, et di grand'importanza: per che à uno ò altro modo ch'a V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨erenissima⟩ piace dispongi, et commandi con lui, ne li facci perder tempo piu à danno di V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ che de suo: perche gia lui ha preso il tutto, ne altro gli resta che la sua testa: la qual non uol reposare se non fa il debito per V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨erenissima⟩ contra soi nemici: Et io come minimo seruitor di V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ cognioscendo, che lei ogni fidel et bona intentione nota con gratia, à sua Ces⟨aere⟩a Clemenza humilis⟨simen⟩te mi racommando: Di Vienna li 3 di Febraro 1601.

D⟨i⟩ V⟨ostra⟩ M⟨aestà⟩ S⟨erenissim⟩a Humilis⟨si⟩mo et fedel⟨issimo⟩ seruitore

Franc⟨es⟩co Jurchouich

⟨*Adresa*:⟩ Alla Sacratissima Ces⟨are⟩a Imperial M⟨aes⟩tà in mani proprie

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 418, c. 312—313; Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 84, f. 61—62; Hurmuzaki, IV, 1, p. 239—240, doc. CXCIX.

Preasfîntă Maiestate imperială,

Cred că Maiestatea voastră preasfîntă va fi înţeles cu bunăvoinţă ceea ce cu umilinţă am scris la 21 ale lunii trecute, cu privire la treburile preailustrului voievod Mihai al Ţării Româneşti. Acum, din nou, la insistenţa sa, nu pot să tac pentru că el cu toată stăruinţa şi silinţa roagă fierbinte pe Maiestatea voastră, ca pe stăpînul său preamilostiv, ca prin întîrziere şi tergiversare să nu se piardă norocul ce i l-a dat Dumnezeu în legătură cu stăpînirea Transilvaniei: deoarece fiind foarte bine cunoscută Maiestăţii voastre preasfinte şi întregii lumi perfidia şi nestatornicia transilvănenilor datorită cărora s-a adus pînă acum o mare pagubă creştinătăţii şi de asemenea distrugerea Ungariei şi dacă tot timpul pînă acum sufletele transilvănenilor nu erau tot

atît de îndîrjite împotriva germanilor pe cît erau sufletele polonilor, deşi au avut beneficii şi au stat sub ascultarea împăratului Ferdinand (de pioasă aducere aminte), acum aceştia nu numai că sînt prin ei înşişi foarte potrivnici germanilor, ba încă îndeamnă şi instigă populaţia din Moldova şi Ţara Românească (care dorea să fie liberă de tirania turcească) ca mai curînd să rămînă sub stăpînirea acestora decît să ajungă liberi sub protecţia germană. La aceasta îi îndeamnă şi îi aţîţă cancelarul Zamoyski, al Poloniei, împreună cu alţi adepţi pe care îi au în Transilvania, dintre care Bocskay cu alţi camarazi ai săi nu sînt cei mai neînsemnaţi; de aceea, Maiestatea voastră imperială, cu toată graba, fără a întîrzia sau a pierde timpul, să trimită pe prealuminatul arhiduce Maximilian cu un cît mai mare număr de oşti care pot fi strînse acum şi dacă după aceea mai are nevoie de oşti să ia o parte din ale sale, care numără cîteva mii şi, pentru a face treaba cît mai repede, să fie trimise aceste trupe pînă ce vor veni şi altele ale sale: fiindcă el se teme că dacă Sigismund nu a intrat pînă acum în Transilvania, (aşa cum se zvoneşte), o va face în mod sigur, transilvănenii în afară de preţuirea şi dragostea pe care le poartă lui Sigismund şi pe care doresc să-l aibă drept stăpîn, fiind stîrniţi de către poloni, prin mijlocirea cancelarului, ca şi de către turci şi de moldoveni, precum şi de noul voievod al Ţării Româneşti, care toţi nu încetează să le trimită zi şi noapte îndemnuri prin scrisori şi solii ca să-l accepte pe Sigismund şi să înceteze cu tulburările lăsînd Transilvania să fie în pace şi se grăbesc să facă aceasta cu atît mai mult cu cît aud că voievodul Mihai este absent. Totuşi, în cazul în care prealuminatul duce Maximilian nu poate atît de repede să fie gata de plecare, Maiestatea voastră imperială să-i poruncească voievodului să meargă în mare grabă la hotarele ‹Ungariei›, pînă la Tokaj şi să adune acolo acea oaste pe care el o ştie şi să aştepte acolo pe preastrălucitul Maximilian. În acest mod, el va readuce pe mama, soţia şi fiii săi în loc sigur, în statul Maiestăţii voastre imperiale şi va inspira frică şi îi va înfrîna pe duşmanii Maiestăţii voastre şi ai săi şi îi va sili să chibzuiască şi să aştepte cu mai mare dorinţă şi respect să primească pe Alteţa sa preastrălucitul arhiduce, pe care el ar dori să-l aducă în stăpînire şi să-l pună în scaun şi apoi să dea o lovitură în Ţara Românească, înainte ca turcul să pornească în campanie aici. După ce va face aceasta şi îşi va aduce familia sub ocrotirea Maiestăţii voastre în loc sigur, să vină în mare grabă la Maiestatea voastră ca să aştepte noi ordine şi comenzi şi să se bucure de vederea Maiestăţii voastre, preamilostivul său stăpîn.

Şi dacă Maiestatea voastră nu doreşte să-l trimită la hotare pentru a înfăptui aceste lucruri, roagă cu umilinţă ca prin bunăvoinţa Maiestăţii voastre imperiale să i se îngăduie să se înfăţişeze, dacă nu se poate altfel, deocamdată, măcar să vină acolo, în grabă, cu unul sau doi servitori, incognito, ca să poată vedea binevoitoarea faţă a Maiestăţii voastre ca pe stăpînul său pe care l-a slujit şi cu care ar avea de discutat lucruri grave şi de mare importanţă; aşadar, Maiestatea voastră imperială să binevoiască să facă, în ce chip va crede de cuviinţă şi să poruncească ca să nu piardă timp, mai mult în paguba Maiestăţii voastre decît în a sa pentru că lui i s-a luat deja totul şi nu i-a mai rămas altceva decît propria-i viaţă, care nu îşi găseşte odihna dacă nu îşi face datoria faţă de Maiestatea voastră imperială, împotriva duşmanilor săi. Iar eu, ca umil servitor al Maiestăţii voastre, cunoscînd credinţa şi buna intenţie, cu recunoştinţă, mă supun cu umilinţă milostivirii voastre imperiale. Din Viena, la 3 februarie 1601.

Al Maiestății voastre imperiale,
Preaumil și credincios slujitor,

Francisc Jurchovici

⟨*Adresa:*⟩ Preasfintei Maiestăți imperiale în mînă

283 **1601 februarie 6, Viena**

Sacratissima Caesarea Regiaq⟨ue⟩ Maiestas domine d⟨omi⟩ne clementissime humilimam mei subiectionem,

Postquam ex infelici illa Transijluanica et Transalpina perturbatione ad Sac⟨ratissi⟩mam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem tanquam Dominum clementissimum mihi confugiendu⟨m⟩ censui; cerebras ad eandem tum ex itinere tum etia⟨m⟩ hinc Vienna literas humilime dedi, quibus cum nulum hactenus responsum potuerim exorare, dubius sum, quo in statu res meae esse possint. Quia uero ian tertia elapsa hebdomada est, ex quo hic Viennae Sac⟨ratissi⟩mae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae benignam gratiam expectando, haereo, mihiq⟨ue⟩ omnia in dies propter expectationem grauiora fiunt; praesertim ob sumptus tennitatem, qui nisi mihi ad hoc tempus etiam per Serenissimum Arhiducem Matthiam gratiose supplicanti hic in Camera aulica quator millium ⟨florenorum⟩ summa, suppenditatus fuisset, nec quidem pro quotidiano familia sustentanda meis facultatibus suffecissem. Magno itaq⟨ue⟩ cum animi desiderio, Sac⟨ratissi⟩me Caesar optarem (quoniam id praestare antea ob turbatos rerum eventus haud potui) modo in casu meo aduerso a longiquo ueniens, pedibus eiusdem demisse aduolutus uultum gratiosum intueri in benignaq⟨ue⟩ sua clementia tanquam subiectissimus Seruitor acquiescere. Supplico quocirca Sac⟨ratissi⟩mae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti V⟨est⟩rae tanquam Domino mihi benignissimo, dignetur in primis de sua Caesarea erga me, gratia annuere, quo mihi possit supplici liber aditus ad eandem patere: Ac etiam de pecunia mea propria, quae iumentorum precium est, ea quidem ratione in has partes abactorum ut ea summa quae circiter 60 milliu⟨m⟩ ⟨florenorum⟩ est, Pannum homines mei pro peditibus uestiendis coemerent, gratiose hic in Camera, ubi detinetur, committere, ut mihi ea sine cunctatione et difficultate numeretur; qua me pro tempore in usus quotidianos Aulae meae familiaris, et etiam itineris ad Sac⟨ratissi⟩mam Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem instituti comparare possim, doner eiusdem benigna in me uoluntas et gratia maioribus in rebus me praesente, quod quidem haud incommodo Christianitatis futurum est, abunde declarabitur. De quibus omnibus gratiosum ac fauorabile responsum a Sac⟨ratissi⟩ma Ma⟨ies⟩t⟨a⟩te V⟨estra⟩ expecto. Quam simul etiam, felicem saluam ac fortunatam Regimini Christianitatis uiuere exopto. Datis Viennae Austriae 6 Februarij, 1601.

Eiusdem Sac⟨ratissi⟩mae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis V⟨est⟩rae,
Fidelis, perpetuus ac subiectissimus seruitor,

Io Mihail Voevod

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 231, c. 539–540; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei, Karton 84, f. 80–82; Hurmuzaki IV, 1, p. 241, doc. CC.

Preasfîntă Maiestate imperială și regească, domn preaîndurător, preaplecată închinăciune,

După ce am hotărît că trebuie să alerg la preasfînta Maiestate, ca la domnul meu preaîndurător, din acea nefericită tulburare din Transilvania și

Țara Românească, am trimis numeroase scrisori, și de pe drum și chiar de aici din Viena, la care, deoarece pînă acum nu am putut obține nici un răspuns, nu știu în ce stare s-ar putea afla treburile mele. Apoi, deoarece s-a scurs a treia săptămînă de cînd sînt aici la Viena, așteptînd binevoitoarea milostivire a Maiestății voastre preasfinte, și ⟨deoarece⟩ pe zi ce trece, din pricina așteptării, toate în ce mă privesc, se înrăutățesc mai mult, mai ales din pricina lipsei de bani, și dacă în acest răstimp, în care trimiteam rugăminți Camerei aulice, nu mi s-ar fi oferit cu bunăvoință de către prealuminatul arhiduce Matthias suma de 4 000 de florini, cu banii mei n-aș fi putut face față nici traiului zilnic. Așadar, preasfinte împărate, aș dori din tot sufletul meu (deoarece nu am putut face acest lucru mai înainte, din pricina tulburărilor), să vin acum, în marea mea nenorocire, să cad preaplecat la picioarele tale să-ți privesc milostivul chip și ca un preasupus slujitor ⟨ce-ți sînt⟩, în binevoitoarea-ți îndurare să-mi aflu liniștea. De aceea mă rog Maiestății voastre preasfinte, ca domn al meu preabinevoitor, să binevoiască, mai întîi, în milostivirea sa imperială să-mi îngăduie libera intrare la ⟨Maiestatea voastră⟩; apoi cît privește banii mei, care sînt prețul vitelor și mai ales al celor furate în aceste părți, să binevoiască preamilostiv a porunci ca aceea sumă, ce este cam de 60 de mii de florini, căci oamenii mei au cumpărat saci drept îmbrăcăminte pentru pedestrași, să-mi fie numărată aici în Cameră, unde sînt ținuți ⟨banii⟩, fără nici o întîrziere sau opreliște; cu această ⟨sumă⟩ aș putea să dobîndesc cele pentru folosul de zi cu zi al Curții mele și chiar să fac drumul la preasfînta Maiestate, pînă cînd, fiind și eu de față, voia binevoitoare ⟨a Maiestății voastre⟩ față de mine și milostivirea ei față de faptele mari vor cunoaște pe de-a-ntregul că acest lucru nu va fi spre neajunsul creștinătății. La acestea toate aștept de la Maiestatea voastră preasfîntă răspuns binevoitor și favorabil. Totodată doresc să trăiți cu fericire, sănătate și noroc întru cîrmuirea creștinătății. Dată la Viena, Austria, 6 februarie 1601.

Al Maiestății voastre preasfinte,

Veșnic credincios și preasupus slujitor,

Io Mihai voievod

284 **1601 februarie 11, Cluj**

Sacratissima Caesar⟨ea⟩ Regiaq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩tas Domine, Domine clementissime,

Non dubitamus multa sinistre passim de superiorum dierum mutationibus a nonnullis ad aures sac⟨rae⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis vestrae referre. Cuius quidem rei cum grauissimae et summae necessariae causae existant, demisse sacram Caes⟨aream⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem vestram per Egregium dominum Stephanam Kakas requirendam duximus, qui Sacrae Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti vestrae totius rei originem et causas verbe uberius exponet. Supplicamus itaq⟨ue⟩ Sacr⟨rae⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩ti vestrae, dignetur verbis eius certam adhibere fidem, atq⟨ue⟩ ea quae nomine nostro dicturus est, ita interpretari, ut clementem et benignam nostri habuisse videatur rationem. Cuius gratiae nos demisse commendamus. Seruet Deus Sac⟨ram⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tem vestram ad multos annos feliciter imperantem. Datum Claudiopoli die XI Febr⟨uariis⟩, Anno Domini MDCI.

Sacr⟨atissi⟩mae Caesar⟨e⟩ae Regiaeq⟨ue⟩ Ma⟨ies⟩t⟨a⟩tis V⟨estr⟩ae Seruitores humilimi

Proceres, Magnates, caeteriq⟨ue⟩ Status et Ordines trium nationum Transsyluanien⟨sium⟩

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 555; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei, Karton 84, f. 92—93; Hurmuzaki, IV, 1, p. 244, doc. CCIV.

Preasfîntă Maiestate imperială şi regească, domn preaîndurător,

Nu ne îndoim că despre schimbările din zilele trecute, de peste tot, au ajuns la urechile sfintei voastre Maiestăţi multe ⟨lucruri⟩ îngrijorătoare. Deoarece pricinile acestei situaţii sînt şi foarte grave şi de neînlăturat, am crezut de cuviinţă că sfînta voastră Maiestate trebuie înştiinţată prin alesul domn Ştefan Kakas care va înfăţişa mai pe larg şi prin viu grai începutul şi pricinile acestui lucru. Astfel rugăm pe sfînta voastră Maiestate să binevoiască a avea deplină încredere în vorbele lui şi cele ce vi le va spune în numele nostru astfel să fie judecate, încît să se vadă că a avut faţă de noi o judecată ⟨plină⟩ de îndurare şi bunăvoinţă. Cu plecăciune ne închinăm milostivirii voastre. Dumnezeu să dea sfintei voastre Maiestăţi mulţi ani ca să cîrmuiască în chip fericit. Dată la Cluj, în ziua de 11 februarie, în anul Domnului 1601.

Ai preasfinţei voastre Maiestăţi imperiale şi regeşti, preasupuşi slujitori,

Fruntaşii, magnaţii şi celelalte staturi şi ordine ale celor trei naţiuni din Transilvania

285 **1601 februarie 12, Praga**

Crescendo ogni giorno più in Transilvania le sospittioni di Sigismondo, et vedendo che quel Zechel Moise si tratteneva tuttavia nella Ciculia con forse 3 000 cavalli, questi ingelositi hanno di nuovo ordinato al reggimento del Colonello Pezzen et alle altre militie di Silesia che ritornino nella provincia, avendo preso il Chiaki, principalissimo in Transilvania et nemicissimo di Sigismondo, assunto di andar a combattere.

Alli Io di questo parti il Ser⟨enissi⟩mo Massimiliano et prima io fui a licentiarmi da Sua Altezza. Entrati in questi propositi di Transilvania, mi disse ch'egli partiva per Dresda in Misnia affine di veder l'Elettore di Sassonia, et di là anderebbe a Mergenthal, et accordate quì certe poche cose che restavano, per la via di Vienna se ne sarebbe passato in Transilvania, ma che conosceva esser tale la volubilità di quei popoli, che non vi vedeva altro rimedio per assicurarsi della loro volontà, et tenerli in freno, che quello cominciato dal Valacco; aggiungendomi: „Sarebbe bene, che venisse quì, mentre ci sono anco questi Transilvani, perchè forse manifesterebbe delle cose assai della loro volontà, che con la sua absenza stanno all'oscuro". Mi disse anco che voleva tener il Sig⟨no⟩i Basti in Transilvania come quello ch'avendo acquistato quella provincia ci sarà interessato anco nella conservatione, oltre che conosceva già benissimo tutti, et gli umori loro.

Di Praga, alli 12 di Febbraio 1600.

Veress, *Documente*, VI, p. 311, doc. 212; Archivio di Stato di Venezia, Dispacci di Germania.

Cum pe zi ce trece au crescut bănuielile că Sigismund s-ar putea întoarce în Transilvania şi cum Moise Székely stătea pregătit, cu vreo 3 000 de călăreţi, în ţinuturile secuieşti, dregătorii de la Curte, neîncrezători, au poruncit colonelului Pezzen să se întoarcă cu regimentul său, dimpreună cu alte miliţii sileziene, în acea provincie, căci Csáky, nobil transilvănean de frunte şi mare duşman al lui Sigismund, făgăduise să pornească la luptă împotriva lui.

În 10 ale aceste luni, prealuminatul Maximilian a plecat, aşa că în ziua dinainte am fost la Alteţa sa, să-mi iau rămas bun. Ajungînd a vorbi despre situaţia din Transilvania, Alteţa sa mi-a spus că are de gînd să treacă prin Dresda în drum spre Meissen, ca să-l vadă pe principele elector al Saxoniei, iar de acolo va pleca la Mergentheim şi, după ce va rîndui toate treburile care-l aşteptau acolo, va porni spre Transilvania, trecînd prin Viena. Mi-a mai spus că ştia cît de nestatornice sînt neamurile din acele ţinuturi, încît nu vedea altă cale de a le cunoaşte vrerea şi a le ţine în frîu decît aceea pe care apucase valahul şi a adăogit: „Ar fi bine ca valahul să vină şi el aici, cîtă vreme transilvănenii mai stau potoliţi, căci ne-ar arăta cam care e vrerea lor, fiindcă în lipsa lui nu se ştie ce pot face ei într-ascuns". Mi-a spus apoi că vrea să-l oprească şi pe domnul Basta în Transilvania, ca unul care, dobîndind acea ţară pentru împărat, va avea interes să o păstreze, nemaivorbind că, ştiindu-i bine pe toţi, le cunoştea şi firea.

Din Praga, la 12 februarie 1601.

286 **1601, mijlocul lui februarie, Chioar**

Sono alcuni, che essendo male informati dei negotii di Transilvania, dicono, ch'io habbia fatto errore a soccurrere i confederati, havendo havuto prima in commissione d'aiutar il Valacco; et che dovevo almeno ricevere da loro gli ostaggi, et dopo il fatto seguitar la vittoria; non mandar gli Alemanni fuori della provincia, nè andare si privatamente alla dieta di Claudiopoli. Ai quali generali:

Circa il primo capo rispondo, essersi fatto sopra ciò maturo consiglio; et che Sua Maestà Cesarea laudò per sue lettere prima la deliberatione presa, et poi per altre sue l'esito indi seguito, come si può vedere.

Al secondo, che confidando io la persona mia, quella dei S⟨igno⟩ri commissarii con tutto l'essercito nelle mani loro, tanto superiori di forze, era impossibile trovar strada che m'assicurasse che a lor beneplacito, potendo ritener noi, non ricuperassero gli ostaggi, ch'havessero dato.

Al terzo, che mentre ero intento a seguitar con ogni celerità la viitoria, mi sopragiunsero in Sibino nuove certe, che il cancelliero di Polonia et il Sigismondo Bathori, insieme con un buon esercito, erano arrivati alli confini, che guardano verso Moldavia, et che havevano spinto innanzi Moises Siculo con forse otto mila huomini, i quali erano già passati i monti, et entrati nel paese di Siculia; però non potevo io ragionevolmente passar più oltre, per il pericolo che mi soprastava ogni volta, che seguitando l'inimico m'havesse lasciato dopo le spalle l'esercito polacco; tanto maggiormente, non essendo io assicurato che i Transilvani, che erano meco, non fossero per abbandonarmi tutte le volte, che Sigismondo fosse entrato nel paese. Fui dunque sforzato trattenermi otto giorni per quietare Moises Siculo, et persuaderlo, con cencederli alcune sue pretentioni, ad unirsi con l'esercito Transilvano, come si fece. Dopo il ⟨qual⟩ fatto seguì la dichiaratione del cancelliero di Polonia,

non esser commissione del suo rè, nè sua intentione di molestare la Transilvania. Questa dimora adunque diede tempo al Valacco di salvar il tesoro, che haveva in Fogaras.

Al quarto e quinto capo, ch'io non dovevo mandar gl'Alemanni fuori della provincia, e non andar io privatamente alla dieta di Claudiopoli, si risponde, che io subito dopo la viitoria spedii corriero a Sua Altezza, ricercandola che mi mandasse due regimenti di fanteria con mille cavalli, con i quali potessi assicurar la provintia: et la riposta, che mi dette, la sa bene Sua A⟨ltezza⟩ Serenissima. Non mi erano rimasti in tutto più di mile fanti di Silesia, le due bandiere del colonello Pezzen, e quella pur d'Alemanni del capitano Lango, che potevan esser in tutto altri seicento fanti, e mille cavalli di Slesia. Vedesi hora, se questa poca gente era bastante a tener a freno questa provincia tanto popolosa. Ogni volta che havessi voluto mancare al giuramento fatto, poteva bene, rimanendo dentro, porgere mille occasioni di tumulti, e torre in tutti quella speranza, che s'haveva di conservar questa provincia per via di negotio a devotion di Sua Maestà; il che non era riputato difficile, poichè si scopriva una parte d'essa benissimo animata verso la Maestà Sua, e l'altra tra se stessa discorde. Et essendosi all'hora Sigismondo ritirato con l'esercito polacco, concorrevano più facilimente a consentir nell'Imperatore, che a crear nuovo principe della loro natione, per la gara di non vedersi l'uno all'altro inferiore. Questa buona dispositione loro era ragionevole secondarla, concedendo prontamente quello, che ritenuto poteva partorir danno, et non utile a Sua Maestà.

Queste istesse ragioni che mi sforzarono a mandar gl'Alemanni fuori della provincia, mi persuasero anch'andar privatamente alla dieta di Claudiopoli; e tanto più, che facendo altrimenti, davo non solo occasion di sospetto, ma anco di scandalo senza poterlo riparare: oltre poi che io ci fui spinto dall'autorità e consiglio altrui, degno di fede, con certa speranza di troncar la strada ad alcuni pretensori del regno, come si fece. E se questi poi caduti d'altra speranza, temendo forse che, scoperti i loro disegni, li venisse addosso qualche ruina, tornavano a favorire inaspettatamente Sigismondo, che potevo io far più, poichè non era possibile escludere questo principe naturale desiderato dai popoli, et appoggiato a' nemici potenti e contrarii alla grandezza di Casa d'Austria. Operai quanto conviene a buono e fedel servitore di Sua Maestà; nè sempre le cose, che son fatte con buon consiglio, hanno felice fine; massime con nation tanto volubile, come questa, e che desidera più tosto sottomettersi al Turco, ch'esser soggetta alla natione Alemanna.

Tante altre ragioni si possono aggiungere, che si lasciano hora da parte, bastandomi haver detto succintamente queste, per information di quelli che, come ho detto, non essendo ben informati, biasimano l'attioni mie.

⟨*Verso*:⟩ Giustificatione del Signor Giorgio Basta in Transilvania.

Veress, *Basta*, doc. 667, p. 506–509; Arhivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, I, 651.

Sînt unii, care fiind rău informaţi despre treburile din Transilvania, spun că eu am greşit ajutîndu-i pe conjuraţi, de vreme ce la început misia mea era să-l ajut pe valah, şi că trebuia cel puţin să primesc ostateci de la ei, şi abia după aceea să pornesc la luptă; să nu-i trimit pe oştenii germani în afara hotarelor provinciei, şi nici să merg pe ascuns la Dieta de la Cluj. La toate acestea răspund:

În ce priveşte primul cap de acuzare, răspund că am săvîrşit fapta cu pricina după o înţeleaptă chibzuinţă, şi că Maiestatea sa imperială a lăudat într-o epistolă mai veche hotărîrea luată, şi apoi prin altele a apreciat calea pe care am mers, precum se poate vedea de la sine.

La cel de-a doilea, că încredinţîndu-ne pe mine, pe domnii comisari şi întreaga oaste în mîinile lor, care ne erau superiori ca forţă, era cu neputinţă să găsesc altă cale de a ne asigura, decît lăsîndu-ne la voia lor, altminteri ar fi putut să ne ia prinşi şi să nu-i elibereze nici pe ostatecii pe care-i dăduserăm.

La cel de-al treilea punct, că în vreme ce aveam în gînd să dobîndesc biruinţă cît mai iute, mi-au sosit la Sibiu veşti sigure cum că Sigismund Báthory şi cancelarul Poloniei, în fruntea unei mari oştiri, ajunseseră la hotarul dinspre Moldova, şi că-l trimiseseră înainte pe Moise Secuiul cu aproape opt mii de oameni, care deja trecuseră munţii, ajungînd în ţinuturile secuieşti; eu însă nu puteam să trec fără primejdie mai departe, din pricina pericolului ce mă ameninţa în fiece clipă, căci dacă aş fi mers pe urmele vrăjmaşului, mi-aş fi lăsat descoperit spatele, unde era oastea polonă; ba mai mult încă, nefiind sigur că transilvănenii, care erau cu mine, nu m-ar părăsi oricînd, era cu putinţă ca Sigismund să intre în ţară. Am fost dar silit a zăbovi opt zile spre a-l potoli pe Moise Secuiul, şi a-l convinge, cedînd la unele din pretenţiile sale, să se alăture oştirii transilvănene, lucru care s-a şi petrecut de altminteri. După ce s-au petrecut toate acestea am aflat de declaraţia cancelarului Poloniei, cum că n-avea împuternicire de la regele Poloniei, şi nici nu era în gîndul lui să atace Transilvania. Această zăbavă dar i-a dat timp valahului să-şi salveze tezaurul, pe care-l avea în Făgăraş.

La al patrulea şi al cincilea punct, cum că n-ar fi trebuit să-i trimit pe germani dincolo de hotarele provinciei, şi că nu trebuia să mă duc pe ascuns la Dieta de la Cluj, răspund că imediat după victorie am trimis un curier la Alteţa sa, cerîndu-i să-mi trimită două regimente de pedestrime dimpreună cu o mie de călăreţi, cu care să pot asigura paza provinciei; iar răspunsul ce mi s-a dat, îl ştie bine Alteţa sa prealuminată. Nu mi-au rămas cu totul mai mult de o mie de pedestraşi silezieni, cele două companii ale colonelului Pezzen, precum şi aceea de germani a căpitanului Lang, care puteau în tot să fie cam la şase sute de pedestraşi, şi o mie de călăreţi din Silezia. Se poate vedea deci că această oaste era prea neîndestulătoare pentru a ţine sub ascultare o provincie atît de populată. Ori de cîte ori aş fi vrut să nu dau ascultare jurămîntului făcut, era cu putinţă ca, rămînînd acolo, între hotarele ţării, să se ivească mii de ocazii de răzmeriţe, lipsindu-i astfel pe mulţi de speranţa de a păstra provincia, pe calea tratativelor, sub ascultarea Maiestăţii sale; lucru la care nu era greu să se ajungă fiindcă erau mulţi înclinaţi a da ascultare Maiestăţii sale, în vreme ce alţii erau frămîntaţi de discordii şi dezbinări. Iar Sigismund, de s-ar fi retras împreună cu oastea polonă, erau mai lesne de convins cei înclinaţi a se supune împăratului, decît a alege un nou principe din neamul lor, căci se întreceau unul pe altul în a ieşi mai în faţă şi a nu părea că este mai slab. Era deci lucru chibzuit a încuraja această înclinare a lor, dîndu-i ajutor potrivit aceluia care, dacă ar fi fost împiedicat, ar fi putut să işte necazuri, nefiind întru folosul Maiestăţii sale.

Aceste sînt dar pricinile care ne-au silit a-i trimite pe germani în afara hotarelor provinciei, şi tot ele m-au îndemnat a merge pe ascuns la Dieta de la Cluj; şi aceasta cu atît mai mult cu cît, făcînd altminteri, aş fi dat nu numai prilej de neîncredere, ci chiar de tulburare, fără a mai fi cu putinţă a drege lucrurile. La aceasta s-a mai adăugat şi faptul că am fost îndemnat de prestigiul şi de sfatul cuiva, demn de încredere, avînd nădejde într-astfel a tăia

calea celor care rîvneau la domnie, lucru care s-a şi întîmplat. Iar dacă aceştia din urmă, pierzîndu-şi nădejdile şi temîndu-se poate că odată descoperite planurile lor, li s-ar putea întîmpla ceva rău, s-ar fi gîndit în cele din urmă a-l ajuta pe Sigismund, ce-mi mai rămînea de făcut, de vreme ce nu era cu putinţă a-l îndepărta pe acest principe ieşit din neamul lor şi dorit de oameni, şi sprijinit de duşmani puternici şi vrăjmaşi ai Casei de Austria şi măririi sale. Am săvîrşit dar tot ce se cuvenea ca bun şi credincios slujitor al Maiestăţii sale, căci nu totdeauna lucrurile, chiar dacă sînt săvîrşite cu gînd bun, ajung la un sfîrşit norocit; cu atît mai greu deci în cazul unui neam atît de schimbător, cum este acesta şi care doreşte mai degrabă a se supune turcului, decît a fi supus credincios al Casei germane.

Se pot adăogi multe alte pricini, pe care însă le las acum deoparte, mulţumindu-mă a vă fi dat aceste veşti pe scurt, spre ştiinţa celor care, cum am mai zis, nefiind bine informaţi, îmi condamnă faptele.

⟨*Verso*:⟩ Dezvinovăţirea domnului Gheorghe Basta ⟨pentru cele întîmplate⟩ în Transilvania.

287 **1601 februarie 26, Praga**

Dall'ultima mia harà Vostra Altezza veduto le nuove alterationi successe in Transilvania, delle quali vogliono che sia stato capo particolare un personaggio prencipale in quella provincia, chiamato Chiaki, et che ciò sia successo perchè aspirando egli al prencipato, et havendo scoperti i suoi disegni, senza poterli esseguire, si sia però risoluto di far sollevare la città di Claudiopoli, dove era convocata una Dieta, et di chiamare il già prencipe Sigismondo. Havevano poi, come dissi a Vostra Altezza con l'ultima, detenuto il Basta, ma hora si intende, che sia stato liberato, chi scrive dalle genti del Colonello Pezzen, le quali erano a confini, et chi da medesimi Transilvani, come quelli c'hanno quì in Corte gli ambasciatori loro, sì come anco per interessi particolari vi si trova tuttavia il Boczkai, zio di Sigismondo.

Intanto poi queste alterationi hanno cagionato che si sia in un subito consentito alla venuta qua del Vallacco, il quale è pero già arrivato; ma non havendo ancora havuto udienza, non si può dire altro intorno alla persona sua, se non che Sua Maestà se ne risolverà particolarmente secondo i successi che s'intenderanno di Transilvania.

Di Praga, li 26 di Febraio 1601.

Veress, *Documente*, VI, p. 328—329, doc. 306; Archivio di Stato di Modena, Carteggio Germania, busta 58.

Din ultima mea epistolă Alteţa voastră a putut afla de schimbările petrecute în Transilvania, a căror pricină de căpătîi pare a fi un dregător de vază din acea ţară, pe nume Csáky, lucrurile s-au întîmplat într-astfel că acesta, nădăjduind să ajungă în scaunul princiar, şi fiindu-i date la iveală planurile, fără a fi putut să le ducă la îndeplinire, s-a hotărît să ridice cetatea Clujului, unde era convocată Dieta, şi să-l recheme pe fostul principe, Sigismund. Mai apoi, cum am scris Alteţei voastre, l-au luat prins pe Basta, dar acum în urmă s-a aflat că a fost eliberat. Toate acestea sînt transmise fie de oamenii colonelului Pezzen, care se află la hotarele ţării, fie chiar de tran-

silvăneni, care îşi au aici la Curte ambasadorii lor. Aşijderi se află aici, pentru interese personale, Bocskay, unchiul lui Sigismund.

Din pricina acestor tulburări, s-a hotărît de îndată să i se îngăduie valahului să vină la Curte; el a şi sosit deja, dar nu a fost încă primit în audienţă, aşa încît nu putem spune altceva în ce-l priveşte, decît că Maiestatea sa va hotărî asupra soartei lui după cum se vor desfăşura treburile în Transilvania.

Din Praga, la 26 februarie 1601.

288 — 1601 martie 10, Viena

Le cose della Transilvania sono ne' medesimi termini, ch'io ragguaglia V⟨ostra⟩ Altezza, con le mie ultime, conforme a quanto il Sig⟨no⟩r Giorgio Basta istesso haveva scritto dopo quel galante aviso del Colonel Pezzen, et perchè esso Basta ha più volte instato che se gli mandi gente per remediare alle cose, mentre sono fresche, Sua Maestà ha ordinato che siano mandati a quella volta li 900 fanti Valloni, che hanno svernato in questi contorni, et di già marchiano, et di più l'Eccellentissimo Sig⟨no⟩r mio tiene ordine di mandare al Basta le quattro compagnie d'archibugieri a cavallo, medesimamente Valloni, che vengono a servire Sua Eccellentia a Cassovia, et di mandargli ancora alcune compagnie di cavalleria Unghera et di Aiduchi, che sono là nell' Ungheria Superiore, subito che saremo arrivati in quelle parti.

Il Vallacco dà a Sua Maestà di quella gente che tuttavia ha in piedi 6/m huomini, havendogleli offerti nell'udienza che egli hebbe da Sua Maestà con suo grandissimo gusto et sodisfattione, havendo offerto ancora sè medesimo per andare di nuovo a servire in persona, il che è da credere ch'egli faria più volontieri che mai, per ricuperar la moglie et i figliuoli che si trovano in mano di quel Chiaki Stevan, com'io scrissi, ma per l'aviso che si ha Sua Maestà ha per hora accettata la gente solamente; a talchè si metterà insieme una somma di 10/m combattanti, con la quale il Basta potrà fare per adesso i suoi atti per tentare di ridur le cose almeno nel termine ch'egli le haveva, quando non possa operar tanto, quanto mostra di sperare; in tanto Sua Maestà fa metter insieme altre genti per questo bisogno, secondo i successi che si vedranno.

Di Vienna, li X di Marzo 1601.

Veress, *Documente*, VI, p. 333—334, doc. 311. Archivio di Stato di Montava, Fondo Gonzaga, busta 480.

Treburile din Transilvania sînt în aceeaşi stare, precum am relatat Alteţei voastre în ultima mea epistolă, în care le-a înfăţişat domnul Gheorghe Basta în scrisoarea sa sosită în urma cinstitei epistole a colonelului Pezzen. Şi cum domnul Basta a stăruit atîta să i se trimită oaste pentru a rîndui lucrurile, cîtă vreme ele nu sînt aşezate, Maiestatea sa a poruncit să-i fie trimişi de astă dată 900 de pedestraşi valoni, încartiruiţi în împrejurimile Vienei; aceştia au pornit deja, şi în vremea asta Excelenţa sa, stăpînul meu, a primit poruncă să-i trimită lui Basta patru companii de călăreţi archebuzieri, cu deosebire valoni, veniţi să se pună sub ordinele Excelenţei sale la Caşovia, precum şi alte cîteva companii de călărime maghiară şi de pedestraşi din Unga-

ria Superioară, care trebuie să sosească de îndată ce vom ajunge şi noi în acele ţinuturi.

Valahul va sluji împăratului cu 6 mii de oameni pe care îi are sub ordine, iar în audienţa pe care i-a acordat-o Maiestatea sa, l-a încredinţat pe împărat de zelul şi credinţa sa, spunînd că e gata a merge în persoană sub flamura imperială; lucru acesta e cu atît mai vrednic de crezare cu cit el voieşte să-şi scape din prinsoare soaţa şi fiii, aflaţi, precum v-am scris, în mîna lui Ştefan Csáky. Maiestatea sa, potrivit ştirii pe care am aflat-o, a încuviinţat pînă acum să primească numai oaste; în acest chip se vor strînge ca la 10 mii de luptători, cu care Basta poate nădăjdui să aducă lucrurile măcar în starea în care erau înainte, dacă nu e cu putinţă să dobîndească altceva. Într-aceea Maiestatea sa va trimite şi alte trupe, dacă treburile se vor petrece într-astfel încît va fi trebuinţă de ele.

Din Viena, la 10 martie 1601.

289 **1601 martie 19, Praga**

Non finiscono ancora di spedir il Valacco, et alle provisioni della gente, che ha mostrato sempre d'haver in pronto per Transilvania procedono con la solita lunghezza, tutto che il Basti, che si trova in una fortezza di quella provincia custodita dagli Imperiali, li solleciti di continuo, e così se ne va il tempo, e l'occasione in consulte perpetue.

Il medesimo Valacco si chiarisce che domandi aiuti per entrare di nuovo in Valachia, dopo che Sua Maestà si sarà servita della persona sua, e della gente, che offerisce per Transilvania, ma neanch'intorno a questo si vede deliberar cosa alcuna, fuorsi per non accrescere maggiormente l'ombre, et i sospetti dei Polacchi, mentre non si stabilischi in bene le cose della predetta provincia, in nome della quale è comparso quì tre giorni sono il Signor Stefano Kakas, che fu segretario della pia memoria del Cardinal Bathori, con lettere e commessioni, della quali non si è scoperto ancora il senso, del quale procurerò informarmi di questa settimana.

Coll'Eletto d'Albagiulia [1] non si vennì poi ad altra dimostratione, non ostante, che il Re mi mostrasse la necessità che havea l'Imperatore d'assicurarsi della persona sua, ma io per me credo che non ci si farà altro.

Veress, *Documente*, VI, p. 340, doc. 318; Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, I, 651.

Nu s-au isprăvit încă pregătirile pentru plecarea valahului şi nici aprovizionarea oştirii, care, după spusele acestuia, e gata să pornească spre Transilvania, nu se desfăşoară altfel decît cu obişnuita zăbavă, măcar că Basta, care se află într-o fortăreaţă din acea provincie păzită de imperiali, nu conteneşte să ceară venirea lui grabnică; într-astfel, vremea se duce în tratative fără sfîrşit, pierzîndu-se şi prilejurile prielnice.

E limpede că valahul cere ajutor pentru a intra din nou în Ţara Românească, după ce Maiestatea sa se va fi slujit de el şi de oastea pe care a pregătit-o pentru ocuparea Transilvaniei, dar nici în chestiunea aceasta nu s-a hotărît nimic sigur, poate ca să nu crească şi mai mult bănuielile şi neîncrederea polonilor, pînă ce nu se vor rîndui cum se cuvine treburile din pomenita provincie, în numele căreia a sosit aici acum trei zile domnul Ştefan Kakas,.

care a fost secretarul răposatului cardinal Báthory; domnul acesta a adus mai multe epistole şi mesaje al căror cuprins nu e încă cunoscut, dar mă voi strădui să-l aflu săptămîna aceasta.

Cît despre episcopul ales de Alba Iulia [1], nu s-a ajuns în ce-l priveşte la vreo hotărîre, măcar că regele mi-a spus cîtă trebuinţă are împăratul să se asigure de credinţa lui; eu însă, cît mă priveşte, socot că nu va fi numit un altul.

---

[1] Dimitrie Naprágyi.

290 — 1601 martie 26, Praga

Marchiano tuttavia le genti verso Transilvania, et li Transilvani anch'essi si vanno fortificando, avendo per li ultimi avvisi fin'alhora insieme forse 6/m soldati. Sigismondo però non era entrato, et questi quasi si assicurano che non entri, perchè ha scritto una lettera al Noncio di Polonia che non averebbe posto mano in quella provincia, senza il consenso di Sua Maestà; ma che desiderava bene all'incontro che gli fossero dato li ducati di Oppolia e Ratibor che gli erano stati promessi, nel qual caso, se fosse stato necessario, verebbe anco fatto nova renontia.

Il Valacco resta accordato, dicono, nel modo che scrissi, con questo di più che Sua Maestà al presente gli dà il possesso di certo castello e Baronia quì in Silesia, la quale gli fu conceduta già due anni sono da Sua Maestà, come fin'alhora l'avvisai da Vienna alla Serenità V⟨ost⟩ra e tratta anco di comperare un'altra Signoria in Moravia da uno di questi Baroni per forse 100/m talleri; e di Slesia partirà poi, affermano, per Valacchia. Con questi mezzi lo vanno trattenendo, e pare che mirino a non lasciarlo calare abbasso fino che non veggano l'esito delle cose di Transilvania, non stimando sicuro partito inviare un huomo di dubbia fede tra tante confusioni a quella frontiera, mentre non resti più stabilita di quello che è all'obedientia di Sua Maestà.

Il secretario del Cardinal Bathori è tuttavia quì. Ha condotto fuori del paese la moglie e quelli denari che aveva, con pensiero di non tornar più in Transilvania. E' stato mandato, come scrissi, dalli Stati di quella provincia, li quali per suo mezzo fanno dire a Sua Maestà, che vedendo lei non poterli difender da Turchi, con dubbio in fine di andar in miserabile servitù, avevano eletto questo partito, per manco male di aderire a loro con il mezzo d'un Principe naturale, come anco avevano fatto per il passato, che diventar loro immediatamente soggetti, sperando di esser più utili servitori a Sua Maestà che altrimenti, e se non l'avessero potuto servire in altro, le sarebbono stati almeno fidelissime spie, facendola molto ben certa di tempo in tempo dellii andamenti dei nemici.

Di Praga, alli 26 di Marzo 1601.

Veress, *Documente*, VI, p. 341—342, doc. 320; Arohivio di Stato di Venezia, Dispacci di Germania.

Oştile au pornit spre Transilvania, iar transilvănenii, la rîndul lor, se pregătesc de luptă, strîngînd pînă acum, după cum aflăm din ultimele avize, ca la 6 mii de oşteni. Sigismund n-a intrat totuşi în ţară şi miniştrii imperiali socotesc că nici nu va intra, căci a scris o epistolă nunţiului din Polonia

cum că n-ar voi să ia în stăpînire țara fără îngăduința Maiestății sale; ba mai degrabă ar dori să i se dea ducatele Oppeln și Ratibor din Silezia, care de altminteri îi fuseseră făgăduite, și în cazul acesta, dacă ar fi trebuință, ar renunța din nou la scaunul Transilvaniei.

Valahul se arată mulțumit de cele stabilite, așa cum v-am scris, și ar fi și mai și dacă Maiestatea sa i-ar dărui un castel și senioria unui ținut din Silezia, care de fapt îi fuseseră acordate încă în urmă cu doi ani de Maiestatea sa, cum am înștiințat-o pe Luminăția voastră încă de la Viena; pe deasupra, valahul vrea să mai cumpere o altă posesiune, în Moravia, de la unul din baronii de la Curte, pentru suma de 100 de mii de taleri. Se zice însă că din Silezia va pleca apoi în Țara Românească. În fapt, miniștrii încearcă în acest chip să-l facă să zăbovească, căci se pare că vor să nu-l lase să pornească pînă ce nu se lămuresc treburile în Transilvania, socotind că nu e lucru cuminte să trimită un om îndoielnic la hotarele acelei țări, cînd situația nu e limpede acolo și cîtă vreme nu e hotărît cine stă și cine nu sub ascultarea Maiestății sale.

Secretarul cardinalului Báthory se află încă aici. Și-a scos soția și banii din țară, cu gînd să nu se mai întoarcă în Transilvania. Au fost trimiși ambasadori ai stărilor din această provincie, așa cum v-am scris, care să spună Maiestății sale, în ce fel vor găsi de cuviință, că nemaifiind chip să se păzească de turci, și temîndu-se să nu sfîrșească într-o nenorocită robie, au ales calea aceasta, de vreme ce nu mai era cu putință, ca pînă acum, să-și aleagă un principe din țară, anume să se supună Maiestății sale și trăgînd nădejde să-i fie mai degrabă într-astfel de folos împăratului decît într-altminteri; iar de n-ar fi altcum cu putință, să-l slujească măcar ca iscoade credincioase, dîndu-i din vreme în vreme știri despre pregătirile vrăjmașilor.

Din Praga, la 26 martie 1601.

291 **1601 aprilie 8, Constantinopol**

1601 April 8, Constantinople

[...]. Here ys dayly expected an Embassador from Prince Sigismondus, now on the confynes of Transilvania and ys not suffered by Georgio Basta, who keepeth the same for the Emperor, to enter, althoughe the people greatly desyer him, and so resteth untill more aid from Poland, as also an answere from hence. Michall by credible report is on the way from the Emperor with 20 000 to assist the said Basta, and what succedeth your Honour shalbe advised [...].

Tappe, *Documents*, p. 140—141, doc. 211; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 134 v.

8 aprilie 1601, Constantinopol

[...]. Aici este așteptat zilnic un sol de la principele Sigismund care se află acum la hotarele Transilvaniei, lucru care nu este pe placul lui Gheorghe Basta, care s-a legat și el față de împărat să intre ‹în Transilvania›, deși poporul îl dorește foarte mult ‹pe Sigismund›, care așteaptă să-i sosească ajutor mai mare din Polonia, precum și un răspuns de aici. Mihai, după știri

demne de crezare, este pe drum, venind de la împărat cu 20 000 ⟨oameni⟩ ca să-l sprijine pe numitul Basta; despre ce va urma, Excelenţa voastră va fi înştiinţată [...].

292 **1601 aprilie 14, Praga**

Señor, Después de todas las tormentas que Miguel Bayvoda de Walaquia ha passado, que la última fué perderla después de hechado de Transilvania por Jorge Basta, y el Canciller de Polonia y Segismondo Báttori, que le rompieron dentro de Walaquia, pusieron a Harón [1] germano de Geremias Bayvoda que es de Moldavia, él ha venido a esta Corte, y considerando el Emperador lo que importa que la Walaquia esté a su servicio, se ha resuelto de dalle cien mill tálleres en dinero de contado, y cinquenta mill cada mes por seys continuados, para que con ellos haga la guerra al Turco y a los que tienen ocupada su provincia; y en qualquier quento le da un estado en Silesia que dizen valdrá veinte mill escudos, del qual ya le pone desde agora en possessión. Dicho Walaco me ha dado la carte que será con ésta para Vuestra Magestad, en cuya grandeza tiene mucha confiança. Yo la he mostrado a los ministros del Emperador, como hize la passada, y por esso va abierta, que pienso Vuestra Magestad lo tendrá por bien. El successo que esta su empresa rendrá es harto dudoso, y se regulará con el que tuviere el de Transilvania, adonde últimamente algunos de los nobles que se juntaron los meses passados con Jorge Basta para hechar al Walaco, después de haver ymbiado embaxadores al Emperador, que aun están en esta Corte, para ponerse debaxo de su obediencia, y después de havello determinado assi en una dieta que para esto juntaron en Claudiópoli, el último día della, que fué a 29 de Hebrero, un hombre principal que se llama Ciachi, que ha tenido algunas vezes pensamiento de hazerse Bayboda, con ayuda de algunos que le seguian y del pueblo, prendieron algunos nobles que seguían la parte del Emperador, y después de haver tenido las puertas cerradas dos días, dexaron yr libre a Jorge Basta, haviendo acordado con él que quedassen quatro plaças libres del Emperador, con alguna gente tudesca, aunque poca, y ymbiaron dezir a Su Magestad que el Turco y Moldavos y el mismo pueblo de Transilvania les amenaçavan que si no tornavan a recibir a Segismundo Báttori, que les ympederían la provincia; y assi pedían a Su Magestad que tubiesse por bien que le llamassen, por no perderse, diziendo que ya le havían ymbiado a llamar. Después escrivió Jorge Basta que ellos estavan juntos en número de veinte mill, que Su Magestad le ymbiase dos mill cavallos tudescos o valones, que pelearía con ellos, y esperava de rompellos; esto hasta agora no se ha hecho. Ultimamente escrive el mismo Jorge Basta, que contra lo concertado y acordado con él, Ciachi le ha tomado una de las quatro fortalezas, y detenido cinquenta Tudescos que havía en ella, y tomado diez pieças de artillería. El resentimiento que el Emperador hará desto hasta agora no se sabe. Segismundo está ya dentro de Transilvania, o en los cónfines della, y trata de ponerse otra vez debaxo de la obediencia del Emperador. Vuestra Magestad se maravillará de tanta variedad de cosas, pero es assí, por la inconstancia de estas naciones. Guarde Dios la cathólica persona de Vuestra Magestad. De Praga, a 14 de Abril 1601.

Don Guillén de San Clemente

Veress, *Documente*, VI, p. 355—356; doc. 336; Archivo General de Simancas, Sección de Estado, legajo 707 Alemania, fol. 32; Ciorănescu, *Documente*, p. 186—187, doc. CCCXCI.

Sire, după toate nenorocirile care s-au abătut asupra lui Mihai, voievodul Ţării Româneşti, dintre care ultima a fost că, după ce fusese alungat din Transilvania de Gheorghe Basta, cancelarul Poloniei şi Sigismund Báthory l-au izgonit şi din Ţara Românească, dînd domnia lui Aron [1], fratele lui Ieremia, voievodul Moldovei, el a venit la Curtea de la Praga, iar împăratul, socotind că e mai potrivit ca Ţara Românească să rămînă sub ascultarea sa, s-a hotărît să-i dea cinci mii de taleri în bani peşin, şi cincizeci de mii pentru fiecare din cele şase luni următoare, spre a porni războiul cu turcul şi cu cei care-i cotropiseră ţara, iar drept despăgubire i-a oferit un ţinut în Silezia, despre care se zice că preţuieşte douăzeci de mii de scuzi, dîndu-i-l deja de acum în stăpînire. Valahul mi-a încredinţat o scrisoare pe care o veţi primi împreună cu cea de faţă, adresată Maiestăţii voastre, în a cărei mărinimie îşi pune mari nădejdi. Eu am arătat-o miniştrilor împăratului, cum am făcut şi cu cea dinainte, şi din pricina aceasta scrisoarea va sosi deschisă, lucru care sper să nu supere pe Maiestatea voastră. Dacă încercarea valahului va avea sorţi de izbîndă este lucru tare îndoielnic, căci atîrnă de ce va găsi el în Transilvania, unde de curînd cîţiva din nobilii care acum cîteva luni se alăturaseră lui Gheorghe Basta spre a-l alunga pe valah, acum au trimis ambasadori la împărat— aceştia se află încă la Curte— spre a-i declara supunere. Între timp, după ce luaseră hotărîrea cu pricina în Dieta pe care au ţinut-o la Cluj, în ultima zi de sfat, care era 29 februarie, un nobil de frunte, pe nume Csáky, care în mai multe rînduri trăsese nădejde să ajungă voievod, cu sprijinul cîtorva apropiaţi şi al gloatei, au luat prinşi pe nobilii care erau de partea împăratului şi după ce au ţinut închise timp de două zile porţile cetăţii, i-au lăsat să meargă la Gheorghe Basta, înţelegîndu-se cu acesta să elibereze patru aşezări, în care urma să rămînă doar ceva oaste germană, şi să-i transmită împăratului că turcii şi moldovenii, ba chiar şi populaţia Transilvaniei cer să se întoarcă în scaunul princiar Sigismund Báthory, iar de nu, ţara nu i se va mai supune; cereau totodată Maiestăţii sale să nu se mpotrivească să fie chemat Sigismund, spre a nu se pierde ţara, şi spuneau că ei trimiseseră deja să-l cheme. Mai apoi a scris şi Gheorghe Basta că răzvrătiţii erau în număr de 20 de mii, să binevoiască, aşadar, Maiestatea sa să-i trimită două mii de călăreţi germani sau valoni, cu care să îi atace pe transilvăneni, el avînd credinţă că îi va birui, dar lucru acesta nu s-a întîmplat pînă acum. Deunăzi Gheorghe Basta a scris din nou că încălcînd înţelegerea ce o stabilise cu el, Csáky a pus stăpînire pe una din cele patru cetăţi şi i-a închis pe cei cincizeci de turci care se aflau acolo, luînd şi zece tunuri. Cît de mare e supărarea împăratului pentru cele petrecute nu putem şti încă. Sigismund se află deja în Transilvania, sau la hotarele ei, şi încearcă să se pună din nou sub oblăduirea împăratului. Maiestatea voastră o să se mire de toată nestatornicia aceasta, dar aşa este, căci nestatornice sînt şi neamurile de pe aici. Dumnezeu să vă aibe în pază. Din Praga, la 14 aprilie 1601.

Don Guillén de San Clemente

---

[1] De fapt Simion Movilă.

[...] [1]. Denn Wallachen hatt man gestern allerdings von hinen abgefertigt; hatt vor seinem Verraisen Gewissheit bekhumen, dass ain Thaill der Wallachey sich noch in seiner Devotion erhallte, dass sein Person von menigklich hoch desiderirt. Ist destwegen desto frölicher weeggeraisst, und verhoffet sein vorig Verbrechen mit guetter Verrichtung und khunfftigen mehrern Gehorsamb zu erstatten [...] [2].

Bey dem Michel Vaida hab ich 2 undterschidliche Correspondenten bestöllt, dieselben mit Zifern und Instruction versehen, damit von ainen Zeit auf die Ander Euer Khay. Mt. alle Beschafenheit erindert werden mögen [...].

Hurmuzaki, XII, 2, p. 1180—1181, doc. MDCCXVIII; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Hungarica, Janner-Juny 1601, f. 48—51.

[...] [1]. Valahul a plecat ieri de aici. Înainte de plecare a făcut cunoscut că o parte din Țara Românească îi este încă devotată, că el este așteptat de toți acolo; de aceea, bucuria plecării este cu atît mai mare. Să sperăm că prin bune isprăvi își va îndrepta greșelile de pînă acum și va dovedi mai multă ascultare. [...] [2].

Am însărcinat doi corespondenți diferiți ⟨care să stea în preajma⟩ lui Mihai-Vodă, cărora le-am dat cifruri și instrucțiuni, pentru ca Maiestatea voastră imperială să poată fi ținută permanent la curent cu toate evenimentele [...].

---

[1] Lipsa de sinceritate a turcilor la negocierile de pace.
[2] Despre răscoala din Albania.

294 1601 mai 12, Košice

Hieri arrivò quì il Vaivoda Valacco spedito anch'esso per queste cose della Transilvania, come scrissi. L'Ecc⟨ellentissi⟩mo Signor mio gli andò incontro un grosso miglio italiano, con una bellissima compagnia di questi Nobili et con quattro compagnie di cavalleria. Quando furonon a vista l'un dell'altro, il Valacco che era a cavallo, circa diece passi discosto da Sua Eccellenza, subito in un bameno non smontò non, et precipitò di sella, et come meglio in gambe che S⟨ua⟩ E⟨ccellenza⟩ subito s'accostò, et toccatasi la mano, et fatte le belle parole per interprete (non parlando il Valacco altra lingua che la sua nativa) se ne montorono a cavallo, et dopo una cortese contesa di precedenza, perchè il Vaivoda non voleva accettar la man dritta, lasciatosi al fine vincere, s'inviorno verso la città con bellissimo ordine, et fece il Valacco una honoratissima entrata. Hoggi sono stati insieme più di tre hore, facendo molti discorsi intorno a questa guerra col Transilvano, senza però prendere alcuna risolutione o appuntamento, dovendosi ciò fare con l'intervento del Sig⟨no⟩r Basta, il quale aspettiamo qua fra tre o quattro giorni, et si abboccaranno tutte e tre insieme per ordinare et risolver le cose, le quali però immagino che lontanamente si esseguiranno. O che visi et che guardature habbiamo da vedere nell'abboccarsi che faranno il Valacco et

il Basta; non credo che tanto oltre possa arrivare la simulatione che a qualche segno non si scuopra l'amaro del cuore, vedendosi nel Valacco una certa continua agitatione che mai si ferma, hor col mover del capo, hora in diversi modi le mani, et hora i piedi con un continuo moto delle palpebre degli occhi, che dall'inquietudine del corpo chiaramente apparisce quella dell'animo, nel quale piaccia al Santo Dio che non sieno molti disegni a maggior danno, che utile per Sua Maestà.

Di Cassovia, li 12 di Maggio 1601.

Veress, *Documente*, VI, p. 365—366, doc. 347; Archivio di Stato di Mantova, Ungheria, busta 533.

Ieri a sosit aici voievodul valah trimis şi el spre a lămuri lucrurile din Transilvania, cum de altminteri v-am scris. Excelenţa sa stăpînul meu i-a ieşit înainte, cale de o milă italiană, însoţit cu mult fast de nobili transilvăneni şi de patru companii de cavalerie. Cînd ajunseră să se poată vedea bine unul pe celălalt, valahul, care era călare, îşi struni calul la vreo zece paşi de Excelenţa sa şi sări din şa, apoi se apropie pe jos; îşi strînseră mîinile şi după ce rostiră cele de cuviinţă, prin mijlocirea tălmaciului (căci valahul nu vorbeşte altă limbă decît pe a sa) încălecară amîndoi. Apoi, după o mică dispută curtenitoare despre întîietate, căci voievodul nu voia să primească a merge în dreapta, se lăsă înduplecat, şi porniră spre cetate cu un alai măreţ, făcîndu-şi valahul o intrare triumfală în oraş. Astăzi au stat împreună mai mult de trei ore, tot vorbind despre războiul împotriva transilvăneanului, fără a lua însă vreo hotărîre ori a rîndui ceva, căci treaba aceasta trebuie lămurită dimpreună cu domnul Basta, pe care îl aşteptăm peste vreo trei sau patru zile, ca să se întîlnească toţi trei spre a rîndui şi aranja toate lucrurile, care îmi închipui însă că se vor limpezi mult mai tîrziu. O, dar ce înfruntări şi vrajbe avem să vedem cînd se vor întîlni valahul şi Basta; căci nu cred că prefăcătoria valahului poate fi atît de mare încît să nu se dea pînă la urmă pe faţă prin vreun semn anume, care să-i arate amarul din suflet, şi cu atît cu cît este pradă unei veşnice tulburări: cînd îşi înclină capul, cînd îşi mişcă mîinile ori picioarele, şi veşnic are un tremur al pleoapelor. Şi cum zbuciumul trupului e oglinda limpede a frămîntării din suflet, dea Domnul ca toate aceste semne să nu fie întru paguba, ci spre folosul Maiestăţii sale.

Din Caşovia, la 12 mai 1601.

295 **1601 mai 28, Košice**

Alli 18 di questo mese venne il Sig⟨no⟩r Giorgio Basta in questa città Fu alloggiato dall'Ecc⟨ellentissi⟩mo Sig⟨no⟩r mio, et alli 20 seguì l'abboccamento col Principe Valacco, et una reconciliatione, come V⟨ostra⟩ S⟨erenissima⟩ A⟨ltezza⟩ può immaginare che possa essere fra due che mai si fidarono l'uno dell'altro. Il Valacco nel primo ingresso, che fu quì nel palazzo di S⟨ua⟩ E⟨ccellenza⟩ divenne di mille colori, et di quelli che danno inditio di veneno, et per un poco ammutì che non potè far parola col suo interprete per rispondere alle parole che fece S⟨ua⟩ E⟨ccellenza⟩ et poi immediatamente il Sig⟨no⟩r Basta cerco molto onorato et dolce, ma da soldato; finalmente il Valacco fece rispondere, che egli si scordava di tutte le cose passate, et che ora sì come il servitio di Sua Maestà li congiungeva insieme, così egli

prometteva di essere col Sig<no>r Basta più congiunto ancora d'animo et d'amore.

Il Sig<no>r Basta è stato quì otto giorni. Due volte ha visitato il Valacco in casa sua, ma molte volte tutti tre si sono congregati insieme a parlamentare, et risolvere quel che sarà espediente per questa impresa della Transilvania, la quale è sollecitata dal Valacco più che da tutti, per l'interesse suo, sperando nell'istesso tempo di ricuperare la Valacchia, se le cose andranno ben fatte. La conclusione presa è questa, che il Valacco pigli il suo posto a Dobrizen, et quinci faccia la massa della sua gente, et il Sig<no>r Giorgio là intorno a Sacchmar, et anch'egli metta insieme la gente destinata a servir sotto di lui. Questi due posti non sono molto lontani l'uno dall'altro, che ad ogni bisogno potranno aggiuntare insieme tutto l'essercito, et danno gran calore a Varadino, dove il principe Sigismondo haveva gran voglia di venire a far prova di conquistarlo. Tre dì sono, alli 21 di questo partirono ambidue: il Valacco et il Basta per andare alli designati posti, et mettersi in campagna affatto.

Il principe Sigismondo non dorme, havendo già insieme più di 25 mila combattenti, et aspetta un buon soccorso di Tartari et Turchi, se però fra questo, mentre le sue humilissime et sumisse preghiere supplichevolmente porte a Sua Maestà per reiterate lettere non facessero effetto da far soprasedere questa impresa; poichè esso Principe con molta umiltà supplica a Sua Maestà che lo ricava in gratia, et gli perdoni ogni suo fallo, et dica et comandi quel che vuole che gli faccia, che vuol morire suo divotissimo servitore, et per questo è negotio che fra poche settimane bisogna, che arrivi al suo fine, si vedrà quel che seguirà.

Andando innanzi l'impresa, l'Ecc<ellentissi>mo Signor mio con le genti della insurrettione del paese, con alcune truppe di gente Alemana uscirà in campagna et si metterà verso Tocchai di là della Tissa, che è luogo appunt in mezzo alli due posti suddetti del Valacco et Basta, perchè mentre essi anderanno ad attaccar la Transilvania da due parti, S<ua> E<ccellenza> sarà pronto a socorrer quella parte, che havrà maggior carica dall'inimico.

Di Cassovia, li 28 di Maggio 1601.

Veress, *Documente*, VI, p. 371—372, doc. 354; Archivio di Stato di Mantova, Ungheria, busta 533.

În 18 ale lunii acesteia a venit aici la Cașovia domnul Gheorghe Basta. A fost găzduit de preaonorabilul meu stăpîn, și în 20 s-a desfășurat întîlnirea cu principele valah, încheiată cu o împăcare cum poate fi aceea, precum își închipuie Alteța voastră, dintre doi oameni care nicicînd nu s-au încrezut unul în celălalt. De cum a intrat în palatul Excelenței sale, valahul a făcut fețe-fețe, ceea ce era semn de mare înverșunare, și preț de o clipă a amuțit, nemaifiind în stare să-i spună tălmaciului nici măcar o vorbă spre a răspunde cuvintelor cu care îl întîmpinase Excelența sa; domnul Basta s-a arătat binevoitor și politicos, dar cu asprime de oștean. În cele din urmă, valahul a răspuns că uită tot ce s-a petrecut înainte vreme, și că, de vreme ce acum slujirea Maiestății sale i-a adus alături, făgăduiește să stea împreună cu domnul Basta și cu gîndul și cu sufletul.

Domnul Basta a rămas la Coșovia opt zile. În două rînduri l-a vizitat pe valah în casa în care era găzduit acesta, dar de mai multe ori s-au strîns toți trei să trateze și să lămurească lucrurile ce trebuiau pentru expediția din Transilvania, cerută de valah mai abitir decît toți, socotind-o a fi în folo-

sul său şi nădăjduind că pe această cale va putea, dacă lucrurile merg bine să redobîndească Ţara Românească. Au hotărît la urmă ca valahul să meargă la Debreţin şi acolo să stringă oastea, pe cînd domnul Basta să se ducă la Sătmar, unde aşijderea să facă cu oamenii aflaţi sub porunca sa. Aşezările acestea nu sînt la prea mare distanţă una de alta, şi la nevoie întreaga oaste poate fi strînsă laolaltă, pe drumul spre Oradea, unde voia principele Sigismund să vină, cu gînd să ocupe cetatea. În ziua de 21 au plecat şi valahul şi Basta spre locurile hotărîte, cu gînd să fie gata de luptă fără zăbavă.

Principele Sigismund nu stă nici el degeaba şi pînă acuma a strîns mai mult de 25 de mii de luptători; mai aşteaptă ajutor din partea tătarilor şi turcilor, sperînd în acest chip să se poată descurca, de vreme ce preaumilele i şi smeritele sale rugăminţi adresate Maiestăţii sale, în mai multe epistolei, n-au reuşit să împiedice expediţia plănuită împotriva lui. Şi cum principele l-a rugat smerit pe împărat să-l primească din nou sub oblăduirea sa şi să-i ierte toate greşelile, zicînd şi făgăduind că va face tot ce i se va porunci şi că voieşte să-şi dea şi viaţa pentru împărat, ca un credincios slujitor, chestiunea aceasta trebuie că va ajunge în cîteva săptămîni la un sfîrşit; cum va fi, rămîne să vedem.

Expediţia urmîndu-şi calea, Excelenţa sa stăpinul meu va porni cu oştile de lefegii, precum şi cu ceva trupe germane spre Tokaj, pe malul celălalt al Tisei; aşezarea aceasta se află la mijloc de drum între acele cetăţi, unde îşi au taberele valahul şi Basta, aşa încît, în vreme ce aceştia doi vor porni asupra Transilvaniei, Excelenţa sa va putea să dea ajutor aceluia care va fi lovit mai tare de vrăjmaş.

Din Caşovia, la 28 mai 1601.

296 **1601 iunie 6, Praga**

[...]. Gleichfalss, der Gross-Füerst in der Mosscaw unnd Khönig in Persia, weill sy mit unss confoederiert sein, in alweg aber ganntz Sübenbürgen (welche Lanndt unnd Provintzen ohne Mitl antiquo et novo iure zur Cron Hungern unnd dahero unss, alss Khönig in Hungern, allain aingehörig unnd zuegethan sein), so woll auch die Wallachey unnd derselbe Weyda, mit sambt seinen Successorn in Landt, verstandten, unnd diss alles in der Capitulation ausstruckhlichen inseriert werden.

Unnd damit hierbei unsere Räth unnd Commissary, Sibenbürgen halben, desto mehrere Bericht vnnd Beschaffenheit, wass vns für billicher unnd unwiedersprechliches Juss zue denselben Landten Gebüre habe mögen, so können sy sich auch in der noch Anno aintausent fünfhundert unnd sibenzig, mit dem Johann Weida aufgerichten Transaction [1] sub Fersehen, unnd nach Gelegenheit deren zum Behelf gegen denn türggischen Deputierten gebrauchen.

Auf dem Fall sich aber, ir, der Türggen, thaills, diser Punct wegen der Sibenbürgen unnd wallachischen Lanndt stossen, undd ess also auf obbemelten Weg bey innen, nach eüsserister Bemhühung, nicht erhalten werden khündte, so dann sollen unsere Rath unnd Commissary tentiern, ja zum Geringsten dahin gehen unnd schliessen, damit bemelte Landt und Provintzen neutrales, auch allain der Gestalt sein und bleiben mügen, das sich jedertzeit in denselben khaine andere dann unss angenembe Inhaber befindten, unnd zwar auch dieselben jedesmalls von unss benent unnd eingesetzt

werden; darin der Sulthanus unnd die Seinigen, weder unss, noch derselben Landen Gubernatorn unnd Inwohner, khain Gewalt oder Feindthättigkhait thuen, noch Andern zu thuen gestatten, wie ime entgegen auch khain Unnachtbarschafft dannenher ervolgen soll.

Hierunder aber sollen die jenigen Ortt so ohne Mitl in Hungern ligen, sonderlichen auch Hust, Kywar unnd Wardein, mit aller Zuegehör, allen denen Spanschafften unnd Ortten, die zue der Cronn Hungern gehörig unnd exteriores partes regni Hungariae genant werden, sich auch von denen die Fürsten in Sübenbürgen mit unserer Bewilligung bissher dominos intituliert unnd geschriben haben, gar nit verstandten, sondern ohne Mitl unser frey sein unnd bleiben; wie wol auch in disem unsere Räthe unnd Commissary der Gelegenhait wahrnemben unnd sich etwo mit den türggischen Deputierten nit zu weitt in Disputat einlassen sollen. [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 419, c. 239—240; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Staatskanzlei Türkey, Karton 85, f. 29—30; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1 190 doc. MDCCXXXVIII (fără paragraful referitor la trimiterea tratatului din 1570).

[...] De asemenea, marele principe al Moscovei şi regele Persiei, întrucît sînt aliaţi cu noi, dar cu deosebire întreaga Transilvanie (această ţară şi provinciile, conform dreptului din vechime şi a celui nou, trebuie să aparţină nemijlocit Coroanei ungare şi ca atare nouă, ca rege al Ungariei), precum şi Ţara Românească şi voievodul ei cu toţi succesorii lui în ţară, toate acestea trebuie inserate expres în Capitulaţie.

Şi pentru ca şi consilierii şi comisarii noştri să dispună în legătură cu Transilvania de cît mai multe date şi informaţii privind dreptul nostru real şi de necontestat asupra acesteia, ei au la dispoziţie şi tranzacţia [1], încheiată încă din anul 1570 cu voievodul Ioan, sub ⟨litera⟩ F, care le poate fi de ajutor, după împrejurare, faţă de deputaţii turci.

Dacă însă în acest punct referitor la Transilvania şi Ţara Românească ne vom izbi de ⟨refuzul⟩ turcilor şi, după toată osteneala, nu îl vom putea obţine de la ei pe calea menţionată mai sus, atunci consilierii şi comisarii trebuie să încerce să obţină ca cel puţin menţionata ţară şi provinciile să poată rămîne neutre, adică astfel încît acestea să nu aibă alţi stăpîni decît cei agreaţi de noi, deci aceştia să fie de fiecare dată numiţi şi instalaţi de noi; iar sultanul şi ai lui să nu întreprindă vreo acţiune de forţă sau duşmănie nici faţă de noi şi nici faţă de guvernatorii sau locuitorii acelor ţări şi nici să nu permită altora să întreprindă astfel de acte, căci nici împotriva lui nu va fi întreprins ceva ostil.

Însă acele localităţi care oricum se află în Ungaria, îndeosebi Hust, Chioar şi Oradea cu tot ce ţine de ele, cu toate comitatele şi localităţile care aparţin Coroanei Ungariei şi care sînt numite părţi exterioare ale regatului Ungariei, pentru care principii Transilvaniei, cu acordul nostru, s-au intitulat pînă acum, inclusiv în scris, drept stăpîni, toate acestea trebuie să fie şi să rămînă nemijlocit ale noastre. În această chestiune consilierii şi comisarii noştri vor profita de ocazie şi nu se vor lăsa antrenaţi prea mult în dispută cu deputaţii turci. [...].

[1] Tratatul din 16 august 1570, de la Speyer, dintre împăratul Maximilian II şi principele Transilvaniei, Ioan II Sigismund, prin care acesta din urmă recunoştea suzeranitatea împăratului şi îi ceda comitatele Bereg, Ugocsa, Satu Mare şi Szabolcz. Tratatul mai prevedea ca Transilvania să treacă în posesiunea Casei de Habsburg după moartea lui Ioan II Sigismund, în cazul inexistenţei unor moştenitori direcţi ai acestuia.

297 — 1601 iunie 9, Veszprem

Durchleichtigister Erzhörzog,

[...] [1]. Die Türggen befürchten sich nit ein wenig vor dem Michael Weyda, und stehen in diser Opinion und sorgen das sein Khriegs-Armatur nit ploss allein auf Siebenbirgen, sonder vielmehr auf des Türggen Fornemben sey angesehen; also, da des Türggen Macht sich nach Graan oder herauf-werdts begeben, er Michael Weyda auf die ander Seitten hinter innen heer-wischen, und das teütsche Volckh von Ofen entgegen, wider sie zu ziehen und in die Khlupen zue bringen Willens sein. [...] [1]. Datum Vesprin, den 9. Junii Anno 1601.

Tobias Graff

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 687; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Türkei I, Karton 85, f. 36; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1191, doc. MDCCXL.

Prealuminate arhiduce,

[...] [1]. Turcii se tem mult de Mihai voievod; ei cred şi chiar îşi fac griji că el îşi pregăteşte armele nu atît în vederea ⟨recîştigării⟩ Transilvaniei, cît îndeosebi împotriva acţiunilor turceşti; că, deci, atunci cînd turcii se vor porni spre Gran sau mai în sus, el, Mihai voievod, intenţionează să le cadă în spate şi, în timp ce nemţii vor ataca dinspre Pesta, să-i atace şi el pe turci, prinzîndu-i ca într-un cleşte. [...] [1]. Dat la Veszprem, la 9 iunie anul 1601.

Tobias Graff

---

[1] Despre evoluţia acţiunilor militare in războiul antiotoman pe frontul din Ungaria.

298 — 1601 iunie 11, Praga

Post-scripta:

Ob wier wol unseren Räthen unnd Commissariis, oben zu Enndt dess anndern einverleibten Puncten, in dem was Sybenbürgen antrüfft, genedig angedeüt und Gewaldt gegeben das sy etwo enntlichen unndter der Tractation auf ain Neutralitet gehen sollen, so wöllen sye doch hiemit verrer erinndert sein, das wier dise unnsere Mainung, auf sonnderen, unns ahngestern einkhommenen Bericht, allerdings geänndert haben, unnd ist unnser genediger Bevelch das sye, unsere Räth unnd Commissarii, der Zeit gah nicht auf ain solliche Neutralitet gehen, sonnder ohne Mitel dahin sehen, unnd die Abhandlung darauff richten sollen, damit wier unnser ius gegen Sybenbürgen unverhündert persequiern mügen; wie jnen auch desshalber von unnsers freundlichen, gliebten Bruedern Ertzhertzog Matthiasen L. in disem verrere Andeutung beschehen würdet. Prag, den ailfften Tag Monnats Juny Anno sechzehennhundert unnd ersten.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 419, c. 244; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Staatskanzlei Türkei, Karton 85, f. 33; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1190—1191, doc. MDCCXXXVIII.

Post-scriptum:

Deşi prin punctele înscrise la sfîrşitul celorlalte ⟨instrucţiuni⟩ privitoare la Transilvania am indicat şi am împuternicit pe consilierii şi comisarii noştri ca în cele din urmă să accepte la tratative o neutralitate, le arăt totuşi aici că, în urma primirii unui raport special alaltăieri, ne-am schimbat opinia, iar porunca noastră este ca ei, consilierii şi comisarii, să nu accepte acum o astfel de neutralitate, ci să urmărească şi să conducă tratativele astfel încît noi să ne păstrăm neatins dreptul nostru asupra Transilvaniei. În acest sens ei vor primi noi instrucţiuni şi din partea iubitului nostru frate, arhiducele Matthias. Praga, în ziua a unsprezecea a lunii iunie, anul una mie şase sute unu.

299 **1601 iulie 14, Viena**

Allergnedigister Khaiser und Herr,

[. . .][1]. Georgi Basta vnnd Michel Wayda haben denn 12 diss zusamenstossen sollen, vnnd werden miteinander über 20 m. starckh, darczue auch die 2 m. Schlesisen Phärdt, die denn 10 diss auf Cascha gelangt, in wenig Tagen stossen sollen, den entdlichen Mainung mit Gewallt auf Siebenbürgen zu ziehen. Gott wölle dem gerechten Theill beistehen et iustam Vestrae Maiestatis causam suam potenti dextram reichlich segnen. Euere Khaiserlichen Majestätt mich hiemit diemüntigist beuehlent. Wienn denn 14 July Anno 1601.

Allervndterthenig vnd Ghorsamister

Bartholomeus Pezzen

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 731—734; Haus-, Hof-und Staats archiv, Wien, Türkei I, Karton 86, f. 9—12; Hurmuzaki IV, 1, p. 260, doc. CCXVIII

Preamilostive împărat şi stăpîn,

[. . .][1]. La data de 12 a acestei luni, Gheorghe Basta şi Mihai voievod au hotărît să-şi unească oştile lor, astfel că vor avea împreună o oaste de 20 000 oameni, la care se vor adăuga cei 2 000 călăreţi silezieni sosiţi la data de 10 a acestei luni la Caşovia. Deci se vor uni cu toţii şi apoi vor porni întins spre Transilvania. Domnul să stea alături de cei care au dreptate şi cu dreapta lui cea atotputernică să binecuvînteze cauza justă a Maiestăţii voastre. Rămîn al Maiestăţii voastre preasupus. Dat la Viena, la 14 iulie anul 1601.

Preasupus şi preaplecat,

Bartholomeu Pezzen

---

[1] Despre asediul Székesfehérvárului de către armata imperială comandată de Mercœur şi despre o posibilă participare a tătarilor la luptă alături de turci.

300 **1601 iulie 14, Praga**

Señor, Todavia esta qui el embaxador de Polonia que escrivi a Vuestra Magestad mas al cabo de dos meses tubo audiencia. La sustancia de su embaxada es procurar que el Emperador no ayude a Miguel Wayuoda que fue de Walachia contra Hieremias Wayuoda de Moldauia que Polacos han puesto

en la Moldauia, mi tampoco a otro Wayuoda hermano de este que han puesto en la Walachia.

De Sigismendo Bathori no se sabe mas de que ha pedido pasaportes al Emperador para ymbiar aca sus comissarios y que tambien tiene platicas de Constantinopla y que es desseado de sus subditos. Savese tambien que Miguel Vayuoda de Walachia que el Emperador imbiò contra el tiene golpe de gente y se ha de juntar con Jorge Basta que tambien la tiene mas este no quiere servir al Emperador mas de por todo este mes de Julio sino continuar en Flandes el servicio de Vuestra Magestad.

De Praga 14 de Julio 1601.

Veress, *Documente*, VI, p. 394, doc. 375; Archivo General de Simancas, Sección de Estado, legajo 707, Alemania, fol. 48.

Sire, se află încă aici ambasadorul Poloniei, despre care am scris Maiestății voastre că abia la capătul a două luni a fost primit în audiență. Temeiul ambasadei sale este să-l convingă pe împărat să nu-l sprijine pe Mihai, care a fost voievod în Țara Românească, împotriva lui Ieremia, voievodul din Moldova, pe care polonii l-au așezat în scaun, și nici împotriva fratelui acestuia, pe care tot polonii l-au așezat în scaunul Țării Românești.

Despre Sigismund Báthory nimic altceva nu se mai știe decît că a cerut îngăduință de la împărat să-și trimită comisarii încoace, măcar că el în vremea asta tratează cu Poarta; supușii săi doresc însă să-l vadă întors în scaunul princiar. S-a mai aflat că Mihai, voievodul Țării Românești, pe care împăratul l-a trimis împotriva lui Sigismund, are mulțime de oaste cu el și că în scurtă vreme se va alătura lui, Gheorghe Basta, care are și el oaste numeroasă, dar nu voiește să mai rămînă prin locurile astea decît în luna iulie, după care și-a pus în gînd să plece în Flandra, unde vrea să intre din nou în slujba Maiestății voastre.

Din Praga, la 14 iulie 1601.

301 — 1601 iulie 17, Moftin

Serenissime Princeps, D<omi>ne ac d<omi>ne mihi clementissime,

Fidelitatis ac fidelium seruitior<um> meor<um> in gra<tia>m Serenitatis Vestrae humilem subiectionem. Intelexisse haud dubito S<erenitatem> V<est>ram iam castra Do<mini> Bastae cum meis coniuncta et collatis inuicem uiribus mutuisq<ue> interuentis consilijs et auxilijs vtraq<ue> ea huc ad Maythin, miliar<e> a Zakmar distan<te> locata e<ss>e. Quod Sigismundus Transyluanus animaduertens obuiam cu<m> toto suo exercitu nobis processit et castra sua ad pagum Girọt vocatum medio duntaxat a nobis miliar<i> posuit, vbi per dies aliquot vltro citroq<ue> excursiones et conflictiones particulares factae, tandem cum suo euidenti damno et incommodo recessit, et uicissim domu<m> uersus sese recepit. Nos nihil cunctaturi ipsum sequemur et quosuis ambiguos fortunae belliq<ue> casus experiemur. Regnum Transalpinae conspirato communi voto surrexit et wayuoda<m> Jeremiae fr<atr>em minore<m> ex eo eyecit et sese Ma<ies>t<a>tum V<est>rarum fidelitatis imperio constanter subiecit et subiugauit. Restat ut Serenitas V<est>ra pecunia solummodo, quae neruus est belli, nos tempestiue iuuet; eam enim, qua<m>

hactenus percepimus partim in solutione militum stipendiarioru⟨m⟩ erogare, partim pro armis Cassouiae datis, acceptar⟨e⟩, et defalcar⟨e⟩ debuimus.

Nos quidem Suam Ma⟨iesta⟩tem Caes⟨aream⟩ D⟨omini⟩ N⟨ostri⟩ C⟨lementissimi⟩ hoc nomine fatigar⟨e⟩, vel quidpiam interea ipsi exarar⟨e⟩ noluimus priusquam (facto cum hoste congressu et regno feliciter pro Sua Ma⟨iesta⟩te obtento) optatum negotiorum nostrorum succesu⟨m⟩ significar⟨e⟩ et latiora ad eandem destinar⟨e⟩ possumus nuntia. Modo S⟨erenitas⟩ V⟨est⟩ra pecunia succurrer⟨e⟩ dignetur vti nobis Viennae existen⟨s⟩, nihil alias a S⟨erenitate⟩ V⟨est⟩ra petierimus quam paratae semper pecuniae p⟨rae⟩sen⟨tia⟩. Militem enim copiosum et admodum animatum, et contra hostes adeo exacerbatum habemus vt nullum pro tempore hoc exercitum (nisi diuina subfuerit paena) metuamus qui quide⟨m⟩ milites si stipen⟨dii⟩ solutione neglecti fuerint verendum ne quid contrarij sentiant et a nobis deficiant. Deus conseruet S⟨erenitatem⟩ V⟨estram⟩ diutiss⟨ime⟩ incolume⟨m⟩ et fel⟨icite⟩r Rempub⟨licam⟩ guberna⟨n⟩te⟨m⟩. Datae ex Castris ad Maytim positis, 17 Julij A⟨nn⟩o 1601.

Eiusdem S⟨erenitatis⟩ V⟨estrae⟩,
Fidelis et humilis seruus,

Io Mihail Vo⟨evo⟩d

⟨*Adresa:*⟩ Serenissimo Principi ac domino, d⟨omi⟩no Mathiae Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Comiti Tyrolys etc., Domino, d⟨omi⟩no mihi clemen⟨tissi⟩mo. Wienn.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 47, c. 110—111; Oesterreichische National bibliothek, Wien, Handscriftensammlung Autographensammlung, nr. 52/166; Veress, *Documente*, VI, p. 395—396, doc. 376.

Prealuminate principe, domn, domn preaîndurător,

Bunăvoinței Luminăției voastre plecată închinăciune a credinței mele și a slujbelor mele credincioase. Nu mă îndoiesc că Luminăția voastră ați aflat că tabăra domnului Basta, unită cu a mea, unite fiind și oștirile și deopotrivă și ajutoarele amîndurora, potrivit înțelegerilor noastre comune, a fost așezată aici la Moftin, la o milă depărtare de Sătmar. Sigismund transilvăneanul, luînd seama la acest lucru, ne-a ieșit înainte cu întreaga lui oștire și și-a așezat tabăra lîngă satul numit Girot, la numai o jumătate de milă de noi, unde cîteva zile de-a rîndul au avut loc hărțuieli încoace și-ncolo și ciocniri răzlețe; pînă la urmă s-a retras cu destulă pagubă și neajuns pentru el și s-a întors, îndreptîndu-se spre casă. Noi, fără să mai zăbovim, îl vom urma și ne vom încerca puterile în curgerile neprevăzute ale soartei războiului. Ținutul Țării Românești, potrivit cu dorința tăinuită a tuturor, s-a ridicat și l-a alungat pe voievod, fratele mai mic al lui Ieremia, și pe dată s-a supus și s-a închinat autorității Maiestăților voastre. Mai rămîne ca Luminăția voastră să ne ajute, cît mai grabnic, doar cu bani, care sînt tăria războiului; căci banii pe care i-am primit pînă acum a trebuit să-i luăm și să-i împărțim, o parte să-i dăm pentru plata soldei oștenilor, o parte pentru arme, la Cașovia.

Apoi, noi nu am voit, în numele domnului nostru preaîndurător, să o istovim pe Maiestatea sa imperială sau să-i scriem ceva, mai înainte ca să-i putem da de știre despre împlinirea așteptată a treburilor noastre și să o înștiințăm mai pe larg (după ce întîlnirea cu dușmanul s-a produs și ținutul a revenit ⟨în stăpînirea⟩ Maiestății sale). Numai să binevoiască Luminăția voastră să ne ajute în privința banilor, cum ne-a fost făgăduit la Viena, căci

n-am cerut altceva nimic de la Luminăţia voastră decît, acum, dobîndirea banilor ceruţi. Căci avem o oaste numeroasă şi atît de plină de curaj şi atît de înverşunată împotriva duşmanilor încît acum nu ne temem de nici o oaste (numai dacă nu ne-ar pedepsi ⟨Dumnezeu⟩); însă dacă aceşti oşteni ar fi neglijaţi cu plata soldei, ne temem că nu cumva ⟨aceştia⟩ să devină duşmănoşi şi să ne părăsească. Dumnezeu să aibă-n pază pe Luminăţia voastră, să cîrmuiască ţara multă vreme cu sănătate şi în chip fericit. Dată în tabără aşezată lîngă Moftin 17 iulie, anul 1601.

Al Luminăţiei voastre,
Credincios şi supus slujitor,

Io Mihai voievod

⟨*Adresa*:⟩ Prealuminatului principe şi domn, domnului Matthias, arhiduce al Austriei, duce al Burgundiei, comite de Tirol etc.; domn al meu preaîndurător. Viena.

302 **1601 august 5, Zalău**

1601 august 5, Zalău

Exemplum literarum Michaelis Wayvodae Walachiae ad Don Guilhelmum a Sancto Clemente, apud Caesaream Majestatem Oratorem scriptarum.

Illustrissime Domine amice observandissime, salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem. Quod hectenus ad Illustrissimam Dominationem Vestram nullas dederim literas, ne miretur; expectavi enim illud tempus expectatissimus, in quo literas maioris momenti et ponderis ad Illustrissimam Dominationem Vestram exarare possim. Hesterna itaque die, auxil⟨i⟩ante Deo, industria Domini Bastae ac mea constantiaque militum, universum exercitum Sigismundi Batthory profligavimus victoriamque consecuti sumus, tam estrenue ut potior pars illorum periurorum Transylvanorum cum Turcis et Tartaris occubuerint, reliqui vero qui salutem in silvis quaerere conabantur, ii adhuc in hora misere trucidantur. Adest quoque spes quod primo tempore primarii Transilvaniae proceres de abominanda illorum infidelitate iustissimas accepturi sint penas. Cum autem ego cum Domino Basta pro viribus omnem moveamus lapidem, ut hac commoda occasione Suae Caesareae ac Regiae Maiestatis Domino nostro Clementissimo, ac toti Reipublicae Christianae industrie et fideliter servire possimus, propterea Illustrissiman Dominationem Vestram etiam atque etiam rogatam cupio, ut eo quo antea me prosequatur amore, et commendet me apud Serenissimum Regem Hispaniarum, ne desit nobis suo quoque auxilio, quod iterum meis obsequiis de Illustrissima Dominatione Vestra obnixe promereri studebo.

Haud praetereundum hic quoque est, regnicolas Walachiae ad requisitionem nostram Regiam [a] Walachiae, eiecta et pulso [b] Vaivoda, fratre Jeremiae Moldaviae Vaivodae, obtentis viginti quinque machinis bellicis, ad rationem Suae Maiestatis et meam intactam retineri. Si itaque Altissimus me in Transalpinam reduxerit, de omnibus Illustrissimam Dominationem Vestram certior reddere studebo. Deus conservet eandem diu salvam et felicem. Datum in castris in limitibus Transylvaniae prope Zila positis, die 5 Augusti anno 1601.

Cioranescu, *Documente*, p. 190—191, doc. CCCXCVIII; Archivo General de Simancas, Secretaria de Estado, legajo 707, Alemania; Veress, *Documente*, VI, p. 412—413.

---

[a] În copie: *regum*.
[b] La Veress: eiecto, expulso.

1601 august 5, Zalău

Copie a scrisorii lui Mihai, voievodul Țării Românești, către Don Guillén de San Clemente, ambasador la Maiestatea sa imperială

Preailustre domn și prieten preavrednic de cinstire, sănătate și preaplecată închinăciune a slujbelor mele. Că pînă acum nu am trimis Domniei voastre nici o epistolă, să nu vă mire: am așteptat acel moment mult dorit cînd mi-era cu putință a scrie Domniei voastre ceva de mare însemnătate și care să atîrne greu în cumpănă. Ieri dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin rîvna domnului Basta și a mea și prin vrednicia oștenilor, am nimicit întreaga oaste a lui Sigismund Báthory și am dobîndit victoria atît de iute, încît bună parte din acei sperjuri de transilvăneni, dimpreună cu turcii și tătarii, au pierit, iar cei care și-au căutat scăparea prin păduri sînt uciși acum în chip nedemn. Tragem nădejde că, foarte curînd, cei mai de seamă dintre fruntașii Transilvaniei să-și primească pedeapsă dreaptă pentru necredința lor mîrșavă. Și cum eu și cu domnul Basta ne silim după puterile noastre să mutăm pînă și pietrele spre a putea sluji într-acest chip cu credință și rîvnă Maiestății sale imperiale și regești, domnului nostru preamilostiv, precum și întregii creștinătăți, într-aceea rog iarăși pe Domnia voastră să nu-și curme dragostea pentru mine și să mă recomande prealuminatului rege al Spaniei, spre a nu ne lipsi de ajutorul său, și tot așa nici eu nu voi pregeta să fac în chip statornic Domniei voastre supuse servicii.

Nu trebuie să fie nesocotit faptul că locuitorii Țării Românești, la cererea noastră domnească, după ce l-au alungat pe domnul pus în scaun, care este frate al voievodului Ieremia al Moldovei, și au dobîndit și douăzeci și cinci de mașini de război, au păstrat țara neclintit întru ascultarea Maiestății sale și a mea. Dacă preaînaltul mă va aduce iarăși în Țara Românească, mă voi sili să dau de veste Domniei voastre despre toate. Dumnezeu să vă păzească, teafăr și cu noroc. Dată în tabăra de la hotarele Transilvaniei, în preajma Zalăului, în ziua de 5 august 1601.

303 **1601 august 7, Košice**

Hor hora capita qui il Sig<no>r Tomaso Cavrioli per le poste, mandato dal Sig<no>r Basta a dar nouva a Sua Maestà della vittoria havuta contra Sigismondo, et perchè non ho tempo di scrivere a lungo a V<ostra> A<ltezza> come desidererei, per darle minuto conto del successo, non voglio almeno tralasciare di avvisarle subito questa vittoria havuta cosi felicemente, che con la morte di più di X mila homini dell'inimico è seguita la battaglia, et solo 150, io dico centocinquanta de nostri morti et alcuni pochi feriti. La fattione seguì alle 3 di questo in Venerdì dopo il desinare, cominciando alle 5 hore et durò fino alle sette et mezza. Sigismondo è fuggito con la cavalleria della sua guardia, et per ancora non si è inteso in quella confusione della giornata dov'egli fusse voltato a salvarsi colla fuga; seco è fuggito quel Ciachi Istvan, cagione d'ogni male. Li nostri han guadagnato 42 pezzi di bellissima

artigliaria, fra grossa et piccola. Hanno havuti gran numero di stendardi bellissimi et insegne, de'quali il Sig<no>r Basta ne manda 22 a Sua Maestà.

Il luogo dove seguì la giornata si domanda Goroslo.

Di Cassovia, li 7 di Agosto 1601.

Veress, *Documente*, VI, p. 414, doc. 394; Archivio di Stato di Mantova, Ungheria, busta 533.

Tocmai acum a sosit în grabă mare domnul Tomaso Cavrioli, trimis de domnul Basta, să dea de veste Maiestăţii sale despre victoria dobîndită asupra lui Sigismund, şi măcar că nu am vreme să scriu Alteţei voastre pe îndelete, aşa cum aş dori, spre a vă înfăţişa cu de-amănuntul felul în care a fost cîştigată biruinţa, nu voiesc totuşi a lipsi să vă înştiinţez pe dată de victoria aceasta dobîndită în chip atît de norocit: în încleştare au pierit mai mult de 10 mii de oameni de-ai duşmanului şi numai 150, bine zic o sută cincizeci dintr-ai noştri, iar cîţiva au fost răniţi. Lupta s-a purtat în 3 ale lunii acesteia, vineri după prînz, a început pe la 5 şi a durat pînă la şapte şi jumătate. Sigismund a fugit dimpreună cu călăreţii ce-i avea în gardă, şi pînă acum, fiind atîta frămîntare, nu s-a aflat încotro a apucat-o spre a scăpa. Dimpreună cu el a fugit şi acel Ştefan Csáky, pricină a atîtor necazuri. Ai noştri au pus mîna pe 42 de tunuri dintre cele mai bune, şi mari şi mici. Au luat aşijderi şi mare număr de stindarde şi steaguri, din care domnul Basta va trimite 22 şi Maiestăţii sale.

Locul unde s-a purtat bătălia se cheamă Guruslău.

Din Caşovia, la 7 august 1601.

304 — 1601 <după august 14>

Discours de la bataille de Sigismund Báthory avec Michel Wayda et George Baste, donnée le 3e d'aoust de l'année présente 1601 sur la frontiere de Hongrie et Transilvanie; en laquelle ledit Bathory, avec grande honte et perte de ses gens, a esté desfaict

Après que le parjure Sigismund Bathory, ayant du tout jetté au vent le serment par lequel il s'estoit premierement obligé et astrainct à Dieu Tout-Puissant, à S<a> Majésté> Imperiale et en après à toute la Chrestienité, eust l'hyver passé fait à l'impourveu une invasion dans la Transylvanie, avec ses complices, et en ceste furie pris quelques chasteaux et forteresses par l'assistance et intelligence de quelques Transylvains parjures, comme luy, à la M<ajésté> I<mperiale>, et aussy fait tailler en pieces plusieurs autres Transylvains, lesquels estoient demeurez fideles et constants au party de S<a> M<ajésté> comme à leur seigneur, et qui n'avoient voulu en aucune façon consentir à ses desseins, il a recherché tous moyens et expedients pour pouvoir attirer soubs sa puissance et opprimer toute la Transylvanie. Et, poursuivant ce dessein, il a amassé de tous costez des gents de guerre de toutes nations, de Transylvains, Hongrois, Moldaves, Cosaques, Tartares et Turcs. Tellement qu'il avoit avec luy près de 18 mille hommes de cheval,,avec beaucoup de gents de pied, entre lesquels il y avoit 12[m] Turcs et Tartares. Avec ses forces montants à 40 mille hommes, il s'est mis en campagne, et d'est logé près d'une fortresse située aux frontières de Transylvanie et de Hongrie, qui s'appelle Goroslo.

Michel Vayda de Walachie et George Baste, lieutenant-colonel [1] pour S⟨a⟩ M⟨ajésté⟩ Imperiale en la Haulte-Hongrie, ayant descouvert de son dessein, se sont mis avec petite troupe de leurs gents, desquels le nombre ne passoit dix-huict mille, preparez avec l'aide du Dieu, pour aller à l'encontre de luy, et ont par diverses fois escarmouché avec ses gents, en attendant deux mille chevaux silesiens.

Lesdits deux mille chevaux, arrivez près d'eux, le dernier jour du mois de juillet passé, qui fust un merecredy, jour de devant la Chaine de Saint-Pierre [2], le Wayda et le Baste, ensemble tout le camp, se sont advancez à l'instant pour rencontrer ledit Báthory. Et, estant ledit Báthory campé dessus une haulte montagne, ces deux se sont logez vis-à-vis de luy, dessus une aultre montagne, plus basse.

Or, le Bathory voulant chercher son advantage et se tourner avec ses troupes au dessoubs de la montagne (ce fust un vendredy, jour de la Chaine Saint-Pierre [2], entre quatre et cinq heures après midy), le Wayvode et le Basta s'y sont opposez, marchants contre luy avec toutes leurs forces, et, s'estants approchez de luy, son armée a esté premierement fendue par les Valons, et sur les cinq heures Michel Wayvode, d'un costé, et Basta, de l'autre, l'ont enfermée.

Le canon de Bathory, logé sur la hautte montagne, ne pouvoit en façon quelconque endommager les gents du Wayvodeet du Baste, parce que les bales voloient par dessus eux. Mais celuy du Wayvode et du Basta, logé sur la plus basse montagne, endommageoit grandement les gents de Báthory, par l'assistence de Dieu.

Et, sur cest advantage, ils se sont monstré si vaillants, qu'ils ont taillé en pièces près d'onze mille de gents dudit Báthory, mis en vauderoute et chasse le reste, près son camp, dans lequel, outre un grand butin ils ont pris quarante pièces de canon, plus de 150 drappeaux (desquels cent et dix furent portez à S⟨a⟩ M⟨ajésté⟩, au chasteau de Prague, le mardy [3] après le jour St. Laurent, et presentez publiquement à sa dite Majesté sur la place dudit chasteau), comme aussy la chancellerie dudit Bathory, avec beaucoup de ses secrets.

Le Bathory, à grand peine eschappé de ceste bataille, avec un cheval, comme aussy ses gents espars de part et d'autre, ont esté poursuivis par les gents du Wayvode et du Basta (desquels il n'y en demeura qu'environ 200 en ce combat) jusques en Transilvanie. Ce qu'ils expedieront, on le sçaura avec le temps.

Pour ceste victoire ottroyée par le Toutpuissant à S⟨a⟩ M⟨ajésté⟩ I⟨mperiale⟩, au bien de toute la chrestienté, nous ne pouvons moins qu'en luy rendant graces de tout nostre coeur, le prier sans cesse qu'il luy plaise continuer à donner semblable succez contre le Turc et tous autres ennemys de S⟨a⟩ M⟨ajesté⟩ I⟨mperiale⟩.

Hurmuzaki, XII, 2, p. 1211—1212, doc. MDCCLXXX (după un manuscris din Berna fără alte indicații de cotă).

Relatare asupra luptei lui Sigismund Báthory cu Mihai voievod și Gheorghe Basta, dată la 3 august anul acesta, 1601, la granița dintre Ungaria și Transilvania și în care numitul Báthory a fost bătut cu mare rușine și cu mari pierderi în oameni

După ce sperjurul Sigismund Báthory, lepădîndu-se complet de jurămîntul prin care se legase în primul rînd față de Dumnezeu atotputernicul,

față de Maiestatea sa imperială și apoi față de întreaga creștinătate, a invadat prin surprindere Transilvania în iarna trecută împreună cu complicii lui și, în acea furie, a luat cîteva castele și fortărețe, cu sprijinul și complicitatea unor transilvăneni sperjuri ca și el față de Maiestatea imperială, tăind în bucăți mai mulți transilvăneni care rămăseseră fideli și constanți față de Maiestatea sa, ca stăpîn al lor, și care nu voiseră să consimtă sub nici o formă la planurile sale, a căutat orice cale sau expedient spre a putea aduce sub ascultarea lui și a oprima întreaga Transilvanie. Urmărind acest plan, a adunat din toate părțile oșteni de toate neamurile — transilvăneni, unguri, moldoveni, cazaci, tătari și turci — astfel încît avea cu el aproape 18 000 călăreți, mulți pedestrași, între care 12 000 turci și tătari. Cu aceste forțe care se urcau la 40 000 oameni, el a pornit în campanie și și-a așezat tabăra în apropierea unei fortărețe situate la granița dintre Transilvania și Ungaria, numită Guruslău.

Descoperindu-i planul, Mihai voievod din Țara Românească și Gheorghe Basta, locotenent-colonel [1] pentru ⟨oastea⟩ Maiestății sale imperiale în Ungaria de Sus, cu mica lor oaste, al cărui număr nu trecea de 18 000, s-au pregătit, cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru întîmpinarea lui și, în așteptarea a 2 000 cavaleri silezieni, au procedat la mai multe hărțuieli cu oastea lui.

După sosirea celor 2 000 cavaleri, în ultima zi a lunii iulie, adică miercurea dinainte de sărbătoarea Lanțului Sf. Petru [2], voievodul și Basta s-au pus în mișcare imediat, cu întreaga tabără, spre a-l întîlni pe numitul Báthory. Numitul Báthory avîndu-și tabăra pe o înălțime, cei doi și-au instalat tabăra visàvis de el, pe o altă înălțime, mai mică.

Însă Báthory, voind să cîștige un avantaj și pornind cu trupele lui spre vale (era vineri, ⟨după⟩ sărbătoarea Lanțului Sf. Petru [2], între orele patru și cinci după-amiază), voievodul și Basta i s-au opus pornind contra lui cu toate forțele lor și, apropiindu-se de el, oastea lui a fost mai întîi despicată în două de către valoni, iar pe la ora cinci, pe de o parte Mihai, pe de alta Basta, l-au înconjurat.

Tunurile lui Báthory, situate pe înălțime, nu au făcut nici o stricăciune oastei voievodului și celei a lui Basta, deoarece obuzele zburau peste ei. Dar cele ale voievodului și ale lui Basta, situate pe dealul mai mic, au făcut mare stricăciune oastei lui Báthory, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Apoi, profitînd de acest avantaj, ei s-au purtat atît de vitejește încît au tăiat în bucăți aproape 11 000 dintre oamenii lui Báthory, au împrăștiat și au alungat restul, ajungînd la tabăra acestuia, unde, în afara unei mari prăzi, au luat și 40 tunuri, peste 150 steaguri (dintre care 110 au fost aduse Maiestății sale la castelul din Praga în marțea [3] de după sărbătoarea Sf. Laurențiu și au fost prezentate public Maiestății sale în piața menționatului castel), precum și cancelaria lui Báthory, cu multe dintre ⟨actele⟩ lui secrete.

Báthory, scăpat cu mare greutate din această bătălie, pe cal, ca și oștenii lui împrăștiați în toate părțile, au fost urmăriți pînă în Transilvania de către oamenii voievodului și ai lui Basta (dintre care în această luptă nu au căzut decît 200). Alte noutăți vom afla cu timpul.

Pentru această victorie dăruită de Atotputernicul Maiestății sale imperiale, spre binele întregii creștinătăți, nu ne rămîne decît să-i arătăm recu-

noștință din toată inima, să-l rugăm fără încetare ca să mai dea astfel de succese împotriva turcului și a tuturor vrăjmașilor Maiestății sale imperiale.

[1] Probabil o traducere greșită a termenului german „Feldobristen" = comandant suprem.

[2] Sărbătoarea Lanțului Sf. Petru (Vincula Petri) din calendarul catolic este la 1 august. În anul 1601, aceasta a căzut într-o zi de miercuri. Deci vinerea ulterioară era 3 august. Nu coincide însă informația referitoare la ziua de „miercuri" 31 iulie.

[3] Marți, 14 august (Sf. Laurențiu = vineri, 10 august).

305 **1601 august 18, Praga**

Señor, Por la relación que va con ésta, que me ha hecho el Conde Thomas Cabrio, sergente mayor de Jorge Basta, en virtud de una carta de creyencia suya, y por la copia de la que me escrive también Miguel Bayvoda de Walaquia, verá Vuestra Magestad la vittoria que Dios a sido servido de dar a la Maestad Cesárea contra Sigismundo Báttori, que tantas vezes ha mancado de fee. A sido de mucha ymportancia, pues por ésta creo yo que quedará quieta y assegurada la Transilvania, con dos regimientos de Alemanes que de nuebo ymbía el Emperador. Su Magestad ha estimado en mucho esta vittoria, y tiene razón, porque con ella quedan rotos todos los designios del Turco, y queda también rota la tratación de la paz, sibien el Turco continua a pedirla con mucha instancia. El Señor Archiduque Fernando, con las ayudas de Vuestra Magestad y de Su Santidad, se va a poner sobre Canisia, y sería posible que huviese ya salido a estas oras su Sereníssima persona de Graz. El duque de Mercurio va, como he dicho en ótras a Vuestra Magestad, juntando le gente imperial en Estrigonia, creo yo que será más para reprimir la furia del Turco, que para hazer alguna empresa. Los enemigos se van juntando, assí los que vienen de Constantinopla, como los que ya avía en Ungría; todas las espías concuerdan que no será tan poderoso su exército este año, como lo ha sido los passados, atribuyéndolo algunos que mejor lo entienden, a la diversión que a causado la armada de Vuestra Magestad; pero ótros ay de tan malas entrañas, que no quicren confesar esta verdad. Yo no he podido dar la nova buena desta vittoria al Emperador, como se la he dado de ótras, porque Su Magestad ni me da audiencia a mí, ni a los otros embaxadores, pero héla dado a sus ministros, y asistido yo solo al Tedeum que se cantó el dia de Nuestra Señora. A la carta del Walaco responderé conforme a lo que les paresciere a los ministros de Su Magestad, que assí lo he hecho otras vezes. Guarde Dios la católica persona de Vuestra Magestad. De Praga, a 18 Agosto 1601.

Don Guillén de San Clemente

Ciorănescu, *Documente*, p. 193— 194, doc. CDII; Archivo General de Simancas, Secretaría de Estado, legajo 707, Alemania.

Sire, Din relatarea alăturată făcută de contele Tomaso Cavriolo, ofițer al lui Gheorghe Basta, în temeiul unei scrisori de împuternicire, precum și din copia epistolei pe care mi-a scris-o Mihai, voievodul Țării Românești, Maiestatea voastră va afla de izbînda pe care Dumnezeu i-a hărăzit-o Maiestății sale imperiale asupra lui Sigismund Báthory, care în atîtea rînduri s-a arătat lipsit de credință față de împărat. Biruința aceasta este de mare preț

şi socot că în urma ei Transilvania va afla linişte şi siguranţă, dacă punem la socoteală şi cele două regimente de germani pe care le-a trimis împăratul deunăzi. Maiestatea sa a preţuit mult această biruinţă, şi pe bună dreptate, căci datorită ei toate planurile turcilor sînt spulberate, iar propunerile de pace, pe care turcii o cer cu mare stăruinţă, îşi pierd rostul. Arhiducele Ferdinand se pregăteşte, cu sprijinul primit din partea Maiestăţii voastre şi a Sanctităţii sale, să pornească asupra Kanizsei, şi se prea poate ca în clipa de faţă Alteţa sa să fie părăsit deja Grazul. Ducele de Mercoeur, precum am mai spus Maiestăţii voastre, merge să întîlnească oastea imperială la Strigoniu, cu poruncă, după socotinţa mea, mai degrabă să stăvilească furia turcilor decît să întreprindă vreo treabă mai acătării. Duşmanii îşi vor uni forţele, atît pe cele care vin de la Constantinopol, cît şi pe acelea care se află deja în Ungaria: însă toate iscoadele spun deopotrivă că oastea vrăjmaşă nu va fi atît de puternică anul acesta, pe cît a fost anii trecuţi, unii punînd acest lucru pe seama stricăciunii pe care i le-a pricinuit oastea Maiestăţii voastre; alţii însă, împinşi de ciudă, nu vor să recunoască adevărul acesta. Eu nu am putut să-i anunţ împăratului vestea cea bună aşa cum am făcut şi alte dăţi, pentru că Maiestatea sa nu mi-a acordat audienţă nici mie, nici celorlalţi ambasadori, dar am înfăţişat-o miniştrilor săi, după care am fost de faţă, singur dintre toţi ambasadorii, la *Te Deum*-ul ce s-a cîntat de ziua Sfintei Fecioare. La scrisoarea valahului am să răspund în acelaşi chip în care am făcut-o stînd de vorbă despre chestiunile cu pricina cu miniştrii Maiestăţii sale şi cum am mai făcut şi alte dăţi. Dumnezeu să aibă în pază pe Maiestatea Voastră. Din Praga, la 18 august 1601.

Don Guillén de San Clemente

306 **1601 ⟨august 18⟩, Tabăra de la Turda**

Ragionamento del Basta al Consiglio di guerra contra il Valacco

Non picciola è stata sempre la sodisfattion dell'animo mio, qualhora ho incontrata occasione di mostrare in parte all'imperadore il vivo affetto, e divotion mia verso Sua Maestà Cesarea; la qual maggiormente mi s'accresce hora, quando nella deliberatione, nella quale di necessità mi pone il Valacco, mi trovo in Consiglio di tanta fede e di si gran credito, che dell'attioni mie, e de'fini, che in quelle ho havuto in ogni occorenza, ne farà non solo a Rodolfo Cesare, ma a tutti verissime attestationi; acciò possa ogn'uno restar sicuro, che l'utile, e'l servigio m'ha spinto alle risolutioni, che per ben publico ho sempre preso; come più volte n'habbiamo havuto fra noi particolari discorsi. Che la cosa a questo termine sia ridotta, non ne prendo punto di maraviglia; perchè sin quando trattossi in Praga di rimandarlo, assai pienamente previdi quel, che per la sua venuta seguir doveva. E nella riconciliatione, che fra di noi passò in Cassovia, per la mutatione e timore, che nel porger la mano, mostrò nel viso, vivamente delle sue lividezze, e del suo mal'animo m'accertai; com'anco dopo co'l non haver mai alla mia presenza dato segno alcun d'allegrezza, ho havuto ragione di dubitare, che dentro tenga occulti pensieri, che lo necessitano a qualche grande risolutione. Nel che maggiormente si sono accresciuti li miei sospetti, quanto c'ha pretensione stoltissima, ch'all'immensità dell'animo suo sia più che picciola la provincia di Valachia; nè che l'imperadore curar molto debba di Transilvania, per haver egli tant'altri stati, tant'altri regni. Presuppongo, che s'habbiano a dissimular queste, et

altre parole; non giudico però bene lo stimar poco i fatti, da'quali si può far sicuro giuditio dell'interiore, e pensieri suoi, che si scoprono dalle lettere scritte ad Ebraim [1] da esso Valacco, intercette dal prencipe Sigismondo: con le quali pregava detto bassà, che facendo restituire gli Stati di Transilvania, qualche aiuto gli volesse mandare, promettendogli di renderli presto obediente la Transilvania, e levarsi tosto il Basta dinanzi. Ha scritto a molte e molte città, et a Siculi particularmente, per guadagnarsi gl'animi loro. Ha mandat' ordine, che si debba far levata di gente. Permette che tutto il paese verso la Valachia sia rovinato, e distrutto, non per altro rispetto, che volendosi con gl'altri a Fogaras congiungere, non lo possiamo co'l nostro essercito seguitare. Già gl'ordini ha dati; gl'apparecchi son fatti; la gente è in pronto; il tempo è maturo; e per poter tutto ciò esseguire, ha per dimani risoluta la sua partenza. So che pretesti, considerationi, preghiere per trattenerlo non valeranno; e se non gli s'impedisce il partire, tutto quel c'ha deliberato, per intelligenza c'ha con moltissimi Transilvani, e per haversi amicato l'animo di molt' Ungheri, non con difficoltà molta egli esseguirà. Le nostre forze son'debilissime; gl'aiuti tardi; e l'imperadore impedito in altre parti. Et io vivendo con ansietà, che da' miei emuli e detrattori io non venga tassato, che per privato odio io habbia preso un pretesto publico, per rendere sicuro me stesso, e c'habbia potuto più in me lo sdegno, che la ragione, ho voluto già darvi parte ti tutto questo, acciò conoscendo, e trovando voi con la vostra saviezza qualche moderata maniera, per poter impedire in breve li suoi disegni, mi vogliate quella mostrare, per poterci render sicuri dalle sue trattationi; acciò che quello, che con tanta fatica, e travaglio s'è guadagnato, per poca accuratezza, e pensiero non venga a perdersi.

Veress, *Basta*, p. 584— 586, doc. 772; Ciro Spontoni, *Storia della Transilvania*, p. 167— 168.

Argumentaţia lui Basta în faţa Consiliului de Război împotriva valahului

Nu mică a fost dintotdeauna bucuria sufletului meu, orişicînd am avut prilejul să arăt împăratului devotamentul şi credinţa ce le nutresc faţă de Maiestatea sa imperială; bucuria mea sporeşte acum, cînd din pricina hotărîrii pe care valahul m-a silit să o iau, mă aflu în faţa Consiliului, care cu statornică credinţă şi cu mare consideraţiune va depune mărturii demne de crezare despre faptele şi gîndurile mele pe care le-am arătat în toate împrejurările, nu numai dinaintea împăratului Rudolf, ci şi înaintea tuturor celor interesaţi; într-aceea, oricine poate fi încredinţat că numai gîndul la cele trebuincioase şi slujba m-au împins spre acele hotărîri pe care le-am luat întru binele obştesc, lucru de care am mai dat socotinţă în mai multe rînduri în convorbiri private. Că lucrurile au ajuns la acest deznodămînt, nu trebuie să vă mire, fiindcă încă din vremea cînd ⟨Mihai⟩ s-a întors de la Praga am întrevăzut ceea ce cu siguranţă avea să se întîmple o dată cu venirea lui. Şi cînd a fost să ne împăcăm, lucru ce s-a petrecut la Caşovia, din felul cum s-a schimbat la faţă cînd ne-am dat mîna şi din tulburarea ce i s-a vădit pe chip, am priceput că umbla cu gînduri rele; aşijderea, după cum n-a mai arătat vreun semn de bucurie cînd ne-am mai văzut, am avut temei să mă tem că în sufletul lui nu erau decît gînduri ascunse, ce-l împingeau spre vreo hotărîre neobişnuită. Bănuielile mele au crescut şi mai mult cînd am priceput trufia lui nesăbuită, care îl făcea să i se pară prea mică, faţă de năzuinţele sale, Ţara Românească; şi tot aşa socotea că împăratul nu merită să se ostenească pentru ţara Transilvaniei, avînd acesta atîtea alte ţări şi provincii peste care

împărăţea. Îmi închipui că vorbele acestea, şi altele la fel, pot să fie înşelătoare, dar cred că nu trebuie să nesocotim faptele, din care poţi să-şi faci o idee şi despre gîndurile sale şi despre ce se ascunde înlăuntrul fiinţei lui, fiindcă ele ies la iveală din epistolele scrise de valah lui Ibrahim paşa [1], epistole pe care-a pus mîna principele Sigismund; în epistolele cu pricina îl ruga pe sus-numitul paşă să-i trimită oarece ajutor spre a recăpăta Transilvania, făgăduindu-i acestuia să-i închine Transilvania şi să i-l aducă pe Basta prins dinainte. A scris multor cetăţi, şi cu deosebire secuilor, spre a le cîştiga încrederea. A dat poruncă să se facă strînsură de oaste. Mai făgăduieşte să lase să fie prădată ţara pînă înspre hotarul cu Ţara Românească, şi nimicită, nu din altă pricină decît că voia să se întîlnească cu oamenii săi în cetatea Făgăraşului, într-astfel încît noi să nu-i mai putem ţine calea cu oastea noastră. Poruncile deja le-a dat, pregătirile sînt făcute, oastea e gata de luptă, iar vremea e tocmai potrivită pentru aşa faptă; şi spre a putea săvîrşi toate acestea, a hotărît ca în ziua următoare să plece. Ştiu că orice pricină, vorbă chibzuită ori rugăminte făcute pentru a-l abate pe valah de la hotărîrea sa n-au nici un preţ; iar dacă nu este împiedicat să plece, tot ce a hotărît, în înţelegere cu mulţi transilvăneni, pentru că reuşise să cîştige inimile multor unguri, va izbuti să ducă la îndeplinire fără mare greutate. Forţele noastre sînt foarte slabe; ajutoarele întîrzie; iar împăratul este ocupat cu alte griji. Eu dar, văzînd cu îngrijorare că pot fi atacat de rivalii şi duşmanii mei, fiindcă puteam folosi ura unora drept un fapt public, şi că, din această pricină mă vedeam înconjurat mai mult de mînia lor decît de buna chibzuială, am socotit să vă dau de ştire de toate acestea, pentru ca aflînd de ele, să găsiţi cu înţelepciunea ce vă este proprie vreun mijloc să-l împiedicăm ⟨pe valah⟩ să-şi ducă la îndeplinire gîndurile, şi să binevoiţi a mi-l arăta, spre a ne apăra de uneltirile sale. Într-astfel să facem ca ceea ce cu atîta trudă şi chin am dobîndit, să nu pierdem datorită lipsei de chibzuinţă şi de grijă.

---

[1] În legătură cu controversata scrisoare a lui Mihai către Ibrahim paşa (publicată în Hurmuzaki, IV, 1, p. 278—279, doc. CCXXXIII), vezi bibliografia aferentă: N. Iorga *Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul?*, Acad. Rom., Mem. Secţ. Ist., Seria a III-a, t. XI, Buc., 1929, p. 1—22; S. Dragomir, *Încă ceva despre scrisoarea apocrifă a lui Mihai Viteazul*, în *Închinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani*, Cluj, 1931, p. 143— 152.

307 **1601 septembrie 3, Praga**

Señor, A los 18 del passado escrivì a Vuestra Magestad el successo que Jorge Basta tubo con el Transilvano. Agora dico a Vuestra Majestad que andando hallando aquella provincia y procurando descuvrir el Batori, que dizen está escondido en ella, tubo algunas difidencias de las pláticas del Walaco, de las quales resultó lo que verá Vuestra Magestad por la relación que va con ésta, que haze un gentilhombre milanés fidedigno que se halló en el caso, que el correo que despaché sobre ello Jorge Basta no a llegado, por donde se cree que en el camino le habrán muerto. La acción de Jorge Basta a sido muy de hombre, y lo que verdaderamente ha allanado la Transilvania: y aunque yo espero más particular relación, quando lleguen sus cartas, todavía he querido ymbiar esta a Vuestra Magestad. Cuya cathólica persona Nuestro Señor guarde. De Praga, a 3 de Septiembre 1601.

Don Guillén de San Clemente

Ciorănescu, *Documente*, p. 199—200, doc. CDVII; Archivo General de Simancas, Sección de Estado, legajo 707, Alemania.

Sire, în 18 ale lunii trecute am scris Maiestăţii voastre despre biruinţa pe care Gheorghe Basta a cîştigat-o asupra transilvăneanului. Acum dau de ştire Maiestăţii voastre că pornind să ia în stăpînire acea provincie şi voind a-l afla pe Báthory, despre care se zice că s-ar ascunde acolo, Basta ar fi avut nişte bănuieli, în ce-l priveşte pe valah, din care pricină s-a petrecut ceea ce Maiestatea voastră va afla din relatarea care o însoţeşte pe cea de faţă, şi pe care o va înfăţişa un gentilom milanez de încredere ce a fost de faţă la toată întîmplarea, fiindcă curierul pe care l-a trimis Gheorghe Basta nu a sosit, pricină pentru care se crede că ar fi fost omorît pe drum. Acţiunea lui Gheorghe Basta a fost în adevăr bărbătească, şi a potolit lucrurile în Transilvania; şi deşi trag nădejde să capăt veşti mai amănunţite, atunci cînd vor sosi şi scrisori, totuşi am vrut să trimit această primă ştire Maiestăţii voastre preacredincioase, pe care Dumnezeu să o aibe în pază. Din Praga, la 3 septembrie 1601.

Don Guillén de San Clemente

308 **1601 septembrie 8, Praga**

Rudolphus etc.,

Spectabiles generosi, fideles dilecti. Audiueramus iam ante q⟨uam⟩ praeclare v⟨est⟩ram in nos fidem testati fueritis et sanis consiliis locum dederitis ut ad nostram vos protectionem converteretis. Quos vero interea acciderit, ut Michael, Valachiae Vaivoda, interimeretur, suspicamur fieri posse v⟨est⟩ros vestrorumq⟨ue⟩ ut animos ea fama rei novitate percellat. Quamobrem faciendum nobis duximus ut fideles nobis dilectos Aloysium Radibradium et Petrum Armenum, istis in locis iam ante versatos, ad vos animandos et gratiae nostrae securos redendos, ilico mitteremus. Qui, quid in mandatis habeant, cum vobis, sive coniunctim, sive separatim, exponent, fidem illis haberi vobisque certo persuasum cupimus, ita nos benigne in vos inclinatos esse, ut quicquid commoditatibus vestris augendis sedibusque vestris defendendis opportunum fore existimemus, singulari clementia et affectione suscepturi simus. Quemadmodum plenius vobis dictus Radibradius et Petrus Armenius exponent. Ceterum gratiam vobis n⟨ost⟩ram amplissime offerimus. Dat⟨um⟩ Pragae, 8 septemb⟨ris⟩, A⟨nno⟩ 1601.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 745—746; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei, Karton 86, f. 281—282; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1231, doc. MDCCXI.

Rudolf etc.,

Cinstiţi şi iubiţi credincioşi. Auziserăm cît de minunat v-aţi dovedit a voastră credinţă faţă de noi şi cîtă importanţă aţi dat în cumpănitele ⟨voastre⟩ adunări ca să vă întoarceţi sub proteguirea noastră. Apoi, deoarece s-a întîmplat ca Mihai, voievodul Ţării Româneşti, să fie ucis, ne gîndim că s-ar putea întîmpla ca acea veste despre un lucru ⟨atît de⟩ neobişnuit să vă tulbure sufletele voastre şi alor voştri. De aceea am hotărît că este de datoria

noastră să trimitem acolo pe credincioşii noştri iubiţi Aloisiu Radibrat şi Petru Armeanul, care au mai fost şi înainte prin aceste locuri, ca să vă îmbărbăteze şi ca să vă asigure de milostivirea noastră. Aceştia, ce porunci au vă vor înfăţişa vouă, fie tuturor la un loc, fie separat şi dorim să aveţi încredere în ei şi să vă convingem că noi cu atîta bunăvoinţă am vegheat asupra voastră, încît socotim că orice ar putea fi spre sporirea foloaselor voastre şi spre apărarea lăcaşurilor voastre vă vom sprijini cu osebită bunătate şi dragoste, după cum vi le vor înfăţişa mai pe larg zisul Radibrat şi Petru Armeanul. În rest, vă acordăm şi pe mai departe întreaga noastră milostivire. Dată la Praga, 8 septembrie, anul 1601.

309 **1601 septembrie 8, Praga**

Rudolphus etc.,

Mag⟨nifi⟩ci, fideles, dilecti. Quo loco in patriam v⟨est⟩ram sitis, apud alios populares v⟨est⟩ros quantum exemplo vestro queatis, cum non ignoremus, has ad vos, per fid⟨elem⟩, n⟨obis⟩ dil⟨ectum⟩ Aloysium Radibrad et Petrum Armenum, quibus vos animemus, scribendas, iisq⟨ue⟩ quid n⟨ost⟩ro nomine vobis significarent, iniungendum duximus. Ut itaq⟨ue⟩ fidem iis habeatis et laudabilem erga nos animi vestri devotionem et in Rempublicam Christianam zelum, nobis praeclaris testimonijs praedicatam, hoc potissimu⟨m⟩ tempore magis magisque ostendatis, benigne petimus. Vobisq⟨ue⟩ gratiam n⟨ost⟩ram clementer offerimus. Datum Pragae, 8 septemb⟨ris⟩, A⟨nno⟩ 1601.

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 231, c. 747; Haus-, Hof-und Staatsarchiv Wien, Türkei, Karton 86, f. 283; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1 230, doc. MDCCCIX

Rudolf etc.,

Iubiţi şi măriţi credincioşi. Deoarece nu nesocotim ce rang aveţi voi în ţara voastră şi cîtă putere aveţi, prin a voastră pildă, în faţa celorlalţi concetăţeni ai voştri, am hotărît să vă trimitem această scrisoare prin iubitul nostru credincios Aloisiu Radibrat şi Petru Armeanul, care să vă dea curaj, şi, prin ei, ce anume să vă înştiinţeze în numele nostru. Vă cerem, cu bunăvoinţă, să aveţi încredere în ei şi să vă dovediţi, mai cu seamă în aceste vremuri, credinţa demnă de laudă a sufletului vostru faţă de noi, dovedită nouă prin osebite mărturii, precum şi rîvna faţă de creştinătate. Vă dăm, cu bunăvoinţă, milostivirea noastră. Dată la Praga, 8 septembrie, anul 1601.

310 **1601 septembrie 9, Praga**

Rudolphus etc.,

Mag⟨nifi⟩ce. Mittuntur in Transilvania⟨m⟩ et in Valaciam iussu nostro fideles nobis dilecti Aloysius Radibrad et Petrus Armenus, ut, cum in illis provinciis antehac diu multumq⟨ue⟩ versati, ibidemq⟨ue⟩ noti sint, oopportunis incolas officiis in obedientia nobis debita confirment quaeq⟨ue⟩ ipsis a nobis iniuncta fuerint, fideliter exequantur. Qua in re ut auctoritate ipsis

tua adiumento sis, benigne cupimus, inclinatissimumq⟨ue⟩ erga te affectum gerimus. Dat⟨um⟩ Pragae, 9 septembris, A⟨nno⟩ 1601.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 231, c. 749; Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien, Türkei, Karton 86, f. 285; Hurmuzaki, XII, 2, p. 1232, doc. MDCCCXIV.

Rudolf etc.,

Mărite! Sînt trimiși în Transilvania și Țara Românească, din porunca noastră, iubiții credincioși Aloisiu Radibrat și Petru Armeanul, deoarece și înainte vreme au umblat mult în acele provincii și pentru că sînt și cunoscuți acolo, ca prin slujbele lor credincioase să-i întărească pe locuitori în cuvenita supunere față de noi și să împlinească toate cele încredințate de noi. Dată fiind această situație, cu bunăvoință dorim ca, potrivit autorității tale, să le fii de ajutor și-ți purtăm preaproteguitoare afecțiune. Dată la Praga, 9 septembrie, anul 1601.

311 **1601 septembrie 12, Constantinopol**

1601 September 12, Constantinople

Right Honorable. Fourteene dayes past myn e advised your Honour how Maximillian together with Michaell had geven Sigismondus the overthrowe and were entered into Transilvania. Sence yt ys confyrmed (except Maximillian his enterance), who rested without upon the confines, doubting of the people their consents or some other cause, and in his place sent Georgio Basty, betwene whom and Michaell (as the advise ys nowe comen) happened a greate difference whteher should be cheife Governor, and as Michaell was asleepe in his pavillion Basty besett him round about and slewe him, the manner whereof and cause of the difference ys yet so uncertaine until further and more perfect advise that I thincke yt not fytt to trouble your Honour therewith untill my next. It ys iudged to be the Emperor his owne practize, doubting of Michaell his fidellity, lest he should, being setled againe in the contrey, patronize himself thereof, or make agreement with the Turke and so thrust him cleane out. Sigismondus resteth in Bugdania and dare not retorne into Powland, having greatly incurred the displeasure of the King of Poland, who after his departure by some agreement of entreaty of the Emperor had commannded him that until further advice he should not enter into Transilvania nor goe forward in any agreement with the Turke, which commaunde he obeyed not by the counsell of the greatt Chauncellor auncient enemy to the howse of Austria [...].

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Anglia, r. 467, c. 101; Public Record Office, London, State Papers, S.P. 97/4, f. 144; Tappe, *Documents*, p. 143, doc. 216.

1601 septembrie 12, Constantinopol

Excelență. Acum 14 zile am informat pe Excelența voastră cum Maximilian împreună cu Mihai l-au înfrînt pe Sigismund și au intrat în Transilvania. De cînd a fost adeverită această știre, afară doar de venirea lui Maximilian, care a rămas la hotare, îndoindu-se de credința poporului ori din alte

pricini şi l-a trimis în locul lui pe Gheorghe Basta, între acesta şi Mihai (aşa cum a venit acuma ştirea), s-a iscat mare sfadă care din ei să fie guvernator suprem şi, pe cînd Mihai dormea în cortul său, Basta l-a încercuit şi l-a sugrumat; felul şi pricina acestei gîlcevi sînt încă necunoscute, şi pînă ce nu vom căpăta o ştire mai nouă şi mai sigură cred că nu trebuie să o mai tulbur pe Excelenţa voastră cu alte rapoarte. Se socoteşte că această faptă este o uneltire a împăratului, care se îndoia de credinţa lui Mihai şi de teamă ca acesta, odată reaşezat în scaunul ţării, să nu prindă curaj pentru alte isprăvi sau să cadă la învoială cu turcul, s-a văzut astfel silit să-l piardă. Sigismund se află tot în Moldova şi nu îndrăzneşte să se întoarcă în Polonia, întrucît a stîrnit prea mult supărarea regelui Poloniei, care după plecarea lui, înduplecîndu-se la stăruinţa împăratului, i-a poruncit ca, pînă la o nouă hotărîre, să nu intre în Transilvania şi nici să ajungă la vreo înţelegere cu turcul; poruncii acesteia el nu i-a dat însă ascultare, la povaţa marelui cancelar, vechi duşman al Casei de Austria [...].

312 **1601 septembrie 15, Veneţia**

El sábbado en la noche, hay ha 8 días, con el ordinario de Vienna y Gratz túvimos el aviso contenido en esse otro papel, de la muerte del Michael Vayvoda de Vallachia; y llegó tan tarde que no lo pudo embiar a Vuestra Magestad con el de Milán, porque era ya partido. Ha sido una tragedia de las más extrañas que se han visto en muchos años como lo ha sido todo la discurso de su vida, que no haviendo passado de 43 y nascido él tan baxamente, que más de los 9 se sustentó con una taberna y vendiendo agua ardiente en Constantinople [1], en los últimos se dió tan buena priessa a valer, que no contentándose con el estado de Valachia y la merced que le havía hecho el Emperador, quería también el de Transylvania por ruynes artes, lo que le ha costado tan caro como se vee per essa relación.

Ciorănescu, *Documente*, p. 200, doc. CDVIII; Archivo General de Simancas, Secretaria de Estado, legajo K 1677, Venecia.

Sîmbătă seară, acum 8 zile, am primit prin curierul de la Viena şi Graz ştirea despre moartea lui Mihai, voievodul Ţării Româneşti; a sosit însă atît de tîrziu, încît n-am mai putut să o trimit Maiestăţii voastre prin curierul pentru Milano, care plecase deja. A fost o tragedie din cele mai nemiloase care s-au văzut de-a lungul atîtor ani, cum a fost de altminteri tot şirul vieţii sale: căci nu trecuse de 43 de ani şi măcar că naşterea îi fusese umilă şi vreme de mai bine de 9 ani trăise ţinînd o cîrciumă şi vînzînd rachiu la Constantinopol [1], în ultimii ani pusese atîta rîvnă să-şi arate virtuţile, încît ajunsese să nu se mai mulţumească cu Ţara Românească şi cu onorurile ce i le dăduse împăratul, ci voia pe căi meşteşugite să dobîndească şi Transilvania, care lucru l-a costat atît de scump, precum se poate vedea din avizul ce-l veţi primi.

[1] Afirmaţii fanteziste, puse în circulaţie de duşmanii lui Mihai.

1601 September 26, Constantinople

Right Honorable. My last promised to advise your Honour at lardge of the death of Michaell and the manner of the difference betweene him and Basty, which ys now referred not to be don by Basty but shott in the heed from a castle that would not render, wherein was deteyned his wyef and chileren; by whose death the people are become more unwilling to take the protection of the Emperor, fearing him more than the Grand Signor [1], and expect dayly the retorne of Sigismondus with aide to dryve out the Emperor his forces.

Arh. St. Buc., Colecția microfilme Anglia, r. 467, c. 107; Public Record Office, London, State Papers S.P. 97/4, f. 146; Tappe, *Documents*, p. 143—144, doc. 217.

1601 septembrie 26, Constantinop

Excelență. În ultimul meu ⟨raport⟩ făgăduisem să informez pe Excelența voastră pe larg despre moartea lui Mihai și despre felul în care s-a stîrnit vrajba dintre el și Basta; omorul se spune acum că nu a fost săvîrșit de Basta, ci că a fost împușcat în cap dintr-o fortăreață care nu se preda și unde erau închiși soția și copiii lui; moartea lui a făcut norodul și mai nedoritor să accepte cîrmuirea împăratului, temîndu-se de el mai mult decît de sultan [1], și de aceea așteaptă zilnic întoarcerea lui Sigismund cu ajutoare ca să respingă oastea împăratului.

---

[1] Manuscrisul cuprinde „10", cifrul pentru „împărat", probabil o greșeală pentru „100" cifrul pentru „sultan" (nota lui Tappe).

314 **1601 octombrie 24, Constantinopol**

1601 October 24, Constantinople

[...]. By thes means the Emperor houldeth Transilvania quietly, which is the chieffe of his good fortunes this yeare, and wilbe able to mainetaine yt, if there grow a freindshipp and agreement (as it is thought will) betwene him and the King of Poland, who lately complayneth of the unfaithfulnes and little regard the Grand Signor hath of his promise, made with him in his last capitulations concerning the placing of Princes in the 2 Provinces of Bugdania and Wallachia confyneing upon Powland [1], which was that the King of Poland should place in them what Governor he liked, paying the ordinary tribute to the Grand Signor and acknowledging him their Prince, upon which agreement was placed in Wallachia one Simeon Voyvoda, brother to the Prince of Bugdania, likewise seeted there at the intercession of the King of Poland; which Simeon brought with him into that contrey many Pooles for his counsell and cheffe ministers, which much greived and oppressed the people of the contrey, for which they rose and drave him out, complayning to the Grand Signor of the iniuries and oppression don them, requyring of him a new Prince to be sent them of their owne Nation or ells they should be forced to take the protection of the Emperor or some other. Whereupon he sent them a youth, the sonne of one Michney, sometyme their Prince, who departed 2 dayes

past, and sence advise is commen that the said Simeon is retorned into Wallachia with 5,000 Pooles, besids the ayde his brother the Prince of Bugdania geveth him, and that they have order to withstand the newe Prince or any other that shalbe sent by the Grand Signor, which ys iudged wilbe a cause of breach betweene them. The Grand Signor, misdoubting the same, hath sent a Chouse to the King of Poland ti excuse himself, sayeng he could do no les then give them a Prince or suffer them to rebell throwghe the greate oppressions of the said Simeon, whom in freindshipp ought to be castigated by him and not mayneteyned with other kind entreates, which some thincke will pacify and content him [...].

Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 103; Public Record Office, London, State Papers, S.P. f. 148— 149; Tappe, *Documents*, p. 144— 145, doc. 218.

1601 octombrie 24, Constantinopol

[...]. Prin asemenea mijloace împăratul stăpîneşte în linişte Transilvania şi lucrul acesta este cea mai de seamă izbîndă a sa din acest an; şi o va putea păstra dacă va spori prietenia şi înţelegerea (ceea ce se crede că se va întîmpla) între el şi regele Poloniei, care în ultima vreme se plînge de neloialitatea şi nerespectarea de către sultan a făgăduielii pe care i-a făcut-o în ultimile capitulaţii privind numirea de domnitori în cele două provincii, Moldova şi Ţara Românească, cea care se mărgineşte cu Polonia [1], ceea ce însemna ca regele Poloniei să pună în ele ce guvernator doreşte, plătind tributul obişnuit sultanului şi recunoscîndu-l drept suveran al lor; pe temeiul acestei înţelegeri a fost numit în Ţara Românească un anume Simion voievod, fratele domnului Moldovei, aşezat şi el în scaun tot prin mijlocirea regelui Poloniei, şi care Simion a adus cu el în acea ţară mulţi poloni, şi ca sfetnici ai lui şi ca dregători, care au nemulţumit şi au împilat norodul ţării; din această pricină locuitorii s-au răzvrătit şi l-au izgonit, plîngîndu-se sultanului de nedreptăţile şi oprimarea la care fuseseră supuşi, şi cerîndu-i să le fie trimis un nou domnitor de un neam cu ei pentru că, de nu, vor fi siliţi să accepte protecţia împăratului sau a altcuiva. La care, el le-a trimis un tînăr, fiul unui anume Mihnea, cîndva domnitorul lor, care a plecat acum două zile şi de atunci a sosit ştirea că numitul Simion s-a înapoiat în Ţara Românească cu 5 000 poloni, în afară de ajutorul dat de fratele său, domnul Moldovei, şi că a dat poruncă norodului să se împotrivească noului domn sau oricui altcuiva care va fi trimis de sultan, lucru ce se socoteşte că va fi pricină de învrăjbire între ei. Sultanul, temîndu-se de acelaşi lucru, a trimis un emisar regelui Poloniei ca să se dezvinovăţească spunînd că nu poate decît să le dea un domnitor sau să le îngăduie să se răzvrătească împotriva împilărilor numitului Simion care, dată fiind prietenia dintre ei, ar trebui să fie certat straşnic de rege şi nu oblăduit cu feluri de rugăminţi, care cred unii că îl vor potoli şi mulţumi [...].

[1] Confuzie generată de frecventa folosire de către polonezi a toponimului Valahia pentru Moldova.

POSTFAȚĂ.
ANALIZA RECEPTĂRII MENTALE

Înțelegerea trecutului este, dincolo de orice considerații teoretice, un efort de recuperare de maximă generalitate. Refuzînd uitarea, tinzînd să ofere nu doar o imagine, ci și o explicație a devenirii umane, demersul intelectual implicat de cunoașterea istorică configurează o modalitate de percepție a lumii, care are la bază o triplă necesitate: „cea a cunoașterii globale; cea a transcendenței faptelor, și deci a unei explorări a profunzimilor, pînă la ceea ce s-ar putea numi eternul istoric; înțelegerea, în fine, a mecanismelor care compun creația umană, această știință a lui *cum* operele, evenimentele, oamenii sînt ceea ce sînt, respectiv componentele, articulațiile, ritmurile structurilor dinamice care înfăptuiesc istoria. Fiecare dintre aceste necesități impune mentalul colectiv" [1]. O viziune, așadar, care nu este doar descriptivă, ci și hermeneutică, pentru că asimilează lumea, transformînd-o într-un text, adică într-o informație fixată într-un mod determinat, care, la rîndul ei, este introdusă în memoria colectivă [2]. A descifra, în această perspectivă, structurile evoluției istorice, implică descoperirea unei complexe ierarhii de planuri referențiale prin care istoria și, concomitent, înțelegerea ei se ordonează după un model construit în jurul „omului concret", al cărui „utilaj mental" [3] (cu reflexul său socializat „mentalul colectiv") conține depozitul de sensuri care dirijează acțiunile umane. Un prim-plan referențial este cel al nivelelor temporale, în funcție de care restituirea unei epoci ori a unei civilizații, nemaifiind o simplă istorie exemplară, se face prin legarea omului de mediul care îl înconjoară și de structurile sociale în care este inclus [4]. Un altul este reprezentat de codurile culturale, raporturile stabilite (de tipul oralitate — scris, cultură savantă — cultură populară, experiență — imaginar etc.) fiind menite, prin corelarea lor cu nivelele temporale, să restituie structurile de profunzime ale istoriei umane, motivațiile devenirii, în cele din urmă modul în care se produce transferul realității obiectuale în informație codificată.

Inserînd deci un eveniment în multiple planuri referențiale, putem obține, printr-o analiză concentrică, o imagine mult mai concludentă și, în

---

[1] Alphonse Dupront, *D'une histoire des mentalités*, in „Revue roumaine d'histoire", IX, 1970, 3, p. 382.

[2] Cf. I. Lotman, *Studii de tipologie a culturii*, București, 1974, p. 21.

[3] Pus în circulație de Lucien Febvre *(Histoire et psychologie*, Paris, 1938), termenul acesta a devenit un concept fundamental în gîndirea școlii franceze a istoriei mentalităților grupate în jurul revistei „Annales"; v. în acest sens referirile sintetice și bibliografia esențială la Alexandru Duțu, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, București, 1982, passim.

[4] Extrem de operantă, distincția efectuată de Fernand Braudel în timpul istoriei a celor trei nivele temporale („un temps géographique, un temps social, un temps individuel") a redimensionat funcția evenimentului, instaurînd, în același timp, o metodă de cercetare care pornește de la înțelegerea istoriei în perspectiva „duratei lungi", cf. F. Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II*, 2e éd., Paris, 1966, vol. I, p. 16—17.

ultimă instanță, mai adevărată a fenomenului respectiv, pentru că această inserție, operînd concomitent sincronic și diacronic, îi pune în valoare întregul cumul de sensuri, dintre care multe ocultate. „În acest fel, orice eveniment poate fi apreciat în mod diferit în funcție de împrejurarea dacă el este pur și simplu un fapt al vieții materiale (un non-semn), sau dacă are în plus un sens social (de semn)" [5].

Dacă înscrierea în această ordine de referințe se impune cu necesitate, urmînd a restitui evenimentului întreaga sa arie polisemică, ne vedem ajunși în fața unui imperativ absolut: acela de a revela funcția totalizatoare a documentului ca înscris, întreaga sa semnificație iconică, în perspectiva a ceea ce se cheamă semantică istorică. Ajungem astfel la „o investigație a sensurilor lexicale ale trecutului, o analiză a mecanismului informației în funcție de producător, document, destinatar, o descriere a comunicării, ținînd seama de densitatea duratei" [6]. Se pot astfel decela acele nivele constitutive ale unei viziuni colective a lumii, matricele epistemice ale unei epoci, înțeleasă în organicitatea ei [7].

★

Care sînt, așadar, aceste matrice epistemice care guvernează un fenomen atît de complex cum este acela al impactului Europei cu Orientul musulman la sfîrșitul secolului al XVI-lea? Analiza structurilor spațio-temporale, a codurilor informaționale induse la dimensiunile timpului social, configurează un prim-nivel referențial, dominat de antinomii stratificate. Islamul constituie potențial factorul de agresiune împotriva unei Europe care este un spațiu ecumenic, coalizat virtual contra asaltului Semilunei [8]. O simplă înșiruire a redutelor cucerite de imperiul în ascensiune are forța nudă a faptelor: victoriile de la Kossovo (1389) și Nicopole (1396), cucerirea Constantinopolului (1453), prăbușirea Imperiului grec de la Trebizonda (1461), anexarea Lesbosului (1462), masacrul de la Otranto (1480), ocuparea Egiptului (1517) și transformarea Budei în pașalîc (1541), instalarea dominației asupra zonei egeene prin luarea Ciprului (1571), sînt cîteva din etapele care au instaurat, în climatul politico-mental al Europei, ceea ce Jean Delumeau numea „la menace musulmane" [9]. Asumîndu-și funcția ecumenică de coalizare a creștinătății în fața amenințării islamice, papalitatea a conceput, la nivelul unei utopii hiperbolice, planul alungării turcilor din Europa, „echar el Turco de Europa" [10]. Aceasta era menirea proiectelor de legi și cruciade creștine inițiate în a doua jumătate a veacului al XVI-lea, între care cel conceput de Sixt al

---

[5] I. Lotman, *op. cit.*, p. 27.

[6] Louis Trenard, *Histoire et sémantique*, în „Revue des études sud-est européennes", X, 1972, 3, p. 432.

[7] Însumarea acestor structuri de sens definește modelul cultural al lumii propus de o anumită epocă, cf. L. Trenard, *op. cit.*, p. 432–433.

[8] Cadrul general la D. M. Vaughan, *Europe and the Turks. A Pattern of Alliances 1350–1700*, Liverpool, 1954; F. Braudel, *op. cit.*; prezentări sintetice la Al. Randa, *Pro Republica Christiana. Die Walachei im „langen" Türkenkrieg der Katolischen Universalmächte*, München, 1964, p. 57–65; C. Göllner, *Semnificația europeană a luptelor lui Mihai Viteazul în cadrul războaielor turcești din secolul al XVI-lea*, în *Mihai Viteazul. Culegere de studii*, București, 1975, p. 25–28.

[9] Jean Delumeau, *La Peur en Occident (XIVe – XVIIIe siècles). Une cité assiégée*, Paris, 1978, p. 342–355.

[10] În acești termeni definea proiectul papalității ambasadorul Spaniei la Roma, ducele de Sessa y Baena, într-o scrisoare adresată la 19 aprilie 1600 regelui Filip al III-lea, cf. Al. Randa, *op. cit.*, p. 218.

V-lea în 1586 se arăta a fi cel mai ambiţios [11]. La această epocă, Roma, *Kosmosstadt Rom*, după expresia lui Friedrich Heer, prezenta însă paradoxul unei cetăţi universale sprijinită pe un teritoriu care sărăceşte şi devine incapabil să o mai susţină [12]. În consecinţă, apelurile Romei se menţin la nivelul unui programatism de suprafaţă, cu atît mai mult cu cît principalele bastioane ale catolicismului, Imperiul romano-german şi Spania, îşi dispută întîietatea întru apărarea credinţei creştine în limitele unui conceptualism dogmatic, ignorînd cel mai adesea aspectele concrete, în condiţiile în care nu sînt ameninţate direct. Imperiul, angrenat doar în războaie de uzură cu Poarta, este preocupat înainte de toate de instaurarea acelei comunităţi dominate de *pax austriaca*, viziune subsumată conceptului de austriacism, în care coeziunea dogmei primează asupra accidentelor politice [13]. La rîndul ei, Spania, nu doar pentru că este guvernată de Habsburgi, îşi asumă veleitarismul unei monarhii universale, întemeiată pe un concept utopic: *catholicon*, întruchipînd un militantism cel puţin univoc, în măsura în care este îndreptat mai ales împotriva ereziilor din sînul creştinismului, ori, în Lumea Nouă, spre convertirea la dreapta credinţă a „sălbaticilor". Victoria de la Lepanto, din 1571, are din acest motiv mai mult semnificaţia unei impetuozităţi de autodefinire decît valoarea unui act politico-militar cu consecinţe efective. În cadrul unei politici de alianţe conjuncturale, Anglia Elisabetei [14] şi Franţa ultimilor reprezentanţi ai casei de Valois şi a primului Bourbon [15] vor privi cu mefienţă, şi nu doar pe temeiuri religioase, eforturile de cruciadă ale Romei şi partizanilor ei, preferînd unei nebuloase conchiste „ideologice" avantajele mult mai palpabile ale unei diplomaţii cu substrat economic. Nu e mai puţin adevărat că, mai ales spre sfîrşitul secolului, marea ofensivă otomană degenerează într-un şir de războaie de frontieră [16], în care cele două tabere se înfruntă mai puţin de pe poziţii de forţă, cît precumpănitor într-un conflict de întîietate tactică. Reacţia unora din puterile mici sau în devenire ale Europei — ducatele italiene Toscana, Mantova şi Ferrara alăturate Ligii sfinte, Polonia şi Veneţia contrare oricăror participări la acţiunile antiotomane, Rusia, care de-abia în secolul următor, sub Romanovi, îşi va aroga pe deplin menirea de „a treia Romă", aproximativ neimplicată — este o probă în plus că opoziţia creştinătăţii faţă de expansiunea otomană este în epoca în cauză, în linii mari, conjuncturală şi fluctuantă.

Se poate deci vorbi, în condiţiile arătate, de existenţa unui sentiment de insecuritate, a unei temeri că Europa creştină ar fi „o cetate asediată?". Concluzia formulată de majoritatea istoricilor este că acest sentiment a fost

---

[11] „Ein gigantischer Plan" îl caracterizează L. Pastor, *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters*, VIII, Freiburg im Breisgau, 1920, p. 691.

[12] Cf. Jean Delumeau, *Vie économique et sociale de Rome, dans la seconde moitié du XVIe siècle*, I, Paris, 1957.

[13] „Austriacismo, sentimiento de inserción en un orden europeo sustentado por la Casa de Austria [...] los fundamentos de esta comunidad austriaca son: ante todo, la comunidad de fines a servir; la defensa de la fé catolica y de la Iglesia, y el mantenimiento de la tranquilidad europea" (Austriacism, sentimentul inserţiei într-o ordine europeană susţinută de Casa de Austria [...] fundamentele acestei comunităţi austriece sînt: înainte de toate, comunitatea de scopuri care trebuie slujite; apărarea credinţei catolice şi a bisericii, precum şi menţinerea liniştii în Europa), José Maria Jover Zamora, *1653. Historia de una polémica y semblanza de una generación*, Madrid, 1941, p. 161, 169, apud Al. Randa, *op. cit.*, p. 10.

[14] Ludovic Demény, Paul Cernovodeanu, *Relaţiile politice ale Angliei cu Moldova, Ţara Românească şi Transilvania în secolele XVI — XVIII*, Bucureşti, 1974, p. 10—11, 30.

[15] Cl. Rouillard, *The Turk in French History, Thought and Literature*, Paris, 1938, passim.

[16] Paul Coles, *The Ottoman Impact on Europe*, Londra, 1968, p. 88.

real [17] — şi izvoarele documentare aflate în aceste volume stau din plin mărturie —, dar faptul că ameninţarea musulmană a fost resimţită de Europa occidentală doar la nivelul infuzării mentalului colectiv s-a datorat în exclusivitate unei situaţii de o pregnantă relevanţă: în zona contactelor directe dintre cele două tabere, singurele entităţi politice neintrate în sfera suveranităţii otomane, ţările române, cu sprijinul, declarat sau nu, al populaţiilor balcanice, au manifestat o opoziţie constantă, *manu militari*, faţă de agresivitatea expansionistă a Semilunii. Căci dacă, în Europa, au fost indiferenţi la pericolul otoman toţi cei care nu erau direct ameninţaţi de el [18], ţările române, primejduite în însăşi integritatea lor naţional-statală, au compensat prin eforturile lor o întreagă „strategie a absenţei" [19]. Complexitatea acestui fenomen de *menace*, care dă de altfel întregii epoci caracterul ei de structură labirintică, făcînd astfel necesară o analiză a nivelelor de semnificaţii, este conferită de intruziunea sentimentului de teamă obscură în acele straturi ale organismului social care, prin însăşi esenţa lor, erau destinate a realiza transferul informaţional, mediind între un plan al realului obiectiv şi unul al spaţiului de conştiinţă: este vorba, şi mutăm în acest mod investigaţia din planul structurilor spaţio-temporale în acela al codurilor culturale, de reacţia slujitorilor bisericii, *les hommes d'Eglise*, pentru care religia creştină era în pericol [20]. Pentru catolicism, cel puţin în măsura în care militantismul dogmatic era reprezentat de frontul laic, imperial, primejdia cea mai mare izvora din disensiunile care minau ecumenismul, din erezia Reformei. Înfiinţarea în 1540 a Ordinului iezuit şi apoi Conciliul din Trento (1545—1563) marchează două momente importante în declanşarea Contrareformei, care va concentra atenţia Occidentului mult mai mult decît pericolul otoman. Proiectul de cruciadă împotriva Islamului, şi aşa nebulos, era compromis de această atomizare a forţelor, în momentul în care mentalul religios era dominat de ideea că adevăratul duşman nu e Imperiul turcesc, ci Reforma. Curentul subteran, întreţinut de păturile inferioare ale clerului, va inculca treptat marilor mase laice obsesia spaimei de necredincioşi, în asemenea grad încît studierea mentalului colectiv la toate nivelele sale de redundanţă spune mult mai mult despre felul în care este receptat un eveniment din zonele fierbinţi de contact cu otomanii decît analiza înfruntărilor militare pe care acelaşi Occident le avea, sporadic, cu „infidelii". În mod exemplar, ecouri din profunzime răzbăteau în vehemenţa oratoriei pontificale, ilustrînd acele exortaţii (Pius II, Sixt IV, Sixt V, Clement VIII) în care este blamată somnolenţa primejdioasă a unei lumi măcinată de orgolii himerice, ecou al unor întîrziate dispute scolastice întruchipate

---

[17] „Les réussites de la « Renaissance » et la dilatation outre-mer de l'Occident chrétien occultent souvent cette réalité qui a coïncidé avec les deux autres: l'inquiétude provoquée par les succès ottomans. Comparaison significative: entre 1480 et 1609 on a imprimé en français deux fois plus de livres sur les Turcs et la Turquie que sur les deux Amériques" (Reuşitele Renaşterii şi dilatarea peste mări a Occidentului creştin oculteazǎ adesea o realitate care a coincis cu celelalte două: neliniştea stîrnită de succesele otomane. Comparaţie semnificativă: între 1480 şi 1609 s-au tipărit în franceză de două ori mai multe cărţi despre turci şi Turcia decît despre cele două Americi), Jean Delumeau, *op. cit.*, p. 342.

[18] M. P. Gilmore, *The World of Humanism*, New York, 1952, p. 21, apud J. Delumeau, *op. cit.*, p. 347.

[19] În această perspectivă, ni se pare cu totul semnificativă afirmaţia lui F. Braudel, *op. cit.*, vol. II, p. 172: „La Chrétienté méditerranéenne a donc disposé contre l'Islam d'une série de « rideaux », de « fronts » fortifiés, longues lignes défensives derrière lesquelles consciente de sa supériorité technique, elle se sent mieux à l'abri" (Creştinătatea mediteraneană a beneficiat aşadar, în faţa Islamului, de o serie de „perdele", de „fronturi" întărite, lungi linii defensive în spatele cărora, conştientă de superioritatea sa tehnică, s-a simţit mai bine pusă la adăpost).

[20] J. Delumeau, *op. cit.*

simbolic, între altele, de războiul dintre „magistraţi şi vrăjitoare" [21] şi a căror funestă emblemă va fi arderea pe rug a lui Giordano Bruno.

★

În faţa unei Europe incendiate de lupta cu „forţele dezlănţuite ale infernului" [22], se va desfăşura vreme de cîţiva ani o cruciadă menită să amintească Apusului că zidul în faţa păgînătăţii, *gesta pro Dei gloria*, aparţine popoarelor mici, al căror destin este să lupte mereu pentru a-şi apăra fiinţa istorică. „Şi fiind dintr-o ţară aşa de îndepărtată şi necunoscută, nu am pregetat să mă alătur creştinătăţii cu puterile mele şi cu cheltuieli uriaşe, nefiind cunoscut de nimeni, şi nici n-am făcut acestea silit de cineva, ci ca să am şi eu un loc şi un nume în creştinătate am părăsit toate celelalte prietenii ce le aveam" [23]. Dincolo de arhetipul retoric, în scrisorile domnitorului român se regăseşte consecvenţa unui crez politic care înglobează o lucidă strategie: „Să nu dea Dumnezeu ca acei păgîni să învingă, că dacă vor învinge, ei după aceea se vor răspîndi peste tot [...]. Ceea ce am făcut, toate le-am făcut pentru credinţa creştinească, văzînd eu ce se întîmplă în fiecare zi cu bieţii creştini. M-am apucat să ridic această mare greutate cu această ţară săracă a noastră, ca să fac un scut al întregii lumi creştine" [24].

În cadrul demersului analitic pe care ni-l propunem, distingem nivelul „discursului interior" (intenţionalitatea), identificabil în aria constituită de actele emise direct de domnitor, discursul mental primar, care se interferează cu aşa-numitul „discurs public", format de categoria vastă a documentelor în care se vorbeşte despre personaj. Vocea proprie, autoreferenţială (vorbirea despre sine) se împleteşte cu vocea multiplă, referenţială (vorbirea despre altul) configurînd discursul mental, în care putem decela concepte şi imagini dominante, care se află în poziţiile centrale ale discursului şi sînt recurente, revenind cu o insistenţă semnificativă [25]. Aceste concepte dominante, jalonînd gîndirea domnitorului, reprezintă în planul structurilor spaţio-temporale etapele unei acţiuni a cărei finalitate este organizarea politică a spaţiului etnic românesc, din perspectiva unităţii lui materiale şi spirituale. Dată fiind particularitatea analizei noastre — a interpreta, în termenii unei tipologii a culturii, mecanismul semiologic al receptării unui act istoric — nu reluăm aici premisele unei discuţii care a generat o bogată literatură, pentru a dovedi că în acţiunile lui Mihai a precumpănit fie militantismul ideii de cruciadă antiotomană (planul bizantin sau balcanic), fie voinţa autocrată a configurării

[21] Cf. Robert Mandrou, *Magistrats et sorciers en France au XVIIe siècle*, Paris, Plon, 1968.

[22] J. Delumeau, *op. cit.*, p. 354.

[23] Memoriul lui Mihai Viteazul către marele duce de Toscana, Ferdinando de' Medici, în *Mihai Viteazul în conştiinţa europeană*, 1, *Documente externe*, Bucureşti, 1982, p. 644—645; afirmaţii similare în aproape toate scrisorile adresate de voievod principilor apuseni. A se vedea memoriul către împăratul Rudolf II, scrisorile adresate regelui Spaniei Filip III, *op. cit.*, p. 616, 386, 649.

[24] Scrisoarea lui Mihai Viteazul către starostele Cameniţei, Jan Potocki, în 15 iulie 1595, *ibidem*, p. 100. În 27 iulie 1595, Mihai face o declaraţie asemănătoare solului polon Lubeniecki: „Quidquid facio, amore christianitatis facio, ne sanguis Christianorum effundatur", Cl. Isopescu, *Alcuni documenti inediti della fine del Cinquecento*, în *Diplomatarium italicum*, I, Roma, 1925, p. 397; trad. rom. la A. Decei, *Literatura română veche (1402—1647)*, ed. de G. Mihăilă şi D. Zamfirescu, Bucureşti, 1969, II, p. 30. În *Mihai Viteazul*, 1, p. 103, textul polon, după un manuscris din Biblioteca Kornicka.

[25] Al. Duţu, *op. cit.*, p. 81.

unui organism politic coerent în coordonatele unei societăți de tip feudal [26]. Problema, în opinia noastră, nu se pune cu necesitate în termeni dihotomici. Considerăm, de altfel, că relevant nu este elementul de subiectivism pe care îl inducem într-o analiză (căci există aici riscul cantonării într-un psihologism nu întru totul motivabil), ci cîmpul de semnificanți (concepte, imagini, figuri de sens) care se inserează pe paliere mai largi de expresie. Dacă postulăm pertinența unei interpretări prin prisma istoriei mentalităților — cum, de ce cutare eveniment s-a produs și a fost receptat într-un mod și nu într-altfel —, atunci nu trebuie să pierdem din vedere că o atare perspectivă „se situează la punctul de întîlnire al individualului cu colectivul, al timpului lung cu cotidianul, al inconștientului cu intenționalul, al structuralului cu conjuncturalul, al marginalului cu generalul" [27]. Vom identifica, așadar, conceptele-cheie care se găsesc în mărturisirile directe ale domnitorului și se regăsesc, consecutiv, în documentele referitoare la acțiunile lui, pentru a urmări apoi cum acestora li se asociază, în planul „discursului public", imagini și mituri care aparțin mentalității colective.

Că, în esență, finalitatea efortului militar și politic al lui Mihai este organizarea spațiului românesc, din perspectiva unității lui, o dovedesc revendicările formulate în instrucțiunile din 26 ianuarie 1600 pentru solii săi la Praga, banul Mihalcea și vistiernicul Stoica: „pentru această slujbă și nevoință ce se-au nevoit să-i lase Țara Românească și țara Ardealului, să-i fie de moșie lui și cine⟨și⟩ se va ținea den feciorii lui să le fie de moșie" [28]. Această primă cerere are motivații fundamentale: sub raport politic, Transilvania constituia pentru Mihai o entitate distinctă: „Ardealul însă, ce sănt 74 de ani" — din 1526, de la Mohács — „de cănd au fost lepădat de supt curuna țării ungurești și au fost închinat turcilor, iar Mihail Voievod, cu tocmeala lui și cu peire a mulți voinici au luat Ardealul și l-au închinat cistitutului împărat" [29]. Sub raport tactico-militar, Transilvania și Țara Românească formează o pavăză în calea agresiunii otomane: împăratul „și cu svatul împăratului și cu cei 7 herțegi și cu alalți domni creștinești și împreun cu țara Mării lui bine să ia amente și să grijească că Ardealul și Țara Românească în ce loc săntu: tot norocul creștinătății iaste aruncat pre aceasta 2 țără carele săntu baștele, ce se cheam strejile, și apărătură a tot creștinătatea: că Dumnezeu să ferească, de-ară apuca turcul aceste 2 țără, ară fi pieire a toat creștinătatea" [30]. Acest din urmă considerent era formulat de domnitor și în convorbirea cu nunțiul apostolic Germanico Malaspina, în preziua bătăliei de la Șelimbăr: „țara lui și această țară ⟨Transilvania — n.ns.⟩ sînt atît de unite și legate una de alta încît căzînd una, cade și cealaltă și păstrîndu-se una

---

[26] Vezi în acest sens cîteva lucrări de sinteză, care concentrează opiniile exprimate de istoriografia noastră, condensînd în bună măsură și bibliografia aferentă: Ștefan Andreescu, *Restitutio Daciae*, București, 1980, p. 5—31, cu o concluzie de mare pertinență: „Mihai Viteazul în fond este cel dintîi care afirma în chip răspicat și complet chintesența unei *vechi tradiții de gîndire politică românească* (subl. ns.), cristalizată încă din a doua jumătate a veacului anterior, și anume relația obligatorie dintre aplicarea conceptului apărării Europei creștine și realizarea unui bloc unitar din cele trei state din ținutul carpato-danubian"; Nicolae Stoicescu, *Unitatea românilor în Evul Mediu*, București, 1983, p. 44—45 și 155—158; Andrei Pippidi, *Tradiția politică bizantină în țările române în secolele XVI — XVIII*, București, 1983, p. 182—189.

[27] Jacques Le Goff, *Les mentalités : une histoire ambigue*, în *Faire de l'histoire*, sub cond. lui Jacques Le Goff și Pierre Nora, Paris, 1974, III, p. 80.

[28] *Mihai Viteazul*, 1, p. 373.

[29] *Ibidem*.

[30] *Ibidem*.

se păstrează şi cealaltă"[31]. Poziţie întărită de altminteri şi de constatarea evidentă că în timp ce Ţara Românească a fost mereu terenul de confruntare cu trupele turceşti şi tătăreşti, Transilvania a rămas la adăpost de atacurile acestora: „Dar această slujbă a mea ce am făcut-o pentru Ardeal, că mi-am dat ţara mea pradă turcilor şi tătarilor de au luat-o, au prădat-o şi că atîţia ani am stat împotriva turcilor cu oamenii mei şi cu puţinul ajutor al ţării mele, necruţînd niciodată sîngele pentru Ardeal, care fiind sub apărarea mea, întru nimic n-a cunoscut nici o pagubă şi este întreg?"[32].

Ulterior, raţiuni similare îl vor îndemna pe Mihai să-şi contureze tripla revendicare, devenită eşafodaj al „planului dacic": „Maiestatea sa să acorde, pe veci, lui Mihai voievod şi fiului său, Transilvania, Moldova şi Ţara Românească"[33]. În virtutea unui asemenea plan, domnitorul se intitulează în actele interne: „Io Mihail voievod, din mila lui Dumnezeu domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi al Moldovei"[34]. Această voinţă autarhică poate fi interpretată pe două nivele de semnificaţii: unul, prin coroborare cu menţiunea anterioară, dovedeşte că Mihai înţelege să domnească ca suveran ereditar şi absolut[35]. Este nivelul discursului intim. Celălalt ţine de permanenţele mentale, demonstrînd faptul că domnia română rămîne şi la sfîrşitul secolului al XVI-lea şi în cel următor „în axa autocratică a tradiţiei bizantine"[36], structurile autocraţiei bizantine constituind, încă de la întemeierea statelor feudale româneşti, cadrele informative pentru exprimarea independenţei de tip „prenaţional" de stat. Permanenţa acestor structuri bizantine va influenţa palierul receptării, generînd un cod cultural mixt, în care se inserează deopotrivă elemente ritualico-simbolice (moştenite din tradiţia iconicităţii bizantine) şi invariante practicist-raţionale (achiziţie a epocii postrenascentiste).

---

[31] Raportul lui Malaspina către cardinalul Cinzio Aldobrandini, din 14 noiembrie 1599, *ibidem*, p. 278. În acelaşi raport se precizează şi motivul imediat al campaniei împotriva cardinalului Andrei Báthory: „n-a venit din poftă de stăpînire, nici din setea ce ar avea să verse sîngele creştinilor, fiind el numai cu gîndul de a-l vărsa pe al turcilor [...]; că împăratul creştinilor cu 14 scrisori l-a îndemnat şi împins să răzbune jignirile pe care Maiestatea sa le primise de la cardinal şi de la această naţie". Pe deasupra, cardinalul, „de îndată ce a fost ales principe, i-a trimis vorbă să părăsească ţara 〈Ţara Românească — n.ns.〉, pentru că nu-l suferă turcii, şi el, cardinalul, era hotărît să se alieze cu turcii".

[32] Scrisoarea lui Mihai Viteazul către Ieremia Movilă, datată 20 decembrie 1599, *ibidem*, p. 323.

[33] *Ibidem*, p. 549. Vezi şi p. 524, celebra formulare: „Şi hotaru Ardealului, pohta ce-am pohtit Moldova, Ţara Românească". În memoriul din 17 ianuarie 1601 către împăratul Rudolf II, cererea sa se întemeiază pe o motivaţie strategico-politică: „În adevăr, din Ţara Românească şi din Moldova, Transilvania se poate lua uşor", p. 619.

[34] Act de danie din 29 mai 1600 către mănăstirea Agapia, *ibidem*, p. 494. Vezi de altfel volumul XI, seria B, din colecţia *Documenta Romaniae Historica*, p. 530, doc. 384.

[35] Vezi în acest sens şi concluzia lui Gh. I. Brătianu, *Origines et formation de l'unité roumaine*, Bucarest, 1943, p. 155: „Ce n'était donc plus comme condottiere, lieutenant de l'Empereur dans une province qui ne relevait que de lui, mais comme souverain héréditaire qu'il entendait régner en deça et au delà des Carpathes". (Nu în chip de condotier, locotenent al împăratului într-o provincie care depindea numai de acesta, ci ca suveran ereditar înţelegea Mihai să domnească dincoace şi dincolo de Carpaţi).

[36] Valentin Al. Georgescu, *Bizanţul şi instituţiile româneşti pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea*, Bucureşti, 1980, p. 128. „Domnii — subliniază autorul — au tins să fie şi au devenit autocraţi în ţările lor, adică suverani independenţi, oricît de strînse ar fi fost legăturile morale şi spirituale cu alţi monarhi înainte şi după dispariţia *basileus*-ului. Această independenţă va continua şi după 1453 să se înfăţişeze în titulatura domnească de cancelarie ca avînd o confirmare religioasă prin clauza « domn din mila lui Dumnezeu », nu din mila altui suzeran, cum niciodată înainte nu se invocase « mila *basileus*-ului ». Acest suprem raport, direct între domn şi divinitate, care se va menţine chiar după instaurarea suzeranităţii otomane, avea pentru mentalitatea vremii o importanţă care n-a fost şi nu poate fi îndeajuns subliniată" (p. 127).

Structura discursului interior nu este însă univocă, ea nutrindu-se din cîmpuri valorice multiple. Este vorba în speţă de apariţia în planul discursului a conceptului de cruciadă. Această idee, cu funcţie ambivalentă (ea ţine deopotrivă de programatismul politic al voievodului, fiind alimentată de nevoile proprii de apărare, în aşteptarea mereu înşelată a unui ajutor conştient din partea Europei creştine [37], cum şi de curentele subterane care infuzau toate forţele din Balcani ce tindeau spre o *restitutio Imperii* [38]), subzistă în mentalul colectiv, îndeosebi sub presiunea mediului clerical, ca un succedaneu al mitului aristocratic, punînd în lumină o aşteptare milenaristă. Istoriceşte astfel profilată, ideea de cruciadă ţine de durata lungă [39].

Pentru Mihai, renunţarea (strict pragmatică) la planul bizantin nu înseamnă şi abandonarea ideii de cruciadă (care supravieţuieşte la nivel proiectiv), ceea ce presupune că putem induce, în plan conceptual, o omologie funcţională între noţiunea de cruciadă şi cea de creştinătate [40]. În memoriul către Rudolf, domnitorul îşi afirmă adeziunea constantă la „cauza creştinătăţii": „În această ţară ⟨Ţara Românească — n.ns.⟩, aş fi putut trăi liniştit, sigur şi fără nici o frică, dacă nu mă simţeam chemat de credinţa mea faţă de Maiestatea voastră şi faţă de întreaga creştinătate. Eu însă nevrînd să sporesc puterea turcilor prin ostaşii mei, spre distrugerea creştinilor, de bunăvoie m-am arătat gata a lua parte la Liga creştină, fapt prin care mi l-am făcut pe tiran duşman de moarte şi însetat după sîngele meu" [41]. Că este vorba de o permanenţă de gîndire o dovedesc etapele, pe care singur le proiectează, ale acestui plan de cruciadă. La 21 noiembrie 1597, într-o perioadă de relativă acalmie în relaţiile cu turcii, Mihai îi scrie împăratului: „Aş vrea cu ajutorul lui Dumnezeu să încerc în această iarnă o acţiune importantă împotriva duşmanilor, să-i jefuiesc, să le devastez ţara, şi aş vrea să ajung pînă la Constantinopol" [42]. Lui Filip III, regele Spaniei, celălalt contrafort al catolicismului, îi anunţă la 2 februarie 1600: „Eu dar, cîtă autoritate, forţă şi putinţă am, cu mare zel am să le pun întru întreg folosul şi priinţa creştinătăţii, şi în scurtă vreme cu sprijinul Maiestăţii voastre şi al principilor creştini nu am să preget ca, trecînd Dunărea, să lovesc nu numai ţinuturile mărginaşe, ci chiar Constantinopolul, inima Imperiului turcesc, din care faptă se poate arăta pentru creştinătate nu doar creşterea nemăsurată, ci pace şi siguranţă veşnică" [43]. Şi, în fine, ca un corolar al ideii de cruciadă, trimiţînd direct spre experienţa istorică medievală, apare mitul recuceririi Ierusalimului, în scrisoarea trimisă la 31 martie 1601, din Praga, tot regelui Filip III: „Mă mîhneşte numai că nu am puteri cuvenite pentru asemenea mare trebuinţă; nădăjduiesc cu ajutorul lui Dumnezeu cel necuprins, cînd n-or să-mi mai lipsească aceste puteri, să văd gloriosul stindard al sfintei cruci triumfînd

---

[37] Gh. I. Brătianu, *Originile şi formarea unităţii româneşti*, Bucureşti, 1942, p. 27.

[38] A. Pippidi, *op. cit.*, p. 186.

[39] A. Dupront, *op. cit.*, p. 402.

[40] Vezi în acest sens consideraţiile lui Mihai Berza, *Mihai Viteazul şi unirea ţărilor române*, în vol. *Pentru o istorie a vechii culturi româneşti*, Bucureşti, 1985, p. 51: „De evul mediu ţine şi rolul efectiv pe care-l are în gîndirea sa ideea de creştinătate, căreia începea să i se ofere, ca succedaneu, aceea de Europă, dar care era încă larg folosită de puterile europene şi de imperiu în primul rînd ca mască a ţelurilor lor politice. Evident că Mihai o foloseşte atît de larg drept justificare a mobilurilor acţiunii sale, ca pe un mijloc de a stabili un limbaj comun, dar se simte bine că pentru el această formă tradiţională de solidaritate este încă o realitate vie, după cum e limpede că prin aceasta Mihai îşi exprima convingerea profundă că valoarea acţiunii sale militare şi politice era una de interes general, de interes european, am spune astăzi".

[41] *Mihai Viteazul*, I, p. 616.

[42] *Ibidem*, p. 172—173.

[43] *Ibidem*, p. 386—387.

chiar peste zidurile și turnurile cetății Constantinopol, ba încă și în Cetatea Sfîntă"[44].

Toate aceste mărturisiri de intenții sînt însoțite, în paralel, de o lucidă apreciere a necesității coalizării forțelor, voievodul realizînd, în mod exemplar, că acțiunile sale vor avea o pondere limitată dacă nu vor fi urmate de o concentrare a atacurilor venind din partea tuturor participanților la Liga creștină. Este acea „așteptare mereu înșelată" care îi va da conștiința amară a singularității actului său: „Căci niciodată nu va fi mai ușor decît de astă dată să putem să-l zdrobim pe vicleanul dușman pînă la capăt, numai dacă ați voi să ne sprijiniți cu trupe auxiliare. Eu firește, cu toate că doresc peste măsură să mă năpustesc iarăși asupra dușmanului, socotesc totuși că trebuie așteptat ajutorul celorlalți creștini. Iarăși și iarăși vă rugăm stăruitor să vă îndurați de treburile creștinești și să stingeți focul care arde peretele vecinului, înainte ca el să ajungă la voi", scria voievodul încă la 12 septembrie 1595 castelanului de Lvov, Stanislaw Zolkiewski[45]. Este o asumare a unicității ieșită din tradiția medievală a cavalerului *sans peur et sans reproche*, sau, altfel spus, o conștiință a jertfei în absolut: „căci făgăduiesc să dau prin înseși faptele mele un asemenea răspuns bunătății și îndurării Sanctității voastre, încît nu vă veți căi nicicînd că m-ați ocrotit și m-ați proteguit ca pe un fiu al vostru"[46]. Chiar inflexibilului său dușman, generalul imperial Gheorghe Basta, îi scrie la 27 septembrie 1600: „Chiar dacă ar fi să pierd totul, nu vreau să-mi pierd sufletul prin trădarea creștinătății"[47]. Iar împăratului Rudolf II îi mărturisește cu un accent tragic: „Din pricina credinței mele față de creștinătate, am ajuns să nu am nici atîta pămînt cît să pun un picior"[48]. În fine, într-o circularitate recurentă, apare în memoriul către marele duce de Toscana toposul medieval al faimei în posteritate, ca valoare proiectivă a unei acțiuni ancorate în imediat: „Avînd eu dorința fierbinte să aduc la cunoștința voastră într-un fel oarecare muncile și ostenelile îndurate de mine cît am fost în Țara Românească și aiurea, fiind îndemnat de o rîvnă lăuntrică să fac fapte care să se înalțe întru lauda lui Dumnezeu, în slujba creștinătății, iar la urmă să pună cu cinste un capăt ostenelilor mele și să ne aducă un nume veșnic după moarte, deci încrezîndu-mă în binevoitoarea milă a voastră, mi s-a părut că nu vă va fi spre greutate plăcerea și prilejul de-a le vedea pe toate"[49].

Secvențele acestea, decupate dintr-un discurs de maximă coeziune interioară, ne îndreptățesc să formulăm o primă concluzie: planul discursului intim este constituit din unități de sens care țin în egală măsură de realul imediat și de nivelele lui proiective. Acest din urmă palier denotă „durata lungă", atîta timp cît structurile sale mentale sînt impregnate de simboluri

---

[44] *Ibidem*, p. 649.

[45] *Ibidem*, p. 120.

[46] Scrisoare a lui Mihai către papa Clement VIII, din 3 iulie 1597, în volumul de față, p. 143–144.

[47] *Ibidem*, p. 321.

[48] Scrisoare din 17 ianuarie 1601, *ibidem*, p. 409.

[49] *Ibidem*, 1, p. 635.

cu funcţie modelatoare [50] şi de mituri. Analiza discursului public ne va permite să descoperim ce şi cît anume din elementele nivelului autoreferenţial transpare în conştiinţa unei colectivităţi determinate, al cărei mental distorsionează, în procesul comunicării, segmentele primare.

Organizarea culturii pe nivele ierarhice [51] — în funcţie de care putem distinge, în esenţă, o cultură savantă şi o cultură populară [52] sau o cultură scrisă şi una orală —, precum şi funcţionarea ei ca sistem modelator (cultura construieşte un model al lumii şi implicit îşi construieşte propriul ei model [53]), impun o clasificare a sistemelor de culturi potrivit unor coduri specifice. Epocii pe care o analizăm îi corespunde, din acest punct de vedere, un model cultural mixt: el este configurat de încercarea de reînviere a simbolismului evului mediu, ce se întemeia pe separarea esenţei reale a fenomenelor de esenţa lor ca semne, prin demersurile gîndirii teologico-filozofice specifice barocului, la care se adaugă un practicism raţional în care semnificaţia simbolică este dată la o parte. Astfel, dacă societatea medievală era o „lume a formelor închise" [54], ordonată de structura invariabilă a celor 3 ordine: preoţii, războinicii, ţăranii [55], societatea aristocratico-ţărănească [56] a epocii postrenascentiste este dominată de o concepţie energetică, în care cosmosul umanist, armonic de tip renascentist (Leonardo da Vinci: *„L'uomo è modello dello mondo"*), este dizolvat, omul trăind şi gîndind totalitatea lumii de la periferie [57]. În consecinţă, lumea este dirijată de metamorfoză şi ostentaţie [58]. Între esenţă şi aparenţă *(„estre et paroîstre")*, atitudinea în faţa lumii este aceea de uimire *(„teatro delle meraviglie")*. Asistăm, aşadar, pe de o parte, la o dinamică a raportului semasiologic între simbolul constant (moştenire a evului mediu) şi semnificaţiile variabile corespunzînd acestui simbol [59], conferite îndeosebi de cultura populară, sensibilizată de mişcare şi jocul aparenţelor, iar pe de altă parte la pragmatismul culturii savante, nutrită de concepţiile teocratice şi absolutiste. Este la mijloc un mecanism al frustraţiei, resimţit de păturile

---

[50] Cf. L. Trenard, *op. cit.*, p. 428: „Le symbole désigne cette part des figures et des langages que le sujet ou la collectivité adoptent pour s'individualiser ou se personnaliser, cet ensemble de signes de reconnaissance ou de moyens de valorisation par lesquels tel groupe humain renforce sa cohésion et se distingue des autres, assigne une direction commune à ses attentes et à ses projets" (Simbolul desemnează acest complex de figuri şi limbaje pe care subiectul sau colectivitatea le adoptă pentru a se individualiza sau personaliza, acest ansamblu de semne de recunoaştere sau de mijloace de valorizare prin intermediul cărora cutare grup uman îşi întăreşte coeziunea şi se distinge de altele, îşi desemnează o direcţie comună pentru aşteptările şi proiectele sale).

[51] Cf. Robert Mandrou, *Culture et niveaux culturels dans les sociétés d'Ancien Régime*, în „Revue des études sud-est européennes", X, 1972, 3, p. 417, text reluat în Al. Duţu, *Dimensiunea umană a istoriei*, Bucureşti, 1986, p. 241: „În societăţile de altădată, ca şi în cele de astăzi, istoricul nu poate căuta să reconstituie o cultură unică, valabilă pentru toată lumea, pentru societate în mod global [. . .]. Faptul major este ierarhizarea societăţii, care impune fiecărui grup recunoscut oficial moduri de viaţă şi de gîndire diferite, adică tocmai o cultură diferită, care sancţionează şi face perceptibilă fiecăruia această ierarhie socială, mai bine recunoscută de istorici în definiţiile ei economice şi instituţionale decît în cele culturale".

[52] Pentru raporturile între cultura savantă şi cultura populară vezi studiul fundamental al lui Mihail Bahtin, *François Rabelais şi cultura populară în evul mediu şi Renaştere*, Bucureşti, 1974.

[53] I. Lotman, *op. cit.*, p. 26.

[54] J. Huizinga, *Amurgul evului mediu*, Bucureşti, 1970, p. 8.

[55] Jacques Le Goff, *Civilizaţia Occidentului medieval*, Bucureşti, 1970, p. 341.

[56] Victor-Lucien Tapié, *Barocul*, Bucureşti, f.a., p. 60.

[57] Cesare Brandi, *Segno e Immagine*, Milano, 1960, p. 79.

[58] Cf. Jean Rousset, *Literatura barocului în Franţa, Circe şi păunul*, Bucureşti, 1976.

[59] Umberto Eco, *Opera deschisă*, Bucureşti, 1969, p. 100.

inferioare, care își cere compensația în modelele oferite de mentalul religios și aristocratic.

Între acești poli, care constituie cadrele receptării, pendulează procesul de asimilare a oricărui eveniment din sfera social-politicului, transferul mesajului fiind supus în condițiile date unor serii de distorsiuni în diversele grupuri sociale [60]. Deosebim prin urmare mai multe nivele constitutive ale discursului public: cel al rapoartelor agenților diplomatici și militari ori ale misionarilor apostolici, guvernate de practicismul cercurilor absolutiste în a căror slujbă se aflau respectivele personaje sau de voluntarismul ecumenic al mediului ecleziastic; acela reprezentat de ansamblul cronicilor, situat la egală distanță de pragmatismul elitelor și de vizionarismul anamorfotic al mediilor de jos (mediul cărturăresc); în sfîrșit, nivelul „literaturii de colportaj" [61], gustată atît de locuitorii satelor, cît și de oamenii școliți de la orașe și impregnată de evazionismul imaginativ al mediilor frustrate.

Pentru reprezentanții mediilor oficiale, receptarea oscilează cel mai adesea între un obiectivism circumspect și o animozitate mai mult sau mai puțin disimulată, ambele atitudini fiind dictate, în substrat, de interese conjuncturale. Astfel, la 16 octombrie 1597, agentul Giovanni de' Marini Polli transmite căpitanului cetății Gorizia, Sigismondo della Torre: „și după cum am putut înțelege de la el ‹Mihai — n.ns.›, din diverse întîlniri și convorbiri, este mare dușman al turcilor și foarte devotat creștinătății, dorind numai să fie ajutat și încurajat de Maiestatea sa imperială și prealuminatul principe ‹Sigismund — n.ns.› așa cum trebuie pentru a putea rezista neajunsurilor care s-ar putea ivi; s-a oferit să se îngrijească și să ia asupra sa toate planurile care privesc pe dușmanii creștinătății și vrăjmașii oricărui bine public" [62]. Un ton asemănător găsim și în relatarea nunțiului apostolic Alfonso Visconti către nunțiul de la Praga, Speciano: „El ‹Mihai — n.ns.› este un om brav, înțelept și dacă este ajutat poate să facă lucruri însemnate atît acolo unde se află, cît și în înfruntarea directă cu dușmanul" [63]. Mult mai entuziast, între altele și pentru că intervenise la Poartă pentru numirea lui Mihai ca domn al Țării Românești, se arată a fi agentul englez la Constantinopol, Edward Barton, în scrisoarea din 7 noiembrie 1595 către cancelarul Thomas Heneage: „Este un lucru de mare laudă și de nemaipomenită faimă ca ceea ce atîția împărați, regi și principi n-au putut spera să înfăptuiască vreodată, un Mihai, cel mai din urmă și mai sărac dintre domnitori, să izbutească a o face, zdrobind oștirea sultanului" [64]. Merită relevat faptul că dacă în Occident opinia comună, după campania din 1595, era că meritele îi reveneau în întregime lui Sigismund Báthory (lucru cultivat, de altfel, cu deosebită sîrguință de principele Transilvaniei), au existat și voci, îndeosebi din mediile clericale simple, care au arătat că adevăratul autor al victoriei era domnitorul Țării Românești: „La vittoria ottenuta dal prencipe in Valachia, quanto a me, credo ne sia stato prima cagione Michele Vaivoda" [Victoria dobîndită de principe în Țara Românească cred, în ce mă privește, că s-a datorat în primul

[60] În ce privește dinamica acestui proces, vezi observațiile lui Abraham Moles, *Sociodinamica culturii*, București, 1974, p. 187— 193.

[61] Cf. Robert Mandrou, *Littérature de colportage et mentalités paysannes, XVIIe — XVIIIe siècles*, „Études rurales", 15, 1964, 1, apud Al. Duțu, *Dimensiunea umană*, p. 247—251.

[62] *Mihai Viteazul*, 5, p. 152

[63] Scrisoare din 13 noiembrie 1597, *ibidem*, p. 155

[64] *Ibidem*, 1, p. 127— 128.

rînd lui Mihai voievod][65]. Reacţia papalităţii, fie spus între altele, a fost mereu determinată de prozelitismul catolic, şi fie indirect, în instrucţiunile către nunţii apostolici[66], fie adresîndu-se chiar domnitorului[67], Clement VIII se arată preocupat mai mult de faptul că acesta este schismatic. Se cuvine să semnalăm, în ansamblul acestor reacţii oficiale, aprecierea dată vitejiei şi devotamentului pentru o cauză comună, dovedite de masele participante la luptă. „Bunul simţ însă ne cere să cinstim aceste neamuri cu mare laudă fiindcă, singure şi fără arme potrivite şi numai cu o parte a forţelor lor, au cucerit asemenea biruinţă", scrie ambasadorul veneţian la Praga, Tomaso Contarini, la 26 septembrie 1595[68]. Vom observa însă că interesul pentru participarea maselor, în contextul mental sensibilizat de resuscitarea „mitului dacic", este infinit mai mare la nivel popular, aici funcţionînd, desigur sub influenţe cărturăreşti, mult mai profund acele inserţii mitice care se revendică de la „durata lungă".

Ca un reflex al semnificaţiei pe care îl are pentru mentalul european valoarea victoriilor militare ale lui Mihai, trebuie să amintim că şi în mediile culte îşi găseşte ecou sentimentul de insecuritate pe care îl produc în spaţiul otoman acţiunile voievodului. În aceeaşi scrisoare a lui Tomaso Contarini întîlnim constatări de această natură: „Pe deasupra, ⟨turcii⟩ se tem că aceste victorii să nu-i aţîţe pe principii creştini să se unească spre a distruge şi nimici cu totul Imperiul turcesc, şi auzind că s-au strîns în Ungaria atîţia oşteni italieni şi că papa cu atîta zel plănuieşte războiul cu necredincioşii, rămîn şi mai întristaţi şi înspăimîntaţi"[69]. Un lucru asemănător transmite la 21 noiembrie 1598, după cucerirea Nicopolelui, ambasadorul spaniol la Veneţia, Iñigo de Mendoza: „Din care pricină o spaimă de necrezut bîntuie la Constantinopol, într-atît că cei de aici se socotesc aproape pierduţi"[70]. Putem conclude, pe baza acestor exemple, că palierul oficial al discursului public reprezintă nivelul neutru (din punct de vedere al semnificaţiei), sau, cu o formulă celebră, „gradul zero al scriiturii" (Roland Barthes).

Nefiind însă simplă factologie, cel puţin dacă o privim din punctul de vedere al investigaţiei totalizante, care tinde către structurile de profunzime, istoria comportă cu necesitate participarea nivelelor difuze, constituentul ei anonim. Efortul recuperator trebuie orientat deci spre refacerea întregului climat mental al unei epoci, şi din această perspectivă cu deosebire relevantă este analiza palierelor obscure, reprezentate de aşa-numita „literatură de colportaj". Începuturile epocii moderne nu pot fi înţelese pe deplin în afara acestui compartiment constituit de ştirile tipărite, *avvisi a stampa*, de broşurile şi calendarele cu răspîndire deosebit de largă[71].

Apariţia şi circulaţia tot mai intensă a acestui gen de literatură, în care poate fi inclusă şi categoria acelor *livres bleus*, moştenire a unui fond savant transmis de evul mediu şi căruia îi corespunde în spaţiul balcanic corpusul

---

[65] A. Veress, *Campania creştinilor în contra lui Sinan paşa din 1595*, Academia Română, Memoriile Secţiunii istorice, seria III, tom. IV, Bucureşti, 1925, p. 81.

[66] În noiembrie 1593, în instrucţiunile către Alessandro Comuleo, papa recomandă să se folosească argumentul descendenţei românilor din lumea latină („riducendo loro anco a la memoria ch'essi sono colonia d'Italiani", Hurmuzaki, *Documente*, III, 2, p. 39).

[67] La 12 octombrie 1598, papa îl îndeamnă pe Mihai „ut Ecclesiae sanctae Catholicae in unitate fidei et claritatis penitus adhereas", *ibidem*, VIII, p. 199—200.

[68] *Mihai Viteazul*, 5, p. 79.

[69] *Ibidem*, p. 79.

[70] *Ibidem*, p. 172.

[71] Vezi Georges Weill, *Le Journal, Origines, évolution et role de la presse périodique*, Paris, 1934; Tullio Bulgarelli, *Gli avvisi a stampa, in Roma, nel 500*, Roma, 1967; Elisabeth Geck, *Gutenberg şi arta tiparului*, Bucureşti, 1979.

cărţilor populare, ţine de ceea ce se numeşte „modelarea culturală" impusă de ordinea aristocratică [72]. În acelaşi timp ea „poate fi motivată numai prin acţiunea unui *cod vorbit al lecturii*, la care se adăugau efecte expresive obţinute prin intervenţia unei foarte puternice *retorici involuntare* [...]. Dat fiind că serveau unui evazionism liturgic, naiv, al unor pături sociale sărace [...], se poate concede că aceste texte trezeau în auditoriu *zone caracteristice ale imaginarului*" [73]. Asistăm în această epocă la un reviriment al retoricii, constînd în imitarea modelelor consacrate şi producerea de imagini, care nu sînt doar opera oratorului, dar şi a auditorului, participant la universul imaginar propus. În virtutea menţionatului cod vorbit al lecturii, se constituie un fond comun tradiţional de formule *(topoi)* ce îmbracă, ca în antichitatea incantatorie, aspectul stereotipiei [74]. Procesul este ambivalent: el este dirijat de înscrierea în model a fiinţei umane (a face la fel ca eroii din vechime) şi de realizarea unei imagini exemplare (arhetipale). Sistemul simbolizant al evului mediu, reînviat în baroc, este impregnat de o serie de toposuri specifice: *sapientia et fortitudo*, elogiul suveranilor, armele şi ştiinţele [75], pe care le vom regăsi, în forme particulare, în climatul mental al barocului.

Acest sistem de gîndire, în care evenimentele se înscriu în memoria colectivă ajungînd pînă la a o mecaniza (stereotipiza), ţine de o dinamică dintre cele mai puternice ale mentalului colectiv, care este aceea a aşteptării, *eshate* [76], generată în epocă de speranţa mîntuirii de o primejdie iminentă: „Se aşteaptă fapte măreţe în folosul creştinătăţii din partea acestui principe 〈Mihai — n.ns.〉 care domneşte cu mare vrednicie, spre paguba turcilor" [77]. Înscrierea în model, şi în paralel, imaginea exemplară, relevîndu-se de la dinamica aşteptării, se regăsesc cu o frecvenţă definitorie: „Mare se arată a fi în vremea noastră bunăvoinţa lui Dumnezeu faţă de creştini, căci nu doar principii puternici, dar şi cei mai mici şi slabi trudesc să-i păgubească pe vrăjmaşii sfintei noastre credinţe, cunoscuţi pînă acum că sînt tari şi de neînvins: iar printre aceşti principi se numără cu deosebire seniorul Mihai, voievodul Ţării Româneşti care, din vasal ce era al sultanului, fiind aşezat de el în scaunul acelei ţări, ajuns apoi vasal al principelui transilvănean, a clătinat acum din temelii întreaga împărăţie a sultanului, într-astfel că putem nădăjdui că o va nărui cu totul" *(Avviso dei progressi del Sig. Michele Vaivoda di Valacchia contra il Turco... Publicato per Bernardino Beccari... In Roma MDXCVIII)* [78]. Iată un exemplu al ipostazierii în unicitate: „Dar între cei care au pricinuit mari înfrîngeri turcului, nici unul nu-l întrece pe domnul Mihai, voievodul Valahiei, care, după faptele ilustre ce le-a săvîrşit anul trecut, a mai săvîrşit acum ceva demn de eternă amintire" *(Avviso della*

---

[72] Cf. Robert Mandrou, *op. cit.*, p. 421.

[73] Ion Istrate, *Barocul literar românesc*, Bucureşti, 1982, p. 352. Despre funcţia imaginarului, vezi observaţia pertinentă a Evelynei Patlagean, *L'histoire de l'imaginaire*, în *La Nouvelle Histoire*, Paris, 1978, p. 249: „Domeniul imaginarului este constituit de ansamblul reprezentărilor ce se află dincolo de limita fixată de constantele experienţei şi de înlănţuirile de deducţii pe care acestea le autorizează. Este un fel de a spune că fiecare cultură şi deci fiecare societate, deci fiecare nivel dintr-o societate complexă, are imaginarul său" apud Al. Duţu, *op. cit.*, p. 167.

[74] Vezi descrierea acestui proces de emisie-recepţie, dominat de improvizaţie pe baza unei scheme *(oral performance)*, în studiile consacrate stereotipiei homerice: Milman Parry, *L'épithète traditionelle dans Homère*, Paris, 1928; Albert Lord, *The Singer of tales*, Cambridge, 1960.

[75] Cf. E. R. Curtius, *Literatura europeană şi evul mediu latin*, Bucureşti, 1970, cap.IX.

[76] A. Dupront, *op. cit.*, p. 401.

[77] *Mihai Viteazul*, 5, *Novi avvisi de progressi fatti nella Vallachia... 1599, In Pavia.*

[78] *Ibidem*, 4, p. 143—144.

rota data dal Signor Michele Vaivoda di Valacchia al Turco nel mese di Marzo 1599)[79]. Regăsim aici integral permanenţa codului medieval al culturii, analizat cu acuitate de I. Lotman. În limitele acestui cod, raportul dintre conţinut şi expresie este perceput astfel: expresia este întotdeauna materială, conţinutul este ideal. Sistemul binar onoare-faimă, fundamentat în sistemul etic medieval, este perceput astfel: onoarea este legată de o expresie materială bine determinată: un dar, o parte din pradă etc. (să ne amintim că Mihai revine insistent asupra faptului că n-a avut niciodată beneficii materiale de pe urma faptelor sale), în timp ce faima are o expresie nulă, ea serveşte doar pentru perpetuarea figurii eroului în memorie, în cîntece, îl face cunoscut printre popoare îndepărtate[80]. Regăsim în acest context toposul *fortitudo et sapientia;* Mihai „e vrednic a fi socotit printre cei mai neînfricaţi, mai puternici, mai viteji şi mai înţelepţi principi care se află în zilele noastre. Şi putem nădăjdui că va ajunge acest principe la culmea gloriei, săvîrşind noi fapte de ispravă împotriva crudului suveran al turcilor, şi că va fi el cel mai însemnat înfăptuitor al izgonirii turcului din Europa" *(Avviso dell'ambaschieria mandato del Vallacco all'Imperatore... Publicato per Bernardino Beccari. In Roma... M.D.C.)*[81].

Cum am mai menţionat deja, exemplaritatea arhetipală a figurii domnitorului, aşa cum este ea receptată de mentalul colectiv, resuscită mitul cruciadei[82], cu funcţie escatologică: „Această victorie 〈campania din sudul Dunării din octombrie—noiembrie 1598 — n.ns.〉 va fi de aşa mare însemnătate, încît după ce duşmanul lasă totul, dacă creştinătatea se adună şi dă sprijin şi ajutor acestui principe creştin, vom ajunge să constrîngem pe acest duşman comun, făcîndu-i atîta pagubă, încît ceea ce pe ai lor i-a costat timp de atîţia ani, ca să se facă stăpîni pe cea mai mare parte a lumii, acum s-ar recăpăta cu multă uşurinţă şi cu izbîndă deplină, deschizînd drumul pentru a cîştiga oraşul sfînt al Ierusalimului" *(Avviso... de la felicissima victoria que nuestro Señor ha sido seruido dar al Bayboda de la Valacchia contra los Turcos... En Caragoça por Iuàn Perez de Valdiuielso M.D.XCIX)*[83].

Toposul medieval al suveranului aureolat de glorie („Dacă a fost vreodată în lume un principe demn de glorie pentru faptele eroice de el săvîrşite, apoi acesta e seniorul Mihai principe al valahilor", *Avviso della gran rotta, che hà data il Signor Michele Prencipe de' Valacchi à Geremia Vaivoda... In Roma... M.D.C.)*[84] concentrează în sine, sub forma mitului totalizant al cruciadei, valenţe sociale şi transfigurări ale psihismului colectiv. Pentru popoarele din Balcani, Mihai constituie încarnarea eroului eliberator aştep-

---

[79] *Ibidem*, p. 149—150.

[80] Cf. I. Lotman, *op. cit.*, p. 36.

[81] *Mihai Viteazul*, 4, p. 310—319.

[82] A. Dupront, *op. cit.*, p. 402: „Le complexe de croisade, étudié dans sa diversité à travers temps et espace, les animations, collectives qu'il a provoquées, les élections sociales qui s'en réclament et jusqu'à l'expressif retour du nom commun de croisade dans nos exaltations d'aujourd'hui découvre des réalités mythiques, c'est-à-dire qu'en lui s'assouvissent des besoins essentiels du vouloir-vivre humain" (Complexul de cruciadă, studiat în diversitatea sa de-a lungul timpului şi spaţiului, însufleţirile colective pe care le-a provocat, departajările sociale care se reclamă de la el, mergînd pînă la expresiva regăsire a numelui comun de cruciadă în agitaţiile noastre de astăzi dau la iveală realităţi mitice, ceea ce vrea să însemne că din el se nutresc nevoi esenţiale ale voinţei existenţiale umane). Mitul acesta are o triplă determinare: mit psihanalitic, în măsura în care cruciada este act sau rit de trecere; mit de încarnare socială: o societate a cruciadei este o societate a tărîmului de dincolo; mit al uniunii, pentru că prin el oamenii, într-o eternă reîntoarcere, se îndreaptă spre un acelaşi loc *(plenitudo gentium)*, ieşind din timp *(plenitudo temporum)*.

[83] *Mihai Viteazul*, 4, p. 145—147.

[84] *Ibidem*, p. 268.

tat de secole. Este desigur aici o permanență mentală, surprinsă în formula lapidară a lui Nicolae Iorga „Bizanț după Bizanț" [85]. Dar este, totodată, și o așteptare milenaristă. Dacă mitropolitul Dionisie Rally al Tîrnovei îi amintea lui Mihai, în decembrie 1599, de marea lui misiune în Balcani [86], nu trebuie să uităm că încă din februarie 1595 „sărmanii creștini răbdători din diferite părți ale Bulgariei" doreau să se alăture lui Mihai și lui Aron-Vodă în lupta împotriva turcilor [87]. O știre din Pera, din 18 noiembrie 1598, consemna că „mulți greci supuși sultanului trec de partea lui Mihai și cu osebire mulți bulgari, încît orice sforțare, cît de mică, ce ar face-o principii creștini, ar da atît de mare înflăcărare Greciei, încît ea singură va fi în putință să nimicească acest neam al turcilor" [88]. Victoriile lui Mihai „davano speranza ai Greci di dover scuotere il giogo dell'Ottomana tirannide" [dau nădejde grecilor că vor putea scutura jugul tiraniei otomane] [89], încît, în virtutea unui clișeu care-i atribuia domnitorului o origine grecească (dar care poate fi și un considerent al apartenenței sale la ortodoxism), „il detto signor Michele si debbe, e in breve, impadronire di Constantinopoli et, come Greco et applauso e seguito in particolare de Greci, già padroni di quel Impero, debbasi far gridar lui, non altro, Imperatore di Costantinopoli" [zisul domn Mihai are, în scurtă vreme, a se face stăpîn peste Constantinopole și, grec fiind și lăudat și urmat cu osebire de greci, cîndva stăpîni ai acelui imperiu, urmează a fi aclamat el, și nu altul, ca împărat al Constantinopolelui] [90].

Renunțarea, strict pragmatică, la planul bizantin, poate demonstra (interpretînd lucrurile strict la nivelul referențial al discursului), că „mitul dacic" avea, în planul permanențelor mentale, o valoare formativ-poietică [91] mai pregnantă [92]. Discursul public a cuprins în această epocă rememorări care n-au scăpat istoriografiei noastre [93]. S-a vorbit de o tradiție praghează, poloneză, greacă (cu momentele ei de climax reprezentate de poemele lui Stavrinos, Palamede, Matei al Mirelor). Constatăm însă că mentalul colectiv occidental, nu doar datorită influențelor umanist-renascentiste, este puternic infuzat de această sintagmă epistemică. Într-o știre franceză, adaptată după o broșură publicată de Bernardino Beccari în 1595 la Roma, se menționează că Sinan pașa „hotărî să nu se încaiere în nici un chip cu el ⟨Sigismund Báthory — n.ns., la acea dată Occidentul atribuia încă toate meritele campaniei din 1595 principelui transilvănean⟩, de parcă s-ar fi temut că ar putea simți încă o dată, cu prea mari pierderi, cît de viteji sînt acești daci războinici" *(Advis de la seconde victoire obtenue par le Prince de Transylvanie contre Synam Bassa)* [94]. Aceeași campanie este calificată într-o știre publicată de Gieronimo Accolti la Roma în 1595 „la maravigliosa Vittoria già tre volte

---

[85] Nicolae Iorga, *Bizanț după Bizanț*, București, 1972.

[86] Hurmuzaki, XII, p. 731—733; vezi și scrisoarea acestuia către Rudolf II, la 22 decembrie 1599, *Mihai Viteazul*, 1, p. 325.

[87] *Mihai Viteazul*, 4, p. 39.

[88] *Ibidem*, p. 137.

[89] C. Göllner, *Michael der Tapfere im Lichte der Abendlandes*, Sibiu, 1943, p. 201.

[90] A. Mesrobeanu, *Contribuții la istoria catolicismului în Moldova*, în „Cercetări istorice", IV, 1928, 2, Iași, p. 86.

[91] Folosim termenul în conotațiile sale etimologice: gr. *poiein* = a face.

[92] „Forța miturilor e în a se ascunde și a se transfigura pentru a nu pieri, pentru a supraviețui totului", scrie Al. Busuioceanu, *Utopia getică*, în *Zamolxis*, București, 1985, p. 213.

[93] A. Armbruster, *Evoluția sensului denumirii de „Dacia". Încercare de analiză a raportului între terminologia politico-geografică și realitatea și gîndirea politică*, în „Studii", 22, 1969, 3, p. 440—441; vezi și lucrarea de sinteză a aceluiași, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, București, 1972.

[94] *Mihai Viteazul*, 4, p. 78.

acquistata de i bellicosissimi Daci del Prencipe Transilvano" [minunata biruinţă. în trei rînduri dobîndită. de prea războinicii daci ai principelui transilvănean] [95]. Cu impresionante accente retorice apare acest etimon într-o „oratione" alcătuită de Girolamo Frachetta în 1595: „Non sono questi quei medesimi Daci. che vincerò Domitiano? Non son quelli. di qui temendo il valore Hadriano. tagliò il ponte. che Traiano suo antecessore havea fabricato sopra il Danubio? Si. sono veramente" [Nu sînt aceştia aceiaşi daci care l-au învins pe Domitian? Nu sînt aceia de a căror bravură temîndu-se Hadrian, dărîmă podul pe care Traian. înaintaşul său. il înălţase peste Dunăre? Da, ei sînt cu adevărat] [96]. Analiza sintagmelor mentale ne permite să constatăm că mitul dacic [97]. legat inextricabil de conştiinţa apartenenţei la latinitate (în campania din toamna lui 1598. înaintea unei confruntări cu turcii. domnitorul „îi îndeamnă pe ai săi să se poarte cu vitejie. şi pentru gloria lui Cristos, ai cărui oşteni erau. şi pentru faima neamului lor şi a romanilor. din care mărturiseau că se trag" [98]). reprezintă concomitent o manifestare a sensibilităţii baroce. care balansează între frustrare şi compensaţie: de aici impulsul ritual spre ostentaţie. specific. cum am arătat. acestei societăţi aristocratico-ţărăneşti [99]. Sentimentul de frustrare. latent în Occident în mediile de jos. transpare adesea în expresii ritualice generate de intruziunea spaimei, a ameninţării care. după căderea Bizanţului. luase forma hidrei musulmane (reeditare în fond a pericolului maur care motivase *Reconquista)*. Un *Türkenkalender*. tipărit în 1454 la Mainz. cuprindea asemenea exortaţii ritualizate: „Ridicaţi-vă. toţi. regi creştini ai Franţei. Angliei. Castiliei şi Navarei, ai Boemiei şi Ungariei. ai Portugaliei şi Aragonului. ai Ciprului. *Daciei* ⟨s.ns.⟩ şi Poloniei. ai Danemarcei. Suediei şi Norvegiei. Ajutaţi cu puterea voastră

---

[95] Hurmuzaki. III. 2. p. 485.

[96] George Lăzărescu. Nicolae Stoicescu. *Ţările române şi Italia pînă la 1600*. Bucureşti, 1972. p. 142—143.

[97] Extrem de semnificativ este faptul că acţiunea unificatoare a lui Mihai este definită în 1603. la puţină vreme după moartea domnitorului, drept un act de recuperare (termenul latin înseamnă „redobîndire, refacere") a anticei Dacii: „postquam Michael Vaivoda Daciam recuperasset"; de relevat că formula aceasta apare într-o scrisoare a unui locuitor. neromân, din Teiuş. Ioan Jezernyczky. Scrisoarea este publicată de A. Veress. *Documente privitoare la istoria Ardealului. Moldovei şi Ţării Româneşti*. VII. Bucureşti, 1934. p. 123.

[98] *Mihai Viteazul*. 4. p. 150.

[99] Vezi. în acest sens. opiniile lui Florin Constantiniu. *Sensibilité baroque et régime nobiliaire*. în „Revue des études sud-est européennes.·XVII. 1979. p. 332—333: „Séparés par toute une série d'intérêts divergents. princes et boïards se retrouvent dans la même position subordonnée vis-à-vis de la Porte. aussi sont-ils pénétrés d'un même sentiment de frustration et d'insécurité. Les uns comme les autres iront chercher une compensation. un refuge. dans la magnificence, le luxe, l'apparat [...]. Le même besoin de compensation et d'éclat en tant que réaction défensive se trouve aussi a l'origine de l'intérêt porté à la culture en général et à l'histoire tout particulièrement. Mettre au jour la noblesse du sang roumain — son origine roumaine — écarter les « contes » et les « diffamations ». c'est projeter un rayon brillant sur un peuple méprisé et opprimé. un peuple dont la noblesse fait partie. C'est de la sorte que naît un idéal de *personnalité humaine*". (Despărţiţi printr-o serie întreagă de interese divergente. principi şi boieri se regăsesc în aceeaşi poziţie subordonată faţă de Poartă şi sînt pătrunşi de acelaşi sentiment de frustrare şi nesiguranţă. Şi unii şi ceilalţi vor căuta o compensaţie, un refugiu în măreţie. în lux, în decorul de aparat ...]. Aceeaşi nevoie de compensaţie şi de strălucire ca reacţie defensivă se găseşte la originea interesului manifestat pentru cultură în general şi pentru istorie în particular. A pune în lumină nobleţea sîngelui românesc — originea sa romană — . a risipi „basmele" şi „calomniile". înseamnă a da strălucire unui popor dispreţuit şi oprimat. un popor din care această nobilime face parte. În felul acesta se naşte un ideal de personalitate umană).

să învingem pe turci" [100]. Din aceeaşi categorie face parte lamentoul venețian — „Questo è'l lamento de Constantinopoli", care conținea apeluri către papa, împăratul romano-german, regii Angliei, Franței, Portugaliei şi Castiliei, republicile italiene, ducii burgundiei şi Milanului, domnul Valahiei şi despotul Serbiei [101].

Putem vorbi aşadar de o convergență a motivelor, în care frustrarea dă naştere funcției catartice. Din această perspectivă sensibilitatea postrenascentistă caută comparațiile cu eroii antichității, motivate pe planul expresiei de sinonimia dintre categoria eroicului şi cea a epic-miticului [102]. Există, desigur, o determinare interioară, exprimată prin conceptul de voință infinită, şi care nu poate fi înțeles în afara cîmpului semantic creat de umanism (de *dignitate hominis*), dar mentalitatea barocă, influențată de pragmatismul concepțiilor socio-politice absolutiste, înfăptuieşte o ruptură a imaginii de „substructura" trăirii sale [103], şi asistăm în aceste condiții la o dihotomizare dramatică a conştiinței, care percepe inadecvarea mijloacelor la titanismul aspirațiilor. Idealul eliberării de sub dominația Porții certifică o voință infinită, căreia îi lipsesc însă posibilitățile efective. La nivelul mentalului colectiv se produce atunci o reconstrucție în imaginar, care are la bază o „alienare retorică a realului" [104]. Pandantul oferit este proiecția mitică. Nu ne vom mira, aşadar, să regăsim în discursul public, în temeiul unui principiu al analogiei, trimiterii la figura lui Alexandru Macedon [105]. Descriind, într-un raport din 1 iulie 1600, starea de spirit de la Constantinopol, călugărul franciscan Eustachio Fontana afirmă: „pentru început nu pot să vă comunic decît că din zi în zi creşte teama în pieptul şi în sufletul fiecăruia, datorită marii valori pe care o demonstrează în aceste părți ale Europei acest nou Alexandru, căruia îi spun Mihai voievod" [106]. Forța mitului constă în valorile sale recuperatoare. Dar realitatea unei lumi tulburate respinge formele echilibrului. *Homo barocus* este prizonierul unui univers mental perisabil, gîndirea sa fiind impregnată de paradoxul predestinării iraționale. Spațiul existențial guvernat de sintagma *fortuna imperatrix mundi* este un univers finit, dar imperfect: *„O ! Fortuna, velut Luna, statu variabilis"*. Impetuozitatea infinită a aspirațiilor este curmată de adversitatea imundă a unei lumi opacizate. Asasinatul de pe Cîmpia Turzii „a fost o tragedie din cele mai nemiloase care s-au văzut de-a lungul atîtor ani, cum a fost de altminteri tot şirul vieții sale" [107]. În conştiința celor mulți, sfîrşitul acesta transcende efemerul, înscriindu-se într-o imagine exemplară: „De aşa sfîrşit, peste măsură de tragic, avu parte nefericitul Mihai, voievodul Valahiei, numit îndeobşte valahul, care, de luăm aminte la cursul vieții lui, care fu

---

[100] C. J. Karadja, *Cea mai veche mențiune a Daciei în tipar*, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom. XXII, Bucureşti, 1940, 101, p. 602; Mihai Berza, *„Sir de Valachia"*, în „Luceafărul", 36 (801), 1977, p. 8.

[101] *Ibidem.*

[102] Cf. Giambattista Vico, *Ştiința nouă*, Bucureşti, 1972, p. 352, 380; G. W. F. Hegel, *Prelegeri de estetică*, Bucureşti, 1966, vol. I, p. 191—198.

[103] Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, Bucureşti, 1973, p. 235.

[104] Ion Istrate, *op. cit.*, p. 353.

[105] Cf. Al. Busuioceanu, *Utopia getică*, în „Secolul 20", 198—199, p. 106: „Mitul istoriografic e germen. El e virulent şi îşi caută imediat încarnări concrete. Cazul lui Alfonso el Sabio, reeditare a lui Deceneu (...), îşi găseşte asemănare în reeditările multiple, mai recente, ale mitului lui Alexandru Macedon, în tot Orientul (nostru), izvorîte toate din Alexandria. Iorga a demonstrat că şi Mihai Viteazul a fost, conştient, o asemenea reeditare".

[106] *Mihai Viteazul*, 1, p. 520.

[107] Scrisoare din 15 septembrie 1601 a ambasadorului spaniol la Veneția, Francisco de Vera y Aragon, către regele Filip III, *ibidem*, 5, p. 449.

de ani 43, şi la urcuşurile şi coborîşurile prin care trecu în anii din urmă, e una din cele mai alese pilde ce s-au văzut în vremea noastră de milostenia şi potrivnicia soartei" [108].

Este aşadar evident impactul produs între realul imediat semnificativ şi invariantele mentale puse în lumină în cursul analizei, fapt ce dovedeşte în chip peremptoriu că mentalul colectiv a fost efectiv permeabil la fapta domnitorului român. Sensibilizînd atît de acut toate compartimentele de gîndire ale societăţii, figura lui Mihai Viteazul s-a înscris pentru totdeauna în conştiinţa europeană.

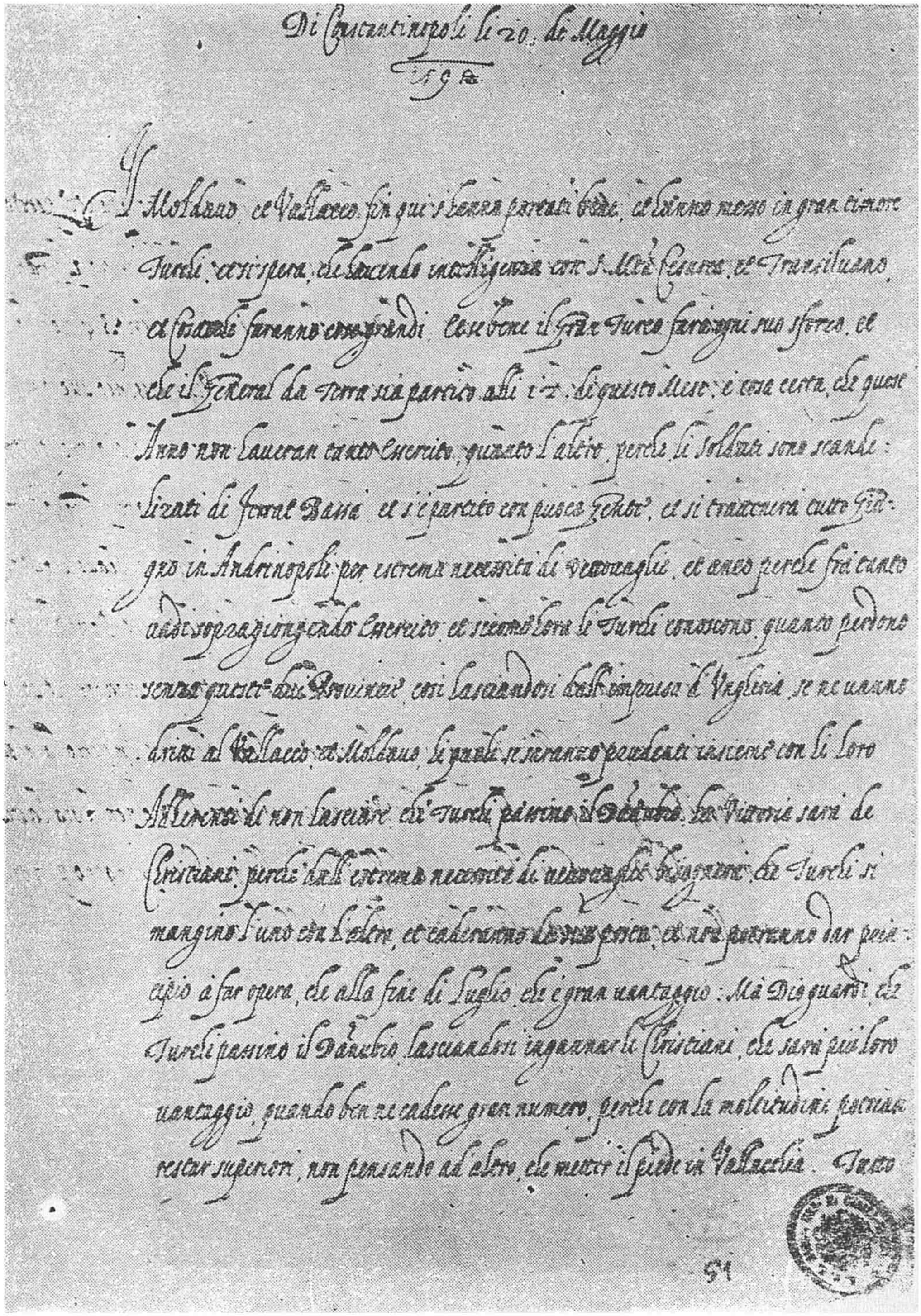
CONSTANTIN VLAD

---

[108] *Ibidem*, 4, p. 363.

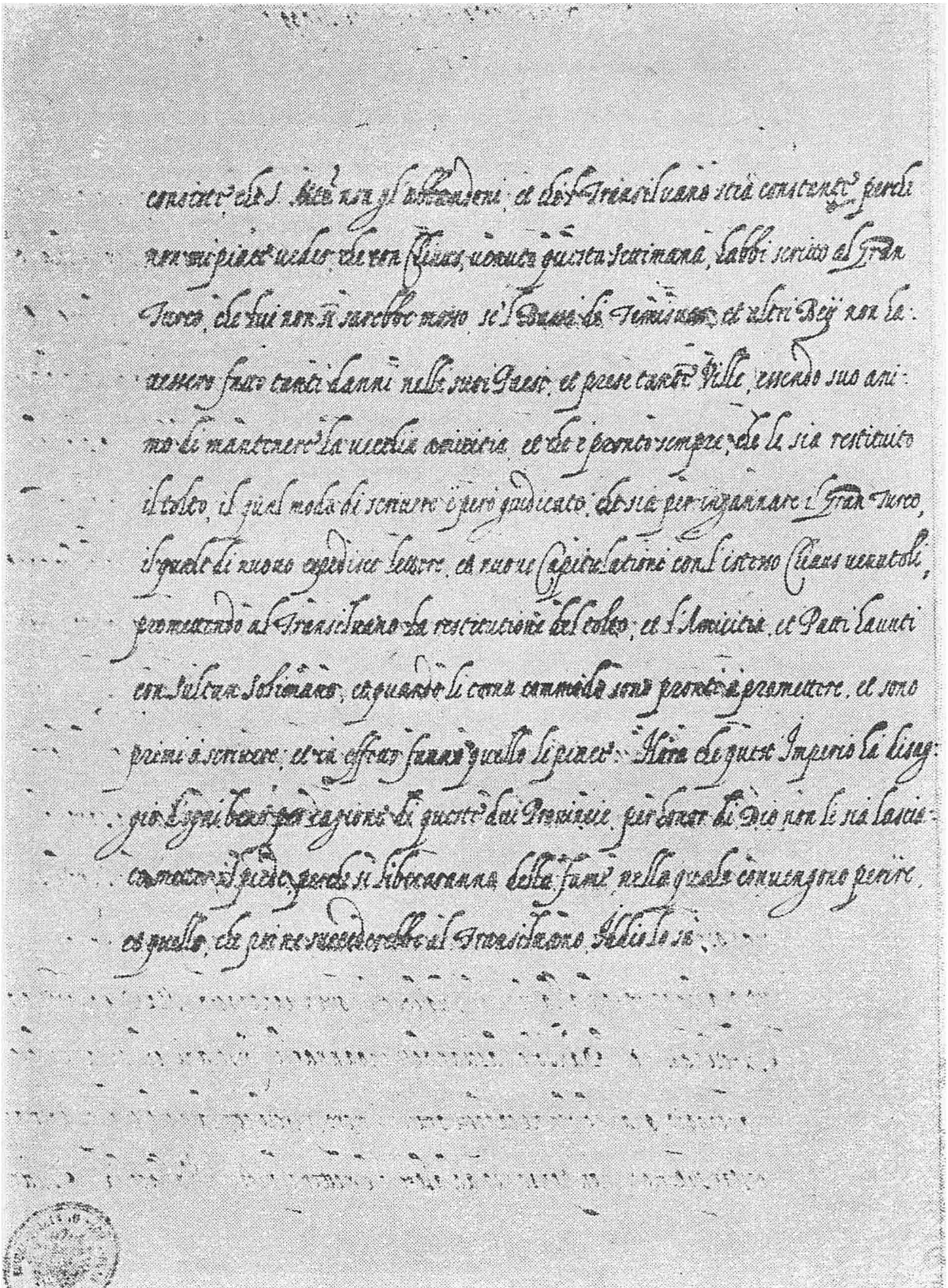
Mihai Viteazul, după fresca de la Căluiu.

Di Constantinopoli li 20. de Maggio
159[illegible]

Il Moldavo et Vallacco fin qui s'hanno portati bene, et hanno messo in gran timore
Turchi, et si spera, che facendo intelligenza con S. Mtà Cesarea et Transilvano,
et Cosacchi saranno cose grandi. Con tutto il Gran Turco farà ogni suo sforzo, et
che il Generale da terra sia partito alli 12. di questo Mese; è cosa certa, che quest'
Anno non haueran tanto Essercito, quanto l'altro, perche li Soldati sono scande-
lizati di Sinan Bassà et s'è partito con puoca Genti, et si tratenerà tutto Giu-
gno in Andrinopoli per estrema necessità di vettovaglie, et anco perche fra tanto
andrà sopragiongendo Essercito. et secondo loro li Turchi conoscono, quanto perdono
senza queste due Provincie, così lasciandosi dall'impulso d'Inghilterra se ne vanno
dritti al Vallacco et Moldavo, li quali si staranno provedenti insieme con li loro
Allienati di non lasciare che Turchi passino il Danubio. La Vittoria sarà de
Christiani, perche dall'estrema necessità di vettovaglie bisognerà che Turchi si
mangino l'uno con l'altro, et caderanno da essi pochi, et non potranno dar prin-
cipio a far opera, che alla fine di Luglio, che è gran vantaggio: Ma Dio guardi che
Turchi passino il Danubio lasciandosi ingannar li Christiani, che sarà più loro
vantaggio, quando ben ne cadesse gran numero, perche con la moltitudine potriano
restar superiori, non pensando ad altro, che metter il piede in Vallachia. Tutto

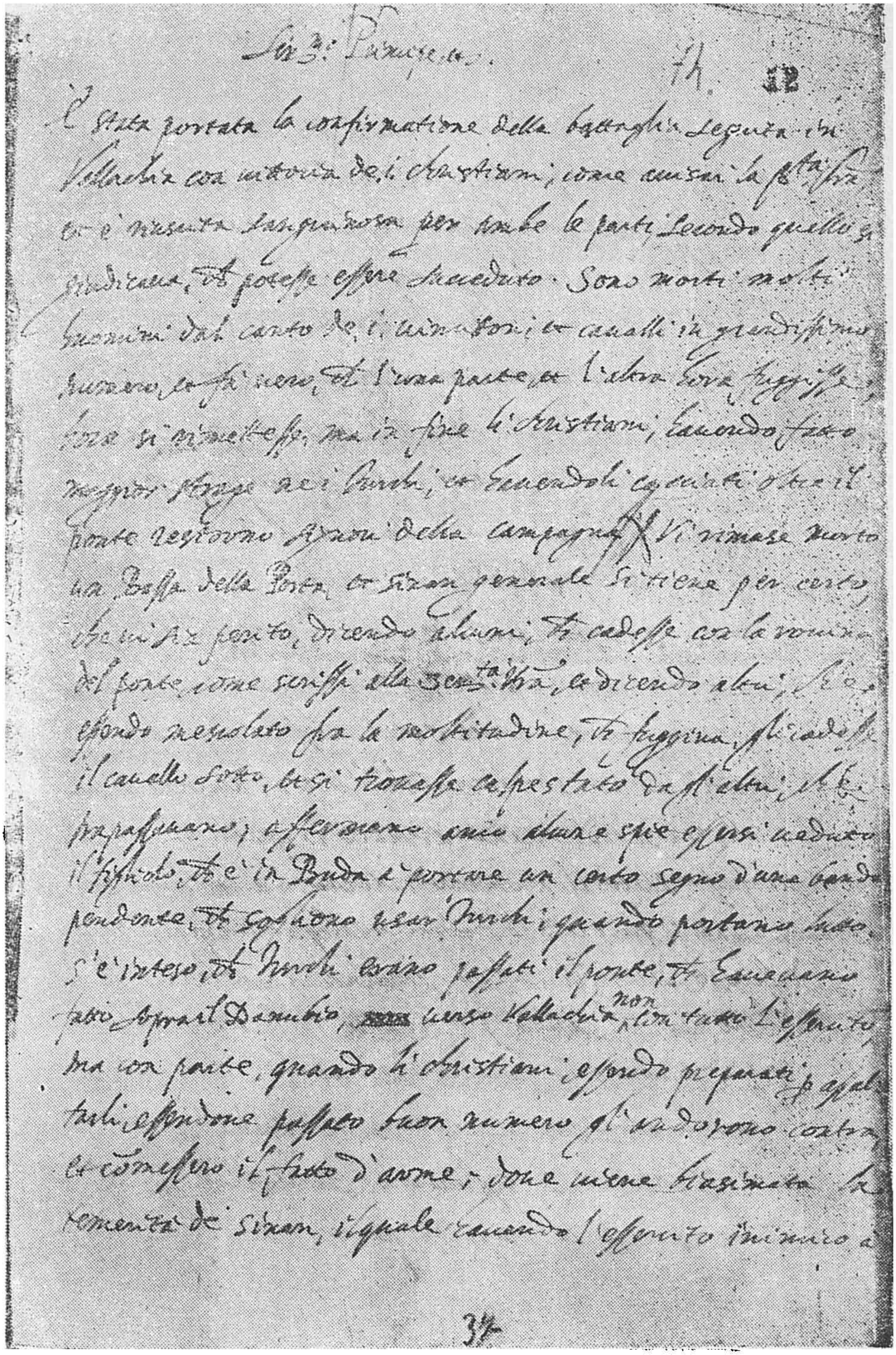
91

Avviso **privind plecarea oastei turceşti în expediţie împotriva ţărilor române sub comanda**

considerare che S. Altezza non gl'abbandoni, et detto Transilvano stia contento, perchè
non mi piace vedere che con Chiaus venuto questa settimana, l'abbi scritto al Gran
Turco, che lui non si sarebbe mosso se'l Bassà di Temisvar et altri Beij non la-
vessero fatto tanti danni nelli suoi Paesi, et prese tante Ville, essendo suo ani-
mo di mantenere la vecchia amicitia et che è pronto sempre, che li sia restituito
il tolto, il qual modo di scrivere è però giudicato, che sia per ingannare il Gran Turco,
il quale di nuovo expedisce lettere, et nuove Capitulatione con l'istesso Chiaus venutoli,
promettendo al Transilvano la restitutione del tolto, et l'Amicitia, et Patti fatti
con Sultan Solimano, et quando li torna commodo sono pronti a promettere, et sono
primi a scrivere, et in effetto fanno quello li piace. Hora che quest' Imperio ha bisog-
gio d'ogni bene per ragione di queste doi Provincie, per amor di Dio non li sia lascia-
to mettere il piede, perchè si liberaranno della fame, nella quale conviengono perire,
et quello che poi ne succederebbe al Transilvano, Iddio lo sa.

vizirului Ferhad pașa (Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 415, c. 326— 327).

Ser.mo Principe   fl. 12

E' stata portata la confirmatione della battaglia seguita in Vallachia con vittoria de i christiani, come avisai la Sta. Sua(?), et è riuscita sanguinosa per ambe le parti, secondo quello si giudicava, che potesse essere succeduto. Sono morti molti huomini dal canto de i vincitori, et cavalli in grandissimo numero, et si vede(?), che l'una parte, et l'altra sono fuggite, [illegible] si rimettesse, ma in fine li christiani, havendo fatto maggior strage de i Turchi, et havendoli cacciati oltre il ponte restorno patroni della campagna. Vi rimase morto un Bassà della Porta, et Sinan generale si tiene per certo che [illegible] ponto, dicendo alcuni, che cadesse con la rovina del ponte, come scrissi alla Ser.ta Vra., et dicendo altri, che essendo mescolato fra la moltitudine, che fuggiva, gli cadesse il cavallo sotto, et si trovasse calpestato da gl'altri, che passavano; affermano ancô alcuni essersi veduto il [illegible], che è in Buda, portare un certo segno d'una banda pendente, che sogliono usar Turchi quando portano lutto. S'è inteso, che Turchi erano passati il ponte, et havevano fatto [illegible] del Danubio, verso Vallachia, non con tutto l'essercito ma con parte, quando li christiani, essendo preparati per assaltarli, essendone passato buon numero gl'andorono contra et commessero il fatto d'arme, dove venne stimata la temerità de Sinan, il quale [illegible] l'essercito inimico a

34

a

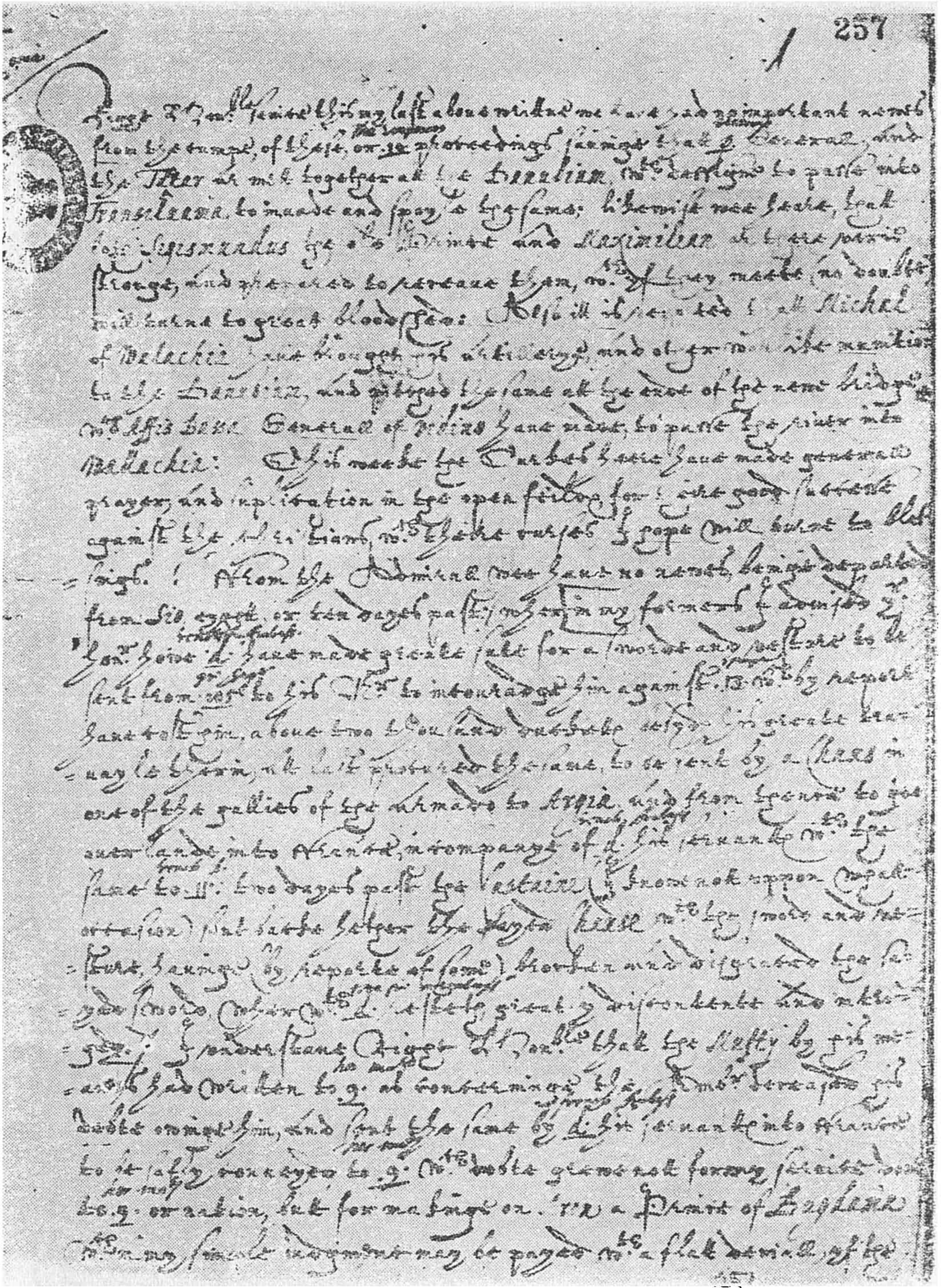
Scrisoare privin d desfăşurarea bătăliei de la Călugăreni (a,b,c,) (Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Italia, r. 121, c. 33— 35).

ponte, deliberasse di far passare il fiume alle sue genti, et
non pensasse à quello, ch'è succeduto; ma il distretto
nel quale haueua l'inimico, fù causa di tanta [illegible]
fù ambiguo l'esito della pugna; perche li Turchi peruenne-
ro all'artiglieria de' christiani, et se ne impadronirono
ma fù poi recuperata con perdita però de tre pezzi, et ne
furono conquistati sei de quelli de i Turchi. Dicesi, che si
ha estinto gran numero degl'inimici nell'acqua; per-
che quelli, che fuggiuano dalla battaglia, s'incontrorono
sul ponte con quelli, che veniuano per soccorrerli, et mentre
una parte impediua l'altra, ambedue per il souerchio pe-
so fecero dissoluere il ponte, che li sosteneua. Non si sa ue-
ramente quanta gente si ritrouasse radunata in quelli
esserciti, ma ben s'è inteso, che li christiani non erano tutti
quelli, che si trouauano armati in quel paese, et che se
vi fusse stato il numero intiero, haueriano ancora
più perseguitato l'inimico, il quale spauentato, et
dissipato, dicesi, che uoleua cominciare à leuare le bagaglie
et mouere il campo per ritirarsi in luogo più lontano,
et più sicuro, ma hauendo ueduto, che li christiani no
faceuano altro mouimento, se n'astenne. Se si sapeua
quello, che alcuni consigliauano, come sentij e vista, cioè
che si conducesse la maggior parte delle forze Imperiali

b.

in quei paesi per incontrare l'essercito Turchesco, et disfatto,
saria già quasi del tutto sconfitto, et annichilato; se anco
quei popoli fussero stati accompagnati da qualche banda
di gente essercitata, et ben armata, come di cavalleria
et di fanteria, ò Tedesca, ò Italiana con migliori capi
haveriano fatto cose grandissime; ma la tardità, et li
sospetti impedirono questo bene. Per giuditio commune,
meritano quei popoli di essere celebrati con più lode,
perche soli, non ben armati, con una parte delle loro
forze hanno conseguito questa vittoria. Il Transilvano
havendo inteso il successo haveva mandato buon numero
delle sue genti, et alcuni dicono, che fusse andato in perso-
na, verso quel paese, per fare maggior progresso, et se-
guitare la prosperità della fortuna, et si stà aspettando
d'intendere qualche nuovo successo, overo qualche
ritirata più lontana delli Turchi, de i quali, non solo
quelli, che erano restati salvi della battaglia, ma ancora
quelli dell'altre terre, et del paese circonstante erano
messi, et sbigottiti, dicendosi, che sopra tutte l'altre cose
piangono la perdita del stendardo di Mahometto parendo
loro d'essere abbandonati da Dio, et da quel loro profeta
et stimando questo successo un'infelice auspicio delle

c.

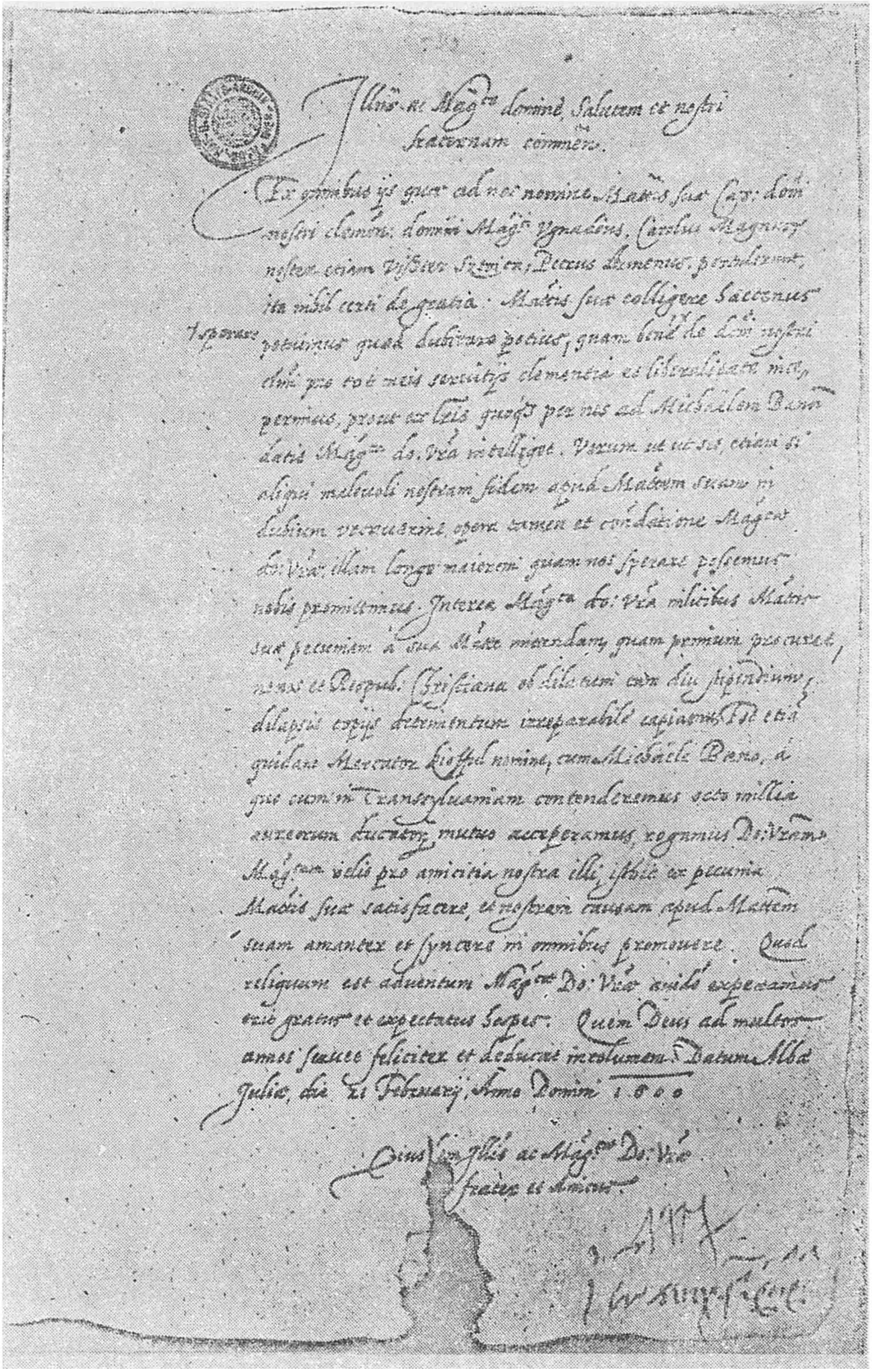

257

1

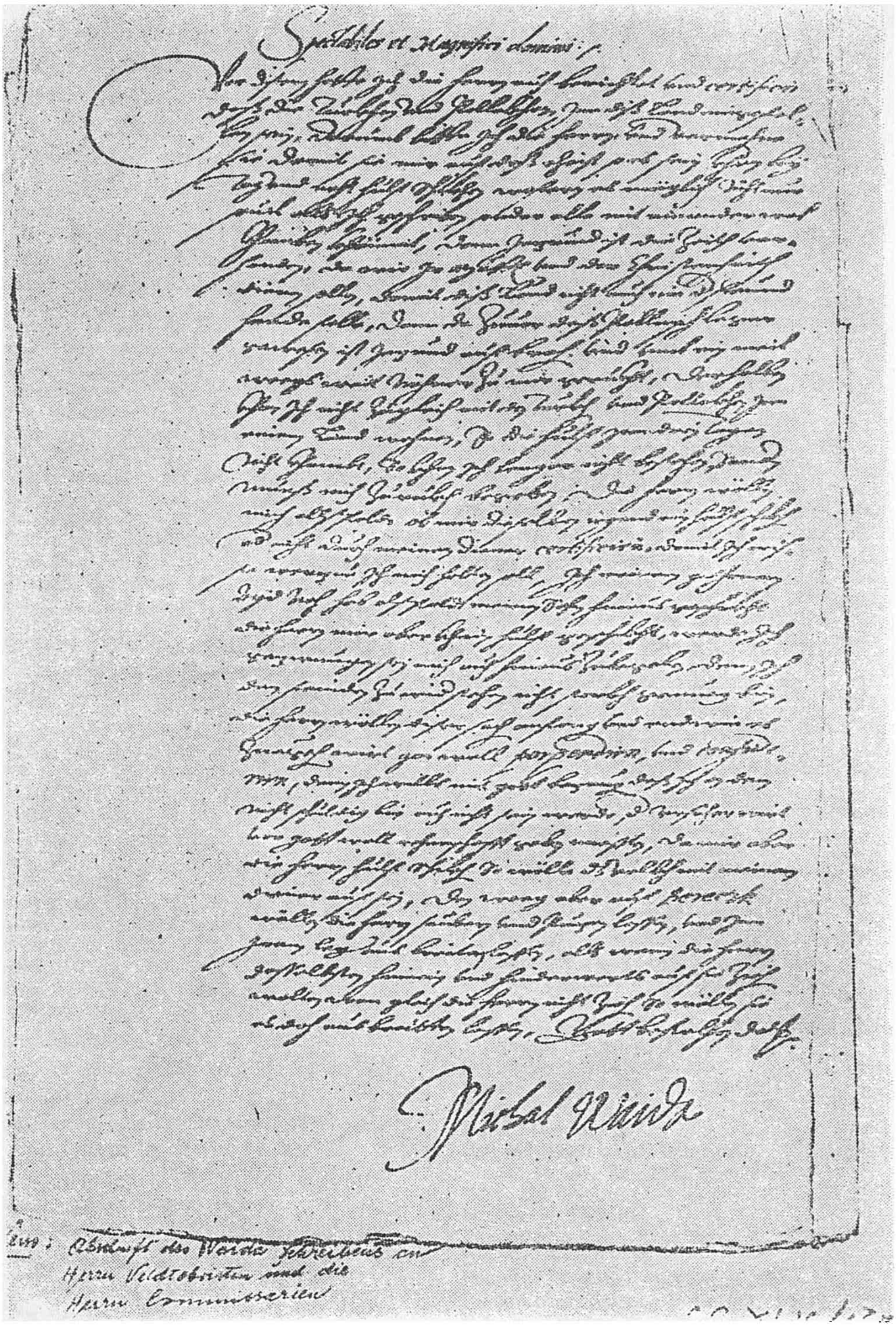
Right Hon[ora]ble since the [illegible] above written we have had important news
from the camps, of these, or the Emperor's proceedings saying that the General, and
the Tatar are met together at the [illegible], which [illegible] to pass into
Transylvania to invade and spoil the same; likewise we hear that
[illegible] Sigismundus the [illegible] and Maximilian [illegible] are very
strong, and prepared to receive them, which if they meet, no doubt
will turn to great bloodshed. Also it is reported that Michael
of Walachia hath brought his artillery, and other munition
to the [illegible], and placed the same at the end of the new bridge
which this new General of [illegible] have made, to pass the river into
Wallachia: which made the Turks here have made general
prayer, and supplication in the open fields for the good success
against the Christians, which these curses I hope will turn to [illegible]
[illegible]. From the Admiral we have no news, being departed
from [illegible] eight or ten days past; wherein my former I advised your
Hon[our] how I have made great suit for a sword and vest to be
sent from [illegible] to [illegible] to encourage him against [illegible] which by report
have cost him above two thousand ducats [illegible]
[illegible]
[illegible]

Filă din raportul agentului englez la Constantinopol referitor la masarea armatei lui Mihai Viteazul la Dunăre (Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Anglia, r. 467, c. 61).

Illus. ac Mag.ce domine, Salutem et nostri
fraternam commen.
Ex omnibus iis quae ad nos nomine Ma.tis suae Cae. domini
nostri clemen.mi domini Mag.ci Ungnadius, Carolus Magnus
noster etiam Visitter Szemien, Petrus Armenius, perduxerunt,
ita nihil certi de gratia Ma.tis suae colligere [sperare]
potuimus quod dubitare potius, quam bene de domini nostri
clem.mi pro tot meis servitiis clementia et liberalitate mea,
... prout ex literis quoque per nos ad Michaelem Banum
datis Mag.ca Do. V.ra intelliget. Verum ut ut sit, etiam si
aliqui malevoli nostram fidem apud Ma.tem suam in
dubium vocaverint, opera tamen et conditione Mag.cae
Do. V.rae illam longe maiorem quam nos sperare possemus
nobis promittimus. Interea Mag.ca Do. V.ra militibus Ma.tis
suae pecuniam a sua Ma.te mercenariam quam primum procuret,
ne res et Respub. Christiana ob dilationem eorum diu stipendium,
dilapsis copiis detrimentum irreparabile capiat. Est etiam
quidam Mercator Kisffel nomine, cum Michaele Bano, a
quo cum in Transylvaniam contenderemus octo millia
aureorum ducatorum mutuo acceperamus, rogamus Do. V.ram
Mag.cam velis pro amicitia nostra illi istic ex pecunia
Ma.tis suae satisfacere, et nostram causam apud Ma.tem
suam amanter et syncere in omnibus promovere. Quod
reliquum est adventum Mag.cae Do. V.rae avide expectamus,
erit gratus et expectatus hospes. Quem Deus ad multos
annos sanum feliciter et deducat incolumem. Datum Albae
Juliae, die 21 Februarii, Anno Domini 1600.

Eius Illus. ac Mag.cae Do. V.rae
frater et Amicus

Scrisoare a lui Mihai Viteazul intervenind pentru onorarea ajutorului promis de către împărat (Arh. St. Buc., Colecția microfilme Austria, r. 232, c. 687—688).

Spectabiles et Magnifici domini

Michal Waida

Abschrift des Waida schreibens an Herrn Veldtobristen und die Herrn Commissarien

Scrisoare a lui Mihai Viteazul adresată comisarilor imperiali cuprinzînd o nouă cerere de cooperare în lupta cu oştile poloneze care intraseră în Ţara Românească (Arh. St. Buc., Colecţia microfilme Austria, r. 237, c. 458).

INDICE

C

D

E

F

Ș

T

Ț

U

V

W

Z

Redactor : BEATRICE BUDESCU
Tehnoredactor : SILVIA DEOCLEȚIAN

Bun de tipar :12.04.1990. Format : 16/70×100.
Coli de tipar : 30,50.
C.Z. pentru biblioteci mari : 9(498)«1592 :1601»(00—12)
C.Z. pentru biblioteci mici :9(498).

Tiparul executat sub comanda nr. 562
I. P. „13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București
România

ISBN 973–27–0138–2

Lei 95